

مۇھەممەد قاسىم بىننى موللا نەزىر مۇھەممەد بۇخارى

باھار داستىنى

مىللەتلەر نەشرىياتى
بېيجىڭ



ISBN 978-7-105-08375-6

9 787105 083756 >

定价: 20.00 元

مۇھەممەد قاسىم بىننى موللا نەزىر مۇھەممەد بۇخارى

باھار داستىنى

نەشرگە تەييارلىغۇچى: بارات رەجەپ

مىللەتلەر نەشرىياتى
بېيجىڭ

مەسئۇل مۇھەررىر: تۇرغۇن داۋۇد
مەسئۇل كوررېكتور: قەلبىنۇر ياسىن

باھار دانىش

تەرجىمە قىلغۇچى: بارات رەجەپ

نەشر قىلغۇچى : مىللەتلەر نەشرىياتى
ئادرېسى : بېيجىڭ شەھرى خېپىڭلى شىمالىي كوچا 14- قورۇ
پوچتا نومۇرى: 100013، تېلېفون نومۇرى: 64290862 - 010
ساتقۇچى : جايلاردىكى شىنخۇا كىتابخانىلىرى
باسقۇچى : بېيجىڭ دىشىن باسما زاۋۇتى
نەشرى : 2007- يىل 6- ئايدا 1- قېتىم نەشر قىلىندى
بېسىلىشى : 2007- يىل 6- ئايدا بېيجىڭدا 1- قېتىم بېسىلدى
ئۆلچىمى : 850 × 1168م م. 32 كەسلەم
باسما تاۋنقى : 12.875
سانى : 0001 - 2000
باھاسى : 20.00 يۈەن
978-7-105-08375-6/I. 1837(维 264)

责任编辑：图尔贡·达吾提
责任校对：开丽比努尔·雅森

图书在版编目(CIP)数据

巴哈尔达尼西：维吾尔文/毛拉·纳吉尔，穆罕默德·布哈里著；巴拉提·热吉甫译. —北京：民族出版社，2007.6
ISBN 978-7-105-08375-6

Ⅰ.巴... Ⅱ.①毛... ②穆...③巴... Ⅲ.维吾尔族—民间故事—作品集—中国—维吾尔语（中国少数民族语言）—Ⅳ.I277.3

中国版本图书馆 CIP 数据核字(2007)第 089953 号

出版发行：民族出版社 http://www.mzcbs.com.
社　　址：北京市和平里北街 14 号　　邮编：100013
电　　话：010-64290862（维文室）
印　　刷：北京迪鑫印刷厂
版　　次：2007 年 6 月第 1 版　2007 年 6 月北京第 1 次印刷
开　　本：850×1168 毫米 32 开
印　　张：12.875
印　　数：0001-2000 册
定　　价：20.00 元
978-7-105-08375-6/I.1837(维 264)

نەشرگە تەييارلىغۇچىدىن

«باھار دانىش» — پارس-تاجىك ئەدەبىلىرىدىن شەيخ ئىنايەتۇللا كانپۇ (1677- يىلى ۋاپات بولغان) يازغان مەشھۇر ئەسەر. بۇ ئەسەر مەيدانغا كەلگەندىن كېيىن، پۈتكۈل ئىسلامىيەت ئەدەبىياتىدا تېز داڭق چىقارغان. ئۇيغۇر كلاسسىك ئەدەبىلىرىدىن كۆپىنچىسى بۇ ئەسەرنى چوڭقۇر تەتقىق قىلغان. بەزى ئەدەبىي تەرجىمانلىرىمىز بۇ ئەسەرنى پارسچىدىن تەرجىمە قىلىپ خەلقىمىزگە تونۇشتۇرغان. 19- ئەسىرنىڭ ئاخىرى، 20- ئەسىرنىڭ باشلىرىدا قەشقەر يېڭىسارىدا ياشاپ ئىجادىيەت بىلەن شۇغۇللانغان تالانتلىق ئەدىب مولا سابىر بىننى ئابدۇلقادىر ناقىس بۇ ئەسەرنى نەزمىي شەكىلدە تەرجىمە قىلىپ، «گۈلزارى بىنىش» داستانىنى ياراتقان. مولا سابىرنىڭ بۇ ئەسىرى ئەينى دەۋردە خەلقىمىز ئارىسىدا قىزغىن ئالقىشقا سازاۋەر بولغان. «باھار دانىش» نىڭ خىلمۇخىل نەسرىي تەرجىمىلىرىمۇ خەلقىمىز ئىچىدە خېلى كەڭ تارقىلىپ، مەنىۋى بايلىقلىرىمىزنىڭ بىر قىسمى بولۇپ قالغان. ئەدەبىي تەرجىمان، ئەدىب مۇھەممەد قاسىم بىننى موللا نەزىر مۇھەممەد بۇخارى بۇ ئەسەرنى ئەسلىدىكى پارسچە نەزمىي نۇسخا ئاساسىدا چاغاتاي تىلىغا نەسرىي شەكىلدە تەرجىمە قىلىپ، ئەسلىي نۇسخىنى ئاساس قىلغان ھالدا، ئۇيغۇر خەلقىنىڭ نۇرغۇنلىغان قىسسە، ھېكايىلىرىنى بۇ ئەسەر ئىچىگە قوشۇپ يۇغۇرۇپ، ئىجادىي يوسۇندا تەييارلاپ چىققان (ئەسەرنىڭ مۇقەددىمىسىگە قارالسۇن). ئەسەرنىڭ تىلى، ئۇسلۇبى ۋە بەدىئىي سەنئىتىدىن بۇ

نۇسخىنى ۋۇجۇدقا كەلتۈرگەن مۇھەممەد قاسىم ىنىنى مولا نەزىرى مۇھەممەد بۇخارىنىڭ قەلەمى پىشقان، ئىستېداتلىق ئەدىب ئىكەنلىكىنى بىلىۋالغىلى بولىدۇ. ۋەقەلىكىنىڭ بايان قىلىنىش ئۇسۇلى، سەھىپىسىنىڭ چوڭلۇقى، ۋەقەلىكىنىڭ باشتىن-ئاخىر ئۆزئارا باغلىنىش نۇقتىسىدىن ئالغاندىمۇ بۇ ئەسەرنى ئۇيغۇر پروزا ئەدەبىياتىنىڭ بۈيۈك نامايەندىسى دېيىشكە بولىدۇ. ئۇنىڭدىكى نۇرغۇنلىغان ھېكايەتلەر ئېغىزدىن ئېغىزغا تارقىلىپ، ئۇيغۇر خەلق چۆچەكلىرىگە ئۆزلىشىپ كەتكەن. بۇ ئەسەر ۋەقەلىكىنىڭ قىزىقارلىق بولۇش، كۈندىلىك تۇرمۇشقا تولىمۇ يېقىن، ئىدىيىۋى مەزمۇنى چوڭقۇر، بەدىئىي سەۋىيىسى يۇقىرى بولۇشتەك خۇسۇسىيەتلىرى بىلەن ئوقۇغان كىشىنى ئۆزىگە چوڭقۇر مەھلىيا قىلىدۇ. بۇ ئەسەردە مەڭگۈ ئەستە ساقلاشقا ئەرزىيدىغان ھېكمەتلەر، چوڭقۇر تەربىيىۋى ئەھمىيەتكە ئىگە ئىبرەتلىك ھېكايەتلەر ۋە ئەدەبىي قىممەتكە ئىگە پەلسەپىۋى مەزمۇنلار بار.

«باھار دانىش» نىڭ ھازىرقى زامان ئۇيغۇر تىلىدىكى بۇ يەشمىسىنى ئىشلەشتە، ھىجرىيە 1315- يىلى (مىلادىيە 1897-يىل) زۇلقەدە ئېيىنىڭ 11- كۈنى ئۇستا خەتتات ئابدۇلقادىر ىنىنى ئىمىن ھاجى ئوغلى كۆچۈرۈپ تاماملىغان؛ ئۇچتۇرپان ناھىيىسىدىكى مەرھۇم ئابدۇسەمەت ئابدۇرۇپ ئاكا ساقلاپ كەلگەن قولىيازما نۇسخىسى ئاساس قىلىندى. بۇ قولىيازما جەمئىي 529 بەت بولۇپ، «باھار دانىش» بۇ قولىيازمىنىڭ 499 بېتىنى ئىگىلىگەن. بۇ ئەسەر خوتەننىڭ پىشقىلاپ ئىشلەنگەن پاتلىق قەغىزىگە ئېنىق ۋە راۋان، چىرايلىق نەستەئلىق خەت نۇسخىسىدا كۆچۈرۈلگەن. بۇ قولىيازما ناھايىتى ياخشى ساقلانغان بولۇپ، نەقىشلىك كالا تېرىسىدە مۇقاۋا ئىشلەنگەن. ئىچكى بېتىنىڭ ئېگىزلىكى 26 سانتىمېتىر، كەڭلىكى 15.5 سانتىمېتىر كېلىدۇ. خەت يۈزىنىڭ ئېگىزلىكى

19 سانتەمبىتىر، كەچلىكى 10 سانتەمبىتىر بولۇپ، ھەربىر بەتكە 15-16 قۇر خەت يېزىلغان. پۈتۈن تېكىست قارا سىياھدا كۆچۈرۈلگەندىن سىرت، ھېكايىلەرنىڭ باشلىنىش تېمىلىرى قىزىل سىياھتا يېزىلغان ھەمدە بەزى جايلارنىڭ باشلىنىش تېمىسى يېنىغا كۆچۈرگۈچى خەتتاتنىڭ مۆھرى بېسىلغان.

«باھار دانىش» نىڭ بۇ نۇسخىسىنى «بۇلاق» ژۇرنىلىنىڭ 1994- يىللىق 1-، 2-، 3-، 4- سانلىرىدا ۋە 1995- يىللىق 1- سانىدا تولۇق ئېلان قىلدۇرغانىدىم، بۇ قېتىم بۇ ئەسەرنى قايتا كۆرۈپ چىقىپ، بەزى جايلىرىغا تۈزىتىش كىرگۈزۈپ ھۆزۈرۈڭلارغا سۇندۇم. مەن بۇ ئەسەرنىڭ قوليازمىسىنى ساقلاپ كەلگەن ئۇچتۇرپانلىق مەرھۇم ئابدۇسەمەت ئابدۇرۇپ ئاكىغا؛ ئەسەرنىڭ قوليازمىسى بىلەن تەمىنلىگەن مىللەتلەر نەشرىياتىنىڭ كاندىدات ئالىي مۇھەررىرى قەيسەر قۇربان ئەپەندىگە؛ ئەينى ۋاقىتتا، بۇ ئەسەرنى «بۇلاق» ژۇرنىلىدا ئېلان قىلىش جەريانىدا، ئەسەرنىڭ مۇھەررىرلىكىنى ئۆز ئۈستىگە ئالغان مەرھۇم مۇھەممەتتۇرسۇن باھاۋىدىن ئاكىغا، مۇھەممەتتۇردى مىرزىئەخمەت، پەربدە ئىمىن قاتارلىق ئۇستاز، دوست-بۇرادەرلەرگە چىن كۆڭلۈمدىن رەھمەت ئېيتىمەن. شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا، كەسپداشلارنىڭ ئەسەرنىڭ نەشرگە تەييارلىنىش جەريانىدا كەتكۈزۈپ قويغان سەۋەنلىكلىرىمگە تەنقىدىي پىكىر بېرىشنى سورايمەن.

بارات رەجەپ

2005 - يىل سېنتەبىر

مۇندەرىجە

«باھار دانىش» داستانىنىڭ باشلىنىشى ۋە بايلىق تىلسىملىرىنىڭ بىلىنىپ، ھېكايە پەردىسىنىڭ ئېچىلىشى 5
بىنەزەر بەھرەۋەربانۇنىڭ سۇرىتىنى شاھزادىگە ئەكەلگەنلىكى، شاھزادە ئۇ سۇرەتكە مەھلىيا ۋە شەيدا بولۇپ، ئاشىق بىقارار بولغانلىقى ھەمدە يەتتە ۋەزىرنىڭ ھەرقايىسىسى شاھزادىگە خوتۇنلارنىڭ ۋاپاسىزلىقى توغرىسىدا ھېكايىلەر ئېيتقانلىقى، بۇنىڭ شاھزادىگە پايدا بەرمىگەنلىكى ..18
بىرىنچى ۋەزىرنىڭ ھېكايىسى 20
ئىككىنچى ۋەزىرنىڭ ھېكايىسى 32
ئۈچىنچى ۋەزىرنىڭ شاھزادىگە خوتۇنلار ھىيلە- مىكىردىن ھېكايە سۆزلىگەنلىكى.....44
بىر ۋەزىرنىڭ تىل تەگمىنى ئىتتىك قىلىپ نەسىھەت مەيدانىدا باتۇرلۇق قىلغانلىقى 56
بىر ئەپلاتون تەبىئەتلىك ۋەزىرنىڭ نەسىھەت گۈھەرلىرىنى چېچىپ، شاھزادىگە نەسىھەت بەرگەنلىكى 66
بىر دانا ۋەزىرنىڭ نەسىھەت گۈلىستانىدا بۇلبۇلدەك سۆزمەنلىك قىلغانلىقى 76
ئارىستوتېل ۋە سوقرات سۆپەتلىك بىر ۋەزىرنىڭ شاھزادىنىڭ يېنىغا كېلىپ، ئۇ بىۋاپا گۈزەلنى ئوستىدە ھېكايىلەر سۆزلەپ نەسىھەت قىلغانلىقى 90
ئۇ خوتۇننىڭ دېڭىزلاردا ئۇيناپ يۈرگۈچى ئەيىار لەھەڭلەردەك ھىيلە- نەيرەڭلەر بىلەن «تەرياىبد» ئىلمىدىن ساۋاقلارنى باشلىغانلىقى.....98
يەنە بىر ئىبلىسقا ئوخشاش شەيتان ھىيلە-مىكرى بىلەن بەرھەمەنزادىنىڭ سەۋر-تاقىتىنى تالان-تاراج قىلىپ، ھىيلە-مىكىر

دەرسخانىسىغا باشلاپ «تەريابىد» دىن ئىككىنچى ساۋاق بەرگەنلىكى 101
يەنە بىر ھىيلىگەر، تىنچ-ئامانلىق زامانىنىڭ ئوغرىسى بەرھەمەنزادىنى ھىيلە-مىكىر مەكتىپىگە ئەكىرىپ ئۇچىنچى بابتىن تەلىم بەرگەنلىكى 103
يەنە بىر شەيتانغا ئوخشاش مەككار ۋە دۈۋە خۇلۇق خوتۇننىڭ «تەريابىد»نىڭ تۆتىنچى بابىدىن ساۋاق بەرگەنلىكى 105
بەشىنچى كۈنى بارچە ئەيىارلاردىن چېچەن ۋە ئۇستا بولغان، ھىيلە-مىكىرنى ئۆزىگە كەسىپ قىلىپ، ھىيلىگەرلىك مەكتىپىدە چازا قۇرۇپ ئولتۇرىدىغان بىر خوتۇن بەرھەمەنزادىگە «تەريابىد»دىن تەلىم بەرگەنلىكى 107
يەتتە ۋەزىر جەم بولۇپ شاھزادىنىڭ خىزمىتىگە كېلىپ ئۇنىڭغا نەسىھەت قىلغانلىقى، بۇ نەسىھەتنىڭ شاھزادىگە پايدا بەرمىگەنلىكى 114
شاھزادىنىڭ ئۇ قورقۇنچلۇق بايئاۋاندا ھۇما قۇشىدەك يالغۇز يۈرۈپ، بىر ساپ ۋىجدانلىق ئاقساقال كىشىگە يولۇققانلىقى 129
تۆتىنىڭ شاھزادىگە پەند-نەسىھەت قىلغانلىقى 154
تۆتىنىڭ شاھزادىنىڭ تەسەللى خاتىرىسى ئۈچۈن ھېكايە سۆزلىگەنلىكى 159
تۆتىنىڭ يېتىپ كەلگەنلىكى، شاھزادىنىڭ پەرىشانلىق ۋە دەرد-ئەلەمدىن كېيىن مەقسىتىگە يەتكەنلىكى 168
جاھاندار سۇلتاننىڭ يارى-مەشۇقىغا يېتىشىپ، ئۇنىڭ ھەۋىسىدىن خۇرسەن بولۇپ بەھرەۋەربانۇنىڭ ئاتىسىنىڭ خىزمىتىگە بارغانلىقى 171
شاھزادىنىڭ پادىشاھنىڭ ھۇزۇرىدىن چىقىپ ھورمۇز بىلەن ئۇچراشقانلىقى 173
تۆتى شاھزادىنىڭ ئىشق خاتىرىسىنى تەسكىن تاپقۇزۇش ئۈچۈن ھەرخىل ھېكايىلەرنى، ئىشق داستانلىرىنى سۆزلەپ دىلدارلىق قىلغانلىقى 176
خوتەن شاھزادىسىنىڭ جۇنۇنلۇققا گىرىپتار بولۇپ، مېھرىبانۇنىڭ ئىشقىدا شەيدالىق ناغرىسىنى ياڭراتقانلىقى 177
خىزىر سۈپەت كىشىنىڭ شاھزادىگە ھەمراھ بولۇپ مەقسەت يولىغا قەدەم قويغانلىقى، ۋەزىرزادىنىڭ مەھلىل دۈشمىنىڭ ماكانىغا يېتىپ

بەرىپ ئۇنى ئۆلتۈرۈپ، يولنى ئۇ ۋەھشىيدىن پاك قىلغانلىقى 186
شاھزادىنىڭ دىۋىنى ئۆلتۈرۈپ مەنۇچىھرنىڭ شەھىرىگە بارغانلىقى، خىزىر سۈپەت كىشىنىڭ ئابىھايات سۈيىدىن ئىچىپ مەنۇچىھرنىڭ قايتا تىرىلگەنلىكى 192
مەنۇچىھرنىڭ شاھزادىنى مىھمان قىلىپ، بىر ئايالنى مىھرىبانۇنىڭ يېنىغا ئەۋەتىپ خەۋىرىنى كەلتۈرگەنلىكى، شاھزادىنىڭ رۇخسەت ئېلىپ مەشۇقىنىڭ شەھىرىگە بارغانلىقى 197
مومانىڭ خۇش خەۋەر كەلتۈرۈپ شاھزادىنى ھۆسىنئاباد شەھىرىگە ئېلىپ بارغانلىقى ۋە مەشۇقىنىڭ خالخالىنى تېپىپ بەرگەنلىكى 201
ھوشىنەكنىڭ ئەقىل ئىشلىتىپ، تەدبىر بىلەن يوشۇرۇنۇپ تۇرۇپ، مومانىڭ چارىسى بىلەن مىھرىبانۇنى قۇلۇقتىكى جادۇگەردەك ئېلىپ قاچقانلىقى، شاھزادىنىڭ يولغا سەلدەك بالا يۈزلىنىپ، دەشتىلەردە غېرىپ بولغانلىقى 207
شاھزادە مىھرىبانۇنىڭ غايىب بولغانلىقىدىن خەۋەردار بولۇپ پەرۋانىدەك ئۆرتىنىپ نالە قىلغانلىقى، دوستلىرى يەمەن دۆلىتى ئارقىلىق شاھزادىنىڭ مەشۇقىنىڭ تۇرالغۇسىغا بېرىپ غەلىبىگە ئېرىشىپ، خوتەن ۋىلايىتىگە يولغا چىققانلىقى 213
بېنگال ۋىلايىتى پادىشاھىنىڭ ئوغلى بەھرام بىلەن ۋەزىرنىڭ قىزى زۆھرەنىڭ بىرىبىرىگە ئاشىق بولغانلىقى 219
بەھرامنىڭ زۆھرەنى ئۈيقۇدا قويۇپ، دۇشمەن بىلەن ئۇرۇشۇپ قايتىپ كېلىپ زۆھرەنى تاپالمىغانلىقى، زۆھرەنىڭ ئۈيقۇدىن ئويغىنىپ بەھرامنى يېنىداكۆرمىگەنلىكى، ئىككىسىنىڭ بىرىبىرىدىنجۇدا بولۇپبىر شەھەرگە بېرىپ كۆپ ھادىسىلەرنى كۆرگەنلىكى 225
خىرەدەمەننىڭ پەرى پەيكەر بىلەن توي قىلغانلىقى، پادىشاھنىڭ بۇ دۇنيادىن ئۇ ئالەمگە سەپەر قىلغانلىقى، خىرەدەمەننىڭ پادىشاھ بولۇپ، پادىشاھلىق تاجىنى بېشىغا كىيىپ ئەدلى-ئادالەت بىلەن ھۆكۈم سۈرۈپ، بەھرامنىڭ كېلىشىگە ئىنتىزاربولۇپ تۇرغانلىقى 240
ھەسەن سودىگەرنىڭ دەرۋىش خوتۇننىڭ قىزى گۈھەرنى نىكاھلاپ ئالغانلىقى ۋە ئۇنىڭ زالىملار قولىغا چۈشۈپ قالغانلىقى، ۋەزىرنىڭ رەسۋا بولغانلىقى 244

ھەسەننىڭ ئۆز شەھىرىگە سەپەر قىلىپ ۋەزىرنىڭ قولىغا چۈشۈپ قالغانلىقى، گۈھەرنىڭ پاكلىق پەردىسى ئىچىدە سالامەت قېلىپ ۋەزىردىن قۇتۇلغانلىقى 251
ئۇلارنىڭ ئىككىنچى نۆۋەت پەلەكتىن بىئارام بولۇپ، ئۇمىدسىزلىك ئوغىسىنى مۇراد جامىغا تۆككەنلىكى، گۈھەرنىڭ تىرىشچانلىقى ئارقىلىق لەھەڭ بالاسىدىن خالاس بولغانلىقى 258
بىر خىشچى ياشىنىڭ سودىگەرنىڭ قىزىغا ئاشىق بولۇپ ئاخىرى مۇراد-مەقسەتلىرىگە يەتكەنلىكى 263
سەرەندىپ ۋىلايىتىنىڭ شاھزادىسى فەررۇخفال يېگانەجاھانىنىڭ سۈرىتىگە ئاشىق بولۇپ، سۈمۈرغىنىڭ يارىدىمى بىلەن مەقسەتكە يەتكەنلىكى 276
فەررۇخفالنىڭ شەھەر پادىشاھىنىڭ قىزىنى ئوغرىلار قولىدىن قۇتۇلدۇرۇپ، ئۆزى بالا ۋە مېھنەتكە قالغانلىقى، ئاخىر ئۇنىڭدىن خالاس تاپقانلىقى 280
جەئفەرنىڭ تەدبىر ۋە ئەقىل بىلەن مەقسەت يولىنى تېپىپ، شاھزادىنىڭ مەشۇقىدىن خەۋەر ئالغانلىقى؛ سۈمۈرۇغنىڭ يارىدىمى بىلەن فەررۇخفالنىڭ مۇراد-مەقسىتىگەيەتكەنلىكى 289
ئەزىز بازەرگانىنىڭ ۋەقەلىرى 306
ئۈچ دوستنىڭ ھېكايىسى 320
ئىككىنچى يىگىتنىڭ ھېكايىسى 328
قىزنىڭ ھېكايىسى 335
ھىندىستان مەملىكىتىنىڭ شاھزادىسى كامكارنىڭ ئاتىسىنىڭ ۋىلايىتىدىن چىقىپ باشقا بىر ۋىلايەتكە بېرىپ پادىشاھنىڭ قىزىنى ئالغانلىقى 339
موماينىڭ ھېكايىسى 344
جامىنىڭ لالەرۇخقا ئاشىق بولۇپ، ئۇنى نىكاھ قىلىپ ئالغانلىقى، پەلەكنىڭ ھىيلىسىدىن پىراق ئوتىغا گىرىپتار بولۇپ يەنە ۋىسال دۆلىتىگە ئېرىشكەنلىكى 357
بەھرەۋەربانۇنىڭ جاھاندار سۇلتاننى كۆرۈپ ئاشىق بولغانلىقى، ئىنىكئانىسىنىڭ بۇ ئىشىغا بىلىپ نەسىھەت قىلغانلىقى ۋە

بەھرەۋەربانۇنى بىر تەدبىر بىلەن شەھەرگە كىرگۈزگەنلىكى 368
جاھاندار سۇلتاننىڭ ئۇمىد غۇنچىسىنىڭ ئېچىلغانلىقى ۋە مۇراد يامغۇرى چۈشۈپ بەھرەۋەربانۇنىڭ ۋىسال چىمەنىدىن مەقسەت گۈلىنى تەرگەنلىكى 371
جاھاندار سۇلتاننىڭ پادىشاھقا زىيادەت بېرىپ ئۆز ۋىلايىتىگە ئاتلانغانلىقى 374
شاھزادىنىڭ دەشت-بايابانغا چۈشۈپ مەلىكىنىڭ دەرد پىراقىغا گىرىپتار بولغانلىقى، ئادەم سۇرىتىدىن چىقىپ، ھايۋان سۇرىتىگە كىرگەنلىكى 377
جاھاندار سۇلتاننىڭ بايابانغا جەزىرىلەردە كۆپ مېھنەت ۋە مۇشەققەتلەر تارتىپ ئاقىۋەت مۇرادىغا يەتكەنلىكى 381
جاھاندار سۇلتاننىڭ ئەمرلەر بىلەن مەسلىھەتلىشىپ قارا بەخت بەھرام خانغا ئەلچى ئەۋەتكەنلىكى 386
جاھاندار سۇلتاننىڭ لەشكەر تارتىپ بەھرام ئۇستىگە بارغانلىقى ۋە زەبەر قۇچۇپ غەلىبە بىلەن قايتقانلىقى 389
بەھرەۋەربانۇنىڭ بىقارارلىقتىن سەھراغا چىقىپ كەتكەنلىكى، جاھاندار سۇلتان بۇنىڭدىن خەۋەر تېپىپ قايتۇرۇپ كەلگەنلىكى 392

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان تەڭرىنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن

چەكسىز ماختاش ۋە ھېسابسىز مەدھىيىلەرنىڭ ھەممىسى تەڭداشسىز قۇدرەت ئىگىسى بولغان تەڭرىگە لايىق ۋە تېگىشلىكتۇر. ئۇ پۈتكۈل پەرىشتىلەرنى ئۆزىنىڭ كامىل ۋە ھەممە شەيئىلەرگە ھۆكۈمران بولغان ئىلاھىي كارامىتى بىلەن ئاپىرىدە قىلدى. ئالەم ئىشلىرى نىزامى ۋە ئادەم پەرزەنتلىرى ئىنتىزامىنى ئادالەت قائىدىلىرىگە مۇناسىپ ھالدا تۈزۈپ بەرپا قىلدى. ئۆزىنىڭ ئادىللىقى بىلەن پەلەكنىڭ شەكىل - سىياقىنى بەرپا قىلدى. «ئورۇن باسار (خەلىپە) يارىتىش»[1] تەقەززاسى بىلەن خۇسرەۋدەك نامدارلار ۋە ئىقتىدارلىق بەختىيارلارنى خىلاپەت ۋە شاھلىق تەختىدە ئورۇنلاشتۇردى. سائادەتمەن ۋە شەۋكەتلىك ئەمەلدارلارنى «مەن يەر يۈزىدىكى جامائەت ئارىسىدا ئىزباسار يارىتىمەن»[2] دېگەن سۆزى بويىچە تەيىنلەندى. ئۇلارنىڭ ھەممەتلىرىگە «ئۇنى بىز يۇقىرى كۆتۈردۇق»[3] دېگەن مەرتىۋىنى بەخش ئەتتى. ئۇلۇغلۇق ۋە ئىستىقبال نىشانلىرى بولغان دۆلەت بەلگىلىرىنى «ئادىل بولۇڭلار، بۇ تەقۋادارلىققا ئەڭ يېقىندۇر»[4] دېگەن ئايەت بىلەن زىننەتلەندى.

---

[1] «قۇرئان كەرىم» مىللەتلەر نەشرىياتى 1986- يىل نەشرى 151- بەت، «سۈرە ئەنئام» 166- ئايەت؛ 210- بەت، «سۈرە يۇنۇس» 14- ئايەت؛ 218-بەت، «سۈرە يۇنۇس» 77-ئايەتلەرگە قارالسۇن.

[2] «قۇرئان كەرىم» يۇقىرىقى نەشرى 7- بەت، «سۈرە بەقەر» 30- ئايەتكە قارالسۇن.

[3] «قۇرئان كەرىم» يۇقىرىقى نەشرى 310- بەت، «سۈرە مەريەم» 57- ئايەتكە قارالسۇن.

[4] «قۇرئان كەرىم» يۇقىرىقى نەشرى 109- بەت، «سۈرە مائىدە» 8-ئايەتكە قارالسۇن.

پەيغەمبەرلەرنىڭ خوجىسى، ئەنبىيالارنىڭ تۇنجىسى ھەزرىتى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا قان دىماغلىرىنى خۇشبۇي قىلغۇچى پاكلىق باغرىدىن ئەسكەن بۇيۇكلۇك خۇش پۇراقلىرى ۋە روھ-ئەرۋاھلىرىنى مۇنەۋۋەر قىلغۇچى دوستلۇق بۇلاقلىرىدىن چىققان دۇئا ۋە سالام كەۋسەرلىرى نىسار بولسۇن. ئۇ (تەڭرىنىڭ) «ئەگەر سەن بولمىساڭ، ئاسمانلارمۇ بولمىغان بولاتتى» دېگەن تەرىپىگە ئېرىشكۈچىدۇر. ئۇنىڭ ئەلچىلىك زىنناتى «(ئاللا) ئۆز پەيغەمبەرلىرىنى ئەۋەتتى»[1] دېگەن ئايەت بىلەن بېزەلگەن. ئۇنىڭ ئەزىزلىك پەرمانى «ئېنىقكى: ئەگەر سىلەر ئاللانى دوست تۇتساڭلار، ماڭا ئەگىشىڭلاركى، ئاللامۇ سىلەرنى دوست تۇتىدۇ»[2] دېگەن ئايەت بىلەن قەدىرلىكتۇر.

يەنە ئالەم يولباشچىسى (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام) نىڭ ئائىلە تاۋابئاتلىرى ۋە ساھابىلىرىغا دۇئا ۋە سالاملار بولسۇن. ئۇلارنىڭ سۈپەتلىرى «ئۇلار شۇنداق مۆمىنلەردۇكى»[3] دېگەن ئايەتتە ئېيتىلغاندەكتۇر، ئۇلارنىڭ ھەر بىرى «يىلتىزى يەرنىڭ ئاستىدا بولغان، شېخى ئاسمانغا تاقاشقان»[4] بۇيۇك دەرەخنىڭ شاخلىرىدۇر.

مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام (تەڭرى ئۇنىڭغا سالام ئەۋەتكەي)نىڭ مەدھىيىسىدىن كېيىن، ئاق كۆڭۈل، ھوشيار، پاك ۋە دانىشمەن كىشىلەرنىڭ پاك زېھىنلىرىگە ئايان بولسۇنكى، بۇ يېزىلغان قۇرلار ۋە تىزىلغان ھەرپلەرنىڭ سەۋەبى مۇنداق:

تاج ۋە سەلتەنەتنىڭ بېزىكى، جاھانگىرلىك ھېكمەتلىرى تەختىنىڭ زىنناتى، لەشكەرۋ پۇقرالارنىڭ كۆڭۈل ئارامى، تەقۋادارلىق پەرمانلىرىنىڭ بۇيرۇغۇچىسى، ئالەمگە مەشھۇر خانەزم شاھلىرىنىڭ شاھى، مەملىكەت چەۋەندازلىرىنىڭ كۆركى ھەۋزىبەي ئىناق (تەڭرى

---

[1] «قۇرئان كەرىم» يۇقىرىقى نەشرى 193- بەت، «سۈرە تەۋبە» 33- ئايەتكە قارالسۇن.

[2] «قۇرئان كەرىم» يۇقىرىقى نەشرى 55- بەت، «سۈرەئال ئىمران» 31- ئايەتكە قارالسۇن.

[3] «قۇرئان كەرىم» يۇقىرىقى نەشرى 343-بەت،«سۈرە مۇئمىنۇن» 2-،3-،4-،5-،6-،7-،8-،9-،10-،11-ئايەتلەرگە قارالسۇن.

[4] «قۇرئان كەرىم» يۇقىرىقى نەشرى 259-بەت، «سۈرە ئىبراھىم» 24-ئايەتكە قارالسۇن.

ئۇنىڭ شاھلىقىنى مەڭگۈ ئامان قىلسۇن، ئۇنىڭ ياخشىلىقلىرىدىن پۈتۈن دۇنيانى بەھرىمەن قىلسۇن)نىڭ ئەزىز پەرزەنتى مۇھەممەد قۇتلۇق مۇراد ئىناق پەم-پاراسەت قەسىدىسىنىڭ باش بېتى، ئىلىم-ئېرپان ۋە زېرەكلىك دەپتىرىنىڭ ئالدىنقى سەھىپىسىدۇر. ئۇ نەپىس شېئىرلارنى ئىجاد قىلغۇچى يېتۈكلۈك دېڭىزى، نەزمىلىرىدىن گۈزەل بېيىتلارنى تارقاتقۇچى لاتاپەت سەلكىنىدۇر. ئۇ كامالەت دېۋانىنىڭ يارقىن مىراسى، ئۇلۇغلۇق بوستانىنىڭ مۇبارەك سەرۋىسى، ئەقىل — ئىدراك بېغىنىڭ ۋە گۈزەللىك، پاكلىق گۈلىستانىنىڭ خۇشئاۋا بۇلبۇلىدۇر. ئۇنىڭ تەبىئىتى ساغلام، زېھنى ئوچۇق، سۆزلىرى شېرىن، نوتۇقلىرى يېقىملىقتۇر. ئۇ ئۆزىنىڭ شەرەپلىك ۋاقىتلىرىنىڭ مۇتلەق كۆپ قىسمىنى پەزىلەت ئىگىلىرى بىلەن بىرلىكتە نەسرىي ۋە نەزمە كىتابلىرىنى مۇلاھىزە ۋە مۇتالىئە قىلىشقا سەرپ قىلاتتى. توساتتىن ئۇنىڭ ئاجايىب خاتىرىسىگە: «باھار دانىش» دېگەن كىتاب نەزمىي شەكلىدىكى ئاجايىب-غارايىب ھېكايەتلەردىن ئىبارەت. ئۇنىڭدىن كۆپچىلىك ئاممىا پايدىلىنالمايۋاتىدۇ. ئەگەر بۇ كىتاب تۈركىي تىلغا تەرجىمە قىلىنسا، چوقۇم كۆڭۈللەرنىڭ شادلىقىغا سەۋەب بولاتتى. ئۇنىڭ پايدىسى تېخىمۇ كېڭىيىپ، ھەممە كىشى مەنپەئەتلىنەتتى» دېگەن خىيال كەلدى. بۇ ئۇلۇغ پەرماننى ئۇ سائادەتلىك خانداننىڭ خىزمەتكارلىرىدىن بىرى بولغان كەمىنە ناقابىل ۋە ئاجىز بىچارە، يەنى مۇھەممەد قاسىم بىننى مولا نەزىر مۇھەممەد بۇخارىنىڭ جۇرئىتىگە بەخش ئەتتى. بۇ كىتابنىڭ سۆز-ئىبارىلىرىگە پاك لىباسلار كىيدۇرۇلگەن، مەنە گۈزەللىرى سىرلىق ۋە مۇرەككەپ سۆزلەر قاتلىمى، كالام ھۆججەتلىرى شەكلى بىلەن پەردىلەنگەن ۋە يوشۇرۇنغانىدى، ئۇنىڭ ھەربىر ئەقىل ئىگىسىگە مۇشەققەتسىز ھالدا نېسىپ بولۇشىنى ئۈمىد قىلدى.

نەزم:

بىر ئاقىل كىشى ئېيتتى چىللاپ مېنى:
كى ئەي سۆز بېغىنىڭ چېۋەر باغۋىنى.

بۇ باغقا قارا، شۇنچە پاك، ياپيېشىل،
ئۇلار بارچە ھېكمەت دەرەخلىرى، بىل.
سەن ھەربىر دەرەخ مېۋىسىدىن يېگىن،
ئۇنىڭدىن نىشان بىزگە ئاندىن دېگىن.
بۇ گۈلباغدا شېرىن-شېكەر مېۋىلەر،
كۆڭۈللەرنى ھۆسنىگە مەپتۇن ئېتەر.

بۇ مىسلىسىز پەرمانغا بويسۇنماقتىن ئۆزگە چارە يوق ئىدى. شۇڭا «بۈيرۇلغۇچى ئۆزرىلىكتۇر» دېگەن ھېكمەتلىك سۆزنى يادىمغا ئالدىم. بۇ ئىشنىڭ ئاقىۋىتى ھەققىدە چوڭ ئارقىلىق بېشارەتكە ئىگە بولغاندىن كېيىن، بۇ ئۇلۇغ يارلىقنى ئورۇنداشقا كىرىشتىم. بۇ كىتاب يۇقىرىدا زىكىر قىلىنغان كىتاب مەزمۇنىدىن ۋە باشقا ئاجايىپ-غارايىپ ھېكايەتلەردىن تەركىب تاپتى. كەمىنە ئاجىز بىچارىنىڭ كۆڭۈلدىكى ئارزۇيۇم بۇ كىتابنى ئوقۇغان، ئاڭلىغانلارغا قىيىن كەلمەيدىغان ئۇسلۇب بىلەن ئاخىرلاشتۇرۇشتىن ئىبارەت ئىدى. شۇنداق قىلىپ بۇ كىتابتىن ئىشلەنگەن يىگىرمە جۈز (لىس)غا يېقىنراق نۇسخا تەييار بولغانىدى. بۇ نۇسخا پەرمانغا بىنائەن شاھنىڭ خاسىيەتلىك سۆھبىتىگە ئېلىپ بېرىلدى. ئۇ زات ئوقۇپ كۆرگەندىن كېيىن: «بۇ كىتابنى ھەرقانداق كىشى ئوقۇسا بەھرە ئالالىغۇدەك ئۇسلۇب بىلەن تەييارلىسۇن. ئۇنىڭدا مۇجمەل سۆز-ئىبارىلەر، چىگىش ۋە مۇرەككەپ تەركىب ۋە جۈملىلەرنىڭ ئىزناسى قالمىسۇن» دېگەن ئوي-پىكرىنى ئېيتتى. مەن نائىلاج قالغان كىتابنى ئومۇمىي خەلقنىڭ ئەھۋالىغا ماس كەلگۈدەك ئۇسلۇب بىلەن يېزىپ تەييارلىدىم.

ئەمدى گۈزەل ئەخلاقلىق دانىشمەنلەرگە ئىلتىماسىم شۇكى، ئەگەر بۇ سەھىپىلەرنىڭ يۈزىدە سەۋەنلىك ۋە خاتالىق قارىلىرى بولغان بولسا، ئۇنى ئىسلاھ قەلەمتىراشى بىلەن قىرىپ، ئەپۇ ئېتەكلىرى بىلەن ياپقاي.

«باهار دانىش» داستانىنىڭ باشلىنىشى ۋە بايلىق تىلسىملىرىنىڭ بىلىنىپ، ھېكايە پەردىسىنىڭ ئېچىلىشى

مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ:

ھىندىستان ۋىلايىتىدە بىر پادىشاھ بار بولۇپ، ئۇ يەر يۈزىنى ئۆز پەرمانىدا تۇتۇپ، ئادالەت شامىنى ئىمان نۇرى بىلەن يورۇتۇپ، دىن ئۆيىنى نۇرلۇق قىلىپ، ئالىي ھىممەت دەرىجىسىدىن مەغرۇر ئاياغىنى كاتتىلار گۈرۈھى ئىچىگە قويغانىدى. ئەمما ئۇنىڭدا مۇنداق ئۇلۇغ دۆلەت ۋە كۈچ-قۇدرەت بولغان بولسىمۇ، لېكىن بىرمۇ پەرزەنتى يوق ئىدى. بۇ سەۋەبتىن پادىشاھ ھەر ۋاقىت غەم-قايغۇ ۋە پەرىشانلىقتا سەھەر تۇرۇپ تەڭرىنىڭ دەرگاھىغا نالە قىلىپ ھەرقانداق جايدا تەقۋادار، زاھىت، قەلەندەر بولسا ئۇلارنىڭ يېنىغا بېرىپ يارەملىشىپ، ئۇلاردىن پادىشاھلىق تەختىگە ۋارىس بولغۇچى پەرزەنت ئاتا قىلىشقا دۇئا ئوقۇشنى ئىلتىماس قىلاتتى.

ئاخىرى ئۇلارنىڭ دۇئايى خەيىرلىرى بەرىكىتىدىن تەڭرىتائالا پادىشاھنىڭ ئۈمىد دەرىخىنى مېۋە غۇنچىلىرى بىلەن تولدۇرۇپ، دۆلەت ئۆيى سائادەت شامى بىلەن نۇرلىنىپ، ئاز پۇرسەتتە بىر ئوغۇل يوقلۇقتىن ئوچۇق-يورۇق ئالەمگە يۈز ئاچتى. پادىشاھ بۇ زور مۇھەببەت ۋە ئالىي ھەدىيىدىن پېشانىسىنى مىننەت تۇپرىقىغا قويۇپ، شۈكۈر-سانالارنى كۆپلەپ قىلىپ، خەزىنە ئىشىكىنى ئېچىپ، مىسكىن موھتاجلارغا ئىنئام بېرىپ، ئۇلارنى موھتاجلىقتىن كۆتۈردى. بۇ گۈھەردەك قىممەتلىك ۋە بەختلىك ئوغلىنى ياخشى پەيتتە ـــ مەھمۇت زامانىدا جاھاندار سۇلتان دەپ ئىسىم قويدى ھەم سائادەتلىك بىدار بەخت دېگەن ئىنكىئانىنىڭ تەربىيىسىگە بەردى. ئاربدىن تۆت يىل تۆت ئاي ئۆتكەندىن كېيىن جاھاندار

سۇلتاننى كۆپلەپ كامالەت ھاسىل قىلىش ئۈچۈن ئالىي بىلىملىك دانىشمەن مۇئەللىمنىڭ تەربىيىسىگە تاپشۇردى. ئۇنىڭغا پادىشاھلىق ئەدەپلىرى، دۆلەت باشقۇرۇش، قانۇن سەلتەنەت ۋە جاھانگەشتىلىك بىلىملىرىنى ئۆگىتىش ئۈچۈن يەنە بىرنەچچە بىلىملىك دانا كىشىلەرنى ئەتراپىغا توپلىدى. ئون تۆت ياشقا كىرگەن ۋاقىتدا ئاجايىپ ئىلىم ۋە ئۇلۇغ ھېكمەتلەرگە ماھىر بولۇپ، ياخشى ئەخلاق، گۈزەل مەنە ۋە پاساھەتكە ئىگە داڭلىق كىشىگە ئايلاندى. جاھاندار سۇلتان ئوۋ ئوۋلاشنى ھەۋەس قىلىپ، ھەر دائىم كۆپ ۋاقىتنى شىكارغا چىقىش بىلەن ئۆتكۈزەتتى.

بىر كۈنى ھەر ۋاقىتتىكى ئادەتتى بويىچە، بارلىق خىزمەتچىلىرى بىلەن شامالدەك تېز يۈرگۈچى گۇل رەڭ ئاتقا مىنىپ شىكارغا كېتىۋاتاتتى، ئۇشتۇمتۇت قارشىسىدىن گۈزەل بەدىنىگە تەقدىر قەلەمنىڭ قۇدرىتى بىلەن خەت-خال ۋە نەقىشلەر چېكىلگەن بىر كېيىك پەيدا بولدى. جاھاندار سۇلتان كېيىكنى كۆرگەن ھامان ئۇنىڭغا مەھلىيا بولۇپ:

— ھەرقانداق كىشى بۇ كېيىكنى تىرىك تۇتسا، بېشىنى پەلەككە يەتكۈزۈپ مال-دۇنيادىن ھاجەتسىز قىلىمەن، — دەپ بۇيرۇق قىلدى. بارلىق خىزمەتچىلەر بۇ سۆزنى ئىشىتكەندىن كېيىن، دۆگىلەك بولۇشۇپ ئەتراپىنى قورشىدى. كېيىك مۇھاسىرە ئىچىدە نائىلاج موللاق ئېتىپ، بورانداك ئۈچۈپ، شاھزادىنىڭ بېشى ئۈستىدىن ئۆتۈپ كەتتى. جاھاندار سۇلتان ئەندىشىگە چۈشۈپ، چاقماقتەك ئۇچقۇر ئاتنى بولۇشىغا چاپتۇرۇپ، كېيىكنىڭ ئىزىدىن قوغلاپ كىشىلەرنىڭ كۆزىدىن غايىب بولدى. كۈن تىك كۆتۈرۈلۈپ، چۈش ۋاقتى بولدى. شاھزادىنىڭ گۇل يۈزى ھاۋانىڭ ھارارىتىدىن سولۇپ، ئاپتاپنىڭ قىزىقلىقىدىن ماغدۇرسىزلاندى. شاھزادە ھەر تەرەپكە قاراپ كېيىكتىن ئەسەر كۆرمىدى. ئامالسىز بىرنەچچە ۋاقىت مېڭىپ مەنزىللەر كەچكەندىن كېيىن، گۈزەللىك ۋە بۇنىڭ-باراقسانلىقتا جەننەت گۈلىستانى رەشىك قىلىدىغان، سەرۋى بىلەن

شەمشاد گويا ئاشىق-مەشۇقتەك ئۆزئارا گىرەلەشكەن، گۈل بىلەن سۈنبۈل گويا ھەشقىپىچەكتەك چىرماشقان، كەك كەتكەن يېشىللىق چىمەنزاردىن كۆك ئاسمان نالە قىلغان، بۈلبۈل دىلىنى ئۆزىگە تارتقۇچ گۈل يىغلىشىدا ئەرغۇنۇن مۇزىكىسىنى چالغان، قەلەندەر تەبىئەت كاككۇك نىل رەڭ كىيىم بىلەن ھاياجاندا ئۇسسۇل باشلىغان گۈزەل بىر باغ ئۇچرىدى.

جاھاندار سۇلتاننىڭ ئوي-خىيالى گۈلىستان تاماشىسىغا مايىل بولۇپ، ھەر تەرەپكە سەيلە قىلىپ يۈرەتتى. شۇ ئەسنادا كۆلنىڭ ئەتراپىغا كېلىپ، سەرۋى دەرىخىنىڭ سايىسىدە ئولتۇرغان بىر يىگىتنى كۆردى. ئۇ يىگىتنىڭ قامىتىدىن چىرايلىق ۋە تەك ئۆسكەن سەرۋى خىجىل، چىرايىدىن ئاسماندىكى قۇياش ئۇڭايسىز، كۆڭۈلنى ئالدىغۇچى سېھرىي گۈزەللىكى چىمەندىكى بۈلبۈللار پىتىنگە دۇچار، چىرايىدىكى سۈنبۈل خېتى بولسا باغ-گۈلشەن يىغلىشىغا رەشىك قوزغىغۇچى ئىدى. ئۇ يىگىت ئاشىقلارچە غەزەللەرنى ئوقۇپ نەغمىلەر چالاتتى. بۇ نەغمىچى يىگىتنىڭ بېشى ئۈستىدە سەرۋى دەرىخىنىڭ شېخىدا بىر قەپەس ئېسىقلىق تۇراتتى. قەپەس ئىچىدە بىر تۇتى يالغۇزلۇقنى خالىغۇچى سوپىلاردەك، يېشىل بوستاندا پەردە ئىچىدە ئولتۇرغاندەك ئولتۇراتتى. تۇتى بەزىدە جاننى قىينىغۇچى نالىلەرنى ئاڭلاپ ھەسرەتتە كۆز ياشلىرىنى گۈل چاچقاندەك چاچاتتى. بەزىدە تەڭرىنىڭ ياراتقانلىقىغا رەھمەت ئېيتىپ، سۆزمەنلىككە تىرىشىپ، شېرىن سۆز ۋە ھەر خىل پاراڭلار بىلەن دوستىنىڭ كۆڭلىنى ئالاتتى. جاھاندار سۇلتان بۇ ۋەقەنى كۆرۈپ ناھايىتى خۇشال بولغانلىقىدىن، ئۇ يىگىتنىڭ ئالدىغا بېرىپ سالام قىلدى. ئۇ ياش نەغمە چېلىپ ئولتۇرغانكەن، سالىمغا جاۋاب قايتۇرمىدى. شاھزادىنىڭ ئاچچىقى كېلىپ چىرايى ئۆڭدى. تۇتى دوستىنىڭ نەغمە بىلەن مەست بولۇپ، شاھزادىگە جاۋابەن سالام قىلغانلىقىنى كۆرۈپ، دەرھال خۇش سۆزلۈك تىلىنى ئېچىپ، ئۆزىرە دېگىزىدىن گۆھەرلەر چېچىپ سالىمغا جاۋاب قايتۇردى.

شاهزاده تۇتىنىڭ بىرنەچچە ئېغىز شېرىن سۆز ۋە ھەر خىل گەپلەرنى ئاڭلاپ، كۆڭلىنىڭ چوڭقۇر يېرىدە ئۇنىڭ خىيالى سۈرەتتەك ئورنىشىپ، ئۇ شېرىن سۆزلۈكنىڭ مۇھەببىتى شاھزادىنىڭ كۆڭلىدە ئورۇن ئالدى. شاھزاده بىر تال قىممەت باھالىق قىزىل ياقۇتنى قولىغا ئېلىپ، ئۇ نەغمىچى يىگىتنىڭ ئالدىغا قويۇپ، تۇتىنى بېرىشنى ئىلتىماس قىلدى. ئۇ يىگىت تۇتىدىن ئايرىلىشقا تاقەت قىلالمايتتى. شۇڭا شاھزادىنىڭ تەلىپىنى رەت قىلدى. شاھزاده دەرغەزەپ بولۇپ، ئەسلىي نەسەبىنى بايان قىلغاندىن كېيىن، ئۇ يىگىتكە:

— ئەي نادان يىگىت، بۇ قىزىل ياقۇت بىر مەملىكەتنىڭ خىراجىتىگە تەڭدۇر، بۇ پۇرسەتنى غەنىيمەت بىلىپ، بۇ بىر ئۆۋچ پەينىڭ مۇھەببىتىدىن كەچكىن، بولمىسا، چوڭقۇر ئازاب ۋە خارلىق ئىچىدە ئۆزۈڭگە يۇز مۇشەققەت تېپىۋالىسەن، — دېدى.

يىگىت بۇ سۆزنى تەھلىل قىلىپ، ئەگەر تۇتىنى بەرمىسە پىتنە-پاساتقا گىرىپتار بولىدىغانلىقىنى بىلدى. شۇنىڭ بىلەن ئائىلاج دىلىنى يۇز پارە خاراب، جىگىرىنى كاۋاپ قىلىپ، ئۇ شەپقەتچى مېھرىبان دوستى — تۇتىنى شاھزادىگە بەردى. شاھزاده بۇنىڭدىن كۆپ خۇشال بولۇپ، ناھايىتى زور شادىمانلىق بىلەن ئۆز ھەرىمىگە قايتىپ، كېچە-كۈندۈز تۇتى بىلەن ھەمسۆھبەت بولۇپ ئولتۇردى. تۇتى دىلىنى ئۆزىگە تارتقۇچى ھېكايە ۋە ئەپسانىلەر بىلەن شاھزادىنىڭ دىلىنى ئۆزىگە مەھلىيا قىلىپ، مېھرىبانلىقى بىلەن كۆپ ئەتىۋارلىق بولۇپ قالدى.

بىر كۈنى جاھاندار سۇلتان ئالتۇن قەسىرىدە بىر ئاي سۈپەت، قۇياش يۈزلۈك پەرى تىمسال ئىسىملىك بىر نازىنىن كېنىزەك بىلەن مۇھەببەت شارابىنىڭ جامىنى ئايلاندۇرۇپ، مەستلىكتە سەرخۇش بولۇپ مەي ئىچىپ خۇشال ئولتۇراتتى. پەرى تىمسال ئەينەكنى قولىغا ئېلىپ، تەڭداشسىز نۇرلۇق ھۆسن-جامالىنى خىيال ئەينىكىدە كۆرۈپ، يۈكسەك گۈزەللىكنىڭ ئۆزىدە مۇجەسسەم

ئىكەنلىكىنى ھېس قىلدى. بۇ گۈزەللىككە مەغرۇرلىنىپ، ئوچۇق ۋە ئىختىيارسىز ھالدا شاھزادىگە:

— ھەي ئالىي مەرتىۋىلىك يېگانە دەۋران شاھزادە، گەرچە بۇ قائىدە-يوسۇندىن ناھايىتى يىراق بولسىمۇ، مەن ئەدەپسىزلىك بىلەن شۇنى ئۆتۈنۈپ سورايمەنكى، سەن مۇشۇ دەقىقىدە ئالىي شاھلىق ۋە خۇسرەۋنىڭ شان-شەرىپىنى بۇيۇك ئىشلىك ئۈستىدە قويۇپ، ئەقىل ئىنسانىنى قولۇڭدىن بەرمەي راستلىق بىلەن ئېيتقىن. تەڭرى ئىنسانلار ئۈرۈقىدىن قايسى گۈزەلنى مېنىڭ ھۆسن-جامالىمغا تەڭداش قىلىپ قەلەم سەنئىتى بىلەن ئىجاد ۋەرەقلىرىگە نەقىش قىلغاندۇر؟— دەپ سورىدى.

تېخى شاھزادە جاۋاب بەرمەستىن بۇرۇن تۇتى شۈكرىلەر ئېيتىپ، ئىختىيارسىز تەبەسسۇم قىلدى. پەرى تەمسال غۇنچىدەك پورەكلەپ ئېچىلىپ ھىلال ئايدەك ماڭلىينى روشەن قىلىپ ئىنتايىن شوخلۇق بىلەن، شاھزادىنىڭ ئېتىكىنى تۇتۇپ تۇرۇپ:

— ئەي ئالەم پادىشاھ، بۇ ئولتۇرۇشتا بۇ قۇشنىڭ تەبەسسۇم قىلىشىغا سەۋەب نېمىدۇر؟ ئەگەر بۇ سىرنىڭ ھەقىقىتى ئاشكارا بولمىسا ئۆزۈمنى ھالاك قىلىمەن، — دېدى.

شاھزادە تۇتىدىن كۆپ سورىدى، تۇتى سۇكۇت قىلىپ پەقەت جاۋاب بەرمىدى. ئاخىرى قايتا-قايتىلاپ سوراۋەرگەنلىكتىن، تۇتى:

— ئەي مەلىكە، بۇ سىرنىڭ ئاشكارىلىنىشى ۋە ئىزھار قىلىنىشى ساڭا ئازراقمۇ پايدىلىق ئەمەس، ياخشىسى بۇ بەھۇدە ئويىنى تاشلاپ، بۇ بۇزۇق خىياللارنى بېشىڭدىن چىقارغىن. چۈنكى بىر خىل ئادەملەرنىڭ تەبىئىتى جاھىللىق ۋە نادانلىق بىلەن بەھوشدۇر. گەرچە ئارزۇسى يۇقىرى بولسىمۇ، ئۆز ئارزۇسىدىن ھالقىپ كېتەلمەيدۇ. چۈنكى سېنىڭمۇ بۇ پەقەت ئارزۇيۇڭدىنلا ئىبارەت، — دەپ جاۋاب بەردى. شۇنىڭ بىلەن ئۇنىڭ دىققەت خىيالى يەنە بىر قېتىم قوزغالدى. تۇتى نائىلاج بولۇپ بۇ جىمجىتلىقنى بۇزۇپ:

— ئەي شاھزادە، مېنىڭ تەبەسسۇم قىلىشىم، پەرى تىمسال گۈزەل ھۆسن-جامالدا ئۆزىنى ئالەم ئەھلىدىن خۇددى تىك ئۆسىدىغان سەرۋى دەرىخىدەك ئايرىم تۇتقان سەۋەبتىندۇر. ئەمما ئۇ بارلىق مەخلۇقاتنىڭ دۇنيادا كۆپ خىللىقىنى، پەقەت بىر خىل يارىتىلمىغانلىقىنى بىلمەيدۇ. بۇ پەلەكنىڭ ئاستىدا نەچچە گۈلشەن، ھەر گۈلشەندە يۈزمىڭ گۈل، ھەر گۈلدە ھەر رەڭلىك ئېسىل بەرگىلەر مەۋجۇتتۇر. ئەمما شۇ ئەتراپتا بىر مەملىكەت باركى، ئۇنىڭ ئاۋاتلىقى ۋە كەڭلىكىگە كۆز يەتمەيدۇ. ئۇ دۆلەت پادىشاھىنىڭ بەھرەۋەربانۇ ئىسىملىك بىر قىزى بار بولۇپ، ئۇ قىزنىڭ گۈزەل ھۆسنىدىن قۇياش خىجىل، گۈل ئۇنىڭ گۈزەل جامالىدىن غۇنچىلىرىنى چاك ئۇرۇپ، نەغەز گۈللىرى ئۇنىڭ تاماشىسى ئۈچۈن باش ۋە ئايىغىنى كۆز قىلغاندۇر. ناۋادا پەرى تىمسال ئۇنىڭ قارشىسىدا ئولتۇرۇپ قالسا قۇياش يېنىدىكى يۇلتۇزغا ئوخشاش ۋۇجۇدى كۆرۈنمەي قالىدۇ، — دەپ جاۋاب بەردى.

پەرى تىمسال بۇ سۆزلەرنى ئاڭلاپ، خىجالەت تەرلىرى پېشانىسىدىن ئاقتى. جاھاندار سۇلتان بەھرەۋەربانۇغا غايىبانە مەھلىيا بولۇپ قالدى، شاھزادىنىڭ بويىنى ئۇ گۈزەلنىڭ تولغىماچ چاچلىرىغا مەھكەم باغلىنىپ، ۋىسال ئارزۇسىدا بولدى.

ئەلقىسسە، جاھاندار سۇلتان تۇتىنىڭ تىلىدىن بەھرەۋەربانۇنىڭ جامال تەرىپىنى ئاڭلاپ، ئىشتىياقمەنلىكتىن ئۇنىڭ كۆڭلى خۇددى كورىغا سالغان سىمابتەك بىئارام بولدى. ئىلاجسىز خىزمەتچىلىرىگە بىنەزەر ئىسىملىك نەققاش يىگىتنى كەلتۇرۇشنى بۇيرۇدى. شاھزادە نەققاش يىگىتنى سودىگەر لىباسلىرى بىلەن ياساندۇرۇپ، تىجارەتچىلەرگە لازىم بولىدىغان ھەر خىل مۇناسىپ مال ۋە سوۋغا-سالاملارنى تەييارلاپ بېرىشنى بۇيرۇدى.

— سەن سودىگەر قىياپىتىدە بولۇپ، بەھرەۋەربانۇنىڭ دۆلىتىگە بېرىپ، باھانە ۋە ھىيلە بىلەن ئۇنىڭ ھۇزۇرىغا يېتىپ، سۇرىتىنى بىر يىپەك رەختكە چۈشۈرۈپ ئەكەلگىن، — دەپ بۇيرۇدى شاھزادە.

بىنەزەر بۇ سۆزگە ماقۇل بولۇپ، ساداقەت ۋە ئىخلاس بىلەن جۇرئەت ئېتىكىنى بېلىگە قىسىپ، ھىممەت قەدىمىنى مەقسەت يولىغا قويۇپ، سەپەر يۈكىنى تېڭىپ، تاڭ شامىلىدىكى ھۇما قۇشىغا ئوخشاش تېزلىكتە كۆپ مۇساپىلەر باستى. كۆپ جاپا-مۇشەققەت تارتقاندىن كېيىن، بەھرەۋەربانۇنىڭ مىنۇسەۋار دەپ ئاتىلىدىغان گۈزەل جەننەتكە ئوخشاش دىيارىغا يېتىپ كەلدى.

بۇ شەھەرنىڭ ئەتراپىدا بىر باغ بار بولۇپ، بەھرەۋەربانۇ دائىم بۇ باغقا كېلىپ باغ ھاۋاسىدىن نەپەس ئېلىپ، بىرەر سائەت تۇرۇپ قايتاتتى. بىنەزەر بۇ باغقا كىرىپ، يۈكلەرنى چۈشۈرگۈزۈپ، كۆلنىڭ ئەتراپىدا چېدىر بارگاھ بەرپا قىلىپ، بارلىق خىزمەتچىلىرىنى ياساندۇرۇپ، تەقەززالىق بىلەن ئۇلارنىڭ يولىغا قاراپ ئولتۇردى. باغۋەنلەر بۇ ئەھۋاللارنى كۆرۈپ، بىنەزەرنىڭ ئالدىغا كېلىپ:

— ھەي خوجا، بۇ ھەرقانداق يات كىشىلەرنىڭ ئۆزى خالاپ پاناھلىنىدىغان جايى ئەمەس. بۇ بولسا مەلىكە بەھرەۋەربانۇنىڭ باغچىسىدۇر. ئەگەر مەلىكە بۇ ئەھۋاللاردىن خەۋەردار بولسا قاباھەتلىك ئىش بولىدۇ، — دېدى.

بىنەزەر بۇ خۇش خەۋەرنى ئاڭلاپ، بىتاقەت بولۇپ، دەرھال ھەربىرى بىر مەملىكەت خىراجىتىگە تەڭ كېلىدىغان بىر-نەچچە گۆھەرنى ۋە ھېچقانداق پادىشاھ خەزىنىسىدە تېپىلمايدىغان نەپىس توقۇلما ماللاردىن سوۋغا-سالام تەييار قىلىپ، پادىشاھ ئىشىكى ئالدىغا كېلىپ، پادىشاھ بىلەن كۆرۈشۈشكە مۇشەررەپ بولۇپ سوۋغا-سالاملارنىڭ ھەممىسىنى پادىشاھقا تەقدىم قىلدى. پادىشاھ بۇ قىممەت باھالىق توقۇلما ماللار تاماشىسىدىن ھۇزۇرلىنىپ، بۇيۇك شەپقەت ۋە خۇش مەرھەمەتلەر بىلەن:

— سىز قايسى ئاۋات دۆلەتتىن كەلدىڭىز؟ ھېچقانداق ۋاقىتتا ھېچبىر سودىگەر ۋە تىجارەتچى بۇ خىل غارايىب نەپىس ماللارنى دەرگاھىمىزغا كەلتۈرمىگەنىدى، بۇ نەپىس توقۇلمىلار قايسى مەمۇر دۆلەتنىڭ مەھسۇلاتىدۇر؟ — دەپ سورىدى. بىنەزەر دۇئايىدۆلەتتىن

توختاپ، ئۆز دۆلىتىنىڭ ئاۋاتلىقى، پادىشاھنىڭ ئىنساپ ئادالەتلىكى قاتارلىق ئەھۋاللارنى بىر قۇر بايان قىلدى. پادىشاھ كۆپ ئاپىرىن ئوقۇدى. بىر سائەتتىن كېيىن پادىشاھتىن رۇخسەت ئېلىپ ئۆز تۇرار جايىغا يېنىپ كەلدى.

بىنەزەرنىڭ داڭقى بارلىق شەھەر خەلقىگە ئاڭلىنىپ، شۆھرىتى پۈتۈن ئالەمگە يېيىلدى. بەھرەۋەربانۇنىڭ يېقىنلىرى بۇ ئەھۋالدىن خەۋەر تېپىپ، ھەقىقي ئەھۋالنى مەلىكىگە بىلدۈردى. مەلىكە بۇ ئىشتىن خۇرسەن بولۇپ، بىنەزەرنى ھۇزۇرىغا چاقىرىشنى بۇيرۇدى. ئوردا خىزمەتچىلىرى بىنەزەرنىڭ يېنىغا كېلىپ خەۋەرنى يەتكۈزدى. بىنەزەر ئىنتايىن پۈختىلىق بىلەن يولنىڭ رەنج-مۇشەققىتىنى باھانە قىلىپ، ئۇلارغا مۇنداق ئىلتىماس قىلدى:

— بۇ غېرىبنىڭ ھۇزۇرىدا تەييار تۇرغان بۇ ماتالار ئەڭ ئېسىل دۆلەت خەزىنىسىگە يارايدىغان مالىلاردۇر. ئەمما بۇ تۇرلەردىن قايسى خىلىنى كۆڭلۈڭلار خالايدىغانلىقى كەمىنگە مەلۇم ئەمەس. بارلىق مالىلارنى تۇرار جايىڭلارغا ئاپارماق ناھايىتى قىيىن. مەن مەلىكىدىن شۇنى ئۆتۈنۈپ سورايمەنكى، ئەگەر مەلىكە دەۋران مېھرىبانلىق قىلىپ، بەخت دۆلىتى بىلەن سائادەت سايىسىنى بۇ ھەرەم بېغىغا رەشك سالىدىغان گۈزەل باغقا سېلىپ، بۇ نەپىس ئاسمان ۋە پاكىز يەر-زېمىنگە ئوخشىشىدىغان ماتا ۋە غارايىب توقۇلمىلارنى كۆزدىن كەچۈرسە، بۇ توپىدەك غېرىبنىڭ ئىززەت-ئېتىبارى ئۇچ پەلەككە ئۇلىشاتتى، يەنە بۇيرۇلغان بۇيرۇقتا خىلاپلىق قىلغان تەرەپ بولسا، ھەر ھادىسە يۈز بەرسە بوينۇمغا ئالىمەن، — دەپ مەلىكىنىڭ خىزمەتچىلىرىگە ئۆزرە ئېيتتى.

ئەلقىسسە، ساراي خىزمەتچىلىرى كېلىپ بىنەزەرنىڭ سۆزىنى مەلىكىگە يەتكۈزدى. مەلىكىنىڭ مەرھەمەت دېڭىزى مەۋج ئۇرۇپ، بىنەزەرنىڭ ئىلتىماسىنى توغرا تاپتى. تاڭ سەھەر دەۋران مەلىكىسى ئالتۇن مەپىدە ئولتۇرۇپ، ئاي يۈزلۈك كېنىزەكلەرنى ئەتراپىغا جەم قىلىپ، باغ سەيلىسىگە يۈزلەندى. قەسىرگە زىب-

زىننەت بېرىپ، ئالتۇن تەختتە ئولتۇرۇپ، ئوتتۇرىغا تور پەردە تارتىشنى بۇيرۇدى. مەلىكە:

— بىنەزەر بارلىق ماتا ۋە توقۇلمىلارنى ھازىر قىلسۇن، — دەپ بۇيرۇق قىلدى. بىنەزەر بۇ خۇش خەۋەردىن خۇشۇاخ بولۇپ بارلىق مالىلارنى مەلىكىنىڭ خىزمىتىگە ھازىر قىلدى. مەلىكە پەردىنىڭ ئارقىسىدا ئولتۇرۇپ كېنىزەكلەرگە ماتالارنى بىنەزەرنىڭ قولىدىن ئېلىپ پەردە ئىچىگە كىرىپ كۆرسىتىشنى بۇيرۇدى. مەلىكە بۇ مالىلارنىڭ تاماشىسىدىن شۇ دەرىجىدە زوقلاندىكى، سۆزلىرى قەلبىگە سىغمىغانىدى. ئۇ سائەت-سائەتلەپ يۇقىرى ئاۋاز بىلەن تەھسىن ۋە ئاپىرىنلار ئوقۇيتتى. بارلىق مالىلارنى كۆرۈپ بولغاندىن كېيىن، مەلىكە:

— بۇ ماتالاردىن باشقا مال بولسا تەييار قىلسۇن، — دەپ بۇيرۇق قىلدى. كېنىزەكلەر:

— يەنە بىر سانداۋقچىنى قۇچقىغا ئېلىپ ئولتۇرىدۇ، ئېھتىمال ياقۇت ۋە جاۋاھىر سېلىنغان بولۇشى مۇمكىن. بىر-نەچچە قېتىم سورىدۇق، زادىلا كۆرسەتمىشكە ئۇنىمىدى. بۇ قۇلۇپلاقلىق سانداۋق ئىچىدە نېمە سىر بارلىقى مەلۇم ئەمەس، — دەپ خەۋەر يەتكۈزدى. مەلىكە غارايىپ مال-دۇنيامىكىن دەپ گۇمان قىلىپ، سانداۋقنى ئېچىشقا بۇيرۇق قىلدى. بىرنەچچە رەت ئېچىشنى تەلەپ قىلغان بولسىمۇ، بىراق بىنەزەر ئەسلا رازى بولمىدى. مەلىكىنىڭ گۇمانى زىيادە بولۇپ، دىققىتى ھەسسىلەپ ئاشتى. بىنەزەر مەلىكىنىڭ غايىتە شەۋقىنى بۇ سانداۋقنىڭ سىرى ئىگىلىۋالغانلىقىنى بىلدى. بىنەزەر ھىيلە ۋە تەدبىر بىلەن:

— ئەي مەلىكە دەۋران، بۇ گەرچە ماتا بولسىمۇ، مەن ئۇنىڭدىن پەخىرلىنىش ۋە مەغرۇرلۇق ھېس قىلمەن. چۈنكى بۇ بىر پادىشاھنىڭ ئامانتى بولۇپ بىئىجازەت پادىشاھ سانداۋقچىسىنىڭ ئىشىكىنى ئېچىپ ئامانىتىگە خىيانەت قىلالمايمەن، — دەپ جاۋاب بەردى. بەھرەۋەربانۇ بۇ سۆزنى ئىشىتىپ ئىشتىياقى يۇز دەرىجە زىيادە

بولۇپ، بىنەزەردىن ساندۇقچە ئىشكىنى ئېچىشنى ئىلتىماس قىلدى. بىنەزەر:

— ئەي بانۇيى جاھان، گۇناھنىڭ سەۋەبى بۇلغىنىش، ئاساسىي يىلتىزى دىيانەتسىزلىكتۇر. بۇ سەۋەبتىن مەلىكىنىڭ ئويلىغانلىرى توغرا ئەمەس. بىراق بۇيرۇققا بويسۇنۇشتىن باشقا ئامال يوق. بىر شەرتىم بار، ئۇ بولسىمۇ ساندۇقچىنى بۇ كەمىنە ئوتتۇرىدا تۇرۇپ، مەلىكە پەردىسىز تاماشا قىلسۇن، — دېدى. بۇ سەۋەبتىن مەلىكىنىڭ ئوي-خىيالى ھەسسىلەپ ئاشتى. ئەمما بىنەزەر ئۆزىنى قېرى سودىگەر سۈپىتىدە ياسىۋالغانىدى. نائىلاج بىنەزەرنىڭ ئىلتىماسىنى قوبۇل قىلىپ، دەرھال پەردىنى ئوتتۇرىدىن كۆتۈردى. بىنەزەر شاد-خۇرام بولۇپ، ئۆزىنى ئۇنتۇپ، ساندۇقچىنىڭ قۇلۇپىنى ئېچىپ مەلىكە ئالدىغا كەلتۈردى. مەلىكە ئۇشتۇمتۇت نىقابىنى ئاپتاپقا ئوخشاش كۆتۈرگەنىدى، بىنەزەرنىڭ نەزىرى چۈشۈش بىلەن تەڭ، ھەيرانلىقتىن گويا كى گۈزەل تەسۋىردەك سۆز-نۇتۇقسىز ۋە ئىش-ھەرىكەتسىز بولۇپ ساندۇقچە قولىدىن يەرگە چۈشتى. مەلىكە بۇ ئەھۋالنى تەھلىل قىلىپ، بىنەزەردىن:

— نېمە سەۋەبتىن ئەھۋالىڭدا بۇنداق ئۆزگىرىش بولدۇ؟ — دەپ سورىدى. بىنەزەر ھوشيارلىق بىلەن:

— ئەي ئاسماندىكى قۇياش پادىشاھى، قېرىلىقنىڭ زەئىپلىكى مىجەزىمگە تەگكەنلىكى سەۋەبلىك بەزىدە ئەھۋالىمدا بۇ خىل ھادىسىلەر كۆرۈلىدۇ، — دەپ جاۋاب بەردى. بىنەزەر ساندۇقچىنى كۆتۈرۈپ كىرىپ مەلىكىنىڭ ئالدىغا قويۇپ، جاھاندار سۇلتانىنىڭ سۈرىتىنى مەلىكىگە كۆرسەتتى. بەھرەمۇربانۇ سۈرەتنى قولىغا ئېلىپ كۆرۈش بىلەن تەڭ جان-دىل بىلەن ئاشىق-بىقارار بولۇپ يۇز مۇشەققەت بىلەن ئۆزىنى تۇتۇۋېلىپ:

— بۇ ئاشنالىق ھىدى جان دىماغىغا تېگىدىغان قايسى گۈزەلدۇر؟ — دەپ سورىدى. بىنەزەر:

— بۇ سۈرەتتىكى، ھۆسن-جامالدا تەڭدىشى يوق، كۈچ-قۇۋۋەت ۋە شىجائەتتە رۇستەم ئۇنىڭغا ئەسىر بولغان ئېھسان ۋە ساخاۋەتتە ھاتەمتاي نامىنى يوققا چىقارغان، ھەسەلدەك شېرىن سۆزلىرى شېكەر تىللىق تۇتىنى دامغا چۈشۈرگەن، چىرايلىق مېڭىشىدىن گۈزەل يۈرگۈچى قىرغاۋۇل تاغلاردا ئاۋارە يۈرگەن، قورقۇنچلۇق يىلپىزغا مىنىپ شىكارغا چىققاندا، ئۇنىڭ ھەيۋىسىدىن يىرتقۇچ شىر تۈلكىنىڭ ئۈۋۈسىغا، ئۇركۈگەن پىل چۈمۈلە ماكانىغا يوشۇرۇنغان، ئەقىل، پەم-پاراسەتتە ئەفلاتوندىن ئالدىدا تۇرىدىغان، شان-شەۋكەتتە ئىسكەندەر سانى دېيىلىدىغان، ھىندىستان تەختىنىڭ تەخت ۋارىسى جاھاندار سۇلتانىدۇر، — دەپ جاۋاب بەردى.

بەھرەۋەربانۇ بۇ سۆزنى ئاڭلاپ، بۇ سۈرەتنىڭ جامالىنى كۆرگەندىن كېيىن، مۇھەببەت ئۇرۇقىنى كۆڭۈل ئېتىزلىقىغا چېچىپ، دوستلۇق كۆچىتىنى خاتىرە چىمەنىدە كۆكەرتىش ئۈچۈن ھايا پەردىلىرىنى ئەسلا ئاشكارا قىلماي، يوشۇرۇن ھالدا شولىغا پەرۋانە ئىشتىياق بولۇپ، ئارام خاتىرى ئۈچۈن جاھاندار سۇلتاننىڭ سۈرىتىنى بىنەزەردىن تەلەپ قىلدى. بىنەزەر:

— ئەي گۈزەل مەلىكە، قەدىمكىزگە بارلىق مال ۋە جېنىم پىدا بولسۇن، مەن بۇرۇنلا «بۇ سۈرەت ئامانەتتۇر، خىيانەت قىلالمايمەن» دەپ ئەرز قىلغانىدىم، — دېدى. مەلىكە:

— مەن سۆزۈڭگە قوشۇلالمايمەن، چۈنكى بىر پارچە يىپەككە چۈشۈرۈلگەن سۈرەت پادىشاھنىڭ ئامانىتىگە تەڭ كېلەلمەيدۇ، — دېدى. بىنەزەر:

— ئەي مەلىكە دەۋران، ئەگەر بۇ بىر پارچە يىپەكلا دەپ ئۇنىڭ قىممىتىگە قارىمىسىكىز بۇ تولىمۇ يېنىكلىك بولىدۇ. چۈنكى بۇ كىشىنى تەقەززالىقتا، تەمەننادا قالدۇرۇپ، ئۆزىگە مەھلىيا قىلىۋاتقان بىر گۈزەلنىڭ سۈرىتىدۇر. پۈتۈن ئالەمنىڭ يىپەكلىرى بۇ سۈرەتنىڭ ئالدىدا ھېچ قەدىر-قىممىتى يوقتۇر، — دەپ جاۋاب

بەردى. مەلىكە بىنەزەردىن ھەقىقىي ئەھۋالنى دەپ بېرىشنى ئۆتۈندى. بىنەزەر:

— ئەي مەلىكە جاھان، بېنگال دۆلىتىنىڭ پادىشاھلىق ئوردىسىدا تولۇن ئايدەك جامالى ئالىدا جاھاننى يورۇتۇپ تۇرىدىغان قۇياش ئۆزىنى دالىدىغا ئالىدىغان، ھۆسن-جامالىنىڭ داڭقى پۈتۈن شەھەرلەرگە مەشھۇر ۋە داڭلىق بولغان بىر نازىنىن قىز بار بولۇپ، ئۇ قىز جاھاندار سۇلتاننىڭ مەدھىيە سۆيەتلىرىنى ئاڭلاپ، توي قىلىپ گۈلنى شەمشادقا باغلىماق ئارزۇسىدا بولۇپتۇ. مەن تىجارەت بىلەن بېنگال دىيارىغا بارغانىدىم، مەلىكە:«ئەگەر ماڭا جاھاندار سۇلتاننىڭ سۆرىتىنى ئەكەلسەڭ، مال-دۇنيادىن ھاجەتسىز قىلىمەن» دەپ ۋەدىلەر قىلغانىدى. ئەمدى نەچچە ھىيلە ۋە تەدبىر بىلەن بۇ گۈھەردەك مەقسەتكە ئېرىشىپ ئۇنىڭ خىزمىتىگە كېتىپ بارىمەن. سان-ساناقسىز قىممەت باھالىق بايلىقلارغا ئىگە بولۇپ، بۇ بايلىق بىلەن قالغان ئۆمرۈمنى كەمبەغەل ۋە تەشنالىقتىن خالىي ئۆتكۈزۈش ئۈمىدىدە بولۇۋاتىمەن، — دەپ جاۋاب بەردى.

بەھرەۋەربانۇ بۇ سۆزەتكە جان-دىل بىلەن تەشنا بولۇپ ئۇنىڭغا باغلانغانىدى. بۇ ۋەقەلەرنى ئاڭلىغاندىن كېيىن، ئۆز-ئۆزىگە مەسلىھەت قىلىپ «بۇ يىگىتنىڭ غايىبتىن كەلگەن ئىشق ئوتى كۆڭلۈمگە تېگىپتۇ، ئۇنىڭ ۋىسالى مۇيەسسەر بولمىسا، كۆڭلۈم پەرىشانلىقتا قېلىشى ئېھتىمالغا ناھايىتى يېقىن، بۇ تەرىقىدە بەخت-سائادەتنى رەقىبنىڭ دامىغا قويۇپ، ئۆزۈمنى زەنجىر بىلەن كىشەنلەپ جەبىر-جاپا سېلىشىم رەسىم-قائىدىدىن يىراقتۇر، ئەڭ ياخشى ئۇنۇملۇك ئۇسۇل بۇكى، تىلسىم ئىشكىنىڭ ئاچقۇچى دۆلەت-سائادەت، باشلىنىشى بولسا دۆلەت ھوسۇلىدۇر. يەنى بۇ سۆرەتنى ساقلاپ تەڭرىتائالانىڭ چەكسىز مەرھەمىتىدىن ئۈمىدۋار بولۇپ بىر مەزگىل كۆتۈشۈم كېرەك، غايىبلار پەردىسىدىن شاھىتلار مەيدانغا ئۆتكۈچە نەچچىلىگەن ۋەقەلەر يۈز بېرىدۇ» دەپ ئويلاپ:

— ئەي سودىگەر يىگىت، سەن دۇنيا تىلەپسەن، ھەركىمدىن ئالساڭ مۇرادىڭ ئوخشاشلا ھاسىل بولىدۇ. بۇ سۆرەتنى ماڭا بېرىپ، قانچىلىك ئالتۇنغا ئېھتىياجلىق بولساڭ خالىغانچە ئېلىپ، ئۆز ۋەتىنىڭگە مۇشەققەتسىز بېرىۋالغىن. ھەممە ئالەم ئەھلىگە ئېنىقكى، ئالەم ھادىسىلىرى ھەر ۋاقىتتا يۈزمىڭ ئۆزگىرىپ تۇرىدۇ، ئەگەر سەن ھەددىدىن زىيادە دۇنيا تەلەپ قىلىپ، يامان ھېرىسلىك بولمىغۇر كەيپىياتتا بولۇپ بايلىقنىڭ نەپسى سەۋداسىغا بېرىلىپ، ئۆزاق يول كېزىپ، كېچە-كۈندۈز سەرگەردانلىقتا ئىككىلىنىپ يۈرسەڭ، ھەممىدىن مەھرۇم بولۇشۇڭ مۇمكىن. ئادەم ئۆز مەنزىل ۋە مەقسىتىگە يەتكەندىن كېيىن ئەھۋال تەقدىرى ھەمىشە بىز تەرىقىدە بولمايدۇ. كەم ھىممەتلىك قىلىپ، قانچە ئۇمىد، تەمەدە يۈرسەڭمۇ ھېچنېمە ھاسىل بولماسلىقى مۇمكىن. بۇنىڭ بارلىق سەۋەبى كەم ئەقىللىقتىن ۋە ئۆز ئېسىنى يوقاتقانلىقتىندۇر. شۇ سەۋەبتىن بايلىقنى قولۇڭدىن بېرىپ، نەپسىڭنىڭ ئارقىسىغا كىرىپ يۈرۈۋاتسەن، بۇ ھال ئەقىل ئەھلىنىڭ ئالدىدا دانالىقنىڭ ئىپادىسى ئەمەستۇر. سېنىڭ بۇ سودىدىن باش تارتماي قىممەتلىك بايلىقلارنى قولدىن چىقارمىغىنىڭ پايدا نەپكە ئېرىشكەنلىكىڭ بولىدۇ. چۈنكى بۇنىڭدىن سەن بىر مەملىكەت خىراجىتىگە يېتىدىغان خىراجەتكە ئىگە بولىسەن، — دېدى. بىنەزەر ئىشلەتكەن سېھرىنىڭ مەلىكىنى ئەسىر قىلغانلىقىنى بىلدى. بىنەزەر ئالدىدا كۆپ ۋەزلەر ئېيتقان بولۇپ ئاخىرى پىكىر مەسلىھەتىن يۈمشاپ، مەلىكىنىڭ ئىلتىماسىنى قوبۇل قىلىپ، ھېسابسىز بايلىقنى ئېلىپ سۆرەتنى مەلىكىگە بەردى. ئۇلار پاراڭلىشىپ ئولتۇرغان ۋاقىتتا، مەلىكە نىقابسىز ئولتۇرغانىدى، بىنەزەر ئەقىل-پاراسەت بىلەن مەلىكىنىڭ سۆرىتىنى بېشىدىن ئاياغقىچە خىيال ئەينىكىدە كۆڭۈل راۋاقىغا چۈشۈرۈپ، ئۆز مەنزىلىگە يانماقچى بولۇپ، مەلىكىدىن رۇخسەت ئېلىپ قايتىپ كەلدى. بىنەزەر دەرھال مۆجىزە يارىتقۇچى دوستى

قەلەمنى قولىغا ئېلىپ، مەلىكىنىڭ سۈرىتىنى بىر پارچە يىپەككە قىلچە نۇقسان قالدۇرماستىن سىزىپ چىقتى. بىنەزىر كۆپ تەدبىر بىلەن ئۆزىنىڭ كۆزلىگەن مەقسىتىگە يەتتى، بارلىق ئىشلىرىنى ئۆز ۋايىغا يەتكۈزدى، بەھرەۋەربانۇدىن رۇخسەت ئېلىپ، ئۆز دىيارىغا ئالدىراپ يولغا چىقتى. كۆپ مەنزىللەرنى يۇرۇپ، ياخشى ۋاقىتتا جاھاندار سۇلتاننىڭ خىزمىتىگە مۇشەررەپ بولدى.

بىنەزىر بەھرەۋەربانۇنىڭ سۈرىتىنى شاھزادىگە ئەكەلگەنلىكى، شاھزادە ئۇ سۈرەتكە مەھلىيا ۋە شەيدا بولۇپ، ئاشىق بىقارار بولغانلىقى ھەمدە يەتتە ۋەزىرنىڭ ھەرقايسىسى شاھزادىگە خوتۇنلارنىڭ ۋاپاسىزلىقى توغرىسىدا ھېكايىلەر ئېيتقانلىقى، بۇنىڭ شاھزادىگە پايدا بەرمىگەنلىكى

رىۋايەتچىلەر مۇنداق رىۋايەت قىلىدۇ:

بىنەزىر جاھاندار سۇلتاننىڭ خىزمىتىگە مۇشەررەپ بولۇپ دۇئايىسالاملارنى بەجا كەلتۈرگەندىن كېيىن، بەھرەۋەربانۇنىڭ ئىشق قوزغىغۇچى گۈزەل سۈرىتىنى بەردى. جاھاندار ئۇنى كۆرگەن ھامان مەجنۇندەك سەھرا ۋە ۋادىلارغا چىقىپ بەھرەۋەربانۇنىڭ ۋىسال ئارزۇسىدا شارابقا بېرىلىپ، تەختتىن بەھوش بولۇپ يىقىلىپ، گۈلدەك يۈزى سارغايدى. خىزمەتچىلەر شاھزادىنىڭ ئەھۋالىنى كۆرۈپ، يۈزلىرىگە گۈلاپ چاچتى، تەجرىبىلىك ئۇستا تېۋىپلارنى يىغىپ، كۆپ داۋالاپ كۆردى، ھېچ ئۇنۇمى بولمىدى.

بىنەزىر ھەقىقىي ئەھۋالدىن خەۋەردار بولغانلىقى ئۈچۈن، بارلىق كىشىلەرنى شاھزادە قېشىدىن چىقىرىۋېتىپ، ئۆزى شاھزادىنىڭ بېشىنى تىزىغا ئېلىپ، مەستلىكتىن ھوشىغا كەلتۈرۈپ، تەخت

ئۇستىدە ئولتۇرغۇزۇپ، ئەھۋالىنىڭ قانداق بولغانلىقىنى سوريدى. شاھزادە ھېچ جاۋاب بەرمەي جۇنۇن ھالقىسىنى قولىغا سېلىپ، ياخشى نام-ئاتاقتىن ئايرىلىپ رەسۋالىق كوچىسىغا قەدەم قويدى. ئاز ۋاقىتتا شەيدالىق داڭقى پۈتكۈل ئالەمگە تارقىلىپ، ئاخىرى خىزمەتكارلار ھەقىقىي ئەھۋالنى جاھاندار سۇلتاننىڭ ئاتىسىغا بايان قىلدى. پادىشاھ كامكار بۇ سۆزنى ئىشىتىپ، كۆپ سىقىلىپ، شاھزادىنى خىلۋەتكە چاقىرىپ، نەسىھەت ئىشىكىنى ئېچىپ، كۆپ توسۇپ كۆرگەن بولسىمۇ، شاھزادىنىڭ پىكىر-خىيالى جۇنۇننىڭ ئىشقى بىلەن باغلانغانلىقىدىن پادىشاھنىڭ نەسىھەتى ئەسلا تەسىر قىلمىدى. بەلكى جۇنۇنلۇقى بۇرۇنقىدىنمۇ زىيادە بولۇپ، قانلىق كۆز ياشلىرىنى ھەر خىل كوچىلاردا تارىلاپ ئاققۇزدى. پادىشاھ پەرزەنتىنى بۇ ھالەتتە كۆرۈپ تاقەتسىزلىكتىن بارلىق پەم-پاراسەتلىك ۋەزىرلىرى ۋە مۇشكۈللەرنى ئاسان قىلغۇچى ئەقىل ئىگىلىرىنى يىغىپ كېڭەش قىلدى. دانىشمەنلەر كۆپ تەدبىرلەرنى قىلىپ كۆردى، قىلچە پايدىسى بولمىدى. ئىشق ئوتى سائىت-سائىتلەپ شاھزادە ئىچىدە ئۇچقۇنلار چىقىراتتى. ئاخىرى بارلىق ۋەزىرلەر بىر ئويغا كېلىشىپ: «كېچە ــ كۈندۈز شاھزادىنىڭ خىزمىتىگە بېرىپ، خوتۇن كىشىلەرنىڭ ئەيىبلىرى ۋە ئۇلارنىڭ ۋاپاسىزلىقى توغرىسىدا ئەپسانە ۋە ئاجايىپ ھېكايىلەر ئېيتايلى، بۇ تەدبىر بىلەن ئىلاجى تېپىلىپ، شاھزادە بۇ خەتەردىن نىجات تاپسا ئەجەب ئەمەس» دېيىشتى. پادىشاھنىڭ بىر ۋەزىرى رۇخسەت ئېلىپ شاھزادىنىڭ خىزمىتىگە كېلىپ، ئۇنىڭ مەلىكە پىراقىدا زار-زار يىغلاپ ئولتۇرغانلىقىنى كۆردى. ۋەزىر ئەدەپ-قائىدە بويىچە شاھزادە خىزمىتىدە ئولتۇرۇپ، گۈزەل سۆزلىرىنى جىلۋىلەندۇرۇشكە باشلىدى.

بىرىنچى ۋەزىرنىڭ ھېكايىسى

بىرىنچى ۋەزىر مۇنداق دەپ ھېكايىسىنى باشلىدى:

قەدىمكى زاماندا بىر ياش بار بولۇپ، ئۇنىڭ دۆلەت ۋە دۇنياسىنىڭ سانىقى يوق ئىدى. شىجائەت، كۈچ-قۇدرەت ۋە يۈكسەك پەزىلەتتە تەڭدىشى يوق، ھۆسن-جامالدا تەڭ-باراۋىرى يوق ئىدى. ئۆز قەبىلىسىدىن بىر قىزنى نىكاھىغا ئالغان بولۇپ، يېگىت ئۇ قىزغا بۇ تەرىقىدە ئاشىق ۋە شەيدا ئىدىكى، ئەگەر قىز ئازلا ۋاقىت يېنىدا بولمىسا بىتاقەت بولاتتى. خوتۇنمۇ يېگىتنىڭ ئىشق زەنجىرىگە شۇنداق باغلانغانىدىكى، ئەگەر يېگىت تۇرمۇش مەئىشەتلىرى ئۈچۈن تىرىكچىلىككە چىقماقچى بولسا، خوتۇنىنىڭ ھوش شارابى دىماغ جامىدىن تۆكۈلۈپ كۆزىدىن ياش ئورنىغا قان ئېقىپ، زار-زار يىغلايتتى. بارلىق شەھەر-مەھەللىلەر ۋە يىغلىشىلاردا بۇ ئىككىسىنىڭ ئەپسانىسىدىن باشقا سۆز خەلق ئاغزىدا سۆزلەنمەيتتى. ھەر يەردە ئىككى كىشى جەم بولسا بۇ ئىككى مەھبۇبىنىڭ مۇھەببەت داستانىدىن باشقا سۆز ئېيتمايتتى.

بۇ يېگىت شاراپەتلىك كۈنلىرىنى كۆپ ھاللاردا شىكارغا سەرپ قىلاتتى. دائىم سەھراغا بېرىپ ئوۋ ئوۋلاپ ئاخشىمى قايتىپ كېلىپ، مەشۇقى بىلەن مۇھەببەت جامىنى ئىچىپ ئوۋ گۆشلىرىدىن كاۋاپ قىلىپ يەپ، تا سۇبھىگىچە شاھانە بەزمىلەر قۇرۇپ ئولتۇراتتى.

بىر كۈنى يېگىت كۈتۈلمىگەندە شەھەر ھاكىمىنىڭ ئىنىسى بىلەن ئۇچرىشىپ قېلىپ ئۇلاردا دوستلۇق پەيدا بولۇپ، ئۆز ئارا ساداقەت ۋە دوستلۇققا ئىراده ئىستىھكاملىرىنى بەرپا قىلدى. كۆپ ۋاقىتلاردا ھاكىمنىڭ ئىنىسى يېگىتنىڭ ئۆيىگە كېلىپ، ئىككى جان دوست بىرگە ئولتۇرۇپ شاراب جامىنى ئايلاندۇرۇپ شارابلار ئىچىپ، خۇش كەيپ بولۇشاتتى.

بىر كۈنى ھاكىمنىڭ ئىنىسى يىگىتنىڭ ئۆيىگە كىلىپ مېھمانخانىغا كىرىپ ئولتۇردى. ئەمما يىگىت ئادەتتىكى ئادىتى بويىچە سەھراغا شىكارغا كەتكەنىدى. ھاكىمنىڭ ئىنىسى دوستىنىڭ شىكارغا كەتكەنلىكىنى بىلىپ، ئۆز مەنزىلىگە يولغا چىققانىدى، تۈيۈقسىز دوستىنىڭ مەھبۇبىگە نەزىرى چۈشۈپ، كۆزلىرى بىر ـ بىرى بىلەن ئۇچرىشىپ قېلىپ، شۇ ھامان يىگىت ئۆپۈقتىن بالقىپ چىققان ئون بەش كۈنلۈك تولۇن ئايدەك بىر گۈزەلنى كۆردى. ئۇ ناپاك شەيتاننىڭ ئىغۋاسى بىلەن ياخشىلىققا يامانلىق قىلىپ، تونۇش-بىلىش ۋە تۇز يېمەك يېيىشكەنلىكىنى پەشتاق ئۇستىدە قويۇپ، شەھۋەت نەپسانىيىتى يۇزىدىن ۋىسال ھەۋىسىنى كۆڭلىگە پۈكۈپ، مەست ئىختىيارسىز ئۆز مەنزىلىگە كىلىپ، پىكىر مۇلاھىزە قىلىپ، كىشىلەرنىڭ نومۇسلۇق ئۆيىنى بىر ئەپسۇن بىلەن ۋەيران قىلىدىغان بىر بۇزۇق مەككار خوتۇنىنى ئىزدەپ تاپتى. ھاكىمنىڭ ئىنىسى مەككار خوتۇنغا كۆپ ۋەدىلەر بىلەن ئۇ مەھبۇبىنىڭ خىزمىتىگە ئەۋەتىپ ئاشىقلىقىنى ئىزھار قىلىپ ۋىسالىغا يېتىشنى ئۆتۈندى. خوتۇن بۇ سۆزنى ئىشتىكەندىن كېيىن:«بۇ بۇزۇق خىيالىلارنى دىماغ قەسىرىدىن چىقىرىپ، تونۇش-بىلىشلىكىنىڭ يۇزىنى ساقلىسۇن، مەن ئېتىكىنى ناپاكلىق لەيىدا بۇلغايدىغان ئۇ خىلدىكى خوتۇنلاردىن ئەمەسمەن» دەپ جاۋاب بەردى. بۇزۇق مەككار خوتۇن بۇ سۆزلەرنى ئىشىتىپ نائۇمىد بولۇپ، ھاكىمنىڭ ئىنىسى قېشىغا كىلىپ ئىشىتكەن سۆزلىرىنىڭ ھەممىسىنى بايان قىلدى. ھاكىمنىڭ ئىنىسى باشتا قايغۇرۇپ «ھەي تۇرمۇش ھىيلىگەرى، ۋىسال شارابىدىن بىر ئوتلام ئىچمىسەم ماڭا بۇ ھاياتلىق ھارامدۇر» دەپ يەنە تۇزكورلۇق يولىغا قەدەم بىسىپ چۆنتىكىدىن بىرنەچچە دىنار چىقىرىپ ھىيلىگەر ئايالغا بەردى. ھىيلىگەر ئايال تونۇش-بىلىشلىك يوسۇندا كۈندە بىر قېتىم يىگىتنىڭ ئۆيىدە يوق ۋاقتىدا خوتۇنىنىڭ يېنىغا كىلىپ سائەتلەپ ئولتۇرۇپ، پاراڭلار سېلىپ، خوتۇنىنى خۇش قىلىپ، بۇ

خۇشلۇقتا ئاشقىنىڭ ئەرز ئەھۋالىنى يەتكۈزۈپ ئەپسۇنلار ئوقۇيتتى. خوتۇنلارنىڭ تەبىئىتىدە سۇ رەڭگىچىلىك ۋاپادىن ئەسەر بولمىغانلىقى سەۋەبىدىن، ئېرىنىڭ نومۇس پەردىسىنى يىرتىپ، ئۇ ھىيلىگەر خوتۇننىڭ ھىيلىسى بىلەن تۆت كوچىنىڭ خورلۇق ئېغىزىدا رەسۋالىق ناغرىسىنى ئەۋجىگە چىقاردى. دائىم ئېرىنىڭ يوقىدا ئاشىقى بىلەن سۆھبەت بەزمىلىرىنى قۇرۇپ ئولتۇردى.

ئەلقىسسە، نەچچە ۋاقىت مۇشۇ يوسۇندا ئۆتتى. قوشنىلار ئارىسىدا بۇ سىر ئاشكارا بولغان ۋاقىتتا بۇ بەختى قارا ئۆزىنىڭ پاكلىق پەردىسىنىڭ پارە بولىدىغانلىقىنى بىلدى. ئۇنىڭ كۆڭلىگە ئېرىنىڭ تىغ سىياسىتى بىلەن جېنى ۋەھىمىگە چۈشۈپ، بۇ بەختسىزلىك يولىدىغان ناتوغرا ئىشقا ئىرادە باغلاپ، ئاشىقىغا خەۋەر بەردى. ئۇلار بىر يەردە ئولتۇرۇپ مەسلىھەتنى بىرگە قىلىپ، بىر ماكانغا قېچىپ بېرىپ ئولتۇراقلىشىشقا ۋەدە قىلىشتى.

بىر كۈنى ئىنتىزار بولغان پۇرسەت يېتىپ كېلىپ، يىگىت دائىملىق ئادىتى بويىچە شىكارغا چىقىپ، سەھرادا بىر كېيىك ئۈچرىتىپ ئوۋ قىلىپ ياندى. ئەمما ناماز ئەسىر ۋاقتى بولۇپ قالغان، ئەگەر شەھەرگە كىرسە كۈن كەچ بولۇپ دەرۋازا تاقىلىپ قالىدىغانلىقىنى، بۈگۈن يېتىپ بارغىلى بولمايدىغانلىقىنى كۆردى.

بۇ يىگىتنىڭ يول ئۈستىدە قېينىتىسىنىڭ ئۆيى بار ئىدى،ئىلاجسىز ئۇ جايغا كېلىپ مېھمان بولدى. يىگىتنىڭ قېينىتىسى خۇشال بولۇپ ئىززەت ۋە ھۆرمىتىنى بەجا كەلتۈردى. يىگىت تائام تەييار قىلىش ئۈچۈن كېيىك گۆشىدىن بىر پارچە ئېلىپ قېلىپ، قالغىنىنى قېينانىسىغا بەردى. قېينانىسى كۆپ تەكەللۇپلار بىلەن تائامنى تەييارلاپ ئالدىغا قويدى. يىگىت تائامدىن ئازراقمۇ يېمىدى. قېينانىسى بۇ ئەھۋالنى كۆرۈپ:

—— نېمە ئۈچۈن تاماق يېمەيسىز؟ —— دەپ سوردى. يىگىت:

—— قىزىڭلار بىلەن مۇھەببەت دەرىجىمىنىڭ ئەڭ بۈيۈك ئىكەنلىكى سىلەرگە مەلۇم. مەن ئۇنىڭ بىلەن ئەڭ ئىناق ئەر-

خوتۇن بولغان شۇ ۋاقتىمدىن تا ھازىرغىچە ئۇنىڭسىز باشقا جايدا تائام يېمىگەنىدىم، خۇدا خالىسا، بۇ بىر پارچە گۆشنى ساقلاپ ئەتە مەنزىلىمگە يەتكەندىن كېيىن مەھبۇبەم بىلەن بىرگە ئولتۇرۇپ يەيمەن. مۇشۇ سەۋەبتىن سىلەر مەندىن ئەنسىرىمەڭلار، ـــ دەپ كۆڭۈل ئىزھار قىلدى، بىراق تاك ئاتقۇچە خوتۇنىنىڭ ئىشقىدا بىتاقەت بولۇپ ياتتى.

بۇ تەرەپتە، خوتۇن يىگىتنىڭ سەرگەردان بولۇپ تاشقىرىدا قالغانلىقىنى سېزىپ، ۋاقىتنى غەنىيمەت بىلىپ ئاشقىغا دەرھال كىيىنىش توغرۇلۇق خەۋەر يەتكۈزدى. ھاكىمنىڭ ئىنىسى ئاتخانىسىدىن ئەرەبىستان ئېتىدىن ئىككىنى ئاچىقىپ مەشۇقىنىڭ ئىشىكىگە كىيىپ ئىنتىزار بولۇپ تۇردى. خوتۇن ئۇلپىتىنىڭ كەلگىنىدىن خەۋەردار بولۇپ، يېرىم كىچىدە تۇرۇپ، ئەقلىنىڭ ناھايىتى كەملىكىدىن ئۆينىڭ بىر تەرىپىدىن ئوت قويدى. سائەتتىن كېيىن ئوت ئۇچقۇنداپ پەلەككە كۆتۈرۈلدى. ئۇ ناپاك بەتبەشىرە خوتۇن ساراسىمگە چۈشۈپ يىگىتنىڭ ئانىسىغا ۋە خىزمەتكارلىرىغا خەۋەر قىلدى. بۇ بىچارىلەر بۇ ۋەقەنى كۆرۈپ پىغان چېكىپ كۆپ تىرىشىپ كۆردى، ھىچ پايدا قىلمىدى. ئاخىرى ئىلاجسىز ئۆيدىكى نەرسە-كىرەكلەرنى سىرتقا ئاچىقىشقا باشلىدى. ئۇ بەتقىلىق دىنسىز خوتۇن پۇرسەتنى غەنىيمەت بىلىپ، ئۆيدىن چىقىپ ئاتقا مىنىپ، ئۇلپىتى بىلەن باياۋانغا يۈز قويۇپ، باشقا ۋىلايەتكە بېرىپ چۈشتى. بۇ جايدا ھاكىمنىڭ ئىنىسىنىڭ بىر جان دوستى بار بولۇپ، ئۆيىگە كىرىپ، خارلىق توبىسىنى بېشىغا چېچىپ، بۇزۇقلۇق شارابىنى ئۆزىگە شەرەپ بىلىپ ئولتۇردى.

بۇ تەرەپتە، ئوت كۆيۈپ، ئاخىرى ئۇچقۇنلار ئازايدى. يىگىتنىڭ ئانىسى ۋە چۆرىلىرى «بۇ بەختسىز ئوتتا كۆيۈپتۇ» دەپ گۇمان قىلىشىپ، پەرياد ۋە پىغان قىلىپ، مۇسىبەت كىيىملىرىنى كىيىپ ماتەملىك بولۇشتى.

يەنە بىر تەرەپتە، يىگىت خوتۇنىنىڭ ئىشتىياقىدا پۈتۈن كېچە بىتاقەت بولۇپ ئەتىسى تۇرۇپلا ئۆيىگە كەلسە ئۆيى كۆيۈپ كۈل بولغانلىقىنى، بارلىق ئۇرۇق-تۇغقان، بۇرادەرلىرى ماتەمدار تۇرغانلىقىنى كۆردى. يىگىت بۇ ئەھۋاللارنى كۆرۈپ ھەيران بولۇپ، بۇ ۋەقەنىڭ تەپسىلاتىنى سوردى. ھەممىسى پىغان بىلەن بولغان ھادىسىلەرنى بىر-بىرلەپ بايان قىلدى. يىگىت خوتۇنىدىن خەۋەر سوردى. ھەممىسى:

— بىز ئۇنى ئوتتىڭ ئارىسىدا قالغانمىكىن دەپ گۇمان قىلدۇق، چۈنكى قانچە ئىزدەپمۇ تاپالمىدۇق، — دەپ جاۋاب بەردى. يىگىت بۇ ۋەقەنى ئىشتىكەندىن كېيىن ياقىسىنى چاك قىلىپ ھەسرەت ياشلىرىنى كۆزلىرىدىن ئاققۇزۇپ، كۆپ يىغلىدى، ئاخىرى كۆپ يىغلاش پايدا قىلمايدىغانلىقىنى بىلىپ، ئوتتىڭ ئارىسىدىن ئايالىنىڭ ئۇستىخانلىرىنى ئېلىپ دەپنە قىلىشنى بۇيرۇدى. ئوتتىڭ ئارىسىنى نەچچە رەت ئاختۇرغان بولسىمۇ خوتۇنىنىڭ ئۇستىخانىدىن ئەسەر تاپالمىدى. يىگىت بۇ ئەھۋالدىن ئەجەبلىنىپ ئەندىشىدىن ئۆزگە: ئىش ناھايىتى ئېنىقكى، ئۇنىڭدىن ھېچ نىشانە يوق، ئەگەر ئوتقا چۈشۈپ كۆيگەن بولسا سۆڭىكىدىن نىشانە بولاتتى. خوتۇنلارنىڭ تەبىئىتى ناپاك ۋە ناراستلىققا تولغانلىقى سەۋەبلىك ھىيلە-مىكىر ۋە ئۆزرىنى ئۆزگە ھۇنەر قىلىپ، نومۇسىنىڭ ئۆيىگە ئوت قويۇپ، رەسۋالىق كوچىسىغا كىرىپ، مەسۇملۇق پەردىسىنى يىرتمىغىدى» دەپ كۆڭلىنى چوڭ شەك ئەسىر قىلدى. ئۇ ئۆزگە: «جان دوستۇم ھاكىمنىڭ ئىنىسىنىڭ يېنىغا بېرىپ، بۇ سىرنى ئۇنىڭغا ئاشكارا قىلىپ، بۇ ئىش توغرۇلۇق ئۇنىڭدىن مەدەت ۋە ياردەم سورايلى» دەپ مەسلىھەت قىلدى.

ھاكىمنىڭ ئىنىسىنىڭ تۇرار جايىغا يېتىپ كېلىپ، ئۇنى سورىغاندا، ئۇنىڭ ئاخشام غايىب بولغانلىقىنى ئېيتتى. ئۇ گۇناھكار بەختسىز خوتۇن ھاكىمنىڭ ئىنىسى بىلەن ئاشىق-مەشۇق بولۇپ

مەسۇملۇق شېشسىنى ناپاكلىق تېشىغا ئۇرۇپ، ئۆز ماكانىنى تاشلاپ كەتكەنلىكى ناھايىتى ئېنىق بولدى. كۈنداشلىقىنىڭ چوڭقۇرلۇقىدىن پېقىرلارنىڭ كىيىمىنى كىيىپ، ئۆزىنى جاھان كېزەر سۈرتىدە ياساپ، ئۇلۇغ يوللاردا ھۇما قوشى تەرىقىسىدە خەۋەرلەرگە تەشنا بولۇپ، چۆل-جەزىرىلەردە ئۇنىڭ يۈز-بەتلىرىنى ئىزدەپ، ھەر جاي، ھەر شەھەردە ۋە كوچىلاردا بۇ ئىككى چۆللەردە ئاداشقۇچى سەرگەردانلارنىڭ خەۋىرى بولۇپ قالارمىكىن دەپ يۈرەتتى. بىر كۈنى يىگىت ئۇ ناپاك كېلىپ يوشۇرۇنغان قەلئەنىڭ يېنىغا بېرىپ چۈشتى. بىر ھويلىنىڭ ئىشىكى ئالدىغا كەلگەندە، ھويلىنىڭ ئىچىدىن ئۇنىڭغا تونۇش ناخشا ـ مۇزىكىنىڭ ئاۋازى چىقىۋاتقانلىقىنى ئاڭلاپ ھەيران بولۇپ تۇراتتى، تۇيۇقسىز بىر قېرى خوتۇن ھويلىدىن چىقىپ كەلدى. يىگىت ئۇ مومانىڭ ئالدىغا يۈگۈرۈپ بېرىپ:

ـــ ھەي ئانا، پالانى خوتۇن ھويلىنىڭ قايسى جايىدا ئولتۇرۇۋاتىدۇ؟ ـــ دەپ سورىدى. قېرى خوتۇن سىددا ئەقلىسىزلىقتىن:

ـــ ئېرى بىلەن شاراب ئىچىپ ئولتۇرىدۇ، ـــ دەپ جاۋاب بەردى. يىگىت:

ـــ سىلى كىرىپ بىر يىگىت ئىشىكىڭىز ئالدىدا تۇرىدۇ، ئۇ: «مەن ئۇنىڭ ئېرى بولىمەن، ئەگەر بەزى زۆرۈرىيەت تۈپەيلىدىن بۇ جايغا كەلگەن بولسا ئۇنىڭغا ھېچقانداق قىيىن-قىستاق يوق. ئەمدى چىقىپ مەن بىلەن ھەمراھ بولۇپ ئۆز جايىغا بارسۇن، دەپ يەتكۈزۈڭ»، ـــ دېدى. قېرى خوتۇن ئاڭلىغان سۆزلىرىنى بىرمۇ بىر ئۇلارغا ئېيتقانىدى، بۇ قارا بەخت ئۇ سۆزلەرنى ئىشىتىش بىلەن تەڭ ئەقلى بېشىدىن ئۇچۇپ، ئايۇاننىڭ ئىشىكىدىن بېشىنى چىقىرىپ، گادايلارنىڭ سۈرتىدە ياسىنىپ ئىشىكى ئالدىدا ئىنتىزار بولۇپ تۇرغان ئېرىنى كۆردى. ئۇ ھاكىمنىڭ ئىنسىگە خەۋەر بېرىپ:

— هازىر دۇشمەننىڭ قولىغا چۈشۈشتىن بۇرۇن بۇ جايدىن باشقا جايغا بېرىپ، قارشى تەرەپنىڭ نەزىرىدىن پىنھان بولۇش كېرەك. شۇنداقتا پىتنە-پاساتقا گىرىپتار بولمىغايمىز، — دېدى. ھاكىمنىڭ ئىنىسى دەرھال ئۇ ناپاك بەتبەختنى باشقا ئىشكىتىن چىقىرىپ، بىر شامالدەك تېز يۈرگۈچى ئاتقا مىندۈرۈپ، شىجائەت ۋە چەبدەسلىكتە داڭقى دۇنياغا تارقالغان ئىككى خىزمەتكارنى ھەمراھ قىلىپ باشقا بىر جايغا ئاپىرىپ يوشۇرۇپ قويۇشنى بۇيرۇدى.

يىگىت خوتۇنىنىڭ ئايۇان ئىشىكىدىن بېشىنى چىقىرىپ يەنە قايتىپ كىرىپ كەتكەنلىكىنى كۆردى. ئۇزۇن ساقلىدى، ھېچقانداق خەۋىرى بولمىدى. يىگىت «مۇبادا ھويلىنىڭ ئىككى ئىشىكى بولۇپ، ئۆزگە ئىشىكتىن چىقىپ كەتكەن بولسا، مېنىڭ مېھنىتىم زايە بولغاي» دەپ ئەندىشە قىلىپ تېزلا ھويلىنىڭ ئارقىسىغا ئۆتتى. قارىسا بىر خوتۇن يۈزىگە نىقاب تارتىپ شامالدەك تېز يۈرگۈچى بىر ئاتقا مىنىپ، ئىككى خىزمەتچى ناھايىتى چاققان ۋە تېز ھالدا ئىككى تەرىپىدە ئۇزەڭگىنى دېۋىتىپ ئۇچقاندەك تېز كېتىپ باراتتى. يىگىت ئەقىل-پاراسەت بىلەن ئۆزىنىڭ خوتۇنى ئىكەنلىكىنى بىلىپ، تېزلىك بىلەن ئۆزىنى ئۇلارغا يەتكۈزۈپ قان ئىچكۈچى تىغىنى غىلاپىدىن چىقىرىپ ئىككىسىدىن بىرىنى زەربە بىلەن يوقلۇق تۇپرىقىغا باراۋەر قىلدى. يەنە بىر دوستى بۇنى كۆرۈپ قېچىپ بېرىپ كۆزدىن غايىب بولدى. يىگىت خوتۇنىنىڭ تېز يۈرگۈچى ئېتىنى تۇتۇپ كېلىپ خوتۇنى بىلەن بىر ئاتقا مىنىپ، شەھەر تەرەپكە يۈزلەندى. شەھەرنىڭ ئەتراپىغا كەلگەندە، ئۇ «ئەگەر بۇ ۋاقىتتا شەھەرگە كىرسەم، بارلىق خەلق بازار كوچىلىرىدا سەيلە قىلىپ يۈرىدۇ، بىزنى كۆرۈپ قالسا مالامەت ئايىغىدا يانجىلىپ، رەسۋالىق كوچىسىدا شەرمەندە بولمىمىز»، — دەپ ئۆزىدە كۆپ ئەندىشە ھېس قىلىپ بىر باغقا كىرىپ توختاپ، — كېچە بولغاندىن كېيىن، ئۇ يامان ئاقىۋەتنىڭ ئىشىنى تامام قىلىپ شەھەرگە كىرسەم بىرمۇ ئادەم بۇ سىردىن ئاگاھ بولماس» دەپ بىر دەرەخنىڭ

سايىسىدە بىر سائەت راھەتلىنىپ ئارام ئالدى. بۇ يىگىت كۆپ پىيادە يۈرۈپ، يولنىڭ كۈلپەت ۋە جاپاسىدىن ھالاك بولغانىدى. يىگىت خوتۇنىغا:

— مەن بىر سائەت ئارام ئالىمەن، سەن خەۋەردار بولۇپ ئولتۇرغىن، — دەپ بېشىنى يەرگە قويۇش بىلەن جانسىز كىشىدەك ئايىغىنى سوزۇپ، شاراب ئىچكەن مەستەك غەپلەتتە ئۇيقۇغا كەتتى. پەلەكتە قانات كېرىپ ئۇچۇۋاتقان لاچىن ھەر ئۇچۇشىدا ھەر خىل يېڭى ئويۇنلارنى كۆرسىتىدۇ (ئۆمۈر قىسمىتىمۇ ئەنە شۇنداق).

ھاكىمنىڭ ئىنىسى ئاشىنىسىنىڭ ئېرى تەرىپىدىن ئەكېتىلگەن خەۋرىنى ئاڭلاپ، ئىزىدىن قوغلاپ، باغنىڭ ئىشىكىگە كېلىپ، ئىزدىگەن يارىنىڭ بۇ جايدا ئىكەنلىكىنى كۆردى. ھاكىمنىڭ ئىنىسى باغقا كىرىپ يىگىتىنىڭ دەم ئېلىپ ياتقانلىقىنى، مەشۇقىنىڭ يىگىتىنىڭ ئايىغىدا ئولتۇرغانلىقىنى كۆردى. پۈرسەتنى غەنىيمەت بىلىپ، پارقىراق تىغىنى غىلاپىدىن چىقىرىپ دۈشمەننى يوقىلۇق چۈشكىدە ياتقۇزۇپ خاتىرجەم بولۇشنى قەستلىدى. قارا كۆڭۈل خوتۇن ئۇنى مەنئى قىلىپ:

— بۇ بەختسىزنى ئاسانلىق بىلەن جەھەننەمگە يوللاش لايىق ئەمەس، بەلكى ئۇنىڭغا ئازاب-ئوقۇبەت كېرەكتۇر، — دەپ يىگىتنىڭ ئۇيقۇسىدا قول-پۇتىنى باغلاشنى بۇيرۇدى. يىگىت تۇيۇقسىز كۆزىنى ئېچىپ، ئۆزىنىڭ بېشىنىڭ مۇئەللەقتە ساڭگىلاپ تۇرغانلىقىنى كۆردى. ئۇنىڭ تامامەن ئىختىيارى قولىدىن كەتكەن بولۇپ، ئۆزىنىڭ تەدبىرسىزلىكى ۋە نادانلىقىغا نەپرەت ۋە دەشنامىلار قىلسىمۇ ھېچ پايدا قىلمايتتى. نائىلاج قازاغا رازى بولۇپ تەقدىرگە تەن بېرىپ، ئۇستىدە چىداپ تۇردى. خوتۇن ھاكىمنىڭ ئىنىسى بىلەن دوستلۇق قىلىشىپ يىگىتنى ئايىغىدىن دەرەخنىڭ شېخىغا ئېسىپ قويۇپ، ئۆزلىرى ئۇنىڭ قارشىسىدا ئولتۇرۇپ، شارابتىن بەخت ئىشرەتكە تولۇپ، بەزىدە سۆزۈك شارابلارنى جاملارغا تولدۇرۇپ «مۇھەببەت جامى» دەپ ھاكىمنىڭ ئىنىسىگە بېرىپ، بەزىدە قۇچىقىغا چىقىپ

هەر ۋاقىت يۇز خىل كەرەشمە ۋە ناز قىلاتتى. خۇشاللىق شارابىدىن سەرخۇش بولۇپ، ئۇلاردا شارابنىڭ شەھۋىتى مەۋج ئۇرغان ۋاقىتتا خوتۇن ھاكىمنىڭ ئىنىسىنىڭ ئېتىكىنى تۇتۇپ:

— ئەي ۋاپادارىم، بۇ بىر-بىرىمىزدىن لەززەتلىنىپ، ئارزۇ-ئارمانلىرىمىزنى قاندۇرۇپ، بۇ قارا بەختنىڭ ئالدىدا مۇددىئانى پۈتتۈرۈپ چوڭقۇر ھەسرەت ۋە مازاقلا قويۇپ ئۆلۈم ئالدىدىكى سەكراتىنى ئالاھىدە كۆرسىتىپ، ئاندىن كېيىن ھەر خىل ئازاب-ئوقۇبەت، سىياسەتلەر بىلەن يوقلۇق ئالىمىگە ئەۋەتىپ خاتىرجەم بولۇپ، قالغان ئۆمرىمىزنى خۇشال-خۇراملىق بىلەن ئۆتكۈزىدىغان ۋاقىتتۇر، — دەپ ۋەسۋەسە قىلدى. ئۇ قارا كۆڭۈل ئەقىلسىز يەنى ھاكىمنىڭ ئىنىسى ئۇ بۇزۇق پاھىشەنىڭ ناتوغرا يولىغا كىرىپ، ھېسسىيات دېڭىزى مەۋج ئۇرۇپ، ئۇ بىگۇناھنىڭ كۆز ئالدىدا ئۇ پاسىق ناپاكتىن ئارزۇ-ئارمانلىرىنى ھاسىل قىلدى. بۇ قەبىھ ئىشتىن توختىغاندىن كېيىن يەنە شارابنى جاملارغا ئايلاندۇرۇپ قويۇپ، ئەيش-ئىشرەت خۇشاللىقى بىلەن ئولتۇردى. ئۇ بىچارە بۇ ۋەقەلەرنى ئېنىق كۆرگەنلىكى ئۈچۈن بالا ۋە ئوقۇبەتكە گىرىپتار بولۇپ، بىتاقەت ۋە ئاجىز بىچارىلىقىنى تەڭرىتالاغا بايان قىلىپ يىغلاپ نالە-زار قىلاتتى. سائەتتىن كېيىن بۇ ئىككى تۇزكورغا شارابنىڭ كەيپى تەسىر قىلىپ ئۇيقۇغا كەتتى. بىراق جامدىكى شاراب نەرسە-كىرەكلەر ئۇستىدە قالدى.

بۇ بىچارىنىڭ بەشى مۇئەللەقتە ئېسىلغان بولۇپ، ئىككى كور كۆڭۈللەرنىڭ ئەھۋالىنى كۆرۈپ ھەسرەت ياشلىرىنى تۆكۈپ يىغلايتتى. بۇ ئۆزى گىرىپتار بولغان تۇزاق مېھنىتى بولغانلىق سەۋەبىدىن ئۇنىڭغا ئىنتىقامنى ئالغۇدەك ھال يوق ئىدى. بۇ ۋاقىتتا تەڭرىتالانىڭ ئەمرى بىلەن دەرەخنىڭ ئۇستىدىن قارا يىلان پەيدا بولۇپ، يىگىتنىڭ بەدىنىگە چىرمىشىپ ئاغزىنى ئاغزىغا توغرا قىلىپ، غەزەپ بىلەن يىگىتنىڭ يۈزىگە قارىدى. يىگىتنىڭ بارلىق ئەزاسىغا تىترەك ئولاشتى. ئۇ: «سۇبھانالال (ئاللاغا رەھمەت)، مېنىڭ

قول-پۇتۇم ئارغامچا بىلەن باغلاقلىق دەرەخنىڭ شېخىغا بېشىم تۆۋەن ئېسىقلىق هالدا هەر خىل زۇلۇم-ئازابلارغا گىرىپتارمەن، مۇنچە ئازاب-ئوقۇبەت ۋە تەقدىرگە قىلىنغان قەستلەردىن بىساۋاب هەربىرىگە ۋە يامان ئەملەدىن ئېھتىيات قىلاتتىم، گۇناهكارلاردىن ئالەم ۋۇجۇدقا كېلىپ مەن مۇنچە ئوقۇبەتلەرگە دۇچار بولۇۋاتىمەن» دەپ تەڭرىتالانىڭ دەرگاهىغا ناله قىلدى. تۇيۇقسىز بۇ يىلان يەرگە چۈشۈپ ئۇ ئىككى مەستىنىڭ ئۈستىگە كېلىپ ئۇچ نۆۋەت ئەتراپىنى ئايلىنىپ، قەھر-غەزەپ بىلەن قاراپ، ئاندىن كېيىن جامدىكى شارابنىڭ ئۈستىگە كېلىپ بىرنەچچە تامچە زەھەرنى ئاغزىدىن شارابقا تۆكۈپ يەنە يىگىتنىڭ ئايىغىغا يامىشىپ، بەدىنىگە چىرمىشىپ ئاغزىنىڭ ئۇدۇلىغا كېلىپ مۇهەببەت نەزىرى بىلەن قاراپ يەنە دەرەخكە چىقىپ كەتتى. يىگىت بۇ ۋەقەنى كۆرۈپ: «بۇ شارابتا قانداق هېكمەت كۆرۈلۈپ، تەقدىر قىسمەتلىرى قانداق يېڭى ئۇيۇنلارنى كۆرسىتەر» دەپ ئويلاپ كۆپ هەيرانلىقتا قېلىپ تەڭرىنىڭ هۇنەر-سەنئىتىدىن نېمىلەرنىڭ يۈز بېرىشىنى بىلمىدى. سائەتتىن كېيىن هاكىمنىڭ ئىنىسى بىهوشلۇق ئۇيقۇسىدىن تۇرۇپ مەشۇقىنىڭ ئۇيقۇغا غەرق بولغانلىقىنى، بېشى تەرەپتە شارابنىڭ تۇرۇۋاتقانلىقىنى كۆردى. هاكىمنىڭ ئىنىسى ئورنىدىن تۇرۇپ، جامدىكى شارابنى بىر يولىلا بىر تامچىمۇ قالدۇرماستىن ئىچىپ، يوقلۇق ئۇيقۇسىغا كەتتى. سائەتتىن كېيىن، ئۇ بۇزۇق قارا بەخت ئۇيقۇسىدىن ئويغىنىپ، ئاشقىنى بۇ هالدا كۆرۈپ:«بۇ هادىسە قاياقتىن پەيدا بولغاندۇر؟ ئەگەر بۇ يىگىتتىن گۇمان قىلاي دېسەم، ئۇ ئېسىلىپ تۇرۇپتۇ، بۇ جايغا ئادەم ئايىغى يەتكەندەك ئەمەس» دەپ هەيرانلىقتا نېمە بولغانلىقىنى بىلمىدى. بۇ بۇزۇق ئايالنىڭ ناپاك تەبىئىتىنى غەزەپ ئىگىلەپ پارقىراپ تىغىنى قىنىدىن چىقىرىپ يىگىتنىڭ يېنىغا كېلىپ، بىر زەربە بىلەن ئۇنىڭ هايات شارابىنى ۋۇجۇد جامىدىن يەرگە تۆكۈپ ئۇ بىچارىنىڭ ئىشىنى تامام قىلىشنى ئويلىدى. يىگىت بۇ ناپاكنى بۇ هالدا كۆرۈپ شېرىن جېنىدىن ئۈمىدىنى ئۈزۈپ ئىلاجسىز ئاجىز بىچارىلىك يۈزىسىدىن:

— ئەي يارۇ ۋاپادارىم، ئازراق ۋاقىت تەخىر قىلىپ، مېنىڭ ئەرز-ھالىمنى ئىشىتىپ رەھىم قىلغىن. ئەگەر خاتىر شەرىپىڭگە توغرا كەلسە، مۇرادىڭ ئۆز ئىختىيارىڭچە ئۆز قولۇڭدا بولسۇن، — دەپ يالۋۇردى. خوتۇن بۇ سۆزنى ئىشىتكەندىن كېيىن توختاپ:

— ئەي بەتبەخت، جاپا-مۇشەققەتكە سازاۋەر، قانداق سۆزۈڭ بولسا ئېيتقىن، — دەپ رۇخسەت قىلدى. ئۇ تۇزاققا گىرىپتار بولغان يىگىت، بۇ بۇزۇق خوتۇنغا كۆپ رەھمەتلەر ئېيتىپ، كۆپ جاپا ناتىۋانلىق بىلەن:

— ئەي خوتۇن، سەن يارى جانىمدىن ماڭا ئالەمچە ھادىسىلەر ۋۇجۇدقا كەلگەن بولسىمۇ، بۇنىڭغا سەندە ئىختىيار يوق ئىدى. چۇنكى قىسمەت دىۋانىدا كاتىپ تەلىيىمنى رەسۋالىق بىزەكلىرى بىلەن بېزىگەن بولسا، قازا قەلىمى ئىراده پۈتۈكلىرىده مېنىڭ ئېتىمغا ئۇرۇلغان بولسا، يەنى بۇ ۋەقەلەر تەقدىر ئەزەلگە پۈتۈلگەن بولسا سېنىڭدەك ئاي يۈزلۈك پەريدىن ئاغرىنىش ئەقىلدىن يىراقتۇر. بۇ ئىراده، ھېچبىرىمىزده گۇناھ يوقلۇقى مەلۇم بولدى. مەن گۇناھسىزدىن ساڭا ھېچقانداق ۋاقىتتا زەرەر-زىخمەت يەتمىگەن تۇرسا، مېنى ئۆلتۈرگىنىڭدىن قانداق ساۋاب ھاسىل بولىدۇ. سېنىڭ زات شەرىپىڭگە ئازار يەتكۈزمىگەن ئۇنداق گۇناھسىز كىشىنىڭ قېنىنى تۆكمەكتىن قانداق پايدا كۆرەرسەن. كۆڭلۈڭنى بەرگەن ئۇ ئەزىزىڭ ئەگەر ئۇ يوقلۇق ئالمىغا سەپەر قىلماي، ھايات بولغان بولسىدى، بۇ تىكەندەك ۋۇجۇدۇمنى كۆيدۈرگۈچى ئوتقا يېقىپ ئۆلتۈرگىنىڭدىن پايدا ھاسىل بولۇرئىدى. تەقدىرتائالانىڭ رىزالىقى بىلەن ئۇ ئەزىز بۇ ۋاقىتلىق دۇنيادىن ۋىدالىشىپ مەڭگۈلۈك ئالەمدىن ئورۇن ئالدى. ئەمدى سەۋر-تاقەتنى ئادەت قىلىپ، مېنىڭ گۇناھىمنى ئەپۇ قىلىشىڭنى ئۈمىد قىلىمەن. ئۆزۈڭ بىلىسەن، ئەگەر يۇز تىغ بېشىمغا كەلسە ئەھدىگە خىلاپلىق قىلىش مەندىن كەلمەيدۇ. ئەمدى سەن مېھرىبانلىق قىلىپ بۇرۇنقى مۇھەببەتنى ئەسلەپ، قېنىمدىن كېچىپ، كېتىشىمگە رۇخسەت بەرسەڭ، سېنى

ئاۋۋالقىدىن ئەزىز ھەم مۆكەررەم تۇتۇپ، ساڭا ھەرگىز ئازار بەرمەيمەن. چۈنكى دۇنيادا بۇ خىلدىكى ھادىسىلەر كۆپ بولغان بولۇپ، سەن پەيدا قىلغان ئەمەسسەن. بۇ خىلدىكى ھادىسىلەر تەڭرىتائالانىڭ ھۆكمى بىلەن بولغاندۇر. سېنىڭدەك نازىنىن ھۆرسۈپەتكە ئۆچمەنلىك كەمىرىنى باغلاپ كۆڭلۈمنى ئازابقا تولدۇرۇشۇم ئەسلا مۇمكىن ئەمەستۇر، ـــ دېدى. يىگىت كۆپ زارلىنىپ، يالۋۇرغاندىن كېيىن، ئۇنىڭ ئەپسۇن نالىسى خوتۇنىنى ئەسىر قىلىپ، دەرھال قول-ئاياغلىرىنى باغلاقتىن يېشىپ ھالاكەتتىن نىجات تاپقۇزدى. ئۇ بۇزۇق ئايال قىلغان گۇناھلىرى ئۈچۈن بېشىنى يىگىتنىڭ ئايىغىغا قويۇپ ئۆزرىلەر ئېيتتى. يىگىت ئەھدە قىلغانلىقى ئۈچۈن ئەھدىنى ساقلاپ خوتۇنىنى ئۆلتۈرۈشتىن قول يىغىپ، تالاق قىلىپ قويۇپ بېرىپ، ئۆيىگە كېلىپ تەڭرىنىڭ دەرگاھىغا سېغىنىپ شۈكرىلەر ئېيتىپ، بارلىق مال-مۈلۈك، دۇنيادىن كۆڭۈل ئۈزۈپ، خالىي جايلارنى ئىختىيار قىلىپ، تائەت-ئىبادەتكە مەشغۇل بولۇپ تەقۋادار بولدى.

* *

ۋەزىر ھېكايىسىنى بۇ يەرگە يەتكۈزۈپ، نەسىھەت ئىشىكىنى ئېچىپ:

ـــ ئەي شاھزادە، خوتۇنلارنىڭ يۇزىبىتىگە ئالدىنىپ دەشتىلەردە جۇنۇنلۇقتا ئاۋارە بولۇپ يۈرۈش ئەقىل-پاراسەتتىن يىراقتۇر. ئەقىل ئىگىلىرىنىڭ يىغىلىشلىرىدا ۋە بىلىم چىمەنزارلىقلىرى ئارىسىدا بۇ مەنىگە پىسەنت قىلمايدۇ. چۈنكى خوتۇنلارنىڭ گۈل رۇخسارلىق رەڭگىرويى ۋاپادىن يىراقتۇر. بۇ نۇقسانلىق گۈرۈھلارنىڭ سىرتقى كۆرۈنۈشى گۈزەل، ئىچكى دۇنياسى تۇراقسىزدۇر، ـــ دەپ نەسىھەتنى تاماملاپ شاھزادىدىن قايتىشقا رۇخسەت ئالدى.

ئىككىنچى ۋەزىرنىڭ ھېكايىسى

ئىككىنچى كۈنى ئىككىنچى ۋەزىر شاھزادىنىڭ خىزمىتىگە كېلىپ، مۇنداق ھېكايە قىلدى:

بىرنەچچە يىقىن دوستلار بىر باغدا مەرىكە ياساپ ئولتۇرۇشقانىدى. ھەر خىل نەرسە-كېرەكلەر ئۇ جايدا ھازىر ئىدى. ئۇلار قىسمەت جامىنىڭ ھۇزۇرىدىن خۇش كەيپ بولۇپ، ئۆزئارا پاراڭلىرىدىن خۇشاللىقتا چۆمۈپ گۈل-چېچەكتەك ئېچىلىپ ئولتۇرغانىدى. تۇيۇقسىز بىر ياش ئەجنەبىي باغنىڭ بىر تەرىپىدىن پەيدا بولۇپ چىقىپ، سالام بىلەن مەرىكىنىڭ بىر بۇرجىكىدە ئولتۇردى. ئولتۇرۇشتا ئولتۇرغان كىشىلەر بۇ يىگىتنىڭ كەلگىنىدىن سەۋەبىنى، ھەتتا ئۇنىڭدىن يىرگىنىپ سالامىغا جاۋاب قايتۇرمىدى. ئۇنىڭ ۋۇجۇدى ئولتۇرۇش ئەھلىدە پەرىشانلىق قوزغىدى. شۇنىڭ ئۈچۈن ئازراقمۇ ئىلتىپات كۆرسەتمىدى. يىگىت ئەقىل-پاراسەت بىلەن ئۆزىنىڭ كەلگەنلىكى بۇ كىشىلەرنىڭ تەبىئىتىدە قىسىلىش ئەكەلگەنلىكىنى بىلدى. ئۇ خىجالەت بولۇپ، بىر سائەتتىن كېيىن چوڭقۇر ئويىنى بېشىدىن چىقىرىپ تىلسىم جىمجىتلىقىنى نۇتۇق بايلىقلىرىدا باشتىن كۆتۈرۈپ شېرىن سۆزلەر بىلەن ئاجايىپ ۋە غارايىپ ھايات سەرگۈزەشتىلىرىدىن بىرقانچە ھېكايىلەرنى بايان قىلغاندىن كېيىن، ئولتۇرۇش ئەھلىنىڭ چىرايىدىكى غەشلىك يېشىلىپ، كەيپىيات گۈل-غۇنچىدەك ئېچىلدى. ئولتۇرۇش ئەھلى يىگىتنىڭ ۋۇجۇدىنى غەنىيمەت بىلىپ، مۇھەببىتىگە جان-دىلى بىلەن خېرىدارلىق قىلىپ، ئۇنىڭ كەلگىنىدىن خۇشال بولدى.

يىگىت ھۆسن چىرايىدا كۆرۈمسىز ئىدى. ئولتۇرۇش ئەھلى يىگىتنىڭ يۈزىدە، بىر-بىرىنىڭ ئۈستىدە خۇددى «ئېلىپ، لام»غا

ئوخشاش (ال شەكلىدە) ئىككى زەخمىنى كۆردى. بىر كىشى ئولتۇرۇش ئەھلىگە ۋەكالىتەن:

— ئەي سېخىي بۇرادەر، سېنىڭ دىلىنى ئۆزىگە مەھلىيا قىلغۇچى سۆزلىرىڭدىن ھەممە ئولتۇرۇش ئەھلىنىڭ كۆڭۈل خاتىرى تەسكىن تاپتى. ئەمما بۇ يۈزۈڭگە ئىككى زەخمەت ئىزى ئىز قالدۇرۇپتۇ. ئۇنىڭ سەۋەبى نېمىدۇر؟ ئەگەر خاتىر شەرىپىڭگە مالالىق بولمىسا ئولتۇرۇش ئەھلى بۇ سىرلارنىڭ ھەقىقىتىنى مەلۇم قىلىشىڭنى ئىلتىماس قىلىدۇ، — دېدى. ياش بۇ سۆزنى ئىشتىكەندىن كېيىن:

— بۇ دەۋادىن كېچىڭلار، كۆڭلۈڭلار ئازار يېمىسۇن، بۇ ۋەقە يۈز بەرگەن ۋاقىتتىن تا ھازىرغىچە تېخى بىرمۇ ئادەمگە بۇ سىرنى ئاشكارا قىلغىنىم يوق، — دەپ جاۋاب بەردى.

ئولتۇرۇش ئەھلى يەنە:

— ھەرقانداق بولسا ئەھۋال سەزگۈزەشتىڭىزدىن ئازراق بولسىمۇ بايان قىلىڭ، ئىشەنچكە سەۋەب بولسۇن، — دەپ تەقەززالىقتا قايتا-قايتا ئىلتىماس قىلدى. يىگىت بۇلارنىڭ كۆڭلىنىڭ ھەقىقىي ئىكەنلىكىنى كۆرۈپ نائىلاج سۆزگە تىلىنى ئېچىپ:

— ھەي بۇرادەرلەر، بۇ ۋەقەنى بايان قىلىش ياخشى ئەمەس، ئەمما سىلەرنىڭ يۈز-خاتىرەڭلەرنى قىلىپ، ئىلاجسىزلىقتىن ئۆز مەخپىيىتىمنى بايان قىلىمەن، — دەپ ھېكايىسىنى باشلىدى.

* *

مەن يىگىرمە يىلدىن بېرى جاھانكېزەرلىك بىلەن تۇرمۇش كەچۈرۈپ، خىلۋەت ۋە جەزىرىلەردە ئوۋ ئوۋلاپ يۈرگەنىدىم. شۇ

كۆنلەرنىڭ بىرىدە بىر توپ دوست-بۇرادەرلىرىم بىلەن خورمىزارلىققا بېرىپ يۈرەتتىم.

بۇ خورمىزارلىقنىڭ ئارىسىدىكى بىر خىلۋەتنىڭ ئوتتۇرىسىدا بىر تۈپ ئېگىز خورما دەرىخى بار ئىدى. خورمىسى شېرىن ۋە لەززەتلىك، ئەمما ئېگىزلىكىدىن ھېچ كىشىنىڭ قولى خورما شېخىغا يېتىشمەيتتى. مېنى ھەممىسى لايىق كۆرۈپ، مەسلىھەت بىلەن: «ئېگىزلىكتە بۇ دەرەخنىڭ تەڭدىشى يوقتۇر. بۇ ۋاقىتقىچە قۇشتىن باشقا ئادەم جىنسى بۇ خورمىنىڭ مېۋىسىدىن يېگەن ئەمەس. ئەگەر سەن ھىممەت كەمىرىنى بېلىڭگە باغلاپ چىقساڭ، ئېھتىمال سېنىڭ دۆلىتىڭدە بۇ دەرەخنىڭ لەززەتلىك مېۋىلىرىدىن بەھرە ئېلىشىمىز مۇمكىن» دېدى. ئۇلار ھەرقانچە دەۋەت قىلسىمۇ مەن رەت قىلىپ ئۆزرىلەر ئېيتتىم. ئۇلار قوبۇل قىلماي، قايتا-قايتا ئىلتىماسلار قىلدى. ئامالسىز يەڭنى تۈرۈپ، بەلنى باغلاپ گويا كۆز باغلىغۇچى داڕۋازلاردەك دەرەخنىڭ شاخلىرىغا چىرمىشىپ چىقىۋاتاتتىم. بارلىق دوستلىرىم بۇنى تاماشا قىلىۋاتاتتى. ئەڭ ئۈچىغا يەتكىنىمدە دەرەخنىڭ ئېگىزلىكىدىن يەر يۈزىدىكى خەلق خۇددى بىر ياشلىق كىچىك بالىدەك كۆرۈندى. مەن گۈزەل، تازا ۋە شېرىن خورمىدىن بىرنەچچىنى تېرىپ ئېتىكىمگە سېلىپ يەنە بىر نەچچىنى يەرگە تاشلىدىم. دوستلىرىم يېيىشتى. شۇ ئەسنادا شاخلارنىڭ ئارىسىدىن خۇددى ئەجدىھاغا ئوخشىشىدىغان بىر قارا يىلان پەيدا بولدى. ئۇ يىلاننىڭ چوڭلۇقىدىن بەدىنىمگە تىترەك ئولاشتى. ئۇ يىلان مەن تەرەپكە كېلىۋاتاتتى. ئۇنىڭ ۋەھىمىسىدىن روھىم قۇشى قەلبىم ئۇۋۇسىدىن ئۇچۇپ پەرۋاز قىلىدىغانلىقى ئېھتىمالغا ناھايىتى يېقىن ئىدى. مەن ئۆزۈمگە «ئەگەر ئۆزۈمنى يەرگە تاشلىسام بەدەن ئەزالىرىم پارە-پارە بولۇپ، بەدەن ئەزالىرىمدىن ئەسەر قالمايدۇ. ئەگەر تەخىر قىلىپ تۇرسام بۇ جاننى قىينىغۇچى ئەجدىھا ئۇشتۇمتوت كېلىپ بىرلا قېتىمدا جاننى ئالىدۇ. بۇ ئىككى

تەرەپتىنلا تىرىك قۇتۇلۇش مۇشكۈلدۇر. ھەممىدىن يامىنى خەلقنىڭ مېنى ناھايىتى ئەخمەق ۋە نادانلىقىدىن نەپسىنىڭ ئارقىسىغا كىرىپ، بىرنەچچە خورمىنى دەپ جېنىدىن ئايرىلىپتۇ دېگەن تەنە ۋە بەتنامى خەلق ئارىسىدا قىيامەتكىچە يېتىپ بارىدۇ» دەپ ئويلاپ، ئاخىرى تەقدىرتالانىڭ دەرگاھىغا نالە قىلىپ، خۇدۇمنى يوقىتىپ قېتىپ قالدىم. يىلان سائەتتىن كېيىن كېلىپ بوينۇمغا چىرمىشىپ، ئاغزىنى ئاغزىمغا ئۇدۇلمۇ ئۇدۇل قىلىپ كۆزىنى كۆزۈمگە ئۇچراشتۇرۇپ، ھەر ۋاقىت تىلىنى چىقىرىپ قەست قىلاتتى. پۈتۈن بەدىنىمگە تىتىرەك ئولىشىپ قورقۇنچتىن ئىككى قولۇم دەرەخنىڭ شېخىغا يېپىشقانىدى.

دەرەخنىڭ ئاستىدا دوستلىرىم ھەممىسى بۇ ۋەقەنى كۆرۈپ يىغلىشىپ-پىغان تارتىپ، كۆپ پۇشايمانلار قىلىپ پەريات چېكىشەتتى. كىشىلەرنىڭ غوۋغاسىدىن ھەر تەرەپتىن ۋەھىملىك ئاۋازلار قۇلىقىمغا ئاڭلىناتتى. بارلىق دوستلىرىم يىغا-زار قىلىشىپ مېنىڭ بىچارىلىكىمدىن باشلىرىغا تۇپراقلارنى چاچاتتى. شۇ ئەسنادا بىر كىلىشكەن بەستلىك يىگىت بىر توقۇلمىغان ئاتقا مىنىپ، بىر يانى ئۇچ ئوقى بىلەن قولىغا ئېلىپ، خىلۋەت جايىنىڭ بىر تەرىپىدىن چىقىپ قاناداق ۋەقە يۈز بەرگەنلىكىنى سورىدى. ھەممەيلەن دەرەخنىڭ ئاستىغا جەم بولۇشۇپ، مەن تەرەپكە ئىشارەت قىلدى. بۇ يىگىت مېنى بۇ ھالدا كۆرۈپ:

— بۇ ئەجىلى توشقان يىگىتنىڭ قوۋۇم-قېرىنداشلىرىدىن بىرەر كىشى بارمۇ؟ — دەپ سورىدى. قېرىنداشلىرىم دەرەخنىڭ ئاستىدا مېنىڭ ئەھۋالىمنى كۆرۈپ يىغلىشىپ تۇراتتى. ئۇلار:

— نېمە گېپىڭىز بار ئىدى؟ — دەپ سورىدى. يىگىت:

— بۇ يىگىتنىڭ ئەجەلگە قول بېرىش ئالدىدا تۇرغانلىقى سىلەرگە مەلۇم. بۇ جاننى قىينىغۇچى بالايىئاپەتتىن نىجات تېپىش ئەقىلدىن يىراقتۇر. مەن قاراڭغۇ كېچىدە چۈمۈلە پۈتىنى ۋە كۆكنار

ئۇرۇقىنى قارىغا ئېلىپ خاتا ئاتمايدىغان، مەرگەنلىكتە تەڭدىشى يوق كىشىمەن. ئەگەر رۇخسەت بەرسىڭىزلەر تەڭرىگە تەۋەككۈل قىلىپ، بۇ قان ئىچكۈچى ئەجدىھاغا بىر ئوق ئۇزۇپ ئۇ يىگىتكە قىلچە زىيان-زەخمەت يەتكۈزمەي، بېشىنى يەر بىلەن يەكسان قىلاي، لېكىن مۇبادا بۇ يىگىتنىڭ قازاسى توشقان بولسا ئوق بېرىپ يىگىتكە زەخمەت يەتكۈزەرمىكىن دەپ ئەندىشە قىلىمەن، ئەگەر ناۋادا شۇنداق بولۇپ قالسا سىلەر مېنى تۇتۇپ خۇن دەۋاسى قىلىپ، بالا دامىغا گىرىپتار قىلمىساڭلار، ـــ دېدى. بارلىق كىشىلەر مەسلىھەتلىشىپ:«بۇ يىگىتنىڭ بۇ ھادىسىدىن خالاس بولۇشىغا مۇشۇنىڭدىن باشقا ئامال يوق. ئەگەر قازاسى يەتمىگەن بولسا ئون نىشانغا تېگىپ نىجات تاپار. چۈنكى ئۆزىمۇ ئەجەلنىڭ ئاغزىدىلا ئولتۇرىدۇ. بىز قوشۇلمىز»دەپ جاۋاب بېرىپ خۇنىدىن كېچىپ، ئۇنىڭغا رۇخسەت بەردى. بۇ مەرگەن يىگىت ئالاھىدە مۆجىزىلىك ياسىنى قولىغا ئېلىپ، ئوقنى ياغا بەتلەپ، تەڭرىتائالانىڭ يەككە-يېگانىلىقىنى ياد قىلىپ ئاتتى. ئوقنىنىڭ ئۈچى ئۇدۇل بېرىپ يىلاننىڭ بوينىغا تېگىپ، بېشى ئۇزۇلۈپ يەرگە چۈشتى. ھەممە خەلق دەرھال ئاپىرىن ئوقۇشۇپ ئۇلۇغلاشتى. لېكىن يىلاننىڭ بېشى ئوق بىلەن يەرگە چۈشكەنىدى. خەلق تاماشا قىلىش ئۈچۈن يۈگۈرۈشۈپ كېلىپ يىلاننىڭ بېشىنى ئوقتىن ئاجرىتىۋېلىشقا ئىنتىلدى. ئۇ مەرگەن يىگىت ئۇلارنى توسۇپ ئۆزى بېرىپ، ئوقنى كۆتۈردى. قازارا، يىلاننىڭ بېشى ئېتىلىپ كېلىپ ئۇ يىگىتنىڭ لېۋىدىن چىشلەپ جان ئالغۇچى زەھىرىنى چېچىپ، پۈتۈن ۋۇجۇدىنى لەرزىگە سالدى. يىگىت شۇ ھامانلا جېنىنى تەڭرىگە تەسلىم قىلىپ، مەڭگۈلۈك جەننەتتىن ئورۇن ئالدى. يىلاننىڭ بېشى لېۋىدە چاپلىشىپ قالدى. خەلق بۇ ۋەقەنى كۆرۈپ ھەيران بولۇپ، پىغان نالىسى ئاسمانغا يەتتى. مەن تەڭرىگە شۈكرىلەر ئېيتىپ، دەرەخنىڭ ئۈستىدىن چۈشۈپ دوستلىرىم بىلەن ئۇلۇكنىڭ ئەتراپىدا جەم بولۇپ، ئەپسۇس، نادامەت چېكىشىپ تۇردۇق. دوستلىرىم بۇ ئۇلۇكنى بىر كىشى ئۆز ئۆيىگە يەتكۈزۈپ

بېرىش كېرەكلىكىنى ئۆزئارا مەسلىھەت قىلىشتى. مەن «بۇ ئىشنىڭ سەۋەبچىسى مەندۇرمەن، بۇ خىزمەتكە مەن باراي» دېدىم، ئەمما ئۇنىڭ ئۆيى-ماكانى ماڭا مەلۇم ئەمەس ئىدى. بىر كىشى:

— ئەگەر سەن ئاتقا مىنىپ، ئۆلۈكنى ئالدىغا ئېلىپ، ئاتنىڭ ئىختىيارىغا قويۇپ بەرسەڭ، ئات ئۆيىنىڭ يولىنى تېپىپ مەنزىلگە يەتكۈزۈشى مۇمكىن، — دەپ مەسلىھەت بەردى. ھەمىسى بۇ مەسلىھەتكە ماقۇل بولۇشۇپ، ئاخىرى مۇشۇ ئۇسۇل بىلەن يىگىتنىڭ ئۆيىگە باردىم.

يىگىتنىڭ قوۋم-قېرىنداشلىرى بۇ ھادىسىنى كۆرۈپ يىغا-زار قىلىشىپ، ئالدىمغا چىقىپ، ئۆلۈكنى ئوتتۇرىغا ئېلىپ، كۆپ نالە-پەريات قىلىپ، ماتەمدار بولۇشتى. مەن رەسىم-قائىدە بويىچە ئائىلىسىدىكىلەرگە كۆرۈنۈش قىلىپ «دۇنيا بىۋاپادۇر، ئەجەلگە ھەرقانداق باشقا چارە تېپىلمايدۇ، ھېچ كىشىنىڭ بۇنىڭغا ئامالى يوقتۇر، پەقەت شۈكرى ۋە سەۋر قىلىشتىن باشقا پەريات-پىغان پايدا قىلمايدۇ» دەپ نەسىھەت قىلدىم. ئاخىرى ئۆلۈكنىڭ جىنازا نامىزىنى ئوقۇپ، داغدۇغا ئابروي بىلەن دەپنە قىلدۇق. ئۇ يىگىتنىڭ ھەممە قوۋم-قېرىنداشلىرى بىرنەچچە كۈن ماتەمدار بولۇشۇپ ئولتۇرۇشتى. ھەر تەرەپتىن دوست-بۇرادەرلىرى، تونۇش-بىلىشلىرى ۋە كۆرگەن-ئاڭلىغانلىرى توپ-توپ كېلىپ، ئەپسۇس ۋە نادامەت چېكىپ دۇئا-پاتىھەلەر ئوقۇپ ياناتتى.

شۇ ئەسنادا، ئاپتاپتەك يۈزى، قۇياشتەك رۇخسارى جىلۋىلىنىپ، ھەر ئاھىدىن ئاسمانغا ھەر خىل رەڭلەرنى چېچىپ، كۆزلىرىدىن لالىدەك كۆز ياشلىرىنى تۆكۈپ، ئۆينىڭ بىر تەرىپىدە زار-زار يىغلاپ ئولتۇرغان بىر نازىنىن قىزنى كۆرۈپ ئۇنى ئۆلگەن يىگىتنىڭ قىزى بولسا كېرەك دەپ پەھىم قىلدىم. مەن ئۇ قىزنى كۆرگەن ھامان ئۇنىڭ ئىشقى ئوتى دىل جانىمغا تېگىپ، چاچلىرى بوينۇمغا سىرتماق بولۇپ، ئىشقىدا كۆيدۇم. بىر ھەپتە مۇسىبەت تۇتۇلدى. بىراق ماڭا مۇپتىلالىق سەۋەبىدىن يەتتە كۈنىنى يەتتە يىل

ئۆتتىمىكىن دەپ گۇمان قىلدىم. بىر ھەپتىدىن كېيىن ماتەم كىيىملىرىنى سېلىۋېتىپ، مۇسىبەت بىساتلىرىنى يېغىپ، ھەر تەرەپتىن كەلگەن قوۋم-قېرىنداشلىرى قايتىشنى مۇراجىئەت قىلىپ ئۆيلىرىگە ياندى. مەن ئۆي ئەھلىگە تونۇلۇپ، ھەر خىل مېۋە-چېۋە، نازۇنېمەت، شېرىن-شەربەت تەييار قىلىپ، يەنە بەزى تۇرمۇش مۇلازىمەتلىكلىرىنى ھازىر قىلىپ بېرىپ يۈرەتتىم. تونۇش-بىلىشلىكتىكى ئەقىدە ئىستىھكامى چىڭ پۈتكۈچە بولغان ئارىلىقتا قىز بىلەن مېنىڭ ئارامدا چىن دوستلۇق پەيدا بولدى. ئۇنىڭدىن كېيىن قىزنى نىكاھلىمىغا ئېلىشنى ئۆتۈندۈم، باشتا ئانىسى قوبۇل قىلمىدى. ئاخىرى بارلىق يېقىن ئۇرۇق-تۇغقانلىرى جەم بولۇپ، قىزنىڭ ئانىسىنى قايىل قىلىپ، تويى قىلىشقا رازى بولۇشتى ۋە رەسىم-قائىدە بويىچە ئۇ گۈزەل قىزنى قىممەت باھالىق يىپەك كىيىملەرنى كىيدۈرۈپ، تويى ئويناپ نىكاھ قىلىپ بەردى. مەن غايەت شادىمانلىقىمدىن تونۇمىغا پاتمايتتىم. ئاخىرى ئىككى ئاشىق-مەشۇق بىر يەردە جەم بولۇپ بەخت بىلەن ئۆمۈر ئۆتكۈزۈپ، ئىككىمىزدە مۇھەببەت كەيپىياتى ۋە پىكىر بىرلىكى شۇنداق يۇقىرى دەرىجىگە يەتتىكى، ئەگەر بىر نەپەس بىر-بىرىمىزدىن جۇدا بولساق، تۇرمۇش تېتىقسىز تۇيۇلاتتى. ئۇزۇن مۇددەت مۇشۇ يوسۇندا ئۆمۈر ئۆتۈپ، ئۆز ئارا ئايرىلماسلىققا ئەھدە قىلىشتۇق.

بىر كۈنى بازارنى سەيلە-تاماشا قىلىپ يۈرۈپ بىر يەرگە قىستىلىپ، يىغىلىپ قالغان نۇرغۇن كىشىلەرنى كۆردۈم. مەن ئۇ يىغىلىشقان كىشىلەرنىڭ ئارىسىغا سىغدىلىپ كىرىپ، بازارغا سالغان، باشتىن-ئاياغ ۋە بۇرجەكلىرىنىڭ ھەممە يېرىگە رەسىملەر سىزىلغان گىلەمنى كۆرۈپ دەرھال باھاسىغا ئېلىپ، ئۆيگە ئەكەلدىم. ئېچىپ مەشۇقۇم بىلەن رەسىملەرنى تاماشا قىلىپ ئولتۇراتتىم. شۇ ئەسنادا تۇيۇقسىز خوتۇننىڭ نەزىرى بىر جانۋارنىڭ رەسىمىگە چۈشۈپ، يۈزىنى يوشۇرۇپ:

— هەي يارۇ ۋاپادارىم، سەندە ئازراق مەردلىك ھوسۇلى يوقمۇ؟ گەرچە بۇ ئادەم جىسمدىن بولمىسىمۇ، بۇ گىلەمنىڭ رەسمىنى كۆرمەك ماڭا ھارامدۇر، — دېدى. مەن ئىككىلىنىپ، گىلەمنىڭ ئەتراپىنى ئايلىنىپ قانچە قاراپمۇ ھېچ نامەھرەمدىن ئەسەر كۆمىدىم، ئاخىرى:

— هەي شېرىن جانىم، يۈزۈڭنى يېپىۋالماقتا نېمە سەۋەب بولدى؟ — دەپ سورىدىم. خوتۇن دەرھال:

— هەي بىھىممەت، ئالدى بىلەن سەن گىلەمنى يىغ، ئاندىن كېيىن يۈزۈمنى ئېچىپ ساڭا ئېيتاي، — دەپ جاۋاب بەردى. ئاخىرى گىلەمنى يىغىپ ئۆينىڭ بىر بۇلۇڭىدا قويدۇم. مەلىكە يۈزىنى ئېچىپ:

— هەي ئەقىلسىز، بۇ گىلەمنىڭ رەسىملىرىنى تاماشا قىلىپ، ئارىسىدا بىر جانىۋارنىڭ رەسمىنى كۆرۈپ ئەركەك يىلاكى چىشى ئىكەنلىكىنى بىلمىدىم. شۇ سەۋەبتىن ئېھتىيات قىلىپ، ئەركەك بولسا نامەھرەمدۇر، نامەھرەم يۈزىنى كۆرمەك قىلچە شەرم-ھايادىن ئەمەس، شۇڭا يۈزۈمگە پەردە تارتتىم،— دەپ پاكلىق ۋە ئىززەت-ھۆرمەتتىن نۇرغۇن سۆزلەرنى قىلدى، شۇنىڭ بىلەن ئۇنىڭغا ئىخلاس ئېتىقادىم ئاۋۋالقىدىن يۇز ھەسسە زىيادە بولدى. ئۆزۈمگە پەخىر قىلىپ «ئۇنىڭغا تەڭرىتالا مۇشۇنچە ھۆسن-جامالنى، ۋاپادارلىق ۋە پاكلىقنى بېرىپتۇ، بۇ دۆلەت ھېچ بىر كىشىگە مۇيەسسەر بولمايۋ، تەڭرىتالا پەزلى كەرەمى بىلەن ماڭا ئىنئام قىلىپتۇ» دەپ ئويلاپ ئۇنىڭغا جان-دىل بىلەن جان تەسەددۇق قىلىپ، مۇشۇ يوسۇندا بىرنەچچە مۇددەتنى ئۆتكۈزدۇم.

قازارا، بىر كېچە ئۇيقۇدىن كۆزۈمنى ئېچىپ قارىسام، خوتۇن قوينۇمدا كۆرۈنمەيدۇ. مەن «ھاجەتكە چىقىپ كەتكەنگە ئوخشايدۇ»دەپ يەنە ئۇخلاۋەردىم. ئىككىنچى كۈنى يەنە بۇ ۋەقەنى كۆردۈم. مېنىڭ ئۇنىڭ پاكلىقىغا بەكمۇ ئىشەنچىم بولغانلىقى سەۋەبلىك پەقەت كۆڭلۈمدە گۇمان پەيدا بولمىدى. يەنە ئۇخلاپ ئارام

ئالدىم. ئۇچىنچى كېچە يەنە خوتۇنۇمنىڭ غايىب بولغانلىقىنى كۆردۈم. تەئەججۇپ قىلىپ، ئۇيقۇ بېشىمدىن ئۇچۇپ «بۇ قانداق ۋەقەدۇر؟» دەپ ئىنتىزار بولۇپ تۇردۇم، خوراز چىللاپ، ئەزاننىڭ ئاۋازى قۇلىقىمغا ئاڭلاندى. سائەتتىن كېيىن خوتۇنۇمنىڭ ئايىغ تىۋىشى پەيدا بولۇپ ئىشىكنى ئېچىپ ئۆيگە كىردى. مەن ئۆزۈمنى ئۇخلىغانغا سالدىم. خوتۇنۇم يېقىنلاشقىنىمدا ئۇنىڭ پاكلىق ئىستېكامىدا تۇشۇكلەرنىڭ پەيدا بولغانلىقى بىلىندى. مېنىڭ كۆڭلۈمدە بىئارامچىلىق ۋە جىددىيلىك پەيدا بولدى.

ئەلقىسسە، نەچچە كېچە ئارقا-ئارقىدىن بۇ ۋەقەنى كۆرۈپ، بىر كېچىسى بۇ ۋەقەنى ئېنىقلاش ئۈچۈن كەچتىن كەچ ئۆزۈمنى بىرنەچچە ئىشلارغا تۇتۇش قىلغان كۆرسىتىپ، ھەر تەرەپلەردىن سەزگۈرەشت سۆزلەپ ئولتۇردۇم. ئوتتۇرا كېچە بولغاندا، مېنىڭ تېخىچە ئۇخلىمايى ئولتۇرغىنىمدىن ئۇ يارىماسلىقنىڭ چىرايىدا مالاللىقنىڭ پەيدا بولغانلىقىنى كۆردۈم. ئۇ مېنى ئىما-ئىشارەتلەر بىلەن ئۇخلاشقا تەكلىپ قىلاتتى. ئۇنىڭ تەقەززالىقىنى بىلىپ، پەردىنى يۇزۇمگە يېپىپ ئۇخلىغان بولۇپ ياتتىم. بىر سائەتتىن كېيىن ئۇ ئەخلاقسىز مېنى ئۇيقۇدا گۇمان قىلىپ، ئورنىدىن تۇرۇپ ئۆزىنى پەردازلاپ ئۆيدىن چىقتى. مەنمۇ ئورنۇمدىن تۇرۇپ كەمىرىمنى باغلاپ، شەمشىرىمنى قولۇمغا ئېلىپ، ئۆيدىن چىقىپ، ئۇنىڭ ناھايىتى تېز سۈرئەت بىلەن كېتىپ بارغانلىقىنى كۆرۈپ ئىزىدىن ئەگەشتىم. شەھەرنىڭ يېنىدا بىر خورما دەرىخى بار ئىدى. خوتۇن ئۇ جايغا يېتىپ باردى. مەنمۇ يېتىپ بېرىپ خورما دەرىخىنىڭ بىر تەرىپىدە، بىر ئۆيدە چىراغ يېنىۋاتقانلىقىنى كۆردۈم. خوتۇن ئۆيگە كىرىپ كەتتى. مەنمۇ بېرىپ ئىشىكنىڭ يورۇقىدىن قاراپ، ئۆينىڭ ئوتتۇرىسىغا ئوت يېقىپ، نەشە چېكىپ، قولىغا بىر تاياقنى ئېلىپ، چىلىمغا نەشىنى ئۇۋاپ سېلىپ شوراپ ئولتۇرغان قورقۇنچلۇق دېۋىگە ئوخشىشىدىغان، بويى مۇنارەدەك بىر قەلەندەر كىشىنى كۆردۈم. خوتۇن ئىشىكتىن كىرىپ تەزىم قىلدى. قەلەندەر خوتۇنىنىڭ يۈزىگە

قاراپ، قەھر بىلەن دەشنامىلار قىلىپ، دەرغەزەپتە ئورنىدىن تۇرۇپ، تاياق بىلەن بىقىنلىرىغا ئۇرۇپ چىچىدىن تۇتۇپ سۆرەپ:

— ھەي يۇزى قېلىن خوتۇن، كۆزۈمدىن يىراق بولغىن، بۇگۈن كېچە كۆپ ساقلاتتىڭ، ئەمدى سەندەك يالغانچىنىڭ دىدارى ماڭا كېرەك ئەمەس، — دېدى. خوتۇن يىغلاپ، قەلەندەرنىڭ ئايىغىغا يىقىلىپ:

— بۇگۈن گۇناھ مەندىن سادىر بولدى. خىزمىتىڭگە كېيىن قالدىم. بۇ ئەھۋالدا مەندە ئىختىيار بولمىدى. چۇنكى ئۇ جاھىل بۇ كېچە كۆپ ئولتۇرۇپ ئاسانلىقچە ئۇخلىمىدى. ئۇنىڭ ئۇيقۇسى غالىب كېلىپ ئەقىل-ھوشىنى يوقاتقاندىن كېيىنلا يۇگۇرۇپ خىزمىتىڭگە ھازىر بولدۇم، ئەمدى گۇناھىمدىن ئۆتۈپ مەرھەمىتىڭدىن ئۈمىدۋار قىلساڭ، — دەپ ئۆزرىلەر ئېيتىپ، كۆپ يالۋۇرغاندىن كېيىن قەلەندەر قەھرى-غەزەپتىن يېنىپ، ئۇ بۇزۇق ئىپلاس خوتۇنىنى قۇچىقىغا ئېلىپ ناپاكلىق تۇپرىقىنى بېشىغا چېچىپ، ئازرۇ-ئارمانلىرىنى ھاسىل قىلدى. ئىشىنى تاماملاپ خوتۇنغا:

— ئەمدى مەنزىلىڭگە بارغىن، ئېرىڭ بىلىپ قالمىسۇن، — دەپ رۇخسەت بەردى. خوتۇن:

— ئۇ كاساپەت شاراب ئىچكەن مەستەك غەپلەتتە ياتىدۇ، مەن ناھايىتى چوڭ ئۈمىدتە كەلدىم. بولسا مېھرىبانلىق قىلىپ يەنە بىر نۆۋەت ئازرۇ-ئارمانىمنى قاندۇرساڭ سەندىن مىننەتدار بولاتتىم، — دەپ قەلەندەرنى كۆپ داڭلاپ، زارلىنىپ يالۋۇرغاندىن كېيىن قەلەندەر:

— سەن تەخىر قىلىپ تۇرغىن، مەن تاشقىرىغا چىقىپ ئىستىنجا قىلىپ، تاھارەت ئېلىۋالاي، سەن ئاپتۇۋۇنغا سۇ تولدۇرۇپ ئاچىققىن. مەن ئۆزۈمنى پاكىز قىلىپ، ئۇنىڭدىن كېيىن سېنى خۇشال قىلاي، — دەپ سىرتقا چىقتى، مەن بىر دەرەخنىڭ ئۈستىگە چىقىپ، يوشۇرۇن كۆردۈم. قەلەندەر مېنى كۆرمەي ئۆتۈپ بېرىپ، ماڭا ئارقىسىنى قىلىپ ھاجەتكە ئولتۇردى. مەن ۋاقتىنى غەنىيمەت

بىلىپ بېشىنىڭ ئۈستىگە بېرىپ تىغ بىلەن بوينىغا بىرنى ئۇردۇم. ئۇنىڭ بېشى توپقا ئوخشاش يەرگە چۈشۈپ ناپاك تېنى نىجاسەت ئۈستىدە قالدى. مەن بىر دەرەخنىڭ ئۈستىگە چىقىپ باراقسانلىق ئارىسىدا يوشۇرۇنۇپ ئولتۇردۇم. بىر سائەتتىن كېيىن ئۇ بۇزۇق خوتۇن ئاپتۇۋنى سۇغا توشقۇزۇپ قەلەندەرگە بېرىش ئۈچۈن چىقىپ، بىرنەچچە نۆۋەت چاقىردى. ھېچقانداق ئاۋاز ئاڭلانمىدى. ئاخىرى يېقىنراق كېلىپ قەلەندەرنى بۇ ھالدا كۆرۈپ ئۇنىڭ جېنىغا ئوت تۇتىشىپ، پىغان چېكىپ يۇگۈرۈپ ئۆيگە كىرىپ، بىر قولىغا چىراغ، يەنە بىر قولىغا قەلەندەرنىڭ تايىقىنى ئېلىپ، قەلەندەرنىڭ ئۈستىگە كېلىپ، ئۆلۈكنى ئېنىق كۆرۈپ غەزەپ ئوتى لاۋۇلداپ يېنىپ، دۇئانىدەك خورما دەرىخىنىڭ ئەتراپىدا ھەر تەرەپكە يۇگۈرۈپ، شۇنداق غەزەپكە كەلدىكى، ئەگەر شىر ياكى ئەجدىھا ئۈچراپ قالسىمۇ قىلچە قورقۇپ قالمايتتى. باغ ئىچىنى شۇنچە ئاختۇرۇپمۇ قەلەندەرنىڭ قاتىلىنى تاپالماي، ئامالسىز ئۇنىڭ جەسىتىنى قۇچىقىغا ئېلىپ يۇزىنى يۇزىگە سۈرتۈپ زار-زار يىغلاپ بىر قاپقا سېلىپ يۇدۇپ، قەلەندەرنىڭ ئۆيىنىڭ يېنىدىكى دەريا‌غا ئاپىرىپ تاشلىدى. ئۆزى پەرىشان ۋە غەمكىن بولۇپ ئۆيى تەرەپكە يول ئالدى. مەن بۇ ۋەقەنى كۆرۈپ تېز سۈرئەتتە ئۇنىڭدىن بۇرۇنراق ئورنۇمغا كىرىپ ئۇخلىغان بولۇپ ياتتىم. ئۇ بۇزۇق بىرەر سائەتتىن كېيىن كېلىپ، مېنى ئۇخلاۋاتىدۇ دەپ خاتىرجەم بولۇپ يېنىمغا كىرىپ ئۇخلىدى. تاڭ سەھەر بامدات نامىزى بولغان ۋاقىتتا ئادەتتىكى ئادىتىم بويىچە ئورنۇمدىن تۇرۇپ، تاھارەت ئېلىپ، نامازئۆتەشكە كىرىشتىم. ئۇ بۇزۇق خوتۇننىڭ رۇستەم ۋە ئىسپەندىيار ئۇلارنىڭ قولىدا ئاجىز ۋە زەبۇن بولغۇدەك يەتتە بىر تۇغقىنى بار ئىدى. مەن ئۇلارنىڭ ۋەھىمىسىدىن قورقۇپ بۇ سىرنى ئاشكارا قىلالماي بىر يول بىلەن ئۇ ناپاك دىيانەتسىزنىڭ جازاسىنى بەرسەم دەپ ھەمىشە چارە-تەدبىر ئويلاپ تەقەززا بولۇپ يۈرۈپ، بىرنەچچە كۈن سەۋر قىلىپ بۇ ئىشتىن

ئازراقمۇ سۆز ئاچمىدىم. ئەمما خوتۇن دائىم قەلەندەرنىڭ ماتىمىنى تۇتۇپ، يوشۇرۇن مۇسىبەتلىك يۇرەتتى.

بىر كۈنى ئورنۇمدىن تۇرۇپ ئىشىكتىن چىقىپ تاھارەت ئېلىشقا كىرىشتىم. ئىشىكتىن چىقىشتىن بۇرۇن ئاپىتۇڭنى ئۆيىنىڭ سەھنىسىدە سۇغا تولدۇرۇپ قويغانىدىم، خوتۇنغا:

— تاھارەت ئېلىۋالاي، ئاپىتۇڭنى ئەكېلىپ بەرگىن، — دەپ بۇيرۇدۇم. خوتۇن ئورنىدىن تۇرۇپ ئاپىتۇڭغا قولىنى تەگكۈزۈپ يەنە ئۆز ئورنىغا كېلىپ ئولتۇردى. مەن:

— نېمە ئۈچۈن ئاپىتۇڭنى ئەكەلمەيسەن؟ — دەپ سورىدىم. خوتۇن:

— ئېغىرلىقتىن كۆتۈرەلمەي يەرگە قويدۇم، — دەپ ھال ئېيتتى. مەن بۇ سۆزنى ئىشتىپ ئىختىيارسىز:

— ھەرقانچە بولسا قەلەندەرنىڭ ئۆلۈكىچە ئېغىر بولماس، — دېگەن سۆز ئېغىزىمدىن چىقىپ كەتتى. خوتۇن بۇ سۆزنى ئاڭلىغان ھامان غەزىپى ئۆرلەپ رەڭگىرويى ئۆڭۈپ، قەھرى-غەزەپتىن ئۈنىڭ نەس باسقان يۈزىدىن سوغۇق تەرلەر ئېقىپ، تېزلىك بىلەن ئورنىدىن تۇرۇپ قەلەندەرنى ئۆلتۈرگەن تىغنى قولىغا ئېلىپ، ماڭا يۈگۈردى. بۇ ئىشلاردىن بىخەۋەر تاھارەت ئېلىپ ئولتۇراتتىم. ئۆزۈمنى تۇتۇپ ئورنۇمدىن تۇرغىچە ئازراقمۇ پۇرسەت بەرمەي زەربە بىلەن يۈزۈمگە ئىككى قېتىم تىغ سالدى. سىلەر كۆرۈۋاتقان بۇ ئىككى سىزىق تاشۇ تىغنىڭ زەخمىسىدۇر. بۇ ۋەقەدىن كېيىن غەزىپىم غالىب كېلىپ، بۇ قەبىھ خوتۇننىڭ قولىنى ئارقىسىغا باغلاپ، بىر تۇغقانلىرىغا خەۋەر بېرىپ، بارلىقىنى يىغىپ، ئەھۋالنىڭ ماھىيىتىنى بىلدۈرۈپ بۇ ئۆتكەن ئىشلارنىڭ ھەممىسىنى بىر-بىرلەپ ئۆلارغا بايان قىلدىم، بىر تۇغقانلىرى مەن بايان قىلغان ۋەقەلەرنى ئاڭلىغاندىن كېيىن بۇ بۇزۇق خوتۇننى ئازاب ئوتىغا تاشلاپ جەھەننەمگە يوللىدى. ئاكىلىرى ئايىغىمغا باش قويۇپ كۆپ ئەپۇ سورىدى. مەن دۇنيا تەئەللۇقاتىدىن كۆڭۈل ئۈزۈپ سوسەن گۈلىدەك ئازاد بولۇپ، سوسەن تونلارنى كىيىپ

چاڭ-توزان باسقان خىلۇەتلەرگە كىرىپ، ئىككىنچى خوتۇنلار جىنسى بىلەن ھەمسۆھبەت بولماي دەپ ئەھدە قىلدىم ۋە ھەمىشە ئۆمرۈمنى جاھانكېزەرلىك بىلەن ئۆتكۈزۈپ ياخشى-يامان تۇرمۇش تەجرىبىلىرىگە ئىگە بولۇپ كېلىۋاتىمەن، ــ دەپ ھېكايىسىنى تۈگەتتى.

*　　*

دانا ۋەزىر سۆزىنى بۇ يەرگە يەتكۈزگەندىن كېيىن، شاھزادىگە:

ــ ئەي شاھزادە، تەقدىرتائالا پادىشاھلار ۋۇجۇدىنى ئاۋام خەقتىن ياراتقان. سىزدەك شاھزادىنىڭ كۆڭلىگە ئۇنداق بارلىق ماھىيىتى ھېيلە-مىكىر بىلەن توشقان ئەقىلسىز گۈرۈھلارنىڭ چاچ ۋە خەت خاللىرى لايىق ئەمەس، ئۇلارنىڭ گۈل رۇخسارىدىن ۋاپا ھىد-پۇرىقىنىڭ بۇرۇنغا ئۇرۇلۇشىدىن ئۈمىد كۈتۈش ئەسلا مۇمكىن ئەمەس، شەرەپلىك نامىڭىزنى بىلىمسىزلىك ۋە ئەقىلسىزلىك بىلەن جاھانغا يېيىپ سېتىش ئەقىلدىن ناھايىتى يىراقتۇر، ــ دەپ ۋەزىر سۆزىنى بۇ يەرگە يەتكۈزۈپ، رۇخسەت ئېلىپ، شاھزادىنىڭ خىزمىتىدىن چىقىپ ئۆز مەنزىلىگە باردى. شاھزادە مەلىكىنىڭ پىراقىدا زار-زار يىغلاپ ئولتۇردى.

ئۈچىنچى ۋەزىرنىڭ شاھزادىگە خوتۇنلار ھىيلە-مىكىرىدىن ھېكايە سۆزلىگەنلىكى

ئۈچىنچى كۈنى يەنە بىر ۋەزىر شاھزادىنىڭ خىزمىتىگە كېلىپ: «ئەي ئۇلۇغ شاھزادە»دەپ ھېكايىسىنى باشلىدى:

بىر شەھەردە خۇش سۈرەت، ياخشى خۇلق ۋە شېرىن سۆزلۈك بىر ياش بار ئىدى. مەن بىلەن تونۇشۇپ ئەتە كەچ كېلىپ ئۆزئارا ھەر

تەرەپلەردىن ھېكايە سەرگۈزەشتلەر ئېيتىشىپ بىر-بىرىمىز بىلەن تونۇشۇپ كەتتۇق. ئۇنىڭ چىراي رۇخساردا تىغنىڭ زەربىسىدىن زەخىم يېگەن خەت سىزىقچىلىرى بار ئىدى. مەن دوستۇمنىڭ يۈزىدىكى زەخىملەرنى كۆرۈپ قانداق ۋەقەلەردىن پەيدا بولغان زەخىملەر ئىكەنلىكىگە تەئەججۈپ قىلاتتىم. بىر كۈنى گەپ ئارىلىقىدا:

— ئەي جانىم بۇرادىرىم، ھۆرمەتلىك دوستۇم، سېنىڭ گۈلگە ئوخشاش ھۆسن-جامالىڭدا كۆرۈنۈپ تۇرغان سىزىقچىلارغا ئۇرۇش مەيدانىدىكى جەڭلەر سەۋەب بولدىمۇ ياكى قاراڭغۇ كېچىدە يولسىز ھارامزادىلەرگە ئۇچراپ زەخىم بولدىمۇ؟ مېنى بۇ سىردىن ئازراق خەۋەردار قىلىشىڭنى سورايمەن، — دەپ ئۆتۈندۇم. يىگىت بۇ سۆزنى ئاڭلاپ، رەڭگىرويى ئۆزگىرىپ، كۆپ ۋاقىت سۈكۈت قىلىپ، سائەتتىن كېيىن بېشىنى كۆتۈرۈپ:

— ئەگەر ئىلتىپات يۈزىسىدىن ماڭا مەرھەمەت قىلىپ، بۇ ئىشتىن مېنى كەچۈرۈم قىلىپ سورىمىسالىڭ. مەن سەندىن مىننەتدار بولىمەن. بۇ سۆزلەرنى بايان قىلىشقا پېتىنالمايسەن. بۇ سۆزلەرنىڭ مەخپىي تۇتۇلۇشى بۇرۇنلا ماڭا نېسىپ بولغان، — دەپ جاۋاب بەردى. مەن بۇ سۆزلەرنى ئىشىتىپ، كۆڭلۈم دىققىتى ئۇ سىرلارنى بىلىشكە كۆپتىن-كۆپ مەركەزلەشتى. يىگىت كۆڭۈل خاتىرەمنى ۋە قايتا-قايتا قىلغان ئىلتىماسىمنى كۆزدە تۇتۇپ بۇ ۋەقەلەرگە شاھىت سىرلارنىڭ يۈزىدىن نىقابلارنى ئېچىپ«ھەي ئاق كۆڭۈل يېقىن دوستۇم»دەپ ھېكايىسىنى باشلىدى.

* *

بىز بىرنەچچە يېقىن دوستلار پۇرسەت تېپىپ ئوۋ ئوۋلاش ئۈچۈن سەھراغا چىققانىدۇق. تۇيۇقسىز ئالدىمدىن بەدىنىگە يۈز خىل خەت خال تارتقان بىر كېيىك چىقىپ كەلدى. ئۇنىڭ مەغرۇرلۇقى

كۆڭلۈمنى ئۆزىگە تارتىپ، شامالدەك يۈرگۈچى ئاتقا مىنىپ ئۇنى ئوۋلاش ئۈچۈن قەست قىلدىم. كېيىك ئۇركۈپ كېتىپ خۇددى چاقماقتەك، بورانىدەك سەھرا تەرەپكە قاراپ قاچتى. مەنمۇ ئۇچقۇر ئېتىمنى چاپتۇرۇپ ئۇچقاندەك ئارقىسىدىن قوغلىدىم. ئاخىرى ئوۋ ئوۋلاش بىلەن بەند بولۇپ، دوستلىرىمدىن ئايرىلىپ بىر قورقۇنچلۇق بايا‌ۋانغا يېتىپ كەلدىم. كېيىك نەزىرىمدىن غايىب بولدى. ھەر تەرەپنى ئايلىنىپ، سەرگەردان بولۇپ يۈرەتتىم. ھاۋانىڭ ھارارىتىدىن ئېتىم مېڭىشتىن توختاپ، پۇتى بىر تاشقا پۇتلىشىپ مولاق ئېتىپ يىقىلدى. مەنمۇ ئاتنىڭ ئۈستىدىن موللاق ئېتىپ يىقىلىپ چۈشۈپ، بەدەن ئەزالىرىم يەرگە نەقىش باستى. مەن بۇ ئاجايىپ جاپا-مۇشەققەتلەرنى كۆرۈپ «ھايات رىشتەم ئۈزۈلىدىغان بولدى» دەپ گۇمان قىلدىم. يۇز جاپا-مۇشەققەت بىلەن ئورنۇمدىن تۇرۇپ، ئاتقا مىنىپ، ئۆزۈمنى بىر مەنزىلگە يەتكۈزگۈچىلىك ماغدۇرۇم يوق ئامالسىز تۇيۇقسىز ئۈستىدە كۆڭلۈمنى توختىتىپ بىرەر سائەت ياتتىم، جان ۋەھىمىسى ئۈستۈمدىن غالىب كېلىۋاتاتتى.

شۇ ئەسنادا، بايا‌ۋان تەرەپتىن ناھايىتى ئاجىز، قېرى ناتىۋانلىقىدىن قامىتى گۈزەللەرنىڭ قېشىدەك ئېگىلگەن، قولىدا ھاسا بىر موماي مەن تەرەپكە كېلىۋاتاتتى. مەن بۇ موماينى كۆرۈپ قاتتىق قورقۇپ، ھەيرانلىقتىن «بۇ قورقۇنچلۇق سەھرادا ئىنسان جىنسى بار دەپ خىيال قىلىش ئەقىلگە سىغمايدۇ، بۇ ئەلۋەتتە دىۋە ياكى قۇملۇقتىكى ئېزىتقۇ، ياكى بولمىسا ئۆزىنى بۇ سۈرەتتە كۆرسىتىۋاتقان جادۇگەردۇر، ھەر-قانداق بولسا ئادەمزاتنىڭ قەدىمى بۇ جايغا يېتىشمەيدۇ، ئۇنىڭ ۋۇجۇدى ھىيلە-مىكىردىن خالىي ئەمەس» دەپ ئەندىشە قىلدىم. ئۇ بېشىم ئۈستىگە كەلگەندە قورقۇنچتىن ئورنۇمدىن تۇرۇپ، تەزىم قىلىپ ئايىغىمغا يىقىلىپ كۆپ زارلىنىپ يالۋۇردۇم. بۇ موماي مېنى بۇ ھالدا كۆرۈپ شەپقەت ۋە مېھرىبانلىق قىلىپ:

— هەي يىگىت، بۇ جان ئالغۇچى بايىاۋاندا يالغۇز نېمە ئىش قىلىسەن؟ — دەپ ئەھۋالىمنى سورىدى. مەن بۇ موماينىڭ مەرھەمەت ئىلتىپاتىنى كۆرۈپ خاتىرجەملىك بىلەن ئەھۋالىمنى بايان قىلدىم، ئۇ موماينىڭ ھىممىتى يۇز مەردتىن زىيادە ئىدى. ئۇ سېخىيلىق ۋە ئالىيجانابلىق بىلەن قولۇمدىن تۇتۇپ يول باشلاپ، مېنى جان ئالغۇچى دەشتتىن چىقىرىپ نىجات بۇلىقىغا يەتكۈزدى. مەن دەريانىڭ ياقىسىدا قومۇشتىن ياسالغان بىر ئۆينى كۆردۇم. بۇ ئۆينىڭ ھاۋاسى پەغغۇر پادىشاھنىڭ قەسىرىدىن زىيادە، سۇ رەڭگىدىن ئەرەم گۈلىستانى رەشك قىلاتتى. ئۆينىڭ ھەرقايسى تەرىپىدە جانغا راھەت بېغىشلايدىغان ئىزغىرىن شامال ۋە دىلغا ئارام بېغىشلايدىغان گۈل ھىدلىرى كېلىپ تۇرىدىغان ئوتلاقلار بار ئىدى. ئۇ كەڭ قورساق سېخىي موماي مېنى ئۆيگە باشلاپ كىرىپ، نازۇ نېمەتلەرنى تەييار قىلىپ زىياپەت مۇراسىملىرى بىلەن مېھماندارچىلىق قىلدى، ئاندىن كېيىن ئۇلۇغلار قائىدىسى بىلەن تۇتىدەك تىلىنى نۇتۇق شېكەرىستاندا بېزەپ: «ئەي ئوچۇق يۈزلۈك يىگىت، گەرچە بۇ ۋەيرانە كۆلبەم سەندەك قىممەتلىك گۆھەرنىڭ مېھماندارچىلىقىغا لايىق ۋە مۇناسىپ بولمىسىمۇ، لېكىن بۇ ئۆي سېنىڭ ۋۇجۇد شەرىپىڭ بىلەن نۇرلىنىپ قەدىر-ئېتىبارىم ئاسمانغا تاقاشتى. ئۇمىدىم شۇكى، ماڭا رەھىم قىلىپ بىرنەچچە كۈن بۇ ئاجىز بىچارىنى ئېتىبارلىق قىلىپ ئىستىقامەت قىلغىن» دېدى. مەن بۇ جاننى قىينىغۇچى بايىاۋاندىن نىجات تېپىپ، دىلغا ئارام بېغىشلىغۇچى ماكاندا كۆڭلۈم خاتىرجەم بولۇپ بۇ موماينىڭ مېھرىبانلىقىدىن ھۇزۇر-ھالاۋەتكە ئېرىشىپ تەڭرىتالانىڭ دەرگاھىغا رەھمەت ھەدىيىلەرنى ئېيتىپ ئۇ مەرد تەبىئەت مومايغا دۇئالار قىلاتتىم، گەرچە ۋەتىنىمنىڭ ئۇزاقلىقى، دوستلارنىڭ جۇدالىقى كۆڭلۈمگە بىئارامىلىق ئەكەلگەن بولسىمۇ، بۇ كۆكلەمنىڭ سۇ ھاۋاسى، گۈزەل ھەم كۆركەم ئوت-چۆپلىرى ۋە يۇمران گۈل رەيھانلىرىنىڭ ئۆزىگە مەھلىيا قىلىشى سەۋەبىدىن بۇ جەننەتكە

ئوخشاش ماكاندا تۇرۇپ قېلىشنى پىلانلىدىم. ئۇ مۇلايىم مېھرىبان مومايي بىر بۇرجەككە جاينامازنى سېلىپ ئىبادەتكە مەشغۇل بولدى. مەن ئۇ پاك مومايىنىڭ ئەھۋالىنى كۆرۈپ ھەيران بولدۇم. قۇياش غەرب ئاسمىنىغا يوشۇرۇنغان ۋاقىتتا، يەر-زېمىن ئاينىڭ نۇرىدىن يورۇق بولدى. شۇ ئەسنادا بىر نازىنىن ئاي سۇپەت، ئاپتاپقا ئوخشاش تەلەتتىن كۆكلەمزارلىق يورۇيدىغان، قاپقارا بۇدۇر چېچىنى گۈل رەڭلىك يۈزى ئۈستىگە سېلىپ دىلبەرلىك تاجىسىنى قېيشى ئەتراپىغا قويۇپ، ئەنبەر ھىدلىق يادەك قاشلىرىدىن ياخشىلىق ۋە بەختتىن نىشانە بېرىپ تۇرىدىغان بىر قىز بىر سىيرنى يېتىلەپ پەيدا بولدى. مومايي ئۇ قىزنى كۆرگەن ھامان خۇشال بولۇپ، ئالدىغا چىقىپ پېشانىسىدىن سۆيۈپ سىيرنى قولىدىن ئېلىپ، ئۆينىڭ بىر تەرىپىگە باغلاپ قويۇپ، قىزنى ئولتۇرغۇزۇپ تاماق تەييارلاپ ئالدىغا قويدى. بىراق قىز دەرۋىشلەرچە كىيىم كىيگەنىدى. مومايي سىيرنى سېغىپ سۈتىنى ئوچكە بۆلۈپ بىر قاچىنى مېنىڭ ئالدىمغا، يەنە بىر قاچىنى قىزنىڭ ئالدىغا قويۇپ، ئەڭ ئاخىرىدىكى بىر قاچىنى ئۆزى ئىچتى. بىزلەرمۇ ئۆز قاچىلىرىمىزدىكى ئىچىپ تەڭرىتالانىڭ بەرگەن نېمەتلىرىگە شۈكرى ئېيتىپ ئولتۇردۇق. ئۇ نازىنىن بىلەن ئۆينىڭ ئىچىدە چۈمبەلسىز ئولتۇرغان ۋاقىتتا ھۆسن-جامالىنى بىۋاستە تاماشا قىلىپ، كۆڭلۈم قۇشى قاپقارا مۇشكى ھىدلىق چېچىغا باغلاندى. كۆڭلۈم بىقارارلىقتىن ھەممە كېچىنى ناله-زار بىلەن ئۆتكۈزدۇم. ئاسمان پەرىسى لەئلى نىقابىنى يۈزىدىن كۆتۈرۈپ يەر-زېمىن سەھنىسى نۇر بىلەن جىلۋىلەندى. ئۇنىڭدىن كېيىن، ئۇ گۈل يۈزلۈك نازىنىن يەنە شۇ ئادىتى بىلەن سىيرنى يېتىلەپ يايلاققا ماڭدى. مومايي جاينامازدا ئولتۇرۇپ تەسۋى سىيرىشقا مەشغۇل بولدى. مەن شوخلۇقتىن گۇناھقا شېرىك بولۇپ مومايىنىڭ نامىزىنى بۇزۇپ:

ـــ ھەي مېھرىبان ئانا، بۇ قېرىلىق ۋە ناتىۋانلىق ۋاقىتىدا ئاۋاتلىقتىن چىقىپ، ۋەيرانە جايدا ماكان تۇتۇپ يالغۇزلۇقنى

ئىختىيار قىلماقتا سەۋەب نېمىدۇر؟ بۇ ئاي يۇزلۈك كىمنىڭ قىزىدۇر؟ــــ دەپ سورىدىم. مومای:

ــــ ھەي ئەزىز مېھمان، بىلگىن ۋە ئاگاھ بولغىن، مەن بولسام تەڭرىتالانى يەككە-يېگانە بىلىپ، بۇ دۇنيانىڭ مال-دۇنياسىدىن كۆڭلۈمنى ئۈزۈپ كىشىلىك دۇنيانى تەرك قىلىپ، ئاۋاتلىقتىن چىقىپ، بۇ ۋەيرانىدە ماكان تۇتۇشنى خالىغان ئاجىز ناتىۋانمەن. سەن كۆرگەن قىز، ئوغلۇمنىڭ قىزى. ئاتىسى ياش ۋاقتىدا بۇ دۇنيادىن سەپەر قىلدى. ئانىسىمۇ مەڭگۈلۈك ئالەمگە سەپەر قىلىپ بۇ قىز كىچىك قالدى. ئۆزۈم بىلەن ھەمراھ قىلىپ تەربىيىلەۋاتىمەن،ــــ دەپ جاۋاب بەردى. مەن:

ــــ ھەي مېھرىبان ئانا، مەن سېنىڭ مۇقەددەس نەپەس شەرپىڭدىن تەمتىرەپ يۈرگەن كوچىلاردىن تەۋپىق تېپىپ خۇداپەرەسلىك سائادىتىنى ھاسىل قىلىپ سېنىڭ دىنىي ئېتىقادىڭنى تونۇسام، مۇنىڭدىن كېيىن ئاۋاتلىق يۈزىنى كۆرمەي، سېخىي دوستلۇققا قول بېرىپ، ئاخىرەتلىكنى تۇتسام، ئىنايەت ۋە مېھرىبانلىق يۈزىسىدىن مېنى قوللاپ، پەرزەنتلىككە قوبۇل قىلىپ، ئىسلام قائىدىسى بىلەن ئۇ يۇمران ياش نوتىنى ماڭا تويلاپ بېرىپ مېھرىبانلىق ۋە ئىپتىخارلىق بىلەن بېشىمنى ئۇچ پەلەككە يەتكۈزسەڭ، چۈنكى ئاللانىڭ پەرمانىنى ئادا قىلىش ۋاجىپتۇر. مەندىن باشقا كىشى زور ئىرادە ۋە ئەقىدە بىلەن ساڭا يارەمدە بولالمايدۇ. سېنى ئاجىزلىق ۋە قېرىلىق ئۆز ئىلكىگە ئېلىپ ئۆمرۈڭ چېكىگە يېتىپتۇ، پەرمانىڭنى تۇتۇپ كېچە-كۈندۈز ئاستانەڭدە خىزمىتىڭگە قول باغلاپ تۇرسام،ــــ دەپ ئۆتۈندۈم. پەرىشتە خۇيلۇق مومای بۇ قىلغان ئىلتىماسىمنى قوبۇل قىلىپ، مەھبۇبەمگە بولغان ئارزۇيۇم چېھرىسىنى ئۇمىد نۇرى بىلەن پەردازلاپ، دەريا ئاستىدا ساقلىنىۋاتقان قىممەتلىك گۆھەر ــــ مەھبۇبەمنىڭ ۋىسالىغا ئېرىشتۇرۇپ، مېنى خۇشال قىلدى، نەچچە كۈندىن كېيىن توي مۇراسىمىنى ۋايىغا يەتكۈزۈپ، مېنى ئاي يۈزلۈك سائادەت يۇلتۇزى

بىلەن بىرگە قىلىپ، ئۇ قىزنى ماڭا نىكاھلاپ بەردى. بىرنەچچە ۋاقىت ئۇ گۈلىستان رەشك قىلىدىغان سەھرادا مۇراد-مەقسەتكە يېتىپ ئۆمۈر ئۆتكۈزدۇم. ئۇ مەخپىي ساقلىنىۋاتقان گۈھەرنىڭ پاكلىق دىيانىتى شۇ دەرىجىدە ئىدىكى، يۈز جامالىم ئاي چېھرىسىدە ئەكسىنى كۆرسەتمىسۇن دەپ ئاي سەيلىسىگە چىقمايتتى. مەن ئۇنىڭ پاك ھايالىقى، جامال تۇرقىنى كۆرۈپ چوڭقۇر خۇشاللىققا پېتىپ ئۆز تونۇمغا سىغماي قالاتتىم. ئۇنىڭ بىلەن بىرەدەملىك سۆھبەتنى يەتتە ئىقلىمنىڭ پادىشاھلىقى ۋە ھەممە دۇنيانىڭ بەختى خۇشاللىقىدىن زىيادە بىلەتتىم. ئۇ نازىنىن ـــ كۆمۈش بەدەن، گۈزەل خۇلۇق، پەم-پاراسەت، سىرلار ئاچقۇچى، لۇتپى كەرەملىكنى پاكلىق لىباسلىرى بىلەن پەردازلىغان بولسا، ئۇنىڭدىن ئېۋەن ئىزدەش بارلىق نېمەت ئىزدىگۈچىلەرگە ياخشى ئەمەس ئىدى.

ئەلقىسسە، نەچچە ۋاقىتتىن كېيىن، پەرىشتە سۈپەت مومای ۋاقىتلىق جاھان بىلەن ۋىدالىشىپ، مەڭگۈلۈك ئالەمگە سەپەر قىلدى. بىر تەرەپتىن ئۇ جەننەتكە نېسىپ بولغۇچى مومانىڭ بىزدىن ئايرىلىشىدىن ئالەم كۆزۈمگە قاراڭغۇ كۆرۈنۈپ، يەنە بىر تەرەپتىن بۇ جەننەتتىن نىشان بېرىپ تۇرىدىغان ماكاننىڭ ھاۋاسى تەبىئىتىمگە ماس كەلمەي، ئامالسىز ئۇ جايدا تۇرماي ئەسلىدىكى ئاۋات ماكانغا بارماقچى بولدۇم. بىز سەھرادىن شەھەرگە كېلىپ، كىشىلەرنىڭ سۆھبىتىگە قىزىقىپ، تۇرمۇش زۆرۈرىيىتىدىن خوتۇنىنى بىر ماكانغا ئولتۇرغۇزۇپ، بىر مومانىنى ئۇنىڭ كۈندىلىك ئىشلىرىغا يالاپ بېرىپ، ئۆزۈم شەھەرنىڭ ھاكىمىغا نۆكەر بولۇشنى ئىختىيار قىلدىم. گاھى خىزمەت ئۈچۈن سەھرالارغا بېرىپ كۆپ ھاللاردا ئىش تۈپەيلى بىر-ئىككى كېچە سەھرادا قالاتتىم. بىر كۈنى ئادەتتىكى ئادىتىم بويىچە خوتۇن بىلەن خوشلىشىپ سەھراغا يول ئالدىم. مومای مېنى بىر ياقىغا تارتىپ، ماڭا:

ـــ مەن بارماقلىرى ئاجىزلىقتىن گىرەلەشكەن بىر ناتۋانمەن، پاسىبانلىق ھۆددىسىدىن ھەقىقەتەن چىقالمايمەن. بۇ خىزمەت

ئۇچۇن مەندىن ھوشيار ۋە ئەقىللىقراق بىر موماي تېپىپ ئۆيۈڭگە ياللىشىڭغا مەسلىھەت بېرىمەن، زامانىنىڭ تەقەززاسى مۇشۇ، ماڭا رۇخسەت بەرگىن، ـــ دېدى. مەن ناھايىتى ساددا ۋە نادانلىقىمدىن، خوتۇنۇمنىڭ پاك شەرم-ھايالىقىغا ئىشىنىپ، ئۇ موماينىڭ سىرلىق سۆزلىرىگە ئىلتىپات قىلماي، سەھراغا يول ئالدىم، بۇ نۆۋەت باشقىلارنىڭ گېپىنى ئاڭلىمىغانلىقىمدىن نومۇس خامىنىغا ئوت قويدۇم. بۇ ۋەقەدىن بىرنەچچە كۈن ئۆتۈپ يەنە بىر ھادىسە بولۇپ، سەھراغا يولغا چىقتىم. ئۇ موماي يەنە مېنى خىلۋەتكە كەلتۈرۈپ:

ـــ ھەي نادان ياش، نومۇس ئېتىزلىرى ئاياغ ئاستى بولغانلىقىدىن ھېچقانداق خەۋىرىڭ يوقمۇ؟ خوتۇنلار گۈرۈھىنىڭ زاتىدا ھەر قانچە ھايا ۋە پاكلىق پەردىلىرى بىلەن ئۆزىنى زىننەتلىگەنلىرى بولسىمۇ، ئۇلارنىڭ ماھىيىتى بۇزۇق ئېھتىياتنى ئادەت ۋە زۆرۈرىيەت قىلىشنى تەكىتلەش لازىم. ئەقىلگە شەرت ھوشيارلىقتۇر، ـــ دېدى. مەن بۇ سۆزلەرنى ئىشىتكەندىن كېيىن ھوش قوشۇم دىماغ ئۇۋۇسىدىن پەرۋاز قىلىپ غەزەپ غالىب كېلىپ سەۋدالىق بېشىمغا يۈگۈرۈپ:

ـــ ھەي خۇداپەرەس موما، ئەھۋالىڭ قانداق بولغانلىقىدىن مېنى خەۋەردار قىلغىن. نومۇس خامىنىمغا بالا چاقماقلىرى چۈشۈپ، پاكلىق شېشىسى رەسۋالىق تېشىغا تەگدىمۇ-يا؟ ـــ دەپ سوردىم. موماي.

ـــ ھەي نادان يىگىت، مەن تۈز يېمەك يېيىشكەنىڭ ھەقىقى ھۆرمىتىنى بەجا كەلتۈرۈپ ھەقنى ئادا قىلدىم. ئەمدى مەندىن باشقا ئارزۇدا بولمىغىن. بۇ قېرىلىق ۋاقتىمدا مېنى سۈخەنچىلىك تۇمانلىرى بىلەن بۇلغىمىغىن، ـــ دەپ جاۋاب بەردى. مەن بۇ قىسقىچە بايانىنى ئاڭلىغان ھامان بەدىنىم ھەرىكەتتىن توختاپ ھەيرانلىق تەبىئىتىمنى ئىگىلەپ بېشىمنى تەپەككۇرغا سېلىپ، ئەقىلدىن مەسلىھەت ئىلتىجا قىلدىم. ئاخىرى بۇزۇق خوتۇنىنىڭ ئالدىغا بېرىپ، پېشانىسىدىن سۆيۈپ، بىرنەچچە مېھىرلىك سۆزلەرنى

قىلىپ، ۋەدىلەر قىلىپ، خەلقنىڭ نەزىرىدە ئېتىمغا مىنىپ، شەھەردىن چىقىپ، بىر باغنىڭ ئىچىگە كىرىپ مۇسىبەتلىك كىشىدەك كەچ كىرگۈچە ئولتۇردۇم. بۇ ۋاقىت گويا مىڭ يىل ئۆتكەندەك تۇيۇلدى. تەقدىر قىسمىتى بىلەن ئاپئاق نۇرنىڭ ئورنىغا كېچىنىڭ زۇلمەت قاراڭغۇلۇقى يېيىلدى. مەن ماتەملىك كىشىدەك بېشىمغا چادۇر[1] ئارتىپ، باغدىن چىقىپ، ئۆينىڭ ئىچىدە قانداق ھادىسە پەيدا بولار دەپ قۇلاق سېلىپ تۇردۇم. بىر سائەت ئۆتكەنىدى. ھويلىنىڭ ئىچىدە بىر ئەنسىزلىكنىڭ بارلىقى مەلۇم بولدى. غەزەپتىن دۇنيا نەزىرىمگە قاراڭغۇ كۆرۈنۈپ، بارلىق ئەزالىرىم لەرزىگە چۈشتى. ئاخىرى بىر ئامال بىلەن ھويلىنىڭ ئىچىگە كىردىم.

ھويلىنىڭ بىر تەرىپىدە دەرەخلىرى چوڭ، شاخلىرى بىر-بىرىگە گىرەلىشىپ كەتكەن بىر باغ بارئىدى. مەن بىر دەرەخنىڭ ئۈستىگە چىقىپ يوپۇرماقلار ئارىسىدا يوشۇرۇنۇپ ئولتۇردۇم. بىرنەچچە مېنىڭ كەلگىنىمدىن خەۋەردار بولمىدى. باغنىڭ ئوتتۇرىسىدا بىر زىبۇزىننەتلىك تۆت بۇرجەك چېدىر بار ئىدى. ئۇنىڭ ئىچىدىن ناخشا-مۇزىكا ئاۋازى قۇلىقىمغا ئاڭلاندى. دەرەختىن چۈشۈپ قاراڭغۇ بىلەن كېلىپ ئىشىكتىن قاراپ، ياخشى پالاسلارنى سېلىپ، شاملار ياندۇرۇپ، خوتۇنىنىڭ پاكلىق ۋە ساداقەتلىك داۋاسى بىلەن ئۇلپىتىنىڭ يېنىدا يۇز نازۇ كەرەشمە بىلەن بۇلغىنىپ، ئەتىرگۈل رەڭگىدىكى شارابلارنى ئىچىپ، تۇزكور كېنىزەكلەر تىزلىنىپ ئولتۇرۇپ ئارقا-ئارقىدىن جاملارنى بېرىۋاتقانلىقىنى كۆردۇم. مەن: «سۇبھانالللا! ئۇ شۇنداق نومۇسچان ۋە راستچىل ئىدىكى، ئاينىڭ يۈزىگە ئەدەپسىزلىك بىلىپ كۆز قىرىنى سالماس ئىدى. ھازىر بولسا بارلىق ئارزۇ-ئارمانىنى ئۇنىڭغا ئاتا قىلىپ، ئۇ نامەھرەمنىڭ قۇچىقىدا ئارام ئېلىپ شاراب ئىچىپ ئولتۇرۇپتۇ. بۇ قانداق

---

[1] چادۇر – چۈمبەل، ئەرەب، ئىران، ئافغانىستان قاتارلىق دۆلەتلەردىكى ئاياللار ئۈستىگە ئارتىۋالىدىغان رومال.

هایاسىزلىق ۋە بەتبەختلىكتۇر. ئۇ قايسى ۋاپادىن پۇراق ۋە هايادىن نىشان بېرىپتۇ»دەپ ياقامنى تۇتتۇم.

ئەلقىسسە، يېرىم كېچە بولۇپ، نەچچە نۆۋەت جاملاردىن شاراب ئىچىلىپ، ئۇ قارا بەختە ئەقىل-هوشىدىن ئايرىلىپ، هوشسىزلىق تەبىئىتىدە غالىب كېلىپ شەهۋەتنىڭ قازىنى شارابنىڭ قىزدۇرۇش ئوتىدىن قاياناپ ئارزۇ-ئارمانىغا يېتىشنى تەلەپ قىلىپ قولىنى ئۇلپىتىنىڭ ئېتىكىگە سۇندى. ئۇ قارا بەختە ئورنىدىن تۇرۇپ، كېنىزەككە ئىشارەت قىلىپ، ئۆزى باغنىڭ بۇرجىكىگە بېرىپ هاجەت سۇندۇرۇش ئۈچۈن ئولتۇردى. كېنىزەك ئۇنىڭ هاجەت سۇندۇرۇپ بولغاندىن كېيىن ئۆزىنى پاكىز قىلىپ ئۇلپىتىنىڭ قوينىغا ئېتىشى ئۈچۈن ئاپتۇۋنى ئېلىپ ئارقىسىدىن باردى. ئەر بولسا شارابنىڭ كۈچىدىن ئارزۇ-ئارمانىنى قاندۇرۇش ئىستىكىدە ئىنتىزار بولۇپ غەپلەتتە ياتاتتى. بۇ ۋاقىتتا مەن پۇرسەتنى غەنىيمەت بىلىپ، ئەپچىللىك بىلەن ئۇنىڭ قېشىغا بېرىپ بىر تەخ ئۇرۇپ، ئۇ ئەجەل يۇتقۇرنى يەر بىلەن يەكسان قىلىپ، قانلىق تىغىنى كۆكرىكى ئۈستىگە قويۇپ، ئۆزۈم يەنە دەرەخنىڭ ئۈستىگە چىقىپ، يوپۇرماقلار ئارىسىدا يوشۇرۇنۇپ ئولتۇردۇم. ئۇ بۇزۇق خوتۇن ئۆزىنى پاكىز قىلىپ كېلىپ، ئۇلپىتىنىڭ نەرسە-كېرەكلەر ئۈستىدە قىپقىزىل قانغا بويىلىپ، قانغا بويالغان تەخ كۆكرىكى ئۈستىدە تۇرغانلىقىنى كۆردى. بۇ مەنزىرە خۇددى ئىسرائىلنىڭ سۇرى چېلىنغانغا ئوخشايتتى. خوتۇن بۇ هادىسىنى كۆرۈپ يۇرىكىگە بالادەك ئوت تۇتىشىپ، غايەت قەهر-غەزەپتىن تىغنى قولىغا ئېلىپ، شامنى كېنىزەكنىڭ قولىغا بېرىپ، باغ ئەتراپىدا سارائدەك يۇگۇرۇشكە باشلىدى. كۆپ هەركەتلەر قىلىپ ئىزدەپ كۆردى. قاتىلنىڭ ئەسىرى بولمىدى. ئاخىرى مەيۇس بولۇپ قولىدىن تىغنى تاشلاپ بىر سائەت مەجنۇنەدەك چىمەنلىك سەهنىدە هەيران بولۇپ ئولتۇردى، ئاندىن كېيىن كېنىزەككە بۇيرۇپ بىر چوڭ كۇپ كەلتۈردى. ئۇ قارا بەختىنىڭ تەن ئەزاسىنى بىر-بىرىدىن ئاجرىتىپ كۇبقا سېلىپ،

باغنىڭ بىر بۇرجىكىگە ئاپىرىپ يوشۇرۇپ قويۇپ، نالە-زار قىلىپ ئۆيگە كىرىپ ئۇخلىدى. مەن دەرەختىن چۈشۈپ كەلگەن يولۇمدىن چىقىپ دەرھال كەتتىم. شەرق ئاسمىنى سۈبھىنىڭ نۇرى بىلەن جاھاننى نۇرغا چۆمدۇرگەندە مەن ئۆيگە كېلىپ خوتۇننىڭ غەمكىن ئولتۇرغانلىقىنى كۆردۈم. مەن:

— ھەي مەھبۇبەم، ئايدەك پاكلىق ئىخلاسىڭغا جېنىم پىدا بولسۇن. ئەتىرگۈل رەڭلىك چېھرىڭدە غەمكىنلىك ۋە مالاللىق نېمە سەۋەبتىن پەيدا بولدى؟— دەپ سورىدىم. خوتۇن:

— سېنىڭ ھىجرانىڭ مېنى پەرىشانلىققا سالدى. سېنىڭ جامالىڭنى كۆرمەي بىردەم سەندىن ئايرىلىشقا تاقىتىم يوق، — دەپ جاۋاب بەردى. مەن كۆڭلۈمدە «سۈبھانالله، كېچىسى نامەھرەم بىلەن خۇشاللىق ئەيش-ئىشرەتتە بولۇپ، ئەمدى بۇ يوسۇندا ئەپسۇن نەيرەڭلەر بىلەن گەپ قىلىدۇ» دەپ يېنىدا ئولتۇرۇپ، ھەر تەرەپلەردىن پاراڭ سېلىپ كۆڭلىنى خۇش قىلىپ ئولتۇردۇم. ئىككىنچى كۈنى پەرىشانلىقى ئاۋۋالقىدىن زىيادە ئىكەنلىكىنى كۆردۈم. مەن:

— ئەمدى مۇرىنى مۇرىگە تىرەپ بىرگە ئولتۇرۇپ بەخت دۆلەت بىزگە قۇچىقىنى ئېچىپ، ئارزۇ جاملىرى مۇراد شارابلىرى بىلەن تولۇپ تاشقان تۇرۇقلۇق نېمە سەۋەبتىن يەنە غەمكىن بولىسەن؟ — دەپ سورىدىم. خوتۇن:

— بۇ كېچە بىر پەرىشان چۈش كۆردۈم، بۇ سەۋەبتىن غەمكىندۇرمەن، تەبىرىنىڭ قانداقلىقىنى بىلمىدىم، — دېدى. مەن:

— چۈشىڭنى ئېيتساڭ، سېنىڭ خاتىرەڭنى مالاللىق تۇمانلىرىنىڭ ئېتەكلىرىدە قالدۇرغان قانداق چۈش ئىكەن ئاڭلاپ باقسام، — دېدىم. خوتۇن:

— چۈشۈمدە سېنىڭ بىر ئۇلۇغ ئۆركەشلىك دەريانىڭ لېۋىدە تۇرغانلىقىڭنى، بىر دېۋە كېلىپ ساڭا بارلىق جەھلى بىلەن قەست قىلغانلىقىنى كۆردۈم. سەن دېۋىنىڭ قورقۇنچىسىدىن ئۆزۈڭنى دەريا غا

تاشلىدىك. دۇنمۇ ئارقاڭدىن سۇغا كىرىپ، سېنى تۇتۇپ سۇغا باستى. ھالاك بولۇشۇڭ مۇمكىن ئىدى، مەن پىغان تارتىپ قورقۇپ ئويغاندىم، ئەمدى ساڭا قانداق ئىشلارنىڭ دۇچ كېلىشىنى بىلمەيمەن. مەن شەرپىگە بىرەر نۇقسان يەتمىگىدى دەپ شۇ سەۋەبتىن پەرىشانمەن، ـــ دەپ جاۋاب بەردى. مەن:

ـــ پەرىشان بولما، خاتىرجەم بولغىن، بۇ چۇشۇڭ ناھايىتى ياخشى چۇشتۇر. مېنىڭ دەريادا كىرگىنىم ھەزرىتى خىزىر ئەلەيھىسسالامدىن مەدەت تەلەپ قىلغىنىمدۇر. دۇئە بولسا مېنى سۇغا بېسىپتۇ. مەن ھەزرىتى خىزىر ئەلەيھىسسالامنىڭ مەدەت بېرىشى بىلەن دۇنىنى ئىككى پارە قىلىپ ئۆلۈكىنى كۆپقا سېلىپ يەرنىڭ ئۈستىگە جايلاشتۇرۇپ قويۇپتىمەن، ـــ دېدىم. خوتۇن بۇ سۆزنى ئىشتىكەن ھامان دەرغەزەپ بولۇپ، ئېتىلغاندەك ئورنىدىن تۇرۇپ، كارىۋاتنىڭ ئۈستىگە پۇتۇمنى سۇنۇپ ياتقان يېرىمگە پىچاقنى كۆتۇرۇپ كېلىپ، مەن خەۋەردار بولۇپ ئورنۇمدىن تۇرغىچە ئىككى قېتىم زەربە بىلەن يۇزۇمگە پىچاق سالدى ۋە:

ـــ ھەي بەتبەخت، ئۇ كېچىسى قولۇمدىن سالامەت قۇتۇلۇپ قالدىڭ، ـــ دەپ يەنە بىر پىچاق سالدى. ئاخىرى مەنمۇ ئورنۇمدىن تۇرۇپ پىچاقنى قولىدىن ئېلىپ زەربە بىلەن ئۇ مەلئۇننى جەھەننەمگە يولغا سېلىپ خاتىرجەم بولدۇم. شۇنىڭدىن كېيىن بۇ خىلدىكى بۇڭاپا ئايال جەمەتى بىلەن ھەرگىز ھەمسۆھبەتتە بولمايمەن دەپ ئەھدە قىلدىم. يىگىت «بۇ زەخىم بولسا ئاشۇ ئىشلارنىڭ نىشانىسىدۇر» دەپ ھېكايىسىنى ئاياغلاشتۇردى.

* *

ۋەزىر ھېكايىنى تامام قىلىپ، شاھزادىگە:

ـــ ھەي شاھزادە، جاھان خوتۇنلىرى ئادەم سۈرىتىدىكى دۇنىدۇر. ئۇلارنىڭ زاتى ھىيلە-مىكىردىن خالي ئەمەس. مەرد كىشىلەرنىڭ بۇ

بىۋاپا جەمەتكە كۆڭۈل بەرمەسلىكى زۆرۈردۇر. دەشت-باياۋاندا جۇنۇندەك سەرگەردان بولۇپ دۇنيانىڭ راھەت ۋە ھالاۋىتىنى قولدىن بېرىپ مېھنەت ۋە ئەمەلگە گىرىپتار بولۇپ، بېشىڭ تەنە ۋە مالامەت ئوقىغا تەگمىگەي، ـــ دەپ ۋەزىر ھەر خىل نەسىھەتلەر بىلەن بۇ كۇنىنى ئۆتكۇزۇپ، شاھزادىدىن رۇخسەت ئېلىپ، ئۆز مەنزىلىگە قايتتى. شاھزادە يەنە رەسۋالىق ناغرىسىنى ساداغا كىرگۈزۇپ، نالە قىلىپ، زار-زار يىغلاپ ئولتۇردى.

بىر ۋەزىرنىڭ تىل تىغىنى ئىتتىك قىلىپ نەسىھەت مەيدانىدا باتۇرلۇق قىلغانلىقى

تۆتىنچى كۇنى بىر بىلىملىك ۋەزىر شاھزادىنىڭ خىزمىتىگە كېلىپ «قىسمەت دەپتىرىنىڭ سىرلىرىنى بىلگۈچىلەر مۇنداق بايان قىلىدۇ» دەپ سۆزىنى باشلىدى:

سەرەندىپ ۋىلايىتىدە پادىشاھلىق تاجى ئاسمانغا تاقاشقان، تەختى قەسرى پەلەك ئۇستىدە بولغان بىر پادىشاھ بار ئىدى. ئۇنىڭ بىلىملىك ۋە تەجرىبىلىك ئىككى ۋەزىرى بار بولۇپ، بىرىنىڭ ئىسمى يەمەن، يەنە بىرىنىڭ ئىسمى يەسەر ئىدى.

قازارا، جەزايىر ۋىلايىتىنىڭ ئەمرى بولسا دائىم پادىشاھنىڭ تەخت پەرمانىدا بولۇپ، باج-خىراج ئۆۋەتەتتى. ئەمىر مول بايلىق ھەشەمەت ۋە لەشكەرلىرىگە مەغرۇرلىنىپ، ناتوغرا يولغا كىرىپ ئاۋام خەلقىنىڭ مەنپەئىتىگە قارشى مەيداندا تۇرۇپ، پادىشاھقا دۇشمەن بولۇپ، ۋىلايەتىنىڭ بىر تەرىپىدىن بېسىپ كىرىپ، بىر توپ پۇقرا ۋە ئاۋام خەلقىنىڭ مال-دۇنياسىنى تالان-تاراج قىلىپ بۇلاپ كەتتى. پادىشاھ بۇ ئەھۋاللارنى بىلگەندىن كېيىن مەملىكەتنىڭ ئامانلىقى ئۈزۈن ۋەزىر يەسەرنى ساناقسىز لەشكەرگە سەركەردە قىلىپ، بۇ ئەندىشە پىتنە-پاساتنى تىغ كۇچى بىلەن ئۇجۇقتۇرۇپ، سىياسەت

كۆچى بىلەن ئۇ كۆڭلى زەھەر مۇخالىپلارنىڭ قۇلقىنى تەمبۇر قۇلقىغا ئوخشاش تولغاپ، ئالەم ئەھلىگە ئىبرەت قىلىش ئۈچۈن جەزايىر ۋىلايىتىگە بۇيرۇدى. ۋەزىر يەسار پادىشاھتىن رۇخسەت ئېلىپ، مۇخالىپلار تەرەپكە قاراپ يولغا چىقتى.

ۋەزىر يەسەرنىڭ جاھانغا نۇر چاچقۇچى ئاپتاپىتەك نۇرلۇق جامالىدىن ھەيرانلىق ھېس قىلىدىغان ئاي يۈزلۈك خوتۇنى بار ئىدى. ئۇ دائىم ۋەزىرنىڭ جۇدالىق ئەلىمىدىن رەنجىپ، سەپەر قويىنىدا غەم-قايغۇ بىلەن ئۆمۈر ئۆتكۈزەتتى. بىر كۈنى خىزمەتكارلىرىدىن بىرى ئىخلاس ۋە كۆيۈنۈش تەرىقىسىدە سۆز قىلىپ، ۋەزىرنىڭ ئايالىغا:

— ھەي مەلىكە جاھان، تەقدىرىتائالا ساڭا كۆپ نېمەت، مول مال-دۇنيا ۋە گۈزەل ھۆسۈن-جامال ئاتا قىلىپتۇ. غەمكىنلىك ۋە مالالىققا گىرىپتار بولۇپ گۈل رۇخسارىڭنى زەپىرانەك قىلىپ ئەزىز ئۆمۈرنى ھەسرەت ۋە نادامەت بىلەن ئۆتكۈزۈپ سارغىيىپ يۇرۇشكە سەۋەب نېمىدۇر؟ بۇ شەھەردە ھۆسۈن-جامالدا تەڭدىشى يوق بىر زەرگەر ياش بار، ئۇنىڭ بىلەن خىلۋەتتە ئۇچرىشىپ ئۆزۈڭنى كۆلپەتتىن قۇتۇلدۇرۇشۇڭ بىر خىل ساۋابتۇر، — دېدى.

خوتۇن بۇ سۆزنى ئىشتىكەندىن كېيىن زەرگەر ياشقا غايىبانە ئاشىقى-بىقارار بولۇپ پاكلىق پەردىسىنى يۈزىدىن كۆتۈرۈپ، ۋاپادارلىق دائىرىسىدىن چىقىپ، پاسىقلىق تۆت كوچا ئېغىزىدا سارايسىمە بولۇپ، ھەر تەرەپكە يۈگۈرۈپ ئۇنىڭ يولىغا بىقارار بولدى. ئاخىرى ئەترابىدىكى بۇ سىرلاردىن خەۋەردار كىشىزەك ۋە خىزمەتكارلىرىغا مەقسەت-مۇددىئاسىنى ئېيتىپ بۇلاردىن سورىدى. كىشىزەكلەر ۋەزىرنىڭ تىغ سىياسىتىدىن قورقۇپ بۇ يولغا قەدەم قويمىدى. ئۇنىڭ مۇددىئاسى ئۇزاققىچە ئەملگە ئاشماي ئىشق ئوتى ئىچىدە لاۋۇلداپ يېنىپ پەرۋانىدەك ئەنسىزلىكتە بىتاقەت ۋە بىئارام بولدى. بىر كۈنى نائىلاج قىممەت باھالىق كىيىملىرىنى كىيىپ ئۆزىگە زىبۇزىننەت بېرىپ، ۋەزىرنىڭ نومۇسىنى ۋە ئۆزىنىڭ پاكلىقىنى

پارە-پارە قىلىپ، زەرگەر ياشىنىڭ ئالدىغا بېرىپ بىر ئوچۇم قىممەت باھالىق جاۋاھىرنى كۆرسىتىپ؛

— بارلىق بىلىم ۋە ھۈنىرىڭنى سەرپ قىلىپ، خوتۇنلار جەمەتىگە مۇناسىپ بولغان ئەسۋابلاردىن بىر يۈرۈش ياساپ بەرگىن، — دەپ بۇيرۇدى ھەم مۇشۇ باھانىدە نىقابىنى ئاپتاپتەك يۇزىدىن كۆتۈرۈپ مەھبۇبلارچە جامالىنى كۆرسەتتى. زەرگەر ياش بۇ دىلىنى ئۆزىگە تارتقۇچى جامالنى كۆرۈپ ھەيرانلىق ئوتىدا يېنىپ، ئەقىل-پاراسەت، مال-مۈلكىنى قولدىن بېرىپ، ئۆزىنى يوقاتتى. سائەتتىن كېيىن ئەقىل-ھوشىنى يىغىپ كۆزىنى ئېچىپ:

— ھەي كۆڭۈل ئوغرىسى، سەن سەۋر ھوشۇمنى چىدىغۇسىز نازلىرىڭ بىلەن ئوغرىلاپ قاچتىڭ. لۇتپى مەرھەمەت قىلىپ نامۇ نىشانەڭنىڭ كىم ئىكەنلىكىنى ۋە تۇرار جايىڭنىڭ قەيەردە ئىكەنلىكىنى ئېيتقىن، — دەپ يالۋۇردى. ئۇ ئىشرەتتە ئادەمنى دەردكە سالغۇچى خوتۇن ئەپسانىلەردىكىدەك كۆزنى غەلەت قىلىپ، بىر ئەينەكنى قويىندىن چىقىرىپ يۈزىگە قارا سۈرتۈپ زەرگەر ياشىنىڭ ئۈدۈلىغا ئەكېلىپ، ئانارنىڭ بىرنەچچە بەرگىنى بىر كاسا سۇغا تاشلاپ تۇرۇپ، زەرگەر ياشقا:

— مېنىڭ مەنزىلىم يېقىن، بىر مۇستەھكەم قورغاندۇر. تېز ئۇچقۇچى بۇركۇت ئۇنىڭ ئۈستىدە پەرۋاز قىلىدۇ. سۇمۇرغقا ئۇنىڭ يولىدا قانىتىنى ئېچىشقا ئىمكان يوقتۇر. سەن بىكاردىن دەشتىلەردىكى ھۇما قۇشىدەك جۇنۇن بولما. قۇياش زەررىسىگە قول يەتكۈزگىلى بولمايدۇ. پاشا ئاسمان گۈمبىزىدە پەرۋاز قىلالمايدۇ، — دەپ يېنىپ مەنزىلگە قايتتى. ئۇ ئادەمنى سېھىرلىگۈچى گۈزەلنىڭ دىلىنى كۆيدۈرگۈچى ئىشق ئوقى زەرگەر ياشىنىڭ غۈنچىدەك كۆڭلىگە تەگكەنىدى. بىسەۋرلىك تۈپرىقىغا يىقىلىپ، ئىزتىراپتىن زەرگەرلىك ئەسۋاب-سايمانلىرىنى يىغىپ، ئۆيىگە كېلىپ، مالامەت دەستىدە شەيدالىق دۇكانلىرىنى ياساپ بىقارار ئولتۇردى.

زەرگەر ياشىنىڭ بىر ئەقىللىق خوتۇنى بار ئىدى. ئېرىنىڭ يۈزىگە قاراپ پاراسەت بىلەن بىر گۈزەلنىڭ جاننى قىينىغۇچى ئوقياسى كۆكسىگە قادىلىپ، يادەك قاش-كىرپىكى بۇ پاك يۈرەكنى سەرگەردان قىلغانلىقىنى بىلدى. خوتۇن زەرگەر ياشتىن:

— پەرىشانلىقىڭنىڭ سەۋەبى نېمىدۇر؟ — دەپ سورىدى. زەرگەر ياش قەلب شارابىنى بايان جامىغا تۆكۈپ، ئۇ ئاي سۈپەتنىڭ مۇھەببىتىگە گىرىپتار بولغىنىنى ئاشكارا قىلىپ ئۆتكەن ۋەقەلەرنى بايان قىلدى. خوتۇن يەنە زەرگەر ياشتىن:

— سەن ئۇنىڭ تۇرار جايىنىڭ قەيەردە ئىكەنلىكىنى بىلدىڭمۇ؟

— دەپ سورىدى. زەرگەر ياش:

— ئۇنىڭ تۇرار جايى ماڭا پەقەت مەلۇم بولمىدى، — دەپ جاۋاب بەردى. خوتۇن:

— ھەي ئەقىلسىز سەرگەردان بولغۇچى، ئەينەكنى كۆرسەتكىنى «ھازىر كۈندۈزدۇر، ئاشقلارنىڭ ئىشى كۈندۈز راۋاج تاپماس» دېگەندە ئىشارەتتۇر. ئەينەكنىڭ يۈزىگە قارا سۈرتكىنى «ئەگەر ئاشىق بولساڭ كېچە بارغىن، چۈنكى كېچە ئاشىقلارنىڭ قوغدىغۇچىسىدۇر» دېگىنىگە دالالەتتۇر. ئانارنى بەرگىنى، سۇغا سالغىنى «ھويلىنىڭ ئالدىدا دەريا بار، دەريا بويىدا بىر تۈپ ئانار دەرىخى بار» دېگەنگە دەلىلدۇر. ئەمدى سەن ھازىر تېخى كېچە بولمىغاندىلا تۇرۇپ، تېز ھەركەت قىلىپ، مەشۇقۇڭنىڭ يول نىشانىنى تېپىشقا تەييار بولغىن. دائىم مۇشتاقلار كېچە زۇلمىتىدە غەلىبىگە ئېرىشىدۇ. ئۆزۈڭنى مەشۇقۇڭنىڭ خىزمىتىگە يەتكۈزگىن، — دېدى. زەرگەر ياش خوتۇنىنىڭ سۆزىگە ئەمەل قىلىپ، كۆپ ئىككىلىنىشتىن كېيىن مەشۇقىنىڭ كوچىسىغا كېلىپ، نىشانىلەرنى كۆرۈپ ۋەزىر يەسەرنىڭ قورغىنى ئىكەنلىكىنى بىلدى. ئۇ ئۆزىگە «مەندەك ئاجىز بىسەرەمجانىڭ بۇ جايغا قەدەم بېسىشىم ئەسلا ئەقىلگە مۇۋاپىق ئەمەس» دەپ ئۆزىگە مۇراجىئەت قىلىپ ئۆيىگە كېلىپ ۋەقەنى

خوتۇنىغا بايان قىلدى. خوتۇنى بولسا ئەقىل-پاراسەتتە يۇز مەردتىن زىيادە ئىدى. زەرگەر ياشقا:

— ھەي ساددا دىل، مەقسەت جامىڭ ئۇ بارگاھتا غەلىبە ئىستەكلىرى بىلەن لىق تولۇپ مۇددىئايىڭ ئەملگە ئېشىشى مۇمكىن. چۇنكى ئىشقىنىڭ بارگاھىدا شاھ تاجى كىيگەنلەر بىلەن كۇلاھ كىيگەن گادايلار باببارا‌ۋەردۇر. ئەڭ ياخشىسى بۇ كېچە مەشۇقۇڭنىڭ كوچىسىدا غايىبلىق پەردىسىدىن بىرەر ھادىسە پەيدا بولغىچە كۇتۇپ ئولتۇرغىن، — دېدى.

قۇياشنىڭ كۆز قاماشتۇرغۇچى نۇرى كېچە زۇلمىتىدىن يۇزىگە قارا يوپۇق ياپقان ۋاقىتتا ئاسمان گۈمبىزىنىڭ قوغدىغۇچىلىرى ئىزادىن غەربنىڭ ئۆيىگە يوشۇرۇندى. زەرگەر ياش خوتۇنىنىڭ سۆزى بىلەن بېرىپ، مەشۇقىنىڭ كوچىسىدا كۇتۇپ ئولتۇردى.

قازارا، ئويلىنىپ ئولتۇرۇپ بالا-قازانىڭ سەرمايىسى بولغان ئۇيقۇ غالىب كەلدى. كېچىنىڭ بىر ھەسسىسى ئۆتكەندى، ۋەزىرنىڭ خوتۇنى ئىختىيارسىز ھەرىمدىن چىقىپ زەرگەر ياشنىڭ يېنىغا كېلىپ، ئۇ نادان ئاشىقنىڭ غەپلەت شارابىدىن ھوشسىزلىنىپ ياتقانلىقىنى كۆردى. ۋەزىرنىڭ ئايالى كېنىزىكىگە بىرنەچچە ئوشۇقنى زەرگەر ياشنىڭ قوينىغا سېلىپ قويۇشنى بۇيرۇپ، ئۆزى ھەرىمگە يېنىپ كەلدى. قۇياش ئۆزىنىڭ سېخىي نۇرىنى يەر شارىغا چېچىپ ئالەم يورۇدى. زەرگەر ياش تۇيۇقسىز ئويغىنىپ قۇياشنىڭ نۇرى پۈتكۈل ئالەمنى مۇنەۋۋەر قىلغانلىقىنى كۆردى. ئۇ قورقۇپ، ساراسىمىدە ئورنىدىن تۇرۇپ ئۆيىگە قايتتى. خوتۇنى پاراسەت بىلەن مەقسىتىنىڭ ھاسىل بولمىغانلىقىنى بىلدى. ئۇنى قۇچىقىغا ئېلىپ يۇزىدىن توپا-چاڭلارنى ئېرتىپ ئەھۋالنى سورىدى. زەرگەر ياشتا ئىنتىزارلىق ۋە نائىلاجلىقتىن ئۆزگە ھېچبىر ئەھۋال كۆرۈنمەيتتى. خوتۇن مېھرىبانلىق ۋە غەمخورلۇقنىڭ يۇز ئىشكىنى ئېچىپ، زەرگەر ياشقا:

— غەمكىن بولمىغىن، ئورنۇڭدىن تۇرۇپ، كىيىملىرىڭنى سېلىۋېتىپ باشقا پاكىز كىيىملىرىڭنى كىيىپ، ئۆزۈڭنى پاكىز قىلىپ دۇكاندا ئولتۇرغىن، غايىبلار پەردىسىدىن نېمىلەرنىڭ پەيدا بولىدىغانلىقىنى كۆرگىن، — دېدى. زەرگەر ياش ئورنىدىن تۇرۇپ بەلۋىغىنى يەشكەنىدى، قويىنىدىن بىرنەچچە ئوشۇق يەرگە چۈشتى. خوتۇن:

— ھەي بىخەۋەر، كېچىدە دوستۇڭنىڭ كوچىسىغا بېرىپ ئۇخلاپ قاپسەن، ئۇ دۆلەتمەن مەشۇقۇڭ ئېھتىياتتا كېلىپ سېنىڭ ئۇخلاپ قالغانلىقىڭنى كۆرۈپ ئوشۇقلارنى قوينۇڭغا سېلىپ «سەن ھازىر ياشتۇرسەن، ئىشق-مۇھەببەتتىن خەۋىرىڭ يوقتۇر. بېرىپ ئۇششاق بالىلار بىلەن ئوشۇق ئوينىغىن» دېگەندىن بېشارەت بېرىپتۇ. كېچە يەنە بېرىپ ھوشيار بولۇپ ئولتۇرغىن، ئەلۋەتتە مەشۇقۇڭ كېلىپ سەندىن خەۋەر ئالىدۇ، — دەپ جېكىلىدى. زەرگەر ياش ئىككىنچى كېچە ئۇمىدۋار بولۇپ مەشۇقىنىڭ كوچىسىغا كېلىپ ئىنتىزار بولۇپ ئولتۇردى. مۇراد-مەقسەتنىڭ دۆلىتى ئىشكى بەختىنىڭ يۈزىگە ئېچىلغاندا، ئۇ پەرى سۈپەتلىك گۈزەل، يورۇقلۇقتىكى توزىنىڭ نازىدەك، قاراڭغۇدىكى شامدەك ھەممىنى يورۇتۇپ ئىشىك باقارلارنىڭ غەپلەتتە شاراب ئىچكەن مەستتەك ياتقان پۈرستىدىن پايدىلىنىپ ئىشكىنى ئېچىپ چىقىپ، زەرگەر ياشىنىڭ ئالدىغا كېلىپ ئۇلپىتىنىڭ ئىنتىزار بولۇپ ئولتۇرغانلىقىنى كۆردى. مەلىكە ئىختىيارسىز قولىدىن تۇتۇپ، ھەرىمگە كىرگۈزۈپ، كېنىزەكلىرىگە ئەيش-ئىشرەت ئەسۋابلىرىنى تەييار قىلىشنى بۇيرۇدى. ناخشا-مۇزىكىچىلار قالۇننى ئەۋجىگە سېلىپ، كۆمۈش قوللۇق ساقىيلار گۈل رەڭلىك شارابلارنى كۆمۈش رەڭلىك جاملارغا تۆكۈپ ئۇنى ئايلانغۇچى پەلەكتەك ئايلاندۇرۇپ خۇشال-خۇراملىقتا چۆمدى. ئىككى مۇشتاقنىڭ بېشىغا ئارزۇلىرىغا يېتىشىش سەۋدالىقى چۈشۈپ بىقارار بولدى. بۇ ۋاقىتتا ئىككى

ئاشىق خۇشال-خۇراملىقتىن باشقا ئىشلارنى ئويلىمايتتى. ئۇلار بىر-بىرىنى قۇچىقىغا ئېلىپ خۇشال ئولتۇراتتى.

قازارا، كېچە چارلىغۇچى ئەمرى شەھەرنى چارلاپ يۈرەتتى. تۇيۇقسىز نەزىرى ۋەزىر يەسسەرنىڭ ئىشىكىگە چۈشۈپ، ئىشىك باقارلارنىڭ ھەممىسى غەپلەت ئۇيقۇسىدا ياتقانلىقىنى، ھەرەمنىڭ ئىشكى ئاشقلارنىڭ كۆزىدەك ئوچۇق تۇرغانلىقىنى كۆردى. ھەيران بولۇپ ئۆزىگە: «بۇ قاراڭغۇلۇق پەردىسىگە يوشۇرۇنغان يېرىم كېچىدە ۋەزىرنىڭ ئىشكى ئوچۇق ۋە ئىشىك باقارلار ئۇيقۇدا ياتىدۇ. بىرەر پىتنىدىن خالىي ئەمەس» دېدى. ئۇ بۇ ئىشلاردىن خەۋەر تېپىش زۆرۈر ئىكەنلىكىنى ئويلاپ، ئالدىغا بېرىپ يەتتە ئىشىكنىڭ ھەممىسى ئوچۇق تۇرغانلىقىنى كۆردى. تەھلىل قىلىپ ھەرەمنىڭ ئىچىدە بىرەر ئەنسىزلىكنىڭ بارلىقىنى گۇمان قىلىپ ھەرەم ئىشىكىنىڭ ئالدىغا كېلىپ، ئىشىك يوچۇقىدىن قاراپ، زەرگەر ياش ۋەزىرنىڭ خوتۇنى بىلەن جاملارنى ئايلاندۇرۇپ، بىر-بىرىنى قۇچىقىغا ئېلىپ سەرخۇش بولۇپ، خۇشاللىقتا چۆمۈپ ئولتۇرغانلىقىنى كۆردى. كېچە چارلىغۇچى ئەمىر دەرغەزەپ ئىختىيارسىز ئىچكىرىگە كىرىپ، قەھرى بىلەن:

— ھەي ئاجىزلار، ۋۇجۇد خامىنىڭىزلارغا ئوت تۇتاشتۇردۇڭلارمۇ؟ — دەپ توۋلىدى. زەرگەر ياش ۋە بۇ ۋەقەنى كۆرۈپ قورقۇنچىدىن يۈرىكى قېپىدىن چىقىپ كەتكىلى ئازلا قالدى. ۋەزىرنىڭ خوتۇنىمۇ پەرىشان بولۇپ، ئەيش-ئىشرەت شېشىسى غەم تېشىغا تېگىپ ئارزۇ شارابى غەملىك ۋە نائۇمىدلىك تۇپرىقىغا تۆكۈلدى. ۋەزىرنىڭ ئايالى بىر كېنىزەككە ئىشارەت قىلىپ، بىر سەر ئالتۇن كەلتۇرۈپ كېچە چارلىغۇچى ئەمىرگە بېرىپ ئۇنىڭدىن دەردىمەنلىكتىن قول يىغماي، غايىبتىن كەلگەن ئىشقى بوشلۇقنى پاكلىق بىلەن بايان قىلىپ سىرىپەردىلىرىنى يېرتماسلىقنى ئىلتىماس قىلدى. كېچە چارلىغۇچى ئەمىر ئالتۇنغا ئىلتىپات قىلماي، قەھر-غەزەپكە كېلىپ بۇ ئىككى ئەھۋالنى خاراب قارا بەختلەرنى زىندانغا تاشلىدى. ۋەزىرنىڭ خوتۇنى

ھەيرەتكە تولۇپ بىر يەردە ئولتۇرالماي، ئىزتىراپقا چۈشۈپ، دەردكە دۇچار بولدى. ئۇلارنىڭ ئەندىشىسى ئاسمان-يەلەككە كۆتۈرۈلۈپ، ئەقىلدىن مەسلىھەت ئويلىرىنى ھەر تەرەپكە چاپتۇراتتى، ھەرقانچە ئويلاپمۇ سالامەت قېلىشقا يول تاپالمىدى.

ۋەزىرنىڭ ئايالى زەرگەر ياشتىن ئۇنىڭ ئايالى بۇ ئىككىسى ئوتتۇرىسىدىكى ۋەقەدىن ۋاقىپ بولغانلىقى ۋە بۇ توغرۇلۇق زەرگەر ياشقا ئىشىق قائىدىلىرى توغرىسىدا تەلىم قىلغانلىقىنى ئاڭلىغانىدى. ئاخىرى ئۆزىگە مەسلىھەت قىلىپ، بىر كېنىزەككە ئىشارەت بىلەن:

— سەن بېرىپ زەرگەر ياشنىڭ خوتۇنىغا خەۋەر بەرگىن. زەرگەر ياشنىڭ خوتۇنى ئەقىللىق ۋە دانا ئىكەن. ئەگەر بۇ ئىشتىن ئۇ خەۋەردار بولسا، بۇ مۇشكۈللۈك ئۇنىڭ قولىدا ئاسانلىق تېپىشى مۇمكىن، — دېدى. كېنىزەك تېزلىك بىلەن ئۆزىنى زەرگەر ياشنىڭ ئۆيىگە يەتكۈزۈپ، ھويلىنىڭ ئىچىگە بىر تاشنى تاشلىدى. خوتۇن پىكىر قىلىپ ئولتۇرغانىدى، تاشنىڭ ئاۋازىنى ئاڭلاپ، پاراسەت بىلەن زەرگەرنىڭ بىرەر ھادىسىگە يولۇققانلىقىنى بىلىپ ساراسىمىدە ئورنىدىن تۇرۇپ، ئىشىكنى ئېچىپ تاشقىرىغا چىقىپ ئىنتىزار بولۇپ تۇرغان بىر خوتۇننى كۆردى، خوتۇندىن:

— سەن كىم بولىسەن، قۇرت-قوڭغۇزلار ئۇيقۇدىكى ۋاقىتتا نېمە مەسلىھەت بىلەن بۇ جايغا كەلدىڭ؟ — دەپ سورىدى. كېنىزەك ئۇ ئىككى قارا بەختلەرنىڭ ھال-ئەھۋالىدىن خەۋەر يەتكۈزدى. زەرگەرنىڭ خوتۇنى بۇ ۋەقەلەردىن خەۋەردار بولۇپ دەرھال ئورنىدىن تۇرۇپ، قەنتتىن ھالۋا تەييار قىلىپ، چىنە قاچىنى تولدۇرۇپ، كېنىزەك بىلەن زىندان تەرەپكە يولغا چىقتى.

بۇ تەرەپتە، كېچە چارلىغۇچى ئەمىر بۇ ئىككى ئۇلپەتنى زىندانغا تاشلاپ، ھەمراھ بولۇپ كەلگەنلەرنى قوغلاپ چىقىرىپ، بىرنەچچە قوغدىغۇچى كىشىنى قويۇپ قويۇپ، «ئەتە پادىشاھقا مەلۇم قىلىمەن» دەپ ئۆيىگە قايتتى.

بۇ ۋاقىتتا زەرگەرنىڭ خوتۇنى كېنىزەك بىلەن زىنداننىڭ ئىشىكىگە كېلىپ، قوغدىغۇچىلارغا دۇئا قىلىپ:

— ھەي ياخشى خۇلقلۇق ۋە بەختلىكلەر، بىر غايىب بولغىنىم بارئىدى. تەقدىرتالا غايىب بولغىنىمنى ھازىر قىلسا، ئۆز قولۇم بىلەن سولاقتىكىلەرگە ھالۋا ئېتىپ بېرىمەن دەپ قەسەم قىلغانىدىم. ئەلھەمدۇلىللا! گۆھەر مەقسىتىم ئەمەلگە ئېشىپ غايىب بولغىنىم پەيدا بولدى. ئەمدى كېلىپ قەسەمنىڭ ھەققىنى بوينۇمدىن ساقىت قىلسام، — دەپ ياغلىقىنىڭ بۇرجىكىدىن بىر ئوچۇم ئالتۇننى چىقىرىپ قوغدىغۇچىلارنىڭ ئالدىغا قويدى. قوغدىغۇچىلار ئالتۇننى كۆرۈپ خۇشال-خۇرام بولۇپ رۇخسەت بەردى. خوتۇن زىندانغا كىرىپ ھالۇننى تەقسىم قىلىپ سولاقتىكىلەرگە بېرىپ، ئۇ ئىككى بالاغا دۇچار بولغۇچىلارنى ئۇچراتتى. زەرگەر ياش خوتۇنىنى كۆرۈپ ئايىغىغا يىقىلدى. خوتۇن دەرھال كىيىملىرىنى سلىپ ۋەزىرنىڭ خوتۇنىغا كىيدۈرۈپ، ئۇنىڭ كىيىملىرىنى ئۆزى كىيىپ ۋەزىرنىڭ خوتۇنىنى كېنىزەك بىلەن ھەمراھ قىلىپ ئۆيىگە ئەۋەتىپ، ئۆزى زەرگەرنىڭ يېنىدا قالدى.

قۇياشنىڭ ئالەمنى يورۇتقۇچى نۇرى شەرقنى يورۇتۇپ، سەھەرنى زەڭگەر نۇرىغا تولدۇرۇپ يەنە ئاپتاپ چىقتى. كېچە چارلىغۇچى ئەمىر خۇشال-خۇرام ۋەزىر يەمەننىڭ خىزمىتىگە بېرىپ، ئاخشام ئۆتكەن ۋەقەلەرنى بايان قىلدى.

ۋەزىر يەمەن بىلەن ۋەزىر يەسەرنىڭ ئارىسىدا ئازراق كېلىشمەسلىك بار ئىدى. بۇ ۋەقەلەرنى ئىشىتكەندىن كېيىن ھەيرانۇھەس بولۇپ ئۆزىگە ئۆزى: «كېچە چارلىغۇچى ئەمىر غەلەت يولغا مېڭىپ ھىيلە قىلغان بولۇشى ئېھتىمالغا يېقىن، چۈنكى مۇنچە دۆلەت ۋە شانۇشەۋكەت ۋەزىر يەسەرگە مۇيەسسەر دۇر. نەچچىلىگەن قوغدىغۇچىلار ھويلىنىڭ ئەتراپىدا چارلاپ يۈرىدۇ. زەرگەر ياشتا بۇنچىلىك دەرىجىدە جۈرئەت قىلىشقا نېمىمۇ ھەددى بولسۇن» دەپ ئويلاپ كېچە چارلىغۇچى ئەمىردىن گۇمان قىلدى. كېچە

چارلىغۇچى ئەمىر ئۆز سۆزىنى ياقلاپ مۇبالىغىنى ھەددىدىن ئاشۇردى. ئاخىرى ۋەزىر يەمەن ئۆز خىزمەتلىرىدىن بىرنەچچىنى زىندانغا بېرىپ ۋەزىر يەسەرنىڭ خوتۇنى بىلەن زەرگەر ياشنى ئەكېلىشىنى بۇيرۇدى. مۇلازىملار كېلىپ زەرگەر ياش بىلەن ئۇنىڭ خوتۇنىنى زىندانىدىن چىقىرىپ ۋەزىر يەمەنىڭ خىزمىتىگە ھازىر قىلدى. زەرگەر ياشنىڭ خوتۇنى: «كېچە چارلىغۇ ئەمرىڭ دەستىدىن داد-پەريادا!» دەپ نالە-زار قىلىپ، ۋەزىر يەمەنگە:

— ھەي ۋەزىرئەزەم، جاھان سۇلتانىنىڭ ئادالەت زامانىدا، سېنىڭدەك ۋەزىرىڭ ۋاقتىدا قوي ۋە قوي باققۇچىلار ئامانمۇ. كېچە چارلىغۇچى ئەمىردىن بىز ئىككى ئاجىزغا زۇلۇملار يەتتى. بۇ ئىشقا يۇلتۇزلار ھەيران، پەلەك لەرزان بولدى. يەنى ئاخشام ئۆيۈمدە ئېرىم بىلەن كارىۋاتتا يېتىپ دەم ئېلىۋاتاتتۇق. كېچە چارلىغۇچى ئەمىر مەست-خۇدىنى يوقاتقان ھالدا كىرىپ چېچىمدىن تۇتۇپ سۆرەپ تارتقاندى، ئېرىم ھەمايىسىگە ئېلىش ئۈچۈن ھەربىرەت قىلغاندى، ئۇ بىچارىنىڭ ئىككى قولىنى باغلاپ نۇرغۇن ئازاب-ئوقۇبەتلەر بىلەن ئەكېلىپ ئىككىمىزنى بىرلىكتە زىندانغا تاشلىدى، — دەپ ئەرز قىلدى. ۋەزىر يەمەن بۇ سۆزنى ئىشىتكەندىن كېيىن خوتۇنىنىڭ سۆزىنى توغرا دەپ بىلىپ كۆپ ئۆزرىلەر ئېيتىپ زەرگەر ياشنى خوتۇنى بىلەن كۆپ ئىززەتلەر قىلىپ ئۆيىگە ئەۋەتتى. ئاندىن كېيىن دەرغەزەپ بولۇپ كېچە چارلىغۇچى ئەمرىنىڭ ئەقىلسىزلىقىغا كۆپ ھاقارەتلەر قىلىپ، زىندانغا تاشلىدى.

* *

ۋەزىر ھېكايىسىنى تامام قىلىپ، كۆپ نەسىھەتلەرنى ۋايىغا يەتكۈزگەندىن كېيىن:

— ھەي شاھزادە، بۇ ئالىي نەسەبلىك جەمەتلەرنىڭ ئەقلى كوتا. ئۇلارنىڭ زاتى ناراستلىققا ئۆگەنگەن. سەن ئۇلارغا كۆڭلۈڭنى بېرىپ،

مېڭىدىن ئېزىپ، مالامەت دامىغا گىرىپتار بولغىنىڭ خۇشاللىنارلىق ئىش ئەمەس، — دەپ ھېكايىسىنى تۈگىتىپ شاھزادىدىن رۇخسەت ئېلىپ خوشلاشتى.

بىر ئەپلاتون تەبىئەتلىك ۋەزىرنىڭ نەسىھەت گۈھەرلىرىنى چېچىپ، شاھزادىگە نەسىھەت بەرگەنلىكى

بەشىنچى كۈنى بىر دانا ۋەزىر شاھزادىنىڭ خىزمىتىگە كېلىپ نەسىھەت مەيدانىغا جىلۋە بېرىپ ھېكايىسىنى مۇنداق باشلىدى:

بىر شەھەردە بىر ياش بولۇپ ئۇ ئەمىرگە نۆكەر ئىدى. ھەمىشە ئۆمرىنى ئەيش-ئىشرەت بىلەن ئۆتكۈزەتتى. ئەمما خوتۇنلارنىڭ سۆھبىتىدىن ئۆزىنى چەتكە ئېلىپ قاچاتتى. ھەمىشە شارابنىڭ سەرخۇشلۇقىدا ئۆزى يالغۇز دۇنيادىن مۇستەسنا ياشايتتى.

ئۇ ياش نۆكەرنىڭ ھەمىشە بىللە ھەمراھ بولۇپ يۈرىدىغان بىر دوستى بار ئىدى. بىر نەپەس بىر-بىرىدىن ئايرىلىپ قالسا تۇرمۇش مەززىسىزدەك بىلىنەتتى. بىر كۈنى دوستى نۆكەردىن:

— ھەي بۇرادەر، مۇنچە دۆلەت ۋە شەۋكەتنى تەڭرىتالا ساڭا بېرىپتۇ. نېمە ئۈچۈن بىرەر نازىنىن قىزنى نىكاھىڭغا ئېلىپ ئۆمرۈڭنى خۇشلۇق بىلەن ئۆتكۈزمەيسەن، چۈنكى تەڭرىتالا دۇنيادىكى لەززەت ۋە نېمەتنى ئىنسان جىنسىغا يەنى مەردلەرگە ئاتا قىلغاندۇر. ئايالسىز ئىشرەت بولماس، يەنى خوتۇن بىلەن سۆھبەت قىلىشتىن باشقا ھەرقانداق ھالاۋەت ئۇنىڭدىن زىيادە ئەمەس. مۇنداق سائادەتتىن مەھرۇم بولۇپ ئەزىز ئۆمۈرنى تەنھالىق بىلەن ئۆتكۈزمەكنى بۇ سۆيگۈ-ئىشرەتكە تولغان ئاۋات دۇنيادىن توي قىلماي ئۆتۈشنى ئەقىل مەسلىھەتى توغرا تاپمايدۇ. بۇنداقلار ئاز تېپىلدىغان

تەرسا ۋە ئەقىلسىزلەردۇر. بۇنداق كىشىلەرگە تۇيۇ قىلىش زۆرۈردۇر، ـــ دېدى. نۆكەر:

ـــ ھەي مېھرىبان دوستۇم، گەرچە سۆزلىرىڭنىڭ ھەممىسى جانغا ھالاۋەت بېغىشلايدىغان سۆزلەر بولسىمۇ، لېكىن خوتۇنلار توغرا يولدىن ۋە راستلىقتىن تېيىپ تاپتىن چىققاندۇر. گۈلگە ئوخشاش ژۇجۇدى ۋاپانىڭ رەڭگى ۋە ھىدلىرىغا ئېرىشەلمەيدۇ. بۇ گۈرۈھ بىلەن مۇشۇ سەۋەبلەر تۈپەيلى ئاشنالىقنى تەرك قىلىپ مۇناسىۋەت قىلمايۋاتىمەن. ئەمدى ئەگەر ئىختىيار قىلسام مەردلەرنىڭ ئاڑىسىدا ھەسرەت ۋە شەرمەندىلىككە سەۋەبچى بولۇشۇمدىن قورقۇپ تا بۇ ۋاقىتقىچە يۈقىرى كۆتۈرگەن نام بايلىقىمنى يوقىتىپ، قالغان ئۆمرۈم نومۇس ئىچىدە ئۆتمىسۇن دەپ ئەندىشىدىمەن، ـــ دەپ جاۋاب بەردى. نۆكەرنىڭ دوستى:

ـــ ھەي دوستۇم، بۇ ئىشەنچلىك بولمىغان بولمىغۇر خىيالدۇر. ئۇ ئومۇملۇققا ئىگە ئەمەس. بەلكى بىر قىسمى بولسا ساپ ۋاپادار، ساداقەت بىلەن ئۆزىنى نېلۇپەر گۈمبىزىنىڭ ئاستىدا پەردازلىغاندۇر. يەنە بەزى بىر قىسىم خوتۇنلار بولسا پاك بەختلىكلىكىدىن، تۇز كۆڭۈللۈكلۈكىدىن ئۇلارنىڭ كۆڭلىگە دۇنيانىڭ مەركىزىي ئوقى جايلاشقاندۇر. ئەگەر ئايالار بىلەن تۇيى قىلىش ۋە ئالاقە قىلىش ئادەتى بولمىغان بولسا ئالەمنىڭ بىر پۈتۈن تەرتىپى بۇزۇلۇپ، ئۇرۇق-ئەۋلاد يىلتىزلىرى قۇرۇپ دۇنيانىڭ قائىدە-نىزاملىرى تامام بولۇپ ئازلا پۇرسەتتە ھالاكەتكە يۈز تۇتقان بولاتتى. بۇ بولمىغۇر خىيالىلار سېنى ئۆز ئىلكىگە ئېلىپتۇ. بۇ ناساۋابلىقتىن قايتقىن ۋە بۇ ئۇلۇغ نېمەتتىن مەھرۇم بولمىغىن. ھازىرمۇ گۈلدەك ھاياتىڭدا ياش نوتىدەك ئۆمرۈڭدە ۋە گۈل رۇخسارىڭدا سۇ رەڭلىك ياشلىق باھارىدىن ياپيېشىللىق كۆرۈنۈپ تۇرىدۇ. كۆزنىڭ جۇت شۇئرغانى ژۇجۇد گۈلشىنىڭگە قېرىلىق ئەكەلمەپتۇ. بۇ ئۇلۇغ دۆلەتتىن قۇرۇق قالما، ئۇنى قولۇڭدىن بەرمىگىن. كېيىن ھامىنى ئەپسۇس ۋە نادامەت چەكسەك ھېچ پايدا قىلماس، ـــ دەپ نەسىھەت قىلدى.

نۆكەر دوستىنىڭ رىغبەتلەندۈرۈشى ۋە نەسىھەت قىلىشى ئارقىسىدا تىنچ-ئامانلىق يولىدىن چىقىپ، خوتۇن ئېلىش ئىرادىسىگە كېلىپ، كۆپ تىرىشىشلاردىن كېيىن ئىپپەتلىك خانىداندىن ۋە ئىززەتلىك نەسەبتىن ئون يەتتە ياشلىق بىر قىزنى ئۆز نىكاھىغا ئېلىپ، ئۆيىگە كەلتۈردى، بىرنەچچە بەتبەختلىك پۇراقلىرى بولمىغان قائىدە-يوسۇنلۇق خوتۇنلارنى خىزمىتىگە يېقىن قىلىپ، كېچە-كۈندۈز شەرم-ھايادىن سۆزلەرنى ئېيتىپ، ئۇلارنى ناچار ئىللەتلەردىن ۋە زۆرۈر بولمىغان ئىشلاردىن مەنئى قىلىشقا ئورۇنلاشتۇردى. بىرنەچچە مۇددەت مۇشۇ تەرىقىدە ئۆمۈر ئۆتكۈزدى. ئۇلارنىڭ سۆھبىتى كىشىلەرنى ئەسىر قىلىپ، ساداقەت پاكلىقى مەدھىيىلىنىپ ۋە ئۇلار ئىززەتلىنىپ بۇيۇك ئورۇنغا قويۇلۇپ، شەرم-ھايادا ئۇلۇغ كىشىلەردىن بولۇپ قالدى. نۆكەر خوتۇنىنىڭ پاك بەختلىكلىكى ۋە ژاپادارلىقنى كۆرۈپ ئۆز جۈپتىدىن مەمنۇن بولۇپ خۇشاللىققا چۆمدى. ئۇ مۇشۇ ھىدلىقنىڭ بۇدۇر چېچىغا باغلىنىپ، شېرىن شەربەتلەردىن ھايات شىرنىلىرىنى ئىچىپ، كىشى ئۆزىگە مەھلىيا قىلىدىغان خورما كۆچىتىدەك قامىتىدىن ئۇمىد مېۋىلىرىنى تېرىپ، كۆڭلىنىڭ مېۋىزارلىقىنى ساپلاشتۇرغانىدى. نۆكەر نادانلىق بىلەن ئۆتۈپ كەتكەن ئۆمرىنى مەنسىز بىلىپ، ئۆزئارا ھەمسۆھبەت ئۇلپەتچىلىك بىلەن ھاياتىنى يېڭى مەنىلەرگە تولدۇراتتى. قىزمۇ خوتۇنلارنىڭ رەۋىش رەپتارىنى بىلمەي كۆڭلىنى نۆكەرنىڭ مۇھەببىتىگە باغلاپ، چىن كۆڭلى بىلەن خىزمىتىنى قىلاتتى. نۆكەر ياش ھۆسن-جامالنى ھايا بىلەن، نازۇكەرەشمىنى ژاپادارلىق بىلەن بېزەپ، پۈتكۈل جان-دىلىنى مەھبۇبىگە تەقدىم قىلغانىدى.

قازارا، نەچچە ژاقىتتىن كېيىن، نۆكەر باشقا نۆكەرلەرگە زۆرۈر بولغان سەپەر ئىرادە بولۇپ، ئىلاجسىز خوتۇنى بىلەن خوشلىشىپ غۇربەتچىلىكنى ئىختىيار قىلدى. خوتۇن كۆزلىرىنى تارام-تارام ياشقا تولدۇرۇپ، باغرىنى كاۋاپ قىلىپ، زار-زار يىغلاپ ئولتۇردى. نۆكەر ياشمۇ خوتۇنىنىڭ پىراقىدا دائىم ناله قىلىپ يۈرەتتى.

بىر كۈنى بۇ خوتۇن تازا زاپقىپ، دەرۋازىغا چىققانىدى، كېلىشكەن قەددى-قامەتلىك بىر يىگىتكە كۆزى چۈشتى. ئەزەلدىن ئۇنىڭ تەبىئىتى ئوۋ ھىدىنى پۇرىمىغانىدى، ھايا يۇزىدىن دەرھال نىقابىنى يۇزىگە سېلىپ، ئۆيىگە قايتىپ كىردى.

ئۇ ئۇلپەت يىگىت، ئۇ گۈزەل ھۆسن-جامالىلىق خوتۇننى كۆرۈپ، ئەقىل-ھوشىدىن ئېزىپ ئۆيىگە قايتتى. ئۇ دەرھال بىر ھىيلىگەر مومانىنى تېپىپ، بىر ئوچۇم ئالتۇننى قولىغا تۇتقۇزۇپ، مەشۇقىنىڭ ماكانىدىن خەۋەر بېرىپ:

— سەن ئۇ گۈزەلنى بىر ئامال بىلەن قولغا كىرگۈزۈپ مەقسىتىمنى ھاسىل قىلساڭ، — دېدى. ھىيلىگەر خوتۇن بىر سېۋەتنى گۈلگە تولدۇرۇپ، گۈل سوۋغا قىلىش باھانىسى بىلەن ئۇ خوتۇننىڭ ئۆيىگە كېلىپ يېقىنچىلىق قىلدى. ئۇلاردا ئۆز ئارا بىرلىك ئۈستىگە دوستلۇق پەيدا بولدى. كۆپ ۋاقىتلاردا خوتۇننىڭ ئالدىغا كېلىپ ھەر تەرەپتىن ئاشىقانە ھېكايىلەر ۋە مەشۇقانە ئەپسانىلەرنى سۆزلەيتتى. ئۇ بۇزۇق خوتۇن گەرچە بۇ سۆزلەرنى ئىشتىپ ئېتىراز بىلدۈرگەندەك، خاپا بولغاندەك كۆرۈنسىمۇ، بىراق مومانىنىڭ بۇ سۆزلىرىگە كېيىن جۈملىمۇ جۈملە قۇلاق سېلىپ ئولتۇراتتى. ئازلا ۋاقىتتا يولدىن ئېزىپ، ھىيلىگەر خوتۇننىڭ سۆزىگە ئالدىنىپ، ئەگىم قاشلىرى بىلەن ئاشىقى تەرەپكە ئىشارەت ۋە بېشارەتلەر قىلاتتى. شارابنىڭ قوزغىشىدىن شەۋق دەرياسى مەۋج ئۇرۇپ، پۈتۈن ۋۇجۇدىنى ئىگىلىگەن ۋاقىتتا ھىيلىگەر خوتۇنغا قارىماستىن ئاشىقىنى ئۆزى خلۇەتكە چاقىرىپ، ئىشرەت شارابىنى ئايلاندۇرۇپ ئىچتى. بۇ ۋەقەدىن بىر ھەپتە ئۆتكەندىن كېيىن، ئېرىنىڭ ھوقۇقى ئېسىدىن كۆتۈرۈلۈپ، ئۇنىڭ مېھىر-مۇھەببىتىنى ئىشىك ئۈستىدە قويۇپ، ناھايىتى بىغەملىك بىلەن ئاشىقىنىڭ قولىدىن شاراب ئىچىپ، ئۆمرىنى ئىشرەت بىلەن ئۆتكۈزۈشكە باشلىدى.

بۇ ۋەقەدىن نەچچە ۋاقىت ئۆتكەندىن كېيىن ئېرى سەپەردىن سالامەت ئۆيىگە يېتىپ كەلدى. نۆكەر خوتۇنىنىڭ پىراقىدا قامىتى ھىلال ئايدەك ئېگىلىپ، ناتىۋانلىقىدىن پەرۋانىگە ئوخشاپ قالغانىدى. ئۇنىڭ كۆزى خوتۇنىنىڭ جامالى بىلەن روشەن بولۇپ، مەۋج ئۇرۇپ ئۆركەشلەۋاتقان بالا دولقۇنىدىن ئۇمىد ساھىلىگە چىقتى، زور شەۋق بىلەن خوتۇنىنى باغرىغا تارتىپ، شۇكرى-سانالارنى بەجا كەلتۈرۈپ:

ـــ ئەلھەمدۇلىللاھ، ھۆسن-جامالىڭنى كۆرۈپ، كۆزۈم نۇرغا تولۇپ، تەلىيىم يەتتىنچى ئاسمانغا چىقىپ، خۇشاللىقىم ئەۋجىگە يەتتى، يەنى ۋىسال دۆلىتىگە ئېرىشتىم، پىراق كۈنلىرى تامام بولدى، ـــ دېدى. خوتۇن يېڭى ئۇلپىتىنىڭ لەززەتلىك قۇچاقلاشلىرىغا ھەم ئاشىقىنىڭ ئىشق مەيخانىسىدىن ئىچىدىغان شارابقا كۆنۈپ قالغاچقا، ئېرىنىڭ كەلگىنىدىن پەرىشان بولۇپ كۆڭلىدە: «بۇ بەختى شور غۇربەت دەشتىدىن سالامەت چىقمىغان بولسا، كاشكى» دەپ ئويلاپ غەم-غۇسسىدىن ھالاك بولۇشقا ئازلا قالغانىدى. ئېرى خوتۇنىنىڭ پەرىشانلىقى يوقالمايۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ خاتىرجەم بولالماي ئەھۋالىنىڭ قانداق بولغانلىقىنى سورىدى. خوتۇن:

ـــ سېنىڭ پىراق دەردىڭنى ئادەت قىلغانىكەنمەن، مۇبادا يەنە سەپەر بېشىڭغا كېلىپ، غۇربەتچىلىكنى ئىختىيار قىلساڭ، مەن پىراق ئوتىغا چۈشۈپ مېھنەت ئىشتىياقىغا گىرىپتار بولغايمەن، شۇڭا بۇ سەۋەبتىن پەرىشانمەن، ـــ دەپ ئېرىنىڭ كۆڭلىنى ھەر قىسىم سۆزلەر بىلەن خۇش قىلىپ تىنچىتاتتى. بۇ ۋەقەدىن نەچچە ئون كۈن ئۆتكەندىن كېيىنمۇ ئاشىقىنىڭ ۋىسالىدىن ئارزۇ-ئارمانى ھاسىل بولمىغانلىقىنى كۆرۈپ جۇنۇن سەۋدالىقىنى دىمىغىغا ئۇرۇپ غايەت غەم-غۇسسىدىن ناتىۋانلىق تۆشكىگە يىقىلدى، ئۆزىنى جاپا-مۇشەققەتكە گىرىپتار قىلىپ، دەللال خوتۇننى چاقىرىپ، ئۇنىڭغا:

ـــ ھەي مېھرىبان ئانا، مەن بىچارە سەرگەردانىنىڭ ئەھۋالىدىن خەۋەر ئېلىپمۇ قويمىدىڭ، مەن ئىككى بالاغا گىرىپتار بولدۇم،بىرى،

ئاشقىمىنىڭ ۋىسالىدىن مەھرۇم قالدىم، يەنە بىرى، ھەر ۋاقىت كۆزۈمنى ئاچسامىلا ئېرىمنىڭ شۇ نامۇبارەك يۈزىنى كۆرىمەن. بۇ ئىككى سەۋەبتىن تاقىتىم تاق بولدى. ئۆلمەككە رازى بولدۇم. ئەمدى ئەقىل مەسلىھەتى يار بولۇپ، كۆڭلۈمدە مۇنۇلار مەلۇم بولدى. ئۆزۈم جاپا-مۇشەققەتتىن كېسەل بولدۇم، ناتۇۋانلىق تۆشكىدە يېتىپ، تىنىقىم توختاش ئالدىدا ۋەسىيەت قىلمەنكى، مەن ئۆلگەندىن كېيىن سەندىن باشقا كىشى ئۆلۈكۈمنى يۇمىسۇن، گۆرگىمۇ ئۆزۈڭ قويغىن. نامەھرەمنىڭ نەزىرى تاۋۇتۇمغا چۈشمىسۇن، بىراق سەن ئاۋۇال ئاشقىمغا خەۋەر بەرگىن، ئۇ تەييار بولۇپ تۇرسۇن، خەلق مېنى گۆرده قويۇپ قايتىپ كەلگەندىن كېيىن، ئۇ دىلىنى ئۆزىگە تارتقۇچى يارى مېھرىبانىم لەخمە قېزىپ گۆرۈمدىن تۆشۈك ئېچىپ مېنى ئاچىقسۇن، بىز باشقا شەھەرگە بېرىپ قالغان ئۆمرىمىزنى ئەيش-ئىشرەت بىلەن ئۆتكۈزۈپ كىشىلەردىن خالىي تۇرمۇش ئۆتكۈزگەيمىز، ـــ دەپ يالۋۇردى. دەللال خوتۇن بۇ سۆزنى ئىشىتكەندىن كېيىن تەھسىن-ئاپىرىنلار ئوقۇپ، ئاشقىغا خەۋەر قىلدى. ئۇ ناپاكمۇ بۇ مەسلىھەتنى چوڭ دۆلەت بىلىپ خۇرسەن بولۇپ بېشى ئاسمانغا يەتتى. نەچچە كۈندىن كېيىن ئۇ مەككار خوتۇن ھىيلە-مىكىر ئىشلىتىپ ناتۇۋانلىق تۆشكىدە يېتىپ نەپسىنى بىرەدەم چىقىرىپ، بىرەدەم چىقارماي، بىر كېچە-كۈندۈزدىن كېيىن، تىنىقى ئۈزۈلۈش ھالىتىگە چۈشتى. ئېرى بۇنى ئاڭلىغاندىن كېيىن ياقىسىنى چاك قىلىپ، تۆپراقلارنى بېشىغا چېچىپ پەريات-پىغان قىلىشقا باشلىدى. مەككار خوتۇن قېرىنداشلىرىنىڭ ھەممىسىنى يىغىپ، بۇزۇق خوتۇن بىلەن مەسلىھەتنى بىرگە قىلىپ، ۋەسىيەتلەر قىلدى. سائەتتىن كېيىن نەپسىنى قىسىپ، ئۆزىنى ئۆلۈك كۆرسىتىپ، پەقەتلا نەپسىنى چىقارمىدى. ئېرى پەريات-پىغان سېلىپ، ئۇنىڭ ۋەسىيىتىگە ئەمەل قىلىپ، ئۇ مەككار بۇزۇق خوتۇننى يۇيۇپ كېپەنلىكىگە يوگىدى. كەچ بىلەن جىنازا نامىزىنى ئوقۇپ مازارغا ئېلىپ بېرىپ دەپنە قىلىپ ياندى. خوتۇننىڭ ئۇلپىتى

قولىغا گۇرجەك ئېلىپ بىر بۇلۇڭدا ساقلاپ تۇراتتى. كىشىلەر يانغاندىن كېيىن، دەرھال كېلىپ، قەبرىنىڭ بىر تەرىپىنى ئېچىپ ئۇ قارا بەختنى قەبرىدىن چىقىرىپ يەنە گۆرنىڭ ئاغزىنى مەھكەم ئەتتى، ئۆيگە كېلىپ، ئىككى ئاتقا مىنىشتى، تېزلىك بىلەن يۇرۇپ، باشقا بىر شەھەرگە يەتتى، بۇ يەرنى ئۆزلىرىگە ماكان قىلىپ ئەيش-ئىشرەتكە مەشغۇل بولدى.

بۇ تەرەپتە، دەللال خوتۇن ئۆيگە كېلىپ بىچارە يىگىتنىڭ يېنىدا ھېيلە-مىكىر بىلەن يىغا-زار قىلىپ، ئاھ ئۇرۇپ پىغان چېكىپ ماتەم تۇتتى. ئۇ ساددا دىل ياش بولسا خوتۇنلارنىڭ ھېيلە-مىكىرىدىن غاپىل بولغاچقا خوتۇننىڭ پىراقىدا زار-زار يىغلىدى، ماتەم لىباسلىرىنى كىيىپ، ئۆزىنى مەڭگۈلۈك مۇسىبەتكە گىرىپتار قىلدى، قۇۋۇم-قېرىنداشلىرى ۋە ئۇرۇق-تۇغقانلىرىدىن ئايرىلىپ، مازاردا ماكان تۇتۇپ، قەبرىگە شەيخ بولۇپ ئولتۇردى. كېچە-كۈندۈز كۆزىدىن قان-ياشلىرىنى ئاققۇزدى. تائام ئورنىغا غەم يەپ مەشۇقىنىڭ مازىرىدا ھازا تۇتۇپ مەجنۇنلاردەك قەبرىگە باش قويۇپ ھېچكىم بىلەن ئالاقە قىلماي ئۆتتى. دوست-دۇشمەنلىرى بۇ ھالنى كۆرۈپ ھېسداشلىق قىلاتتى.

بۇ ئىشلاردىن بىر يىل ۋاقىت ئۆتتى. قازارا، ئۇ شەھەردە بىر دەللال خوتۇن بار بولۇپ رەستە بازاردا دۇكان ئېچىپ ئايال جەمەتىگە لازىم بولغان ئەسۋاب-سايمانلارنى ساتاتتى. بەزىدە بوغچىسىنى كۆتۈرۈپ، كوچا دوقمۇشلاردا يۇرۇپ، خوتۇنلار بىلەن ئېلىم-بېرىم قىلىشاتتى. بۇ دەللال خوتۇننىڭ ئۇ قارابەخت بىلەن تونۇشلۇقى بار ئىدى. بىر يىلدىن كېيىن دەللال خوتۇن پەلەك ھادىسىلىرىدىن سەرگەردان بولۇپ، كۆنگەن ۋەتەندىن كۆچۈپ، ئۇ ئىككى قارابەخت بېرىپ ئولتۇراقلاشقان شەھەرگە كەلدى. تۇرمۇش مەئىشىتى ئۇچۇن دۇكان سېلىپ، ئۆز كەسپى بىلەن مەشغۇل بولۇپ ئولتۇردى. بەزىدە ئادەتتى بويىچە دۇكاندىن چىقىپ بوغچىسىنى كۆتۈرۈپ، ئۆيلەرگە كىرىپ ماتالارنى سېتىش ئۇچۇن كىشىلەرگە كۆرسىتىپ يۈرەتتى.

بىر كۈنى شەھەردە ئايلىنىپ يۈرەتتى، تۇيۇقسىز ئۇ بۇزۇق خوتۇن ئولتۇرغان ئۆيگە كىرىپ، ئۇ قارا بەختىنىڭ ئولتۇرغانلىقىنى كۆردى. كۆرگەن هامان تونۇپ ئۆزىنى توختىتىۋېلىپ، مۇلاهىزە بىلەن نۆكەرنىڭ خوتۇنى ئىكەنلىكىنى بىلدى هەم ئۇنىڭغا:

— هەي خوتۇن، سەن نۆكەرنىڭ خوتۇنى ئەمەسمۇ؟! سەن ئۆلگەنىدىڭ، سېنىڭ پىراقىڭدا ئېرىڭ ئەقلىدىن ئايرىلىپ، يېقىنلىرى، ئۇرۇق-تۇغقانلىرىدىن كۆڭۈل ئۈزۈپ، مازىرىڭنى ماكان قىلدى. سەن ئەمدى ماڭا ئېيتقىنكى، يوقلۇق ئالمىدىن ۋۇجۇدۇڭ قانداق تەرىقىدە بۇ ئالەمدە پەيدا بولدى؟ تەڭرىتالانىڭ هەققى ئۈچۈن ئىشىنىڭ هەقىقىتىنى ماڭا بايان قىلغىن، بولمىسا قاتتىق ئەجەبلىنىشتىن جۇنۇن سەۋدالىقى دىمىغىغا يول ئېلىپ ساراڭ بولغايمەن، — دېدى.

ئۇ مەككار خوتۇن بۇ خوتۇنىنى تونۇمىغانغا سېلىپ، پەقەت تونۇشلۇق بەرمەي، ئۇنى دېۋانىگە تەڭ قىلىپ ئۆيدىن قوغلاپ چىقاردى. دەللال خوتۇن بولسا، ئۇ قارا بەختىنىڭ ئېرى بىلەن تونۇشلۇقى بار ئىدى. ئۆزىنى ئۇنىڭ خىزمىتىگە يەتكۈزۈپ، هازىرمۇ خوتۇنىنىڭ قەبرىسىدە زار-زار يىغلاپ ئولتۇرغانلىقىنى كۆردى. ئاۋۋال رەسىم-قائىدە بويىچە هال-ئەهۋال سوراپ خوتۇنىنىڭ هۆسن-جامالى، ۋاپادار-مېهرىبانلىقىنى بايان قىلىپ ئەهۋالىنى سورىدى. نۆكەر خوتۇنىنىڭ ئىسمىنى ئاڭلىغان هامان جۇنۇنلۇقى ئۆرلەپ كۆز ياشلىرىنى سەلدەك ئاققۇزۇپ زار-زار يىغلىدى. دەللال خوتۇن:

— هەي ساددا ياش، خوتۇنۇڭ ساق-سالامەت ئاشىقىنىڭ قۇچىقىدا ئولتۇرۇپ، قەدەهلىرىگە مەڭگۈلۈك ئارزۇ شەربەتلىرىنى تۆكۈپ ئەيش-ئىشرەتكە مەشغۇلدۇر. سەن غەم-قايغۇ ئوتىدا يېنىپ دۇنيانىڭ پەرىشانلىقىنى كۆڭۈلگە نەقىش قىلىپسەن، — دېدى. نۆكەر بۇ سۆزنى ئىشتىكەندىن كېيىن كۆڭلى پەرىشان بولۇپ، دەللال خوتۇنغا:

— هەي خوتۇن، بۇ قانداق ئەقىلسىزلىق، سەن جۇنۇنۇمنى قوزغىغۇچى بۇنداق سۆزلەرنى نېمە ئۈچۈن ئېيتىسەن، سەن مېنى ھەزىل ياكى مازاق قىلماقچى. سېنىڭ مەن بىلەن نېمە مۇناسىۋىتىڭ بار، سەن مېنىڭ جىگەر باغرىمنى بالا تېغى بىلەن چاك قىلىۋاتىسەن. ئۇ ياخشى خۇلقلۇق خوتۇن بولسا جەننەتتىن ئورۇن ئېلىپ، ئەزاسى تۆپراق بىلەن تەڭ بولدى. قانداقسىگە ئۇلپىتى بىلەن ئىشقۇازلىق قىلىپ، شاراب ئىچىپ ئولتۇرىدۇ! ئۇنى ئەيسا پەيغەمبەر نوزۇل قىلىپ، ئۇستىخانلىرىغا دەم سېلىپ مۆجىزە بىلەن قايتا ئاپىرىدە قىلغانمىدۇ؟! — دەپ يۇزىنى بۇرىدى. دەللال خوتۇن:

— هەي نادان يىگىت، سەن خوتۇنلارنىڭ ھىيلە-مىكىرىدىن غاپىلسەن، ئەگەر سۆزۈمگە ئىشەنمىسەڭ بۇ سىرنى ساڭا ئاشكارا قىلاي، مەن بىلەن بىرگە يۈرگىن. سەن خوتۇنۇڭنىڭ جامالىنى ئۆز كۆزۈڭ بىلەن كۆرۈپ ئاندىن گېپىمگە ئىشەنگەيسەن، — دېدى. نۆكەر بۇ سۆزلەرنى ئاڭلاپ ھەيرانلىق دەريياسىغا غەرق بولۇپ، دەللال خوتۇننىڭ قۇتۇرتىشى بىلەن خوتۇنى ئولتۇراقلاشقان شەھەرگە باردى. ئىختىيارسىز ھويلىغا كىرىپ، خوتۇنىنىڭ ھەرخىل زىبۇزىننەتلەر بىلەن ياسىنىپ بەختكە تولۇپ ئولتۇرغانلىقىنى، يەنە بىر ياش ئالدىدا شاد-خۇرام شاراب ئىچىپ ئولتۇرغانلىقىنى كۆردى. نۆكەر بۇ ۋەقەنى كۆرۈپ دىماغ جامىدىن ھوشسىزلىق شارابى تۆكۈلدى، گويا سۇرەتتەك قارشىسىدا ھەيران بولۇپ، بۇ ئاجايىپ ۋە غارايىبلارنى چۈشىدە كۆرۈۋاتامدۇ ياكى ئويغاقلارنى چۈشىدە كۆرۈۋاتامدۇ ياكى ئويغاقلىقىدىمۇ بىلمىدى. سائەتتىن كېيىن خوتۇندىن:

— هەي پاك غۇبارسىز، سەن بۇ دۇنيادىن ئۇ دۇنياغا سەپەر قىلغانىدىك، قانداق يوسۇندا سالامەت چىقىپ، ھايات‌لىق مەيخانىسىدىن جاملارنى توشقۇزۇپ ئىچتىڭ، يەنى تىرىلىپ بۇ

ماكانغا كەلدىڭ؟ ـــ دەپ سوردى. مەككار خوتۇن ئېرىنىڭ سۆزىگە جاۋاب بەرمەي، پەريادـپىغان تارتىپ:

ـــ ھەي مۆمىنلەر ۋە قولۇمـقوشنىلار، مېنىڭ دەردىمگە يېتىپ ئەھۋالىمغا رەھىم قىلىڭلار. بىر مەجنۇن نامەھرەم ئۆيۈمگە بېسىپ كىرىپ ماڭا قەست قىلىۋاتىدۇ، ـــ دەپ توۋلىدى. قولۇمـقوشنىلار خەۋەردار بولۇپ ھەر تەرەپتىن نۆكەرنى ئارىغا ئېلىپ، ئىزاـئاھانەت قىلىشماقچى بولدى. نۆكەر كەلگەن كىشىلەرنى خۇشخۇيلۇق بىلەن ئولتۇرغۇزۇپ بولغان ۋەقەنى باشتىنـئاخىر بايان قىلدى. كىشىلەر بۇ ۋەقەدىن تەئەججۇپلەر قىلىپ خوتۇنىنىڭ ھىيلەـمىكرىگە قول قويۇشتى. بۇ ۋەقە پۈتۈن خەلق ئارىسىدا داڭق كېتىپ نۆكەرنى خوتۇنى بىلەن پادىشاھنىڭ ئالدىغا ئەۋەتىپ بولغان ۋەقەلەرنى بىرمۇـبىر بايان قىلدۇردى. نۆكەر بولسا بارلىق سەزگۈزەشتىلىرىنى ئاۋۋالدىن ئاخىرىغىچە بىرـبىرلەپ بايان قىلدى. پادىشاھ ئەھۋالىنىڭ ھەقىقىتىدىن خەۋەردار بولۇپ، ئۇ قارابەخت خوتۇنىنى ئاشىقى بىلەن ئالدىغا تارتىپ چىقىپ، يۈزمىڭ ئازاب ـ ئوقۇبەتلەر بىلەن ھالاك قىلدى. ئەسلىدىكى دەللال خوتۇن بولسا بۇ ئىشلارنىڭ سەۋەبچىسى ئىدى. ئۇنىمۇ يۈرتىدىن ھازىر قىلىپ، بۇ ئىككى بەتبەختلەرنىڭ ئارقىسىدىن جەھەننەمگە يولغا سالدى. نۆكەر بۇ ئىشلار سەۋەبىدىن خەلق ئارىسىدىن چىقىپ، قالغان ئۆمرىنى سەھرالاردا ئوتكۈزۈپ، پاك ئىبادەتكە مەشغۇل بولۇپ، ئاخىرى ئۇ دۇنياغا سەپەر قىلدى.

*　　*

ۋەزىر ھېكايىسىنى بۇ يەرگە يەتكۈزۈپ:

ـــ ھەي ئالىي مەرتىۋىلىك شاھزادە، بۇ ھىيلىگەر جەمەتنىڭ ئۇسۇلى يالغانچىلىقتۇر. ئۇلار ھىيلىگەرلىكنى ئۆزىگە ھۇنەر

قىلغاندۇر، سەن ئۇلارغا كۆڭلۈڭنى بېرىپ ئۆزۈڭنى مالامەت مەيدانىغا دۇچار قىلما، ـــ دەپ نەسىھەت قىلدى ۋە رۇخسەت سوراپ، ئۆز جايىغا قايتتى.

بىر دانا ۋەزىرنىڭ نەسىھەت گۇلىستانىدا بۇلبۇلدەك سۆزمەنلىك قىلغانلىقى

ئالتىنچى كۈنى، يەنە بىر ۋەزىر «ئەي شاھزادە» دەپ ھېكايىسىنى مۇنداق بايان قىلدى:

ئاۋات، كەڭ-كۇشادە بېنگال دۆلىتىنىڭ پەرمانبەردار بىر پادىشاھى بار ئىدى. ياشلىق ۋە نەۋقىرانلىقتا ئۇنىڭ تەختىشى يوق ئىدى. مەرھەمىتىدىن دوستلار كۆڭلىگە مېھرى ۋە قەھرىدىن دۈشمەنلەر كۆڭلىدە ۋەھىمە پەيدا بولاتتى. شەھەردە ئون تۆت ياشقا كىرگەن بىر نازىنىن قىز بار بولۇپ، ئۇنىڭ چىراي رۇخسارىدىكى نۇر شولىسى ئون تۆت كۈنلۈك تولۇن ئايدەك ئاسمانىنى يورۇتۇپ، نۇرلىرىنى چاچاتتى. پادىشاھ ئۇ قىزنى نىكاھىغا ئېلىپ، ئۆزىگە ھەمراھ قىلدى. پادىشاھ ئۇ نازىنىن قىزنىڭ ھەمراھلىقىنى تۇرمۇشنىڭ ئېسىل مېۋىسى دەپ بىلىپ، مۇھەببىتىنى كۈچەيتىشكە ھەر دائىم تىرىشاتتى. پادىشاھ مۇھەببەت مەيخانىسىدىن مەي ئىچىپ، مەستلىك شەۋقىدىن ھەربىر تال قارا چېچىغا ئۆزىنى قۇربان قىلاتتى. خوتۇن بولسا گۈزەل ھۆسن-جامالىدىن مەغرۇرلىنىپ ھەمىشە مېھىر قوزغىغۇچى سۆھبەتلەر ۋە نازۈكەرەشمىلەر بىلەن پادىشاھنى ئۆزىگە تارتاتتى. ئۇستىلىق بىلەن سادىقلىقىنى نامايان قىلاتتى. پادىشاھ قەسىر ئىچىگە بىر ئۆي بىنا قىلدۇرۇش ئۈچۈن ئىدىستامىمار (قۇرۇلۇش) چىلارنى كەلتۈرۈشنى بۇيرۇدى. بىرنەچچە ۋاقىتتىن كېيىن ئۇ ئالىي ئىمارەت پۈتتى. ئۇ ئىمارەتنىڭ ئۆي ئىچىنى باشتىن-ئاياغقىچە ئەقىل قۇشلىرىنى ھەيرانلىقتا

قالدۇرغۇدەك دەربجىدە نەقش قىلىشنى بۇيرۇدى. ماھىر ئۇستىلار مۆجىزە ياراتقۇچى قەلەملىرى بىلەن ئاز ۋاقىتتىلا ئۆينىڭ تۆت تەرىپىنى نەقش زىننەت بىلەن تولدۇرۇپ ئىشىنى تاماملىدى. پادىشاھ ئۇنى ئېسىل پالاسلار بىلەن بېزەشنى بۇيرۇدى، ئاندىن مەشۇقى بىلەن بىنانى كۆرۈش ئۈچۈن كىرىپ، بارلىق تەسۋىرلەرنى تاماشا قىلدى. شۇ ئەسنادا خوتۇننىڭ كۆزى بىر گۈزەل ھايۋاننىڭ سۈرىتىگە چۈشتى. ئۇ تەسۋىرلەر ئىچىدە بىر بەدەننىڭ سۈرىتى نەقش قىلىنغان بولۇپ، خوتۇن ھايادىن دەرھال يۈزىگە نىقاب ياپتى. پادىشاھ بۇ ئىشتىن كۆپ ھەيران بولۇپ خوتۇنىدىن:

— ئەي مەلىكە، دۆلەت ساريىدا غەيرىينىڭ ۋە نامەھرەمنىڭ سۈرىتى مەۋجۇت ئەمەس. يۈزۈڭنى يوشۇرغىنىڭنىڭ سەۋەبى نېمە؟ — دەپ سورىدى. ئۇ مەككار خوتۇن:

— ھەي پادىشاھ، بۇ سۈرەت نامەھرەم كىشىنىڭ سۈرىتىدۇر. ئۇنى كۆرۈپ ئىزا تارتىپ ئائىلاج يۈزۈمگە نىقاب تارتتىم. مەن غەيرى سۈرەتنىڭ يۈزۈمنى جىلۋىلەندۈرۈشنى خالىمىدىم، — دەپ جاۋاب بەردى. پادىشاھ خوتۇننىڭ پاك، ۋاپادارلىقىغا ئىشەنچ قىلغاندىن كېيىن ئۇنىڭدىن رازى بولۇپ ئىخلاس-ئېتىقادى يۇز دەرىجە زىيادە بولدى.

بۇ ئىشتىن نەچچە ۋاقىت ئۆتۈپ، پادىشاھ پادىشاھلىق تۆشۈكىدە دەم ئېلىپ ياتاتتى. خوتۇن يوتقان-كۆرپىنىڭ بىر بۇرجىكىدە ئولتۇراتتى. تۇيۇقسىز بىر مۇشۇك كىرىپ يوتقان-كۆرپىنىڭ ئۈستىگە چىقتى، بىر ئۆرۈلۈپلا خوتۇن سۈرىتىدە بولۇپ مەلىكىگە سالام قىلدى. مەلىكە ئۇنىڭ سالامىغا جاۋاب بېرىپ ئورنىدىن تۇردى، ئۇنىڭغا مېھرىبانلىق كۆرسەتتى. ئۇ پادىشاھنى ئۇيقۇدا گۇمان قىلىپ قورقۇنچسىز ھالدا ئۆزئارا ھەر تەرەپتىن پاراڭلىشىپ خۇشال بولۇشتى. مەلىكە خوتۇندىن:

— بۇ ۋاقىتتا نېمە سەۋەب بىلەن كەلدىڭ؟ — دەپ سورىدى. خوتۇن ئەلچى تەلەپپۇزىدا خەۋەرلەرنى تېز يەتكۈزۈپ، مەلىكىگە:

— هەي مەلىكە، پالانى ئاچىمىزنىڭ ياخشى مۇراسىم ئىشتىياقىدىن كېيىن شۇنى ئىلتىماس قىلىمەنكى، بۇ كېچە ئۇ قىزنى توي قىلىپ، پالانى يىگىتكە بېرىدۇ. بارلىق يار-دوست، قېرىنداشلار ھەممىسى توپلىشىپ، ئارزۇ-ئارمان ئەسۋابلىرىنى تەييار قىلىپ، بەخت-ئىقبال ۋە خۇشال-خۇراملىققا چۆمۈپ ئولتۇرۇش ياساۋاتىدۇ. بىراق سېنىڭ ۋۇجۇدۇڭ بۇ ئولتۇرۇشتا بولمىغانلىقى سەۋەبلىك ئولتۇرۇش نۇرسىز كۆرۈنۈۋاتىدۇ. بارلىق خوتۇنلارمۇ سېنىڭ قەدەم شەرىپىڭگە تەقەززادۇر. ئەگەر بۇ كېچە ئۆزۈڭنى يەتكۈزمىسەڭ، ھەممىسىنىڭ كۆڭلى سەندىن رەنجىيدۇ. ئەگەر بۇرۇنقى مېھىر-شەپقىتىنىڭ ھۆرمىتى قىلىپ، خۇشاللىق ھەشەمەت نۇرى بىلەن مۇشتاقلارنىڭ ئارزۇلۇق كېچىسىنى مۇنەۋۋەر قىلساڭ ناھايىتى ئالىيجانابلىق بولىدۇ. يەنە كۆڭلۈڭ مۇھەببىتىگە تەشنا بولغان، زىچ ۋاقىت مۇھەببىتىگە ئېرىشەلمىگەن، ھەمىشە ئارزۇسىدا يۈرگەن يىگىت بۇ كېچە تۇزاققا چۈشۈپتۇ. ئەگەر مېھرىبانلىق قىلىپ بارساڭ تەمەننا چىلانلىرى مېۋە بېرىپ، ۋىسال شارابىدىن مەست بولغايسەن، — دېدى. مەلىكە بۇ سۆزلەرنى ئىشتىپ خۇشال بولۇپ:

— ھەر كۈنى سەھەردە دۇئا قىلغىنىم مەقبۇل بولدى. سەھەر ئۇيۇقى ئارزۇدىن يورۇپ، ئىنتىزار چىمەنلىرى مەقسەت يامغۇرىغا ئېرىشىپ، مەقسىتىم ھاسىل بولدى. نەغەز گۈلدەك كۆز-ئاياغىم بىلەن بارسامۇ ئازلىق قىلمىدۇ. چۈنكى ئۇ گۈزەل يىگىتنىڭ پىراقىدا سەۋر ھوشۇمنى يوقتىپ، كۆڭلۈم قۇشى ئۇنىڭ قارا چېچىغا باغلانغىلى كۆپ ۋاقىتلار بولغانىدى. بۇ باھانە بىلەن ئۇنىڭ ۋىسالىغا مۇيەسسەر بولسام ئەجەب ئەمەس. بۇ كېچە خۇشاللىق ۋە مۇبارەك كېچە ئوخشايدۇ. ئەمما مەن بەرەر سائەت تەخىر قىلىپ، پادىشاھنى ئۇخلىتىپ، خاتىرجەم بولۇپ، ئۇ جەننەتتەك بېزەلگەن يىغلىشقا ھايال بولمايلا بارىمەن، — دەپ ئۇ خوتۇنغا رۇخسەت بەردى.

پادىشاھ بۇ سۆزلەرنى ئىشىتىپ كۆڭلىدە «مەلىكە باربەدىغان ئۇ ماكان بۇ شەھەردىن ئالتە يۈز پەرسەڭ* يولدۇر. بۇ يېرىم كېچىدە قانداق بېرىپ يەنە قايتىپ كېلەر» دەپ ھەيرانۇھەس بولۇپ ئاخىرى ئۆزىنى ئۇخلىغانغا سېلىپ ياتتى. مەلىكە پادىشاھنى غەپلەت ئۇيقۇغا كەتتى دەپ بىلىدى، ئورنىدىن تۇرۇپ، ئۆزىگە زىبۇزىننەت بەردى، ۋەزىرىنىڭ خوتۇنىنى چاقىرىپ، بۇ ۋەقەنى ئېيتتى، ئىككىسى مەسلىھەتلىشىپ، ئۆزلىرىنى ياساشتى. ئورۇن-كۆرپە ئۈستىدە بىر دومىلاپلا ئىككى مۈشۈك سۈرىتىگە كىردى ۋە تېزلىك بىلەن يولغا چىقتى. پادىشاھمۇ ئورنىدىن تۇرۇپ كىيىملىرىنى كىيىدى، ئۇلارنىڭ ئىزىدىن يۇرۇپ شەھەردىن چىقتى، شەھەرنىڭ بىر چېتىدە شاخلىرى ئۇچ شەھەرگە تۇتاشقان بىر چوڭ دەرەخنى كۆردى. مۈشۈكلەر دەرەخنىڭ ئۈستىگە چىقتى. پادىشاھمۇ كېلىپ دەرەخنىڭ شېخىغا يېپىشىپ تۇردى، بىر سائەتتىن كېيىن دەرەخ ھەربىكەتكە كېلىپ توختىدى. پادىشاھنىڭ قۇلىقىغا داقا-دۇمباق، كاناي-سۇنايلارنىڭ ئاۋازى ئاڭلاندى. قارىسا، توي بەزمىسى بىلەن خۇشاللىققا چۆمگەن شەھەرگە كېلىپ قاپتۇ. پادىشاھ دەرھال دەرەخنىڭ شاخلىرىنى قويۇپ بېرىپ، ئۆزاقراققا بېرىپ، بىر قاراڭغۇدا يوشۇرۇنۇپ تۇردى. بۇ ئىككى مۈشۈكمۇ دەرەختىن چۈشۈپ شەھەر تەرەپكە يولغا چىقتى. پادىشاھمۇ ئۇلارنىڭ ئىزىدىن مېڭىپ، بىر يەرگە بېرىپ بىر باركاھتا كۆپلىگەن يىگىتلەرنىڭ بىر يەرگە جەم بولۇپ خۇشال-خۇراملىققا چۆمگەنلىكىنى كۆردى. بۇ ئىككى مۈشۈك ئۇلارنىڭ ئارىسىدىن ئۆتۈپ ھەرەم ئىچىگە كىرىپ كەتتى. پادىشاھمۇ ئۇ يىگىتلەر جامائىتىنىڭ ئارىسىدا ئۆينىڭ بىر بۇلۇڭىدا ئولتۇردى. پادىشاھنى ھېچكىم تونۇمىغانلىق سەۋەبىدىن ھېچكىممۇ ئۇنىڭ ئەھۋالىنى سورىمىدى. گەرچە پادىشاھ بۇ ئولتۇرۇشتا ئولتۇرغان بولسىمۇ ئىككى كۆزى مۈشۈكلەرنىڭ يولدا بولۇپ، «مۇبادا ئۇلار چىقىپ كەتسە، مەن غاپىل

---

* پەرسەڭ — بىر پەرسەڭ 6.24 كىلومېتىر.

بولۇپ يات ۋىلايەتتە قالمىغايمەن» دەپ ئويلىنىپ ئولتۇردى. يېرىم كېچە بولغان ۋاقىتتا بارگاھنىڭ ئىشىكىدىن بىر يىگىت كىرىپ كېلىپ يىغىلىشنىڭ ئوتتۇرىسىغا بىر بوغچا ئۈستۈاش كىيىم بىلەن بىر يان تاسمىنى قويۇپ ئۆزى ئولتۇرغان بارلىق يىگىتلەرگە بىر باشتىن نەزەر سالدى-دە، پادىشاھنى كۆردى. پادىشاھ ناھايىتى كېلىشكەن، گۈزەل يىگىت ئىدى. ئۇ بوغچىدىكى ئۈستۈاشنى كەلتۇرۇپ، پادىشاھنىڭ ئالدىغا قويۇپ ئۇنىڭغا:

— ھەي يىگىت، ئورنۇڭدىن تۇرۇپ بۇ ئۈستۈاشنى كىيىپ، گۈللۈك يان تاسمىنى بوينۇڭغا سېلىپ، مېنىڭ بىلەن ھەرەمگە كىر، بىر سائەتتىن كېيىن بۇ يەرگە كېلىپ ئولتۇرغىن، — دېدى.

بۇ ۋىلايەتنىڭ قائىدىسى بولسا نىكاھ قىلغان ئاخشىمى كۈيئوغۇلنىڭ بوينىغا گۈللۈك يان تاسمىنى ئېسىپ، زىبۇ زىننەت بېرىپ خوتۇنلارنىڭ مەربىسىگە كىرەتتى. بىرەر سائەت ئولتۇرۇپ، ئاندىن كېيىن باشقا ئۆيگە بېرىپ ئەيش-ئىشرەت قىلاتتى. ئەگەرچەندە، كۈيئوغۇل كۆرۈمسىز ۋە سەت بولسا، كۈيئوغۇلنىڭ ئورنىغا كېلىشكەن، قامەتلىك يىگىتنى ياساندۇرۇپ بوينىغا گۈللۈك يان تاسمىنى سېلىپ ھەرەمگە كىرگۈزەتتى، قىز بىلەن بىر سائەت ئولتۇرغۇزۇپ ئىككى قولىغا جاۋاھىر بىلەن زىننەتلەنگەن بىلەزۈك سالاتتى، ئاندىن كېيىن، كىيگەن ئۈستۈاش بىلەن چىقىرىپ، قىزنى باشقا ئۆيگە ئېلىپ بېرىپ، كۈيئوغۇل بىلەن ئولتۇرغۇزاتتى.

ئەلقىسسە، پادىشاھقا ئۈستۈاش كىيىملىرىنى كىيدۇرۇپ، گۈللۈك يان تاسمىنى بوينىغا سېلىپ ياساندۇرۇپ، قولىدىن تۇتۇپ ھەرەمگە ئەكىردى. پادىشاھ بولسا مۇشۇكلەرنىڭ قورقۇنچىسىدىن گۈللۈك يان تاسمىنى زەھەرلىك يىلان بىلىپ، ئامالسىز قازا ھۆكۈمگە رازى بولدى، ئەمىن-بىخەتەر ئولتۇرۇشتىن چىقىپ لەھەڭنىڭ ئاغزى ھەرەم ئېچىگە كىردى، ھەر تەرەپتە نازىنىن قىزلارنىڭ يۈز كەرەشمە ناز بىلەن ئىشق شارابىنى ئايلاندۇرۇپ ئىچىپ ئولتۇرغانلىقىنى كۆردى.

ئەلقىسسە، پادىشاھنى ئۆينىڭ تۆرىگە ئاپىرىپ تەخت ئۈستىدە قىزنىڭ ئالدىدا ئولتۇرغۇزدى، بەزمە ئەسۋابلىرىنى ۋە ھەر خىل نېمەتلەرنى تەييار قىلدى. بارلىق نازىنىن قىزلار پادىشاھنىڭ ئەتراپىدا جەم بولۇپ، ئۇنىڭ ھۆسن-جامالىنى كۆرۈپ تەھسىن-ئاپىرىنلار ئوقۇشاتتى. بۇ قائىدە بولسا بۇ ۋىلايەتنىڭ بەلگىلىمىسى بولۇپ ئۇنى بەجا كەلتۈرۈش كېرەك ئىدى. پادىشاھ ھەيرانۇھەس بولۇپ يوشۇرۇن ھالدا ئۇ ھۆر-پەرىلەرنىڭ جامالىغا قاراپ تاماشا قىلىپ ئولتۇراتتى. شۇ ئەسنادا تۇيۇقسىز ئۆزىنىڭ خوتۇنىنىڭ ۋەزىرنىڭ خوتۇنى بىلەن بىردىن كېلىشكەن گۈزەل يىگىتنى قۇچىقىغا ئېلىپ، بىر-بىرىنىڭ قولىدىن شاراب جاملىرىنى ئېلىپ ئىچىپ مەست-سەرخۇش بولۇپ، ھەر ۋاقىت گۈل رۇخسارىدىن سۆيۈنۈپ ئولتۇرغانلىقىنى كۆردى. پادىشاھ بۇ ۋەقەنى كۆرۈپ ھوش-كاللىسىدىن ئۇچۇپ، ئازابتىن ھالاك بولۇشقا ئازلا قالدى. پادىشاھ ئۆز-ئۆزىگە «بىر تەسۋىردىن ھايا قىلىپ، يۈزىگە نىقاب تارتقان خوتۇن ئاشىقىنىڭ قۇچىقىدا ئىشرەت شارابىنى ئىچىپ ئولتۇرىدۇ» دەپ تەئەججۈپ قىلاتتى. بۇ ۋاقىتتا پادىشاھنىڭ خوتۇنى ۋەزىرنىڭ خوتۇنىغا:

— ئورنۇڭدىن تۇرغىن، بىزلەرمۇ بىرىپ كۆيئوغۇلنىڭ جامالىنى تاماشا قىلايلى، — دەپ ئورنىدىن تۇرۇپ، پادىشاھنىڭ ئالدىغا كەلدى، ئۇنىڭ يۈزىگە قاراپ، ۋەزىرنىڭ خوتۇنىغا:

— بۇ يىگىتنىڭ جامالى پادىشاھنىڭ جامالىغا ئوخشىشىدىكەن. پادىشاھ بولۇپ قالمىغاي دەپ گۇمان قىلىمەن. ئەگەر يول ئۈزاق بولمىسا پادىشاھ ئىكەنلىكىگە ئەلۋەتتە ھۆكۈم قىلاتتىم، — دېدى. ئۇلار شارابنىڭ تەسىرىدە دىققەت قىلماي، ئاخىرى ئاشىقىنىڭ يېنىغا بېرىپ جامدىكى شارابنى ئايلاندۇرۇپ ئىچىپ ئولتۇردى.

پادىشاھ بۇ سۆزنى ئىشىتكەندىن كېيىن خوتۇنىنىڭ سۆزىدىن ئەھۋالنىڭ ھەقىقىتى ئاشكارىلىنىش ۋەھىسىدىن بارلىقىنى

بىلىدى. بىرەر سائەتتىن كېيىن جاۋاھىر بىلەن زىننەتلەنگەن بىلەيزۈكنى كەلتۈرۈپ ئىككى قولىغا سېلىپ قويغاندىن كېيىن رۇخسەت بەردى. پادىشاھ ھۇجرىدىن چىقىپ، يىگىتلەرنىڭ ئارىسىغا كىرىپ ئولتۇرۇپ ئۆزىگە ئۆزى: «ئەگەر تەڭرىتالا مېنى بۇ خەتەردىن ساق-سالامەت ساقلىسا بۇ بۈزۈقنى ۋەزىرنىڭ خوتۇنى بىلەن پارە-پارە قىلىپ جەھەننەمگە يوللايمەن»دەپ ئەھدە قىلدى. سەھەر ۋاقتى بولغاندى. پادىشاھ ئۇ ئىككى بۈزۈق ئايالنىڭ تېز-تېز كېتىپ بارغانلىقىنى كۆردى. پادىشاھمۇ ئۇلارنىڭ ئىزلىرىنى بېسىپ يەنە دەرەخنىڭ سايىسىدە تۇردى. ئىككى ئۇلپەت كېلىپ دەرەخنىڭ ئۈستىگە چىقتى. پادىشاھمۇ دەرەخنىڭ شاخلىرىغا يېپىشىپ تۇردى. ئاز پۈرسەتتە ئاۋۇالقى شەھەرنىڭ بىر چېتىگە يېتىپ باردى. پادىشاھ تېز سۈرئەت بىلەن خوتۇنىدىن بۈرۈنراق كېلىپ، ئۆز جايىغا كىرىپ ياتتى. خوتۇنمۇ ئارقىسىدىن كېلىپ كارىۋاتنىڭ ئۈستىدە ئولتۇردى. سۈبھىنىڭ ئۆزىئارا قۇتلۇقلاشلىرىدىن سەھەرنىڭ گۈل رەڭلىك شەپەق نۇرى يۈز ئاچتى. خوتۇن ناھايىتى تەستە ئورنىدىن تۇرۇپ ئۆينىڭ ئىشلىرىغا تۇتۇش قىلدى. ئەمما پادىشاھ كېچە ئۇيقۇدىن قالغانلىقى سەۋەبىدىن ئۇيقۇ غالىب كېلىپ، بېشى ئايلانغانلىقتىن بىلەزۈكنى قولىدىن چىقىرىپ ئۇخلاش ئۈستىدىن كۆتۈرۈلۈپ قالغاندى. خوتۇنىنىڭ نەزىرى بىلەزۈككە چۈشۈپ كېچە ئۆتكەن ۋەقەدىن گۇمانسىراپ پادىشاھتىن:

— قولۇڭغا سېلىۋالغان بىلەزۈك، كۈيئوغۇلنىڭ ئەسۋابىدۇر، بۇ نەدىن كەلگەن بىلەزۈك؟ — دەپ سورىدى. پادىشاھ بۇ سۆزنى ئىشىتكەندىن كېيىن بىر يۈرۈش ئويلىنىشلارنى بىر ياققا قايرىپ قويۇپ، غەزەپتىن كۆزى ئوتتەك يېنىپ خوتۇنىغا:

— ئەي بۈزۈق خوتۇن، ئەمدى كېچە قىلغان ئىشىڭنىڭ جازاسى ئۈچۈن ئاخىرەت سەپىرىگە تەييار بولغىن، — دېدى. قارابەخت خوتۇن ئاخشام تونۇغىنى راست ئىكەنلىكىنى بىلىپ، ئۆزىدىن ئەندىشە قىلدى: «ئۇ ماڭا زىيان يەتكۈزمەستىن بۈرۈنراق ئىشنى تامام

قىلاي»دەپ بىر سىقىم توپىغا ئەپسۇن ئوقۇپ پادىشاھنىڭ ئۇستىگە چاچتى. پادىشاھ ئادەم سۈرىتىدىن چىقىپ زەر قاناتلىق توز سۈرىتىدە بولۇپ تۇمشۇقىدا يەرنى چوقىلاشقا باشلىدى. خوتۇن پادىشاھنىڭ ئىشىنى بىر ياقلىق قىلىپ بولۇپ ئولتۇردى. سەھەر بىلەن تەڭ دۆلەت كاتتىلىرى پادىشاھنىڭ كۆرۈنۈش ئۆيىنىڭ ئالدىدا ھازىر بولدى. ئۇلارنىڭ ھەممىسى پادىشاھنىڭ كۆرۈنۈش ئۆيىگە چىقمىغانلىقىنى كۆرۈپ مەيۈس بولۇپ ياندى. نەچچە كۈن شۇ تەرىقىدە ئۆتۈپ پادىشاھنى كۆرۈشكە مۇيەسسەر بولالمىدى. ئاخىرى بىتاقەت بولۇپ، بىر كۈنى ساراي خوجىدارىنى پادىشاھ كۆرۈنۈشكە چىقمىغانلىقىدىن بارلىق خالايىق ۋە ئۈمىرالار مەملىكەت ئىشلىرىدا بوشىشىپ قېلىشى مۇمكىن دەپ بىتاقەت بولۇۋاتقانلىقىنى، پادىشاھنىڭ دىداربىدىن مەھرۇم ۋە مەيۈس قالماقتا ئىمە سەۋەب بولغانلىقىنى بىلىپ كېلىش ئۈچۈن پادىشاھنىڭ قېشىغا ئەۋەتتى. ساراي خوجىدارى ھەرەمگە كىرىپ ئۈمىرالارنىڭ تىلىدىن ئۇلارنىڭ ئەرزىنى يەتكۈزدى. خوتۇن پادىشاھنىڭ تىلىدىن «كېسەل ۋە خەستىلىك ۋۇجۇدۇمدا پەيدا بولغانلىقى سەۋەبلىك تاشقىرىغا چىقالمايمەن، ئەمدى دۇنيا ۋە خەيرخاھلىق بىلەن مەشغۇل بولۇپ، تەڭرىتالانىڭ دەرگاھىدىن ۋۇجۇدۇمنىڭ سالامەتلىكىنى تىلىسۇن، دۇنيانىڭ شاراپىتىدىن ساقىيىشىم مۇمكىن» دەپ جاۋاب بېرىپ ساراي خوجىدارىنى ئەۋەتتى. ئۇ ھەرەمدىن چىقىپ دۆلەت كاتتىلىرىغا بۇ سۆزنى بايان قىلدى. دۆلەت كاتتىلىرى ۋە مەملىكەتتىكى ئاۋام خەلقنىڭ ھەممىسى پەرىشان ۋە غەمكىن بولدى.

پادىشاھنىڭ زىرەك، ئەقىللىق ۋە ساداقەتمەن بىر ۋەزىرى بار ئىدى، ئۇ پەرىشان بولۇپ، ئەقىللىق ۋە دانىشمەنلىكى يۈزىسىدىن «پادىشاھقا بىرەر ۋەقە يولۇقۇپ، ئۆز ئىختىيارى قولىدىن كېتىپتۇ» دەپ ئويلىدى، ئاخىرى ئۆيىگە كېلىپ، خوتۇنىنى قۇچىقىغا ئالدى، كۆپ ئەركىلىتىپ بىر يۈرۈش شېرىن-شېكەر سۆزلەرنى ئېيتىپ كۆڭلىنى خۇش قىلىپ، ئاخىرى خوتۇنىغا:

— هەي هەرەم ئۆيىنىڭ ئىپىپەتلىك گۈزىلى، سەن ھەرەمگە كىرىپ پادىشاھنىڭ نېمە بولغانلىقىدىن خەۋەر ئېلىپ ھەر-قانداق ئەھۋال يۈز بەرگەن بولسا ھەقىقىتىدىن مېنى خەۋەردار قىلساڭ، — دەپ كۆپ زارلىنىپ يالۋۇرغاندىن كېيىن ۋەزىرنىڭ خوتۇنى دەرھال پادىشاھنىڭ ھەرىمگە كىرىپلا مەلىكىگە سىرداش بولغانلىقىدىن ئۇنىڭدىن ئەھۋالنى سورىدى. مەلىكىمۇ ۋەزىرنىڭ خوتۇنىغا ئىشەنچ قىلاتتى، بولغان ۋەقەلەرنىڭ بىرىنى قالدۇرماي ھەممىنى بايان قىلدى. ۋەزىرنىڭ خوتۇنى ئۆيىگە كېلىپ ئىشتەكەن، كۆرگەن، زۆرۈر ۋە ئېھتىمالى بار بولغان ئەھۋاللارنى ۋەزىرگە بايان قىلدى. ۋەزىر ۋەقەنى ئىشتەكەندىن كېيىن ناھايىتى پەرىشان بولۇپ ئۆزىگە ئۆزى: «ھەر ۋاقىتتا نېمەت بەرگۈچىگە بىرەر ھادىسە يولۇقسا بەندىلەر ئەقىدىلىك بولۇپ ئۇنىڭ يولىدا مال ۋە جېنىنى تەقدىم قىلىشى لازىم. مەن بۇ ۋاقىتقىچە پادىشاھنىڭ نان-تۇزىنى يەپ پەرۋىش تېپىپ، دۆلىتىگە شېرىك بولۇۋاتىمەن، بەندىلىك شەرتىنى ئادا قىلىشىم ۋە بۇ يولدا ئۆزۈمنى قۇربان قىلىشىم ۋاجىپ ۋە زۆرۈردۇر. مۇشۇنداق قىلغاندىلا مەن پادىشاھنى چوڭ بالايىئاپەتتىن قۇتۇلدۇرۇپ قېلىشىم مۇمكىن»دەپ ئويلاپ چەبدەسلىك بىلەن ھىممەت كەمىرىنى بېلىگە باغلاپ ئەقىلنىڭ يول كۆرسىتىشى بىلەن بىر توزنى تېپىپ كەلتۈرۈپ قويدى، ئاندىن كېيىن ئۆزى ھەرەم ئىشىكىگە كېلىپ ساراي خوجىدارىنى چاقىرىپ:

— پادىشاھنىڭ دىداربىدىن مەھرۇم قالغىلى خېلى ۋاقىت بولدى. پادىشاھنىڭ مۇبارەك تىلىدىن دائىم «ئەگەر تەبىئىتىمدە بىرەر كېسەللىك پەيدا بولسا بىر توزنى كەلتۈرۈپ ئالدىمدا ساقلىسىڭىز، ئۇنى تاماشا قىلىپ، غەمكىن كۆڭلۈم ئارام تېپىپ قالىدۇ» دېگەنلىكىنى ئاڭلايتتىم. ھازىر پادىشاھنىڭ بىر توزى بار بولۇپ ھەمىشە خىزمىتىدە ئىكەن دەپ ئاڭلىدىم. ئەمدى يېقىن پۇرسەتتە پادىشاھنىڭ دىدارى مۇيەسسەر بولمايدىغانلىقى مەلۇم بولدى. ئەگەر گۈزەل مەلىكە مېھرىبانلىق كۆرسىتىپ ئۇ توزنى

بىرده‌ملىك ئەۋەتسە ئايغىنى كۆزۈمگە سۈرتسەم، مالالىق ۋە غەمكىنلىكىم يوقىسا ئەجەب ئەمەس، شۇنىڭ بىلەن مەندەك بۇ توپىغا ئوخشاش كەمىنىنىڭ بېشى پەلەككە يەتسە، ــ دەپ ئەرز قىلغانىدى، ساراي خوجىدارى ھەرەمگە كىرىپ ۋەزىرنىڭ ئەرزىنى مەلىكىگە يەتكۈزدى. مەلىكە ۋەزىرنىڭ ئىززەت-ھۆرمىتىنى قىلىپ خام مەسلىھەتلىك بىلەن ئېھتىياتنى قولدىن بېرىپ، پادىشاھنىڭ دەل ئۆزى بولغان توزنى قەپەس بىلەن ۋەزىرگە ئەۋەتتى ۋە: «بىر سائەتتىن زىيادە ساقلىمىسۇن، پادىشاھنىڭ غەم-خۇشاللىقى ئۇنىڭغا مۇناسىۋەتلىك، تېزرەك ئەۋەتسۇن» دېگەنلەرنى تاپىلىدى. ساراي خوجىدارى قەپەسنى ئاچقىپ ۋەزىرگە بېرىپ مەلىكىنىڭ سۆزىنى ئېيتتى. ۋەزىر مىننەتدار بولۇپ، توزنى ئۆيىگە ئەكەلدى ۋە خوتۇنىنىڭ ئايغىغا باش قويۇپ:

ــ ھەي غەمگۇزارىم، سېنىڭ ناز-ئىشۋىلىرىڭگە جان-دىلىم بىلەن ئەسىر، شېرىن-سۆزلىرىڭگە مال-دۇنيايىم پىدا بولسۇن. يۈز ھېيلە بىلەن پادىشاھ قولغا كەلگەن ۋاقىتتا دوستلۇق يارىمىنى كۆرسىتىپ قانداق مەسلىھەت كۆرسىتەرسەن؟ ــ دەپ يىلىنىپ سورىدى. خوتۇن تېخى جاۋاب بەرمەستىن ساراي خوجىدارى كېلىپ مەلىكىنىڭ توزنى تەلەپ قىلمۇاتقانلىقىنى يەتكۈزدى. ۋەزىر پادىشاھنى قەپەستىن چىقىرىپ، ئۆزىنىڭ توزنى قەپەسكە سېلىپ تەييار قىلىپ قويغانىدى. قەپەسنى ئېلىپ ساراي خوجىداربغا بەردى. ساراي خوجىدارى قەپەسنى ھەرەمگە ئەكىرىپ مەلىكىنىڭ كۆز ئالدىغا ئىلىپ قويدى. مەلىكە ئۆزىنىڭ توزى دەپ گۇمان قىلىپ خاتىرجەم بولدى.

بۇ تەرەپتە، ۋەزىر خوتۇنىغا يالۋۇرۇپ:

ــ ھەي دۇنيادىكى گۈزەللەرنىڭ گۈزىلى، ئەگەر سېنىڭ ئىلمىڭ بولۇپ، ئەيسا پەيغەمبەردەك بىر دەم سېلىپ پادىشاھنى ئەسلى سۈرىتىگە كەلتۈرۈپ بۇ خەتەردىن خالاس قىلساڭ، ئۇنىڭ دۆلىتىدىن پاناھلىنىپ مال-دۇنياسىغا شېرىك بولۇپ، شاھلىق تاجىسىنى

بېشىمغا كىيىپ سۈلتانلىق ناغرىسىنى ئۆز ئېتىمغا ساداغا كىرگۈزسەم، سەنمۇ پادىشاھلار خوتۇنى قاتارىدا بولىسەن، — دەپ كۆپ ئەپسۇنلار ئوقۇدى. خوتۇن مالنىڭ كۆپلۈكى ۋە نازۇ نېمەتنىڭ موللۇقىنى كۆڭلىگە پۈكۈپ ئەقىل-پاراسەتنى قولدىن بېرىپ مەلىكە بىلەن ھەمسۆھبەت ۋە سىرداش بولغانلىقى سەۋەبلىك ئارىسىدىكى دوستلۇقنى ساقلاش ئۈچۈن ۋەزىرگە:

— بىز شەرتىم باكى، پادىشاھنى ئەسلىي سۈرىتىگە كەلتۈرۈپ، مال-دۇنياسىنى ئىككىگە تەقسىم قىلىپ بىر تەقسىمىنى ساڭا بېرىپ، تىلىدىن خەت ئېلىپ مۆھۈرىنى باسقاندىن كېيىن يەنە پادىشاھنى توزغا ئايلاندۇرۇپ مەلىكە قېشىغا ئەۋەتىمەن، — دېدى. ۋەزىر بۇ مەسلىھەتكە دەرھال قوشۇلدى. ۋەزىرنىڭ خوتۇنى بىر سىقىم توپىنى ئېلىپ، ئەپسۇن ئوقۇپ توزنىڭ قانىتىغا چاچقان ھامان پادىشاھنىڭ سۈرىتى دەرھال ئەسلىگە كىردى. ۋەزىر چەبدەسلىك بىلەن تىغىنى چىقىرىپ، بىر زەربە بىلەن خوتۇنىنىڭ بېشىنى ئۈزدى. پادىشاھ كۆزىنى ئېچىپ ئۆزىنى ۋەزىرنىڭ ئۆيىدە كۆردى ۋە ۋەزىرنىڭ خوتۇنىنى بۇ ھالدا كۆرۈپ ۋەزىردىن:

— مەن بۇ جايغا نېمە سەۋەبتىن كەلدىم ۋە بۇ خوتۇنىنى كىم ئۆلتۈردى؟ — دەپ سورىدى. ۋەزىر ئۆتكەن ۋەقەلەرنى بىر-بىرلەپ بايان قىلدى. پادىشاھ ۋەزىرنىڭ تەدبىرلىك ۋە ۋاپادارلىقىغا ئاپىرىنلار ئوقۇدى. پادىشاھ ۋەزىردىن:

— قانداق مەسلىھەتىڭىز بار؟ — دەپ سورىدى. ۋەزىر:

— ھەي ئالەم پادىشاھى، ھازىر مەلىكە بۇ ۋەقەدىن خەۋەر تاپماستىن بۇرۇن قېچىپ بېرىپ، باشقا شەھەردە ماكان تۇتايلى، ئەگەر بۇ نۆۋەت ئۇ ناپاكنىڭ قولىغا گىرىپتار بولساڭ ئەلۋەتتە ئۇنىڭدىن نىجات تېپىشىڭ مۇمكىن ئەمەس ھەم مېنىمۇ سالامەت قويمايدۇ، — دەپ مەسلىھەت بەردى. پادىشاھ ۋەزىرنىڭ سۆزىنى توغرا تېپىپ ئىككىسى كېچە بىلەن بۇ شەھەردىن چىقىپ كېچىنى

كۈندۈزگە ئۇلاپ يول يۈرۈپ، بىرنەچچە كۈندىن كېيىن باشقا بىر ۋىلايەتكە يېتىپ بېرىپ ئولتۇراقلاشتى. بىرنەچچە كۈن تەرىقىدە ئۆمۈر ئۆتكۈزۈپ، ئاخىرى ۋەزىرنىڭ مەسلىھەتى بىلەن ئۇ شەھەرنىڭ پادىشاھىغا نۆكەر بولۇپ خىزمەت قىلىشنى ئىختىيار قىلىشتى. بۇ شەھەرنىڭ پادىشاھى ۋەزىر بىلەن پادىشاھنى كۆرۈپ ئۇلارنىڭ سۆز-ھەرىكەتلىرىدىن ۋە يۈرۈش-تۇرۇشلىرىدىن پاراسەت بىلەن ئۇلارنىڭ ئەسلىي زاتىنىڭ ئالىي مەرتىۋىلىك كىشىلەر ئىكەنلىكىنى بىلىپ، ئۇلارغا مۇھەببەت پەيدا بولۇپ كۆپ شەپقەت ۋە مېھرىبانلىق قىلاتتى. كۈندىن-كۈنگە پادىشاھنىڭ مۇھەببىتى زىيادە بولۇپ ئاقىۋەت ئۆزىگە كۈيئوغۇل قىلىپ گۈزەللەر گۈزىلى نازىنىن قىزىنى پادىشاھقا نىكاھلاپ بەردى. پادىشاھ گەرچە ئۇنىڭغا خۇرسەن بولمىسىمۇ تەقدىرىتالانىڭ تەقدىرىگە تەن بېرىپ، ئامالسىز قوبۇل قىلىپ، ھەرەم ئىچىگە كىرىپ، قىز بىلەن ئەيش-ئىشرەتتە بولۇپ ئولتۇردى. گاھى غەمكىن بولغاندا ۋەزىرنى چاقىرىپ ھەر تەرەپتىن پاراڭ سېلىشىپ بېشىغا كەلگەن غەم-قايغۇلىرىنى يېنىكلىتەتتى.

قازارا، بىر كۈنى پادىشاھ قىز بىلەن شەترەنج ئويناپ ئولتۇراتتى. ۋەزىرمۇ ھازىر ئىدى. تۇيۇقسىز ھاۋادىن بىر قارلىغاچ پەيدا بولۇپ پادىشاھنىڭ بېشى ئۈستىگە كېلىپ، مولاق ئېتىپ پەريات قىلىپ غايىب بولدى. قىزنىڭ نەزىرى قارلىغاچقا چۈشۈپ پادىشاھدىن:

— ھەي شەھرىيار، بۇ نېمە قارلىغاچ ئىكەنلىكىنى بىلدىڭمۇ؟ — دەپ سورىدى. پادىشاھ:

— بىر جانىۋار كېلىپ ھەر تەرەپكە پەرۋاز قىلىپ، بىرنەچچە قېتىم پەريات قىلىپ غايىب بولغانلىقىنىلا كۆردۈم، — دەپ جاۋاب بەردى. قىز پادىشاھقا:

— خاتالىشىپسەن، بۇ قارلىغاچ ئاۋالقى خوتۇنۇڭدۇر. سېنى ئىزدەپ يۈرۈپ ئۇ ماكانغا كېلىپ سېنى كۆرۈپ، ئىشىڭنى تامام قىلىش ئۈچۈن قەست قىلدى. بىراق مەندىن ئەندىشە قىلىپ ساڭا

زىيان-زەخمەت يەتكۈزەلمىدى، لېكىن دىققەت قىلغىن. ئۇ سېنى غاپىل كۆرۈپ مېنىڭ يوقلۇقۇمدا زىيان يەتكۈزۈشى مۇمكىن. ھەرقانداق ئامالسىز بىلەن ئۇنىڭ قولىدىن خالاس بولالمايسەن. پەقەت مەن سېنى بۇ ۋەھىمىدىن خالاس قىلىمەن، ـــ دېدى. بۇ سۆزلەرنى ئىشىتىپ پادىشاھنىڭ بەدىنىگە تىترەك ئولاشتى، ۋەھىمىدىن بىتاقەت بولۇپ ۋەزىرگە مەسلىھەت سالدى. ۋەزىر قىز تەرەپكە ئىشارەت قىلىپ:

ـــ ھەي شەھرىيار، بۇ مەسىلىدە بانۇيى جاھاندىن ياردەم تەلەپ قىلىڭ. ئىنشائاللا، بۇ مۇشكۈللۈك مەلىكە قولىدا ئاسان بولۇر، ـــ دېدى. پادىشاھ قىزنىڭ ئايىغىغا يېقىلىپ ياردەم تىلىدى. قىز:

ـــ ھەي ۋەزىر، ماڭا ئەمدى بۇ بالانى يوق قىلىشقا تىرىشىش ئۈچۈن ئەڭ ياخشى تەدبىر لازىم. چۈنكى بۇ دۈشمەن ماڭا قەست قىلىشقا بەل باغلىغانلىقى ئۈچۈن، ئۇ مېنى ھالاك قىلىدۇ. ئاندىن كېيىن سىلەرگە زىيان-زەخمەت يەتكۈزىدۇ. ئەمدى مەن دەرھاللا يەنە بىر قارلىغاچ سۈرىتىدە بولۇپ كېلىمەن، ئۆزۈمنى ئاق-قارا جىيەكلىك قارلىغاچ سۈرىتىدە ياسايمەن، بىر پەرۋاز قىلىپ ئۆزۈمنى ئۇنىڭغا يەتكۈزىمەن، ئۇنى قانات ئاستىمغا ئېلىپ، ئۆزئارا تالىشىپ، پادىشاھنىڭ ئالدىغا چۈشىمىز. پادىشاھ بىر تاياقنى قولىغا ئېلىپ تەييار بولۇپ تۇرسۇن. قانداق ۋاقىتتا ئالدىدا ھازىر بولسا، بىر تاياق بىلەن ئىشنى تامام قىلسۇن. لېكىن ماڭا زىيان-زەخمەت يەتكۈزۈپ سېلىشقا دىققەت قىلسۇن ياكى ئۇنى دەپ مېنى ئۇرمىسۇن، ئارىمىزدىكى پەرق شۇكى، ئۇ قارا، مېنىڭ رەڭگىم ئاق-قارا جىيەكلىك، ـــ دەپ مەسلىھەت بېرىپ، يېقىن كېلىپ تۇرغاندى. شۇ ئەسنادا يەنە بىر قارلىغاچنىڭ ئاۋازى پەيدا بولدى. قىزمۇ بىر ئۆرۈلۈپ ئۆزىنى ئاق-قارا جىيەكلىك قارلىغاچ سۈرىتىگە ئۆزگەرتىپ، ئۆزىنى قارا قارلىغاچقا يەتكۈزۈپ، قانات ئاستىغا مەھكەم يېپىشتۇرۇپ

كۆپ تالاشلار قىلىپ، ئاخىرى ئىككىسى كېلىپ پادىشاھنىڭ ئالدىغا چۈشتى. پادىشاھ بىر تاياقنى قولىغا ئېلىپ ئىنتىزار بولۇپ كۈتۈپ تۇرغانىدى. بۇ ۋەقەنى كۆرۈپ ناھايىتى خۇشال بولۇپ ۋەزىردىن:

— قايسىسىنى ئۇرىمەن؟ — دەپ سورىدى. ۋەزىر:

— ھەي پادىشاھ، سىز ساددا بولماڭ، «سېرىق ئىتمۇ چىلبۆرىگە ئوخشاش» دېگەننى ئىشتىمىگەنمۇ؟ ئەگەر ئۇنى ئۆلتۈرسىڭىز، لەھەڭنىڭ ئېغىزىدىن قۇتۇلۇپ، ئەجدىھاغا گىرىپتار بولىسىز. بۇنىڭغا ئەڭ ياخشىسى ھېچ ئىككىلەنمەي ئىككىسىنى جەھەننەمگە يوللاپ بۇ بۈرۈكلارنىڭ ھىيلە-مىكىرىدىن ئۈزۈل-كېسىل خالاس بولۇش، — دېدى.

پادىشاھ ۋەزىرنىڭ كۆرسەتكەندىن مەسلىھەتىگە ئەمەل قىلىپ بىر زەربە بىلەن بۇ ئىككى مەلئۇننى جەھەننەمگە ئەۋەتتى. ئۇ بالايىئاپەتتىن خالاس بولدى، ۋەزىر بىلەن: «بۇنىڭدىن كېيىن خوتۇن جەمەتى بىلەن ھەرگىز ئۇلپەتتە بولمىغايمىز» دەپ ئەھدە قىلىشىپ، ئاخىرى خىلۋەتتە پاناھلىنىپ، تەخىرتائالانىڭ ئىبادىتىگە مەشغۇل بولۇپ، ئاخىرى ئۇ دۇنياغا سەپەر قىلدى.

* *

ۋەزىر ھېكايىسىنى بۇ يەرگە يەتكۈزۈپ ھەر خىل نەسىھەتلەرنى قىلىپ شاھزادىگە:

— ھەي شاھزادە، ھېچ ۋاقىتتا بۇ جەمەتتىن ھېچقانداق كىشى ۋاپا كۆرگەن ئەمەستۇر. ئۇلارغا بەھۇدە كۆڭۈل بېرىپ ئۆزۈڭنى رەنج ئەلەمگە گىرىپتار قىلغىنىڭ ياخشى ئەمەستۇر، — دەپ رۇخسەت ئېلىپ، ئۆز جايىغا قايتىپ كەتتى.

ئاريستوتېل ۋە سوقرات سۆپەتلىك بىر ۋەزىرنىڭ شاھزادىنىڭ يېنىغا كېلىپ، ئۇ بىۋاپا گۈزۈھلار ئۈستىدە ھېكايىلەر سۆزلەپ نەسىھەت قىلغانلىقى

رىۋايەت قىلغۇچىلار، ۋەقەلەردىن خەۋەر بەرگۈچىلەر بۇ داستاننى ھۇنەر-سەنئەت بىلەن بايان ۋاراقلىرىغا نەقىش قىلىپ مۇنداق بايان قىلىدۇ:

بەنارەس دېگەن شەھەردە بىر بەرەھىمەن ياش بار ئىدى. (شەيخ، موللىلارنىڭ ئۆلۈغىنى بەرەھىمەن دەپ ئاتايدۇ) بەرەھىمەن ياشنىڭ ئاتىسى چوڭ دانىشمەن ئادەم ئىدى. بارلىق بەرەھىمەنلەر ئۇنىڭدىن ئىلىم ئالاتتى. ئۇ ياشنىڭ ئاتىسى ئالەمدىن ئۆتكەندىن كېيىن بارلىق خەلق ئاتىسىنىڭ ئىززەت-ھۆرمىتىنى قىلىپ، مەرىكە ۋە يىغىلىشلاردا ئۇنى ئاتىسىنىڭ ئورنىدا ئولتۇرغۇزاتتى. بىراق بەرەھىمەن ياش ئىلىم-كامالەتتە كەمبەغەل ئىدى. ئۇنىڭ ھۆسىن-جامالدا تەڭدىشى يوق، نازۇ كەرەشمە ۋە ھىيلە-مىكىردىمۇ پەقەت تەڭدىشى يوق بىر خوتۇنى بار ئىدى. ئۇ ھىيلىگەرلىك-مەككارلىق مەكتىپىدە ئىبلىسقا دەرس بېرەتتى.

بۇ شەھەردە قەددى-قامەتلىك، كېلىشكەن بىر يىگىت بار ئىدى. بىر كۈنى ئىككىسى ئۆزئارا ئۇچرىشىپ قېلىپ بىر-بىرىگە ئاشىق-بىقارا بولدى. بىراق خوتۇن بەرەھىمەنزادىنىڭ سىياسىتىدىن قورقۇپ ئاشىقى بىلەن ھەمسۆھبەت بولالمايتتى. گاھى بىر-بىرىنى ئۇزاقتىن كۆرۈپ، كۆڭلى تەسەللى تاپاتتى. ئاخىرى بىر دەللال خوتۇننى تېپىپ مەھبۇبىنىڭ خىزمىتىگە ئەۋەتىپ ئەرز-ئەھۋالىنى يەتكۈزدى. دەللال خوتۇن كېلىپ ئاشىقنىڭ ئېيتقان سۆزلىرىنى بىر-بىر بايان قىلدى. خوتۇن:

— هەي موما، مەنمۇ پىراق ئوتىدا يېنىپ ئوي-خىيالىم ئۇنىڭ يادىدا، لېكىن ئۆزۈمنى ئۇ جان يارىمنىڭ خىزمىتىگە يەتكۈزۈپ، ئارزۇ گۈلىنى غەلىبە گۈلشىنىدىن كىرىپ، مەقسەتكە يېتىشكە ۋاقىت يار بەرمەيۋاتىدۇ. ھەرقانداق بولسىمۇ بىرنەچچە كۈن بەرداشلىق بەرسۇن. مەنمۇ ئۇنىڭ ئوي-خىيالىدىن خالىي ئەمەسمەن. باشقىلاردىن خالىي مۇرادىمىزنىڭ ھاسىل بولۇشىدىن ئۈمىدۋارمەن، — دەپ جاۋاب بېرىپ، موماينىڭ قايتىشقا رۇخسەت بەردى. دەلالال خوتۇن ئىشتەكەن سۆزلىرىنى كېلىپ ئاشىق يىگىتكە بايان قىلدى.

خوتۇن ھەر ۋاقىت بىر ئۇسۇل بىلەن بەرھەمەنزادىنى بىر تەرەپكە ئەۋەتىۋېتىپ مەھبۇبى بىلەن سۆھبەتتە ئولتۇرۇشنى ئويلاپ يۈرەتتى. دەل شۇنداق كۈنلەرنىڭ بىر كېچىسىدە بەراھمەنزادە سادىدىلىق ۋە ئىشتىياق بىلەن ئۇ قارا بەختنى قۇچىقىغا ئېلىپ قىزىل لېۋىدىن شاراب ئىچىشنى تەلەپ قىلدى. خوتۇن ھىيلە ۋە ناز بىلەن ئۆزىنى قاچۇرۇپ، چىرايىدا مالاللىق پەيدا قىلىپ، ئۇ بىچارىنىڭ ئىشق شەربەت كاسىسىغا جان ئالغۇچى زەھەرنى تۆكۈپ، چىرايىنى پۈرۈشتۇرۇپ قاتتىقلىق بىلەن ئۆزىنى ياقىغا تارتتى. بەرھەمەنزادە خوتۇنلارنىڭ ھىيلە-مىكىرىدىن خەۋەرسىز ئىدى، كۆپ ھەيرانلىقتا مالاللىق ۋە ئازابلىنىشنىڭ سەۋەبىنى سورىدى. خوتۇن:

— مەن نېمە ئۈچۈنمۇ قايغۇرۇپ غەمكىن بولماي! بۇگۈن بىر مەرتىگە بېرىپ دائىم ئولتۇرىدىغان يېرىمگە ئۆتۈپ ئولتۇرغانىدىم، بىر خوتۇن ماڭا دەھشەتلىك خىتاب قىلىپ: «سەن نېمە سەۋەبتىن ئەدەپسىزلىك قىلىپ بىزلەرنى كۆزۈڭگە ئىلماي، كاتتىلاردەك ھەممىنىڭ تۆرىگە چىقىپ ئولتۇرسەن، سېنىڭ ئېرىڭ بولسا ئىلىم-بىلىمدىن بىبەھرە ۋە بىنېسىپتۇر. بەرھەمەنزادىلەرنىڭ ئارىسىدا ئۇنىڭدەك بىلىمسىزلەر يوقتۇر. ئەگەر ئىززەت ۋە ھۆرمەت تەلەپ قىلىدىغان بولساڭ، ئېرىڭگە ئېيتقىن، بىرنەچچە ۋاقىت جاپاغا چىداپ مەدرىسىلەردە ئىلىم تەھسىل قىلىپ، ئىلىم كامالەت ھاسىل قىلسۇن، ئۇنىڭدىن كېيىن بىزلەردىن چوڭچىلىق تالاشساڭ

بۇنىڭغا ئىمكان بولۇشى مۇمكىن» دەپ كۆپ ئىزا-ھاقارەتلەر قىلدى. ئۇ خوتۇننىڭ ئىزا-ھاقارەتلىرى خۇددى جان ئالغۇچى ئوققا ئوخشاش يۈرىكىمگە تەگدى. مەن مۇشۇ سەۋەبتىن پەرىشانمەن، سەنمۇ ئۆمرۇڭنى زايە قىلىپ تۇرمۇش ئۆتكۈزۈۋاتىسەن. سېنىڭدەك ئىزا تارتماس كىشىنى مېنىڭ ئېرىم دەپ يۈرگىچە ئەرسىز، ئۆي-ئوچاقسىز يۈرگىنىم ياخشىراقتۇر. ھەمىشە شەھەرنىڭ خوتۇنلىرى مەرىكە ۋە يىغىلىشلاردا ئادەمنىڭ جېنىدىن ئۆتىدىغان تەنىلەر نەشتىرى بىلەن جىگىرىمنى پارە-پارە قىلىشىدۇ. ئەگەر سەنمۇ بىرنەچچە كۈن مېھنەت چېكىپ، رىيازەت تارتىپ ئىلىم تەھسىل قىلىپ، بىلىم ئېلىپ، ئۆزۈڭ بىلەن مېنى خەلقنىڭ تەنە مالامىتىدىن خالاس قىلساڭ نېمە بولار؟— دەپ بىرنەچچە ئېغىز ھىيلە-مىكىر سۆزلەرنى ئېيتقاندىن كېيىن بەرھەمەنزادە ئامالسىزلىقتىن خىجالەت بولدى، بىرەر سائەتتىن كېيىن بېشىنى كۆتۈرۈپ خوتۇنىغا:

— ھەي خوتۇن، سېنىڭ دېگەنلىرىڭ باشتىن-ئاياغ ئورۇنلۇق، بىراق بۇ شەھەردىكى بەرھەمەنلەرنىڭ ھەممىسى ئاتامنىڭ شاگىرتى. ئاتامنىڭ شاگىرتىغا شاگىرت بولۇپ خىزمەت قىلسام، ماڭا نومۇس بولارمىكىن دەپ ئەندىشە قىلمەن. ئەمدى پەقەت باشقا ۋىلايەتكە بېرىپ ئىلىم تەھسىل قىلسام، ئىلىم-كامالەت ھاسىل قىلىشىم مۇمكىن، — دېدى. خوتۇن زار-زار يىغلاپ بەرھەمەنزادىگە:

— ئەگەر سېنى باشقا ۋىلايەتكە ئەۋەتسەم، ئاجايىپ مۇشكۈلاتلار بېشىمغا چۈشۈپ دەرد پىراقىڭغا گىرىپتار بولۇرمەن. دۇنيادا بۇنىڭدىن قاتتىق ۋە مۇشكۈلراق قايغۇ-ئەلەم يوقتۇر. ئەگەر سېنى ئەۋەتمىسەم ئالەم ئەھلىنىڭ تەنە مالامىتىدىن قورقىمەن، — دەپ قانلىق ياشلىرىنى كۆزىدىن ئاققۇزۇپ يىغلىدى. بەرھەمەنزادە بۇ سۆزلەرنى ئىشىتىپ غەيرەتكە كېلىپ خوتۇننىڭ ھىيلىسىدىن غاپىل بولۇپ، ئوزۇق-تۈلۈكلىرىنى تەييار قىلىپ، بېلىنى مەھكەم باغلاپ، كامالەت ھاسىل قىلىش ئۈچۈن، قاتتىق تىرىشچانلىق كۆرسىتىپ، ھەربىر شەھەر ۋە يېزا-قىشلاقتا بىلىملىك دانىشمەن

بەرەھەمەن بولسا ئالدىغا بېرىپ ئىلىم تەھسىل قىلىپ، كۆپ رەنج. مۇشەققەت تارتىپ نەچچە ۋاقىتتىن كېيىن، بارلىق ئىلىم مۇجەسسەم بولغان تۆت كىتابنى ئوقۇپ ئاياغلاشتۇردى.

بۇ تەرەپتە، بۇزۇق خوتۇن ئېرىنى يولغا سېلىپ، ئاشىقى بىلەن ئىشرەت جامىنى ئايلاندۇرۇپ ئىچىپ، ھەر كۈنلۈكى ئاخشىمى ئىشرەت قىلىپ ئولتۇراتتى.

بەرەھەمەنزادە ئىلىم كامالەتتە دۇنيادا تەڭدىشى يوق بولۇپ، خۇشاللىق بىلەن ئۆيگە يول ئېلىپ، ئاخشىمى ئۆيگە يېتىپ كەلدى. خوتۇن ئېرىنى كۆرۈپ ئىچىدە كۆپ پەرىشان بولغان بولسىمۇ، چىرايىدا چاندۇرماي ھۆر سۈيەتلەرچە ئورنىدىن تۇرۇپ ئۇنى قۇچىقىغا ئېلىپ، يۈزىدىن توپا-چاڭلارنى ئېرىتىپ، ئىززەت-ئىكرام بىلەن ئولتۇرغۇزۇپ بىر يۇرۇش شېرىن سۆزلەر بىلەن ئۇنى خۇش قىلىپ ئولتۇردى.

خوتۇنىنىڭ ئاشىقى بەرەھەمەنزادىنىڭ كەلگىنىدىن بىخەۋەر ئىدى. دائىمقى ئادىتى بىلەن خۇشاللىق بەزمىسى ياساپ ئىنتىزار بولۇپ ئولتۇردى. بۇ ۋاقىتتا بەرەھەمەنزادىنىڭ بۇگۈن ئاخشام ئۆيگە كەلگەنلىكى توغرىسىدا خەۋەر كەلدى. خوتۇنىنىڭ ئاشىقى بۇ خەۋەرنى ئاڭلىغاندىن كېيىن پەرىشان بولۇپ «ئىشرەت ۋە خۇشاللىق ئەسۋابلىرىنى تەييار قىلىپ، سېنى كۈتۈپ ئولتۇرۇۋاتىمەن، ھەر تەرىقىدە بولسا بۈياققا كېلىپ جامالىڭنى كۆرسىتىپ كۆزۈمنى روشەن قىلغىن» دەپ بىر كىشىنى ئەۋەتتى. خوتۇن:

ــــ نەچچە ۋاقىتتىن بېرى ئېرىم مېھنەت ۋە غۇربەتچىلىك تارتىپ سەپەردىن قايتىپ كەلدى. قانداق يوسۇندا ئۆيدىن چىقىشنى بىلمەيۋاتىمەن. ھەرقانچە بولسا بۇ ئاخشام كەچۈرۈم قىلىپ زۆرۈرىيەت يۈزىسىدىن ماڭا رۇخسەت بەرسەڭ، ــــ دەپ جاۋاب ئەۋەتتى. يىگىت بۇ سۆزنى ئىشتىكەندىن كېيىن يەنە خوتۇنغا:

ــــ سېنىڭ ۋىسال ئۈمىدىگىدە ئالەمنى ھۇزۇرلاندۇرىدىغان تەبرىك بەزمىلىرىنى تەييار قىلىپ، سېنىڭ جامالىڭغا مۇشتاق بولۇپ

ئولتۇرۇۋاتىمەن. ھەر تەرىقىدە بولسا بۇياقتا كەلمىسەك مەن ئاشىق-بىقارارلىنىڭ ئەھۋالى مۇشكۈللۈكتە قالىدۇ. يەنى مۇشتاقلىق كىشىنى بۇيۇك ئارزۇسىدىن ئۈمىدسىز، ئۈمىدۋارلارنى ئائۈمىد قىلىش مۇھەببەت ۋە دوستلۇقنىڭ قانۇن-قائىدىسىدىن ئەمەس، ــ دەپ يەنە بىر كىشىنى ئەۋەتتى. خوتۇن ئاشىقىنىڭ بىقارارلىقىنى بىلىپ، ئۇنى رازى قىلىشقا تىرىشىپ:

ــ كۆڭلى غەم-قايغۇلۇق بولمىسۇن، ئەيش-ئىشرەت ۋە دوستلۇق خاتىرىسىنى مالالىق تىرنىقى بىلەن يىرتمىسۇن. خاتىرجەم بولسۇنكى، ھەرتەرىقىدە بولسا ئۆزۈمنى ئۇنىڭ خىزمىتىگە يەتكۈزىمەن، ــ دەپ جاۋاب ئەۋەتتى. بىرەر سائەت ئويلىنىپ ئولتۇرۇپ، يېڭى-يېڭى ھىيلە-مىكىرلەرنى ئويلاپ، ئېرىگە يۇز نازۇكەرەشمە بىلەن:

ــ ئەلھەمدۇلىللا، ساق-سالامەت يېتىپ كەلدىڭ. سەپەر غۇربىتى، رەنج مېھنىتىدىن چىقىپ خاتىرجەم بولدۇڭ، ئىنتىزارلىق چېھرىم جامالىڭ نۇرىدىن روشەن بولدى. بارلىق ئىلىمدىن مەلۇماتلىق بولۇپسەن. ھەممە پەزىلەتلەرنىڭ كانىغا ئايلانغانەڭ تۇرىسەن. ئەمدى مېنىڭ خاتىرجەملىكىم ئۈچۈن ئىلىم كامالىتىڭنىڭ قايسى دەرىجىگە يەتكەنلىكىنى بايان قىلىشىڭنى سورايمەن، ــ دېدى. بەرەھمەنزادە بەكمۇ سادىدىلىقىدىن خوتۇنىغا:

ــ ھەي ئايرىلماس جانىم، ۋاي مېھرىبان غەمگۇزارىم، ئەمدى خاتىرجەم بولغىن، ئىلىم ساھەسىدە كۈتالىقىم يوق، ماڭا يەنە بىر تەڭداش تېپىلمايدۇ. بارلىق ئىلىم مۇجەسسەم بولغان ئۆلىمالار ئارىسىدا داڭلىق بولۇپ شۆھرەت قازانغان تۆت كىتابنى ئوقۇپ تامامىلىدىم. ئۇنىڭ ھاشىيەسىدىكى نۇقتىلارمۇ خاتىرەمدىدۇر. بارلىق ئالىي بىلىملىك دانىشمەن بەرەھمەنلەرنىڭ سەركەردىسى بولدۇم، ــ دېدى. خوتۇن بۇ سۆزنى ئىشىتىپ كۆپ ئەپسۇسلىنىپ:

— ئاپلا، ئىشلەپ يەنىلا خام ئىكەن، بەشىنچى كىتابنى ئوقۇماپسەن، چەككەن جاپا-مۇشەققەتلىرىڭ زايە بولۇپتۇ، — دېدى. بەرھەمەنزادە:

— ھەي خوتۇن، مەن بارلىق بەرھەمىلەردىن ۋە دانىشمەنلەردىن تۆت كىتابتىن باشقا كىتاب يوق دەپ ئىشىتكەنىدىم، سەن بەشىنچى كىتابنى كىمدىن ئاڭلاپ ماڭا ئېيتىۋاتىسەن، — دېدى. مەككار خوتۇن پىغان چېكىپ، ياقىسىنى چاك قىلىپ بەرھەمەنزادىگە:

— بۇ ماڭا يۇزلەنگەن قانداق بەختسىز تەلەيدۇر! بۇ ۋاقىتقىچە دەشت-باياۋاندا سەرگەردان بولۇپ يۈردۇڭ، كېچە-كۈندۈز ھىجران ئوتىدا يېنىپ، پىراقىڭدا قەلبىم قايغۇ-ئەلەمگە تولدى. «ئەگەر ھايات كۆرۈشسەك تەقدىرىنىڭ مەرھەمىتى بىلەن ۋىسالىڭنى كۆرەرمەن»دەپ ئۈمىدۋار ئىدىم. ئەمدى سالامەت كەلدىڭ، غەم-غۇسسىدىن ئامان تاپتىم. بىراق «بەشىنچى كىتابنى ئوقۇغىنىم يوق» دېدىڭ، بۇ غەم-قايغۇ ھەممىدىن زىيادە بولۇپ جان خەتىرى باردۇر. مۇبادا ساڭا بىرەر ھادىسە يولۇقسا، ئۈمىدىم يوققا چىقىپ، ئۆمۈربويى دەرد-پىراقتا گىرىپتار بولارمەنمىكىن دەيمەن، — دېدى. بەرھەمەنزادە بۇ سۆزلەرنى ئىشتىكەندىن كېيىن ھەيرانلىققا چۆكۈپ:

— ھەي جېنىمغا ئاراملىق بېغىشلىغۇچى دىلدارىم، ۋاي غەمگۇزار يارىم، خەۋەردار بولۇپ قالغىن، پادىشاھ بىر مۇشكۈل مەسىلىنى تامامىي بەرھەمىلەردىن سورىغىلى ئوچ كۈن بولۇپتۇ. بەرھەمەنلەر جەم بولۇپ تۆت كىتابتىن ھەرقانچە ئاختۇرۇپ، پادىشاھنىڭ مەسىلىسىگە لايىق جاۋاب تاپالماپتۇ. لېكىن تۆت كىتابتىن باشقا ئىسمىنى «تەريابىد» دەپ ئاتايدىغان بەشىنچى كىتاب بار ئىكەن. پادىشاھنىڭ سورىغان سوئالىنىڭ جاۋابى «تەريابىد» كىتابنىڭ ئىچىدە بار ئىكەن. بەرھەمەنلەر «تەريابىد» ئىلمىدىن خەۋەرسىز ئىكەن. پادىشاھ دەرغەزەپ بولۇپ، بارلىق بەرھەمەنلەرنى جەم قىلىپ زىندانغا تاشلاپ، ئوچ كۈن مۆھلەت

بىرىپ «ئۇچ كۈنگىچە جاۋاب تاپمىساڭلار، ھەممىڭلارنى ئۆلتۈرىمەن، يەنە باشقا ھەرىدە بەرەھمەن بولسا كەلتۈرۈپ قەتل قىلىمەن» دەپ جاكارلاپتۇ. ئەمدى ئۇچ كۈن تامام بولغان بولۇپ، ئەتە ھەممىسىنى ئۆلتۈرىدۇ. موللىلارنى ئۆيمۇ ئۆي ئاختۇرۇپ ھەرقانداق يەردە يوشۇرۇنۇپ ياتقان بولسا تۇتۇپ، باغلاپ ئەكىلىۋاتىدۇ. سېنى ھەم ئىزدەپ ئادەم كەلگەنىدى. ئىلىم تەھسىل قىلغىلى چىقىپ كەتكەنلىكىڭنى ئاڭلاپ، دەخىل قىلماي يېنىپ كەتتى. سەن كەلگەندىن كېيىن ئەلۋەتتە «تەرىيابىد»نى ھەم بارلىق ئىلىملەرنى مېڭىسىگە ئورۇنلاشتۇرۇپ، بەرەھمەنلەر ئارىسىدا ئالاھىدە ئېتىبارلىق بولغاندۇر دەپ كۆپ خۇشال بولغانىدىم. سەنمۇ «تەرىيابىد»ئىلمىدىن خەۋەرسىز ئىكەنسەن. ئۇلار سېنىڭ كەلگىنىڭدىن خەۋەردار بولسا، سېنىمۇ ئېلىپ بېرىپ بەرەھمەنلەر بىلەن بىرگە قەتل قىلىشى مۇمكىن. ئۇنداقتا لالىدەك پىراق دېغىنى كۆڭلۈمدە ساقلاپ، قارا بەختلىك بىلەن ئۆي-ئوچاقسىز ئۆمۈر ئۆتكۈزۈپ، كۈندە مىڭ نۆۋەت ئۆلۈمگە رازى بولساممۇ ساڭا مۇيەسسەر بولالمايمەن، ـــ دېدى. بەرەھمەنزادە ساددىلىقىدىن بۇ سۆزلەرنى ئىشىتكەندىن كېيىن، بارلىق ۋۇجۇدى بىلەن كۆڭۈل-كۆكسى ھىيلە-مىكىرگە توشقان خوتۇننىڭ ھىيلىسىگە ئالدىنىپ، قورقۇنچتىن يۈرىكى قېپىدىن چىقىپ يېرىلىپ ئۆلەر ھالەتكە يېتىپ، ئىختىيارسىز كۆڭلى ئايلىنىپ ھوشسىز كىشىلەردەك يىقىلىپ ياتتى. خوتۇن پىغان چېكىپ ئورنىدىن تۇرۇپ، ئۇنىڭ يۈزىگە گۈلاب چېچىپ، بېشىنى يەردىن كۆتۈرۈپ قۇچىقىغا ئېلىپ ئولتۇردى، بىرەر سائەتتىن كېيىن ئۇ ھوشىغا كېلىپ كۆزىنى ئېچىپ خوتۇننىڭ يۈزىگە قاراپ:

ـــ ھەي يارۇ ۋاپادارىم، مەن قانداق چارە-تەدبىر ئارقىلىق بۇ خەتەردىن نىجات تاپىمەن؟ ـــ دەپ سورىدى. ئۇ مەككار خوتۇن بىرەر سائەت ئويلىنىشتىن كېيىن:

ـــ كۆڭلۈڭنى خاتىرجەم تۇتقىن، بۇنىڭ ئىلاجى ھازىرلا كۆڭلۈمگە چۈشتى. بۇ شەك-شۇبھىسىزكى پەقەت گۇمانىمدىنلا

ئىبارەت، بەلكىم سېنىڭ كەلگىنىڭدىن تېخى ھېچكىم خەۋەردار بولمىدى. دەرھال بۇ شەھەردىن چىقىپ باشقا بىر ژىلايەتكە بېرىپ بىرنەچچە كۈن تۇرۇپ، مەن بەختى قارىنى مېھنەت ھىجرانىغا گىرىپتار قىلىپ يۈرگىن. بۇ مۇناسىۋەت بىلەن «تەريابىد» ئىلمىدىن خەۋەردار بولۇپ، ئىلىم-كامالىتىڭ زىيادە بولۇپ، بەرەھمەنلەر ئارىسىدا كاتتا ئېتىبارلىق ۋە يۇقىرى مەرتىۋىلىك بولۇشۇڭ مۇمكىن، ـــ دېدى. بەرەھمەنزادە نادان بولغاچقا، خوتۇنلارنىڭ ھىيلە-مىكىرىدىن غاپىل ئىدى. گەرچە نەچچە ۋاقىت سەپەر مۇشەققەتلىرىنى تارتىپ كەلگەن بولسىمۇ، يەنە خوتۇننىڭ سۆزىگە ئەمەل قىلىپ، ئوزۇق-تۈلۈكلىرىنى ئېلىپ، يېرىم كېچىدە جان ۋەھىمىسىدە چىقىپ غۇربەت دەشتىلەردە ئاۋارە بولدى.

بۇزۇق خوتۇن ھىيلە بىلەن ئېرىنى يولغا سېلىپ قويۇپ ئۆزى ئاشىقىنىڭ يېنىغا بېرىپ، بولغان ۋەقەلەرنى ئېيتىپ، شاراب ئىچىپ سەرخۇش بولۇپ ئولتۇردى.

بىچارە بەرەھمەنزادە ئۇ كېچە ئارام ئالماي يول يۈرۈپ، تاڭ ئاتقاندىن كېيىن بىر قەلئەنىڭ ئەتراپىغا كېلىپ بىر دەريانى كۆرۈپ، ئۇنىڭ ياقىسىدا ئولتۇرۇپ بىردەم ئارام ئالدى ھەمدە «تۆت يىلدىن بېرى نۇرغۇن تىرىشچانلىق بىلەن بارلىق بەرەھمەنلەرنىڭ خىزمىتىگە بېرىپ ئىلىم تەھسىل قىلدىم. تۆت كىتابتىن باشقا ‹تەريابىد› دېگەن كىتابنى ئاڭلاپ باقمىدىم. ئەمدى كىمنىڭ خىزمىتىگە بېرىپ، بۇ ئىلمىنى قايسى ئۇستازدىن ئۆگىنەرمەن» دەپ ئويلىنىپ ئولتۇردى.

شۇ ۋاقىتتا قۇياش نۇر جامالىنى كۆرسىتىپ ئالەمنى يورۇتتى. شۇ ئەسنادا بەش خوتۇن قوللىرىدا كوزا ۋە ئۇرۇقلارنى كۆتۈرۈپ سۇ ئەكېلىش ئۈچۈن دەريانىڭ ياقىسىغا كېلىپ بىر ياش يىگىتنىڭ ھەيرانلىقتا غەمكىن ئولتۇرغانلىقىنى كۆردى. خوتۇنلار:

ـــ ھەي يىگىت، نېمە سەۋەبتىن پەرىشان ۋە غەمكىن ئولتۇرسەن، قايسى يەردىن كېلىپ، قايسى تەرەپكە بارىسەن، غەم-قايغۇدا ئولتۇرۇشىڭغا سەۋەب نېمىدۇر؟ ـــ دەپ سورىدى. بەرەھمەنزادە بولغان ۋەقەلەرنى باشتىن-ئاياغ بايان قىلدى. خوتۇنلار

بىر-بىرىگە قاراپ تەبەسسۇم بىلەن «بۇ يىگىتنىڭ خوتۇنى ھىيلىگەر ئۇستىلاردىن ئىكەن، بۇ سەددا يىگىتكە ھىيلە ئىشلىتىپ، ئۆزىنىڭ ئەيش-ئىشرىتى ئۈچۈن بۇ بىچارىنى ئاۋارە قىلىپتۇ» دېگەنلەرنى كۆڭلىگە پۈكۈپ ھەم بەرھەمەنزادىنىڭ ئەھۋالىغا رەھىم قىلىپ:

ــ ھەي ئەقلىدىن ئايرىلغان، بىلىم يولىدىن ئاداشقان يىگىت، «تەرىيابىد» بولسا مەۋج ئۇرۇۋاتقان چېكى يوق دېڭىزدۇر. يەنى ئەقىل ئىگىلىرى ئۇنىڭغا ئاجىز كېلىدىغان، ھەرقانداق دانىشمەن ئۇنىڭ چېكىگە يېتەلمەيدىغان بۇيۇك كىتابتۇر. سېنىڭ ئاجىز بىچارىلىكىڭگە رەھىم قىلىپ، مۇشكۇللىرىڭنى بىزلەر ھەل قىلىپ، بۇ ئىلىمنى ساڭا تەلىم قىلىپ، ئازلا پۇرسەتتە سېنى كامىل ئۇستازلاردىن قىلىپ تەربىيىلەپ ئەۋەتىمىز. بىراق شەرتىمىز شۇكى، ھەرقانداق خىزمەت بۇيرۇساق بۇيرۇقىمىزنى ئىجرا قىلىپ، قارشىلىق قىلمايسەن، ــ دېيىشتى. بەرھەمەنزادە جان-دىل بىلەن قوبۇل قىلىپ، ئۇلارنىڭ ئاياغلىرىغا يۈز قويۇپ ئىخلاس ئېتىقادى بىلەن ئۇلارغا شاگىرت بولدى. ھەييار خوتۇنلار «بۇ يىگىتنى كۈندە بىرىمىز ئۆيگە ئاپىرىپ «تەرىيابىد» كىتابىدىن بىر ساۋاق بېرىپ، بەش كۈندە «تەرىيابىد» ئىلمىنىڭ ھەممىسىنى ئايان قىلىپ بەش ساۋاقتا كامىل ئۇستازلاردىن قىلىپ چىقساق» دەپ مەسلىھەت قىلىشتى.

ئۇ خوتۇنىنىڭ دېڭىزلاردا ئۇيناپ يۈرگۈچى ئەييار لەھەڭلەردەك ھىيلە ـ نەيرەڭلەر بىلەن «تەرىيابىد» ئىلمىدىن ساۋاقلارنى باشلىغانلىقى

بىرىنچى كۈنى بىر خوتۇن بەرھەمەنزادىنى ئۆيگە ئېلىپ بېرىپ ئولتۇرغىنىدى. ئېرى ئىشىكتىن كىرىپ كەلدى-دە، خوتۇنىنىڭ بىر يىگىت بىلەن بىللە ئولتۇرغانلىقىنى كۆردى. خوتۇنىنىڭ ئېرى:

— مېنىڭ ئۆيۈمدە ئولتۇرغان يىگىت كىمدۇ؟ — دەپ سورىدى. خوتۇن:

— بۇ يىگىت يات كىشى ئەمەس، ھەمشىرەمنىڭ ئوغلىدۇر. مەن ئۇنىڭ ھاماماچىسى بولىمەن. سەھرادىن مېنى كۆرۈش ئۈچۈن كېلىپتۇر، — دەپ جاۋاب بەردى. ئېرى خۇشاللىق بىلەن كۆرۈشۈپ، باشقا بىر ئۆينى تۇزەشتۇرۇپ، ئولتۇرغۇزۇپ، زىياپەت داستىخانلىرىنى ھازىرلاپ ئالىي بەزمىلەر قىلدى. خوتۇن شام بولغان ۋاقىتتا سۇت پىشۇرۇپ بىر تاۋاقنى تولدۇرۇپ ئېرىگە «مەن بېرىپ مېھمان بىلەن كەچلىك تاماقنى بىرگە يەيمەن» دېدى بەرھەمەنزادىنىڭ يېنىغا كىردى، تاۋاقنى ئالدىغا قويۇپ ھەر تەرەپتىن بىھايا سۆزلەرنى ئېيتىپ ئاخىرى يىگىتنى قۇچىقىغا ئېلىپ:

— ھەي يىگىت، ھازىرقى پۇرسەت غەنىيمەتتۇر. ئورنۇڭدىن چاققان تۇرۇپ، مەندىن ھۇزۇرلىنىۋال، ھالاۋەت ھاسىل قىلغىن، — دېدى. بەرھەمەنزادە بولسا بۇنداق ئىشلاردىن خالىي ۋە بۇ ئەھۋاللاردىن بىخەۋەر ئىدى. ھازىرغىچە پاكلىق ئېتىكىنى ئىسيان توپىسى بىلەن بۇلغىمىغانىدى. بۇ سۆزنى ئىشتىكەندىن كېيىن خىجالەتمەن بولۇپ خوتۇنغا:

— ھەي تەڭرىتائالانى تونۇمىغان خوتۇن، بۇ قانداق ئىنسانپىتۇر. تېخى بايىلا ئېرىڭگە «بۇ يىگىت ھەمشىرەمنىڭ ئوغلىدۇر» دېگەنىدىڭ، ئەمدى مېنى زىناغا تەكلىپ قىلۇاتىسەن. سەن تەڭرىدىن قورقمىسەن ۋە مېنى بۇ ئىشتىن كەچۈرۈم قىلىپ، كۆڭۈل خاتىرەمگە ئازار بەرمىگىن. چۈنكى مەن بۇ بۇيرۇقۇڭنى بەجا كەلتۈرەلمەيمەن، — دېدى. خوتۇن:

— سېنىڭ ھەممە ئىشىڭ پەقەت مېنىڭ ئەمرىمغا بويسۇنۇشتىن ئىبارەتتۇر. سەن ئىككىلەنمەي ئىشىڭغا تۇتۇش قىلغىن، — دېدى. بەرھەمەنزادە قورقۇنچتىن بۇ ئىشقا پېتىنالمىدى. خوتۇن بولسا ئۆز كەسپىدە كامىل ئۇستىلاردىن ئىدى. «ئەگەر ئۆز ئىختىيارىغا قويۇپ بېرىپ دەخلى قىلمىسام، يەنىلا

سەرگەردان بولۇپ دەشتىلەردە يۈرىدۇ» دەپ ئويلاپ پايدىلىق ئىش قىلىپ قويۇش ئۈچۈن قۇلىقىنى تولغاپ قويۇشنى ئۆزىگە مۇناسىپ كۆرۈپ كۆزىنى دەرھال ئېچىپ، پەرياد قىلىپ:

— ھەي تەقدىرتائالادىن بىخەۋەر ۋە تەقدىرنى بىلمىگۈچى كىشى، بۇ قانداق بەتبەختلىك، مەن سېنى پەرزەنتىم دەپ مەرھەمەت ۋە ئېھسان بىلەن غەمخورلۇق قىلىۋاتىمەن. سەن ماڭا تەھدىت ۋە بېسىملار قىلىپ مېنى بۇ دۇنيا ۋە ئاخىرەتتە شەرمەندە قىلامسەن؟! ھەي قوشنىلار دەردىمگە يېتىپ بۇ نائىنساپنىڭ قولىدىن خالاس قىلىڭلار، مەن بولسام بىر دەرمانسىز بىچارىمەن، — دەپ ئاللا-تۇۋا چىقاردى. بۇ ۋاقىتتا قوشنىلار پەرياد پىغانىنى ئاڭلاپ يۈگۈرۈپ كېلىشتى. بەرھەمەنزادە بۇ ۋەقەنى كۆرۈپ قورقۇنچتىن بىھوش بولۇپ يىقىلدى. مەككار خوتۇن ئايىغى بىلەن تاۋاقنى دەسسەپ سۈندۈرۈپ بەرھەمەنزادىنىڭ ئۈستىگە كېلىپ، بېشىنى تىزىغا ئېلىپ زار-زار يىغلاپ ئولتۇردى. قوشنىلار كېلىپ، خوتۇندىن:

— قانداق ۋەقە يۈز بەردى؟ — دەپ سورىدى. خوتۇن:

— ھەي قوشنىلار، بۇ يىگىت مېنىڭ جىيەنىم بولىدۇ. ئۇ مېنى كۆرۈش ئۈچۈن سەھرادىن كەلگەنكەن، مەن بىر تاۋاقنى پىشۇرۇلغان سۈتكە تولدۇرۇپ ئەكەلدىم. يىگىت تاۋاقنى قولۇمدىن ئېلىپ بىھوش بولۇپ يىقىلدى، تاۋاق قولىدىن چۈشۈپ سۇندى. ئەمدى ئۆزى بۇ ئەھۋالدا يېتىۋاتىدۇ. ئەھۋالى قانداق بولار، — دەپ دادلىنىپ يىغلىدى. قوشنىلار بۇ ۋەقەنى كۆرۈپ ھەربىرى بىر-ئۇر مەسلىھەتلەرنى بېرىپ كۆڭۈللىرىنى بىلدۇرۇشۇپ يېنىشتى. بەرھەمەنزادە كۆزىنى ئېچىپ ئۆزىگە «ئاجايىپ خەتەردىن قۇتۇلدۇم» دەپ خوتۇنىنىڭ ھىيلىسىگە ئاپىرىنلار ئوقۇدى. ئۇ ھىيلىگەر مەككار خوتۇن:

— ھەي نادان يىگىت، ئەمدى ئىككىلەنمەي سۆزۈمنى قوبۇل قىلىپ مەقسىتىمنى ھاسىل قىلغىن. ئەگەر بۇ نۆۋەت بالاغا گىرىپتار قىلسام ھېچ ۋەجىم بىلەن ئامانلىق تاپالمايسەن، —

دېدى. بەرەھەمەنزادە نائىلاج خوتۇننىڭ مەقسىتىنى ھاسىل قىلدى. ئىشنى ئاياغلاشتۇرۇپ بولغاندىن كېيىن خوتۇن:

— ھەي ساددا يىگىت، بۇ «تەريابىد» كىتابىدىن بىر ساۋاق ئىدى، ساڭا ئۆگەتتىم، ھەرگىز ئۇنتۇپ قالما، — دەپ ئۆيىدە بىر كۈن ساقلاپ، ئەتىسى كۈن چىققاندىن كېيىن رۇخسەت بېرىپ:

— دەريانىڭ ياقىسىغا بارغىن، مەنمۇ بارىمەن، — دېدى. بەرەھەمەنزادە ئۆيدىن چىقىپ، دەريانىڭ ياقىسىغا بېرىپ خوتۇنلارنىڭ جەم بولۇپ ئولتۇرغانلىقىنى كۆردى. بىرەر سائەتتىن كېيىن يەنە بىر خوتۇنمۇ قولىدا بىر ئۇرۇقنى كۆتۈرۈپ يېتىپ كەلدى. دوستلىرى:

— كېچە مېھمان بىلەن نېمە ئىشلارنى قىلدىڭ؟ — دەپ سورىدى. خوتۇن ئۆتكەن بارلىق ئىشلارنى بايان قىلدى. ھەممىسى ئۇنىڭ ماھىرلىقىغا قول قويۇشتى. يەنە بىر خوتۇن تەييار بولۇپ:

— بۇ يىگىتنى بۇ كېچە مەن ئۆيۈمگە ئېلىپ بېرىپ «تەريابىد» ئىلمىدىن ساۋاق بېرەي، — دەپ رۇخسەت ئېلىپ بەرەھەمەنزادىنى ئۆيىگە ئېلىپ باردى.

يەنە بىر ئىبلىسقا ئوخشاش شەيتان ھىيلە ـ مىكرى بىلەن بەرەھەمەنزادىنىڭ سەۋر ـ تاقىتىنى تالان ـ تاراج قىلىپ، ھىيلە ـ مىكىر دەرسخانىسىغا باشلاپ «تەريابىد» دىن ئىككىنچى ساۋاق بەرگەنلىكى

رىۋايەتچىلەر مۇنداق رىۋايەت قىلىدۇ:

يەنە بىر خوتۇن بەرەھەمەنزادىنى ئۆيىگە ئېلىپ بېرىپ، ئىززەت ـ ھۆرمەت بىلەن ئاش ـ تاماق تەييار قىلىپ يەپ ئولتۇردى. بىرەر سائەتتىن كېيىن ئېرى ئىشىكتىن كىرىپ خوتۇننىڭ بىر يات يىگىت بىلەن بىللە ئولتۇرغانلىقىنى كۆردى.

— سەن بىلەن بىرگە ئولتۇرغان بۇ يىگىت كىمدۇر؟ — دەپ سوربدى خوتۇنىنىڭ ئېرى.خوتۇن:

— بۇگۈن پالانى مەربكىدە باققالنىڭ خوتۇنى ئېرىنى كۆپ تەرىپلەپ «مېنىڭ ئېرىم كاتتا ئۇستا ھۈنەرۋەندۇر، خۇسۇسەن بىر ھۈنىرى بارکى ھېچكىمنىڭ قولىدىن كەلمەيدۇ»دېدى. خوتۇنلار «ئۇ قانداق ھۈنەردۇر؟» دەپ سورىغاندى، ئۇ خوتۇن: «ئىككى كۆزنى باغلاپ قويۇپ سىيرنى شۇنداق ساغىدۇكى، بىر تېمىمۇ يەرگە تامايدۇ» دېدى. خوتۇنلار تەئەججۇپ قىلىشتى. ئۇنىڭدىن كېيىن مەن: «بۇنچە ئاپىرىنلار ئوقوغۇچىلىك بۇ قانچىلىك ئىشتى. مېنىڭ ئېرىمنىڭ قولىدىنمۇ بۇ ئىشلار كېلىدۇ»دېدىم. بۇ سۆزنى باققالنىڭ خوتۇنى قوبۇل قىلماي ئىككىمىزنىڭ ئارىسىدا كۆپ مۇنازىرە ۋە جېدەل بولدى. ئاخىرى ئىككىمىز شەرت قىلىپ، ھەممىمىز بىر پىكىرگە كېلىپ بۇ ئىنساپلىق يىگىتنى ھەمراھ قىلىپ «سېنىڭ يېنىڭغا بېرىپ ئۆز كۆزى بىلەن كۆرۈپ بىزلەرگە خەۋەر بەرسۇن»دەپ ئەۋەتتى. ئەمدى سېنىڭ مۇشۇ ۋاقىتتىلا بۇ يىگىتنىڭ كۆز ئالدىدا سىيرنى سېغىپ، ھۈنىرىنى كۆرسىتىپ قويۇشۇڭنى ئۈمىد قىلىمەن. بۇ ئىنساپلىق يىگىت سېنىڭ ھۈنىرىڭنى ئۆز كۆزى بىلەن كۆرۈپ خوتۇنلارغا خەۋەر بەرسۇن، شۇندىلا مەن قۇرداشلار ئارىسىدا شەرمەندە بولماسمەن، — دەپ كۆپ مۇبالىغىلەر قىلدى.

ئېرى:

— ھەي خوتۇن، ئىشتىن خاتىرجەم بولغىن، بۇ جەھەتتە باققالدىن يۈز دەرىجە كامىلدۇرمەن، سېنى خوتۇنلار ئارىسىدا ھەرگىز خىجالەتكە قويمايمەن، — دەپ جاۋاب بەردى. مەككار خوتۇن گۈلدەك ئېچىلىپ سىيرنى ئەكېلىپ ئەقىلسىز ئېرىنىڭ ئىككى كۆزىنى باغلاپ، سۈت جامىنى قولىغا بېرىپ سىيرنىڭ ئارقىسىغا ئۆتۈپ تۇردى. ئېرى سىيرنى ساغماقتا تۇتۇندى. خوتۇن يىگىتنى چاقىرىپ:

— ئېرىمنىڭ سىيىرنى ساغقىنىنى ئۆز كۆزۈڭ بىلەن كۆرۈپ بېرىپ ئېيتقايسەن، — دەپ ئىچ كىيىمىنى كۆتۈرۈپ بىر يېنىغا يانپاشلىنىپ يېتىپ يىگىتىگە ئىشارەت قىلدى. بەرەھمەنزادە تېزلىك بىلەن كېلىپ ھۆزۈر-ھالاۋەت ھاسىل قىلدى. خوتۇن ئورنىدىن تۇرۇپ، ئېرىنىڭ كۆزىنى ئېچىپ، قولىنى سۆيۈپ، ناھايىتى خۇشاللىق بىلەن:

— ھەي يىگىت، مېنىڭ ئېرىمنىڭ ھۇنىرىنى كۆردۈڭمۇ؟ ئەمدى قايتىپ راستلىقىدىن خەۋەر بەرگىن، — دېدى. خوتۇنىنىڭ ئېرى ئايالىنىڭ خۇشاللىقىنى كۆرۈپ بەرەھمەنزادىنىڭ ئالدىدا ئۆزىنى پەخىرلىك ھېس قىلدى. بەرەھمەنزادىمۇ ئۇنىڭغا تەھسىن-ئاپىرىنلار ئېيتتى.

بەرەھمەنزادە كېچىسى بىر يەردە قونۇپ، ئەتىسى بەش خوتۇن بىلەن دەريانىڭ ياقىسىغا يىغىلىپ، كېچە بولغان ۋەقەلەرنى بايان قىلدى. خوتۇنلارنىڭ ھەممىسى تەھسىن-ئاپىرىنلار ئوقۇپ:

— ھەي بەرەھمەنزادە، بۇ ۋەقە «تەرىيابىد» كىتابىدىن بىر ساۋاقدۇر. ھەرگىز ئۇنتۇپ قالمىغايسەن، — دەپ قايتىشتى.

يەنە بىر ھىيلىگەر، تىنچ - ئامانلىق زامانىنىڭ ئوغرىسى بەرەھمەنزادىنى ھىيلە - مىكر مەكتىپىگە ئەكىرىپ ئۇچىنچى بابتىن تەلىم بەرگەنلىكى

رىۋايەتچىلەر مۇنداق ھېكايە قىلىدۇ:

ئۇچىنچى كۇنى ھىيلىگەرلىك مەكتىپىدە ئىبلىسقا ئۇستاز بولىدىغان بىر خوتۇن، بەرەھمەنزادىنى ئۆزى بىلەن ھەمراھ قىلىپ بىر ماكانغا بېرىپ، ئۇنى ئۇ جايدا قويۇپ، ئۆزى ئۆيىگە بېرىپ ئولتۇردى. بىرەر سائەتتىن كېيىن تاقەتسىزلىك بىلەن:

— هازىر ئىچىمگە بىر كىيىم ئولاشتى. روھىم قۇشى بەدىنىم قەپىسىدىن پەرۋاز قىلايلا دەپ قالدى، — دەپ نالە قىلدى. ئېرى:

— نېمە ئىش بولدى؟ — دەپ سورىدى. خوتۇن:

— تاماق خىل كەلمىدى ياكى يامانلارنىڭ كۆزى تەگدى. تەقدىر دېگىزىنىڭ ئازابلىرى ھەددىدىن زىيادىدۇر، — دەپ بۇرنىنى ھەر ۋاقىت كۆپتۇرۇپ رەڭگىرويىنى ھالسىز كۆرسىتىپ چىدىيالماستىن ھەر تەرەپكە ئۆزىنى تاشلاپ «ئاھ،ۋاھ»ئۇردى. ئېرىنىڭ خوتۇنىغا مۇھەببىتى چوڭقۇر ئىدى. مۇشۇ سەۋەبتىن قورقۇپ ئىلاجىنى قىلىش ئۈچۈن ساراسىمگە چۈشكەنىدى. ئەر خوتۇنىغا:

— ھەي خوتۇن، بىرەر سائەت بەرداشلىق بېرىپ تۇرغىن، مەن بېرىپ تېۋىپتىن دورا ئەكىلەي، ئىچىشىڭ ئاغرىق پەسىيىشى مۇمكىن، — دەپ ئورنىدىن تۇردى. خوتۇن:

— سەن مېنىڭ كۆزۈمدىن يىراققا بارما. سېنىڭ ئولتۇرغىنىڭ مەن ئۈچۈن قۇۋۋەتتۇر. ئەگەر سەن بولمىساڭ مېنىڭ ھالىم بەتتەر بولىدۇ. لېكىن پالانى ۋاقىتنىڭ بىرىدە مەن بىر كېسەلگە گىرىپتار بولغاندا قوشنىمىزنىڭ خوتۇنى كېلىپ داۋالىغانىدى. ئەمدى سەنمۇ ئولتۇرۇپسەن، ئۇ خوتۇن مەستۇرە پاك، نامەھرەم كىشىنى كۆرگەن ئەمەس، — دېدى. ئېرى:

— ئۇنداق بولسا مەن چىقىپ باشقا ئۆيدە ئولتۇراي، — دېدى. خوتۇن:

— مەن سېنى نەزىرىمدىن يىراققا ئەۋەتمەيمەن، — دېدى. نادان ياش پەردىنىڭ تاشقىرىسىدا تەڭرىتالانىڭ دەرگاھىغا مۇناجات قىلىپ ئولتۇردى. ئايال ئۆز كېنىزىكىنى بۇيرۇپ، بەرەھمەنزادىنى ئايال سۈرتىدە ياساپ كەلتۈردى. بەرەھمەنزادە پەردىنىڭ ئىچىگە كىرىپ، خوتۇننىڭ رىزالىقى بىلەن ئىشقا مەشغۇل بولدى. مۇشۇ ۋاقىتتا خوتۇن پەردىدىن بېشىنى چىقىرىپ ئېرىنىڭ تىزىغا بېشىنى قويۇپ نالە قىلاتتى. ئېرى يۇزىنى سىلاپ دۇئا قىلاتتى. بەرەھمەنزادە

چىقىپ ماكانىغا بېرىپ ئولتۇرغان ۋاقىتتا خوتۇن خۇشاللىق بىلەن ئېرىنىڭ ئالدىدا قوشنىسىنىڭ خوتۇنىنى تەرىپلەيتتى. ئېرى بولسا تەھسىن-ئاپىرىنلار ئوقۇيتتى.

كېچىنى ئۆتكۈزۈپ ھەممىسى سەھەر بىلەن دەريانىڭ ياقىسىغا جەم بولۇشتى. ئۇلار قىلغان ئىشلىرىنى بايان قىلدى. ھەممىسى تەھسىن-ئاپىرىنلار ئوقۇپ:

—— ھەي يىگىت، بۇمۇ «تەريابىد»دىن بىر ساۋاقدۇر. خەۋەردار بولغىن، —— دەيىشتى.

يەنە بىر شەيتانغا ئوخشاش مەككار ۋە دۈشە خۇلق خوتۇننىڭ «تەريابىد» نىڭ تۆتىنچى بابىدىن ساۋاق بەرگەنلىكى

رىۋايەت قىلغۇچىلار مۇنداق ھېكايە قىلىدۇ:

تۆتىنچى كۈنى بىر مەلئۇنە مەككار خوتۇن بەرەھمەنزادىنى ئېلىپ بېرىپ، بىر باغدا قويۇپ، ئۆزى ئۆيىگە كېلىپ ئېرىگە:

—— بۈگۈن بىر مەرىكىدە پالان ئادەمنىڭ بېغىدا ئاجايىپ تازا ۋە لەززەتلىك بىر خورما دەرىخى بار ئىكەن. ھەرقانداق كىشى ئۇ دەرەخنىڭ ئۈستىگە چىقىپ ئاستىغا نەزەر سالسا ئاجايىپ ۋە غارايىپلارنى كۆرىدىكەن دەپ ئاڭلىدىم. ئەگەر بۈگۈن ئۇ باغنى تاماشا قىلىپ، ئۇ خورما دەرىخىنىڭ خورمىسىدىن تېرىپ يەپ، ئاجايىپ ۋە غارايىپلارنى كۆرگەن بولساق تولىمۇ خۇشال بولار ئىدۇق، —— دەپ شېرىن سۆزلەر بىلەن ئېرىنى بېرىشقا رازى قىلدى. ئەر نائىلاج خوتۇنى بىلەن باغ سەيلىسىگە بېرىپ دەرەخنىڭ ئاستىغا كېلىپ تاماشا قىلدى. خوتۇن ئېرىگە:

— سەن چىقىپ، ئېگىز شاخلاردىكى خورمىلارنى تېرىپ تاشلىغىن، قانداق غارايىپ ئىشلارنى كۆرەرسەنكىن، قاراپ باققىن، — دېدى. ئېرى دەرەخنىڭ ئۈستىگە چىقىپ خورمىدىن بىرنەچچىنى تېرىپ تاشلىدى. خوتۇن ئېرىنىڭ دەرەخنىڭ ئۈستىدە خورما تېرىش بىلەن ئاۋارە ئىكەنلىكىنى كۆرۈپ دەرھال بەرەھمەنزادىنى تەكلىپ قىلدى. بەرەھمەنزادىمۇ بۇ جەھەتلەردە كامىل ئۈستازلاردىن بولۇپ قالغانىدى. ئۇ دەرھال ئىككى ئەرغۇژان چۈۋىقىنى كۆتۈرۈپ، گۈزەل خورما دەرىخىنى پىستە خەندان بىلەن جۈپت قىلدى. ئېرى دەرەخنىڭ ئۈستىدە بۇ ۋەقەلەرنى كۆرۈپ دەرغەزەپ بولۇپ:

— ھەي بۇزۇق، بۇ نېمە قىلغان قىلىق؟ — دەپ توۋلىدى. خوتۇن ئېرىنىڭ سۆزىگە جاۋاب بەرمەي، بەرەھمەنزادىنى قۇچىقىدىن قويۇپ بەرمىدى. ئېرى دەرغەزەپ بولۇپ دەشنامىلار قىلىپ دەرەخ ئۈستىدىن چۈشۈشكە باشلىدى. بەرەھمەنزادە ئىشىنى تامام قىلىپ، چاقماق تېزلىكىدە ئۆزىنى بىر ياققا يوشۇردى. خوتۇن ئورنىدىن تۇرۇپ ئۆزىنى تۆزەشتۈرۈپ:

— ھەي سەن سارائ بولدۇڭمۇ؟ قانداق سۆزلەرنى ئېيتىۋاتىسەن، — دېدى. ئېرى دەرھەقىقەت بىرەر يات كىشىنىڭ يوق ئىكەنلىكىنى كۆرۈپ «بۇ ئاردا بىرەر سىر بولۇشى ئېھتىمال، خوتۇن كىشى ھەرقانچە پاسىق ۋە بۇزۇق بولسىمۇ ئېرىنىڭ نەزىرىدە شەرمەھاياسىزلىققا تۆتۈنۈشى مۇمكىن ئەمەس» دەپ ئويلىدى. مەككار خوتۇن ئېرىنىڭ كۆڭلىدە نېمىلەرنى ئويلاۋاتقانلىقىنى بىلىپ شوخلۇق قىلىپ، دىلىنى مەھلىيا قىلغۇچى سۆزلەرنى ئېيتىپ، ئېتىكىنى بېلىگە قىستۇرۇپ دەرەخنىڭ ئۈستىگە چىقىپ، ئېرىگە قاراپ:

— ھەي بىھايا، بۇ نېمىدېگەن قەبىھلىك! سەن بىر ئوغلانىنى ياتقۇزۇپ قانداق تەرىقىدىكى ناماقۇل ئىشلارنى قىلىۋاتىسەن؟! سېنى

شەيتان ئازدۇرغانغا ئوخشىمامدۇ؟! ـــ دەپ توۋلاپ كۆپ دەشنامىلار قىلىپ دەرەختىن چۈشۈپ ئېرىنىڭ ياقىسىدىن تۇتتى. ئېرى:

ـــ ھەي خوتۇن، توۋلىماي جىم تۇرغىن، بۇ دەرەخنىڭ خاسىيىتى ئىكەن، ـــ دە خوتۇنىغا ئۆزرىلەر ئېيتىپ خۇشال قىلدى. خوتۇن:

ـــ ناھايىتى ياخشى باغ ئىكەن ھەم خورما تېرىپ يەپ، ھەم ئاجايىپ ئىشلارنى كۆردۇق، ـــ دەپ ئۆيىگە قايتىپ كەلدى. ئەتىسى يەنە بەرەھمەنزادە خوتۇنلار بىلەن دەريانىڭ ياقىسىدا جەم بولۇپ ئۆتكەن ۋەقەلەرنى بايان قىلدى.

بەشىنچى كۈنى بارچە ئەييارلاردىن چېچەن ۋە ئۇستا بولغان، ھىيلە ـ مىكىرنى ئۆزىگە كەسىپ قىلىپ، ھىيلىگەرلىك مەكتىپىدە چازا قۇرۇپ ئولتۇرىدىغان بىر خوتۇن بەرەھمەنزادىگە «تەرياىبد» دىن تەلىم بەرگەنلىكى

رىۋايەت قىلغۇچىلار مۇنداق ھېكايە قىلىدۇ:

بەشىنچى كۈنى ئىبلىس ئۇنىڭ ماكانىدىن لاھەۋل (ئاللانىڭ قۇدرىتى ئەڭ زور) ئوقۇپ ئۆتىدىغان بىر مەككار خوتۇن بەرەھمەنزادىنى ھەمراھ قىلىپ، يولدا ھەر خىل ئەپسۇنلارنى ئۆگىتىپ، بىرنەچچە سۆزلەردىن تەلىم بېرىپ، بەرەھمەنزادىنى تاشقىرىدا قويۇپ، ئۆزى ئۆيىگە كىرىپ ئولتۇردى. بىرەر سائەتتىن كېيىن ئۆزىنى دىۋانىدەك ياساپ مەجنۇنلاردەك بەھۇدە سۆزلەرنى ئېيتىپ، ھەر ۋاقىتتا بەھوش بولۇپ يەنە ھوشىغا كېلىپ ئۆينىڭ تۆت بۇرجىكىگە قاراپ ھەرخىل سۆزلەرنى قىلاتتى. ئېرى بۇ ۋەقەلەرنى كۆرۈپ ياقىسىنى يىرتىپ، خوتۇنىنى قۇچىقىغا ئېلىپ ئەھۋال سورىدى، ھېچقانداق جاۋاب بەرمىدى. ئېرى پەرىشان بولۇپ

تۇرغانىدى. شۇ ئەسنادا، بەرەھىمەنزادە خوتۇنىنىڭ سۆزى بىلەن بىر كىتابنى قوينىغا سېلىپ ئۆزىنى ھېكىم-تېۋىپلارنىڭ سۈرىتىدە ياساپ:

— مەن ئادەمزاتنىڭ بەدىنىدە پەيدا بولغان ھەرقانداق كېسەلنى داۋالىيالايدىغان كامىل ئۇستا تېۋىپمەن، — دەپ توۋلاپ ئىشىك ئالدىدىن ئۆتتى. خوتۇنىنىڭ ئېرى بۇ ئاۋازنى ئاڭلاپ چىقىپ، ئۇنىڭ بىلەن ئۇچرىشىپ قوللىرىنى كۆزىگە سۈرتۈپ ئىززەت-ئىكرام بىلەن ئۆيىگە ئەكىرىپ كېسەلنى كۆرسەتتى. دانا ھېكىم خوتۇنىنىڭ تومۇرىنى تۇتۇپ:

— بۇ كېسەللىك ئەزاسىدا ھېچبىر دەرد يوقتۇر. بىراق ئۇنى بىر پەرى ئەسىر قىلىپتۇ. بۇ بىچارىنىڭ ئۇنىڭ قولىدىن ئامان تېپىش-تاپالماسلىقى ئېنىق ئەمەس، — دېدى. خوتۇنىنىڭ ئېرى بۇ سۆزنى ئىشىتكەندىن كېيىن ھېكىمنىڭ ئايىغىغا باش قويۇپ زار-زار يىغلاپ:

— ھەي دانا تېۋىپ، سېنىڭ قەدەم شاراپىتىڭدىن بۇ بىچارىنىڭ مۇشكۈلى ئاسان بولار دېگەن ئۈمىدتىمەن. تەڭرىتائالانىڭ ھەققى-ھۆرمىتى ئۈچۈن رەھىم قىلىپ بىزلەرنى مەيۈس ۋە نائۈمىد قىلمىغايسەن، — دەپ ھەمياندىن پۇل ئېلىپ ھېكىمنىڭ ئالدىغا قويدى. دانا ھېكىم:

— بىرنەچچە ۋاقىتتىن بۇيان بۇ ئىشلاردىن ئۆزۈمنى تەرك ئېتىپ، ئۆزۈمنى بۇ ئىشلار بىلەن بۇلغىماي دېگەنىدىم، بۇ زەئىپىنىڭ ئاجىزلىقى ۋە سېنىڭ بىچارە غېرىبلىقىڭغا رەھىم قىلىپ بولسىمۇ داۋاسىنى قىلىپ كۆرەي، — دەپ ئۆينىڭ ئىچىنى پاكىز سۈپۈرۈپ، خۇشبۇي دورىلارنى ئوتقا سالدى، ئۇ دانا ھېكىم ئىززەت تۆشكىدە ئولتۇرۇپ، ئۇنى ۋە ئەنبەرنى دىمىغىغا تۇتۇپ، دۇئا-ئەپسۇن ئوقۇپ دەم سالدى. بىرەر سائەتتىن كېيىن مەككار خوتۇن كۆزىنى ئېچىپ ھېكىمنىڭ يۈزىگە قاراپ:

— هەي ئەقىلسىز نادان، ئۆزۈڭنى ئاۋارە قىلىپ، ئەپسۇن ئوقۇمىغىن، مەن سېنىڭ ئەپسۇنۇڭ تەسىر قىلمىغان ئۇنداق ئۇلپەتلەردىن ئەمەسمەن. مېنىڭ ئىسمىمنى قەرتاس دەپ ئاتايدۇ. يۈز مىڭ جىن ۋە پەرى مېنىڭ تەخت پەرمانىمدۇر. سېنىڭدەك نەچچە تېۋىپلارنى ئۆلۈمگە بۇيرۇپ قېنىنى جىنلىرىمغا ئىچۈرگەنمەن. ئەمدى ئۆز جېنىڭغا ئىچىڭ ئاغرىپ ئايىغىڭدا قۇۋۋەت بار ۋاقىتتا قېچىپ بېرىپ ئۆزۈڭنى بىرەر بۇرجەككە ئالغىن، بولمىسا جىنلىرىمغا بۇيرۇپ، سېنى پارە-پارە قىلىمەن، — دېگەن سۆزلەرنى قىلدى. شۇ ۋاقىتتا ئەتراپىدا ئولتۇرغان ئېرى ۋە قېرىنداشلىرى تىترەتكە باشلىدى. ھېكىم دەرغەزەپ بولۇپ:

— هەي بەتبەخت، مەنمۇ سېنىڭ لەشكىرىڭدىن قورقىدىغان ئۇنداق كىشىلەردىن ئەمەسمەن. ئەگەر ئۆزۈمگە زەرەر يەتمىسۇن دېسەڭ ئۇ بولمىغۇر خىياللارنى بېشىڭدىن چىقىرىپ، بۇ بىچارىگە ئارامىلىق بېرىپ قايتۇرغىن، بولمىسا سېنى شۇشىگە سېلىپ يۈز مىڭ ئوقۇبەت بىلەن ئوتقا سالىمەن، — دېدى. بۇ تەرىقىدىكى سۆزلەر ھېكىم بىلەن خوتۇن ئارىسىدا بولغاندىن كېيىن، ھېكىم ئورنىدىن تۇرۇپ:

— بۇ ئاسان ئىش ئەمەس ئىكەن، بۇ بالايىئاپەتنى ياندۇرغىچە كۆپ مېھنەت تارتسام كېرەك، — دېدى. خوتۇنىنىڭ ئېرى ۋە قېرىنداشلىرى ئۇنىڭ ئايىغىغا باش قويۇپ زار-زار يىغلاپ:

— هەر تەرىقىدە بولسا بىزلەرنىڭ ئەھۋالىمىزغا رەھىم قىل، — دەپ يالۋۇردى. ھېكىم بۇلارغا تەسەللى بېرىپ:

— مەن ئۆيگە بېرىپ بىرنەچچە لازىملىق نەرسىلەرنى تەييار قىلىپ، كېچە كېلىپ داۋاسىنى قىلىمەن، — دەپ ئۆيدىن چىقتى، بىر ماكانغا بېرىپ كەپتەرنىڭ تۇخۇمىدىن بىرنەچچىنى قىزىل ۋە سېرىق قىلىپ، بىر نەچچىنى ئاق قويۇپ بىر قازانغا سېلىپ، كېچە بولغاندا كۆتۈرۈپ ئەكەلدى. ھېكىمنىڭ كەلگىنىدىن ھەممىسى خۇرسەن بولدى. ھېكىم قازاننىڭ ئۈستىنى مەھكەم قىلىپ يېپىپ،

ئوت يېقىشنى بۇيرۇدى. ھەممە ئەر-خوتۇن ئۆينىڭ ئىچىدە ئىدى. ئۇلار كېسەلنىڭ ئەتراپىدا ھەلقە ئۇرۇپ ئولتۇردى. قازان قاينىغان ۋاقىتتا خوتۇن «ھەي ھېكىم، تەڭرىنىڭ ھەققى ئۈچۈن مېنىڭ جېنىمغا رەھىم قىلغىن، يېنىپ تامام بولدۇم. مۇنىڭدىن كېيىن بۇ خوتۇننىڭ يېنىغا كەلمەيمەن» دېدى. كىشىلەر بۇ سۆزنى ئىشىتىپ خۇشۇاخ بولۇشتى. ھېكىم:

— ئەگەر ئەھدە قىلىپ ئۆز مەزھىپىڭ بويىچە قەسەم قىلساڭ سېنى ئازاد قىلىمەن، — دېدى. خوتۇن ئورنىدىن تۇرۇپ ھېكىمنىڭ قۇلىقىغا بىرەر قۇر سۆزلەرنى قىلىپ يەنە ئۆز ئورنىغا بېرىپ ياتتى. ھېكىم قازاننى چۈشۈرۈپ يەرنىڭ ئاستىغا كۆمۈشنى بۇيرۇدى. ھېكىم:

— قائىدە-دەستۇرىڭنى ئېيتقىن، — دېدى. خوتۇن:

— ماڭا يىپەك توقۇلمىلاردىن كىيىم كىيدۇرۇپ بارلىق خۇشبۇي دورىلارنى ئۆيدە ئىشلىتىپ داۋالىغىن. بىر مەپىدە ئولتۇرغۇزۇپ، مەپىنىڭ ئۈستىنى ئالتۇن بېزەكلەر بىلەن يېپىپ خۇش ئاۋاز ناخشىچىلار ۋە سازەندىلەرنى كەلتۇرۇپ نەغمە قىلسۇن، مەن ئولتۇرغان مەپىنى تۆت كىشى كۆتۈرۈپ ھويلىنىڭ ئەتراپىنى يەتتە قېتىم ئايلاندۇرسۇن. ھېكىم مەپىدە ئولتۇرۇپ مەن بىلەن ئەھدە قىلىشسۇن، — دېدى، ھېكىم:

— ھەي بەتبەخت، سەن پادىشاھلارغا مۇيەسسەر بولىدىغان سۆزلەرنى ئېيتىۋاتىسەن. بۇ بىچارىلەرگە قىيىندۇر. ئاسانراق ئىشنى بۇيرۇغىن، — دېدى. ئېرى:

— ھەي دانا ھېكىم، كۆپ تالاش-تارتىش قىلمىغىن، ھەرقانداق مەقسىتى بولسا ھاسىل قىلىمىز، — دەپ دەرھال بۇيرۇغان نەرسىلەرنى تەييار قىلىپ خوتۇن بىلەن ھېكىمنى مەپىگە ئېلىپ، مەپىنىڭ بىر ئايىغىنى ئېرى، يەنە بىر ئايىغىنى قېرىنداشلىرى كۆتۈرۈپ ھويلىنىڭ ئەتراپىدا ئايلاندۇرۇشقا باشلىدى. ناخشىچى ۋە سازەندىلەر ئۆز ناخشا سازلىرىنى چېلىشقا تۇتۇندى. ھېكىم مەپىنىڭ

ئىچىدە خوتۇننىڭ مەقسىتىنى ھاسىل قىلدى. كامىل ھەيىار ھېكىم مەپىنىڭ ئېتىكىنى كۆتۈرگەندىن كېيىن، مەپىنى يەرگە قويدى. مەككار خوتۇن كۆزىنى ئېچىپ ھەر تەرەپكە قاراپ:

— خالايىق بۇ قانداق ۋەقە؟ بۇ مۇزىكا سۆھبەتلىرى نېمە سەۋەبتىن بولدى؟ بۇ نامەھرەم كىشى بۇ يەردە نېمە ئىش قىلىدۇ؟ — دەپ يۇزىنى يوشۇردى. ئېرى ناھايىتى خۇشاللىق بىلەن تەبەسسۇم قىلىپ:

— ھەي خوتۇن، بۇ يىغىلىش سېنىڭ ئۈچۈندۇر، تەڭرىتائالا بۇ ھېكمىنىڭ ئۆمرىنى ئۇزۇن قىلسۇن، ئەگەر بۇ ھېكىم كەلمىگەن بولسا سەن بۇ دۇنيادىن كېتىپ قالاتتىڭ، — دەپ بولغان ۋەقەنى بايان قىلدى. خوتۇن:

— سۇبھاناللا، بۇ ئىشلاردىن ئازراقمۇ خەۋىرىم يوق، — دېدى، ئاخىرى ھېكىمگە كۆپ نەرسىلەرنى بېرىپ ئىززەت-ئىكرام بىلەن ئۇزىتىپ قويدى.

ئەتىسى يەنە بەش خوتۇن بەرھەمەنزادە بىلەن دەريانىڭ ياقىسىدا جەم بولۇپ كېچە بولغان ۋەقەلەرنى بايان قىلدى. ھەممىسى تەھسىن-ئاپىرىنلار ئوقۇپ، ئۇستىلىقلىرىنى ماختاشتى. ئاندىن كېيىن بەش خوتۇن بىرگە بولۇپ بەرھەمەنزادىگە:

— ھەي ساددا، ئىش كۆرمىگەن ياش، ئەمدى «تەريابىد» كىتاب ئىلمىدىن خەۋەردار بولدۇڭ. «تەريابىد» ئىلمىنىڭ بارلىقى بۇ بەش ساۋاقنىڭ سىرتىدا ئەمەس. خوتۇنۇڭنىڭ قايسى بۇلۇڭدا تۇرۇۋاتقانلىقىنى، نېمە ئۈچۈن سېنى دەشت-غۇربەتلەردە ئاۋارە قىلغانلىقىنى بىلدىڭمۇ؟ — دەپ بەرھەمەنزادىگە خوتۇننىڭ ھەقىقىتىنى مەلۇم قىلدى. يىگىت ئۇستازلىرى بىلەن خوشلىشىپ ئۇلارغا رەھمەت ئېيتىپ، ئۆيگە يولغا چىقتى.

بەرھەمەنزادە ئازلا پۇرسەتتە ئۆيگە يېتىپ كەلدى. خوتۇنى ئورنىدىن تۇرۇپ پاراڭلاشماقچى بولدى. بەرھەمەنزادە خوتۇنى تەرەپكە ئازراقمۇ ئىلتىپات قىلىپ قويمىدى. خوتۇن پاراسەت بىلەن قانداق

ۋەقە بولغانلىقىنى، بۇگۈن ئامالسىز ئاشقىدىن كۆڭۈل ئۇزۇشنىڭ زۆرۈرىيىتىنى بىلىپ يېتىپ، ئۆزىگە ئۆزى تەسەللى بېرىپ ئولتۇردى. كېچە بولغان ۋاقىتتا ئاشىقى «بۇ كېچە بەزم داستىخانلىرىنى راسلاپ ئىنتىزار بولۇپ ئولتۇرۇۋاتىمەن، ئەلۋەتتە تېز كېلىپ رەھىم-شەپقەتلىك كۆرسەتمىسە تاقىتىم تاق بولىدۇ» دەپ خەۋەر يەتكۈزدى. خوتۇن بۇ سۆزلەرنى ئاڭلاپ تېنىگە ئوت تۇتىشىپ:

— مەنمۇ ۋىسالىڭ ئارزۇسىدىمەن. لېكىن پەلەكنىڭ ئىشلىرى ھەمىشە بىر تەرىقىدە ئەمەستۇر. بۇ ئاخشام ئېرىم سەپەردىن كەلدى. ھەر تەرىقىدە بولسا بىر كېچىنى ئۆتكۈزسۇن، مېنىڭ ئۆزرەمنى قوبۇل قىلسۇن، — دەپ كەلگەن كىشىدىن جاۋاب ئەۋەتتى. ئاشىقى بۇ سۆزنى ئىشتىپ:

— ئەگەر بۇ كېچە ۋىسال دۆلىتىگىدىن مەھرۇم قىلساڭ، كۆكرىكىمنى ھىجران خەنجىرى بىلەن تىتىپ سەندىن ۋىدالىشىمەن، — دەپ يەنە كىشى ئەۋەتتى. خوتۇن ئاشىقىنىڭ يۈز-خاتىرسىنى قىلىپ نائىلاج قوبۇل قىلدى. قارىسا ئېرى ئۈيقۇغا كېتىپتۇ، ئاخىرى ئاشىقى تەرەپتىن كەلگەن خوتۇنىنى ئۆزىنىڭ ئورنىغا ياتقۇزۇپ:

— سەن بۇ كېچە مېنىڭ ئورنۇمغا كىرىپ ياتقىن، مەن بېرىپ دوستۇمنى خۇشال قىلىپ كېلەي، ئەگەر ئېرىم ئويغىنىپ ساڭا گەپ قىلسا ھەرگىز جاۋاب بەرمىگىن، — دەپ ئۆزى چىقىپ كەتتى.

خوتۇنىنىڭ ئاشىقى تەرەپتىن كەلگەن خوتۇن چىراغنى ئۆچۈرۈپ بەرەھەمەنزادىنىڭ ئالدىدا خاموش بولۇپ ئولتۇردى. بىرەر سائەتتىن كېيىن بەرەھەمەنزادە خوتۇنىغا كۆڭۈل مەيلى تارتىپ ھۇزۇر-ھالاۋەت ھاسىل قىلىش ئۈچۈن ئۆزىگە تارتقۇچى سۆزلەرنى باشلىغانىدى، ئەمما خوتۇن «ھەقىقىي سىر ئاشكارا بولۇپ قالمىسۇن» دەپ قورقۇنچتىن قىلچە ئاۋازىنى چىقارمىدى. بەرەھەمەنزادە:

— سەن ھەمىشە نازۇكەرەشمە ۋە ئىشۇنگەرلىك بىلەن سۆھبەت قىلاتتىڭ، بۇگۈن ئاخشام نېمە سەۋەبتىن ھېچ سۆزلىمەيسەن؟ —

دەپ سوردى. خوتۇن قورقۇنچتىن يەنە جاۋاب بەرمىدى. بەرھەمەنزادە دەرغەزەپ بولۇپ قولىغا پىچاق ئېلىپ خوتۇننىڭ بۇرنىنى كېسىپ تاشلاپ يەنە ئۇيقۇغا كەتتى. خوتۇن ئىشنىڭ باشقىچە بولغانلىقىنى كۆرۈپ ئامالسىز قازاغا تەن بېرىپ بېشىنى چۈمكەپ ياتتى. سەھەر ۋاقتى بولۇپ، ئۇ مەككار پاھىشە خوتۇن ئاشىقى ئالدىدىن كېلىپ ئىشارەت بىلەن خوتۇننى ئويغىتىپ، بۇ ئاخشام قانداق ئىشلار بولغانلىقىنى سوردى. خوتۇن:

— سېنىڭ يولۇڭدا بۇرنۇمنى نابۇت قىلدىم، — دەپ بۇرنىنى كۆرسەتتى. مەككار خوتۇن دەللال خوتۇنغا ئۆزرىلەر ئېيتىپ:

— ھەرقانداق ئىش بولسىمۇ مېنىڭ يۈز-خاتىرەمنى قىلىپ سىر پەردىسىنى يىرتمىغىن، مەنمۇ بىر ۋاقىتتا ساڭا خىزمەت قىلىمەن، — دەپ دەللال خوتۇننى خۇشال قىلىپ، ئۆزى ئۆينىڭ بىر تەرىپىدە ئولتۇرۇپ يېلىنغان ئاۋازدا:

— ھەي تەقدىرتائالا، بارلىق يوشۇرۇن ئىشلارنىڭ ھەممىسى ساڭا ئاشكارىدۇر. ئۆزۈڭ بىلىسەن، مېنىڭ پاكلىق دىيانىتىم ئىسيان توپىسىغا بۇلغانمىغاندۇر، يەنى مەن ھەرگىز خاتالىق يولىغا ماڭغان ئەمەسمەن. ئەمدى لۇتپى مەرھەمەت بىلەن بۇ بالايىئاپەتلەردىن مېنى خالاس قىلىپ بۇرنۇمغا شىپايى كارامەتلىرىڭنى ئاتا قىلغىن، — دەپ بېشىنى سەجدىگە قويۇپ مۇناجات قىلىۋاتاتتى. بەرھەمەنزادە ئويغىنىپ خوتۇننىڭ مۇناجات قىلىپ ئولتۇرغانلىقىنى كۆرۈپ قۇلاق سېلىپ ئولتۇردى. بىرەر سائەتتىن كېيىن مەككار خوتۇن بېشىنى كۆتۈرۈپ يۇقىرى ئاۋاز بىلەن:

— تەقدىرتائالاغا شۈكرى قىلىمەنكى، بىگۇناھلىقىم مەلۇم بولدى. بۇرنۇم سالامەت بولۇپ خەلق ئارىسىدا شەرمەندىلىكتىن خالاس بولدۇم، — دەپ توۋلىدى. بەرھەمەنزادە بۇ مۇناجاتنى ئاڭلاپ، ئورنىدىن تۇرۇپ چىراغنى يېقىپ، خوتۇننىڭ بۇرنى راستىنلا ساق-سالامەت تۇرغانلىقىنى كۆردى. بەرھەمەنزادە بۇ ئىشلارنى ئېنىق كۆرۈپ ھەيران-ھەس بولۇپ قىلغان ئىشىدىن پۇشايمان قىلدى ھەم

توۋا-ئىستىغپار قىلىپ خوتۇنىنىڭ ئايىغىغا باش قويۇپ ئۆزرىلەر ئېيتىپ، ھەر خىل گۈمانلارنى كۆڭلىدىن چىقىرىپ، ھەر دائىم خوتۇنىنىڭ ھۆرمىتىنى قىلدى.

*　　*

ۋەزىر ھېكايىسىنى تامام قىلىپ شاھزادىدىن رۇخسەت ئېلىپ خوشلاشتى. ئاخشىمى يەتتە ۋەزىر جەم بولۇپ «ئەتە ھەممىمىز بىرلىكتە پادىشاھنىڭ خىزمىتىگە بېرىپ جاۋابىنى بېرەيلى» دەپ مەسلىھەت قىلىشتى.

يەتتە ۋەزىر جەم بولۇپ شاھزادىنىڭ خىزمىتىگە كېلىپ ئۇنىڭغا نەسىھەت قىلغانلىقى، بۇ نەسىھەتنىڭ شاھزادىگە پايدا بەرمىگەنلىكى

قۇياش جاھاننى يورۇتقۇچى نۇرىنى جاھان مۇلكىگە سېخىيلىق بىلەن چېچىپ تاڭ يورۇدى. يەتتە ۋەزىر بىر پىكىرده جاھاندار سۇلتاننىڭ خىزمىتىگە بېرىپ، سۆز ئەتىرلىرىنى پاساھەت مەيدانىدا جىلۋىلەندۈرۈپ، نەسىھەت ئىشىكلىرىنى داغدامىلاشتۇرۇپ شاھزادىگە:

— ھەي ئالىي مەرتىۋىلىك شاھزاده، خوتۇنلارنىڭ ماھىيىتىنىڭ قارىلىقى ۋە ئىچكى دۇنياسىنىڭ زەھەرلىكىدىن ئۇلارنىڭ نۇر چېچىپ تۇرۇشىنى ئاسانلا چۈشىنىۋېلىشقا بولىدۇ. سەن ھەيۋەت ۋە شان-شەۋكىتى ئالەمنىڭ ئۇ چېتىدىن بۇ چېتىگە پۈر كەتكەن ئەقىل-پاراسەتلىك دانىشمەن، شۇنداقلا جاھانگىرلىك ۋەھىمىدىن جاھان پادىشاھلىرى لەرزىگە كەلگەن كىشى تۇرۇقلۇق، سەن خوتۇنلارنىڭ مۇھەببىتىگە گىرىپتار ۋە مۇپتىلا بولۇپسەن. بۇ تولىمۇ تەئەسسۇلىكتۇر. چۈنكى ئۇلارنىڭ زاتىدا ئۆزىرە ۋە ھىيلە-مىكىردىن

باشقا هېچقانداق ئەمرىمەرۇپنى تەسەۋۋۇر قىلىش مۇمكىن ئەمەس. ئەگەر بۇ ۋادىدىن قايتىپ، بۇ خىياللارنى بېشىڭدىن چىقارمىساڭ، دۇنيادا تولىمۇ ئاجىز، كۈتا ھىممەتلىكلىكتە داڭلىق ۋە مەشھۇر بولسەن، ـــ دېدى. شاھزادە ئىشق-مۇھەببەت شارابىنىڭ جانغا ھۇزۇر بەرگۈچى ۋە مەست قىلغۇچى كۈچىدىن پارامۇش ئىدى. شۇ سەۋەبتىن ۋەزىرلەرنىڭ نەسىھەتى پەقەت تەسىر قىلمىدى، بەلكى مۇھەببەت ئىشتىياقى بۇرۇنقىدىنمۇ زىيادە بولدى. ۋەزىرلەر شاھزادىنىڭ ئەھۋالىنى غەيرىي ھالدا كۆرۈپ نائىلاج نەسىھەتتىن نائۈمىد بولۇپ، پادىشاھنىڭ خىزمىتىگە كېلىپ:

ـــ ھەي ئالىي مەرتىۋىلىك پادىشاھ، بارلىق تىرىشچانلىقىمىزنى كۆرسىتىپ مۇمكىنچىلىكىنىڭ بارىچە شاھزادىگە كۆپ نەسىھەت ۋە ئەرزلەر قىلدۇق. ھېچقانچە پايدا بەرمىدى ۋە سۆزىمىز ئازراق بولسىمۇ تەسىر قىلمىدى. جانابىي ئالىي ھەزرىتى شاھىنشاھ پادىشاھنىڭ پاك كۆڭلىگە ئىشق-مۇھەببەت ئوتى تۇتىشىپ ئارزۇ-ئارمان ئىستەكلىرىدىن پەلەكتە تۇغ-ئەلەملەر كۆتۈرۈلۈپ تۆت كوچا ئېغىزىنى شەيدالىقتىن ئاۋازغا كەلتۈردى. بۇ دىياردا ئەقىلنىڭ ساقچىلىرى سىياسەت راۋانلىقىدىن مەغلۇپ بولغاندۇر. چۈنكى ئىشقنىڭ دولقۇنى بالايىئاپەتتۇر. ئەقىل بولسا قۇرۇق ئوت-چۆپ، ئىشق توپىنى بولسا تېز ئېلىپ قاچقۇچى ئالىم ئوغرىسىدۇر. ئەقىلنىڭ يورۇقلۇق شامىدەكى كۆرۈنۈپ تۇرغان جاراھىتى بولسا ئىشق نەيزىسىنىڭ سانجىلىشىدىن ئاقما تۆشۈك بولغاندۇر. ئەقىلنىڭ جاراھىتى مەلھەم سۈرتۈلگەن پاختا بىلەن ساقايمايدۇ. گۈلشەن بولسا كۆڭۈل چىمەنىدە ئىشقنىڭ سۇ ھاۋاسى بىلەن ياشىرىدۇ. گۈل شەيداسى ئەقىل خەزىنىسىدىن ئۇن-تېنىز ئايرىلمايدۇ، ـــ دېدى. پادىشاھ ۋەزىرلەردىن بۇ سۆزلەرنى ئىشتىكەندىن كېيىن كۆڭلى غەم-قايغۇ ئوتىدا يېنىپ ئاخىرى بارلىق ئەمىر، ۋەزىر، دۆلەت كاتىپلىرى ۋە مەسلىھەتچىلىرىنى جەم قىلىپ شاھزادىنىڭ ئىشىنى قانداق

قىلىش توغرۇلۇق كېڭەش ئېلىپ بارىدى. بارلىق دانىشمەنلەر بىر پىكىرگە كېلىپ پادىشاھقا:

— ھەي ئالەم پادىشاھى، ۋاي كەرەمىلىك سۇلتان، ئەمدى شاھزادىنىڭ داۋاسى يەنە نەسىھەت بىلەن بولمايدۇ. چۈنكى ئۇنىڭ ئىختىيارى قولىدىن كېتىپ، ئىرادە ئوقى قازانىڭ قوغدىشىدىن ئېتىلىپ چىقىپتۇ. ئەمدى ياخشى مەسلىھەت بۇكى، شاھزادىنىڭ تەمەننا غۇنچىسى مۇراد چىمەنىدە گۈلىستانلار ياساپ، ئارزۇ گۈلشەنىنى ئۈمىد غۇنچىلىرى بىلەن تولدۇرۇش ئۈچۈن تىرىشساق، يەنى قىز ئاتىسىنىڭ رىزالىقى بىلەن ئۇ جەننەت باغچىسىدىكى ئەتىر گۈللەر سەرخىلى بەھرەۋەربانۇنى بۇ جاھان دەرياسىنىڭ ياقىسىدىكى قەد كۆتۈرۈپ تۇرغان سەرۋى دەرىخى — جاھاندار سۇلتان بىلەن تۇي قىلىپ قويساق، — دەپ مەسلىھەت بەردى. پادىشاھ ئويلىنىپ، بۇ قېيىن ئىشنىڭ باش-ئاخىرىنى ۋە بۇ خىيالىي نەقىشنىڭ سىزىلىش جەريانىنى كامىل دانىشمەنلەردىن سوردى. ئۇلار پادىشاھقا:

— ئەگ ياخشىسى بىر ئەقىللىق دانا ئەلچىنى بىر بۆلۈك سوۋغا-سالاملار بىلەن بىرگە مۇھەببەت ۋە مەقسەت-مۇددىئا پۈتۈلگەن بىر پارچە خەتنى قوشۇپ بەھرەۋەربانۇنىڭ ئاتىسىنىڭ يېنىغا ئەۋەتسەك، ئۇستىلىق ۋە ناتىقلىق بىلەن بۇ گۈھەر ئۈمىدىمىزنى غەلبىە يېپلىرىغا تىزىپ، ئۈمىد يېپلىرىنى قولىغا ئېلىپ مەقسەتنى ھاسىل قىلساق، — دېدى. پادىشاھقا ۋەزىرلەرنىڭ بۇ توغرا مەسلىھەتى ئورۇنلۇق كۆرۈنۈپ بىر خۇشخەتلىك كاتىپقا گۈھەر مەقسەتلىرىنى كىشنى خۇشال قىلىدىغان ۋە تەلەپكە لايىق ھالدا سىزىپ گۈلگۈن ساباتەبىئەتلىك قەلەمنى بالاغەت ۋە پاساھەت مەيدانىدا جەۋلان قىلدۇرۇشنى بۇيرۇدى. سېھىرگەر كاتىپ پادىشاھ كامكارنىڭ پەرمانى بىلەن مۇشكى قەلەمنى قولىغا ئېلىپ خوجىنىڭ ئەمر-پەرمانىنى جان-دىلى بىلەن بەجا كەلتۈرگۈچى

خىزمەتكارغا خاس تەبىئىتى بىلەن، ئاق رەڭلىك قەغەزنىڭ ئۈستىدە قەلەم ئوينىتىپ، قەلەمنى بۇلبۇلدەك قەغەز ئۈستىدە ئاۋاز كەلتۈرۈپ سۆزنى ۋايىغا يەتكۈزدى.

«ئالەملەرنىڭ ياراتقۇچىسى ئۇلۇغ تەڭرىگە ھەمدۇسانا ۋە مەدھىيىلەشكە قەلەمنىڭ تىلى ئاجىز كېلىدىغان پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا نەئەت، سالاملاردىن كېيىن، شاھ ئالىيلىرىغا گۈزەل ئىبارىلەر مەنىلىرىدىن ئەڭ شېرىنلىرىنى تاللاپ، دوستلۇق گۈلشەنىدە پەرۋىش قىلىنغان ئارزۇ-ئۈمىدلىرىمىزنى بايان قىلغۇچى رەيھانلار گۈلدەستىسىنى يوللايمىز. بارلىق قوۋملارنىڭ ئاساسى بولغان فەرىدۇن ۋە كەيخۇسرەۋگە ئوخشاش مەملىكەتنىڭ گۈلتاجىغا؛ ئالەمگە زىننەت بەرگۈچى، مۇراد-مەقسەت تۈلپارىنىڭ سەلتەنەت ئۈزەڭگىسىگە ئايىغ قويغان ئالىيلىرىغا؛ بەختىيارلىقنىڭ ئىگىسى، مەملىكەتلەرنى ئىشغال قىلىش سىرلىرىنى ئاچقۇچى جانابلىرىغا سەمىمىي سالاملىرىمىزنى يوللايمىز.

دوستلۇق مەيلىنىڭ قەلبىمى سىزنىڭ دۇئايىڭىزدا ئۇچقۇر ئاتتەك جەۋلان قىلماقتا. گەرچە بىز دوستلۇق ئالاقىسى ئورنىتىش ئۈچۈن ئەلچىلەر ئەۋەتكەن بولساقمۇ، پەقەت يۈرىكىمىزلا ئېتىراپ قىلالايدىغان ئەسلىي مەقسىتىمىز سىز بىلەن قېلىن دوستلۇق ۋە يېقىن قېرىنداشلىق ئورنىتىشتۇر. ئالىي ھىممەتلىك دائىم مۇھەببەت يۇلتۇزلىرىنىڭ چاقنىشى ۋە دوستلۇق رەيھانلىرىنىڭ خۇش پۇراقلىرىغا سەۋەبتۇر. بىز بىرلىكتە يۈرەكلەرنىڭ يېقىنلىقى ۋە روھى بىرلىشىشنى بارلىققا كەلتۈرگۈچى ئالاقىلەرنى ئورنىتايلى. بۇنى ھەقىقەت بازىرىنىڭ گۆھەرشۇناسلىرى ۋە سىر-ئەسرارلاردىن ۋاقىپ بولغۇچىلار مۇھەببەت دەپ ئاتىشىدۇ. بۇ سىرلىق يورۇق دۇنيادا ئۇنىڭدىن ئۇلۇغراق، ھەتتا ئۇنىڭغا تەڭ كەلگۈدەك نەرسە يوق. شەك-شۇبھىسىزكى، بىزنىڭ بۇ ئارزۇ-ئۈمىدلىرىمىز مېھىر-مۇھەببەتنى

ئۆزىگە مۇجەسسەم قىلغان سۈرەتىيا يۈلتۇزىنىڭ يېنىغا ئورۇنلاشقان ئەقىل-ئىدراكىنىڭ ئەينىكىدە روشەن ئەكس ئېتىدۇ. لېكىن ئىشىنىڭ ئەسلىي ماھىيىتىنى ئەمەس، بەلكى تاشقى كۆرۈنۈشىنىلا كۆرىدىغان كىشىلەرگە ئېھتىياجىمىز چۈشكەچكە، مەن پۈتۈن ئارزۇ-ئارمانلىرىمنى تەڭرىنىڭ دەرگاھىغا ئەرز قىلدىم. ئۇ سەممىي مېھىر-مۇھەببىتىمىزنىڭ زەنجىرلىرىنى ئۈلاشتۇرغاي. ئۆز رۇخسارىنى باشقىلارغا كۆز-كۆز قىلمۇاتقان گۈزەلنىڭ ھۆسن-جامالىدەك بىزنىڭ سەممىي نىيىتىمىزمۇ ئۆزىنىڭ گۈزەللىكىنى نامايان قىلغاي، ئۇلۇغلارنىڭ مۇستەھكەم ئىتتىپاقى ۋە دوستلۇقى مەڭگۈ ئۈزۈلمىسۇن. ئۇلار بارلىق ھۆكۈمدار ۋە پادىشاھلارغا نەمۇنە بولسۇن. شۇڭا خانىدانىمىزدىكى زېرەك، دانىشمەنلەرنىڭ مەسلىھەتى بىلەن سىز ھۈمايۇننىڭ ھۈزۇرىغا ئىشەنچلىك، قابىلىيەتلىك خىزمەتچىمىزدىن ئەۋەتىشنى لايىق تاپتۇق. ئۇ بىزنىڭ ھەممە سىرلىرىمىزدىن خەۋەردار، كىچىكىدىن باشلاپلا بىزنىڭ تەربىيىمىزدە يېتىلگەن، سەلتەنەتكە خىزمەت قىلىش ئۈچۈن خاس تەربىيە ئالغاندۇر. ئۇنىڭغا دوستلۇق ۋە قېرىنداشلىق ئورنىتىش توغرىسىدىكى ئارزۇلىرىمىزنى ئوتتۇرىغا ۋاستىچى قويماي، شەخسەن ئۆزى بايان قىلىش تاپشۇرۇلدى.

يەر يۈزىدىكى خەلىپىلىكلەرنىڭ ۋە سەلتەنەتنىڭ مەركىزى بولغان جانابلىرىدىن كۈتىدىغان ئۈمىدىم شۇكى، ئىلتىماسىمنى قوبۇل قىلىپ، مۇراد چىمەنزارلىرىنىڭ ئەبەدىي گۈللىشى ئۈچۈن ئۇنى مېھرىبانلىق بۇلاقلىرىدىن سۇغىرىدۇ. غەمگە تولغان يۈرىكىمىزدىكى غۇبارلارنى ئۆز مەرھىمىتى بىلەن پاكلايدۇ. ئاخىرىدا بۇ چەكسىز دۇنيا مۇھەببەتنىڭ ئالىي قەسرىنى تىكلەيدۇ. ئۆز ئەقىل-ئىدراكى بىلەن ئىلىم گۈلشەنىنى بېزەيدىغان ۋە ھەقىقەتنى نۇرلاندۇرىدىغان، يىغىلىشلارنى ئۆز ئىشتىراكى بىلەن زىننەتلەيدىغان كىشىلەرگە مەلۇمكى، بۇ پانىي

دۇنيا رەسسامنىڭ تىرىكچىلىك بابىدىكى ئەڭ ياخشى تەسۋىرى — ئىتتىپاقلىق ۋە بىرلىكتۇر. مۇھەببەت خەلق ئۈچۈن بەخت-سائادەتنىڭ مىسالىدۇر. دېمەك، ئىقتىدارلىق ھۆكۈمدارلار بىلەن پادىشاھلار ئوتتۇرىسىدىكى دوستلۇق-مۇھەببەتنىڭ نەقەدەر ئاجايىپ بولىدىغانلىقى ئۆز-ئۆزىدىن مەلۇم. پادىشاھلار تەڭرىتائالانىڭ ياراتقان بەندىلىرى ئىچىدىكى ئەڭ ئەلاسى ۋە سۆيۈملۈكىدۇر. ئىنسانلار ئارىسىدا پەيغەمبەرلەردىن قالسىلا پادىشاھلار ئەۋزەلدۇر. تەڭرى ئۇلاردىن مەرھەمەتىنى ئايىمىغاي.

بۇ سائادەتلىك تىلەك ۋە ئىزگۈ سۆزلەردىن غەرەز شۇكى، ئەگەر بەزى ئەقىل-ئىدراك قائىدىلىرىنى بىلمەيدىغان پاراسەتسىزلەر، ئالىيجانابلىقنىڭ خۇشبۇي ھىدلىرىنى پۇراپ باقمىغان ۋە ھەقىقىي مەقسەتنىڭ تېگىگە يېتەلمەيدىغان قۇرۇق سۆزلەتلەر خەيرخاھلىق قىلغۇچى سۈپىتىگە كىرىۋېلىپ، بۇ چوڭ ئىشىمىزغا ئارىلىشىپ بىزنىڭ ئىلتىماسىمىزنى باشقىچە چۈشەندۈرمەكچى بولسا، شان-شەرەپلىك ئۇلۇغ زاتلارنىڭ ئۇنداق ئادەملەرنىڭ گەپ-سۆزلىرىنى ئىناۋەتكە ئالماسلىقلىرىنى ئۈمىد قىلىمىز. بىزنىڭ ياخشى نىيەتلىرىمىزگە سايە چۈشمىگەي. شەخسەن ئۆزىڭىز مۇقەددەس پىكرىڭىزنى يۇرگۈزۈپ، ئىستەكلىرىمىزنىڭ ئەسلىي ماھىيىتىگە ھەققانىي نەزەر تاشلىغايسىز. ئۇنىڭ لاتاپىتىنى پەملەپ، بۇ شېرىن-شەربەتنى تېتىپ كۆرۈپ، بىزدەك تەشنالارغا چەكسىز لەززەت بېغىشلاڭ.

مېنىڭ مەملىكىتىمدە ئادەملەرنىڭ ئەڭ ياخشىلىرىدىن بولغان بىرقانچە ياخشى، كالتە پەملەرنىڭ غەيرەت-شىكايىتى تۈپەيلى، ھاكىمىيىتىمىز تەۋەلىكىدىكى ئەۋلادتىن ئەۋلادقىچە ئىتائەت دائىرىسىدىن چىقمىغان بىر تۈركۈم ئاھالىلەر قوزغىلاڭ كۆتۈردى. ئۇلار ئېگىز تاغ، تار جىلغىلاردىن ئۆتۈپ، ئەتراپىتىكى شەھەرلەرنىڭ خەلقىنى بۇلاڭ-تالاڭ قىلىشقا باشلىدى. بۇ

ئارقىلىق ئۇلار ئۆز ھالاكەتلىرىگە قاراپ ئىنتىلدى. بۇ شەھەر پۇقرالىرىنى قوغداش ۋە يولدىن ئازغانلارنى جازالاش ئالىيجانابكىشىلەرنىڭ زىممىسىگە چۈشىدۇ، ئەلۋەتتە. شۇڭا بۇزغۇنچىلارنى تىنچىتىش ئۈچۈن مەشھۇر لەشكەر بېشىنىڭ قوماندانلىقىدا ناھايىتى زور قوشۇن ئەۋەتتىم. بۇنداق ئىشتىكى غەلىبە ۋە زەپەر پەقەت ئىلاھىي يارەمگە ۋە تەڭرىنىڭ ئىرادىسىگە باغلىق، ئاقىۋەت دۈشمەن ۋە غالىب قوشۇننىڭ ئايىغ ئاستىدا بىتچىت قىلىنىدى. شۇنداقلا بۇ ۋەقە بارلىق بۇزغۇنچىلار ئۈچۈن دەھشەتلىك ئىبرەت بولدى. خانىدانىمىزنىڭ دوستلىرى ۋە خەيرى خاھلىرىنىڭ ساداقىتى ۋە پىداكارلىقى مۇستەھكەملەندى.

شۇبھىسىزكى، ئەبەدىي ھۆكۈمرانلىققا مۇشەررەپ بولغانلارغا قارشى باش كۆتۈرگەنلەر، مەنمەنلىك ۋە كىبىرگە مۇپتىلا بولغانلار پەقەت ئۆز ھالاكەتلىرىنى يېقىنلاشتۇرىدۇ ھەمدە يەرگە قارىتىپ ئېتىلغان ئوققا ئوخشاش مۇقەررەر ھالدا تۈپراققا قادىلىدۇ.

بۇ قۇرلار پەقەت مۇھەببەت ھېس-تۇيغۇلىرى بىلەن يېزىلدى. ئەگەر تەڭرى خالىسا بىز دوستلۇق ۋە خەيرخاھلىق ئالاقىلىرىنى ئورنىتىمىز. سىز جانابي ئالىيلىرىمۇ ئىتتىپاق ۋە مۇھەببەت نەمۇنىلىرىنى نامايان قىلغايسىز. بەخت-سائادەتنى، ئۆز مەنپەئەتىڭىزنىمۇ نەزەردە تۇتۇپ، ياخشى خىسلەتلەرنىڭ زەنجىرىنى ئۈزمەگەيسىز. سەلتەنىتىڭىزنىڭ ئابرۇيىنى يەرگە ئۇرمىغايسىز. دۆلىتىڭزنىڭ ئامانلىقى ۋە راھەت-پاراغىتى ئۈچۈن، دۈشمەنلەرنىڭ يىلتىزىنى قۇرۇتۇش ئۈچۈن بارلىق پۇقرالارنىڭ تىنچلىقى ۋە ئارامىنى ساقلاش ئۈچۈن، دىنىمىز ۋە دۆلىتىمىزنىڭ گۈللەپ-ياشنىشى ئۈچۈن، پادىشاھلار زاتىنىڭ زىبۇ زىننىتى ھېسابلانغان غەلىبىلەرگە ئېرىشىش ئۈچۈن، بىر ئاللانىڭ ھەققى-ھۆرمىتىگە ئاتاپ دۇئا قىلىۋاتقان مەن كەمىنىگە خۇشاللىنارلىق جاۋاب يوللىشىڭىزغا ئىشىنىمەن.

قەلەمسىز ئەمدى ئارتۇق چېچەنلىك قىلماي مانا مۇشۇ يەرگە كەلگەندە چېكىنىدۇ. سەلتەنەت ۋە ئىقبال قۇياشىسىز سەلتەنەت ئاسمىنىدا مەڭگۈ پارلىسۇن، تەخرىتائالا سىزدىن ئۆز مەرھەمىتىنى ئايمىسۇن.»

ئەلچى پادىشاھ بىلەن خوشلىشىپ يولغا چىقتى. ئۇ ھارغان-ئاچقىنىغا قارىماي مەنزىلمۇ مەنزىل يۈرۈپ ئاخىر بەھرەۋەربانۇنىڭ ئاتىسىنىڭ يۇرتىغا يېتىپ باردى ۋە پادىشاھنىڭ قوبۇل قىلىشىغا ئېرىشتى. مۇئامىلە ئەدەپ-قائىدىلىرىنىڭ بۇ بىلىمدانى ۋە سۆزمەنى ئۆز ئادىتى بويىچە پادىشاھقا ھەددىدىن زىيادە ئاجايىپ سۆۋغا-سالاملار بىلەن بىللە مەكتۇپنى تاپشۇردى. ئاندىن مۇڭاپىق سۆزلەر بىلەن مەكتۇپنىڭ ئەسلىي ماھىيىتىنى بايان قىلدى. پادىشاھ مەقسەتنىڭ نېمىدە ئىكەنلىكىنى چۈشەنگەندىن كېيىن قاتتىق غەزەپكە كەلدى، رەڭگى ئۆزگىرىپ، چىرايىدا رەنجىش ئالامەتلىرى پەيدا بولدى، ئاخىرى مەنسىتمەسلىك ئىپادىسى بىلەن ئەلچىنىڭ ئىلتىماسىنى رەت قىلدى.

پادىشاھنىڭ يېقىن كىشىلىرى بۇ ئۆزگىرىشتىن ھەيران بولۇشتى. پادىشاھ بولسا لام-جىم دېمەيتتى. ئەلچى ئومىدسىزلىنىپ تەمتىرەپ قالدى. بىرئازدىن كېيىن پادىشاھ خاس كاتىپ خەلپىنىڭ پەرمانى بىلەن ئۇچقۇر ۋە ئىشەنچلىك قەلەمنى چاپتۇرۇپ، جاۋاب خەت يېزىشقا باشلىدى.

بەھرەۋەربانۇنىڭ ئاتىسىنىڭ كامكارغا يازغان نامىسى بۇدۇر:

«پاك پەرۋەردىگارغا ھەمدۇسانا ۋە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا سالاۋاتتىن كېيىن، ئالەم گۈلشەننىي ۋە ھۆكۈمدارلار بەزمىسىنى بېزىگۈچى، جاھان سەلتەنتىنىڭ تايانچى ۋە سەردارى،

پادىشاھلىق تاجىسىنىڭ شولىسىنى ئاشۇرغۇچى ياخشى نىيەتلىك جانابىي ئالىيلىرىغا دۇئا ۋە سالام.

مەن مېھرىبان مۇھەببەت ۋە دوستلۇق گۈلدەستىسىنى، يەنى ھەربىر سۆزى ئەقىل-ئىدراك سەھىپىلىرىنىڭ گۆھىرى بولغان دوستانە مەكتۇپىڭىزنى ئەڭ ياخشى كەيپىياتتا ۋە ئەڭ قۇلاي پۇرسەتتە تاپشۇرۇۋېلىشقا مۇشەررەپ بولدۇم. نامىڭىز مېنى ناھايىتى خۇشال قىلدى، دوستلۇق ۋە مۇھەببەتنى ئىزھار قىلغان سۆزلىرىڭىزنى ئېتىبار بىلەن ئوقۇپ چىقتىم. شۇنداق، ئەلچىڭىز تەسىرلىك قىلىپ بايان قىلغان مەقسەتنىمۇ ئاڭلىدىم. تەڭرىگە شۈكرىلەر بولسۇنكى، مەن ئىلاھىي مېھىر-شەپقەت گۈلشەنىدە ھېكمەت ۋە مەرپىەت گۈللىرىنىڭ چىمەنزارىنى، رەيھانلار گۈلدەستىسىنى بەرپا قىلغانمەن. سەۋر-قانائىتىم بەدىلىگە ئىلاھىي يولىورۇقلار مەيخانىسىدىن ھەقىقەت شارابىنى تېتىپ بېقىش شەرىپىگە ئېرىشكەنمەن. شۈكلاشقا ئۆزۈمدىكى بىمەنە ئىش-ھەرىكەتلەرگە مايىللىقنى توختاتقانمەن. مەن ئەخمەقلەرنىڭ ئالدامچىلىقى ۋە ۋەسۋەسىسىگە ئۇچرىمايى، ھەر ئىككى دۇنيادىكى ئەمەللىرىمنىڭ ھېسابىنى ئەقىل-ئىدراك دەپتىرىم بويىچە بىر تەرەپ قىلدىم، مەن ھەقىقەتنى بۆھتاندىن، پايدىنى زىياندىن ئايرىيالايمەن، ئېسىلزادىلەر خىجالەتتىن ئاغزىدىن چىقىرالمايدىغان، ئاددىي كىشىلەر ھەممىلا يەردە جار سالمىدىغان ھەرىكەتلەرنى قىلمايمەن، قەسەم قىلمەنكى، تەڭرى بارلىق كىشىلەرنىڭ ئارىسىدىن تاللىغان ئۇلۇغۋار ھۆكۈمدارلارغا ئويلاپراق پىكىر قىلىش يارىشىدۇ. ئۇلار ئالدى بىلەن ئۆز ئارزۇ-مەقسەتلىرىنى ئاشكارىلىماي تۇرۇپ، شۇ ئىشنىڭ پايدا-زىيىنىنى ئەقىل تارازىلىرىدا ئۆلچەپ بېقىشلىرى كېرەك. ئەگەر ئۇلار يېتەرلىك دەرىجىدە روشەن ۋە نازۇك ئەقىلگە ئىگە بولمىسا، ئۇ ھالدا دانىشمەن مەسلىھەتچىلەر ئۇنىڭ ئورنىنى بېسىشى مۇمكىن. دېمەك، ئۇلار دانالارنىڭ مەسلىھەتىنى ئېلىشى كېرەك.

قىلغان ئىشلىرىدىن كېيىن پۈشايمان قىلماسلىقى ئۈچۈن، ئاقىللارنىڭ كۆرسەتمىسى بويىچە مەقسىتىنى ئەملگە ئاشۇرۇشى كېرەك. ھېچقانداق ۋاقىتتا ئاقىللار ئىشقا كىرىشمەي تۇرۇپ، ئۇ توغرۇلۇق سۆزلەشنى، ئۇنىڭ ماھىيىتىنى ئىككى تىللىق قەلەم ئارقىلىق تەرىپلەشنى خالىمايدۇ. بۇنداق قاملاشمىغان ئىشلارنىڭ نەتىجىسى بىرلا، ئۇ بولسىمۇ نومۇس ۋە پۈشايماندۇر، خالاس.

تەڭرىتائالا بۇنىڭدىن كېيىنكى ئىشلىرىمىزدا ئۆز مەرھەمىتىنى ئايىمىسۇن. ئەقىل-پاراسەتنى سىزگە يارىتىپ قويسۇن. سەلتەنىتىڭىز قۇياشى پارلاۋەرسۇن!»

پادىشاھ مەكتۇپنى يېزىپ بولۇپ ئەلچىنىڭ قولىغا بېرىپ ئۇنى يولغا سالدى. خورلانغان ۋە مۇشكۈل ئەھۋالدا قالغان ئەلچى مىڭ مۇشەققەتتە ئۆز شاھىنىڭ شەھرىگە يېتىپ كېلىپ، تەنە مالامەتلەر بىلەن يېزىلغان جاۋاب خەتنى خەلىپىنىڭ ئۈزەڭگىلىرى بولغان ۋەزىرلەرگە تاپشۇردى. پادىشاھ خەتنىڭ مەزمۇنىدىن گۆھەردەك مەقسىتىنىڭ ئەملگە ئاشمىغانلىقىنى بىلدى ۋە بۇنىڭدىن تولىمۇ رەنجىدى، ئاندىن ئۇ شاھزادىنى چاقىرىپ ئۇنىڭغا ئىشنىڭ نەتىجىسىنى بايان قىلدى. پادىشاھ ئوغلىغا «سۆزۈمگە قۇلاق سېلىپ ئەملگە ئاشمايدىغان ئارزۇلاردىن كېچەر» دېگەن نىيەتتە نۇرغۇن نەسىھەتلەرنى قىلدى، ئەمما شاھزادىنىڭ قەلبىدىكى ئىشق شارابى دەريادەك دولقۇنلايتتى. شۇڭا ئاتىسىنىڭ قىممەتلىك نەسىھەتلىرى ئۇنىڭ قۇلىقىغا كىرمەيتتى. ئۇ ھوشسىز بېشىنى ھەسرەت تىزىدىن كۆتۈرۈپ دېدىكى:

ـــ شۇنداق، ھەزرىتى شەھرىيار، سىزنىڭ رەھىمدىللىك بىلەن ئېيتقان ئالىيجاناب سۆزلىرىڭىز مۇۋاپىق ۋە قايىل قىلارلىقتۇر. بۇ سۆزلىرىڭىزنى كۆڭلۈمگە ئالتۇن ھەل بىلەن يېزىۋېلىشقا ئەرزىيدۇ. لېكىن شۇنى بىلىش كېرەككى، ئىشق بىلەن ئەقىل بىر-بىرىگە

زىتىتۇر. مەن ئىشق يولىدا مەجنۇن بولدۇم. ئىختىيارىمنىڭ تىزگىنىنى تەلۇتلىك قولىغا تاپشۇرغانمەن. ماڭا پەند-نەسىھەتلەر كار قىلمايدۇ. ئەقىل ماڭا ئارام بېرەلمەيدۇ...

ئەلقىسسە، شاھزادىنىڭ ئۇيغۇر-خىيالى چېچىلىپ، ئىختىيارى قولىدىن كەتتى. ئۆز دۆلىتىدىن جۇدا بولۇپ مەجنۇنلاردەك دەشتىلەردە يۈرەتتى. ئۇ جاھاندارچىلىقنى ئاۋارىچىلىك ۋە مىسكىنلىككە، ھۆكۈمرانلىقنى بىچارىلىككە، راھەتنى جاپا-مۇشەققەتكە، ئۆز دىيارىنىڭ پاراغىتىنى غېرىب-مۇساپىرچىلىققا ئالماشتۇردى. شاھلىق تاجىنى بېشىدىن ئېلىپ تاشلاپ، گۈمراھلار كۆلاھىنى، يىپەك كىيىملەر ئېغىر كېلىدىغان نازۇك گەۋدىسىگە دەرۋىشلەرنىڭ پالاس تونىنى كىيىپ يۈرەتتى. قۇياش رەشك قىلىدىغان جامالى گۈل بەرگىدىن نازۇك ئىدى. ئۇ غەمكىن دىلىنى قانلىق ياشلار بىلەن تولدۇرۇپ، ۋاپادار يارىنىڭ ئىشق ئوتىدا ئۆنى ئىزدەپ دەشت-بايابانلارغا يول ئالدى.

شاھزادىنى بۇ ھالدا كۆرگەن خالايىق پىغان چېكىشتى. يۇقىرى ۋە تۆۋەن تەبىقە كىشىلىرى ھەممىسى ھەسرەت ياشلىرى بىلەن كۆزىنى ياشلاپ، ھەيرانلىقتىن بارماقلىرىنى چىشلەتتى. نادامەت ئاۋازى سەھرادىكى گىياھلاردىن ئاسمانغا يەتتى. ئەپسۇس ساداسىدىن ئاۋام خەلقىنىڭ «ۋاھەرىخ» دېگەن ساداسىدىن نېلۇپەر دۆڭىسىگە ئوت تۇتاشتى.

دۆلەت چوڭلىرى بۇ دىلىنى ئۆرتىگۈچى ۋەقەلەرنى ئاڭلاپ بىرياقتىن ئەقىللىرى ھەيران بولسا، يەنە بىرياقتىن غەمكىن بولۇپ شاھزادىنىڭ خىزمىتىگە يۈگۈرۈشتى. ئۇلار شاھزادىنىڭ ئايىغىغا يىقىلىپ، ئۇنىڭغا نەسىھەت قىلىپ، ئۇنى بۇ يولدىن توسىدى. شاھزادە غەمكىن كۆڭلىنىڭ ئوتىدىن ئۈچقۇنلار چىقىرىپ، پىلىلداپ يېنىۋاتقان شامدەك ئىشق ھىجرانىدا ئىڭراپ ئۇلارغا:

— ھەي دانا كىشىلەر، تەقدىر قىممىتىگە باشتىن-ئاخىر ئىشق دەردى يېزىلغان تۇرسا، قانداقمۇ راھەتنىڭ چۈلۈۋرىنى قولۇمغا ئالاي؟

دىمىغىمغا جۇنۇنلۇق ئىسىلىرى تېگىپ ئىشىق سەۋداسى سەۋر لىباسىمنى پارە قىلدى. بۇ بەلكى ماڭا ياردەم ۋە يېقىنچىلىق ئورنىدىكى مەسلىھەتلەردۇر، دۇئا قىلىڭلار. مەقسەتلىرىم قەلب كوچىلىرىدا تەلەپكە يېقىنلىشىپ، ياتىدىغان ئورنۇمنى كوچا تۇپرىقىدىن ۋە مەغرۇر بېشىمنى يول تاشلىرىدىن قىلغايمەن، — دەپ ئىلتىجا قىلدى.

شاھزادە بۇ سۆزنى ئېيتقاندىن كېيىن خۇداغا ئۈمىد باغلاپ ۋە ئۇنىڭغا تەۋەككۇل قىلىپ، سەپەر تۆگىلىرىنى جابدۇپ، سالقىن شامالدەك تېز ئىلگىرىلىدى. شاھزادىنىڭ قىزغىن ۋە ئىخلاسمەن بىر تۇتىسى بار ئىدى. ئۇنى ئۆزىگە ھەمراھ قىلدى. كىمكى ھەقىقىي ئىخلاسمەن بولسا، ئۇنىڭ دىماغلىرىدىن بادام ياغلىرى ۋە بىنەپشىلەرنىڭ پۇرىقى چىقىپ تۇرىدۇ. بۇنداق چاغدا دوستلۇق يىپىنى ئۈزۈپ تاشلاش ھەقىقەت كۆپۈرلۈق بولۇپ، ۋاپا-ساداقەت ۋە ساپانىڭ بۇزۇلۇشى ئىدى. شۇڭا يېقىن مەھرەملىرىنىڭ ھەمراھلىقىدا يولغا چىقتى.

بالاغا گىرىپتار بولۇپ، مەجنۇنلۇق دۇنياسىدا ئۈزۈپ يۈرگەن، جان ئالغۇچى ئىشق ئوتىغا مۇپتىلا بولغان شۇ شاھزادە زۆھرە يۈلتۇزىغا ئوخشىشىدىغان گۈزەللەرنىڭ ھارۇت، ماروت ئىسىلغان قۇدۇققا زىنىخلىرىغا زۇلپى زەنجىرلىرى بىلەن ئىسىلغان پادىشاھلاردەك ھەيران ۋە سەرگەردان بولدى.

ئۇ گۈزەل چىمەنلەرنىڭ راھىتىدىن كۆڭۈل ئۈزۈپ، مېھنەت ئېتىغا مىنىپ، خىيال قەدىمىنى چۆل-باياۋانلارغا قويدى. ھەۋەس، ئىشتىياق ئايىغى بىلەن مۇشكۈلات باياۋىنىدا پىيادە يۈرۈشنى ئۆزىگە ئاسان تۇتۇپ، نۇرغۇن مۇساپىلەرنى باستى ۋە پاتلا ۋە دەريانىڭ يېنىغا يېتىپ كەلدى. دەريا سۈيىنىڭ شىددىتىدىن ساھىل گۇياكى ئايرىلىش غېمىگە پاتقان جانانەك چەكسىز غەمگە چۆككەنىدى. دولقۇن ئۆركىشىنىڭ شىددىتىدىن بېلىقلارنىڭ يۈرىكى قېپىدىن چىقىپ كېتەتتى. شاھزادە بارلىق ئىشتىياق بىلەن پەرۋاز قىلىپ

مەشۇقىنىڭ دىيارىغا يەتمەكنى ئارزۇ قىلاتتى. ئەمما بەكمۇ ئاجىزلىقتىن دەرمانى قالماي ھەيران بولدى. تۇتى بولسا ئىخلاس ۋە ھەۋەس ۋاپا قاناتلىرى بىلەن پەرۋاز قىلاتتى. ئۇ شاھزادىنى بۇ ھالدا كۆرۈپ ئۇنىڭغا رەھمى كېلىپ مۇنداق دېدى:

— ھەي سەرسانلىق كوچىلىردا يۈرگەن شاھزادە، سەن ئۆزۈڭگۇ كۈلپەتنىڭ دامىغا مۇپتىلا بولۇپسەن، ئىشقىنىڭ تۈمۈر قەپىسى ئىچىگە بەند بولۇپسەن. بىراق مېنى قەپەس زىندانىغا بەند قىلىپ ساقلىغىنىڭ مۇۋاپىق بولمىدى. ياخشىسى مېنىڭدەك بىر ۋاپادار قۇشنى قەپەستىن نىجاتلىققا چىقىرىۋەتكىن. مەن ھەر تەرەپكە پەرۋاز قىلىپ، بىر ئامال تېپىپ بۇ مۇشكۈلاتنى ئاسان قىلسام ئەجەب ئەمەس.

— ھەي سىرداش غەمگۇزارىم، — دېدى شاھزادە، — جاپا-مۇشەققەتلىك سەپەردە ئۈلپەتلىك، غەمخورلۇق، سىرداشلىق پەقەت سېنىڭ ۋۇجۇدۇڭدىن كېلىۋاتقىنى ماڭا تولىمۇ ئايان. مەن سېنى قەپەستىن چىقارغاندىن كېيىن سېنىڭ دەرھال پەرۋاز قىلىپ تۇتلارنىڭ ۋىسال ھەۋىسى ھەم جىنسلىرىڭنىڭ ئىشق جەزبىسى سېنى تارتىپ كېتىپ، ئىككىمىزنىڭ ھەمراھلىقىمىز تامام بولۇرمىكىن دەپ قورقىمەن. ئۇ چاغدا سەندىن ئايرىلىش غەم-قايغۇسى ماڭا تولىمۇ ئېغىر كېلىدۇ.

تۇتى دېدىكى:

— ئەي شاھزادە، مەندەك زەئىپىنىڭ سۆزىگە ئەلۋەتتە ئىشەنمەيسەن. چۈنكى دامدىن ۋە رامدىن خالاس بولغان جانۋاردىن ۋاپا تەمە قىلىش ئاقىللارنىڭ ئىشى ئەمەس. ئەمما شۇنىمۇ بىلىش كېرەككى، تەقدىر رەسسامى بۇ دۇنيانىڭ نەقىش ۋە رەڭگىنى بىر خىلا سىزغان ئەمەس. تەڭرىتائالا ساق-سالامەت قىلسۇنكى، مەن ناتۇۋان قۇشنىڭ لېيى ساداقەت سۆيى ۋە ۋاپا تۇپرىقى بىلەن يۇغۇرۇلغاندۇر. شۇنداق ۋەدە قىلمەنكى، تا سەن دەريادىن ئۆتۈپ تەلەپ نىشانىغا قەدەم قويۇپ، مەقسەت گۈھىرىنى قولۇڭغا ئالمىغۇچە

ھەرگىز خىزمەتچىدىن ئايرىلمايمەن. جېنىمنى ساڭا بېغىشلاپ، يولۇڭدا قۇربان بېرىشكە تەييارمەن. سېنى ھەقىقىي، بىردىنبىر تېۋىنغۇچۇم سۈپىتىدە خىزمەتچىنى خۇشاللىق دەپ بىلىمەن.

ئەگەر بۇ سۆزۈمدە ئالدامچىلىق، مەككارلىق غەرەزلىرى بولسا، تۇتى خىلىنىڭ ئىجاد ئاسمىنىدىكى رار جايى بولغان بەخت گۈلزارلىقى بەختى قارىلىقىغا ئايلانسۇن. ئۇ دۇنيادىكى لەنەتلەر رەڭلىك ۋۇجۇدۇمنى قاغىدەك قارا، يۇلتۇزدەك ئاققۇچى قىلغاي. مېنى نەچچىلىگەن قان ئىچكۈچىلەرگە گىرىپتار قىلغاي، ـــ دەپ قەسەمياد قىلىپ كۆپ مۇبالىغىلەر قىلغاندىن كېيىن، ـــ مېنىڭ كۆڭلۈمدە سېنىڭ خەيرخاھلىق ۋە دۆلىتىڭنى ئويلاشتىن باشقا مەقسەت-مۇددىئا يوقتۇر. پەقەت ئىشىم ئوڭدىن كېلىپ نېمەت قەرزىمنى ئادا قىلسام دېگەنلا خىيالدىمەن،

شاھزادە تۇتىنىڭ ساداقەت ۋە مېھرىبانلىقىغا ئىشىنىپ، ئۇنى قەپەستىن ئازاد قىلدى. تۇتى دەرھال پەرۋاز قىلىپ، بۇ بىپايان سەھرانىڭ ھەرقايسى تەرەپلىرىگە نەزەر سېلىپ، دەريانىڭ ياقىسىدا تۇرغان ۋەيرانە بىر ئۆينى كۆرۈپ قالدى. ئۇ ئۆي ھىممەتسىز كىشىلەرنىڭ نەزىرىدەك پەس، پەسكەش كىشىلەرنىڭ كۆزىدەك تار ۋە كىچىك بولۇپ، ئۇنىڭ بىر تەرىپىدە بىر تۇپ دەرەخ بار ئىدى. تۇتى كېلىپ دەرەخ شېخىغا قوندى. كەپە قومۇشتىن ياسالغان بولۇپ، ئەتراپى بەختلىكلەرنىڭ پېشانىسىدەك ئوچۇق، ئىچى پاكلارنىڭ سىرىغا ئوخشاش ئازادە ئىدى. دەرۋىشلەرنىڭ كىيىمىنى كىيگەن بىر بۇۋاي ئۆيىنىڭ ئىشىكى ئالدىدا سەجدە رىيازەتلىرىنى چېكىپ، تەقۋادارلىق، ئىتائەتمەنلىك ۋە شىكەستسىلىك بىلەن تەسۋى سىيرىپ تەھلىلدە ئولتۇراتتى. ئۇنىڭ ھۆسنىدىن نۇر يېغىپ، پېشانىسىدىن نۇر چاقناپ تۇراتتى. چاچلىرىغا ئاق سانجىغانىدى. سۇرىتىدىن غايە نۇرى پانۇس ئىچىدىكى شامغا ئوخشاش جىلۋە قىلاتتى. تۇتى دەرۋىشنىڭ ئىچكى دۇنياسىنى روشەن كۆردى. ئۇ دەرھال ئەدەپ بىلەن تەكەللۇپ قىلىپ ئېھتىرام بىلدۇردى. ساھىبدىل تۇتىنىڭ

شەرىن سۆزلىرىدىن ئۇنىڭ كۆڭلىدە مەرىپەت دەريالىرى جۇش ئۇرۇپ چىن كۆڭلىدىن:

ـــ ئەي ئەيسا زۇۋانلىق، زۇمرەت قاناتلىق قۇش، ئەتىرگۈل رەڭلىك ئېغىزىڭدىن پاساھەت سۇيى مەۋج ئۇرۇپ تۇرىدۇ. ئالدىڭدا قانداق ئىشلار سېنى كۈتۈپ تۇرىدۇ؟ كىم ئۇچۇن بۇ يەرلەرگە پەرۋاز قىلدىڭ؟ جاننى كۆيدۈرگۈچى سۆزۈڭدىن ۋاپا ۋە ھەقىقەت پۇرىقى مېنىڭ دىماغلىرىمغا ئۇرۇلۇۋاتىدۇ، ـــ دېدى. تۇتى:

ـــ ئەي ھەقىقەت بېغىنى زىننەتلىگۈچى، مەرىپەت بەزمىسىنىڭ قىزىقچىسى، ھەر ۋاقىت بۇ خەستە غېرىبنىڭ مۇددىئاسى سېنىڭ پاراسىتىڭ ئەينىكىدە ئەكس ئەتتى. شۇڭا ئارتۇقچە سۆزنىڭ ھاجىتى يوق، ـــ دېدى. ئۇ تاڭ شەپىقىغە ئوخشىشىدىغان دەرۋىش ئۆز كارامىتى بىلەن تۇتىنىڭ سىرلىرىنى پەملەپ، شاھزادىنى چاقىرىپ كېلىشنى بۇيرۇدى.

تۇتى بۇ خۇش خەۋەردىن ئۇمىدۋار بولۇپ، ناھايىتى خۇشاللىق بىلەن خەندان ئۇرۇپ كۈلدى ۋە بىر پەرۋاز قىلىپ شاھزادىنىڭ قېشىغا يەتتى. ناھايىتى خۇشاللىق بىلەن دۇئا ۋە ئاپىرىنلار ئوقۇدى.

شاھزادە بولسا ئاجىز بىچارىچىلىكتە غەم-غۇسسىگە گىرىپتار بولۇپ، تۇتىنىڭ يولىغا قاراپ ئولتۇرغانىدى. تۇتىنىڭ تەبەسسۇمىنى كۆرۈپ ئۇنىڭدىن ئەھۋال سورىدى. تۇتى بولغان ئەھۋاللاردىن شاھزادىنى ۋاقىپ قىلىپ، ئۇ خىرىز سۇيەت كىشىنىڭ خىزمىتىگە بېرىشقا تەكلىپ قىلدى.

شاھزادە تۇتىنىڭ ھەمراھلىقىدا ئۇ مەسىھ نەپەس كىشىنىڭ خىزمىتىگە بېرىش ئۇچۇن يولغا چىقتى. مۇقەددەس ئاستانىگە يېقىن كېلىپ دەرۋىشنىڭ سىرلىق قىياپىتىنى كۆردى ۋە ئەدەپ-يوسۇن بىلەن ئۇنىڭ ئالدىغا بېرىپ يۈكۈنۈپ ئولتۇرۇپ ئۆز ئەھۋالىنى بىرمۇ بىر بايان قىلدى.

دەرۋىش:

— ئەي، بەخت-تەلەيلىك يىگىت، تەڭرىتائالانىڭ تەۋەككۈل قىلغىن، تەڭرىتائالانىڭ ئۆزگە ھېچكىمدىن پاناھلىق تەلەپ قىلمىشقا بولمايدۇ. ئىشق يولى نازۇك يولدۇر، ئەمدى مەقسەت يولىغا تەنھا قەدەم قويغىن. ئەگەر ئۆزۈڭگە دوست تەلەپ قىلساڭ كۆزۈڭنى يۇمغىن، — دېدى.

شاھزادە دەرۋىشنىڭ پەرمانى بىلەن مۇلازىم ۋە خىزمەتكارلىرىغا رۇخسەت بېرىپ يولغا سالدى. بىرلا تۇتىنى ئۆز يېنىدا ساقلاپ ئارزۇ-ئۇمىد يولىغا قەدەم باستى. شاھزادە بىردەمدىن كېيىنلا ئۆزىنىڭ تۇتى بىلەن بىللە باشقا بىر ساھىلدا تۇرغانلىقىنى كۆرۈپ، دەرۋىشنىڭ شاراپىتىدىن بۇ قان ئىچكۈچى دەريادىن ئاسانلىق بىلەن ئۆتكەنلىكىنى بىلدى. گەرچە شاھزادە دەريادىن ئۆتكەنلىكىدىن، تۇتىنىڭ دوستلۇقىدىن خۇرسەن بولسىمۇ، ئەمما ئۇ مۇلازىمەتلىرىدىن ئايرىلىپ يالغۇزلۇققا قالغانلىقىدىن، بۇ چۆل-باياۋاندا ھەيران-سەرگەردان بولۇپ ئاجىزلىقىدىن دەرمانسىزلاندى. ئەمما مۇھەببەت ئىشتىياقى ئۇنىڭغا ئىشەنچ ئاتا قىلغاچقا تەڭرىتائالاغا تەۋەككۈل قىلىپ ھاياتلىق ئالىمگە قاراپ قەدەم قويدى. ئۇ چۆل-دەشتلەردە كۆزلىرىدىن قان-ياشلىرىنى مەجنۇن كەبى تۆكۈپ، مەست ئادەملەردەك تاش ۋە تىكەنلەر ئۈستىگە قەدەم قويدى. ئۇ ئاللانىڭ مەرھىمىتىگە ئىشىنىپ، بۇلبۇل ناۋاسىدەك يېقىملىق ناخشىلارنى ئېيتاتتى.

شاھزادىنىڭ ئۇ قورقۇنچلۇق باياۋاندا ھۇما قۇشىدەك يالغۇز يۇرۇپ، بىر ساپ ۋىجدانلىق ئاقساقال كىشىگە يولۇققانلىقى

رىۋايەتچىلەر مۇنداق ھېكايە قىلىدۇ:

ئۇ تەشنالىق ۋادىسىدا غەمكىن بولغان ۋە تەلۋىلىك مەيىدىن مەست بولغان شاھزادە ۋەھشىي ھايۋانلارمۇ قورقۇنچتىن ھالاك

بولىدىغان بۇ دەشت-سەھرادا بىرنەچچە پەرسەك يول يۈردى. بۇ چاغدا زەئىپلىكتىن بەدىنى ھالال ئايەك ئېگىلگەن، چىرايى رىيازەت نۇرىدىن ئايغا ئوخشاش نۇرلىنىپ تۇرىدىغان بىر بوۋاي ئۇچرىدى. بوۋاي شاھزادىگە:

— ھەي يىگىت، مەرھەمەت قىلىپ جاپا-مۇشەققەتتە بۇ يەرگە قەدەم تەشرىپ قىلدىك، مېھمان بولىدا ئىنتىزار بولغىنىمغا ئىككى كۈن بولغانىدى. ئەلھەمدۇلىلا، مەقسىتىم ھاسىل بولدى. قەدەم تەشرىپ قىلغانلىقىڭدىن خۇشال ھەم خاتىرجەم بولدۇم، — دېدى.

شاھزادە خۇشال بولۇپ، تاماق تەييارلىدى ۋە بوۋاي بىلەن سۆھبەتلەشكەچ بىللە تاماق يېدى. يول جاپاسى ۋە ھارغىنلىقتىن خالاس بولۇپ ئازراق دەم ئالدى. ئۇ مەرد بوۋايغا چىن كۆڭلى بىلەن خىزمەت قىلىپ ئۇنىڭدىن ياردەم تەلەپ قىلدى.

— ئەي شور پېشانە يىگىت، سەندىن ئوتتۇز يىل بۇرۇن زور ھەۋەس بىلەن دۇنيانى ئايلاندىم ۋە ئالەمنىڭ ياخشى-يامان، ئاجايىپ-غارايىپلىرىنى ئىبرەت كۆزى بىلەن كۆرۈپ ھەقىقەتتىن خەۋەردار بولدۇم. ئۇ تولىمۇ ئوچۇقتىن-ئوچۇق سەرگەردانلىق ئىكەن. ئاخىرى بولمىغۇر خىياللارنى بېشىمدىن چىقىرىپ تاشلاپ، بۇ ۋەيرانگە كېلىپ ماكان تۇتتۇم. ئەمدىلىكتە خۇدادىن ئۆزگە ھېچكىم بىلەن ئىشىم يوق، ھېچكىم بىلەن مۇئامىلە ۋە مۇلاقاتىم يوقتۇر. مېنى كەچۈرگىن ۋە بۇ ئىشقا تەكلىپ قىلمىغىن. ئىشق دەشتىگە قەدەم قويۇپسەن. بالادىن ئۆزۈڭنى قاچۇرمىغىن. كۆڭلۈڭنى مېھنەت ۋە ئەلەم ئوتىدا كۆيدۈرۈپ، ھەرقانداق ئوي-خىيالنى چۆرۈۋېتىپ، تەۋەككۈلنى تەسلىم تۆگىسىگە ئارتىپ، تەنها ئۆزۈڭ يول ئېچىپ، يالغۇزلۇق پىراقىدا چېنىققىن، — دېدى قېرى دەرۋىش.

شاھزادە ئۆز يارىنىڭ كويىدا سارىسىمىدە ئىدى، بۇ گەپلەرنى ئاڭلاپ قاتتىق ھەيرانلىققا پاتتى. تۇتى:

— ھەي ئىشق ئوتىدا يانغانلارنىڭ سەرخىلى، مۇرادقا يېتىش يولىدا ھەر قەدەمدە جاننى نىسار قىلىش كېرەكتۇر. سېنىڭ بىتاقەت

بولۇشۇڭ خاملىقىدىندۇر. بۇ يولدا ئۆزىنى تۆھپە قىلغانلارنىڭ ھەر قەتىرە قېنى يۈرەك قاتلىمىدىن تامىدۇ. ئۇنى ئۇلار مۇرادىغا يېتىشىنىڭ خەۋىرى دەپ بىلىدۇ. ئەي شاھزادە، پەرياد-پىغان قىلمىغىن. سەۋرلىك بولغىنكى، ئىنشائاللا چارىلەر تېپىپ غەم-قايغۇلۇق ھىجران زۇلمىتىدىن نىجات ساھىلىنى تاپقايسەن، — دەپ پەرۋاز قىلىپ غايىب بولدى. شاھزادە ئامالسىزلىقتىن ئۇ قايتىپ كەلگۈچە ساقلاپ تۇردى.

دەرۋىش سۆبەتلىك كىشى ئۆز سۆزىدىنلا سۆزلەپ ئۇ دەردىمەن غېرىبنىڭ ئەھۋالىغا ئىلتىپات قىلمىدى. بىراق دەرۋىش سۆبەت كىشىنىڭ ئۇستىدە، دەرەخ شاخلىرىنىڭ ئارىسىدا بىر تۇتى نەچچە يىللاردىن بېرى ئۇۋا ياساپ ئولتۇرغانىدى. شاھزادىنىڭ ئەھۋالىنى كۆرۈپ، غەمكىنلىكىگە رەھمى كېلىپ ئەرەملىك ۋە غېرىبپەرەسلىك بىلەن شېرىن ھېكايىلەرنى ئېيتتى. دىلدارلىق قىلىپ، ئۇ دىلى خەستىنىڭ دىل جاراھىتىگە مەلھەملەر سۈرتتى. ئۇ قۇش زېرەك، شېرىن سۆزلۈك ئىدى. ئۇ شاھزادىگە:

— ئەي شاھزادە مەن بولسام ئەقىللىق جانىۋاردۇرمەن، جاھاننىڭ ئۇياق-بۇياقلىرىنى كۆپ تاماشا قىلغانمەن، تۇرمۇشنىڭ نۇرغۇنلىغان ئاجايىباتلىرىنى كۆزىتىپ، ھەدىيە ئۇچقۇنىنىڭ تاڭ شامىلىنىڭ ئۇچقۇندىتىشى بىلەن يۇقىرى كۆتۈرۈلگەنلىكىنى كۆردۈم. ئاخىرى بىھىساب ياخشى ئىلتىپاتلارغا ئېرىشىپ ئۇمىدنىڭ مۇراد گۈللىرىنى ئېچىلدۇردۇم. بۇ ۋەجىدىن بىرنەچچە كۈن سەھەر-كەچلىرى سەن بىلەن بىر يەردە تۇرۇپ ئىشىڭنىڭ ئوڭۇشسىزلىق تەرەپلىرىنى كۆرۈپ تۇردۇم. يۈرىكىڭنى غۇنچىدەك چاك ئەيلىمە. ئاخىرى بىر كۈنى ياراتقۇچى تەڭرى ۋىسال ئۈمىدىدىن جېنىڭنى ياشارتىدۇ. چۈنكى بىر خاپىلىقنىڭ بىر خۇشاللىقى باردۇر. ئەگەر مەقسىتىڭ ھاسىل بولۇپ، نازۇنېمەتلەرگە ئېغىز تەگكۈزۈشكە ئولتۇرساڭ تۆت نەرسىدىن ساقلىنىشنى ئۆزۈڭگە ۋاجىپ بىلگەيسەن.

بىرىنچىسى، پىشىپ يېتىلمىگەن ئىشلارنى قىلمىغايسەن ۋە سودىگەرنىڭ قىزىدەك زامان ئازابى ۋە تۇرمۇش ھالاكىتىگە گىرىپتار بولمىغايسەن، ـــ دېدى.

شاھزادە:

ـــ ئۇ قانداق ھېكايىدۇر؟ ـــ دەپ سورىدى. تۇتى:

ـــ كۇنلەرنىڭ بىر كۇنى ...، ـــ دەپ ھېكايىسىنى باشلىدى.

* *

مەلۇم بىر شەھەردە، بىر بىناۋا يىگىت بار ئىدى. ئۇ غېرىبلار ئارىسىدا جاپا-مۇشەققەت بىلەن تۇرمۇش كەچۈرەتتى. دۇنيادا ئىنسانغا ئۇنىڭدىنمۇ قىيىن تۇرمۇش بولماس، ئۇنىڭ كۇنلىرى ناھايىتى مۇشكۇلچىلىكتە ئۆتەتتى، بەزىدە ھەتتا ئۇچ-تۆت كۇن ئاچ قېلىپ بىھوش بولۇپ يېتىپ قالاتتى.

بۇ شەھەردە بىر دۆلەتمەن كىشى بار بولۇپ نوقۇتپۇرۇشلۇق قىلىپ بېيىغانىدى. ئۇ ھېلىھەم شۇ ئوقەت بىلەن شۇغۇللىناتتى. ئەمما بىر قانچە ئادەمنى يالالىۋېلىپ دۇكاندا قويىاتتى. ئاشۇ خىزمەتچىلەر نوقۇت پىشۇرۇپ سېتىپ، ئاخشىمى خوجىسىغا ھېساب بېرەتتى. بىر كۇنى نوقۇتپۇرۇش خوجايىن ھېلىقى بىناۋا يىگىتنى كۆرۈپ، ئۇنىڭغا رەھمى كېلىپ ئۆيىگە باشلاپ كەلدى ۋە ئۇنى تائامدىن خاتىرجەم قىلدى. خوجا نوقۇتپۇرۇش ئۇ بىناۋا يىگىتنىڭ ھېچقانداق ئارتۇق ئىشىنىڭ يوقلۇقىنى بىلىپ ئۇنىڭغا دۇكاننىڭ ئوچىقىغا ئوت يېقىش خىزمىتىنى تاپشۇردى. ئوچاققا كۇندە ئىككى قېتىم ئوت يېقىش كېرەك ئىدى. بىناۋا يىگىت بۇ ئىشلارنى ئۆزىگە بۇيۇك دۆلەت بىلىپ، كېچەيۇ كۇندۇز ساپدىللىق بىلەن خىزمەت قىلاتتى. خوجا نوقۇتپۇرۇش بىناۋا يىگىتنىڭ خىزمىتىدىن خۇشال بولۇپ، ئۇنى غېرىب مىسكىنلىكتىن ئىززەت ۋادىسىغا يەتكۇزدى، يەنى بارلىق مۇلكىنى ئۇنىڭ قولىغا تاپشۇرۇپ دۇنيانىڭ قىلدى.

ئۇزۇن ئۆتمەيلا ئۇ يىگىت غېرىبلىق كوچىسىدىن چىقىپ، دۆلەتمەن ئادەمگە ئايلاندى. ئۇ ئۆزىنى باي كىشىلەردىن بىلىپ، ھەرقانداق مەربىدە يۇقىرى چىقىپ ئولتۇراتتى.

دەرۋەقە، بىر كۈنى بىر مەربىدە بۇ يىگىت شەھەر ھاكىمى بىلەن بىر داستىخاندا بولۇپ قالدى. ھاكىم بۇ جايدا ھېچقانداق سۆز قىلمىدى. لېكىن ئۆيىگە قايتىپ بارغاندىن كېيىن ئۇ مويىسىپىت نوقۇتپۇرۇشنى چاقىرتىپ كېلىپ:

— ئىككىمىز بۇرۇندىنلا تونۇش قەدىرداناردىن، لېكىن سەن ھېچ ۋاقىتتا ئۆزۈڭنى مەن بىلەن باراۋەر تۇتۇپ داستىخاندا بىرگە بولغان ئەمەسىمەن. بۈگۈن سېنىڭ خىزمەتكارىڭ مەن بىلەن بىر داستىخاندا ئولتۇرۇپ مەن بىلەن ئوستۇنلۇك تالاشتى. ئەمدى ئۇنىڭغا تېگىشلىك تەنبىھ قىلمىساڭ بولمايدۇ. ئەگەر ئۇنىڭغا تېگىشلىك تەنبىھ بەرمىسەڭ، بۇ جەھەتتىن سەنمۇ خاتىرجەم بولالمايسەن، — دېدى. مويىسىپىت نوقۇتپۇرۇش ھاكىمغا كۆپ ئۆزرە ئېيتتى ۋە ئۆيىگە كېلىپ بىناۋا يىگىتنى چاقىردى. ئۇنىڭ نامۇۋاپىق قىلىقلىرىنى بىر-بىرلەپ بايان قىلىپ ئۇنىڭغا نەسىھەت قىلدى. بىناۋا يىگىت بۇ سۆزلەردىن رەنجىپ ھەرقانچە توسۇغانغا، نەسىھەتكە قۇلاق سالماي ئۆز ئىختىيارى بىلەن باشقا مەھەللىگە بېرىپ ئولتۇردى. بىرنەچچە كۈندىن كېيىن قولى قۇرۇقدىلىپ گادايلىققا يۈز تۇتتى.

بىر كۈنى بىناۋا يىگىت كىشىلەرنىڭ ئىشىكىدە گادايلىق قىلىپ يۈرۈپ، بىر سودىگەرنىڭ قىزىنى كۆرۈپ، ئۇنىڭ جامالىغا باغلاندى. قىزمۇ ئۇ بىناۋا يىگىتنىڭ تېگى-تەكتىنى سۈرۈشتۈرۈپ باقمايلا ھەمدە گۆھەرنى ئۆلچىگۈچ بىلەن ئۆلچەپ كۆرمەيلا ئۇنىڭ نىكاھىغا كىردى. بىر مەزگىل ئۇلار قىزنىڭ سودىگەر دادىسىنىڭ دۆلىتىدىن ھۈزۈر-ھالاۋەت سۈرۈپ، ئەيش-ئىشرەت بىلەن تۇرمۇش كەچۈردى. بىر كۈنى بىناۋا يىگىت خوتۇنىغا ئۆزىنىڭ ئالىي نەسەبى ۋە بايلىقى ھەققىدە مۇبالىغىلەر قىلدى. خوتۇن ئېرىنىڭ سۆزىنى راست دەپ بىلدى ۋە ئۇنىڭدا ئېرىنىڭ دىيارىغا بېرىپ مال-مۈلكىگە

ئىگە بولۇش ھەۋىسى پەيدا بولدى. خوتۇن بەزى مەھرەملەرنىڭ ۋاستىسى بىلەن ئاتىسىدىن ئىجازەت سورىدى. سودىگەر بۇ ئىشتىن قىزىنى توسۇپ رۇخسەت بەرمىدى. قىز نادانلىقى سەۋەبىدىن بىر كېچىسى كېچە قاراڭغۇلۇقىدا ئاتىسىدىن رۇخسەتسىز ئېرى بىلەن بىللە يولغا راۋان بولدى. ئۇلار كۆپ مۇساپىلەر باسقاندىن كېيىن، بىر باياۋان دەشتكە يېتىپ كەلدى. بۇ ئىنس-جىنىڭ قەدىمى يەتمىگەن جاي ئىدى. خوتۇن يىگىتتىن:

— بۇ قاناداق جاي، خۇددى كۆھىپقاپتىن ئەنقار قۇشىنى تاپقىلى بولمىغاندەك بۇ جايدىن ئادەم بالىسىنىڭ ۋۇجۇدى كۆرۈنمەيدۇ، ئۇسسۇزلۇقتىن تىلىم قۇرۇپ سۆزدىن قېلىۋاتىمەن. مەن ھازىر ھاياتلىقتىن ئايرىلىش ئالدىدا تۇرۇۋاتىمەن. خۇدا ھەققى ماڭا ئوچۇق گەپنى قىل، — دېدى. بىناۋا يىگىت:

— غەمكىن بولما، مۇشۇ يېقىن ئەتراپتا غايەت گۈزەل بايقۇش، مول نېمەتلەرگە تولغان بىر دىيار بار. ئۇنىڭ تەرەپ-تەرىپىدە تاتلىق سۇلۇق دەريالار بار. ئۇ كۆكۈلمەيدان گۈلچىمەنلەرگە تولغان، گۈياكى ھەرەم گۈلىستانىغا نەمۇنە بولىدىغان دىيار بولۇپ، مېنىڭ ۋەتىنىم ئەنە شۇ ماكاندۇر. ئۇ پاراغەت ماكانغا يېقىندىلا يېتىپ بارىمىز. شۇنىڭ بىلەن بۇ مېھنەتلەردىن قۇتۇلۇپ خۇشاللىققا چۆمىمىز، — دېدى. خوتۇن جانغا ئۈمىد بېغىشلايدىغان بۇ سۆزلەرنى ئاڭلىغاندىن كېيىن، قەدىمىنى ھەرىكەتلەندۇرۇپ كۆردى، تولىمۇ ماغدۇرسىز ئىدى. ئامالسىز قەدەملىرىنى يۆتكەپ يەنە نەچچە مەنزىل يۈردى. يىراقتىن بىر خارابە كەنت ئايان بولۇپ، بىرنەچچە كونا ۋە ۋەيرانە ئۆيلەر كۆرۈندى. خوتۇن:

— ھەي ئادەم، بۇ كەنتتە نە باغۇبوستان، نە كۆكلەمزار ۋە راۋان ئاقىدىغان سۇلار بولسۇن، بۇ جاي خۇددى خالا جايغىلا ئوخشىشىدىكەن. ھەتتا بۇ جاينى تازىلىغۇچىلارمۇ بۇ يەرنىڭ مەينەتلىكىدىن نەپرەت قىلىشىدىغاندۇر، — دېدى. يىگىت:

— ھەي خوتۇن، مەن بۇ يەرنى گۈزەللىك ۋە ساپ ھاۋادا ھەرقانداق جايدىن زىيادە دەپ بىلمەن. تېخى باشقا جايلارنى كۆرمەي تۇرۇپ ماڭا تەنە ۋە مالامەتلەر قىلمىغىن، — دېدى ۋە خوتۇننى بىر دەرەخنىڭ سايىسىدە ئولتۇرغۇزۇپ، — مېنىڭ قوۋۇم-قەبىلەمدە قەدىمدىن تارتىپ بىر قائىدە يولغا قويۇلغان. ئۇرۇق-تۇغقان، قېرىنداشلىرىم داقا-دۇمباق، كاناي-سۇناي بىلەن ئالدىڭغا كېلىپ، سېنى قىممەت باھالىق كىيىملەر بىلەن بېزەپ، ئىززەت-ئېكرام بىلەن شەھەرگە ئەكىرىدۇ. خۇشال-خۇراملىق بىلەن ئەيش-ئىشرەتلىك بەزمىلەر راسلاپ بېرىدۇ. سەن بۇ دەرەخنىڭ ئاستىدا بىرەر سائەت ساقلاپ تۇرغىن، مەن بېرىپ قېرىنداشلىرىمغا خەۋەر بېرەي، — دېدى. خوتۇن ئېرىنىڭ شېرىن سۆزىگە ئالدىنىپ دەرەخنىڭ ئاستىدا ئولتۇردى.

ئېرى تېزدىن كەنت تەرەپكە كېتىپ قالدى، بىرەر سائەتتىن كېيىن، كاناي-سۇناي ئاۋازى ئاڭلاندى. خوتۇن ئۇزاقتىن بىر توپ ئەر ۋە خوتۇنلارنىڭ كېلىۋاتقانلىقىنى كۆردى. ئۇلار خۇشال ھالدا شادىمان ناخشىلارنى ئېيتىپ كېلىۋاتاتتى. خوتۇن بۇ چاغدا «ماڭا ئېسىل كىيىملەرنى ئەكېلىپ كىيدۈرۈپ، ئىززەت بىلەن ئېلىپ ماڭىدۇ»دەپ ئىنتىزاردا ئىدى. بىراق بىرنەچچە بەتھەيۋەت ۋە بەتبەشىرە كىشى كېلىپ خوتۇننى تۇتۇپ يالىڭاچلىدى. خوتۇن ھەرقانچە داد-پەريادلار قىلسىمۇ كار قىلمىدى. ئاقىۋەت بىچارە خوتۇننى يالىڭاچ ھالدا ئارغامچا بىلەن مەھكەم باغلىدى، ئاندىن ئالدى بىلەن چېچىنى ھەم ئەزالىرىدىكى مويلارنى چۇشۇردى ۋە ئاياغلىرى بىلەن دەسسەپ تېپىپ، بەدەنلىرىنى چاك-چاك قىلىۋەتتى. بىچارە ئايال بېشىدىن ئايىغىغىچە لالىدەك قىزىل قانغا بويالدى، ئاندىن كېيىن ئۇنى تەختىراۋاننىڭ ئۈستىگە ياتقۇزۇپ، تەختىراۋانغا ئارغامچا بىلەن باغلىدى. ئارغامچىنىڭ ئۇچىنى تۆت تەرەپتىن قوزۇقلارغا باغلاپ، ئەر-ئاياللار خۇشال-خۇراملىق بىلەن يولغا راۋان بولدى. ئىككى كىشى ئوقياسىنى قوللىرىغا ئېلىپ

قارارگاهىدا كۆزىتىپ ئولتۇردى. خوتۇن بۇ ئازابلارنىڭ دەستىدىن ۋە ئارغامچىنىڭ ئىسكەنجىسىدىن هوشىدىن كېتىپ قالدى.

بىرەر سائەتتىن كېيىن ناهايىتى چوڭ بىر قۇش پەيدا بولدى، ئۇنىڭ پۇتلىرى دەرەخ شاخلىرىدەك، تۇمشۇقىنى پىلنىڭ خارتۇمىدەك ئىدى. ئۇنىڭ هەيۋەتلىك ئاۋازىدىن قۇشلار ئۇۋۇسىدا هوشىدىن كېتەتتى، ئىنسان تىنىقىدىن جۇدا بولاتتى. ئەنە شۇنداق بىر قۇش هاۋادا پەيدا بولۇپ، هېلىقى ئەجىلى يېقىنلاشقان خوتۇننى چاڭگىلىغا ئېلىپ هاۋاغا پەرۋاز قىلدى. ئايالنى ئارغامچا بىلەن يۇز يەردىن باغلىۋەتكەن بولسىمۇ قۇشنىڭ سۇرئىتىدىن ئۆمۈچۈك تورىدەك پارە-پارە بولدى. ئوقياچىلار ئىككى تەرەپتىن قۇشقا قارىتىپ شىددەت بىلەن ئوقلار ئاتتى. ئوقلار ئۇ قۇشنىڭ ئىككى قانىتىغا تەگكەن بولسىمۇ هېچقانچە تەسىر قىلمىدى، قۇش يۇز پەرسەخدەك ئۇچتى. بىراق ئوقيانىڭ زەهىرى تەسىر قىلغاچقا يەرگە چۈشۈشكە مەجبۇر بولۇپ، خوتۇننى چاڭگىلىدىن تاشلىدى. ئايال خۇددى زۇمرەت بىلەن بېزەلگەن شاهمات تاختىسىدەك بىر جايغا كېلىپ چۈشتى. قۇش ئېغىزىدىن سۇ رەڭلىك زۇمرەتنى چىقاردى-دە، جېنى ئېغىز قەپىسىدىن چىقىپ پەرۋاز قىلىپ كەتتى.

ئۇزۇن ئۆتمەي خوتۇن هوشىغا كەلدى. كۆزىنى ئېچىپ ئۆزىنى چۆل-جەزىرىدە يالغۇز، بارلىق ئەزاسى غەرق قانغا بويالغان هالدا كۆردى، ئۇنىڭ قېشىدا بىرە هەمراهى، شۇنداقلا يەيدىغان هېچ نەرسىسى يوق ئىدى. شۇنداقتىمۇ ئۇ تەڭرىتالاغا شۈكرىلەر ئېيتىپ، قۇشنىڭ ئاغزىدىن چۈشكەن قىممەت باهالىق زۇمرەتنى ئالدى ۋە غەم-قايغۇغا پېتىپ، بىرەر ئاۋاتلىققا يېتىۋېلىش ئۈمىدىدە يولغا راۋان بولدى. ئىككى پەرسەڭ يول ماڭغاندىن كېيىن بىر جايغا يېتىپ كەلدى. بۇ يەردە قۇشلار قانىتى بىلەن قۇياشنى توسۇپ، كۈندۈزنى كېچە زۇلمىتىگە ئايلاندۇرۇپ، ئاپئاق قۇياش نۇرىنى توسۇغاندى. بىچارە خوتۇن جان ۋەهىمىسىدىن بىر غارغا يوشۇرۇندى. بىراق ئاچلىقتىن هالى خاراب بولۇپ چىدىيالماي

قالدى. تاڭ ئاتقۇچە ئىككى قولىنى ئېگىز كۆتۈرۈپ تەڭرىگە بولغان ئىخلاس ئېتىقادىنى ئېيتىپ تەڭرىتالادىن ئۆزىنى ئامان-ئېسەن ساقلىشىنى تىلىدى، ئەمما نەتىجىسى كۆرۈلمىدى. قۇياش سۇبھىنىڭ قۇچىقىدىن چىقىپ نۇرىنى ئالەمگە چاچقان ۋاقىتتا، مىسكىن خوتۇن غاردىن چىقىپ يەنە يولغا راۋان بولدى. كۈن چۈش بولدى. يولنىڭ توپا-چاڭلىرى ئايالنىڭ جاراھەتلىرىگە يېپىشىپ، ئاپتاپنىڭ ھارارىتىدىن ئەزاسىنىڭ ئاغرىق ئازابى پۈتۈن بەدىنىگە تارقىدى. ئامالسىزلىقتىن تەقدىرگە تەۋەككۈل قىلىپ بىر دەريانىڭ ياقىسىغا بېرىپ ئولتۇردى.

ئەلقىسسە، بىر چاغدا ھېچقانداق مەخلۇققا ئوخشاشمايدىغان، تۆت ئاياغلىق ناھايىتى زور بىر ھايۋان پەيدا بولۇپ دەريانى كېردى. خوتۇن بولسا ياشاشتىن ئۈمىدىنى ئۈزۈپ ئەجەلنىڭ ئارزۇسىدا پەرۋاسىزلار «بۇ تۆت پۇتلۇق ھايۋان بۇ قان ئىچكۈچى دەريادىن ئۆتكۈزۈشى مۇمكىن»دەپ ئۇنىڭ ئۈستىگە ئولتۇردى. تۆت پۇتلۇق ھايۋان دەريادىن ئۆتۈپ جەزىر تەرەپكە ماڭدى. خوتۇن ھايۋاننىڭ قۇيرۇقىدىن ئاستاغىنا چۈشۈۋالدى. بىرەر سائەت تاكى ئۇ نەزەردىن غايىب بولغانغا قەدەر ساقلاپ تۇردى. ئاندىن تەڭرىتالاغا كۆپ شۈكرىلەر ئېيتىپ يەنە يولغا راۋان بولدى. بىر پەرسەڭدەك يول يۈرگەندىن كېيىن گۈزەللىكتە ئەرەب گۈلىستانىدىن نىشان بېرىپ تۇرىدىغان، دەريالار ھەر تەرەپكە ئاققان، گۈللەر بەرق ئۇرۇپ ئېچىلىپ، يەر يۈزىنى بىر ئالغان بىر كۆكلەمزارنى كۆردى. خىلمۇخىل مېۋىلەر دەرەخلەرنىڭ شاخلىرىدا پىشىپ مەي باغلىغانىدى. بىچارە ئايال بولسا نەپسى بالاسىغا گىرىپتار بولغانىدى. شېرىن مېۋىلەرنى ئىشتىھا بىلەن يەپ، دەريادىن سۇزۇك سۇلارنى ئىچكەندىن كېيىن بىر دەرەخنىڭ سايىسىدىكى مەخمەلدەك يۇمشاق كۆكلەمزار ئۈستىدە يېتىپ غەرق ئۇيقۇغا كەتتى. خاپىلىق ۋە يول جاپاسىدىن كۆڭلى خاتىرجەم بولۇپ بىر ئاز دەم ئالغاندىن كېيىن گۈللەرنى تاماشا قىلدى. تۈيۇقسىز توپ-توپ مايمۇنلار پەيدا بولدى. ئۇلار جەننەتكە

ئوخشاش بۇ جايغا يوپۇرۇلۇپ كېلىپ مېڭىلىك دەرەخلەرگە چىقىپ مېڭىلەرنىڭ خام ۋە پىشقانلىرىنى خالىغانچە ئۈزۈپ يەيتتى. خوتۇن بۇ ئىشلارنى كۆرۈپ قورقۇپ يۈرىكى قېپىدىن چىقايلا دەپ قالدى. ئۇ بىر مېڭىسىز دەرەخنىڭ ئۈستىگە چىقىپ ياپراقلارنىڭ ئارىسىدا يوشۇرۇنۇپ ئولتۇردى. ئۇنىڭ پۇتۇن ئەزاسى قورقۇنچىن غال-غال تىترەيتتى. شۇ ئەسنادا شەكلى قويغا ئوخشىشىدىغان مايمۇنلار شاھى دەرەخنىڭ ئاستىغا كېلىپ ياپراقلارنىڭ ئارىسىدا ئولتۇرغان ئايالىنى كۆرۈپ قالدى ۋە خۇشاللىقتىن ۋاراقىراپ-چىرقىراشقا باشلىدى. مايمۇنلار ئۇنىڭ ئەتراپىدا جەم بولدى. مايمۇنلار پادىشاھى ئىككى مايمۇنغا بۇيرۇپ ئۇ خوتۇننى ئالدىغا ھازىر قىلدۇردى. ئۇ مەلئۇن مايمۇن دەرھال خوتۇننى بويىندىن تۇتۇپ قۇچىقىغا تارتىپ يۇزىدىن سۆيۈپ، ئىشقۇازلىق قىلىشقا باشلىدى. بۇ ھادىسىدىن خوتۇنىنىڭ پۇتۇن ئەزاسى قۇرۇپ ھەربىكەتتىن قالدى. مايمۇن خوتۇنىنىڭ مەيۇس ۋە پەرىشانلىقىنى كۆرۈپ خوتۇننى ئېلىپ ئورمانلىقتىن ئۆزىنىڭ ئۆيى تۇرالغۇسىغا ئېلىپ باردى. باشقا مايمۇنلارغا ئۆز ماكانلىرىغا قايتىشىغا رۇخسەت بەردى. مايمۇنلار پادىشاھى ئورمانلىقنى خىلۋەت قىلىپ بىچارە خوتۇندىن كامى دىل ھاسىل قىلدى. كېچىلىكى مېڭىلەرنى ئۇنىڭ ئۈچۈن تەييار قىلىپ، ئۇنىڭ دىلدارلىقىغا دىلدارلىق قوشتى. بىرنەچچە خىل گىياھنى سۇغا ئېزىپ جاراھىتىگە سۈردى. خوتۇنىنىڭ جاراھەتلىرى ساقايغان بولسىمۇ يورۇق دۇنيا ئۇنىڭغا زىندان بولغانىدى.

ئەلقىسسە، مايمۇن خوتۇنغا قاراشنى بىردەمۇ بوشاشتۇرۇپ قويمايتتى. ئاي-كۈنلەر ئۆتۈپ ۋاقتى-قەرەلى توشقان چاغدا خوتۇن سۈرىتى مايمۇنغا ئوخشىشىدىغان، بىراق ئادەمگە ئوخشاش سۆزلەيدىغان ئىككى بالا تۇغدى. بۇ چاغدا مايمۇن خوتۇندىن خاتىرجەم بولدى ۋە پەرزەنتلىرىنى ئۇنىڭغا تاپشۇرۇپ ئۆزى تىرىكچىلىك-تۇرمۇش ھەلەكچىلىكىدە بولۇپ كەتتى. بەزى ۋاقىتتا خوتۇنىنىڭ ئالدىغا كېلىپ سۆھبەت قىلاتتى. خوتۇنمۇ ئورۇنلۇق

مەسلىھەتلەرنى بېرىپ، كۆلكە-چاقچاقلارنى ۋايىغا يەتكۈزەتتى. بىراق سىرتقى كۆرۈنۈشى بىلەن ئىچكى دۇنياسى ئوخشاش ئەمەس ئىدى. ئۇ دائىم بۇ خەتەردىن خالاس بولۇش پۈرسىتىنى كۈتۈپ يۈرەتتى. ۋاقىت ئۆتۈۋەردى، مايمۇن خوتۇندىن گۇمانلانغۇدەك ئىش-ھەرىكەتلەر ۋە بولمىغۇر قىلىقلارنى كۆرمىدى.

مايمۇننىڭ خوتۇندىن كۆڭلى تىنىپ ئۆزى يالغۇز يىراق جايلارغا كېتىدىغان بولۇپ قالدى. خوتۇنى ۋە بالىلىرى مىسكىن ھالدا يالغۇز قالاتتى.

خوتۇن مايمۇننىڭ يوقلۇق پۈرسىتىنى غەنىيمەت بىلىپ نىجات يولىنى ئىزدەپ ھەر تەرەپلەرگە ماڭدى. ئاخىرى ماڭا-ماڭا بىر ئۇلۇغ دەريانىڭ قىرغىقىغا يېتىپ كەلدى. خوتۇن بۇ جايىنىڭ ئالامەتلىرىدىن كېمە ئۆتىدىغان جاي ئىكەنلىكىنى بىلدى. ئۇ ئىچ-ئىچىدىن خۇشال بولۇپ ئۆزىنىڭ تۇرالغۇ جايىغا قايتىپ كەلدى. بەزى-بەزىدە دەريانىڭ قىرغىقىغا بېرىپ كېمىنىڭ كەلگەن-كەلمىگەنلىكىدىن خەۋەر ئېلىپ تۇراتتى. تەڭرىتالانىڭ ئۆزىدەك ئازغان كەم ئەقىل كىشىنى قۇتقۇزۇۋېلىشىغا ئىنتىزار ۋە ئۇمىدار ئىدى.

شۇ كۈنلەرنىڭ بىرىدە، تاڭ يورۇپ ئۇمىد نۇرى كۆتۈرۈلگەن سەھەر ۋاقتى ئىدى. خوتۇن دەريانىڭ ياقىسىغا كېلىپ ئۇزاقتىن كېلىۋاتقان بىر كېمىنى كۆردى. ئۇ كېمە بارلىق كۈچىنى ئىشقا سېلىپ تۆمۈر قوزۇقتىن زەنجىرنى يېشىپ توختاش ئورنىدىن قوزغىلىش ھالىتىدە تۇراتتى. كېمە كۈچلۈك شامالنىڭ ھىممىتى بىلەنلا سۈ يېرىپ تېز ماڭالايتتى. خوتۇن بىچارە ئەھۋالدا ئارانلا كېمە بار يەرگە يەتتى ۋە:

ـــ ئەي تەڭرىنى دوست تۇتقۇچىلار، مەن بولسام تۇرمۇشتىن زەربە يېگەن، پەلەك چەۋگانىدىن پايپېتەك بولغان، بەخت-تەلەي يۇلتۇزى ئۆچۈپ، دەرد-ئەلەملەرگە يولۇققان، بۇ قان ئىچكۈچى جەزىرىدە مايمۇنلار قولىغا گىرىپتار بولغان بىر ئاجىز زەئىپەمەن. تەڭرىتالانىڭ رەھمىتى ئۈچۈن مېنىڭ ھالى-زارىمغا رەھىم قىلىپ،

بۇ بىچارىلىك ۋە بالايىئاپەتتىن نىجاتلىق بېرىپ، رەھىم قىلساڭلار، ـــ دەپ يالۋۇرۇپ پەريات قىلدى.

بۇ كىشىلەر خوتۇنىنىڭ گەپلىرىگە پەرۋاسىز قىلماي:

ـــ بىز تىجارەتچىلەرمىز، مال-بىساتىمىز كۆپتۇر. ئەگەر ساڭا يارەم بەرسەك، بىز جاھانگەشتىلەرگە تەسەۋۋۇر قىلغۇسىز دەرىجىدە كۆپ زىيان بولىدۇ. بىر خوتۇنىنىڭ نىجاتلىقى ئۈچۈن بارلىق كىشىلەرنى بالادا قويۇشنى ئەقىل راۋا كۆرمەيدۇ، ـــ دېدى. خوتۇن ئامالسىز بېشىنى تۆپراققا قويۇپ:

ـــ ھەي، بەختلىك كىشىلەر، ھازىر مايمۇنلار مېنىڭ كەلگىنىمدىن بىخەۋەردۇر. تەڭرىتالانىڭ ھەققىدە مەن زەئىپ بىچارە ۋە ئاۋارىنى نائۇمىد قىلماڭلار. چۈنكى ئۇنىڭدا پايدا ھەم بەرىكەتلىك مال باردۇر، ئۇنى قولدىن بەرمەڭلار، يەنى ھېچقانداق پادىشاھنىڭ خەزىنىسىدە يوق قىممەت باھالىق بۇ زۇمرەتنى سىلەرگە ھەدىيە قىلىمەن، ـــ دېدى. جاھانگەشتىلەر دەرھال كۆكرىكىگە ئۇرۇپ:

ـــ بىر تاشنىڭ تەمەسى بىلەن بىر مەملىكەتنىڭ خىراجىتىدىن ئارتۇقراق مال-دۇنيانى بۇلاڭ-تالاڭغا قويۇپ قويۇش تولىمۇ ئەقىلسىزلىقتۇر، ـــ دېدى. خوتۇن شۇنچە زارلىنىپ يالۋۇرغان بولسىمۇ جاھانگەشتى كىشىلەر مايمۇنلارنىڭ ۋەھىمىسىدىن قورقۇپ ئۇنىڭ سۆزىنى قوبۇل قىلمىدى. خوتۇن قانداق قىلىپ ئۇلارنى ماقۇل كەلتۈرۈشكە ھەيران بولدى. سودىگەرلەر باشلىقىنىڭ بىچارە سەرگەردان خوتۇنغا ئىچى ئاغرىپ قالدى ۋە ئۇنىڭ پەرىشان ھالىغا رەھمى كەلدى. يەنە بىر تەرەپتىن قىممەت باھالىق زۇمرەتنى قولغا كەلتۈرۈش ھېرىسى كۆڭلىگە چۈشۈپ:

ـــ ئەي بىچارە مەزلۇم، بۇ ۋاقىتتا ساڭا يارەم ۋە ئېھسان كۆرەكتۇر، بىراق تەڭداشسىز تەڭرىتالانىڭ رەھمىتىنى ئۈمىد قىلىپ ساڭا نەزەر كۆزۈمنى سېلىۋاتىمەن. ئەمدى تېزلىك بىلەن زۇمرەتنىڭ مېھرىدىن كېچىپ كىرىپ بىر بۇرجەكتە ئولتۇرغىن، ـــ دېدى. خوتۇن بۇ سۆزنى ئىشىتكەندىن كېيىن،

غايەت زور شادىمانلىقتىن زەپىران چېھرى ئانار رەڭگىدە بولۇپ، كۆڭلىنىڭ غۇنچىسى شادلىقتىن ئېچىلدى. زۇمرەتنى دەرەخلەرنىڭ يوپۇرمىقىغا ئوراپ يوشۇرۇۋالغاندى، ئۇنى چىقىرىپ سودىگەرلەر باشلىقىغا بەردى. بارلىق مۇلازىملار سودىگەرلەر باشلىقىغا باش قويدى. ئۇ زۇمرەت قۇياشنىڭ يورۇقىدا خۇددى زەررىگە ئوخشاش كۆزنى چاقنىتىپ نۇر چاچاتتى. جاھانگەشتىلەر جىددىيلىشىپ ئۇسسۇلچىلاردەك تەۋرەپ كەتتى. سودىگەرلەر باشلىقى زۇمرەتنى قولىغا ئالغاندىن كېيىن ئۇ ئايالنى كېمىگە كىرىشتىن توسۇپ ئۇنى مەنئى قىلدى. بۇ ھادىسىدىن ئۇ بىچارە خوتۇننىڭ كۆڭلىگە غەم ئوتى چۈشۈپ مۇسىبەتزادىلەردەك بېشىغا تۇپراقلارنى چېچىپ، ئۆلەر ھالەتكە يەتكەن قۇشلاردەك كۆزلىرىدىن قان-ياشلىرىنى ئېقىتىپ:

— ھەي مەرد كىشىلەر، ئۆزۈڭلارنىڭ مەندەك بىچارە مىسكىننىڭ ئازابلىرىدەك ئازابقا قېلىشىڭلارنى ھەقىقەتەن راۋا كۆرمەيسىلەر، ئەمما تاڭلا قىيامەت تەڭرىتالانىڭ ئالدىغا بارغاندا سىلەرنىڭ ئۇستۇڭلاردىن داد-شىكايەت ئېيتىشىمدىن قورقمامسىلەر؟! — دېدى. سودىگەرلەر باشلىقى بۇ سۆزدىن ئەجەبلەندى ۋە تەسىرلەندى. بۇ بىچارىنى ئاخىرى كېمىگە كىرگۈزدى. بىچارە خوتۇن بالايىئاپەتتىن خاتىرجەم جايغا ئورۇنلاشتى. جاھانگەشتىلەر كېمىنىڭ زەنجىرلىك ئارغامچىسىنى كۆتۈرۈپ يولغا چىقتى.

بۇ ۋاقىتتا مايمۇنلارنىڭ پادىشاھى پەرزەنتىنى كۆتۈرۈپ قاتتىق تاقەتسىزلىنىپ دەريانىڭ قىرغىقىغا كېلىپ تۇردى. بىرەر سائەتتىن كېيىن لەشكەرلىرى ئىزىدىن بىسىپ توپ-توپ بولۇپ يېتىپ كېلىشتى، جاھانگەشتىلەر بۇنچىۋالا مايمۇنلارنى كۆرۈپ، يۈرەكسىزلىكىدىن ئۆز ئىختىيارى قولىدىن كېتىپ يۇزلىرىدە رەڭ قالمىدى. مايمۇنلار كېمىدىكى كىشىلەرگە ئۆزئارا يارەمدە تۇرۇپ قارشى تۇرۇش ئۈچۈن كۆپ قېتىم ھۇجۇم قىلدى. ئۇلارنىڭ بولمىغۇر ھەرىكەتلىرىدىن ئالەم ئوڭتەي-توڭتەي بولدى. خوتۇن بۇ ئەھۋاللارنى ئېنىق كۆرۈپ، «مۇبادا مېنى كېمىدىن چىقىرىۋەتسە يەنە مايمۇنلىنىڭ

ئىپلاس قولىغا چۈشمەن»دەپ بېشىدىن ئۆتكەن ئىشلارنى ئويلىدى ھەم:

— ئەي مەرد كىشىلەر، بۇنچىۋالا غەمكىن، يۈرەكسىز بولماڭلار، بۇ ئىشىڭلار ياخشى ئەمەستۇر، مايمۇنلاردىن سىلەرگە زىيان-زەخمەت يېتىشى مۇمكىن ئەمەس. چۈنكى مايمۇنلار سىلەردىن بەكمۇ قورقىدۇ. ئۇنىڭ ئۈستىگە سۇدىن ئۈركۈپ كىرەلمەيدۇ، — دېدى. جاھانگەشتىلەر بۇ سۆزلەرنى ئاڭلاپ خېلى جاتىرجەم بولۇشتى. كېمىنى تېز سۈرئەتتە ھەيدەشكە باشلىدى. ئۇ كەلگەن شامالنىڭ خاسىيىتى بىلەن كېمىنى مەقسەتكە يەتكۈزدى. مايمۇن جاھانگەشتىلەرگە يېتىشەلمەيدىغانلىقىغا كۆزى يەتكەنلىكى ئۈچۈن دەريانىڭ ياقىسىغا كېلىپ، خوتۇننىڭ قارشىسىدا تۇرۇپ ئاجايىپ ھەربىكەتلەر بىلەن تەرىشىپ ئىما-ئىشارەت بىلەن پەرزەنتىنى كۆرسىتىپ تۇرۇپ ھاجىتىنى ئىزھار قىلدى:

— بۇ نارەسىدىلەرگە رەھىم قىلغىن، چۈنكى بۇلار سېنىڭ پەرزەنتىڭدۇر، بىزلەر سەنسىز تۇرمۇش كەچۈرەلمەيمىز، — دەپ ئىلتىجا قىلدى. كېيىك مايمۇننىڭ نەزىرىدىن غايىب بولغان ۋاقىتتا خوتۇن بۇ ئەندىشىدىن خاتىرجەم بولۇپ تەڭرىتالاغا شۈكرى-سانالارنى ۋايىغا يەتكۈزدى. سېھرىگەرنىڭ ھۈنىرى بولسا ئەقىلنى ھەيران قالدۇرىدىغان نەل رەڭ پەردىدىن ھەر خىل سېھرىلەرنىڭ كۆرسىتىشتۇر. ئۇچ كۈندىن كېيىن قۇياش نۇرى غەرب تەرەپكە يوشۇرۇنغان ۋاقىتتا، تەڭرى غەزىپىنىڭ تەتۇر شامىلى كېلىپ، ئۇلارنىڭ ئىشەنچ تىزگىنلىرىنى قولدىن كەلتۈرۈپ، ئۇچ سائەت ئىچىدە ئىككى ئايلىق يىراقلىقتىكى باشقا بىر جايغا تاشلاپ، قاينام بالاسىغا گىرىپتار قىلدى. جاھانگەشتىلەر قوللىرىنى ئاسمانغا كۆتۈرۈپ، تەڭرىنىڭ دەرگاھىغا كۆپ دۇئا قىلدى. ئىجابەت بولمىغانلىقتىن ھېچبىر ئۇنۇمى كۆرۈلمىدى ۋە قازا يولى ئۆزگەرمىدى. تۇيۇقسىز گويا‌كى تاغ چوققىسىغا ئوخشىشىدىغان بىر بېلىق سۇدىن بېشىنى چىقىرىپ، كۆزىنى يۇمۇپ-ئاچقۇچە بولغان

ئارىلىقتا كېمىگە يېتىشىپ كەلدى. تەڭرىتالانىڭ ھۆكمى بىلەن ناھايىتى چوڭ ۋە مۇستەھكەم بولغان كېمىنى قۇيرۇقى بىلەن بىرلا ئۇرۇپ مەي جامىغا ئوخشاش كۆكۈم-تالقان قىلىۋەتتى. ھەممىسىنىڭ ھايات شېشىسى تاشقا تېگىپ، سۇ يولى ئارقىلىق يوقلۇق تۇپرىقىغا سەپەر قىلدى. ئۇ بەخت يۇلتۇزى قارا خوتۇن بولسا بىر پارچە تاختاينىڭ ئۈستىدە قالدى. ئۇ پارچە تاختاي شامالنىڭ يارىدىمى بىلەن ئۇ قان ئىچكۈچى چوڭقۇرلۇقتىن چىقىپ، ئۇچ كېچە-كۈندۈز خۇددى ئوقيا ئوقىدەك تېز ماڭدى. تۆتىنچى كۈنى قۇياش كۆپكۆك دېڭىزنى قىزغۇچ نۇرى بىلەن پۈركىدى. پارچە تاختاي سۇنىڭ يۈزىدە تەڭرىتالانىڭ ھۆكمى بىلەن بىر كېچە-كۈندۈز تۇردى. خۇددى مىڭ دانە توختىتىش تېشىنى ئورنىتىپ قويغاندەك جايىدىن ئەسلا قوزغالمىدى. ئەتىسى سۇبھى ئاپئاق نۇرىنى چېچىپ تاڭ يورۇدى. پارچە تاختاي دەرھال يۇرۇپ كۆزنى يۇمۇپ-ئاچقۇچە بولغان ئارىلىقتا نەچچە ساھىلىغا چىقىپ ئورۇنلاشتى. ئايال جانغا خەتەر كەلتۈرىدىغان بارلىق قورقۇنچلۇق ھادىسىلەرنى بىر-بىر خاتىرىگە ئالاتتى. ئۇ ئۆزىنى ساھىلدا كۆرۈپ، ئىككىنچى قېتىم ھاياتلىققا ئېرىشىۋاتقاندەك تەسەۋۋۇر قىلدى ۋە بەرھەر سائەتتىن كېيىن پارچە تاختاي تۇپراقنىڭ ئۈستىدە توختىدى. ئاجىز ئايال تىلىدا تەڭرىتالاغا كۆپ شۈكرى-سانالار ئوقۇدى. ئۇ بىر ھازا دەم ئېلىۋېلىپ ئۆزىنى رۇسلاپ، بەرھەر ئاۋات زېمىنغا يېتىۋېلىش ئۈچۈن بارلىق تىرىشچانلىقى بىلەن يولغا راۋان بولدى. ھەرقانچە يول يۈرۈپمۇ جان ئالغۇچى سەھرا ۋە بايا‌ۋاندىن چىقالمىدى. بەرھەر بازار ياكى مەھەللە كۆرمىدى. پۈتۈن بەدىنى ماغدۇرسىزلاندى. ماڭا-ماڭا ئاخىرى سۈيى ناھايىتى ساپ ۋە تاتلىق بولغان بىر دەريانىڭ ياقىسىغا يېتىپ كەلدى. ئۇ دەريانىڭ قىرغىقىدا ھەرخىل مېۋىلىك دەرەخلەر بولۇپ، دەرەخلەرنىڭ سايىسى ۋە سۇنىڭ نەم ھاۋاسى، كۆكلەمزارلىقتىكى پورەكلەپ ئېچىلغان گۈللەر ئادەم روھىنى جانلاندۇراتتى، ئايال بەرھەر سائەت ھاردۇقىنى ئېلىپ ئورنىدىن تۇردى، تەبىئەتتىن ھۇزۇرلىنىپ

يەنە بىر تەرەپكە قاراپ ماڭدى ۋە ئىچىدە «بۇ سەھرا دەشتتە يەنە بىر پىتنە بولۇشى مۇمكىن» دەيتتى. تۇيۇقسىز دەرەخلەر ئارىسىدىن بىر توپ كىشىلەرنىڭ بېشىنى چىقارغانلىقىنى كۆردى. بۇنى كۆرۈپ ئۇنىڭ كۆڭۈل غۇنچىسى ئۇمىدتىن ئېچىلىپ ئىشەنچ بىلەن ئۇلار تەرەپكە يۈزلەندى. يېقىنراق بېرىپ قىرىق نەپەر ئەر-ئايالنىڭ قىپىيالىڭاچ هالدا ئادەم ئەلەيهىسسالام ۋە هاۋا ئانىدەك دەرەخ ياپراقلىرى بىلەن ئەۋرىتىنى يېپىپ تۇرغانلىقىنى كۆردى. ئۇلار كۆڭۈل كۆزلىرىنى تەڭرىتائالانىڭ جامالىغا قارىتىپ، غۇنچىدەك لەۋلىرىدە ئۇنىڭ هەققى-هۆرمىتى ئۈچۈن ئۆزىنى قېتىپ زىكرىغا مەشغۇل ئىدى. خوتۇن بولسا قورسىقى ئېچىپ هالىدىن كەتكەنىدى. ئۇ بۇ كىشىلەرنى يىراقتىن كۆرۈپ خۇشال بولغانىدى، يېقىن كەلگەندىن كېيىن مەيۇس بولدى. بۇ ئەهۋالنى سەزگەن هېلىقى ئادەملەر كۆزلىرى بىلەن ئىما-ئىشارەت قىلىپ باشقا تەرەپكە يول كۆرسەتتى. خوتۇن ئۇ هىدايەتلىك كىشىلەرنىڭ ئىشارىتى بىلەن بىر ئورمانلىقنىڭ چېتىگە بېرىپ، ئۇزۇن يۇرگەندىن كېيىن غايەت چوڭ دەرەخلەرنى ۋە سۇپسۈزۈك بۇلاق سۇلىرىنى كۆردى. بۇلاقنىڭ ياقىسىدا قومۇشتىن ياسالغان بىر كەپە تۇراتتى. خوتۇن كەپىگە كىرىپ ئوچاقنىڭ ئۈستىگە قويۇلغان بىر قازاننى ۋە ئوچاقتا يېنىپ تۇرغان ئوتنى كۆردى. ئۆينىڭ ئىگىسى يوق ئىدى. خوتۇن ناهايىتى خۇشال بولۇپ قازاننىڭ تۇۋۇقىنى كۆتۈرۈپ ئۇنىڭ ئىچىدە قاينىاپ تۇرغان دەرەخ يوپۇرماقلىرىنى كۆردى. خوتۇن مەيۇس بولۇپ كەپىدىن چىقتى ۋە بىر دەرەخنىڭ ئاستىغا هوشسىزلىنىپ يىقىلدى. ئالاهازەل بىرەر سائەتتىن كېيىن بۇ يەرگە چىرايى قۇياشتەك نۇر چېچىپ تۇرىدىغان، يۇزى ئايدەك بىر كىشى كەلدى. دېڭىزدا يەككە-يېگانە ئۇزگۇچى بۇ غەۋۋاسنىڭ ئىچكى دۇنياسى خوتۇنغا مەلۇم بولۇپ پۈتۈن ئەزاسى لەرزىگە كىردى. خوتۇن ئۆزىنى ئۇنتۇپ، ئاچلىقى ئەسلا ئېسىگە كەلمىدى. بۇ دىلى پاك، كۆڭلى يورۇق كىشى ئايالنىڭ ئىچكى دۇنياسىدىكى سىرلىرىدىن خەۋەردار بولۇپ، ئۇنىڭ بېشىدىن ئۆتكەن

ۋەقەلەرنى بىرمۇ بىر بايان قىلدى ۋە قولىنى ئايالنىڭ بېشىغا قويۇپ:

— ھەي خوتۇن، كۆزۈڭنى يۇمغىن، — دېدى. خوتۇن دەرھال كۆزىنى يۇمدى. بىرەر سائەتتىن كېيىن كۆزىنى ئاچتى. ئۇ دۇنيانىڭ ئادەمنى مەھلىيا قىلىدىغان قىزىقچىلىرى بىلەن ھەر خىل ھادىسىلىرىدىن نىجات تېپىپ ئۆزىنى ئاتىسىنىڭ ئۆيىدە كۆردى.

نۇرغۇن پېشكەلچىلىكلەر ۋە بالايىئاپەتلەرنى كۆرگەندىن كېيىن ئالدامچىلىق بالاسى ۋە ئاپەتلەرنىڭ قوينىدىن سالامەت چىقىپ، تىنچ-خاتىرجەملىككە ئېرىشتى. ئەگەر سودىگەرنىڭ قىزى يىگىتنىڭ ھەقىقىي ئەھۋالىنى سىناپ كۆرۈپ، نەسەب ئەھۋالىنى بىلىپ ئاندىن كېيىن ئۆزىنى ئۇنىڭ نىكاھىغا مەنسۇپ قىلغان بولسا، بۇنداق ھادىسىلەر يۈز بەرمەس ئىدى، — دەپ تۇتى ھېكايىسىنى تۇگەتتى ھەم، — ئەي شاھزادە، دۇشمەننى ئاجىز بىلمىگەيسەن. مەلىكزادە كەيلاندەك خارۇزارلىقتا دۇنيادا داڭدار بولمىغايسەن، — دېدى.

شاھزادە:

— بۇ قانداق ۋەقە؟— دەپ سورىدى.

تۇتى ھېكايىسىنى باشلىدى:

قەدىمكى زامانلاردا كەيلان بىر ئاۋات زېمىنغا ھۆكۈمرانلىق قىلاتتى. ئۇنىڭغا يېقىن بىر ئورمانلىقتا بىر چاشقان پادىشاھلىق تەختىدە سەلتەنەت بىلەن ئولتۇرۇپ، تۇلكىنى ئۆزىگە ئىشەنچلىك ئەمىر قىلغانىدى. ئەمىر ئۆز خىزمىتىدە كۆپ تىرىشچانلىقلارنى كۆرسەتتى.

كۇنلەرنىڭ بىرىدە ئورمانلىقنىڭ ئالدىدىن بىر توپ كارۋان ئۆتۈپ كېتىۋاتاتتى. قاتار كېتىپ بارغان تۆگىلەردىن بىرى كېسەل ۋە مەجرۇھ بولغاچقا سودىگەرلەر تۆگىنى ئورمانلىققا يالىڭاچ قىلىپ تاشلاپ كەتتى. تۆگىچىلەرنىڭ جاپا-ئەندىشىسى تۆگىنىڭ خاتىرىسىدىن يوقالغاندىن كېيىن ئۆز ئىختىيارىيچە ئوتلاقتىن بېدە

ۋە ئوت-چۆپلەرنى يەپ، ئاز ۋاقىتتىلا سەمرىپ ساقايدى. تۈلكە تۆگىنىڭ ئەھۋالىنى ئۇقۇپ، پادىشاھقا:

— ئەي پادىشاھىئالەم، بىر تۆگە باشقىلارنىڭ رەنج كۆلپىتىدىن خالاس بولۇپ سىزنىڭ زېمىنىڭىزغا ئورۇنلىشىپتۇ. چەكسىز كەتكەن كۆكلەمزاردا ئوت-چۆپ ۋە مېۋىلەرنى سىلىدىن رۇخسەتسىز خاتىرجەم ھالدا يەۋاتىدۇ، ئۇنىڭ بۇنداق يۇرۇشى خاتىرجەملىكتىن دېرەك بەرمەيدۇ. چۈنكى ھايۋانلار بۇ تەرىقىدە بىر مۇددەت ياشىسا ئازلا پۇرسەتتە ئۇلاردا ئەركىنلىك پەيدا بولۇپ، بىخۇدلۇق، قاششاقلىق، چوڭچىلىق ھەم تەكەببۇرلۇق پەيدا بولىدۇ. ئۆزىنى چوڭ بىلىپ، قولىنى پادىشاھ مۇلكىگە ئۇزىتىپ پاراكەندىچىلىك پەيدا قىلىدۇ، ئۇ چاغدا ئۇنىڭدىن مۇداپىئە كۆرۈشتىن سۆز ئېچىش بىر كۆلكىلىك گەپكە ئايلىنىپ قالىدۇ. دۆلەتنىڭ مەنپەئىتى ئۈچۈن، ئالىيلىرى، ئەڭ ياخشىسى پەرمان چۈشۈرۈپ، ئۇنىڭ ھەيۋىسىنى يەرگە ئۇرۇپ، ئۇنىڭ بۇ جىنايىتى ئۈچۈن ئۇنىڭغا تەنبىھ قىلغايلا، ئەگەر تۆگە ئۆز بەختىنىڭ ھىدايىتى بىلەن ھۆكۈمگە بويسۇنۇپ ۋە ئىتائەت قىلىپ باش قويسا، سىزمۇ ھەم چىن كۆڭۈلدىن مەرھەمەت قىلىڭ، ئەگەر ئۇ ئۆزىنىڭ چىدامليق ۋە قۇرۇق غۇرۇرىغا ھەمدە بەستىنىڭ چوڭلۇقىغا تەمەننا قىلىپ، يوللاردا غادىيىپ يۈرسە، ئۇ چاغدا ئۇ ھەرگىز ئەركىنلىكنى تاپالمايدۇ. ئۇنىڭ بۇ بېشى نۇرغۇن ئەندىشىلەرگە سەۋەب بولىدۇ، شۇنىڭ ئۈچۈن تەدرىجىي ھالدا تەدبىر بىلەن ئۇنىڭ ۋۇجۇد ئۇلىدىن تۆشۈك ئېچىش لازىمدۇر، بۇ ئارقىلىق دۇنيا ئەھلىگە «ئۇلۇغلارنىڭ ھۆكۈمىگە مۇخالىپ بولماق، ناپەرمانلىق يولىغا قەدەم قويماق، ئۆزىنى ھالاكەتكە باشلاشتۇر» دېگەن سۆزنى ئېنىق جاكارلايلى، — دېدى. پادىشاھقا ۋەزىرنىڭ تەدبىرى خۇش كېلىپ، تۆگىنى ئۆز ھۇزۇرىغا ئەكېلىشكە بۇيرۇق چۈشۈردى. تۈلكە بۇ ئىشقا كېپىل بولۇپ، تۆگىنىڭ ئالدىغا كېلىپ، ھىيلە-مىكىر ۋە ئەپسۇن-نەيرەڭلەر بىلەن ئۇنى پادىشاھنىڭ خىزمىتىگە كەلتۈردى، تۆگە ئورمان پادىشاھىنىڭ ئەمەلىيەتتە بىر چاشقان ئىكەنلىكىنى كۆرۈپ

بۇ يەرگە كەلگىنىدىن پۇشايمان قىلدى. چاشقان ئۇنىڭ نەزىرىدە تولىمۇ بىچارە ۋە ئاجىز كۆرۈندى. تۆگە دەرھال قەددىنى رۇسلاپ ئۆزى كەلگەن يول بىلەن قايتىپ ئۆز ئىشىغا مەشغۇل بولدى. پادىشاھ بۇ ئىشتىن بەك ئوسال بولۇپ ۋەزىرگە:

— ھەي ئاق كۆڭۈل ۋەزىر، گەرچە سېنىڭ سۆزلىرىڭ ياخشى نىيەتتە ئېيتىلغان، ئۇرۇنۇشلىرىڭ دۆلەت مەنپەئىتى ئۈچۈن بولغان بولسىمۇ، بىراق دۇرۇس بولمىغان قانۇن ئەمەللىرى سەندىن سادىر بولدى. چۈنكى سىيگەك تۆگىنىڭ كۆزىدە بىزنىڭ مىزان تەرىكىلىرىمىز ئاجىز كۆرۈندى. كۆڭلى تۇيغۇن مەنسۇناسلار بىزنىڭ گۈھىرىمىزنى چوڭ دەپ سۇرەتلىشىدۇ. ئەمما بۇ سۇرەتنىڭ يۈزىنى كۆرگۈچىلەر بولسا تولىمۇ بىمەنە تۇيۇلىدۇ. ئۇ كىبىرلىك تۆگىنى ھۆزۈرىمىزغا كەلتۈرمەسلىك كېرەك ئىدى. ئۇنى چاقىرىپ ھۆزۈرىمىزغا كەلتۈرۈش بىزگە ھېچقانداق پايدا كەلتۈرمەيدىغان ئىش ئىدى. يېغىپ ئېيتقاندا تۆگە ھۆزۈرىمىزغا كەلمەستىن بۇرۇن بىزدىن خېلى ئەيمىنەتتى. ئەمدى ئۇنىڭ بۇ قورقۇنچى تۈگىدى. بېشىدا چوڭچىلىق غۇرۇرى پەيدا بولۇپ ئۇنىڭ ماختانچاقلىقىغا سەرمايە ھاسىل بولۇپ، پىتنە-پاسات ئىشىكى ئېچىلدى، ئەمدى ئۇ ھەر تەرەپتىن مەملىكىتىمىزگە ھەر خىل تەمەدە كېلىدۇ، — دېدى. تۈلكە:

— ھەي پادىشاھ، بۇ ئىشلاردىن خاتىرجەم بولۇپ، كۆڭلۈڭدىن ۋەھىمىگە ئورۇن بەرمىگىن، گەرچە بۇ ھايۋان ھەيۋەتلىك ۋە كۈچلۈكتۇر، لېكىن ئېچكى دۇنياسىنىڭ يامانلىقىدىن بوينىدا ئەگرىلىك باردۇر، ئۇ ئۇزۇنتۇرا ئەخمەقلىق تۇپەيلى ئەقىلنىڭ ئوزۇقىدىن نېسىۋىسىدۇ. ئەگەر ئۇنى كېچىككىنە شوينا بىلەن باغلاپ، ھەر تەرەپكە تارتسا مېڭىۋېرىدۇ. دېمەك، بۇ كۆڭلى زەئىپ ھايۋاندۇر. ئىنشائاللا، ئازراق پۇرسەتتە ئۇنى پادىشاھنىڭ پەرمانىغا كىرگۈزىمەن ۋە بەندىلەرنىڭ قاتاردا ئەدەپ بىلەن تىزلاندۇرۇپ ئولتۇرغۇزىمەن، — دېدى.

ئەلقىسسە، تۆگە ئۇ يايلاقتا ناھايىتى خۇشال ۋە ئەيش-ئىشرەت بىلەن يۈرەتتى. تۇلكە بىلەن ھەمىشە تانابلىرىنى ئۇنىڭ يوللىرىغا ئۇزىتىپ پايلاپ يۈرەتتى.

كۈنلەرنىڭ بىرىدە، ئۇ بوينىنى ئۇزىتىپ ئېگىز دەرەخنىڭ شېخىدىن ياپراقلارنى ئېلىپ يەۋاتاتتى، تۇيۇقسىز بويىنى شاختا قىسىلىپ قېلىپ، ئۆزىنى ھەرگىز ئاجرىتالمىدى. تۆگە ناھايىتى بىقارار بولۇپ ئاجىزلىقتىن نەرە تارتىپ يىغان چېكەتتى. تۇلكە تۆگىنىڭ ئەھۋالىدىن خەۋەردار بولۇپ دەرھال چاشقانىنىڭ ئالدىغا كېلىپ خەۋەر بەردى. چاشقان شاھلىق تەختىدىن تۇرۇپ، ئالدىرىماي كېلىپ دەرەخنىڭ شېخىغا چىقتى ۋە تۆگىنىڭ قارشىسىدا ئولتۇرۇپ ئۇنىڭغا تاپا-تەنىلەر بىلەن:

— ھەي تۆگە، ھازىر سېنىڭ خىللانغان، پاكىز نېمەتلەرنى يېيىش ۋاقتىڭدۇر، — دېدى. تۇلكە بىر تەرەپتىن زاڭلىق قىلىپ:

— ھەي نادان، بىلمۇاتامسەن، بۇ مېھنەتلەر سېنىڭ پادىشاھنىڭ پەرمانىغا بويسۇنمىغانلىقىنىڭ نەتىجىسىدۇر. ئەگەر غادايغان بېشىڭنى پادىشاھنىڭ بوسۇغىسىغا ئىتائەت بىلەن قويغان بولساڭ، ئۆزۈڭنى ئۇنىڭ ھىمايىتىگە ئېرىشتۇرگەن بولاتتىڭ، بۇگۈنكى كۈندە ئاجىز بىچارىلىك بىلەن دامغا گىرىپتار بولۇپ ئەلەمگە ئۇچرىماس ئىدىڭ، ئەمدى ئۆلمەكتىن باشقا چارەڭ يوقتۇر، — دېدى. تۆگە كۆڭلى پەرىشانلىقتىن ۋە ئاجىزلىقتىن سۆز باشلاپ:

— گەرچە مەندىن ناھايىتى چوڭ گۇناھلار سادىر بولغان بولسىمۇ، ساپ نىيەت بىلەن بېشىمنى پادىشاھنىڭ ئاستانىسىگە قويۇپ، ۋەزىرنىڭ ساخاۋىتىدىن پاناھ ئىزدىسەم، مېنىڭ گۇناھ، خاتالىرىمنى ئەپۇ ئېتىكى بىلەن يېپىپ، بۇ جاپا-مۇشەققەتتىن قۇتقۇزۇپ، مېنى نىجاتلىققا ئېرىشتۇرسە، چوقۇمكى بۇ گۇزەل ئەخلاقىي پەزىلەتتىن يىراق ئەمەستۇر، — دېدى. چاشقان پادىشاھ تۆگىنىڭ ئىلتىماسىنى ئىجابەت شەرىپىگە يەتكۈزۈپ، شاخلارنى

چىشى بىلەن قىرقىپ تاشلاپ، تۆگىنىڭ دەرەخ شېخىغا ئېسىلىپ قالغان بوينىنى بەندىتىن خالاس قىلدى. ئۇزۇن گەدەن تۆگە مىننەتدارلىقلار بىلدۈرۈپ ئۇ ئۇزۇن قۇيرۇق جۇغى كىچىك، يەنى چاشقاننىڭ ھۆكمىگە كىرىپ بەندىلىككە باش قويدى. چاشقان غايەت خۇشاللىقتىن تېرىسىگە سىغمايتتى. چاشقان پادىشاھ تۆگىگە: «كۇندۇزلىرى خاتىرجەملىك بىلەن سەھرالاردا سەيلە-تاماشا قىلىپ، ئاخشىمى خىزمىتىمگە ھازىر بولسۇن» دەپ بۇيرۇق قىلدى. نەچچە كۈن بۇ تەرىقىدە ئۆتتى.

قازارا بىر كۈنى مەلىكزادە كەيلانىنىڭ ئوتۇنچىلىرى ئۆتۈپ كېتىپ باراتتى. ئۇلار بىر مەسىت تۆگىنىڭ سەھرالاردا ئۆز ئىختىيارىيدا سەيلە-تاماشا قىلىپ يۈرگەنلىكىنى كۆرۈپ، توتۇپ كېلىپ مەلىكزادىنىڭ تۆگىلىرى قاتارىغا ئۆتكۈزۈۋالدى. تۈلكە بۇ ۋەقەنى ئاڭلاپ بولغان ئەھۋالنىڭ تەپسىلاتىنى چاشقان پادىشاھقا مەلۇم قىلدى. پالۋانلىق مەيدانىدا تۇرغان چاشقان پادىشاھنىڭ كۆڭلى پەرىشان بولدى. بىر كۈنى ئوتۇنچىلارنىڭ سەھرادا قاتار كېتىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ تۈلكە بىلەن چاشقان پادىشاھ ئىككىسى ئۇلارنىڭ يولىنى توسۇپ، پەريات قىلىپ:

— سىلەر بېرىپ مەلىكزادىگە ئېيتىڭلار، دۇشمەنلىشىشتىن ئىبارەت بۇ ساۋابسىز ئىشتىن قايتىپ، تۆگىمىزنى بىزگە قايتۇرۇپ بەرسۇن. ئەگەر قوبۇل قىلمىسا ئىنتىقام ئالمىغۇچە قويمايمىز، تەييارلىق بىلەن تۇرسۇنكى، ھەرگىز بۇ ئىشتا يول قويمايمىز، — دېدى. ئوتۇنچىلار چاشقان پادىشاھنىڭ بۇ سىياسىتىدىن تەئەججۇپلىنىپ مەلىكزادىنىڭ ئالدىغا بېرىپ ئەرز قىلدى. مەلىكزادە كەيلان چاشقان پادىشاھ سۆزىگە ئەسلا ئىلتىپات قىلماي، بۇ ئىشلارنىڭ قايتا تەكرارلانمايدىغانلىقىغا مۇلازىملارنى ئىشەندۈرۈپ، ئۇلارنىڭ كۆڭلىنى تىنچلاندۇردى. بۇ خەۋەر چاشقان پادىشاھقا يېتىپ باردى.

چاشقان پادىشاھ تۇلكىگە مەسلىھەت قىلىپ:

ـــ مۇلۇكدارلىق قائىدىسىدە بۇ ئىش ھېچقانداق پايدا كەلتۈرمەيدۇ. بىراق ھەقىقەت بىز تەرەپتە بولغاچقا بۇنى بۇنداق تاشلاپ قويۇشقا بولمايدۇ. سەركەردىلىرىمىزنى چاقىرىپ بارلىق ئەھۋاللارنى ئۇلارغا تولۇقى بىلەن ئېيتىپ، قورال-ياراغلارنى جابدۇپ يولغا چىقىش كېرەك، ـــ دېدى. تۇلكىمۇ چاشقان پادىشاھنىڭ پىكرىگە قوشۇلۇپ بۇ ئىشقا تۇتۇندى، چاشقان پادىشاھ ۋەزىر ئارقىلىق سەركەردىلەرگە خەۋەر بەرگەندىن كېيىن، ئۇزۇن ئۆتمەي ھېسابچىلار ھېسابىغا ئاجىز كېلىدىغان سان-ساناقسىز لەشكەرلەر پادىشاھنىڭ دەرگاھىغا ھازىر بولدى. لەشكەرلەرنىڭ كۆپلۈكىدىن دەشت-سەھرا چاشقانغا تولدى. چاشقان پادىشاھ: «مەلىكزادىنىڭ خەزىنە بايلىقلىرىغا قارىتىپ لەخمە قېزىپ ھەممىسىنى ئاچىقىڭلار» دەپ ئەمر قىلدى. مەلىكزادىنىڭ خەزىنىسىدە قۇرۇق ساندۇقتىن ئۆزگە ھېچنېمە قالمىدى، خەزىنىدار بۇ ۋەقەدىن ئەسلا خەۋىدار بولمىدى. تامامىي بايلىقلارنى چاشقان پادىشاھنىڭ خەزىنىسىگە جەم قىلدى، بۇ ئىشلار تامام بولغاندىن كېيىن چاشقان پادىشاھى: «ئادەم بالىلىرى ئىچىدىن زېرەك، دانىشمەن، ئەقىللىق بىر كىشىنى تېپىپ كېلىپ بۇ مۇھىم ئىشنى ئەڭ ئاخىرىدا ئۇنىڭ قولىغا تاپشۇرايلى. شۇنداق قىلساق لەشكەر توپلاشقا پايدىلىق» دەپ ئەمر قىلدى.

پەلەك ئۇرغان بىر يىگىت بايلىق ئىزدەپ ئۆز ۋەتىنىدىن چىقىپ غېرىب-مۇساپىرلىقنى ئىختىيار قىلىپ كېتىپ باراتتى. تۇيۇقسىز توپ-توپ چاشقانلارنىڭ ئالتۇنلارنى خالتىغا سېلىپ ئاغزىدا چىشلەپ ئەكېتىپ بارغانلىقىنى كۆردى. يىگىت بولسا ئالتۇننىڭ ھەلەكچىلىكىدە سەرگەردان يۈرەتتى. بىر چاشقان ئۇنىڭ مەقسىتىدىن ۋاقىپ بولۇپ:

ـــ ھەي يىگىت، بىھۇدە ھەسرەت چەكمىگىن. ئەگەر مەقسىتىڭ ئالتۇن بولسا، بېرىپ پادىشاھىمىزنىڭ خەزىنىسىنى ئىختىيار

قىلغىن، دۇنياغا موھتاج بولمايسەن، ـــ دېدى. ئۇ يىگىت بۇ گەپنى ئۆزى ئۈچۈن چوڭ دۆلەت بىلىپ، چاشقان بىلەن بىللە پادىشاھنىڭ ئالدىغا بېرىپ ئۇنىڭ مۇلازىمىتىگە مۇشەررەپ بولدى. پادىشاھ مەرھەمەت قىلىپ ئۇنى زەر بايلىقلارغا ئىگە قىلىپ مۇھىم ئىشلارنى ئۇنىڭغا تاپشۇردى. قورال-ياراغلارنى جەم قىلىش ئۈچۈن كۆرسەتمىلەر بەردى. يىگىت بەزى تونۇش-بىلىش يارۇ بۇرادەرلىرىگە: «بۇ زامانىدا ياخشىلىق ۋە بەرىكەت ئادەم زاتىنىڭ ئارىسىدىن كۆتۈرۈلۈپتۇ. راھەت-پاراغەتنى بولسا چاشقان پادىشاھىغا بېرىپتۇ. بىز ئۇنىڭ خىزمىتىنى قىلىپ بايلىق ۋە خەزىنىلەرگە ئېرىشتۇق» دەپ خەت يېزىپ تەپسىلىي ئەھۋالنى ئۇلارغا بىلدۈردى. خەتلەر ھەر تەرەپكە ئارقا-ئارقىدىن يېتىپ باردى. كىشىلەر تۆۋەن ھىممەت، پۇلنىڭ بەندىسى ۋە بايلىقنىڭ قۇلى ئىدى. پۇرسەتنى غەنىيمەت بىلدى، ئەتراپتىكى مەملىكەتلەردىن نۇرغۇن لەشكەرلەر جەم بولدى. ئۇلار قورال-ياراغلارنى تەييار قىلىپ چاشقان پادىشاھنىڭ ھۆكمى بىلەن مەلىكزادە كەيلانغا قارشى ئاتلىنىپ، مەيداندا داقا-دۇمباقنى ساداغا كەلتۈردى. مەلىكزادە بولسا قۇلىقىغا پاختا تىقىپ غەپلەتتە ياتاتتى. ئۇ داقا-دۇمباقنىڭ ئاۋازى بىلەن غەپلەت ئۇيقۇسىدىن كۆزىنى ئېچىپ دۆلەت كاتتىلىرى ۋە چوڭلىرىنى ھۇزۇرىغا يىغىپ، بۇ پاراكەندىچىلىك ئۇچقۇنلىرىنى ئۆچۈرۈش ھەققىدە كېلىشتۇرمە سۆزلەرنى ئوتتۇرىغا قويدى. ئۇ:

ـــ گەرچە مۇنداق ۋەقەلەر كۆپ بولسىمۇ، لېكىن تولىمۇ كۈلكىلىك بىر ئىشتۇر. چۈنكى چاشقان بىلەن قارىمۇ قارشى بولۇش ئاسان ئەمەس ھەم بۇ خەلقئالەم ئارىسىدا نام-شەرەپنىڭ يوقىلىشىغا سەۋەبچى بولىدۇ. بۇ توغرىدا ياخشىراق ئويلىنىپ مۇڭاپىق تەدبىر بولسا تەكلىپ بەرسەڭلار، ـــ دېدى. دۆلەت كاتتىلىرى:

ـــ ھازىر دۇشمەن قورال-ياراغلىرىنى تەييارلاپ، داقا-دۇمباقلىرىنى چېلىپ جەڭگە تەييارلىنىپتۇ. بىزگە ئۇرۇشماقتىن

باشقا چاره يوقتۇر، ـــ دەپ مەسلىھەت بېرىشتى. مەلىكزادە ئالدىراشلىقتا لەشكەرلىرىنى تەرتىپكە سېلىشقا ۋە خەزىنە ئىشكىنى ئېچىپ، ئۇرۇشقا كېرەكلىك خەزىنىلەردىن سەرپ قىلىشقا بۇيرۇدى. خەزىنە ئىشكى ئېچىلىپ بايلىقلار قاچىلانغان قۇرۇق ساندۇقلارلا قالغانلىقىنى كۆردى. تۇيۇقسىز ئۇلارنىڭ ئۈمىد يولى توسۇلۇپ قالغان بولسىمۇ، لەشكەرلىرىگە نۇرغۇن ۋەدىلەرنى قىلدى. ئاندىن تۇرالغۇ جايىدىن چىقىپ، ئۆز دائىرىسىنى مۇداپىئە قىلىش ئۇچۇن ئۇرۇش مەيدانىغا قاراپ يولغا چىقتى.

قۇياشنىڭ ئالتۇن رەڭلىك نۇرى غەرب تەرەپكە يوشۇرۇنغان ۋاقىتتا چاشقان پادىشاھى «لەشكەرلەر بېرىپ قولىدىن كەلگەنلىكى خىزمەتلەرنى قىلسۇن»دەپ بۇيرۇق چۇشۇردى. چاشقان پادىشاھ لەشكەرلىرى چۇمۇلىدىن كۆپ ئىدى. ئۇلار تۆت تەرەپتىن دۇشمەن لەشكەرلىرىنىڭ ئىچىگە كىرىپ ئاتلىرىنىڭ ئۇزەڭگىسىنىڭ تاسمىسىنى، چۇلۇڭۇرىنى، يانىڭ كىرىچىنى، ساداقىنىڭ بېغىنى، ناغرىنىڭ تېرىسىنى ۋە باشقا بارلىق ئەسۋاب-سايمانلارنى چىشلىرى بىلەن كېسىپ پارە-پارە قىلىپ تاشلىدى. ئۇلار بىر كېچىدە بۇ ئىشلارنىڭ ھەممىسىنى تامام قىلىپ، پادىشاھنىڭ خىزمىتىگە ھازىر بولدى. سۇبھى كۆتۇرۇلگەندىن كېيىن چاشقان پادىشاھى:

ـــ ئادەمزات گۇرۇھى سەپلەرنى راسلاپ، نۇرغۇن لەشكەرلەر بىلەن ئۇرۇشقا تەييارلىق قىلسۇن، باتۇرلارنىڭ قائىدىسى بويىچە تېرىشچانلىق كۆرسەتسۇن! ـــ دەپ بۇيرۇق قىلدى. ئەھۋالنىڭ چاتاقلىقى مەلىكزادىگە مەلۇم بولدى. ئۇمۇ باتۇرلارغا جەڭدىن خەۋەر بېرىپ، ئۇلارنى ئۇرۇشقا تەييارلىق قىلىشقا بۇيرۇدى. ئۇلار ئاتلانماقچى بولۇپ قورال-ياراغلارغا قارىغان چاغدا قوراللارنىڭ چاشقانلار تەرىپىدىن خاراب قىلىنغانلىقىنى كۆردى. ئامالسىزلىقتىن، ئۆزلىرىنىڭ ئاجىزلىقىدىن پاراكەندە ۋە دېلىغۇل بولدى. چاشقان پادىشاھنىڭ لەشكەرلىرى دۇشمەننى بۇ ھالدا كۆرۈپ، «بۇ غەلىبە قازىنىشنىڭ ياخشى پەيتى» دەپ ناھايىتى باتۇرلۇق

بىلەن ئۇرۇشۇپ ئۇلارنىڭ ھايات ربشتىسىنى تامام قىلدى. ھايات قالغانلىرى پۇرسەتنى غەنىيمەت بىلىپ ئۆلەر-تىرىلىشىگە باقماي قېچىشتى، مەلىكزادە خار ۋە بىچارىلىك بىلەن مۇستەھكەم قەلئەگە كىرىپ يوشۇرۇندى، بارلىق ئۇرۇش ئەسلىھەلىرى ۋە كېرەك نەرسىلەرنىڭ ھەممىسىنى دۇشمەنگە قالدۇرۇپ ئارانلا ئۆز جېنىنى ئېلىپ قاچتى.

سەھەرنىڭ ئالتۇن شەپقى پۈتۈن ئالەمنىڭ بۇلۇڭ-پۇچقاقلىرىنى يورۇتۇپ تاڭ ئاتتى. مەلىكزادە ئامالسىز ۋە ئاجىزلىق يۈزىسىدىن ئەلچى ئەۋەتىپ «بىزنىڭ ئاجىز ۋە بىچارىلىكىمىزنى كۆزدە تۇتۇپ بىزدىن قولىنى تارتسۇن»دەپ ئىلتىماس قىلدى. چاشقان پادىشاھى بېخىل نەپسىنىڭ قۇتۇرتىشى بىلەن دۇنيانى مالىماتاڭ قىلىپ ئالغان غەنىيمەتلەرنى رەت قىلىپ مۇنداق دېدى:

— بىزنىڭ غەرىزىمىز مەملىكەت ئىشلىرىنى ئاستىن-ئۈستۈن قىلىش ئەمەستۇر. بەلكى تۆگىنى قولغا كەلتۇرۇشتىنلا ئىبارەت. ئەگەر مەلىكزادە تۆگىنى بىزگە قايتۇرسىلا بىزمۇ ئۇنىڭ ئۆز مۇلكىنى قايتۇرۇپ بېرىمىز.

ئەلچى كېلىپ ۋەقەنى بايان قىلدى. مەلىكزادە بۇ گەپتىن ناھايىتى خۇشال بولۇپ، تۆگىنىڭ چوم ۋە قوڭغۇراقلىرىنى بېزەپ، چاشقان پادىشاھىنىڭ خىزمىتىگە ئەۋەتتى ھەم چاشقان پادىشاھتىن كەچۈرۈم ئىشىكىنى ئېچىپ ئەپۇ تەقسىراتى ئۈچۈن پاناھلىق بېرىشنى تەلەپ قىلدى. چاشقان پادىشاھى ئۇنىڭ گۇناھ ۋە خاتالىقىنى ئەپۇ قىلدى. تۆگىنى قەدىمىي قائىدە بويىچە مەلىكزادىنىڭ يۈرتىغا ھۆكۈمدار قىلىپ ئەۋەتتى. ئەگەر مەلىكزادە باشتىلا چاشقانلارنى ئاجىز بىلىپ، ئاداۋەت قىلمىغان بولسا، ئاردا دۇشمەنلىك پەيدا بولمىغان بولاتتى. بۇ قەدەر ئوسال كۈنلەرگە يولۇقمايتتى. ئەگەر بۇ پىتنە-پاسات ئوتنى ئۆچۈرۈشنى خالىغان بولسا، بىر تۆگە بىلەن ئىش پۈتەتتى. ئەگەر دۇشمەنلىك ئەھۋالىغىمۇ ئازراق كۆڭۈل بۆلگەن بولسا، شۇبھىسىزكى ئىشلارنى ۋايىغا

يەتكۈزگەن بولاتتى. مەلىكزادە باشتا دۈشمەننى كۆزگە ئىلماي ئاجىز كۆردى. غەپلەت ۋە تەكەببۈرلۈققا قەدەم قويۇپ، ئېھتىياتنى قولدىن بەرگەنلىكى سەۋەبىدىن بۇ ئاقىۋەتكە قالدى، ـــ دەپ ھېكايىسىنى تۈگەتتى.

ـــ ئەي شاھزادە، خوتۇنلارنىڭ ئالدىدا سىرلىرىڭنى نىقابىنى كۆتۈرمىگىن، شۇندىلا سودىگەرنىڭ ئوغلىدەك ئەبەدىيلىك مۇسىبەتكە گىرىپتار بولمىغايسەن، ـــ دېدى تۈتى. شاھزادە:

ـــ سودىگەر يىگىت قانداق ۋەقەلەرگە ئۇچرىغان؟ ـــ دەپ سورىدى.

تۈتىنىڭ شاھزادىگە پەند ـ نەسىھەت قىلغانلىقى

ـــ رىۋايەتچىلەر مۇنداق ھېكايە قىلىدۇ، ـــ دەپ ھېكايىسىنى باشلىدى تۈتى.

ھىندىستان ۋىلايىتىدە بىر سودىگەر بار ئىدى. ئۇنىڭ ھۆسن ۋە لاتاپەتتە داڭدار بىر ئوغلى بار ئىدى. بىر كۈنى بۇ ئوغۇل ئاتىسى بىلەن پاراڭلىشىپ ئولتۇرۇپ، ئەدەپ ـقائىدىنى ئۇنتۇپ چوڭ سۆزلەپ قويىدى. سودىگەر ئوغلىدىن قاتتىق رەنجىدى. شۇڭا ئۇ غەزەپلىنىپ ئوغلىنى ئۆيدىن قوغلىدى. خوجىزادىنىڭ تەكەببۈرلۈقى غالىب كېلىپ ئۆيدىن چىقىپ كەتتى. ئۇ قەلەندەر لىباسىنى كىيىپ جاھان كېزىشنى نىيەت قىلىپ، غېرىب ـمىسكىنلىك يولىغا قەدەم قويىدى. ئۇ شۇ كەمگىچە جاپا ـ مۇشەققەت ۋە يول ئازابىنى كۆرۈپ باقمىغانىدى. ئۇ ئۇزۇن ماڭمايلا بىر تۈپ دەرەخنىڭ ئاستىغا يېتىپ كەلدى. بۇ يەردە بىر ئۆستەڭدە سۈپسۈزۈك سۇ ئېقىۋاتاتتى. ئۇ سۇدىن ئىچىپ، ئۈسسۈزلۇقىنى قاندۇردى. شۇ چاغدا ئۇ دەرەخنىڭ ئارىسىدا بىر كاۋاك تۇرغانلىقىنى كۆردى ۋە دەرەخنىڭ كاۋىكىغا كىرىپ ئارام ئالماقچى بولدى. ئۇ بىرەر سائەت ئۇخلاپ ئارام ئالدى. ئۇيقۇدىن

ئويغانغاندىن كېيىن بىردىنلا ئاسماندا ئۇچۇپ كېلىۋاتقان تۆت دانە كەپتەرنى كۆرۈپ قالدى. كەپتەرلەر دەريانىڭ قىرغىقىغا ئۇچۇپ چۈشتى. خوجىزادە كەپتەرلەرنىڭ بىر دومىلاپلا پەرىزات قىزلارغا ئايلانغانلىقىنى، ئاندىن كىيىملىرىنى يېشىپ، سۇغا كىرگەنلىكىنى كۆردى. خوجىزادە بىرئاز ئويلىنىۋالغاندىن كېيىن، ئاستا ئورنىدىن تۇرۇپ، پەرىزاتلارنىڭ كىيىمىنى ئالدى ـ دە، دەرەخنىڭ كاۋىكىغا كىرىپ يوشۇرۇنۇۋالدى. بىردەمدىن كېيىن پەرىزاتلار سۇدىن چىقىپ كىيىملىرىنى تاپالماي ئالاقزادە بولۇپ، ھەر تەرەپكە يۈگۈرۈپ ئىزدىدى ۋە تۇيۇقسىز دەرەخنىڭ كاۋىكىدىكى خوجىزادىنى كۆرۈپ قالدى. ئۇلار خوجىزادىنىڭ ئالدىغا بېرىپ بىچارىلىك بىلەن يالۋۇردى ۋە كىيىملىرىنى قايتۇرۇپ بېرىشنى ئىلتىماس قىلدى.

ـــ ئەگەر سىلەر مېنىڭ مەقسىتىمنى ئىشقا ئاشۇرۇشۇمغا ياردەمدە بولمىساڭلار، مەنمۇ ھەرگىز سىلەرنىڭ ئىلتىماسىڭلارنى قوبۇل قىلمايمەن، ـــ دېدى خوجىزادە.

ـــ مەقسىتىڭ نېمىدۇر؟ ـــ دەپ سوردى پەرىزاتلار. خوجىزادە:

ـــ سىلەردىن بىرىڭلار مەن بىلەن مەڭگۈ دوست بولۇپ تۇي قىلىشقا رازى بولساڭلار، تۇي مۇراسىملىرىنى ئادا قىلغاندىن كېيىن ئاندىن كىيىمىڭلارنى قايتۇرۇپ بېرىمەن، مېنىڭ مەقسىتىم ئەنە شۇ، ـــ دېدى خوجىزادە.

پەرىزاتلار:

ـــ ھەي يىگىت، بىزنىڭ ۋۇجۇدىمىزنى تەڭرىتائالا ئوتتىن ياراتقان. سېنى سۇ ۋە تۇپراقتىن ئاپىرىدە قىلغاندۇر. ئويلاپ باققىن، بىر ـ بىرىگە قارىمۇ قارشى نەرسىلەر قانداق بىرگە تۇرالايدۇ. ئوتتىن تۇرەلگەنگە باغلىنىش ئەسلا مۇمكىن ئەمەستۇر. ئىشقا ئېشىشى قىيىن بولغان بۇ بىھۇدە خىيالدىن ۋاز كەچكىن. بۇ ئىشلار قائىدىگە ئەسلا ئۇيغۇن كەلمەيدۇ، ـــ دېيىشتى. خوجىزادە ئۇلارنىڭ سۆزىگە قۇلاق سالماي، ئۆزىنىڭ تەمە قىلغىنىنى قولغا كەلتۈرۈشتە چىڭ

تۇردى. پەرىزاتلارنىڭ ئارىسىدا ھۆسن-جامالدا تەڭداشسىز، يېشىمۇ باشقىلىرىدىن كىچىكرەك بىر پەرىزات بار ئىدى. خوجىزادە:

— ئەگەر بۇ پەرىزاتنى ماڭا نىكاھلاپ بەرسەڭلار، قالغان ئۇچىڭلارنىڭ كىيىمىنى قايتۇرۇپ بېرىمەن، — دېدى. پەرىزاتلار ئىلاجسىزلىقتىن ئۇ دوستىدىن رازىلىق تەلەپ قىلدى. ئۇ بىچارە ھەمجىنس دوست - بۇرادەرلىرىدىن ئايرىلىپ، غېرىب - مۇساپىرلىققا گىرىپتار بولىدىغانلىقىغا كۆڭلى بۇزۇلۇپ، ھەسرەت ياشلىرىنى ئاققۇزدى. دوستلىرى ئۇنىڭغا تەسەللى بېرىپ:

— ئۆمۈر كىتابىدا ئىسمىڭغا قانداق رەقەم تارتىلغان بولسا شۇ بويىچە بولىدۇ. ئۇنىڭغا ھېچقانداق ئىلاج يوقتۇر. تەڭرىنىڭ ئەمرىگە قارشىلىق قىلمايلى. بۇ پەرز پەقەت سېنىڭ ئادا قىلىشىڭغىلا بۇيرۇلۇپتۇ. مۇبادا ھەممىمىزگە بۇيرۇلغان بولسا ئۇنىڭغىمۇ ئامال يوق ئىدى، — دېيىشتى.

ئەلقىسسە، خوجىزادە ئۆزى خالىغان پەرىزاتنى قولغا كىرگۈزۈپ، باشقىلىرىنىڭ كىيىملىرىنى بېرىپ، ئۇلارغا رۇخسەت قىلدى. پەرىزاتلار خوشلىشىپ ئايرىلىشتى.

خوجىزادە ئېلىپ قالغان پەرىزاتنىڭ كىيىمىنى بەرمىدى. يېرىم كېچە بولغاندا پەرىزاتنى ئۆيىگە ئېلىپ باردى، ئۇنىڭغا ئېسىل كىيىملەرنى كىيدۈرۈپ زىبۇ زىننەت بىلەن بېزىدى. خوجىزادە ئۇنىڭ سۆزىنى ھايات سەرمايىسى دەپ بىلىپ، ئۇنىڭ يۈزىدىن كېچە-كۈندۈز كۆزىنى ئۈزمەيتتى. بارلىق ئىشلاردىن قول ئۈزۈپ، ۋىسال جامىدىن ھەر ۋاقىت شارابلار ئىچەتتى. پەرىزاتنىڭ رازىلىقى بىلەن ئۇنىڭ ھۆسن گۈلشەنىدىن مۇراد گۈلىنى تېرەتتى. ئۇنىڭ شەۋقىدە بۇلبۇلغا ئوخشاش مەستانە بولۇپ، ھەۋەس بىلەن ناخشا-مۇزىكىلارنى ياڭرىتاتتى. كۈنلەرنىڭ ئۆتۈشى بىلەن پەرىزاتمۇ خوجىزادىگە رام بولۇپ قالدى. ۋاپا يولىغا قەدەم قويۇپ، ئىخلاسمەنلىك بىلەن ئۇنىڭغا باش قويدى.

ئاي-يللار ئۆتۈپ خوجىزاده پەرزاتتىن پەرزەنت يۈزى كۆردى. قبىرىنداش ۋە قولۇم-قوشنىلىرىمۇ ئۇنىڭ خوتۇنىغا قىزغىن مۇئامىلىده بولۇپ، تۇغقانلىق مېھرىنى سالدى. پەرزاتنىڭ يېنىدا خوجىزاده بولمىسىمۇ، ئۇ ھەممە ئىشلارغا ئارىلىشىپ يۈرىدىغان بولدى. ئۇنىڭدىن قورقۇنچ، ئەيمىنىش كۆتۈرۈلۈپ، كۆڭلى خاتىرجەم بولدى. شۇنداق قىلىپ ئۇلار ئون يىل بەختلىك ياشىدى. ئاندىن خوجىزادىگە نامراتلىق يۈزلەندى. ئۇ بۇ ھالەتتىن قۇتۇلۇش ئۈچۈن ئامالسىزلىقتىن سەپەرگە ئاتلاندى. ئۇ پەرزاتنى ئۆزى ئىشەنچلىك دەپ قارىغان بالا باققۇچى مومايغا تاپشۇردى ۋە ئۆزى مەخپىي ساقلاپ كېلىۋاتقان پەرزاتنىڭ ئەسلىدىكى كىيىملىرىنى بالا باققۇچى ئايالغا كۆرسەتتى. كىيىمنى ياخشىراق ساقلاشنى ھەمدە پەرزاتقا بەكرەك كۆز-قۇلاق بولۇشنى قايتا-قايتا تاپىلىدى. ئۇ تۇرمۇش غېمىدە غۇربەت دەشتىنىڭ يولىغا راۋان بولدى.

پەرزات خوجىزادىدىن ئايرىلغاندىن كېيىن غەم-قايغۇغا پېتىپ كەتتى. بەزىدە ھىجران تەشۋىشىدىن بالا باققۇچى مومايىنىڭ ئالدىغا كېلىپ شىكايەت قىلاتتى. بەزىدە غەم - قايغۇنىڭ ھەددىدىن ئارتۇقلۇقى ۋە ئايرىلىش پىراقىدىن ئاغزىغا كەلگىنىنى سۆزلەيتتى. بالا باققۇچى مومای تەسەللى بېرىپ نەسىھەت يۈزىسىدىن:

ـــ كۆڭلۈڭنى يېرىم قىلمىغىن. ھىجران قاراڭغۇسى پات ئارىدا يوقىلىپ ۋىسال تېڭى ئاتىدۇ، ـــ دەيتتى.

كۈنلەرنىڭ بىرىدە پەرزات غۇسلى تاھارەت قىلىپ، ئۆزىگە زىننەت بېرىپ ئولتۇرغانىكەن. بالا باققۇچى مومای پەرزاتنىڭ ھۆسن-جامالىغا مەھلىيا بولۇپ ئۇنى تەرىپلەپ ماختىدى. پەرزات:

ـــ ئەي مومـا، سەن مېنىڭ جامالىمنى ھازىرقى تۇرقۇمدا ناھايىتى گۈزەل دەپ تەرىپلەۋاتىسەن. ئەگەر ئۆزۈمنىڭ كىيىمى بىلەن ئەسلىمنى كۆرسەڭ ئىدىڭ، شۇ چاغدا بارلىق پەرزاتلار ئارىسىدا بۇ تەرىقىدىمۇ ھۆسن-جامال ئاتا قىلغان پەرزاتلار بار ئىكەن، دەپ ئاپىرىنلار ئوقۇغان بولارئىدىڭ. ئەگەر كامىل

سەنئەتكارنىڭ سەنئىتىنى تاماشا قىلاي دېسەڭ، ئېرىم مەخپىي ساقلاۋاتقان كىيىمىنى كەلتۈر. ھۆسنىمنى ھېچ كىشىگە كۆرسەتمەي دەرھال ساڭىلا كۆرسىتەي، ـــ دېدى. بۇ ھىيلە - مىكىرلىك سۆزلەرنى ئاڭلاپ بالا باققۇچى موماي ئېھتىياتنى ئۇنتۇدى. ئۇ دەرھال ئورنىدىن تۇرۇپ پەرىزاتنىڭ كىيىمىنى ئەكېلىپ پەرىزاتنىڭ ئالدىغا قويدى. پەرىزات كىيىمنى كىيدى. ئۇ قەپەستىن خالاس بولغان قۇشتەك دەرھال قانات قېقىپ، «ئەلۋىدا» دەپلا كۆككە پەرۋاز قىلدى. بالا باققۇچى موماي ماتەمدار كىشىدەك بېشىغا تۇپراق چېچىپ ھەرقانچە داد - پەرياد قىلسىمۇ پايدىسى بولمىدى.

خوجىزادە سەپەرنى ئاخىرلاشتۇرۇپ ئۆيىگە كەلگەن ۋاقىتتا، مۇراد گۈلى ۋە ئومىد چىمەنىدىن ھېچقانداق نىشان كۆرمىدى. دىلى كۆيگەن پەرۋانىدەك ئىختىيارسىز بىقارار بولۇپ، ئەقىل - ھوشىدىن ئايرىلدى. بىچارە بولۇپ، پاراغەتلىك ۋە ھۈزۈر - ھالاۋەتلىك تۇرمۇش مەئىشەتلىرىدىن مەھرۇم قالدى.

ـــ ئەگەر خوجىزادە بۇ قىممەت باھالىق گۆھەرنى بالا باققۇچى مومايغا تاپشۇرغان بولسىمۇ، سىردىن خەۋەردار قىلمىغان بولسا، بۇ بالايىئاپەت توپىسىنى تۇرمۇش ئۆيىگە ئەكىرمىگەن بولاتتى. غەلىبە مەنزىلىنىڭ سۈيىنى ئارزۇ-ئارمان گۈلىستانلىرىدىن چەت بولغان دالىلارغا باشلىماس ئىدى. ئۇنىڭدەك بەخت-دۆلەت قارچىغىسىنى قولىدىن چىقىرىپ چۆل-باياۋانلاردا سەرگەردان، غېرىب - بىچارە بولماس ئىدى. ئەگەر بىرى بىر زۆرۈرىيەت سەۋەبىدىن بىرەر كىشىنى زىيانغا ئۇچراتسا، زىيانغا ئۇچرىغۇچى ئۇ ئىشنى ھەرگىزمۇ ئۇنتۇپ قالمايدۇ. ئىنتىقام ئېلىش پۇرسىتىنى كۈتىدۇ. سەنمۇ ھىيلىگەر، ئوغرى يىگىتتەك تۇرمۇش بايلىقىنى تەلەپ كۆكرىكىگە قويمىغايسەن، ـــ دېدى تۇتى. شاھزادە:

— بۇ هېيلىگەر، ئوغرى يىگىتنىڭ ۋەقەلىرى قانداقتۇر؟ — دەپ سورىدى. تۇتى:

— خەۋەرلەرنى نەقىش قىلىپ سىزغۇچىلار بۇ هېكايىنى بەدئىي ۋاستىلەر بىلەن مۇنداق تەسۋىرلەيدۇ، — دەپ هېكايىسىنى باشلىدى.

تۇتىنىڭ شاهزادىنىڭ تەسەللى خاتىرىسى ئۈچۈن هېكايە سۆزلىگەنلىكى

دۇنيانى ئۆز پەرماندا تۇتۇۋاتقان بىر پادىشاه بار ئىدى. جاۋاهىرنىڭ مۇهەببىتى ئۇنىڭ كۆڭلىگە قۇياش نۇرىنىڭ زەررىسى ئاپتاپقا ئورناشقاندەك ئورناشقانىدى. ياقۇتنىڭ جۇلالىنىشى خۇددى مەست قىلغۇچ شارابتەك ئۇنى ئۆزىگە تەبىئىي رام قىلىۋالغانىدى. ئۇنىڭ مەقسىتى بولسا، هەرخىل جاۋاهىراتلارنى خەزىنىسىگە يىغىپ، هەمىشە ئۇنى تاماشا قىلىپ، ئۇنىڭدىن هۇزۇرلىنىش ئىدى. خۇشامەتچىلەرنىڭ ۋە رىقابەت كەسپىنى ئۆزىگە مەجبۇرىيەت قىلغۇچىلارنىڭ كۆپلۈكىدىن، ئۇلارنىڭ هەرقانداق قىيىنچىلىقلارغا بەرداشلىق بېرىپ قانچە قېتىملاپ جاۋاهىرلارنى ئەكەلگەنلىكلىرىنى هېچكىم بىلمەيتتى. خەزىنىدارلار جاۋاهىرنى كۆندە ۋاقىت چىقىرىپ خەزىنىگە كىرگۈزۈپ تۇرۇشتىن زېرىككەنىدى. دائىم دېگۈدەك بۇنداق ئىشلار تەكرارلىنىپ تۇراتتى. بۇ ئىشقا مەسئۇل قىلىنغانلار بەزىدە ئېهتىياتسىزلىقتىن خىزمەت كۆرسىتىشنىڭ ئورنىغا جازا مۇكاپاتىغا ئېرىشەتتى. شۇ سەۋەبتىن ئۇلار پادىشاهنىڭ پەرمانىغا بىنائەن زەرگەرلىكتە گۆهەر بىلەن زىننەتلەشكە ماهىر ئۇستىلارنى، ئاجايىپ-غارايىپلارنى ياراتقۇچى هۈنەر ئىگىلىرىنى جەم قىلدى. ئۇلار تىللاردىن ناهايىتى خۇش قامەت، خۇش سۈرەت هەم گۈزەل بىر بېلىقنى ياساپ چىقتى. پادىشاهنىڭ خەزىنىسى تۇگىمەس بىر

بايلىق كانى ئىدى. پادىشاھ يەنە بىھىساب جاۋاھىر ۋە دىلنى تارتقۇچى لەئەللەرنى ئىلغاپ ئاچىقىپ ئۇ بېلىقنى بېزەتتى. بېلىقنىڭ قاسىرىقى ئورنىدا، قورساق قىسمىدا ۋە باشقا ھەممە يېرىدە ياقۇت-گۆھەرلەر بار بولۇپ، ئۇنىڭ قىممىتىنى مۆلچەرلەش مۇمكىن ئەمەس ئىدى. بۇ جاۋاھىراتلارنىڭ ھۆسن جۇلاسىدىن دېگىز گويا قۇمغا سىڭىپ، كانلار تۇپراق تېگىگە كىرىپ كېتەر ئىدى. گۆھەرنىڭ كۆپلۈكى پەلەكنىڭ قىزىقىشىنى خىجالەت ئاستىغا يوشۇرغاندى. پادىشاھ بۇ بېلىقنى بېھىشتىكى كەۋسەر سۈيىنىڭ بېلىقلىرىغا تەڭ بىلەتتى ھەم ئۇنى مەڭگۈ ئۆزگىلا مەنسۇپ دەپ ھېسابلايتتى.

ئەلقىسسە، بېلىقنىڭ داڭقى پۈتۈن ئالەمگە تارقالدى. پادىشاھ بېلىقنى دائىم كۆز قارىچۇقىدەك كۆرۈپ بىكار بولسىلا ئۇنى تاماشا قىلاتتى. كېچىسى ياستۇقىنىڭ ئاستىغا قويۇپ ياتاتتى. تۇرالغۇ جايىغا پاسىبانلارنى، شەھەر دەرۋازىسىغا بولسا قاتمۇ قات قاراۋۇللارنى قويغاندى.

بۇ شەھەردە ھەييارلىق ئىلمىگە كامىل، ھىيلىگەرلىكتە قۇياش زەررىسىنى چوغ رەڭگىدىكى ئوچاقتىن ئالالايدىغان، مەدەن تاۋلاشتا يېتىشكەن، ئىسىقلىقنى ئاپتاپنىڭ ئارقىسىدىن، گۆھەرنى سەدەپ تېخى قېپىدا پەيدا بولمىغان ۋاقىتتا ئوغرىلىيالايدىغان ئۆز كەسپىگە ماھىر بىر ئوغرى بار ئىدى.

ئەلقىسسە، ئوغرى بېلىق ھەققىدىكى خەۋەرلەرنى ئاڭلاپ، ئوغرىلىقنى چېكىگە يەتكۈزۈش ھەمدە ئوغرىلىق ئىقتىدارىنى سىناپ كۆرۈش ئۈچۈن ئۇ بېلىقنى ئوغرىلاش نىيىتىدە يۈرەتتى.

ئاي نۇرى مەغرىبكە يوشۇرۇنغان ئاي قاراڭغۇسى چاغلار بولۇپ پۈتۈن ئەتراپنى قاراڭغۇ زۇلمەت قاپلىغاندى. ھىيلىگەر ئوغرى تەييارلىغان ئەسۋابلىرىنى ئېلىپ پادىشاھنىڭ قەسىرىنىڭ ئاستىغا كېلىپ ئەتراپنى ئايلىنىپ يۈردى. قوغدىغۇچىلارنىڭ پەيدا بولغانلىقىنى كۆرۈپ ئامالسىزلىقتىن پۈرسەت كۈتۈپ بىر بۇرجەكتە

ئولتۇردى. يېرىم كېچە بولۇپ، قاراڭغۇلۇقنىڭ قولدىشى زۇلمەت شەبنەم گۆھەرىدىن ئۆزىگە جىيەك باغلىدى. قوغدىغۇچىلار شەبنەمنىڭ ھۆللۈكىدىن ۋە ھاۋانىڭ سوغۇقلۇقىدىن باشلىرىنى يۆگەپ گاھ ئۇخلاق، گاھ ئويغاق ھالەتتە ئولتۇرۇشاتتى. بۇ ۋاقىتتا ئۇ يىلاندەك سۈيلاپ، قويدەك يول يۈرۈپ قەسىرنىڭ ئاستىغا كەلدى، ئاندىن قويىنىدىن گۈزەللەرنىڭ چېچىدەك ئۇزۇن بىر ئىلمەكلىك ئېسىلغۇچنى چىقاردى ـدە، ئۇنى قەسىرنىڭ ئۈستىدىكى ئويۇقچىغا ئىلىپ، دارۋازەدەك چەبدەسلىك بىلەن قەسىرنىڭ ئۈستىگە چىقتى. ئۇ ئېسىلغۇچنى چىڭ تۇتۇپ، قەسىرنىڭ ئىچىگە چۈشۈپ پادىشاھنىڭ ئۆز ھۇجرىسىدا راھەتلىنىپ بەخت ئۇيقۇسىغا كەتكەنلىكىنى، شاملارنىڭ گويا ئويغاق قوغدىغۇچىلاردەك يېنىپ تۇرغانلىقىنى كۆردى.

گۆھەر بېلىق بولسا پادىشاھنىڭ ياستۇقى ئاستىدا ئىدى. بىر پەرى سۈپەت گۈزەل كېنىزەك پادىشاھنىڭ ئايىغىدا ئۇنىڭ پۇتىنى تۇتۇپ ئولتۇراتتى. ئوغرى تېزلىك بىلەن ئىچكىرىگە كىرىپ، پەردىنىڭ ئارقىسىغا يوشۇرۇنۇپ ئولتۇردى. كېنىزەككە ئۇيقۇ غالىب كېلىپ بىردەمدىلا ئۇخلاپ قالدى. بۇ ۋاقىتتا ئوغرى ئاستا كېلىپ كېنىزەكنىڭ بېشىدىن رومالنى ئېلىپ ئۆزىنىڭ بېشىغا سالدى ۋە كېنىزەكنىڭ ئورنىدا ئولتۇرۇپ پادىشاھنىڭ پۇتىنى تۇتماققا باشلىدى. بىر ئازدىن كېيىن پادىشاھ يېنىغا ئۆرۈلگەنىدى. ئوغرى دەرھال پادىشاھنىڭ بېشى ئاستىدىن بېلىقنى ئالدى، ئاندىن كەلگەن يولى بىلەن قايتىپ قەسىردىن چىقتى. ئۇ دۇنيادىن بىخەۋەر ئۇخلاۋاتقان قاراۋۇللارنىڭ ئارىسىدىن ھوشيارلىق بىلەن ئۆتۈپ ئۆز يولىغا تېزلىك بىلەن راۋان بولدى. ئۇ «مۇبادا پادىشاھ بۇ ئىشتىن ئاگاھ بولۇپ، ئەتراپىنى تەكشۈرتۇش ئۈچۈن شەھەر دەرۋازىسىنى تاقىۋالسا، يەنى پادىشاھنىڭ ئەمرى بىلەن دەرۋازىلار ئېچىلماي قالسا، ئاخىر قىلتاقتا چۈشۈپ ئەلەمگە گىرىپتار بولغايمەن» دەپ ئويلىدى. بېلىق ناھايىتى يوغان بولغانلىقى ئۈچۈن ئۇنىڭ

قوينىغىمۇ سىغمىدى. ھېيلىگەر ئوغرى «بۇ كېچىنى تەڭرى مەخسۇس يوشۇرۇنغۇچىلار ئۈچۈن مۇشۇنداق قاراڭغۇ قىلىپ ھازىرلىغاندۇر، بېلىقنى قەلئەنىڭ ئىچىدە ساقلاش مۇمكىن ئەمەس. ھېلىمۇ تېخى بالدۇر، تاڭ ئاتماستا بۇنىڭ ئىلاجىنى قىلىش كېرەك» دېگەنلەرنى ئويلاپ، كېنىزەكتىن ئېلىۋالغان رومالغا بېلىقنى ئوردى. بىر گۈلپۇرۇشنىڭ ئۆيىدىن ياستۇق بىلەن يانباغلاق ئېلىپ بېلىقنى ئۆلۈككە ئوخشاش ياستۇقنىڭ ئارىسىدا ياتقۇزۇپ يانباغلاقنى چىڭ باغلىدى. ئاندىن قولىنى كۆتۈرۈپ ماتەمدارلاردەك ئۇنلۈك ئاۋازدا پەريات-پىغانلار سېلىپ دەرۋازىغا كەلدى. ئىشىك قوغدىغۇچىلار:

— نېمە ئادەمسەن؟ بۇ ۋاقىتتا نېمە ئۈچۈن يىغلايسەن؟ — دەپ سورىدى. ئوغرى:

— مەن رەھىمسىز پەلەك ھېچنېمىسىنى قويمىغان، تۇرمۇش جاپالىرى ئاجىز - زەبۇن قىلغان كىشىمەن. مېنىڭ بىر ئوغلۇم بار ئىدى. ئۇ تۇتىغا ئوخشاش شېرىن سۆزى ۋە بۇلبۇلدەك خۇش ئاۋازى بىلەن ۋەيرانە ئۆيۈمنى چىمەن گۈلزارىدەك ئاۋات قىلاتتى. بۈگۈن كېچە ئۇ چېچەك كېسىلى بىلەن دۇنيادىن ئۆتۈپ، مېنى ئەلەمگە مۇپتىلا قىلىدى. لالىدەك ھەسرەت دېغى ۋە غەم-قايغۇسىنى كۆڭۈل بەتلىرىمگە نەقىش قىلدى. مەن ئۇنى قەبىلىمىزنىڭ رەسىم-قائىدىسى بويىچە كېپەنلەپ يەرلىككە قويۇشقا ئاجىزلىق قىلدىم. مېنىڭ بۇ ھالىمدىن دۈشمەنلەرنىڭ خۇشال، دوستلارنىڭ غەمكىن بولۇشىدىن ئەندىشە قىلمىپ، ئۇلار تېخى خەۋەر تاپمىغان ۋاقىتتىلا بالامنى گۆرلىكىدە قويۇۋېتىش مەقسىتىگە كەلدىم. ئەتە قوۋۇم - قېرىنداشلىرىم مېنىڭ بىناۋا ۋە بىچارىلىكىمنى كۆرسە، پەرزەنت دەردىدىن جىگىرىم يۇز پارە بولغان ۋاقىتتا، چايانەك تەنە چىشلىرى بىلەن پېقىرنى ئازاب-ئوقۇبەتكە سالمىغاي. غەمگە غەم قوشۇپ مۇسىبەت ماتمىگە يەنە قايغۇلارنى قوشمىغاي، دەيمەن، — دېدى.

دەرۋازىۋەنلەردىن بىر كىشى باشقىلارغا خەۋەر قىلىپ ئىتقا ئوخشاش «ھاۋ، ھاۋ» قىلغانىدى، ئۇ تەرەپتىن:

«يېرىم كېچىدە پادىشاھنىڭ ھۆكۈمىسىز سەن ئۇچۇن شەھەرنىڭ دەرۋازىسىنى ئېچىشقا بولمايدۇ. سەن تاڭ ئاتقۇچە ئازراق جىم ئولتۇرۇپ تۇرغىن. ۋارقىراپ - جارقىراپ لەززەتلىك ئۇيقۇمىزنىڭ ھالاۋىتىنى يوق قىلمىغىن» دېگەن جاۋاب كەلدى. بۇ چاغدا ئوغرى دەرۋازىنىڭ ئاستىدا ئولتۇرۇپ ياڭراق ئاۋاز بىلەن ھازا ئېچىپ، نالە-پەريادنى ئەۋجىگە چىقاردى. دەرۋازىۋەنلەر بۇ ئەھۋالغا چىدىمايۋۇنىڭغا ھاقارەت ۋە دەشنام قىلىشقا باشلىدى. ھىيلىگەرلىككە ئۇستا ئوغرى ئاجىزلىق بىلەن زارلىنىپ يالۋرۇدى:

— ھەي ئېھسان ساھىبلىنىڭ ساخاۋەتچىلىرى، ماڭا كەلگەن پەرىشانلىق ۋە غەم-قايغۇنى كۆرۈپ تۇرۇپسىلەر. ماڭا رەھىم قىلىڭلار، ئوت-ئاتەشلىك دەردمەنلەردىن قورقۇڭلار، — دېدى. دەرۋازىۋەنلەر ئۇنىڭغا دەرۋازىنى ئېچىپ بەرمەي تۇرۇپ بالايىئاپەت ۋە يىغا-زارىدىن قوتۇلۇپ، شېرىن ئۇيقۇدىن ھالاۋەت كۆرەلمەيدىغانلىقىنى بىلىشتى. ئۇلار ئامالسىز دەرۋازىنى ئېچىپ بۇ ھىيلىگەر ئوغرىنى چىقىرىۋەتتى.

شۇ ئەسنادا ئوغرىلىق سىرلىرىغا ۋە ئوغرىلاش سۈرئىتىگە كامىل بىر ئوغرى دەرۋازا يېنىدىكى بىر ئۆيدە بىر پاھىشە خوتۇن بىلەن ئەيش-ئىشرەت سۈرۈۋاتاتتى. ئۇ بۇ يىغا-زارىنى ئىشتىپ بۇ ۋەقەنىڭ تېگىگە يەتتى. ئۇ تېزلىك بىلەن دەرۋازىنى تاقىغچە ئارىلىقتا دەرۋازىغا يېتىپ كەلدى. دەرۋازىۋەنلەر:

— سەن نېمە ئادەمسەن؟ — دەپ سورىدى. ھىيلىگەر ئوغرى:

— نالە-پەريادىڭلار چىقىپ كەتكەن ئۇ كىشى مېنىڭ بۇرادىرىم بولىدۇ. ئۇنىڭ تۇتىلارغا نۇتۇق ئۆگىتىدىغان شېكەر تىللىق بىر ئوغلى بار ئىدى. بىچارە بالا بۇ ۋاقىتلىق جاھانغا رىزالىق بېرىپ، مەڭگۈلۈك جاھان سارىيىغا سەپەر قىلدى. بۇ دۇنيانىڭ ھەجران قايغۇسىنى ئاتىسى بىلەن مېنىڭ كۆڭلۈمگە قويۇپ كەتتى. مۇسىبەت رەسمىيەتلىرى ۋە دەپنە قىلىش ئىشلىرىدا

بۇرادىرىم بىلەن بىرگە تۇرۇپ، ئۇنىڭغا ھەمدەم بولمىسام بولمايدۇ، — دېدى ۋە مۇشۇ باھانە بىلەن دەرۋازىدىن چىقىپ ھېلىقى ئوغرىنىڭ ئىزىدىن تاپانلاپ ماڭدى.

ئاۋۇالقى ئوغرى شەھەرنىڭ سىرتىدىكى مەيدانغا بېرىپ ئۇچ كىشىنىڭ دارغا ئېسىلىق تۇرغانلىقىنى، يەنە بىر دارنىڭ بىكار تۇرغانلىقىنى كۆردى. ئۇ دارنىڭ ئاستىدىن باشلاپ ساناپ قىرىق قەدەم ماڭدى ۋە شۇ يەرنى قېزىپ بېلىقىنى كۆمدى. دارنىڭ ئاستىدىن يەنە قان يۇقى بىر تاشنى ئەكېلىپ ئۇنى بەلگە قىلىپ بېلىقنى كۆمگەن يەرگە قويۇپ قويدى.

كەينىدىن بارغان ئوغرى ئاۋۇالقى ئوغرى يەرنى قېزىۋاتقان ۋاقىتتا دارنىڭ ئۈستىگە يامىشىپ چىقىپ، بىكار تۇرغان دارغا ئۆزىنى ئاستى. ئارغامچىنىڭ تۈگۈچىنى بوغۇزىنىڭ بىر تەرىپىگە كەلتۈرۈۋېلىپ بىرىنچى ئوغرىنى كۆزىتىپ تۇردى. ئاۋۇالقى ئوغرى بېلىقنىڭ ئەندىشىسىدىن خالاس بولۇپ، ئېھتىيات ئۈچۈن كۆزىتىپ بېقىشقا دارنىڭ ئاستىغا كېلىپ، دادا يەنە بىر كىشىنىڭ ئېسىلىق تۇرغانلىقىنى كۆردى. بۇ ئەھۋالنى كۆرۈپ ئۇ ھەيران بولۇپ «تېخى بايىلا بۇ دادا ئادەم يوق ئىدى، زادى نېمە ئىش؟ ئاۋۇال كۆرگىنىمدە خاتالاشتىممۇ ياكى ئەقلىمدىن ئادىشىپ ئۇنتۇپ قالدىممۇ؟» دەپ ئويلىدى. ھەيرانلىقى ئېشىپ تەكشۈرۈپ كۆرۈش ئۈچۈن تۆت ئۆلۈكنىڭ كۆكرىكىگە قولىنى قويدى. ئۇلارنىڭ نەپەس ئېلىش-ئالماسلىقىغا قاراپ ئۆلۈك - تىرىكلىكىگە ھۆكۈم قىلماقچى بولدى. ئۇ مۇشۇ تەرىقىدە ئۇلارنىڭ بەدەن تېمپېراتۇرىسىنى بىلىپ باقتى. ئازراقمۇ گۇمانسىرايدىغان ئىش كۆرۈنمىدى. ئۇ بۇ ئىشلاردىن يەنە ھەيرانلىقا چۆكتى. ئۇ يەنىلا گۇمانسىراپ، ھەممىسىنىڭ بۇرنىدىن چىڭ تۇتۇپ تۇردى. ئەمما ھۇنەرگە كامىل ئوغرى ئەفلاتوننىڭ ئاتلىق ئەسكىرىنىڭ ئۇنسىز ھەرىكىتىنى ئەندىزە قىلغاندەك تىنىق ۋە ھەرىكەتتىن مۇستەسنا كۆرۈنەتتى. ئاۋۇالقى

ئوغرى زۆرۈر بولغان بارلىق ئېھتىياتەرتىپلىرىنى ۋايىغا يەتكۈزمەكچى بولدى. ئۇ خەنجىرىنى چىقىرىپ، ئۇنىڭ پېشانىسىگە ئۇردى. ھېيلىگەرلىكتە ئۇچىغا چىققان ئوغرى مىدىراپمۇ قويمىدى. ئاۋۇالقى ئوغرى شۇ چاغدىلا خاتىرجەم بولۇپ، كەلگەن يولىغا قايتىپ، كۆزدىن غايىب بولدى. ھېيلىگەر ئوغرى داردىن چۈشۈپ بېلىق كۆمۈلگەن يەرگە بېرىپ، يەرنى كولىدى ۋە داڭقى پۈتۈن ئالەمگە مەشھۇر بولغان بۇ گۈزەل بېلىقنى ئالدى. ئۇزىنىڭ يېتىلگەن پەم-پاراسىتى ۋە كامالەتكە يەتكەن ئەقلىگە ئاپىرىنلار ئوقۇپ، بېلىقنى باشقا جايغا ئاپىرىپ يوشۇردى، ئاندىن پېشانىسىدىكى يارىنى تېڭىپ يولغا راۋان بولدى.

قۇياش چىقىپ جاھاننى نۇرلاندۇردى. ئوغرى پاھىشە خوتۇنىنىڭ ئۆيىگە پاناھ ئىزدەپ كەلدى. خوتۇن ئوغرىنىڭ يۈزىدىكى زەخمىلەنگەن جايىنى كۆرۈپ، ئەھۋالنى سۈرۈشتۈردى. ئوغرى بۇ سىرلارنى يوشۇرۇپ بولغان ۋەقەلەرنى تىلغا ئالمىدى ۋە:

ـــ ھەي خوتۇن، ئارتۇق گەپ سورىماي، بۇ جاراھەتكە مەلھەم قويىدىغان بىرەر تېۋىپ تاپامسەن، ـــ دېدى. خوتۇن كېنىزىكىگە ئىشارەت قىلدى. كېنىزەك جىلۋىگەرلىك بىلەن:

ـــ ماڭا مۇشتاق بولغانلار ئارىسىدا ھۈنەرگە كامىل بىر جاراھەت تاڭغۇچى تېۋىپ بار. ئۇ ھەر ئاخشىمى ئۇمىدۋارلىق بىلەن جاراھەت ئۈستىگە مەلھەم قويۇپ، ھەۋەس بىلەن يارا داۋالاشقا كىرىشىدۇ، ـــ دېدى. خوتۇن كېنىزەكنى جاراھەت تاڭغۇچىدىن ھال سورىغاچ ئۇنى چاقىرىپ كېلىشنى بۇيرۇدى. كېنىزەك جاراھەت تاڭغۇچىنى ھازىر قىلدى. جاراھەت تاڭغۇچى ئوغرىنىڭ جاراھىتىنى تەكشۈرگەندىن كېيىن، ئىشەنچ بىلەن يارا داۋالاشقا كىرىشتى.

ئوغرى بېلىقنى پادىشاھنىڭ سارىيىدىن ئاچىققانلىقىغا تولىمۇ سۆيۈندى. ئۇ تاڭ ئاتقاندىن كېيىن بېلىقنى كۆمگەن جايغا بېرىپ، باشقىلارنىڭ بېلىقنى ئەكەتكەنلىكىنى كۆردى. ئۇ دارنىڭ ئاستىغا

بىرىپ قارىسا ئۆزى خەنجەر ئۇرغان ئادەمنىڭ قارىسىمۇ يوق ئىدى. شۇ چاغدىلا ئۇ ھەممە ئىشنى چۈشەندى. ئۇ ئوتقا چۈشكەن قىلدەك تولغىنىپ، تورغا چۈشكەن بېلىقتەك تېپىرلايتتى. داۋاسىز ئەلەمگە گىرىپتار بولۇپ، ماتەمدار كىشىلەردەك پەرىشان ھالدا شەھەرگە كىردى. ئۇ جاپاكەش پەلەكتىن قاتتىق ئاغرىنىپ، بېشىنى چاتىرىقىغا ساڭگىلىتىپ بىر چەتتە ئولتۇردى. سارالاردەك بارلىق ئۇيۇ-پۈكۈر ۋە ئەندىشىلەرنى ئېسىدىن چىقىرىپ مۇڭلىنىپ ئولتۇراتتى. تۇيۇقسىز بىر چوڭ غەلۋە كۆتۈرۈلدى. جارچى ئاۋازىنىڭ بارىچە ۋارقىراپ:

— بۈگۈن كېچە سۇلتانىمىزنىڭ بېلىقى ئوغرىلىنىپتۇ. كىمكى ئوغرىدىن خەۋەر بەرسە، شاھنىڭ ئىلتىپاتىغا مۇيەسسەر بولۇر ھەم دۆلەت قۇشى كېچىلەردىمۇ ئۇنىڭ بېشىغا قونۇر، — دەپ جاكارلىدى. ئوغرى بۇ سۆزنى ئاڭلىغاندىن كېيىن دەرھال پادىشاھنىڭ دەرگاھىغا بېرىپ، تەكشۈرگۈچىلەر باشلىقىنىڭ يارىدىمى بىلەن پادىشاھنىڭ ھۈزۈرىغا كىردى ۋە ۋەقەنىڭ ئومۇمىي ئەھۋالىنى باشتىن-ئاخىر تولۇق يەتكۈزدى. پادىشاھ:

— قانداق قىلىپ ئۇ ئوغرىنى قولغا كىرگۈزىمىز؟ — دەپ سورىدى. ئوغرى:

— مەن ئۇنىڭ بېشىغا خەنجەر ئۇرغانمەن. شۇڭا ئۇنىڭدا خەنجەرنىڭ زەخمىسى بار. شاھىم پەرمان قىلسىلا، ئۇ بەختسىزنى قەيەردىن بولمىسۇن ئىزدەپ تاپىمەن. شەرتىم شۇكى، بۇ ئىشقا ھېچقانداك ۋاستىچى ياكى قارشى چىققۇچى بولمىسا، — دېدى. پادىشاھ ئۇنىڭغا مەرشەپنى مەسئۇل قىلىپ ئىشەنچ بىلەن يولغا سالدى. ئوغرى مەرشەپ بىلەن كوچا - دوقمۇشلاردا يۈرۈپ ئاختۇرۇشنى داۋاملاشتۇردى. ھەربىر جاراھەتلىك كىشىنى كۆرسە ئۇنىڭ ئىزىدىن بېرىپ جاراھىتى ئەھۋالىنى تەكشۈرەتتى، تەپتىش قىلاتتى. ئاخىرى بىر كۈنى ئۇلار بىر جاراھەت تاڭغۇچى بىلەن بىر پاھىشە خوتۇننىڭ

ئۆيگە كىردى. ھېيلىگەر ئوغرى تۆشەكتە راھەت-پاراغەتتە ئولتۇرۇپ، خوشاللىق بىلەن شاراب ئىچىپ كەيپ سۈرۈۋاتىتۇ، جاراھەتى ياخشىلىنىپتۇ. ئوغرى بۇ ئەھۋالنى كۆرۈپ:

— مېنىڭ جېنىم سېنىڭكىدەك ئۇستا، ھەييار ئوغرىغا سەدىقە بولسۇن، چۈنكى ئالەم ئانىسىدىن سېنىڭدەك قابىل پەرزەنت ۋۇجۇدقا كەلگەن ئەمەستۇر. ساڭا ئوخشاش ئۇستۇبشى پۇتۇنلەي جاھىر بىلەن تولغان ئىستېداتلىق ھەييارنى ئەلەم ئەھلى ئۆز كۆزى بىلەن كۆرگەن ئەمەستۇر. ئالەم مەيدانىدا ئوغرىلىق سەندىن راۋاج تاپتى ھەم جاھاندىكى ئوغرىلىق تاكتىكىسى سېنىڭ ۋۇجۇدۇڭدىن ئۆز قەدرىنى تاپتى. بۇ ئالىي كامالەتلىك ھۈنەر ئېتىبارغا ئېرىشتى. جەۋھەر جەۋھەرنى كۆرگەندىن كېيىن ئۆز قەدر-قىممىتىنى تاپىدۇ. ئەمدى ئورنۇڭدىن تۇرۇپ پادىشاھنىڭ دەرگاھىغا قەدەم تەشرىپ قىلغىن. خۇسرەۋچە ئالىي مەرتىۋە سېنىڭ شەرىپىڭگە ئىنتىزار بولۇپ قاراپ قالدى، — دېدى. بۇ جاراھەتلىك ھەييار ئوغرى راست سۆزلىمەكتىن باشقا چارە يوقلۇقىنى كۆرۈپ يەتتى. ئۇ:

— ئەلھەمدۇلىللا، سېنىڭدەك ئېگىز بىناغا چىققۇچى، قولى تېز، كامىل ئۇستا بىلەن بەسلىشىپ، ئالەم ئاسمىنىدىن قۇياشنى ئېلىپ، ھۈنەر بايلىقىمنى سىناپ باقماقچى بولدۇم. بېلىقنى پەم بىلەن قولغا كەلتۈرمەكچى بولدۇم. ھەقىقەتەن بەزىدە دۆلەت، بەزىدە ئامەت، دەپتىكەن، لېكىن جاراھىتىم ساقايغىچە كەڭچىلىك قىلىپ ئامان قويۇشۇڭ كېرەك ئىدى. جاراھىتىم ساقايغاندىن كېيىن، بەخت رەھبىرىنىڭ يول باشلىشىدا دىلى دەرادەك كەڭ پادىشاھنىڭ خىزمىتىگە بېلىقنى ئاپارماقچىدىم، لېكىن سەندىن بۇ مەردلىك ۋۇجۇدقا كەلمىدى، — دېدى. ئۇ ئامالسىزلىقتىن ئورنىدىن تۇرۇپ، ئەجەل چىللاپ سۇلتاننىڭ خىزمىتىگە باردى.

پادىشاھ بېلىقنى ئالغاندىن كېيىن ياردار ئوغرىنى ئۆلۈمگە ھۆكۈم قىلدى.

ـــ ئەي شاھزادە، ئەقىللىقلار سورۇنىنىڭ ھوشيارلىرى ئاز يولنىمۇ دەربجە ۋە ئىمتىھان قەدىمى بىلەن يۈرۈپ توغرا مەنزىلگە يېتىدۇ. كېيىنكى ئوغرىنىڭ ھىيلە بىلەن قولغا كەلتۈرگەن پايدىسى ئۇنىڭ تىنىچ-ئامان ياشىشىغا ئىمكان بەرمەس ئىدى. مۇقەررەركى قوغدىلىۋاتقان رايون ۋە ئالاھىدە ھوقۇقلۇق ماكاندا دۇشمەن ئۆزىگە يول تاپالمايدۇ ھەمدە سۈيىقەستىگە خامانمۇ ئۆز ۋۇجۇدىنى كۆرسەتمەيدۇ.

تۇتىنىڭ يېتىپ كەلگەنلىكى، شاھزادىنىڭ پەرىشانلىق ۋە دەرد ـ ئەلەمدىن كېيىن مەقسىتىگە يەتكەنلىكى

تەڭرى ئۆز ئىنايىتى بىلەن بەندىگە ھەقىقىي قابىلىيەت ئاتا قىلىشىنى خالىغان ۋاقىتتا، ھەددى-ھېسابسىز تىرىشچانلىقلار كۆرۈلۈپ ھەممە كىرەكلىك نەرسىلەر ئۇنىڭ ئۈچۈن تەييار بولىدۇ. بۇنىڭغا تۆۋەندىكى ھېكايىلەر ئىسپات بولالايدۇ.

ئۇ ئالىي مەرتىۋىلىك، چۈچۈك تىلىدىن گۆھەر چاچىدىغان شېرىن سۆزلۈك تۇتى جاھاندار سۇلتاننىڭ خىزمىتىدىن ئايرىلىپ، ھىممەت قانىتىنى يېيىپ، ھاۋا قەردە قانات قاقتى. پەرۋاز قىلىپ مۇراد-مەقسەتكە يېتىش چارىلىرىنى ئىزدەشكە باشلىدى. ئازراق ۋاقىت كۆڭ ئاسماندا ئۇچقاندىن كېيىن جەننەت ئاسمىنىدا تەنە ياغدۇرىدىغان گۈزەل بىر مۇرغىزار زېمىنغا يېتىپ كەلدى.

جەننەتتىن نىشان بېرىپ تۇرىدىغان بۇ ماكاندا ئىككى قېرىنداش بار ئىدى. ئۇلار ئۆزئارا تالاش-تارتىش قىلىش نەتىجىسىدە دۇشمەنلىشىپ قالغانىدى. ئۇلار ئارىدىكى ئاداۋەتنى يوقىتىش ئۈچۈن ئۆز دەۋالىرىنى سورىغۇچىغا ئىنتىزار بولۇپ ئومىد بىلەن يولغا قاراپ

تۇرۇشاتتى. بۇ مەسىلىنىڭ كېلىپ چىقىشىغا سەۋەبچى بولغان ئىشنىڭ تەپسىلاتى مۇنداق ئىدى:

بۇ ئىككىيلەنگە ئاتىسىدىن تۆت نەرسە مىراس قالغانكەن. ئۇلارنىڭ تالاش-تارتىشىغا ئەنەن شۇ نەرسىلەر سەۋەب بولغانكەن. مىراسىنى قانداق قىلغاندا تەڭ تەقسىم قىلىش مۇمكىنلىكىنى ھېچكىم بىلمەيتتى. بۇ مىراسلارنىڭ بىرى، دەرۋىشلەرنىڭ كونا جەندىسى، يەنە بىرى كونا تەكىيە، ئۈچىنچىسى ياغاچ چۆچەك، تۆتىنچىسى ياغاچ كەش ئىدى. بۇ مىراسلار قارۇننىڭ قىرىق ئۆيلۈك بايلىقىدىنمۇ قىممەتلىك ئىدى. چۈنكى بۇ جەندىدىن تۇرمۇشقا كېرەكلىك ھەممە نەرسە ـــ ھەرخىل نەپس رەختلەر، جاھاننىڭ خۇش پۇراق ئەتىرلىرى... دېگەندەك، ئادەم نېمىنى خالىسا شۇ پەيدا بولاتتى. تەكىيىدىن كۆڭۈلنى ئۆزىگە تارتىدىغان جاۋاھىر تۇرىدىكى سان-ساناقسىز بۇيۇملاردىن ئادەم نېمىنى خالىسا شۇ پەيدا بولاتتى. ياغاچ چۆچەكتىن قايسى خىلدىكى تائامنى كۆڭلى تارتسا شۇ تەييار بولاتتى. كېپەشنىڭ خاسىيىتى شۇ ئىدىكى، كىشى قايسى تەرەپكە قەدەم قويسا، يەنى شەرقتىن غەربكە بېرىشنى ئويلىسا ئادەم شۇ تەرەپكە يۈزلىنىپ بولغۇچە بارماقچى بولغان جايغا بېرىپ بولاتتى.

تۇتى بۇ ئەھۋاللاردىن خەۋەر تاپقاندىن كېيىن ناھايىتى خۇشال ۋە شاد-خۇرام بولدى. ئۇ، قانىتىنى زوق-شوخ بىلەن قېقىپ بىر پەرۋاز بىلەن شاھزادىنىڭ ئالدىغا يېتىپ باردى ۋە يىگىتلەرنىڭ ۋەقەسىنى بايان قىلدى.

ـــ بىز بۇيۇك ئوي-پىكىرنىڭ شەرەپلىك ئېتىكىنى تۇتقانمىز. ئۇزۇن سەپەر ھەم دەھشەتلىك جاپالار ئالدىمىزدىدۇر. مەقسەت مەنزىلىنىڭ يولى تېخى نامەلۇم. ھەرقانداق ئاجايىپ نەرسىنىڭ ھەربىرى بىر مۆجىزىدۇر. ئەگەر سەن ئۇ ئىككى يىگىتنىڭ ئوتتۇرىسىدىكى نەرسىلەرنى قولغا كەلتۈرەلسەڭ، ئۇنى ئېلىپ شۇ ئارقىلىق مەشۇقۇڭنىڭ دىيارىغا يېتەتتىڭ. گەرچە ئامانەتكە خىيانەت

قىلىش ياخشى ئىش ئەمەس. لېكىن بۇ خىلدىكى ئاجايىپ ئەسۋاب سەن ئۈچۈن تولىمۇ زۆرۈر. بۇنى قولدىن چىقىرىپ قويۇش ئەقىل ئىگىسىنىڭ ئىشى ئەمەستۇر، ـــ دېدى. شاھزادە ئىزتىراپ ئوتىدىن مەيگە بولغان خۇمارلىقتەك بىئارام بولاتتى. ئۇ بۇ زېرەك قۇشنىڭ توغرا يول كۆرسىتىشى بىلەن ئۈچ كېچە-كۈندۈز يول يۈرۈپ مىڭ بىر مۇشەققەتتە ئۇ جايغا يېتىپ باردى.

يىگىتلەر نەچچە ۋاقىتتىن بۇيان قازىنىڭ يولىغا كۆز تىكىپ تۇرۇشقانىدى. شاھزادىنىڭ كەلگىنىنى غەنىيمەت بىلىپ، قازىلىقنى ئۇنىڭغا تەۋسىيە قىلدى. شاھزادە ئۇزۇن ئويلانغاندىن كېيىن:

ـــ ھەي ئەزىزلەر، مەن بۇ ھەقتە كۆپ تەپەككۇر قىلىپ نۇرغۇن ئويلاندىم. بۇنىڭ ئىچىدە ئەڭ ياخشى بىر ئۇسۇل بولۇپ، بۇ ئۇسۇل مېنىڭچە مۇۋاپىقتۇر. ئۇ بولسىمۇ بىر ئوقيادا ئىككى ئوقنى ئىككى تەرەپكە قارىتىپ ئاتمەن. مال-مۈلۈكلەرنى ئوتتۇرىدا قويىمەن. ھەربىرىڭلار بىر ئوقنىڭ كەينىدىن يۈگۈرۈپ بېرىڭلار. ئوقنى كىم بۇرۇن كەلتۈرسە، بۇ نەرسىلەرنىڭ ياخشىسىدىن ئىككىسىنى ئۇ تاللىۋالسۇن. كىم ئارقىدا قالسا، قالغان ئىككى مۈلۈك ئۇنىڭ بولسۇن، ـــ دېدى.

شاھزادە ئوقلارنى ئۇزگەن ۋاقىتتا ئىككى نادان ئوقنىڭ ئىزىدىن قوغلاپ كەتتى. شاھزادە پۈرسەتنى غەنىيمەت بىلىپ دەرھال جەندىنى كىيىپ، تەكىينى مۈرىسىگە ئالدى، ياغاچ چۆچەكنى بوينىغا ئېسىپ، ياغاچ كەشنى پۇتىغا كىيدى. ئۇ «مىنۇسەۋاد شەھىرىگە، يەنى مەشۇقۇمنىڭ تۇرۇشلۇق جايىغا يېتىشسەم» دەپ، تەڭرىتائالاغا مۇناجات قىلدى. تەڭرىتائالانىڭ قۇدرەت پەرمانى بىلەن مۇشكۈل ئىشلارمۇ ئاسان بولىدۇ. شاھزادە كۆزىنى يۇمۇپ-ئاچقۇچە ئۆزىنى مىنۇسەۋاد شەھىرىنىڭ دەرۋازىسى ئالدىدا كۆردى. نەچچە مىڭ پەرسەڭ يولنى ئۆمۈر بويى مېڭىپمۇ تۈگىتەلمەس ئىدى. دېمەك، كۆزىنى يۇمۇپ-ئاچقۇچە بولغان ۋاقىتتا بۇ يولنى بېسىپ بولدى. تۈتى

قانىتىنى ھۇما قۇشىنىڭ قانىتىدەك كېرىپ، شاھزادىنىڭ مۇرىسىدە ئولتۇرۇپ ئۇنىڭغا ھەمراھ بولۇپ بىرگە كەلدى.

جاھاندار سۇلتاننىڭ ياردى ـ مەشۇقىغا يېتىشىپ، ئۇنىڭ ھەۋىسىدىن خۇرسەن بولۇپ بەھرەۋەربانۇنىڭ ئاتىسىنىڭ خىزمىتىگە بارغانلىقى

رىۋايەتچىلەر مۇنداق ھېكايەت قىلىدۇ:

جاھاندار سۇلتان جەننەتتىن نىشان بېرىپ تۇرىدىغان شەھەرنىڭ دەرۋازىسىغا يېتىپ باردى. ئۇ شەھەرگە كىرمەكچى بولۇپ تۇرۇشىغا شاھنىڭ مۇلازىملىرى ئۇنى تۇتۇپ پادىشاھنىڭ ئالدىغا ئېلىپ باردى. بۇ يەرگە باشقا ياقتىن بىرەر مۇساپىر دەرۋىش كېلىپ شەھەرگە كىرمەكچى بولسا ئۇنى ئاۋۋال ئوردىغا ئاپىرىپ، ئۇنىڭ ھەقىقىي ئەھۋالىنى ساداقەتمەنلەرنىڭ يىغىلىشىغا مەلۇم قىلاتتى. بۇ دىياردا ئۇزۇندىن بۇيان داۋاملىشىپ كېلىۋاتقان بىر قائىدە ئىدى. پادىشاھ ئۇنى كۆرگەندىن كېيىن ئىنچىكە تەھلىل قىلىپ، ئىشق مەيدانىدا كەڭ-كۇشادىلىق تەلەپ قىلغۇچى قەلەندەر لىباسلىق بۇ يىگىتنىڭ چىراي-تۇرقىدىن مىسكىنلىك چىقىپ تۇرغانلىقىنى سەزدى. پادىشاھ ھەيران بولۇپ:

— قەلەندەرلىكنى قايتا تەكرارلىغۇچى بۇ غەيرىي كىشى قايسى دىيار، قايسى ئاۋات يۇرتتىن چىقىپتۇ؟ نېمە سەۋەبتىن بۇ شەھەرگە داخىل بولۇپتۇ؟ — دەپ سورىدى. شاھزادە سۇكۇت نىقابىنى يىرتىپ نۇتۇق پەردىسىنى ئاچتى، بايان بەزمىسىگە جىلۋە بېرىپ ئەقىللىقلارنىڭ ئەدەپ-قائىدىسى بىلەن:

— ھىندىستان دۆلىتىنىڭ ئەتىۋارلىق، ئادالەتلىك، ئىقباللىق تەخت ۋارىسىمەن. ھەممە ئىشلار تەقدىرنىڭ بۇيرۇقىدىندۇر. ئەزەلدىن پېشانەمگە پۈتۈلگەن قىسمەت شۇنداق ئىكەن. ئوردىنىڭ پەيزى شەۋقىدىن كېچىپ، تەختىنىڭ ئورۇنلاشتۇرۇشى بىلەن بۇ ئىشنى داۋاملاشتۇرۇش ھەۋىسى بېشىمغا چۈشتى. ئوردىدىن ئامالسىز ئايرىلىپ قەلەندەرلىكنى پادىشاھلىققا تەڭ بىلىپ، دۆلەتنىڭ پەرماندارلىقىنى قولدىن بېرىپ، جاپا-مۇشەققەت يولىغا قەدەم قويدۇم. تېخىرقاش ۋە دەككە-دۈككىچىلىكلەرگە پىسەنت قىلماي، بۇ سائادەتكە ئېرىشىش ئۈچۈن كۆپ تىرىشچانلىقلارنى كۆرسەتتىم. ئەلھەمدۇلىللا، چەككەن رىيازەتلىرىم بىكار كەتمىدى ۋە بەختسائادەت قۇشنىڭ تىلەكلىرى تەختىتائالاغا يېتىپ، مۇشەققەتلىك ئۆمۈر سەپىرىنىڭ مۇشكۈلاتىدىن بۇ دۆلەت بىساتىغا مۇيەسسەر بولدۇم، — دېدى.

پادىشاھ شاھزادىدىن بۇ خىل يوللۇق ھەم تەسىرلىك سۆزنى ئاڭلاپ ئۇنىڭ قائىدە-قانۇنلارغا ئەمەل قىلمىدىغان مۇلايىم، ئەدەپلىك شاھزادە ئىكەنلىكىگە قايىل بولدى. ئۆتكەندە كەلگەن ئەلچىلەر، بەھرەۋەربانۇغا خەت يېزىپ مۇھەببەت ئىزھار قىلغان ئىشلار ئېسىگە كەلدى. شاھزادىنىڭ شۇ شەيدالىقىدىن ئېسىنى يوقىتىپ، يۈرىكى پارە-پارە بولغانلىقىنى، مەنسەپ-نەسەبىدىن ئايرىلىپ بۇ ۋىلايەتكە يېتىپ كەلگەنلىكىنى بىلدى. لېكىن ئەقىل مەسلىھەتچىلىرى پادىشاھقا شاھزادىگە دوستانە مۇئامىلىدە بولىشىمۇ گەپ-سۆزدە دىققەت قىلىپ، ئالدىراپ پەردىنى يىرتماسلىققا مەسلىھەت بەردى. پادىشاھنىڭ كۆڭلى - كۆكسى دەريادەك كەڭ ئىدى. ئامالسىزلىقتىن كۆڭلى ئوچاقتەك تاۋلانسىمۇ ئۆزىنى بىلمەسلىككە سېلىپ:

— ھەي قەلەندەر كاززاپ، ئەدەپسىز گادداي، سەن نەدىكى بولمىغۇر سۆزلەرنى دەۋاتىسەن؟ — دەپ غەزەپلەندى ھەم، — بۇ يالغانچى كاززاپنى ئوردىدىن قوغلاپ چىقىرىڭلار. بارلىق كىشىلەرگە

ئىبرەت بولسۇنكى، يۇقىرىغا يامىشىپ ئابرۇي قازىنىش ئۈچۈن كىشىلەر ھەرخىل گۇناھلارنى سادىر قىلىدۇ. ئىززەت ۋە ھۆرمەت ئۈمىدىدە ئۆزىنى يالغاندىن شاھزادە دەپ تەرىپلىگەنلىكى ئۈچۈن ئۇ باشقىلارغا ھەيۋەتلىك كۆرۈنگەن بولۇشى مۇمكىن. ئۇنىڭ تەبىئىتىدە يالغانچىلىق تولىمۇ كۈچلۈكتۇر. يالغان سۆزنىڭ شولىسىنىڭ دانالارنىڭ نەزەر كۆزىدە نۇر چاقنىتالمايدىغانلىقىدىن ئۇنىڭ خەۋىرى يوقتۇر، ـــ دېدى. پادىشاھ شاھزادىدەك ئالىي تەبىئەت كىشىگە گۇمانلىنىش ۋە رەسۋالىقنى راۋا كۆرۈپ ئۇنى ساداقەتمەنلەرنىڭ يىغىلىش ئۆيىدىن قوغلاپ چىقاردى. ئەمما يوشۇرۇن مەنىلەردىن خەۋەردار كىشىلەر باشقىلارنىڭ تاشقى قىياپىتىدىنلا ئۇنى چۈشىنەلەيدۇ. شاھزادىنىڭ كىشىلەر بىلەن ئارىلىشىشقا ۋە بىرەر ئىش بىلەن شۇغۇللىنىشقا رايى بارمايتتى. ئۇ ئۆزىنى ئۇنتۇغان ھالدا نۇرغۇن كىچىك-كۈندۈزلەرنى پادىشاھنىڭ نۇرلۇق ھۇزۇرىغا قاراش ۋە تەشرىتائالانىڭ دەرگاھىغا ئىلتىجا قىلىپ ئەرز-ھال ئېيتىش بىلەن ئۆتكۈزدى.

شاھزادىنىڭ پادىشاھنىڭ ھۇزۇرىدىن چىقىپ ھورمۇز بىلەن ئۇچراشقانلىقى

رىۋايەتچىلەر مۇنداق رىۋايەت قىلىدۇ:

جاھاندار سۇلتان پادىشاھنىڭ ئوردىسىدىن چىقتى. شاھزادىنىڭ ئاتىسىنىڭ پەرۋىز ئاتلىق بىر ۋەزىرى بار ئىدى. ئۇنىڭ ھورمۇز ئىسىملىك بىر ئوغلى بار ئىدى. شاھزادە بىلەن ھورمۇز يېقىن دوست بولۇپ ئۆتەتتى. شاھزادە تۇيۇقسىز ھورمۇزنى كۆرۈپ قالدى. ھورمۇز ئۇچىسىغا ناھايىتى ئاددىي كىيىملەرنى كىيگەن، ئەھۋالدا غۇربەتچىلىك ۋە غەمكىنلىك پەيدا بولغان ھالەتتە ئىدى. شاھزادە:

— بۇ بىگانە دۆلەتتە، ناتونۇش خەلق ئارىسىدا غېرىب -مۇساپىر بولۇپ يۈرۈشۈڭگە نېمە سەۋەب بولدى؟ نېمىشقا ئۆي - ماكانسىز، مىسكىن-بىچارە بولۇپ قالدىڭ؟ بۇ قەدەر جاپا - مۇشەققەتنى نېمە ئۈچۈن ئۆزۈڭگە راۋا بىلدىڭ؟ — دەپ سورىدى. ھورمۇز ئېھتىياتنى قولدىن بېرىپ:

— بۇ دىيارنىڭ پادىشاھىنىڭ رۇخسارىدىن ئاتەشتەك نۇر چېچىپ تۇرىدىغان بىر قىزى باردۇر. ئۇنىڭ ئۈچۈن قۇل بولۇشنى جاھان خەلقى ئۆزلىرى ئۈچۈن بەخت ھېسابلىشىدۇ. مەن ئۇنىڭغا غايىبانە باغلىنىپ، ئۇنىڭ تورىغا چۈشكەن بېلىقتەك، دەشتلەردە ئاۋارە مەجنۇن بولۇپ بۇ دۆلەتكە كەلدىم. ئەمدى جۇنۇنلۇق دەستىدىن جېنىم كۆڭۈلنىڭ ئوتىدا مومەك كۆيمەكتە. ئەمدى بۇنىڭغا داۋا تېپىلمايدۇ. ھەرقانداق خۇش پۇراق، كۆڭۈلنىڭ خۇش پۇرىقىدەك كۈچلۈك بولمايدۇ. چۈنكى ئۇ نازىنىن مېنىڭدەك ئورۇق ئوڭۇنى ئوۋ ئارغامچىسى بىلەن باغلىماقنى ئۆزى ئۈچۈن نومۇس ھېسابلايدۇ. مېنىڭدەك ئاددىي ۋە توپا-چاڭلارغا بۇلغانغانىنىڭ شەيدالىقىغا يۇز تۇتۇشنى ئۆزىگە يۇزلەنگەن مەغلۇبىيەت دەپ بىلمدۇ. لېكىن ساڭا ياخشى خەۋەر بولسۇنكى، ئۇ بەخت-سائادىتىنى ئەۋجىگە چىقارغۇچى ھۇما قۇشى سېنىڭ دامىڭغا ئاسانلا چۈشمىدۇ. چۈنكى ئۆزۈن مۇددەتتىن بېرى ئۇ سېنىڭ گۈزەل ئارزۇيۇڭ ۋە ئۈسالىڭ ھەۋىسىگە تەلمۈرمەكتە. ئۇ ھۇما قۇشى سېنىڭ ئىسمىڭنى بىلمەيدۇ. ئۇ ئاي سېنىڭ نامىڭنى گۈل ساباھىدىن ئاڭلاپتۇ ياكى مۇبارەك مېھرىڭنى چۈشىدە كۆرۈپتۇ. ئەمدى ئۆزۈڭ ئېيتقىنا، ئىقبال بۆشۈكىدىن بۇ نەس باسقان تۇپراققا نە تەرىقىدە چۈشتۇڭ؟ نېمە سەۋەبتىن پادىشاھلىق تەختىدىن گادايلىق قەسرىگە كېلىپ قالدىڭ؟ نېمە ئۈچۈن پېقىرلىق كۆلاھىنى تەخت ۋارىسلىقىدىن زىيادە كۆردۈڭ؟— دەپ سورىدى. شاھزادە دەسلەپ ھورمۇزنىڭ بەھرەۋەربانۇغا مۇپتىلا بولغانلىقىدىن رەشك ئوتىدا يانغانىدى.

لېكىن ئىشقى شەۋقىنىڭ ئۇرۇقى جاناننىڭ كۆڭلىدە بىخ تارتقانلىق خەۋىرىنى ئاڭلاپ كۆڭلى تەسكىن تېپىپ هورمۇزنىڭ سىرلىق خىلۋەت ماكانىغا قايتىشىغا يول قويمىدى. شاهزادە شەهەرنىڭ سىرتىدا تاڭ شامىلى جانغا هۇزۇر بېغىشلايدىغان خۇش پۇراقلىق ئالاهىدە بىر باغچە بەرپا قىلغانىدى. ئاددىي مىسكىن ۋە غېرىب گادايلار ئۇ يەرگە بېرىپ كۆڭلىنى شاهزادىنىڭ نۇر شولىسىدىن ئاۋۇندۇراتتى. ئۇمىد توپىلىرىنى چېچىرىگە سۈرتۈپ ئىشق كارخانىسىنىڭ رىۋايەتلىرىنى سۆزلىشەتتى. شاهزادە بولسا يۈرىكىنى پارە-پارە، جىگەرلىرىنى لەختە - لەختە قىلىپ، كۆزلىرىدىن تارام - تارام ياشلارنى ئېتىكىگە تۆكەتتى. كۆز ياشلىرى جۇلالىنىپ تۇرغان قىزىل لەئىلدەك پەرۋىن يۇلتۇز توپىنى ۋە ئۇنچە-مارجانلارنى رەشىككە سالاتتى. جاناننىڭ ۋىسال غەملىرىنىڭ غۇبارلىرىنى هەسرەت ئۆيلىرىگە تۆكەتتى. كېچەيۇ كۈندۈز يار تەنهالىقى ۋە مەهبۇب دوستلۇقنىڭ خىيالىنى سۈرەتتى. هەمىشە ئوي-خىيالىنىڭ ئارزۇسى ۋە كۆڭۈلنىڭ تەمەننا-سىنىڭ ۋىسالى يار ئىدى. ئۇنىڭغا هەمنەپەس بولغۇچى بەرەر كىشى كېلىپ قالسا بىردەم بولسىمۇ غەم ۋە ئازابتىن شىكايەت قىلاتتى. ئۇنىڭ تۇتىدىن باشقا دانا هەمراهى ۋە مېهرىبان مەسلىهەتچىسى يوق ئىدى. گاه-گاه ئوتخانىدەك كۆكسىدىن مىڭلىغان جانلارنى كۆيدۈرىدىغان ئۇچقۇنلارنى چاچرىتاتتى. غەمكىن ۋە شور پېشانىلىقىدىن شىكايەت قىلىپ بۇ زور هارارەت ئۇچۇن تەڭرىدىن ياردەم تەلەپ قىلاتتى.

شاهزادە هورمۇزنى ئەنە شۇ باغچىغا ئەكەتتى.

تۇتى شاھزادىنىڭ ئىشق خاتىرىسىنى تەسكىن تاپقۇزۇش ئۈچۈن ھەرخىل ھېكايىلەرنى، ئىشق داستانلىرىنى سۆزلەپ دىلدارلىق قىلغانلىقى

تۇتى دانا ۋە زېرەك قۇش ئىدى. شاھزادە تولىمۇ غەمكىن بولۇپ، پەرىشانلىققا چۆمۈپ مالامەت پەنجىسىگە چۈشكەن ۋاقىتتا تۇتى سۆھبەتداشلىق ۋە كۆڭلى يېقىنلىق يۈزىسىدىن ئۇنىڭغا تەسەللى بېرەتتى.

— ھەي، ئاشىقلارنىڭ باشچىسى، ۋاي، كۆڭلى سۇنۇقلارنىڭ باش ھالقىسى، ئۇمىدىڭ مەقسەت گۈلىنىڭ پۇربقى ئۇنچىۋالا تېزلا كۆڭۈلنىڭ خۇش پۇربقىغا قوشۇلمايدۇ. ئۆزۈڭنى غەم - قايغۇ ۋە دەرد-ئەلەمگە گىرىپتار قىلمىغىن. ئۇمىد قولۇڭنى چارە ئاتا قىلغۇچى تەڭرىتائالانىڭ ئىنايەت ئېتىكىدىن ئۈزمىگىن. ئازابلىق ئاۋازىڭنى تەڭرىتائالانىڭ قۇلىقىغا ئاڭلانغانلىقىنى بىلمەيسەن، ئارزۇيۇڭ غۇنچىسى ئاخىرى مۇراد يامغۇرى بىلەن ئېچىلىدۇ، تەمەننا كۆچىتىڭ مېۋە بېرىدۇ. بۇ تۇرمۇشتا ئومۇملاشقان كونا رەسىم-قائىدە شۇكى، شەۋق ۋادىسىنىڭ تەشنالىرىنىڭ لېۋى سۇغا ئىنتىزار بولىدۇ. ئاخىرى ئۇلارنىڭ ساراسىمىلىكى يىراققا قوغلىنىدۇ. قاراڭغۇ دۇنيانىڭ چېتىدىن، يەنى ھەيرانلىق، ئاپەت ۋە غۇربەتتىن ناھايىتى تېزلا نىجاتلىق ئالمىگە يېتىپ، مۇراد - مەقسەت بۇلىقىنىڭ سۈيىگە قانىدۇ. سەن ئۆزۈڭ يالغۇز ھالدا كۆڭۈل بېرىپ شەيدالىقنى ئىختىرا قىلىپسەن. سەندىن بۇرۇن ئۆتكەن نەچچىلىگەن ئالىي مەرتىۋىلىك سۈلتانلار ۋە خانلارمۇ ئاشىقلىق ئىلمىنى جۇنۇنلۇق مەيدانىدا جىلۋىلەندۈرۈپ، شەيدالىق ناغرىسىنىڭ ساداسىنى پۈتۈن جاھانغا ئاڭلاتقانىدى. ئۇلارنىڭ ئىشقىغا كەلكۈن كەبى قىينىچىلىق ۋە بالايىئاپەت يۈزلەندى. بۇلارنى ئاڭلاپ دىلى رۈستەمدەك مەردلەرنىڭ كۆڭلىمۇ سۇ بولغانىدى. ئەي شاھزادە، بۇ ئىشلار يىگىرمە ياشلارغا

يەتكەن سەندەك بىر شاھزادىغىلا ئۇچرىغان ئەمەستۇر. ئۇ گۈزۈھىنىڭ گۈھەردەك مەقسەتلىرى بالايىئاپەت دەريالىرىدىن ۋە ئەلەم قەرىدىن چىقىپ ئاخىرى ئۇلار ئۆز مۇرادلىرىغا يەتكەندۇر، ـــ دېدى، شاھزادە:

ـــ ئەي دىدار، غەمگۈزار دوستۇم، مەن ئەنە شۇ مۇھەببەت شارابىنى ئىچكۈچىلەرنىڭ بۇ يولىدا تارتقان ئازابلىرىنىڭ ھەقىقىتىنى بىلىشنى ئارزۇ قىلىمەن. مېنى بۇ ۋەقەلەردىن خەۋەردار قىلساڭ ھەم ئۇلارنىڭ نائۇمىدلىك مەنزىلىدىن چىقىپ، مەقسەت گۈھەرلىرىنى قولغا كەلتۈرۈپ مۇرادىغا يەتكەنلىكلىرىنى بايان قىلساڭ، ـــ دەپ ئۆتۈندى.

تۈتىدىن ھەرخىل ھېكايەت، رىۋايەت ۋە ئاشىقلارنىڭ ئەپسانىلىرىنى ئاڭلىسا ئادەمنىڭ كۆڭلى ئېچىلىپ، چەكسىز ھۇزۇرلىنىدۇ. شاھزادىنىڭ دەرد-ئەلىمى كۈچەيگەندە ئۇ «ئۇمىد چىرىغى جىلۋىلىنىپ قايغۇلىرىم يېنىكلەپ قالسا ئەجەب ئەمەس» دەپ ئويلاپ ھەر ئاخشىمى تۈتىنىڭ دىلىغا ھۇزۇر بېرىدىغان داستان ۋە ئەپسانىلىرىنى ئاڭلاشنى قارار قىلدى. بۇ داستان ۋە ئەپسانىلەر بولسا شاھزادىنىڭ دىۋانە كۆڭلىنىڭ جاراھىتىگە مەلھەم بولغاي، دىلكەش ئاھاڭ بىلەن بايان قىلىنغان بۇ قىسسىلەر كۆڭۈلنى ئالداپ ئىشق ئوتىغا تەسكىن بەرگەي.

خوتەن شاھزادىسىنىڭ جۇنۇنلۇققا گىرىپتار بولۇپ، مېھرىبانۇنىڭ ئىشقىدا شەيدالىق ناغرىسىنى ياڭراتقانلىقى

تۈتى سۆزگە ئېغىز ئېچىپ مۇنداق بايان قىلدى:

بۇ خوتەن ۋىلايىتىدە بىر پادىشاھ بار ئىدى. پەلەكنىڭ قۇدرىتى بىلەن لەشكەرلىرى ئۇنى قىزغىن سۆيەتتى. ئۇ قۇياشتەك ھۆكمىنى ھەممىگە تەڭ يۈرگۈزدى. ئۇنىڭ بىر ئوغلى بار ئىدى. ئۇنىڭ ئاپتاپقا

ئوخشاش يۇزىنىڭ ئەتراپىدا ياش مايسىلار كۆكلەمزار بولۇپ، دەرەخلەرنىڭ ئەتراپىدىكى قاپقارا مۇشكىدەك بۇرۇتى خەت تارتىپ ئايەك هالقا هاسىل قىلغانىدى. قامىتى باش باهار چىمەنزارلىقىدىكى يېڭى نوتىغا ئوخشىشىدىغان بۇ يىگىتنىڭ چىراي-تۇرقى تۇرمۇش گۈلشەنىدىكى دىلغا ئارام بېغىشلىغۇچى ئىدى. ئۇ پادىشاهلىق قائىدە - يوسۇنلىرىنىڭ زۆرۈرىيىتى بىلەن كاۋۇس، كەيقۇباتنىڭ يوللىرىدىلا دائىم شىكارغا چىقاتتى. ئۇۋ ئوۋلىغان ۋاقىتتا يەل تاپاندەك ئۇچقۇر ئاتتا چېپىپ كېتىۋېتىپ ئوۋغا ئوق ئۇزەتتى. بەهرامۇ بۇ تېزلىكتىن چوقۇم كورغا ئوخشاش هېچنېمىنى كۆرەلمىگەن بولاتتى.

بىر كۈنى شاهزادە دەريا بويىدا بېلىق تۇتۇپ ئولتۇراتتى، تۇيۇقسىز يىراقتىن بىر سودا كېمىسى پەيدا بولدى. ئەمما ئىچىدە كېمىچى يوق ئىدى. شاهزادە كېمىنىڭ ئىگىسىز كەلگەنلىكىدىن هەيران بولۇپ بىر ئاز قاراپ تۇردى. شاهزادە كۆردىكى، بۇ پۇتۇنلەي قىممەت باهالىق جاۋاهىرلار بىلەن شاهانە تۈستە بېزەلگەن كېمە ئىكەن. كېمىنىڭ ئۈستىگە ئالتۇن رەڭلىك قىممەت باهالىق رەختلەر يېپىلغان بولۇپ، ئاستىغا ئېسىل گىلەملەر سېلىنغانىدى. گويا كى سەھەردىكى هىلال ئايەك كۆرۈنەتتى، كېمە ناهايىتى تېز سۈرئەتتە كېلىۋاتاتتى. كېمىنىڭ ئىچىدە چىرايى جۇلالىنىپ تۇرىدىغان تولۇن ئايەك گۈزەل نازىنىن كۈرمەك زىبۇ زىننەت بىلەن ئاپتاپقا ئوخشاش جىلۋىلىنىپ تەنها ئولتۇراتتى. ئۇنىڭ سۈمبۈل چاچلىرى يۇزىگە چىرمىشىپ نازلىق قاراشلىرى بىلەن دەريا بېلىقلىرىنى ئوۋلايتتى. كۆكۈلگە تۇزاق سالغۇچى چاچلىرى جاهانىنى كۆيدۈرگۈچى ئاپتاپىنى كۆپكۆك نۇر دۇنياسى بىلەنلا چەكلەپ قويغانىدى. شاهزادە ئۇنى كۆرگەن هامان بىر ئوق ئۇنىڭ قارشىسىدىن كېلىپ، كۆكرىكىگە قادالدى. ئۇ تورغا چۈشكەن بېلىقتەك نازىنىنىڭ دامىغا گىرىپتار بولدى. .ئەمما كېمە قارا بورانىدەك تېز ئۆتۈپ كەتتى، شاهزادە بىهوش بولۇپ يىقىلدى.

مۇلازىملار شاھزادىنىڭ بىھوشلۇقىنى ئاپتاپنىڭ ھارارىتىدىن دەپ بىلىپ يۇزىگە گۈلاپ چاچتى. ھېچ مەنپەئەت قىلمىدى، ئاخىرى ئۇنى تەختىراۋانغا سېلىپ ئۆيىگە ئاپىرىپ پادىشاھقا خەۋەر بەردى. پادىشاھ پەرىشان ھالدا كېلىپ ئوغلىنى بۇ ھالدا كۆردى ۋە جىن چاپلاشقان ئوخشايدۇ دەپ ئويلاپ ئۆلىمالارغا ئىلتىجا قىلدى. ئۇلار شاھزادىگە پەرى ئىشقىنىڭ چاپلاشقانلىقىنى بىلمەيتتى. ئۆلىما ۋە دانىشمەنلەر نەچچە رەت رەدنامىلەرنى ئوقۇپ دەم سالدى، بىراق پايدا بەرمىدى، ھەممىسى ئامالسىز قالدى. شاھزادىنىڭ ئەھۋالىدا ئەسلا ئۆزگىرىش بولمىدى. ئۇنىڭ ئىشقى تېخىمۇ زىيادە بولۇپ كېسىلى ئېغىرلاشقا باشلىدى. پادىشاھ بۇنىڭدىن ناھايىتى پەرىشان بولۇپ ھۆكۈمالارغا يەنە ئىلتىجا قىلدى. دانىشمەن گۈرۈھىدىكى ئۇ كىشىلەر شەرقنىڭ داۋالاش ئۇسۇلى ۋە ئاشقىلار قانۇنى بىلەن ئەقىل كارخانىلىرىدىن نۇرغۇن ئىلاجلار ئىزدەپ داۋالاپ باققان بولسىمۇ، يەنىلا ئۇنۇمى بولمىدى. بەلكى بۇ بىر توپ دانىشمەنلەر شاھزادىنىڭ پەرىشانلىق ھالىتىنىڭ بىر پەرى سەۋەبىدىن بولغانلىقىنى بىلەلمىدى. ئۇنىڭ دەردىگە ھەرقانچە قىلىپمۇ بىرەر ئىلاج تاپالمىدى. ئۇنىڭ كېسىلىگە ھۆكۈمالار ئاجىز كېلىپ ئۇمىدى ئۈزۈلدى. پەرزەنتىنىڭ غېمىدە پادىشاھنىڭ يۈرىكى ئۇمىدسىزلىك ئوتىدا كۆيەتتى. ئۇنىڭ ئىلاجى ئۇچۇن بىتاقەت بولاتتى.

— «ئەگەر قايسى كىشى شاھزادىگە داۋا قىلىپ ئۇنى ساقايتسا مەملىكەتنىڭ پۇتۇن خىراجىتىنى ئۇنىڭغا بېرىمەن» — دەپ جارچى چىقارتتى پادىشاھ.

بۇ ئىش مەملىكەتنىڭ ھەرقايسى بۇلۇڭ-پۇچقاقلىرىغىچە ئاڭلاندى. ھەممە كىشى كېلىپ پۇتكۈل ئىقتىدارى ۋە چەكسىز تىرىشچانلىقى بىلەن شاپائەت قولىنى سۇنۇشتى. بەخت كەلتۈرگۈچى ھۇما قۇشىدەك جان-جەھلى بىلەن قېتىرقىنىپ شاھزادىنى داۋالاپ كۆرەتتى، بىراق يەنىلا پايدىسى كۆرۈلمىدى.

ۋەزىرنىڭ بىر ئوغلى بولۇپ شاھزادە بىلەن بىرگە ئويناپ، بىر مەكتەپتە ئوقۇپ چوڭ بولغانىدى. ئۇ بۇ ئىشلاردىن خەۋەر تېپىپ شاھزادىنىڭ يېنىغا دەرھال يېتىپ باردى. ئۇ شاھزادىنىڭ چىرايى سارغىيىپ، تىلىغا سۈكۈتتىن مۆھۈر بېسىلغانلىقىنى، قېرىنداش بۇرادەرلىرىنى غېرىبلىقتا قويۇپ ئۆزى كارىۋاتتا ياتپاشلاپ ياتقانلىقىنى كۆردى. ۋەزىرزادە سەزگۈ بارماقلىرى بىلەن شاھزادىنىڭ تومۇر سوقۇشى ئەھۋالىنى بىلدى، ئۇيىنى باشقىلاردىن خالىي قىلىپ شاھزادىدىن:

— ئەي شاھزادە، بۇ سىر پەردىلىرىنى ئېچىپ، ئىچكى دۇنيايىڭدىكى ئىشلارنى ئوتتۇرىغا قويغىن، ئوقيا‌غا ئوخشاش قېشى بار قايسى ئەگىم قاشنىڭ غەم ئوقى كۆڭلۈڭگە ئورۇنلاشتى؟ زۇلۇمنى تەرك قىلغۇچى قايسى جانان سېنىڭ سەۋر-ھوشۇڭنى تالان-تاراج قىلدى؟ ئەگەر ئۇ زۆھرە يۈلتۇزى بولغان ھالەتتىمۇ ئۇنى مۇئەللەقتىن دەرھال يەرگە چۈشۈرىمەن. ئەگەر ئۇ پەرىزات بولۇپ قانات قېقىپ ھاۋا‌غا پەرۋاز قىلغان بولسا ئۇنى تەدبىر ۋە ئەپسۇنلار بىلەن پەرمانىڭغا كىرگۈزىمەن، — دېدى. بۇ دوستانە سۆزلەرنى ئاڭلىغان شاھزادە دەرھال كۆزىنى ئېچىپ، ئايەتلەر ئوقۇدى، ئاندىن ئۆز سەرگۈزەشتىسىنى بايان قىلدى، ۋەزىرزادە دوستلۇق كەمىرىنى ھىممەت يولىغا باغلاپ:

— مەن بالىلىقىمدىنلا بەندىلىك كۆڭلۈم ئېتىزىغا تىكىپ، جان جەۋھىرىمنى ۋاپا يولىغا چاچقانمەن. جېنىم تېنىمدىلا بولىدىكەن خىزمىتىڭدىن باش تارتمايمەن. ھەر-قانداق ئىشقا بۇيرۇساڭ پەرمانىڭدىن چىقمايمەن، — دېدى. ۋەزىر زادىنىڭ دوستلۇقى ۋە يېقىنلىقى سەۋەبىدىن شاھزادىنىڭ كېسىلى تامامەن ساقىيىپ ئاجىزلىقتىن ماغدۇرىغا كەلدى. ئۇ ئورنىدىن تۇرۇپ ۋەزىرزادىگە:

— مەيلى قانداق ئامال قىلىپ بولمىسۇن مەشۇقۇمنىڭ دىيارىغا يېتىشىم كېرەك. ئەگەر بەخت يار بولسا مۇرادىمغا يېتەرمەن. جانانىنىڭ كويىدا توپا-چاڭلارغا پېتىپ جان بەرمەكنى يەتتە مەملىكەت پادىشاھلىقىدىن ئەلا بىلىمەن، — دېدى. ئۇلار مەسلىھەتنى پىشۇرۇپ قىممەتلىك جاۋاھىرلارنى ۋە ئوزۇق - تۈلۈكلەرنى تۆگىلىرىگە يۈكلىدى. تەڭرىتائالاغا تەۋەككۈل قىلىپ، ھېچ كىشىگە تۇيدۇرماي، ھېلىقى سېھىرگەر ئاينىڭ كېمىسى كەتكەن تەرەپكە قاراپ يولغا چىقتى. ئۇلار سەپەرنىڭ جاپا - مۇشەققەتلىرىگە پىسەنت قىلماي تاغۇ دەشتلەردە، جان ئالغۇچى سەھرايىقىيامەتتە توختىماي ماڭاتتى. غىزا ئورنىدا جانانىنىڭ غېمىنى يەپ كۆزلىرى خىرە ۋە دىللىرى زىدە بولۇپ، كۆپ يول يۈردى. ئۇلار شۇ تەرىقىدە ھەرخىل سېھىرلەر يىپىنى ئۈزۈپ كېتىۋاتاتتى. تۇيۇقسىز ئارقىدىن تېز سۈرئەتتە ئىز بېسىپ كېلىۋاتقان بىر كىشىنى كۆردى. ئۇ ئادەم يېتىشىپ كەلگەن ۋاقىتتا ۋەزىرزادە:

— سەن نېمە ئادەمسەن؟ نەگە بارىسەن؟ — دەپ سورىدى.

— مەن بىر كېمىچى، مەن دائىم بېلىق تۇتۇپ ئۇنى پادىشاھنىڭ ئالدىغا ئاپىرىپ ئىنئام ئالاتتىم. بۇ ئىنئام ئائىلەمدىكى خوتۇن-بالىلىرىمغا تۇرمۇش خىراجىتى بولاتتى. ئاڭلىسام شاھزادەم غۇربەتلەرنى ئىختىيار قىلىپتۇ. پېقىر ئۆزۈمنىڭ تۇرمۇش خىراجىتى ۋە ئوزۇق-تۈلۈكۈمنى ئويلاپ كېتىۋاتىمەن. ئەمما ئىچكى دۇنيايىمدا شۇنداق بىر ھۇنىرىم بارکى، ئەگەر بىر سايادەتچى ئالتە ئاي بۇرۇن قۇرۇقلۇقتا يۈرگەن ياكى كېمە بىلەن دەريادىن ئۆتكەن بولسا، ئۇنىڭ تۇرقىغا قاراپلا ئۇنىڭ قايسى جايغا بارغانلىقىنى، ماكانىنىڭ قەيەردە ئىكەنلىكىنى ئېيتىپ بېرەلەيمەن، تەڭرىتائالا ماڭا بۇ خاسىيەتنى ئاتا قىلغاندۇر، — دېدى ئۇ ئادەم. شاھزادە بۇ گەپنى ئاڭلاپ مەينىڭ لەززىتىدىن كەيپ بولغاندەك

خۇشال بولۇپ، بۇ يىگىتنىڭ ھەمراھلىقىنى چوڭ يارەم بىلىپ، ئۇنىڭدىن:

ـــ يېقىندىن بۇيان دەريا يۇزىدە بىرەر كېمە ئۆتكەنلىكىنى بىلەمسەن؟ ـــ دەپ سورىدى. كېمىچى دەريانا بىرەر سائەت نەزەر سېلىپ تۇرغاندىن كېيىن:

ـــ چىن ئەقىل-پاراسىتىمدىن شۇنداق بېشارەت كەلدىكى، بىر كېمە ناھايىتى تېز سۈرئەتتە ئۆتۈپ كېتىپتۇ، ـــ دەپ جاۋاب بەردى. شاھزادە بۇ سۆزنى ئىشىتكەندىن كېيىن ئۇ ھۇنەر ئۇستىسىنىڭ ماھارىتىنى غەنىيمەت بىلدى. ئۇنىڭ جامغا تەشنا لېۋى مەيدىن مۇراد تاپتى. ئۇلار خۇددى قارا بوراندەك تېزدىن يول يۈرۈپ نەچچىلىگەن مەنزىللەرنى باستى. بىر چاغدا ئۇلار يەنە ئارقىدىن ئوتتۇرا ياشلار چامىسىدىكى بىر كىشىنىڭ ئىز بېسىپ كېلىۋاتقانلىقىنى كۆردى. ئۇنىڭ تېز سۈرئىتىگە شامالمۇ يېتىشەلمەيتتى. ئۇ كېلىپ ھەمراھ بولدى.

ـــ قايىاقتىن كېلىۋاتىسەن، قايسى جايغا بارماقچىسەن؟ ـــ دەپ سورىدى باشقىلار. ئۇ كىشى:

ـــ خوتەن شەھىرىدىن كېلىۋاتىمەن. سىلەرگە ھەمراھ بولۇشنى ئارزۇ قىلىمەن. پېقىر ياغاچچى بولۇپ ئۆز ھۇنىرىمدە ئۇستا، ئىستېداتلىق ھۇنەرۋەنلەرنىڭ بىرىمەن. مېنىڭ كەكەم نەققاش مانىينىڭ قەلەم ئىشلىرىنى قىلالايدۇ.ياغاچتىن كۆركەم، گۈزەل نەرسىلەرنى ياسايمەن. بۇنىڭغا گۈۋاھ بولغۇچى خەلق ئۇستۇمگە گۆھەرلەرنى چاچىدۇ. ئېرەم باغدا ياشىغۇچىلار كۆرسە ھۇنىرىمدىن بەھرىلىنىش ئۈچۈن بېشى بىلەن يۇگۇرۇشىدۇ. تېخى ئۇنىڭدىن زىيادىرەك يەنە بىر ھۇنىرىم بولۇپ، ياغاچتىن تەخت ياسايمەن. تەخت كەڭ قاناتلىق قۇشقا ئوخشاش ھاۋادا پەرۋاز قىلىدۇ. بىرەر كىشى ئۇنىڭدا ئولتۇرۇپ قايسى تەرەپكە بېرىشنى ئويلىسا مەقسەت مەنزىلگە كۆزنى يۇمۇپ-ئاچقۇچە يەتكۈزىدۇ. شاھزادە قۇياش نۇرىدەك بالقىپ بۇ دۇنياغا كۆز ئاچقان ۋاقىتتا، جاھاننى ئاپئاق نۇرلىرى

بىلەن نۇرلاندۇرغانىدى. بەختلىك ئىنىكئانىنىڭ قۇچىقىغا جاھاننى ئۆرتىگۈچى ئاپىتاپقا ئوخشاش بىر سەبىي ئوغۇل بالا ئورۇنلاشتى. مەن بۇ دۆلەتلىك بالا ئۇچۇن بىر بۆشۈك ياساپ ئەكەلگەنىدىم. بۇنىڭ ھەققىگە پادىشاھتىن ئىنئام ئېلىپ ھېسابسىز مال - دۇنياغا ئىگە بولغانىدىم. ئەمدى بولسا مەن خۇداۋەندە كەرىم ئاتا قىلغان بۇ ئىنئاملارنى ئاربىمىدىكى دوستلۇق زەنجىرى دەپ بىلىپ، سىزگە بولغان شۇ دوستلۇق مەجبۇرىيىتىمنى ئادا قىلماقچىمەن. شۇڭا بۇ غۇربەت ۋە سەرسانلىققا شېرىك بولۇپ ئۆزۇمنى خۇدا يولىدا سىزنىڭ خىزمىتىڭىزگە تەقدىم قىلسام، دەپ كەلدىم، ـــ دېدى. شاھزادە ياغاچچىنى پاك، دىيانەتلىك كىشى ئىكەن، دەپ بىلدى ۋە ئۇمىد پالتىسى بىلەن كۆڭۈلسىزلىكلەرنى كېسىپ ئىلگىرىلەپ ماڭدى. سەپەرنىڭ جاپا-مۇشەققىتى ۋە يولنىڭ ئازابى بۇ دەربجىدە ئىدىكى، قەدەم باسقانلىكى جايدا ھەر دائىم چوڭ مۇشكۈلچىلىكلەرگە يولۇقاتتى. باشلىرىدىن غەم دەريا‌سى ئېقىپ ئۆتەتتى. خۇددى توبان سۇيىنىڭ دولقۇنلىرىدەك بالايىئاپەتلەر ئۇلارغا يۇزلىنەتتى. كېمىچى يىگىت شاھزادىگە ھەزرىتى نوھ ئەلەيھىسسالامغا ئوخشاش قولداش بولدى. ئۇ شاھزادىنى سۇغا غەرق بولغاندەك غايىب بولغان ھېلىقى كېمە تەرەپكە باشلاپ شامالغا ئوخشاش كېچە - كۇندۇز توختىماي ئوتلۇق بايا‌ۋاندا يول يۈرەتتى.

شۇ ئەسنادا يولدا ئۇلار بىر تۇپ دەرەخنىڭ ئاستىدا ئولتۇرغان بىر مويسىپىت كىشىنى كۆردى. ئۇ كىشىنىڭ چاچلىرى كۇمۇشتەك ئاقارغانىدى. بوۋاي بىر دۆۋە سۆڭەكنى جەملەپ، ئۇنى ئۆكۈز سۈرىتىدە ياسىدى ۋە بىر ئوچۇم سۇنى ئۇنىڭغا سەپتى. بىردىنلا سۆڭەككە دەم، ئىسىقلىق كىرىپ، ئۇنىڭ ئۇستىگە بىر قەۋەت گۆش ۋە تېرىلەر قوندى. ئۇ كىشى تەڭرىتائالانىڭ قۇدرىتى بىلەن سېھرى ئارقىلىق ئۆلۈككە جان كىرگۈزى. ئۆكۈز تىرىلگەن ھامان مۆرەشكە باشلىدى. ئۇلار بۇ ۋەقەنى ئېنىق كۆرۈپ ھەيران بولغانلىقىدىن تۇرغان جايىدا سۆڭەكتەك قېتىپ تۇرۇپ قېلىشتى. ۋەزىرزادە شاھزادىگە:

— شۇبھىسىزكى، بۇ نۇرلۇق مويسىپەت كىشى ھەزرەت خىزىر ئەلەيھىسسالامدۇر. ئۇنى ئۇچۇمىدا ھاياتلىق سۇيى دائىم تەييار تۇرىدۇ. ئەمدى سېنىڭ بەختىڭ ئېچىلىپ، ھەزرىتى ئىسكەندەرنىڭ تەلىيى ساڭا يۇزلىنىپتۇ. كىشىلەر بۇ دەشتتە دائىم ئۆلۈم دەھشىتىگە ئۇچراپ تۇرىدۇ. ئەمدى تېز بېرىپ، بېشىڭنى ئۇنىڭ ئايىغىغا قويۇپ، ئىش - كۆشلىرىڭنى ئۇنىڭ ھىممىتىدىن تەلەپ قىلغىن. بەلكىم ئۇ قولۇڭنى تۇتار. غۇبار قەدىمىڭنى ئىپتىخار ئېتىكىگە ئۇرغىن، غەم-قايغۇدىن سېنى نىجاتلىققا ئېرىشتۇرگەي، — دېدى.

شاھزادە ئۇ مويسىپەت كىشىنىڭ ئالدىغا بېرىپ ئۇنىڭغا ئۆزىنىڭ ئەرز - ھالىنى بايان قىلدى. مەقسەتنىڭ گۆھەردەك ھاسىلاتى ئۇچۇن مەسلىھەت سورىدى. مويسىپەت كىشى:

— ئەي يىگىت، مەن ناھايىتى زەئىپ ۋە ئاجىزمەن. ھەتتا ھاسسىز ئايىغىمنى يەردىن كۆتۈرەلمەيمەن. شۇ ھالىم بىلەن سىلەرگە قانداقمۇ يارەمدە بولالايمەن، — دېدى. شاھزادە:

— ئەي سۇرىتى كۆزىمىزگە ياش كۆرۈنگەن كىشى، مۇشكۈلىڭلەرنى ئاسان قىلىش سەندىن كۆتىدىغان ئۇمىدىمىزدۇر. سەن بىر مەسھەن. بىزلەرنىڭ تەمەننا كوچىلىرىدا ئىزدەپ سەرسان بولغان خىزىرىمىزسەن. بىزلەر بولساق ئۇمىد يولىنى يوقاتقان كىشىلەرمىز. تەڭرىتائالانىڭ ھۆرمىتى ئۇچۇن رەھىم - شەپقىتىڭدىن مەھرۇم قىلمىغىن. بىز مىسكىن غېرىبلارنىڭ ھالىدىن ئىنايەت نەزىرىڭنى قاچۇرمىغىن، — دېدى. مويسىپەت كىشى:

— مەن نەدىمۇ خىزىر، مەسىھ بولاي. مەن بىر ئاددىي كىشىمەن. خەلق ئارىسىدىن ئۆزىنى چەتكە ئالغان ۋە كىشىلەر ئارىسىدىكى مۇناسىۋەتلەردىن قېچىپ بۇ دۇنيانىڭ تۇرمۇشىدىن ئۇمىد ئۈزگەن بىر موماي مۇشۇ ئەتراپتا ئولتۇرىدۇ. ئۇ موماي دۇنيادىن قول ئۈزگەن، ھىممەت ئېتىكىنى تۇرمۇش روزغارىدىن ئايرىغان

بولۇپ، بىر بايىاۋاندا ئۇ دۇنيالىقى بار پاك بىر قىزى بىلەن تەڭرىتائالانىڭ ئىبادىتىگە مەشغۇل ئىدى، ئۇلارنىڭ تۇرمۇش تايانچسى يالغۇز سىيىرى ئىدى. بىر كۈنى بىر شىر ئۇ يەردىن ئۆتۈپ كېتىپ بېرىپ سىيىرنى پارە-پارە قىلىپ يەۋەتتى، شۇنداق قىلىپ تۇرمۇش كەچۈرۈش ئۇلارغا تەس بولدى، تائەت - ئىبادەتكە مەشغۇل بولۇش ئۈچۈن بەدىنىگە قۇۋۋەت بولمىسا بولمايتتى. ئۇلار گىياھلارنى يەپ كۈن ئۆتكۈزەر ئىدى. تەڭرىتائالا ئۇلار ئۈچۈن بۇ ھاياتلىق سۈيىنى ماڭا ئاتا قىلدى. بۇ سۇدىن بىر تامچە ئېلىپ ھەرقانداق ئۆلۈككە تېمىتسا تەڭرىتائالا ئۇنىڭغا جان ئاتا قىلىدۇ. بۇ قان ئىچكۈچى دەشتتە بۇ ئىككى ئاجىزنىڭ بىچارىلىكى يۈقىرى پەللىگە يەتكەنىدى. ئۇلارنىڭ نالە-زارى تەڭرىتائالانىڭ دەرگاھىغا يېتىپ تەڭرىتائالادىن ماڭا بىر خىتاب كەلدى، سۇنى سىيىرنىڭ سۆڭەكلىرىگە تېمىتتىم. سىيىر يوقلۇقتىن ھاياتلىق ئالمىگە پەيدا بولۇپ، ئۇلارغا قايتىدىن تۇرمۇش يۆلەنچۈكى بولدى. مېنىڭ مۇشۇ سۇدىن باشقا ھېچقانداق مۇلكۈم يوقتۇر، ئەگەر بۇنىڭغا ھاجەتمەن بولساڭلار ېيخىللىق قىلماسمەن، ـــ دېدى. شاھزادە:

ـــ ئەي تەلەيلىك بۇۋا، ھەرقانداق ھالەتتە ئاجىزلىقىمىزغا رەھىم قىلىپ خىزىردەك پاسىبانىمىز بولغىن. يەنى بۇ غۇربەتتە بىزگە ھەمراھ بولۇپ يارەم قولۇڭنى سۇنغىن. بۇ چۆل - بايابانىدا جاپا-مۇشەققەت ۋە راھەت-پاراغەتتە بىز بىلەن بىللە بولۇپ، بىزنىڭ شاپائەتچىمىز بولغىن. سېنىڭ ۋۇجۇدۇڭدىن كۆڭلىمىزگە قۇۋۋەت ھاسىل بولۇر، ـــ دېدى.

بۇۋاي بۇلارنىڭ سۆزىدىن تەسىرلىنىپ، ئۇلارغا ھەمراھ بولدى. ئۇلار بىرلىكتە ھېلىقى دەشتىلەرگە راۋان بولدى.

خىزىر سۈپەت كىشىنىڭ شاھزادىگە ھەمراھ بولۇپ مەقسەت يولىغا قەدەم قويغانلىقى، ۋەزىرزادىنىڭ مەھلىل دۆڭىنىڭ ماكانىغا يېتىپ بېرىپ ئۇنى ئۆلتۈرۈپ، يولنى ئۇ ۋەھشىيدىن پاك قىلغانلىقى

شاھزادە بۇ خاسىيەتلىك خوجەستىنىڭ ھەمراھلىقىدا يولغا چىقتى. ئۇلار مەنزىلمۇمەنزىل يول يۈرۈپ، بىر باياۋانغا يېتىپ باردى. بۇ ماكاننىڭ ھاۋاسى دوزاختەك ئازابلىق ۋە ئاسمىنى جەھەننەم ئاسمىنىدەك ئوقۇبەتلىك ئىدى. سۈيى قاينىاق سۈدەك قىزىق بولۇپ ئادەمنىڭ جېنىنى ئالاتتى. دەرەخلەر ئۆزىنىڭ زەھەرلىك يىلان كەبى جان ئالغۇچ ھالىتىدىن نومۇس قىلىپ بىئاراملىق ئوتىدا كۆيەتتى. بۇ قورقۇنچلۇق باياۋاننى كۆرگەندىن كېيىن شاھزادىنىڭ ھوشى بېشىدىن ئۇچۇپ قورقۇشقا باشلىدى. باشقىلارنىڭمۇ قورقۇنچتىن تەنلىرى لەرزىگە كەلدى. بۇ غايەت قورقۇنچتىن ئۇلارنىڭ يۈزلىرىدىن چۆگۈن - چۆگۈنلەپ تەرلەر ئاقاتتى.

شاھزادە مويسىپىت كىشىدىن:

— ئۆزىنىڭ كۈچلۈك ھاراريتى بىلەن دوزاخنىڭ ئوتىنى سۇ قىلىدىغان بۇ قانداق ماكاندۇر؟! — دەپ سورىدى. جاھان ئىشلىرىدىن خەۋەردار بولغان مويسىپىت كىشى:

— بۇ دۇھ-ئالۋاستىلارنىڭ ماكانىدۇر. مەھلىل ئىسىملىك جاھاننى خاراب قىلغان بەردەك ھەم بەھەيۋەت بىر دۇھ باردۇر. بۇ ئەتراپتا ۋە باشقا ھەرقايسى يەرلەردە نۇرغۇن يېزا-قىشلاقلار بار ئىدى، ئۇ دۆڭىنىڭ شۇملۇقىدىن خاراب بولۇپ كەتتى، شۇ يەرلىك خەلقلەر ئۇ قانخورنىڭ كۈندىلىك تامىقىغا ئايلاندى. ھازىر بۇ ئەتراپتىكى يۈز پەرسەك يولغىچە بولغان ئارىلىقتا ئادەمزاتنىڭ قارىسىمۇ يوقتۇر. كېيىك ۋە قۇلانلارنىڭ ئىزىمۇ كۆرۈنمەيدۇ. بۇ دۇھ پىل ۋە

كەركىدانلارنىلا ئەمەس، شىر ۋە يولۋاسىنىمۇ يەيدۇ، بۇ ئەتراپتا ئاۋاتلىق يوقتۇر. شەھەرلەرنىڭ ھەممىسى مۇشۇكياپىلاقنىڭ ماكانى بولۇپ، چىمەنلەردە قاغا-قۇزغۇنلار ئۇۋا ياسىغاندۇر. بۇ ناپاكنىڭ ۋۇجۇدى ھەممە يەرگە بالا بولغاندۇر، ـــ دېدى. شاھزادە:

ـــ ئەي ئەقىللىق بوۋا، سەن بىزدىن خېلىلا داناسەن. ئېيتقىنا، ئەمدى بۇ بالا تېشى ئۆتەر يولىمىزدىن قانداق كۆتۈرۈلگەي؟ ـــ دېدى. بۇ مويسىپىت كۆپنى كۆرگەن كىشى ئىدى. ئۇ:

ـــ ئەي شاھزادە، ئاينىڭ بېشىدىن ئون بەشىگىچە ئوۋغا چىقىش، ئون بەش كۈن يەنى ئاينىڭ ئاخىرىغىچە ئۇخلاش بۇ بەتبەخت دۈنيانىڭ ئادىتىدۇر. ئۇ شىكار قىلسا ھەرقانداق جانۋارنى بىر يالماپلا يۇتۇۋېتىدۇ. ئەگەر ئۇنى يوقاتماقچى بولغان ئادەم ئۇ ئۇخلاۋاتقاندا بىر ئامال قىلىپ باقسا، بەلكىم ئۇنى يوقلۇق ئالمىغا يوللاش ئېھتىمالى باردۇر. ئەگەر ئۇ ئويغاق چاغدا پۈتۈن ئالەم ئەھلى جەم بولۇپ ئۇنىڭغا ھۇجۇم قىلسىمۇ بىر تال مويىنىمۇ تەۋرىتەلمەيدۇ، ـــ دېدى. ئۇلار ھېساب قىلىپ كۆرگەندى، ھازىر دەل ئاينىڭ يېرىمى بولۇپتۇ. شاھزادە بۇنى ئىشىنىڭ ئوڭ كېلىشىنىڭ بەلگىسى دەپ بىلىپ، پۈرسەتنى قولدىن بەرمەي دوستلىرىدىن دۈنيا يوقىتىشقا ياردەم بېرىشنى تەلەپ قىلدى. ھېچبىرى جۈرئەت قىلالمىدى. ۋەزىرزادە باشقىلارنىڭ بۇ ئىشتىن قورقۇۋاتقانلىقىنى بىلدى. بۇ ئىشتا ئۆلۈم خەۋپى كۆزگە كۆرۈنۈپلا تۇراتتى. ۋەزىرزادە جىددىي تۈستە ئىنتايىن چوڭ غەيرەت بىلەن بۇ ئىشنى ئۆز ئۈستىگە ئالدى. ئۇ شاھزادىدىن رۇخسەت ئالغاندىن كېيىن، ئۈمىد قولىنى «تەڭرىتائالا» دەپ تەۋەككۈلگە سۇنۇپ، بالا مەيدانىغا يۈزلەندى. بىرنەچچە پەرسەڭ يول يۈرگەندىن كېيىن يىراقتىن تاملىرى پەلەككە تاقاشقان، راۋاقلىرى ئاسمان بىلەن بوي تالاشقان بىر ئىمارەتنى كۆردى. ۋەزىرزادە دۈنيانىڭ قورقۇنچىسىدىن يېنىڭ-يېنىڭ قەدەملەر بىلەن يوشۇرۇنۇپ يۈرۈپ، دەرۋازىغىچە

شۇنداق ئاستا يېتىپ كەلدىكى، ئايغىنىڭ ساداسى ئۆزىنىڭ قۇلىقىغىمۇ ئاڭلانمايتتى، ئىچكىرى كىردى. غايەت قورقۇنچ ھەم ۋەھىمىدىن پۈتۈن بەدىنى لەرزىگە كېلىپ جىگىرى تۇزلۇق سۇدا قاينىغاندەك بولاتتى. يۈرىكى سىقىلىشتىن قەلەمدەك تىك بولغانىدى. تۇيۇقسىز قاياقتىندۇر بىر گۈزەل نازىنىن گۈلئەندام يېتىپ كەلدى. ئۇنىڭ جامالىنى بىر كۆرۈپ قالغان كىشى دېۋانە بولاتتى. ئۇنىڭ قارا مېڭىنى ئەقىل سەبرىلىرىنى يوق قىلاتتى. ۋەزىرزادە ئۇ ئاي سۈپەت گۈلنى كۆرۈپ چىمەنلەر ئۈستىدىن تاماشا قىلغۇچى شەيدا بۇلبۇلدەك ھوشىدىن كەتتى. ھېس-تۇيغۇسىنى يوقىتىپ گويا تامدىكى سۈرەتتەك ھەركەتتىن توختىدى. ئۇ سەرۋى قامەت گۈزەل لەرزان مېڭىپ ۋەزىرزادىنىڭ ئالدىغا كەلدى ۋە ياقۇت لېۋىدىن گۆھەر سۆزلىرىنى تۆكۈپ:

ـــ ھەي، ئەجىلىڭنىڭ توشقانلىقىنى بىلمەمسەن؟ بۇ قانخور دېۋىنىڭ ماكانىدۇر. بۇ يەردە قۇشمۇ قانىتىنى ئەركىن ئاچالمايدۇ، نېمە سەۋەبتىن ئۆز ئايىغىڭ بىلەن لەھەڭنىڭ ئاغزىغا كەلدىڭ؟ نېمە سەۋەبتىن ئۆزۈڭنى ئۆلۈم دامىغا سالدىڭ؟ يا سەن تۇرمۇشتىن تويۇپ ھاياتىڭدىن مالالىق ھېس قىلغانمىدىڭ؟ـــ دەپ سورىدى. ۋەزىرزادە:

ـــ ئەي گۈزەل پەرى، غايەت زور بىر مۇشكۈلۈم باردۇر. ناھايىتى چوڭ دەرد-ئەلەمگە گىرىپتار بولغانمەن، ئەمما ئالدى بىلەن سەن ئۆز مۇشكۈلاتىڭنى بايان قىلغىن. باھارنىڭ گۈل-چېچەكلىرىمۇ سېنىڭ بۇ يۈمران، نازىنىن رۇخسارىڭ ئالدىدا خىرە كۆرۈنىدۇ، باھار پەسلى سېنىڭ بۇ يۈزۈڭ ئالدىدا قەدىرسىزدۇر. نېمە سەۋەبتىن بۇ دېۋىنىڭ ماكانىغا كېلىپ قالدىڭ؟ نېمە سەۋەبتىن بۇ ئىشلارغا كۆڭۈل بەردىڭ؟ ھەقىقىي ئەھۋالىڭدىن، كەيپىيات ھالىڭدىن مېنى ئاگاھ قىلغىن، ـــ دېدى. ئۇ ھۆر سۈيەت بۇ سۆزلەردىن تەسىرلىنىپ، كۆزلىرىدىن گۈل رۇخسارىغا ئېتەك-ئېتەك ياشلار تۆكۈپ:

— مەن ئەسلى شاھ بېغدىكى ئارزۇلۇق گۈل ئىدىم، ئىسمىم پەرىنەزادتۇر. شەھرىيارلىق بىر گۈھەرچىنىڭ گۈھەردەك ئەتىۋارلىق قىزىقىمەن. شاھ ئاتام مېنى مەنۇچېھر دېگەن كىشىگە تويلاپ بەردى. شاھلارنىڭ شاھى بولغان مەنۇچېھر نامدار پادىشاھلار ۋە خاقانلاردىن باج ئالاتتى، ھەتتا ئۇلارنىڭ بېشىدىن شاھلىق تاجىنىمۇ ئېلىۋېتەلەيتتى. بۇ دىۋە شەھەر ئەتراپىدىكى خەلقنى بىر-بىرلەپ يەپ تۈگەتتى، ئاندىن پايتەختكە ياۋۇز، مۇدھىش قولىنى ئۇزىتىپ شەھەر ئاھالىسىنىمۇ ئاستا-ئاستا يەپ بولدى. ۋاقىتنىڭ ئۆتۈشى بىلەن نە شەھەر ۋە يېزا-قىشلاقتا ئادەم جىنسىدىن ئەسەر قالمىدى. شاھ قەسىرىدە چىن بۇتلىرىغا تەنە ياغدۇرغىدەك ئاي يۈزلۈك كېنىزەكلەر بار ئىدى. نازىنىن كۆتكۈچىلەر ئۆز ھۆسن غۇرۇرى بىلەن جاھانىنى كۆيدۈرگۈچى قۇياشنىمۇ ئۆزىگە تەڭ كۆرمەيتتى. دىۋە بۇ جايغا كىرىپ ئۇلارنىمۇ يەپ يوقلۇق مەنزىلىگە ئۇزاتتى. ئاخىرى پادىشاھنىڭ ھەرەم ساراىيىدا مەن ۋە دەۋرانىنىڭ شاھىنشاھىدىن باشقا كىشى قالمىدى، بىر كۈنى ئۇ قارا ئالۋاستى دىۋە كېلىپ شاھىنشاھنى سۈندۈكنى تۇتقاندەك تۇتۇپ ئۇنىڭ بۇلبۇل جېنىنى جەننەت بېغىغا ئەۋەتتى، ئاندىن مېنى كۆتۈرۈپ بۇ جايغا ئەكەلدى. ئەمدى سەن ئېيتقىن، نە سەۋەبتىن ئۆز ئايىغىڭ بىلەن ھالاكەتكە يول ئېلىپ بۇ ئەجدىھانىڭ ئېغىزىغا قەدەم قويدۇڭ؟ — دېدى. ۋەزىرزادە بارلىق سەرگۈزەشتىسىنى ئېيتىپ بۇ يەرگە نېمە سەۋەبتىن كەلگەنلىكىنى چۈشەندۈردى. پەرىنەزاد بۇ سۆزلەرنى ئىشتىكەندىن كېيىن گۈلدەك تەبەسسۇم قىلىپ:

— ئەي ئەجىلى يەتكەن بىچارە، مۇشكۈلچىلىك ئاسانلىقچە سېنىڭ ئۈستۈڭدىن يوقالمايدۇ. بۇ زالىمنىڭ قولىدىن ئۆڭاي قۇتۇلالمايسەن، سەن ئاڭلىغانمىدىڭ؟ ئۇ تاغ-زېمىنىنى بىر كۆچەش بىلەن ئورنىدىن قوزغىيالايدۇ. پىل ئۆگەتكۈچى ئۇستىلاردىن نەچچىسى ئۇنىڭغا ئەسىر بولغان. ئەمدى ئورنۇڭدىن تۇرغىن. ھازىر

بەدىنىڭدە ماجال، پۇتۇڭدا كۈچ-قۇۋۋەت بار چاغدا قاچقىن. ئەجەلگە بىھۇدە يول ئېلىش ياخشى ئەمەستۇر، ـــ دېدى. ۋەزىرزادە:

ـــ ئەي قۇياشنىڭ سېيماسى، جاننى ئېرىتكۈچى سۆزلىرىڭ ئەقىلگە بېشارەتتۇر ھەم پېقىرغا پايدىلىقتۇر. ئەمما تەڭرىتائالا خالىسا تەدبىر-ئىلاج بىلەن چۈمۈلىدەك زەئىپىمۇ ئەقىلنىڭ مەدەتكارلىقى بىلەن تاغدەك چوڭ پىلنى يېقىتالايدۇ. بۇنداق ئىشلار كۆپ بولغاندۇر. ئەگەر سەن مېھرىبانلىق كۆرسىتىپ مېنىڭ چارە ئىزدىشىمگە يول كۆرسەتسەڭ بۇ ئىشقا ئىنشائاللا كېپىللىك قىلالايمەن، ـــ دېدى. ئۇ يۇلتۇز سۈپەت:

ـــ ئەي ياش، بىلگىن ھەم ئاگاھ بولغىنكى، بۇ دۇنيانىڭ ھالاكىتىگە ھېچقانداق نەرسە تاقابىل تۇرالمايدۇ. شۇنداقتىمۇ بۇنىڭ پەقەت بىرلا ئامالى بار. ئۇ بولسىمۇ سەن بىر قارا ھەربىنى تاپقىن. ئۇنىڭ قانىتىغا ھەسەل سۈرتۈپ دۇھە ئۇخلاۋاتقان چاغدا، دۇنيانىڭ بۇرنىغا كىرگۈزۈۋەت. ھەرە دىمىغىغا بارغاندىن كېيىن قىچىشىپ دۇھە شۇئان ناھايىتى شىددەت بىلەن چۈشكۈرىدۇ. ئەگەر چۈشكۈرۈش بىلەن تەڭ ھەرە دىمىغىدىن چىقىپ كەتسە دۇھە سېنى دەرھال پارە-پارە قىلىۋېتىدۇ. ئەگەر ھەرە دىمىغىدىن چۈشمەي يۇقىرى ئۆرلەپ دۇنيانىڭ مېڭىسىگە ئورۇنلاشسا ئۇ چاغدا ئۇ دەرھال جان بېرىدۇ، ـــ دېدى. ۋەزىرزادە:

ـــ مەن ئۆلۈمدىن ھەرگىز قورقمايمەن. دۇنيانىڭ ھەيۋىتىدىن قورقۇپ ئىككىلىنىپ قالمايمەن. ئەگەر تەڭرىتائالا رەھىم-شەپقەت قىلىپ، بۇ بەتھەيۋەت دۇھە بىر تەرەپ بولسا، ئالەم ئەھلى ئۇنىڭدىن قۇتۇلۇپ نىجاتلىققا چىقار. شاھزادىنىڭ خىزمىتىدە جان پىدا قىلىشىم تېخىمۇ ئۇلۇغ، ئەلا ئىشتۇر، ـــ دېدى.

ۋەزىرزادە تەڭرىتائالاغا شۈكرى-سانا ئوقۇپ، تەۋەككۈل نىقابىنى يۈزىگە تارتىپ دۇھە بار جايغا كەلدى. ئۇ تاغ چوققىسىدەك يوغان بىر قارا دۇنيانىڭ ئۇخلاپ ياتقانلىقىنى كۆردى. دۇنيانىڭ بېشىدا دەرەخنىڭ شېخىدەك ئىككى مۈڭگۈزى بولۇپ، چىنارغا ئوخشاش

ئىككى خارتۇمنى يەرگە قويۇۋالغاندى. يۈزى پىلدەك، بەدىنى ئۆكۈزدەك، ئاغزىدىن ئوت چىقار ئىدى. پۇتۇن بەدىنى ئېيىققا ئوخشاش تۈك بىلەن قاپلانغاندى، ئۇنى كۆرگەن ئادەمزاتنىڭ كۆزى شۇ ھامان قاراڭغۇلىشىپ، ئەقىل-ھوشى ۋە خىيال-پىكرى تۇتۇقلىشاتتى. ۋەزىرزادە دۈنيانىڭ بەدىنىنى كۆرۈپ بەدىنى تىكەنلەشتى، قولىنى تەڭرىنىڭ ئىنايىتىگە سۇنۇپ، ھەممەت كەمىرىنى بېلىگە چىڭ باغلاپ، ئۇ پەرىنەژاد (گۈلئەندام)نىڭ يول باشلىشى بىلەن گىياھلار ئارىسىدىن بىر قارا ھەرىنى تاپتى، ئاندىن دۈنيانىڭ بۇرنىغا يېقىنراق كېلىپ كۆردىكى، دۈە ھەر قېتىم نەپەس ئالغاندا تۇپراقنى چاڭدەك توزۇتۇپ ھاۋاغا سورۇيتتى. ئۇنىڭ نەپىسى بوراندىنمۇ كۈچلۈك ئىدى. ئۇ نەپەس ئالغاندا ئىككى-ئۈچ تاناب يەردىن ئوت-چۆپ، ئۇششاق قۇم-تاشلار كېلىپ دۈنيانىڭ دىمىغىغا ئۇرۇلاتتى. ۋەزىرزادە ھەرىنىڭ قانىتىغا ھەسەل سۈرتكەندىن كېيىن دۈنيانىڭ بۇرنىغا ئۇدۇللاپ تۇتتى. دۈە نەپىسىنى ئىچىگە تارتىشى بىلەن تەڭ ھەرە ئۇنىڭ دىمىغىغا كىرىپ كەتتى. ۋەزىرزادە بىلەن پەرىنەژاد ئىككىسى بىر بۇلۇڭدا گىياھلار ئارىسىغا يوشۇرۇنۇپ تۇردى. دۈە دەرھال ئورنىدىن تۇرۇپ قاتتىق چۈشكۈردى. ئۇنىڭ ساداسىدىن تاغلار تىترەپ كەتتى. ھەرە بولسا دۈنيانىڭ دىمىغىغا مەھكەم ئورۇنلىشىۋالغاندى. چۈشكۈرۈش كار قىلمىغاندىن كېيىن دۈە تېخىمۇ بىتاقەت بولۇپ، غەزەپلىنىپ ھەيۋەت بىلەن قاتتىق ھۆركىرىدى. بۇ ئاۋازدىن يەر ئاستىدىكى ئۆكۈزنىڭ تېنىگە تىترەك ئولىشىپ زېمىندا تەۋرەش پەيدا بولدى. دۈە بىر ياقتىن غەزەپلىنىپ، يەنە بىر ياقتىن بىئارام بولۇپ ھەر تەرەپكە يۈگۈرەيتتى. چوڭ دەرەخ ۋە تاشلارنى يەردىن يۇلۇۋېلىپ ئېلىپ ئاسمانغا ئاتاتتى، دۈە ئاخىرى ئۆلدى. جېنى تېنىدىن سۈغۇرۇلۇپ، ناپاك روھى دوزاخقا كەتتى. بۇ ئىشلار تۈگىگەندىن كېيىن ۋەزىرزادە تەڭرىتائالانىڭ ھەققى - ھۆرمىتىگە شۈكرى-سانالار ئوقۇپ، تاڭ شامىلىدەك تېز يۈرەر ئاتقا مىنىپ شاھزادىنىڭ تۇرار جايىغا يېتىپ كەلدى. ئۇ

قامىتى كېلىشكەن گۈزەل نازىن قىزنىڭ خۇش خەۋىرىنى ھەم ئۇنىڭ شاھ ھۈزۈرىدىكى ئەھۋالىنى، يەنى پەرىنەژادنىڭ ۋەقەسىنى دىلغا ئارام بېغىشلايدىغان ئىبارىلەر بىلەن شاھزادىگە سۆزلەپ بەردى. شاھزادە بۇ ئىشلارنى ئۇقۇپ چەكسىز خۇشاللىققا چۆمدى. ئۇ كۆكلەمزارەك تىمەن، جەسۇر ۋەزىرزادىنى چىڭ قۇچاقلاپ ئۇنىڭغا ئېيتىپ تۈگەتكۈسىز رەھمىتىنى ئىزھار قىلدى، ئاندىن كېيىن دۇنيانىڭ ئىمارىتىگە بېرىپ پەرىنەژادنىڭ گۈزەل گۈلشەنىنى تاماشا قىلدى. دۇنيانىڭ يېنىغا بېرىپ ئۇنىڭ بەتھەيۋەت سىياقىنى كۆرۈپ ۋەزىرزادىنىڭ تەدبىرىگە، جاسارىتىگە ئاپىرىنلار ئوقۇدى. بۇ غەلىبىلەرنى تەڭرىتائالانىڭ ئىلتىپاتىدىن دەپ بىلىپ، چۈمۈلىنىڭ پىلنى يوقاتقانلىق ۋەقەسىنى مىسال قىلدى. ئۇلار تەڭرىگە شۈكرىلەر ئېيتىپ پەرىنەژادنى ئۆزلىرىگە ھەمراھ قىلىپ بەخت كەلتۈرگۈچى ھۈما قۇشىنى داۋاملىق ئىزدەشنى مەقسەت-نىشان قىلىپ يەنە يولغا چىقتى.

شاھزادىنىڭ دۇنيانى ئۆلتۈرۈپ مەنۇچېھرنىڭ شەھرىگە بارغانلىقى، خىزىر سۈپەت كىشىنىڭ ئابىھايات سۈيىدىن ئىچىپ مەنۇچېھرنىڭ قايتا تىرىلگەنلىكى

ئۇلار ئاپەت ھەم پالاكەتلەرگە تولغان ئۇ جايدىن غەلىبە ۋە ئۇتۇقلار بىلەن يولغا چىقىپ نەچچە مەنزىل يول يۈردى. بىر چاغدا ئۇلارغا ئالدى تەرەپتىن ئالىي ئىمارەتلەر بىلەن تولغان چوڭ بىر شەھەر كۆرۈندى. شاھزادە ئۇنى ئادەملەرگە تولغان، راۋاج تاپقان بىر شەھەر بولسىكەن دەپ ئۈمىد قىلدى. چۈنكى سەھرا-باياۋانلارنىڭ جاپا-مۇشەققىتى ئۇنىڭ قورقۇنچسىنى ئاشۇرۇپ، يۈزلىرىنى چاڭ، يۈرىكىنى پارە قىلغانىدى. ئۇلار ساق-سالامەت ھالدا بۇ مەمۇر جايغا ئۇلاشقانلىقىغا خۇشال بولۇپ، يېڭى ئېچىلغان گۈل غۇنچىلىرىدەك

كۈلۈشەتتى. ئۇلار بوستانلىقتىكى ئورمان كەپتىرىدەك يۇقىرى ئاۋازدا ھەمدۇ- سانالار ئوقۇپ، شەھەر دەرۋازىسىدىن كىردى. ئۇلار گۈزەللىكتە ۋە بايلىقتا كەنئاندىن ئېشىپ چۈشىدىغان بىر شەھەرنى كۆردى. بۇ شەھەرنىڭ ئۆيلىرى ئاي يۈزلۈكلەرنىڭ قېشىدەك ئەگىم-ئەگىم، مۇنار قۇببىلىرى سەرۋى قامەتلىك لەشكەرنىڭ قەددىدەك كېلىشكەنىدى. قەسىر ئايۋانلىرى نوئمانىنىڭ ئاستانە سارايلىرىدىن ئېشىپ چۈشەتتى. دۇكانلىرى دىلنى مەھلىيا قىلغۇچى جاۋاھىرلاردەك بىر-بىرى بىلەن بەسلەشكەنىدى. ئەمما ھېچ تەرەپتىن بىرەر ئىنسان كۆرۈنمەيتتى. ئۇلار ئەتراپقا نەزەر سالدى، يەنىلا ھېچكىم كۆرۈنمىدى. شاھزادە بۇ ئەھۋالغا ھەيران بولدى. ئۇنىڭ كۆڭلى مالال بولۇپ ئېھتىيات ئۈچۈن دوستلىرىنى دەرھال رەستە-بازارلارنى ئارىلاپ بېقىشقا بۇيرۇدى. بىرەر ئادەمزاتنى تېپىپ كەلسە ئەجەب ئەمەس، دەپ ئۇلارنى ھەر تەرەپكە ئەۋەتتى. ھەرقانچە قىلىپمۇ بىرەر ئادەمنى تاپالمىدى، كىشىلەرنىڭ تۇرار جايلىرىغا ئىنچىكىلىك بىلەن نەزەر سالغانىدى، مەھەللە جىمى مەنزىرىلەر گويا كورنىڭ كۆزىدە ئەكس ئەتكەندەك ھېچبىر ئۇنۇمى بولمىدى، ئىنسان جامالىنى كۆرەلمىدى. ئەجەبلىنەرلىكى شۇكى، ھەرقانداق ئۆيگە ياكى تۇرار جايغا كىرگۈدەك بولسا، نازۇنېمەتلەر تولۇپ تاشقانىدى. تۇرمۇش مەئىشەتلىرى، گۈل، شاراب جاملىرى، ئۇيقۇ كىيىملىرى، يوتقان-كۆرپىلەر ھەممىسى ئۆز تۇرى ۋە ئورنى بويىچە ئۆز پېتى تەييار تۇراتتى. كىشىلەر بۇ يەردىن گويا ھازىرلا چىقىپ كەتكەندەك ئىدى. بۇ ئەھۋاللاردىن ئۇلارنىڭ كۆڭلىگە ۋەھىمە ئولىشىپ، بۇ يەرنى ئېھتىمال دېۋە ياكى جادۇگەرلەرنىڭ تۇرار جايى بولسا كېرەك، دەپ خىيال قىلىپ قورقۇنچقا چۈشتى. ئۇلار قايتىپ كېلىپ شاھزادىگە بۇ ئەھۋاللارنى خەۋەر قىلدى.

— بەلكىم بۇ شەھەرنى مەھلىل دېۋە خاراب قىلغاندۇر، — دېدى شاھزادە. ئۇلار قورقۇنچ ۋە ۋەھىمىدىن قۇتۇلۇپ، پادىشاھنىڭ قەسىرىنى كۆرۈپ بېقىش ئۈچۈن ئىچكىرىگە كىردى. ھەر تەبىقە

كىشىلىرى كىرىپ تاماشا قىلىدىغان ناھايىتى ئازادە ئۇيۇشمىغانلىقىنى كۆردى، ئاندىن يەنە ھەرەم ئۆيگە كىردى. پەرىنەزاد تۇيۇقسىز پىغان سېلىپ يىغلاشقا باشلىدى. شەبنەمدەك كۆز ياشلىرى گويا ئۈنۈك گۈل بەرگىلىرىدەك يۇزىدىن تۆۋەنگە ئاقتى. شاھزادە «بۇ ئۆينىڭ ئىچىدە دۇھ بار ئوخشايدۇ» دەپ ئەنسىرىدى. «مەلىكە دۇنيانى كۆرۈپ قورقۇپ پەريادىغان قىلىۋاتىدۇ» دەپ گۇمان قىلدى. قورقۇنچ دەشتىدىن ئۇ گۈزەل پەرىنىڭ سۆزلىگۈدەك مادارى قالمىغانىدى. شۇنداقمۇ ئۇ ئەدەپلىك ھالدا:

— ئەي ئىپتىخارلىق دۆلەتنىڭ تاج سەرمايىسى، ھۇمايۇن نەقىشىنىڭ ئېتىبارلىقى، مېنىڭ خاتىرجەمسىزلىنىشىم ۋە پەريادىغان قىلىشىمنىڭ سەۋەبى شۇكى، يۇمران ۋۇجۇدۇم بۇ چىمەنزارلىقنىڭ سۇ، ھاۋاسىدىن بەھرە ئالغانىدى. ئەمدى بۇلبۇل ئاۋازىنىڭ ئورنىغا مۇشۇكياپىلاقنىڭ ئاۋازىنى ئاڭلاۋاتىمەن. بۇ جاي مېنى نازۇنېمەتلىرى بىلەن گۈزەل ئىقبالغا يېتىشكە دەۋەت ۋە تەربىيەتلەر قىلغانىدى. ئەمدى بولسا ئاپەت تاملىرىدىن دەردئەلەملەر يېغىۋاتىدۇ. شاھلارنىڭ شاھى ۋە گۈزەل كېنىزەكلەر خۇددى ھۇما قۇشىدەك بەخت ئىقبال سايىسىنى ئىنسانلارنىڭ بېشىغا چۈشۈرەتتى. مەن بولسام ناز بىلەن پادىشاھلىق تاجىنى، ياخشى خۇلقلىرىم بىلەن قۇياش ۋە ئاي نۇرىنى سۆيۈندۈرەتتىم. كۆڭۈل خاتىرەم ئەسلىگە كەلگەندە بۇ بۇلۇڭلاردا بۇرۇن كۆرگەنلىرىمدىن ھېچ نىشانە كۆرمىدىم، كۆڭۈل جاراھىتىم يەنە پەيدا بولدى. دەريادەك غەم-غۇسسە كۆڭلۈمدە جۇش ئۇرۇپ ئاقماقتا. مۇشۇ سەۋەبلەردىن ئىختىيارسىز نالە-پىغان قىلماقتىمەن، — دېدى.

شاھزادە بۇ سۆزلەرنىڭ تەسىرى بىلەن پەرىنەزادنىڭ ئەھۋالىغا ۋە جان ئالغۇچى نالە-پەريادىغا رەھىم قىلىپ، كۆزىدىن تەڭلا قان-ياشلىرىنى تۆكتى، مېھرىبانلىق ۋە دىلدارلىقىنى ۋايىغا يەتكۈزۈپ پەرىنەزادنىڭ قان-ياشلىرىنى مەرھەمەت يېڭى بىلەن سۈرتتى، ئۈنىڭ

قولىدىن تۇتۇپ، يەنە باشقا بىر ئىمارەتكە كىرىپ، ئۇ جايدا قامىتى ناھايىتى كېلىشكەن، سۇرىتىدىن پادىشاھلىق چىقىپ تۇرىدىغان بىر گۈزەل يىگىتنىڭ تۆشەكتە ياتقانلىقىنى كۆردى. ئۇ يىگىت تاجىلىق بېشىنى يوقلۇق ياستۇقىغا قويغانىدى. ئۇ گويا ھازىرلا دۆلەتمەنلىك ئۈيقۇسىغا كەتكەندەك تۇراتتى. پەرىنەژاد مەنۇچېھرنى بۇ ئەھۋالدا كۆرۈپ، ئورمانلىقى كۆيۈپ دىلى ئۆرتەنگەن كەپتەردەك، يىقىلىپ چۈشكەن بۇ سەرۋى-قامىتىنىڭ بېشىدا تۇرۇپ يۇقىرى ئاۋازدا ھازا ئېچىشقا باشلىدى. گۈل رۇخسارى نەچچە خىل رەڭگە كىرىپ، ھىلالدەك تىرنىقى بىلەن قۇياش كەبى يۈزىنى تىلغاپ، دىلىنى كۆيدۈرىدىغان سۆزلىرىدىن بۇلبۇلنىڭ جىگىرىنى سۇ قىلىپ، تۇپراققا يىقىلدى، شاھزادە پەرىنەژادنىڭ بۇ بىچارە ھالىغا رەھمى كېلىپ خۇددى باھار يامغۇرىدەك كۆز ياشلىرىنى ئاققۇزدى. دوستلىرىمۇ بۇ دەردلىك ئەھۋالنى كۆرۈپ نالە-پىغان قىلىپ يىغلاشتى، بۇ تولىمۇ ماتەملىك يىغا-زار بولدى. شاھزادە پەرىنەژادنىڭ بىچارىلىكىگە رەھمى كېلىپ ھېلىقى مەسلىھەتچى خىزىر سۇپەت مويسىپىت كىشىگە:

— تەڭرىتائالانىڭ ھەققى-ھۆرمىتى ئۈچۈن ئۇمىدسىزلىك دېڭىزىنىڭ چوڭقۇر يېرىگە غەرق بولغان بۇ پەرىنىڭ قولىدىن تۇتۇپ، ئۆزۈڭدە بار ئابىھايىاتتىن بۇ يىگىتنىڭ يۈزىگە بىر قەترە چاچقىن. تەڭرىتائالا سېنىڭ سەۋەبىڭ بىلەن ئۇنىڭغا جان ئاتا قىلغاي، — دېدى. بۇ خىزىر سۇپەت دىلى پاك كىشى شاھزادىنىڭ سۆزى بىلەن ئابىھايىاتنىڭ ئاغزىنى ئېچىپ «بىسمىللا» دەپ تىلسىم بايلىقلىرىنىڭ ئىشىكىگە ئۇرۇپ، ئۆلۈپ ياتقان يىگىتنىڭ يۈزىگە بىرنەچچە تېمىم چاچتى. تەڭرىتائالا دۇنيادىكى ئىنسانلارنى دېڭىز گىردابىدىن ھاياتلىق ساھىلىغا چىقارغۇچىدۇر. يىگىت دەرھال ئۈيقۇدىن كۆز ئېچىپ، تۆت تەرەپكە قارىدى. ئۇنىڭ نەزىرى تۇيۇقسىز پەرىنەژادقا چۈشۈپ، ئۇنىڭ ئۆز يېنىدا قۇياشتەك

نۇرلىنىپ ئولتۇرغانلىقىنى كۆرۈپ غايەت ھەيرانلىقتىن بۇلبۇلدەك تىلىنى «سۇبھاناللا» سۆزىگە جارى قىلدى. ھەددىدىن زىيادە خۇشاللىقتىن بىھوش بولايلا دەپ قالدى. ئاندىن ئۇ شاھزادە قاتارلىق تۆت كىشىنىڭ دۇئاغا قول كۆتۈرۈپ ئولتۇرغانلىقىنى كۆردى. ئۆزىگە سەپسېلىپ قاراپ، چاچلىرىنىڭ ۋە تىرناقلىرىنىڭ ئۆسۈپ كەتكەنلىكىنى كۆردى. ئۇ ئۆزىنى بېسىۋېلىپ ئويلىنىپ باقتى، ئەمما ھەقىقىي ئەھۋالنى زادىلا بىلەلمىدى. ئۇ تەئەججۈپ ۋە تېڭىرقاشتىن باشقىنى بىلمەيتتى. ئاخىرى ئۇ بۇ زادى نېمە ئىش ئىكەنلىكىنى ئۇلاردىن سورىدى. پەرىنەزاد ئۇ (گۈلئەندام) ئەھۋاللارنىڭ شاھىتى بولۇش سۈپىتى بىلەن بولغان ۋەقەھادىسىلەرنى يوشۇرماستىن بايان قىلدى. مەنۇچېھر ئۇ نازلىق سەرۋىنى مېھىر-مۇھەببىتى بىلەن قۇچىقىغا ئالدى. ئۆتكەن ھادىسىلەرنى ئەسلەپ كۆڭلى مۇسىبەتتىن كېيىنكى خۇشاللىقتا چۆمۈپ، ئارزۇ-ئارمانلىرىغا يەتتى، خۇشاللىقىدىن زار-زار يىغلىشىپ، گۆھەر ئۇنچىلىرىدەك كۆز ياشلىرىنى بىر-بىرىنىڭ ئايىغىغا تۆكتى. كىشىنى ھەيرانلىقتا قالدۇرىدىغان بۇ ۋەقەلەردىن كېيىن ئۇ ئىككىسى تەڭلا مىننەتدارلىق بېشىنى شاھزادىنىڭ ئايىغىغا قويۇپ تەسۋىرلىگۈسىز نۇرغۇن ئۆزرە-رەھمەتلەرنى ئېيتتى. مەنۇچېھر تۇتىدەك تىلىدىن شېكەردەك سۆزلەرنى تۆكۈپ:

— ئەي، مەسىھ مەئىشەتلىك، ئەي ئالىي ۋۇجۇد، ئېسىلزادىلىق شاھزادە، سىلەرنىڭ رەھىم-ئېھسانىڭلار بىلەن سەھرالاردا سەرگەردان بولۇپ يۈرۈپ ئاقىۋەت بۇ جاھاندىن يوقالغان بىر كىشى ۋۇجۇد ئالمىگە كېلىپتىمەن. كائىنات بارلىققا كېلىپ تاكى زامان ئاخىرغىچە بۇ چەرخى پەلەكتە ھېچ ئۇزۇلۇش بولمىغاندۇر. بۇ ئىنايەت ۋە مۇھەببەتنىڭ رەھمەت مىننەتدارلىقىنى ئادا قىلماق ئىنتايىن مۇشكۈلدۇر، سىلەرگە جېنىمنى پىدا قىلسامۇ ئازلىق قىلىدۇ، — دېدى.

مەنۇچىھرنىڭ شاھزادىنى مىھمان قىلىپ، بىر ئايالنى مىھرىبانۇنىڭ يېنىغا ئەۋەتىپ خەۋىرىنى كەلتۈرگەنلىكى، شاھزادىنىڭ رۇخسەت ئېلىپ مەشۇقىنىڭ شەھرىگە بارغانلىقى

مەنۇ چىھر ئاللانىڭ ئىرادىسى بىلەن ئىككىنچى قېتىم تەقدىر تۆرەلمىسىدىن ئاپىرىدە بولۇپ، يوقلۇق ئالمىدىن ھاياتلىق ئالمىگە كەلدى. پەرىنەژادنىڭ قولىدىن تۇتۇپ، شاھزادىنىڭ ئايىغىغا يىقىلىپ ۋاپادار كىشىلەرنىڭ قائىدىسى بىلەن:

ـــ ئەگەر بۇ زەررىگە رەھىم قىلىپ، غېرىبنىڭ توپا باسقان كۆلبىسىدە مىھمان بولۇپ، جاھاننى كۆيدۈرگۈچ قۇياش مەسىلىك نۇرانە قەدەملىرىڭ بىلەن ھۇجرامنى نۇرلاندۇرساڭ، كەمىنلىرىڭنىڭ بېشى ئاسمان-پەلەككە يەتكەن بولاتتى. بىر جېنىمغا يەنە بىر جان قوشقان بولاتتىڭ، ـــ دېدى.

شاھزادە بۇ ئىلتىماسنى ئامالسىز قوبۇل قىلدى. ئۇلار بىرنەچچە كۈن بۇرۇن شەھەردە تۇرۇپ ئىستىقامەتكە مەشغۇل بولۇشتى.

مەنۇچىھر بۇ ئىشلارنى ئۆزى ئۇچۇن ئامەت بىلىپ، ئاللاغا كۆپ شۈكرىلەر بەجا كەلتۈردى، نۇرغۇن چىقىملارنى سەرپ قىلىپ، شەھەر ئىچىنى قايتىدىن ياساپ چىققاندىن كېيىن، شەھرىيارلىقتا ئولتۇردى. ئۇزۇن ئۆتمەي بۇ خەۋەر ئالەمنىڭ ھەرقايسى بۇلۇڭ-پۇچقاقلىرىغا ئاڭلاندى. دۇنيانىڭ دەھشىتىدىن قېچىپ باشقا جايغا كەتكەن بەزى خەلق بۇ ۋەقەدىن ۋاقىپ بولۇپ، ھەر تەرەپتىن كېلىپ جەم بولدى. ئۇلار ھەممىسى ئاللاغا كۆپلەپ ھەمدۇسانلار ئوقۇپ، ھەرقايسىسى ئۆزلىرىگە ماكان سېلىپ يېڭى تۇرمۇشنى باشلىدى. كەسىپ ئۇستىلىرى ئۆز كەسپى بىلەن مەشغۇل بولدى. شەھەر ئۇزاق ئۆتمەي ئەسلىدىكىدەك ئاۋاتلاشتى.

ئەلقىسسە، مەنۇچېھر ناھايىتى سېخىيلىق بىلەن مېھماندارچىلىق مۇراسىملىرىنى بەجا كەلتۈردى. ئۇ دائىم ئوۋغا چىقاتتى. پەرىنەزاد ئۇلۇغلار قائىدىسى بويىچە ئۇنىڭغا كېنىزەكلەردەك خىزمەت قىلاتتى. شاھزادە جاناننىڭ شارابىغا خومار بولۇپ، ئۇنىڭ خىيالىدىن باشقا ھېچ ئىش بىلەن مەشغۇل بولمايتتى. لەۋلىرى خەشەك تىكەندەك يېرىلغان بولۇپ، مەشۇقىنىڭ پىراقىدا تولغىنىپ ناله قىلاتتى. بىر كۈنى پەرىنەزاد شاھزادىنىڭ ئالدىغا كېلىپ ئۇنىڭ ئايىغىغا يىقىلىپ:

ـــ ئەي ئايغىنىڭ توپىسى كۆزۈمگە تۇتىيا شاھزادە، سېنىڭ خىزمىتىڭگە بەندە ۋە خىزمەتكار بولۇش شەرىپىم بىلەن بىر ئىلتىماسىم بار ئىدى. سېنىڭ ماڭا خەيرىخاھلىق قىلىپ شۇنى سورىشىمغا ئىجازەت بەرسەڭ، ـــ دەپ ئۆتۈندى. شاھزادە رۇخسەت بەردى. پەرىنەزاد ئىلتىماسى قوبۇل بولغاندىن كېيىن ناھايىتى ئەدەپ بىلەن ئولتۇرۇپ:

ـــ چىمەنگۈل ۋە رەيھانگۈللەر تولىمۇ گۈزەل ناھايىتى ساپتۇر. ھەرخىل ئەسۋاب-سايمانلار خۇشاللىقتىن بېزىلىپ تەييار تۇرماقتا. سېنىڭ غۇنچىدەك غەمگە تولغىنىڭ نېمە سەۋەبتىندۇر؟ ئەگەر ئۇمىد خاتىرەڭدە باشقا ئىشلار بولسا ئۇنىڭ ئامالىغا تىرىشىپ كۆرەي. مەنۇچېھرمۇ ئۆزۈڭنىڭ قۇلى ۋە چاكىرىدۇر. ئۇمۇ سېنىڭ يولۇڭدا جان پىدا قىلىدۇ، ـــ دېدى. شاھزادە پەرىنەزادنىڭ ساداقەت يولىدىكى كۆڭۈلنى ئۆرتەيدىغان پاك نىيەتلىك، ھەقىقىي، دۇرۇس كىشى ئىكەنلىكىنى بىلىپ دىلىدىكى سىرلارنى تەكەللۇپسىزلا ئاشكارا قىلدى. ئۇنىڭغا ئۆز سەرگۈزەشتىسىنى باشتىن-ئاخىر تولۇق بايان قىلدى. پەرىنەزاد بۇ ۋەقەلەرنى ئاڭلىغاندىن كېيىن «بۇ ئىشلارنى ئارقىغا تارتىش ياخشى ئەمەس...» دېگەنلەرنى ئويلىدى.

ـــ ئەي شاھلارنىڭ شاھى، سەن شەيدا بولغان ئۇ گۈھەر تاجنىڭ نام-نىشانى تەن-جىسمى مەلۇم ئەمەستۇر. قانداق قىلىپ ئۇنىڭ خەۋىرىنى ئېلىش تەقدىردىكى ئەڭ زور ۋە مۇشكۈل ئىشتۇر. بۇ

مۇشكۇل مەقسەت ئېھتىمال ناھايىتى ئۇزۇندا ئەملگە ئېشىشى مۇمكىن. چۈنكى بۇ ئىشنىڭ ۋۇجۇدقا چىقىشىغا ئالدىراقسانلىق قىلىشقا بولمايدۇ. مال يۇكلەنگەن تېز ئاتقا ئۇزەڭگە كېرەك بولمايدۇ. ئىختىيار ئاچقۇچىنى قولۇڭغا ئالغىن. «سەۋر قىلساڭ غوربدىن ھالۋا پۈتەر» دېگەن گەپ بار. شۇنداق قىلساڭ مەقسەت ئىشىكى ئېچىلغاي. ئاللانىڭ لۇتفى-كەرىمىگە ئىنتىزار بولۇپ تۇرغىن، غايىبتىن مۇراد-مەقسىتىڭ ھاسىل بولغاي، ـــ دېدى.

شاھزادە پەرىنەژادنىڭ سۆزىگە ئەمەل قىلىپ، تېز ئاتنى ئامالسىز يۈگەنلەپ، ئۇمىدكە بەل باغلاپ، سەۋرنى ئۇستاز تۇتۇپ ئولتۇردى. پەرىنەژاد دوستلۇق كەمىرىنى بېلىگە مەھكەم باغلاپ كۆپ ئىزدەپ سۇرۇشتۇرۇش ئارقىلىق بىر قېرى موماينى تاپتى. ئۇ موماي ئىشق پېنىدە ۋە مۇھەببەت تەدبىردە ئۇستاز، قائىدە-يوسۇنلۇق ۋە بىلىم-قابىلىيەتلىك بولۇپ، ھەرقانداق ئىشتا مەقسىتىگە يەتمەي قويماتتى. پەرىنەژاد ئۇ موماينى قولغا كەلتۇرۇپ ئۇنى ۋىلايەتنىڭ ھەرقايسى تەرەپلىرىگە بېرىپ مەقسەت نىشانىنى ئىزدەپ تېپىشقا تەيىنلىدى. ئۇ قېرى موماي بۇنداق ئىشلارغا ناھايىتى كامىل ئىدى. ۋەقەنى تولۇق ئاڭلىغاندىن كېيىن دەرھال دەريا تەرەپكە قاراپ ماڭدى. دەريا ياقىسىدىكى ھەرقايسى شەھەرلەرگە بېرىپ، ئۇ جايلاردا بىرنەچچە ۋاقىت ئايلىنىپ يۈرگەن بولسىمۇ لېكىن شاھزادىنىڭ مەشۇقىنىڭ خەۋىرىنى ئالالمىدى. ئۇ بۇ يەردىن ئۆتۈپ يەنە باشقا بىر شەھەرگە باردى. بۇ شەھەرنىڭ ئىسمى ھۆسىنئاباد بولۇپ، ئاجايىپ كۆركەم بېزەلگەن بىر شەھەر ئىدى. كوچا رەستىلىرىدە گۈزەللىك دەرياسى مەۋج ئۇراتتى. گۈزەل پەرىلەر يۈزمىڭ نازۇكەرەشمە بىلەن توپ-توپ بولۇپ ھەر تەرەپلەردە جىلۋە قىلىپ يۈرۈشەتتى. ئىشقۇاز غەزەلخانلار ھەرقايسى تەرەپلەردە ھۆسن مەيدىن مەست بولۇپ، كۆركەم كۆلەمزارلاردا سەپمۇسەپ بولۇپ تۇرۇشاتتى. موماي كۆپ ئاختۇرغاندىن كېيىن ئۇ نازىنىنىڭ پادىشاھنىڭ قىزى ئىكەنلىكىنى، ئىسمىنىڭ مېھرىبانۇ ئىكەنلىكىنى بىلدى. ئۇ دائىم

شوخلۇق قىلىپ ئۆزى يالغۇز كېمىدە ئولتۇرۇپ، دەريا سەيلىسى قىلىدىكەن. موماي دانىشمەنلىكى ۋە رەھىمدىللىكى بىلەن ئۆز ئەقلىگە مۇراجىئەت قىلدى. ئاخىرى ئۇ شەھەرنىڭ تۆت كوچا ئېغىزىدا بىر گۈلپۇرۇشلۇق دۇكىنى ئاچتى. كۆپ ئۆتمەي يەنە بىر خوتۇن بىلەن تونۇشۇۋالدى. ئۇ بىر باغۋەننىڭ خوتۇنى بولۇپ، ھەركۈنى سەھەر ۋە كەچلىكى گۈللەردىن گۈلدەستە ياساپ مېھرىبانۇنىڭ ئالدىغا ئېلىپ باراتتى. خوتۇنلارنىڭ قائىدىسى بويىچە ئۇلار ئىككىسى ئاچا-سىڭىل بولۇشتى. موماي داۋاملىق سوۋغا-تارتۇقلارنى بېرىپ خوتۇننى ئۆزىدىن خۇشال ھەم مىننەتدار قىلاتتى. بىرنەچچە ۋاقىتتىن كېيىن ئۇلارنىڭ ئوتتۇرىسىدا دوستلۇق رىشتىسى باغلاندى. بىر كۈنى موماي باغۋەننىڭ خوتۇنىغا:

— ئەي سىڭلىم، مېھرىبانلىق قىلىپ، مېنى مەلىكىنىڭ خىزمىتىگە ئېلىپ بارغان بولساڭ، دۆلىتىڭدىن پادىشاھلىق ھەرىمىگە بېرىپ، مەلىكىنىڭ جامالىدىن بەھرە تاپسام، سەندىن چەكسىز مىننەتدار بولغان بولاتتىم، — دېدى. باغۋەننىڭ خوتۇنى خەير-ساخاۋەتلىك ئايال ئىدى. ئۇ موماينىڭ سۆزىنى قوبۇل قىلىپ، بىرنەچچە دەستە گۈل باغلاپ بىر سېۋەتنى تولدۇردى. ئۇنى موماينىڭ قولىغا بېرىپ مۇشۇ باھانە بىلەن ھەرەم سارىيىغا قاراپ يول ئالدى. موماينۇ بىرنەچچە باغلام ئېسىل گۈلنى تاللاپ يوشۇرۇنچە ئېلىۋالغانىدى. ئۇلار مەلىكىنىڭ مۇلازىمىتىگە مۇشەررەپ بولدى. سۆھبەت جەريانىدا موماينىڭ شېرىن سۆزلۈكلۈكى ۋە خۇلۇق-مىجەزىنىڭ ياخشىلىقى مېھرىبانۇنى ئۆزىگە ئەسىر قىلدى. موماي يوشۇرۇن ئەكەلگەن يېڭى، كۆركەم چىرايلىق گۈللىرىنى مەلىكىگە تەقدىم قىلدى. مەلىكە بۇ خىزمەتنى موماينا بۇنىڭدىن كېيىنمۇ ۋەزىپە قىلىپ بەلگىلىدى. موماي شېرىن سۆزلىرى بىلەن مەلىكىنى ئۆزىگە مەپتۇن قىلىپ، مەلىكىنىڭ خىزمىتىگە بىرنەچچە كۈن بېرىپ كېلىپ يۇرۇپ ئۇنىڭ ھەقىقەتەن دۇرۇس قىز ئىكەنلىكىنى بىلدى، ئاندىن مەلىكىدىن ئىجازەت سوراپ، تاڭ شامىلىدەك تېز

يۈرگۈچى ئاتقا مىنىپ، ئۇزۇن ئۆتمەي شاھزادىنىڭ ئالدىغا يېتىپ بارىدى ۋە شاھزادىگە بۇ جاننى تىرىلدۈرىدىغان خەۋەرنى يەتكۈزدى. شاھزادە غايەت خۇشاللىق بىلەن شادىمانلىقتىن جان بايلىقىنى موماينىڭ ئايىغىغا چېچىشقا ئازلا قالدى.

موماينىڭ خۇش خەۋەر كەلتۈرۈپ شاھزادىنى ھۆسنئاباد شەھرىگە ئېلىپ بارغانلىقى ۋە مەشۇقىنىڭ خالخالىنى تېپىپ بەرگەنلىكى

شاھزادە موماينىڭ مەشۇقىنىڭ خەۋىرىنى ئاڭلاپ جانانىنىڭ كوچىسىغا دەرھال سەپەر قىلىشقا تۇتۇندى. ئەمما پەرىنەزاد:

— ھەرقانچە ئالدىرىساڭمۇ بۇگۈن تەخىر قىلىپ تۇرۇپ، ئەتە يولغا چىققىن، — دەپ تۇرۇۋالدى. شاھزادە نائىلاج ماقۇل بولدى. ئۇ موماينا قىممەتلىك گۆھەرلەرنى تەقدىم قىلدى. ئۇزى بىتاقەت بولۇپ كەچكىچە دەريا ياقىسىدا ئولتۇرۇپ بېلىق تۇتۇش بىلەن مەشغۇل بولدى. ئۇ قارماقنى دەريانا تاشلىغان ھامان بىر بېلىق قارماققا ئىلىندى، شاھزادە بۇ زور بېلىقنى قىرغاققا ئالغاندىن كېيىن ناھايىتى خۇشال بولۇپ:

— بېلىقنى كاۋاپ قىلىڭلار، شاراب بىلەن يېسە ياخشى بولىدۇ، — دەپ بۇيرۇدى. ئاشپەز بېلىقنىڭ قارنىنى يېرىۋىدى، ئۇنىڭ ئىچىدىن بىر خالخال، يەنى گۆھەر كۆزلۈك بىلەزۈك چىقتى. بۇنى كۆرۈپ شاھزادە ھەيران بولۇپ، ئۇنى ياخشىراق كۆرمەكچى بولۇپ قولىغا ئالغانىدى، بىردىنلا كۆڭلى ئۆرتىنىپ مەجنۇن بولۇشقا ئازلا قالدى. «بۇ خالخال ئۇ نازىنىنىڭ قولى ياكى ئايىغىدىن دەريانا چۈشۈپ كەتكەن ئوخشايدۇ. ئۇ جانانىنىڭ پۈرىقى پۇراۋاتىدۇ» دەپ ئالاقزادە بولدى ۋە موماينىڭ ئالدىغا يۈگۈرۈپ كېلىپ خالخالنى ئۇنىڭغا كۆرسىتىپ:

— ئەي مېھرىبان ئانا، بۇ خالىغانلىقىڭ قايسى نازىنىنلىقىڭ ئايىغىدىن ئايرىلىپ، بېلىقنىڭ قارنىدا جاي تۇتقانلىقىنى بىلەمسىز؟ — دەپ سورىدى. مومانىڭ نەزىرى خالىغا چۈشكەن ھامان ئۇ مېھرىبانۇنىڭ خالىغا ئىكەنلىكىنى تونۇدى. شۇ ھامان ئۇ شادلانغان ھالدا:

— ئەي شاھزادە، بىلگىن ۋە ئاگاھ بولغىنكى، بۇ مېھرىبانۇنىڭ خالىغانلىقىدۇر. پات ئارىدا ئۇ نازىنىنلىقىڭ سائادەت ۋىسالى سائا مۇيەسسەر بولغاي. ئەمدى بۇ جايدا تۇرۇۋەرگىنىڭ ياخشى ئەمەستۇر. دىلدارىڭنىڭ دىيارىغا تېزرەك سەپەر قىلغىن، — دېدى-دە، شاھزادە ۋە يولداشلىرىغا ئۆزى يول باشلاپ ئاتلاندى. ئۇلار ئاز ۋاقىتتا كۆپ مەنزىللەرنى بېسىپ ھۆسنىئاباد شەھىرىگە يېتىپ بېرىپ، بىر باغقا كىرىپ ئورۇنلاشتى. مومای بۇرۇنقىدەك گۈلپۇرۇشلۇق دۇكىنى ئېچىپ ئولتۇردى. بىرنەچچە كۈندىن كېيىن يېڭى ئېچىلغان گۈللەر بىلەن بىر سېۋەتنى تولدۇرۇپ ئەسلىدە تونۇشلۇقى بولغان باغۋەننىڭ ئايالىنىڭ يېنىغا بېرىپ:

— سىزنىڭ دوستلۇقىڭىز بىلەن مېھرىبانۇنىڭ خىزمىتىگە بېرىپ، گۈلدەستىلىرىنى تەقدىم قىلىپ بىرەر نەرسە ئىنئام ئالسام، — دەپ ئىلتىماس قىلدى. باغۋەننىڭ خوتۇنى:

— ئەي مېھرىبان ئاچا، مېھرىبانۇ بىلەن ھازىر كۆرۈشۈش مۇمكىن ئەمەس. چۈنكى ئۇ بىر خالىنىنى يېتىۋرۇپ قويغانلىقتىن كۆڭلى بەك پەرىشاندۇر، — دەپ جاۋاب بەردى. مومای:

— خالىنىنى قانداقسىگە يېتىۋرۇپتۇ؟ — دەپ سورىدى. باغۋەننىڭ ئايالى:

— بىرنەچچە ۋاقىت بولدى. بىر كۈنى مەلىكە دەريا ياقىسىغا بېرىپ سۇغا چۈشۈپتۇ. شۇ ئەسنادا بىر پۈتىدىكى خالىنى تۈيۈقسىز سۇغۇرۇلۇپ سۇغا چۈشۈپ كېتىپتۇ. شۇ سەۋەبتىن ئۇ پەرىشان بولۇپ ھېچكىم بىلەن سۆزلەشمەيۋاتىدۇ، — دېدى.

مومـاي بـۇ سـۆزلەرنى ئـاڭلاپ كـۆڭلى شـاد-خۇراملىقىغا چـۆمـۈپ شاھزادىنىڭ ئالدىغا كېلىپ:

ـــ ئەي شاھزادە، بۇ خالخانىڭ ۋاستىسى بىلەن ئۇ ئالىي مەقسىتىڭ مۇراد تاپىدىغان بولدى، ـــ دەپ ئىشتىكەن ۋەقەلەرنى بايان قىلدى. شاھزادە خۇرسەن بولۇپ مومايدىن مەسلىھەت سورىدى. مومـاي:

ـــ ئەقىل بىلەن ياخشى ئويلانغاندا مۇنداق قىلىش مۇۋاپىقتۇر. سـەن دوسـتلىرىڭ بىلـەن بىرگـە بـاغدىن چىقىـپ ئـادەم ئايـاغ باسمايدىغان بىـر جايغـا بېرىپ ئولتۇرغـىن، ئاندىن دوسـتلىرىڭدىن مـەلۇم بىـرىنى دەرۋىشلەرنىڭ سۈرتىدە ياساپ، ئۇنىڭغا سوپىلارنىڭ لىباسـىنى كـىيدۈرۈپ پادىشـاھنىڭ ئالدىغـا ئـەۋەتكىن. ئـۇ شـاھ قەسىرىگـە بارغـاندىن كېيىـن: «مـەن خـىزىـر ئەلەيھىسسـالامنىڭ يېنىدىـن كـەلدىم. خـىزىـر ئەلەيھىسسـالام ئـاللانىڭ ئـەمرى بىلـەن سىزلەرگـە سـالام ئېيتـتى، ئـاندىن ئـاللانىڭ مېھرىبانۇغـا لۇتفـى-مەرھەمـەت قىلىـپ ئۇنىـڭ نىكـاھىنى پـەلەكتىكى مالائىكىلەرگـە ئوخشىشـىدىغان ئـاق كـۆڭۈل بىـر يىگـىتكە باغلىغـانلىقىنى، ئـۇ يىگـىتنىڭ مىسـكىنلەرنىڭ كىيىمـىنى كـىيىپ بـۇ ۋىلايەتكـە كېلىدىغـانلىقىنى، ئۇنىـڭ ئىسپـاتى مېھرىبانۇنىڭ دەريـاغـا چۈشـۈپ كەتكـەن بىـر خالخـالنى بېلىق يۇتـۇپ كەتكـەندە ھـەزرىتى خـىزىـر ئەلەيھىسسالام ئۇ خالخالنى بېلىقنىڭ قارنىدىن ئېلىپ ئۇ يىگـىتكە بەرگەنلىكىنى، ئۇ يىگـىت بۇ شەھەرگە كەلسە، پادىشاھنىڭ بۇنىڭغا مېھرىبـانلىق قىلىـپ مـەلىكىنى ئـۇ يىگـىتكە نىكـاھلاپ بېرىشى كېرەكلىكىنى يەتكۈزدى» دېسـۇن ھـەمدە بـۇ خـەۋەرنى يەتكۈزگـەندىن كېيىـن، پادىشـاھنى بۇنـىڭ راسـتلىقىغا ئىشـەندۈرۈش ئۈچـۈن ئابىھايـاتتىن بىـر قـەتىرە ھەدىيـە قىلسـۇن، چۈنكى مېھرىبـانۇنىڭ ئاتىسـى قـىزىنى ئەسـلىي نەسـەبى مـەلۇم بولمىغـان بىـر كىشىگـە بېرىشـنى خالىماسـلىقى مۇمكـىن. مېھرىبـانۇمۇ ناھـايىتى پـەم-پاراسـەتلىك، ھېچكىمـنى كۆزگـە ئىلمـايدۇ. نۇرغـۇن شـاھلار ئۇنىـڭ

ۋىسالىغا تەشنا بولغان، بىراق ئۇ ھېچكىمنى قوبۇل قىلماي ھەممىسىنى نائۇمىد قايتۇرغاندۇر، ـــ دەپ مەسلىھەت بەردى.

مومايىنىڭ مەسلىھەتى ھەممەيلەنگە ماقۇل كەلدى. شاھزادە مومايىنىڭ دېگىنى بويىچە بۇ ئىشقا مويسىپىت كىشىنى تەيىنلەپ ئۆزى بىر چەت جايىنى ماكان قىلدى. مويسىپىت كىشى دەرۋىشلەرنىڭ لىباسى بىلەن ئۆزىنى ئاجايىپ كىيىنىشتۇرۇپ ياساپ، پادىشاھنىڭ بارگاھىغا كەلدى ۋە دۆلەت كاتتىلىرى يىغىلىپ مەرىكە ئۆتكۈزۈۋاتقان بىر كۆلنىڭ بويىغا كىيىپ ئولتۇردى، ئاندىن خىزىر ئەلەيھىسسالامنىڭ تىلىدىن يۇقىرىدا دەپ ئۆتكەن سۆزلەرنى ئېيتىپ پادىشاھنىڭ ئالدىغا ئابىھايات تىن بىر قەتىرە ھەدىيە قىلىپ قويدى. پادىشاھ بارلىق ئەمىرلىرى بىلەن تەئەججۇپلىنىپ، بۇ سۆزلەرنىڭ راست ياكى يالغانلىقىنى بىلەلمەي قالدى. ئەمما خالخال توغرىسىدىكى سۆزلەرنى ئاڭلاپ ئىشەنچى ئاشتى. شۇنىڭ ئۈچۈن ھەممە ئادەم بۇ ئىشلاردىن ھەيرانلىققا چۆكۈپ ئەجەبلەنگەنلىكتىن ئەقلى لال بولدى. شۇ ئەسنادا بىر بېلىقچى بوۋاي بىر جۈپ بېلىقنى پادىشاھقا سوۋغا قىلىپ ئەكەلدى. پادىشاھ سىناپ بېقىش ئۈچۈن شېشىنىڭ ئاغزىنى ئېچىپ ھاياتلىق سۈيىدىن بىر تېمىم ئېلىپ بېلىقنىڭ ئاغزىغا تېمىتقاندى، بېلىققا دەرھال جان كىرىپ، چاچراپ چىقىپ، كۆلگە چۈشۈپ، ھەر تەرەپكە ئۈزۈپ ئويناقلاشقا باشلىدى. پادىشاھ ئەمىرلىرى بىلەن بۇ غارايىپ ۋەقەنى كۆرۈپ ھەيرانلىقى ئاشتى. ھەممىسى تەڭلا ئاللانىڭ ئىسمىشەرىپىنى يادلاپ، پادىشاھتىن رۇخسەتسىزلا ئۇ مويسىپىت كىشىنى مەرىكىنىڭ تۆرىگە چىقىرىپ، ئۇنىڭ ھۆرمىتىنى بەجا كەلتۈردى. مويسىپىت كىشى ئۆز مۇددىئاسىنىڭ نىشانغا يەتكەنلىكىنى كۆرۈپ:

ـــ دەرۋىشلەرنىڭ پادىشاھلار ھۇزۇرىدا يۇقىرىغا ئۆتۈۋېلىشى ياخشى ئەمەس، ـــ دېگىنىچە ئورنىدىن تۇرغاندى، پادىشاھ ئەمىرلىرى بىلەن ئىشىككىچە ئۇنىڭغا ھەمراھ بولۇپ ئۇنىڭ

ناھايىتى زور ھۆرمەت بىلدۈرۈپ خوشلاشتى. مويسىپىت كىشى پادىشاھنىڭ بارگاھىدىن چىقتى. بۇ ۋەقەلەرنى ئاڭلاپ دەرۋازا ئالدىدا كۈتۈپ تۇرغان پۇقرالار ئۇنى كۆرگەن ھامان دەرھال ئوتتۇرىغا ئېلىشىپ، ئۇنى تاۋاپ قىلىشقا باشلىدى ۋە زىيارت قىلىمىز، دەپ ئۇرۇلۇپ-سوقۇلۇپ ئۇنى ئۆلتۈرۈپ قويۇشقا تاس قېلىشتى. بۇۋاي ئاجايىپ جاپا-مۇشەققەتلەر بىلەن ئاران ئۇلاردىن قۇتۇلۇپ، شاھزادىنىڭ قېشىغا بېرىپ يۇز بەرگەن ئىشلارنى بايان قىلدى. بىرنەچچە كۈندىن كېيىن شاھزادە موماينىڭ مەسلىھەتى بىلەن يەنە شەھەرگە كىردى. ئۆزى ئاۋۇالقى باغدا ئولتۇرۇپ ۋەزىرزادىنى پادىشاھنىڭ خىزمىتىگە ئەۋەتتى.

ـــ سەن پادىشاھنىڭ ئالدىغا بېرىپ، خوتەن ۋىلايىتىنىڭ شاھزادىسى بۇ ۋىلايەتكە كەلدى. ئۇنىڭ چۈشىگە «دەريا ياقىسىغا بېرىپ قارماق سالغىن، ھەرقانداق نەرسە قارماققا ئىلىنسا، قارنىنى يېرىپ ئۇنىڭدىن نېمە چىقسا شۇنى ئۆز قولۇڭ بىلەن ئەكېلىپ ھۆسىنئاباد شەھىرىنىڭ پادىشاھىغا بەرگىن» دېگەن سۆزلەر بېشارەت بوپتۇ. شاھزادە بۇ چۈشىنى كۆرگەندىن كېيىن دەرياغا قارماق سېلىپ بىر بېلىقنى تۇتۇۋاپتۇ. بېلىقنىڭ قارنىنى يارسا، گۆھەر كۆزلۈك بىر خالخال چىقىپتۇ. ئۇ خالخالنى ئېلىپ ئالدىلىرىغا كېلىشكە مەجبۇر بولدى. شاھزادە يولدا كۆپ جاپا تارتتى ۋە نۇرغۇن خەتەرلەرگە يولۇقتى. بۇنى تىل بىلەن ئىپادىلەشكە ئاجىزلىق قىلىمەن. ئەلھەمدۇلىللا! ئاخىرى ئۇ ساق-سالامەت يېتىپ كەلدى، ئەگەر رۇخسەت بولسا خالخالنى ئۆز قولى بىلەن سىلىگە تاپشۇرسۇن، دېگىن، ـــ دەپ بۇيرۇدى. ۋەزىرزادە پادىشاھنىڭ بارگاھىغا كېلىپ يۇقىرىدىكى سۆزلەرنى پادىشاھقا تولۇق بايان قىلدى. پادىشاھ ناھايىتى خۇشال بولۇپ:

ـــ ئۇ نېمىشقا بۇنچە ئاۋارە بولۇپ ئىلتىماس قىلىپ يۇرىدۇ؟ ئۇ بۇ يەرگە كەلگەنكەن ئەمدى بىزنىڭ مېھمىنىمىزدۇر. شاھزادىنىڭ ئەسلىي نەسەبىنى سۇرۇشتۇرۇشىمىز سەۋەبسىز ئەمەس. سىلەر

كېلىشتىن بىرنەچچە كۈن ئىلگىرى بىر ساپدىللىق مويسىپىت كىشى ھەزرىتى خىزىر ئەلەيھىسسالامنىڭ سالىمىنى ئەكەلدى. ئۇ سىزلەرنىڭ ئاللانىڭ پەرمانى بويىچە سۇغا چۈشۈپ كەتكەن خالخالىنى ئېلىپ بۇ يەرگە كېلىدىغانلىقىڭىزنى، مېھرىبانۇنى ئۇ يىگىتكە نىكاھ قىلىپ بېرىشىم كېرەكلىكىنى يەتكۈزگەنىدى. ئەلھەمدۇلىللا! ئۇ ساق-سالامەت يېتىپ كەپتۇ. ئەمما كۆڭلۈمدە ئۇ يىگىتنىڭ نەسەبى مېنىڭ نەسەبىم بىلەن ئوخشاشمۇ ياكى ئوخشاش ئەمەسمۇ دېگەن ئەندىشە بار ئىدى. ئەمدى ئۇنىڭ نەسەبى ئېسىل بىر شاھزادە ئىكەنلىكى مەلۇم بولدى. ھەرقانچە ئالدىرىسىمۇ بىرنەچچە كۈن سەۋر-تاقەت قىلىپ تۇرسۇن. توي تاماشىسى بىلەن مېھرىبانۇنى ئۇنىڭغا نىكاھ قىلىپ بېرىپ، ئاندىن ئۇنى ئىززەت-ھۆرمەت بىلەن ۋەتىنىگە يولغا سالىمىز، ـــ دېدى. ۋەزىرزادە:

ـــ شاھزادىنىڭ بۇ ۋەقەلەردىن خەۋىرى يوقتۇر. ئۇ ئالىي تەبىئەتلىك، كامالەتكە يەتكەن ئەقىل ئىگىسى بولغانلىقىدىن، خوتۇنلارنىڭ ئىچكى دۇنياسىدا نۇقسان بار، دەپ خوتۇنلار بىلەن ئالاقە قىلىشتىن قاچاتتى. ئاللانىڭ ئەمرىدىن قېچىش مۇمكىن ئەمەس. شۇڭا، نائىلاج قوبۇل قىلارمىز، ـــ دېدى.

شۇنىڭدىن كېيىن پادىشاھتىن رۇخسەت ئېلىپ شاھزادىنىڭ قېشىغا كېلىپ بۇ خۇش خەۋەرنى يەتكۈزدى. جانىنى ئۆرتەيدىغان بۇ ئۇمىدلىك خۇش خەۋەردىن شاھزادىنىڭ يۈرىكى قېپىغا سىغماي قالدى. بۇ خەۋەر پۈتۈن ئەتراپ ۋە ھەرقايسى جايلارغا كەڭ تارقالدى. مېھرىبانۇ بۇ ۋەقەنى ئىشىتىپ ئۆزىچە: «يىگىت توغرىسىدا كىمدىن، قانداق خەۋەر ئالارمەن؟ ئۇنىڭ بىلەن بىرگە ئۆتۈپ كېتەلەرمەنمۇ؟ ئاللا مېنىڭ ۋەسلىمگە باغلاپ خالخالىنى بېلىقنىڭ قارنىدىن ئالغان زادى قانداق ئادەمدۇر؟...» دەپ ئويلىدى.

.....①

---

① بۇ جايدىن تۆت بەت يوقلىپ كەتكەن.

دەرۋىشلىكتىن بايلىققا ئېرىشتۇردى. شاھزادە بىرنەچچە ۋاقىت ئەيش-ئىشرەت بىلەن خۇشال-خۇرام كۈنلەرنى ئۆتكۈزدى، ئاندىن ئۆز ۋىلايىتىگە قايتماقچى بولۇپ، بۇ ئىشنى پادىشاھنىڭ سەمىگە سالدى. پادىشاھ ئامالسىزلىقتىن ئۇلارغا ئىجازەت بەردى. ئاندىن ئۇ ھەممەت نۇرى بىلەن ئەتراپىنى نۇرلاندۇرۇپ، ساندۇقلاردا گۆھەر، كۆپلەپ مۇشك-ئەنبەرلەرنى قاتار-قاتار تۆگە، قېچىرلارغا يۈكلىدى. يەنە مىڭ قوتان ئات، قۇياش يۈزلۈك كۈتكۈچى غۇلام ۋە نازۇكەرەشمىلىك كېنىزەكلەر بىلەن ھېسابسىز بايلىقلارنى ئىنئام قىلدى. شاھزادە بۇ قەدەر كۆپ بايلىقلارغا رەھمەت-تەشەككۈرلىرىنى ئىزھار قىلىپ، مېھرىبانۇنى گۆھەر-ئالتۇنلار بىلەن بېزەلگەن، جەمشىدنىڭ قەبرىسىدەك نۇرلۇق مەپىدە مىڭ زىبۇزىننەت بىلەن ئولتۇرغۇزۇپ، قۇتلۇق كۈنلەرنىڭ بىرىدە يولغا چىقتى. ئۇلار كۆكتە ئۇزگەن ئايدەك تېز سۈرئەتتە خوتەن دىيارىغا قاراپ راۋان بولدى.

ھوشنەكنىڭ ئەقىل ئىشلىتىپ، تەدبىر بىلەن يوشۇرۇنۇپ تۇرۇپ، مومانىنىڭ چارىسى بىلەن مېھرىبانۇنى قۇملۇقتىكى جادۇگەردەك ئېلىپ قاچقانلىقى، شاھزادىنىڭ يولغا سەلدەك بالا يۇزلىنىپ، دەشتلەردە غېرىب بولغانلىقى

شاھزادە مېھرىبانۇنى ئېلىپ ئۆز ۋىلايىتىگە يولغا چىقتى. تاجدارلار تائىپىسىدىن ھوشنەك ئىسىملىك بىر يىگىت بار ئىدى. ئۇ ئۇزۇندىن بېرى مېھرىبانۇغا ئاشىق بولۇپ، ھەرقانچە كۆپ تىرىشچانلىقلار كۆرسىتىپمۇ مەقسەتگە ئېرىشەلمىگەنىدى. شۇ سەۋەبتىن ئۇ ھەمىشە پەرىشان ۋە غەمكىن يۈرەتتى. شاھزادە مېھرىبانۇنى نىكاھىغا ئېلىپ ئۆز ۋىلايىتىگە يولغا چىقىشتىن بۇرۇنلا مېھرىبانۇنىڭ ھۆسن-جامالى پۈتۈن ئالەمگە

مەشھۇر بولغانىدى. ھەربىر مەملىكەت ۋە شەھەرلەردىن پادىشاھ ھەم شاھزادىلەر توي قىلىشنى تەلەپ قىلىپ مېھرىبانۇ ئۇچۇن ئەلچىلەر ئەۋەتكەنىدى. پادىشاھ ئۇلارنىڭ تەلىپىنى قوبۇل قىلمىغانىدى. ھوشىنەكمۇ شۇلارنىڭ بىرى بولۇپ، شاھزادىنىڭ مېھرىبانۇنى نىكاھىغا ئېلىپ ئۆز ۋىلايىتىگە ماڭغانلىقىنى ئاڭلىغان ھوشىنەك بىرنەچچە لەشكەر ۋە نۆكەرلىرىنى ئۆزىگە ھەمراھ قىلىپ ئۇلارنىڭ ئىزىغا چۈشتى. شاھزادىمۇ ناھايىتى ئېھتىيات بىلەن كېتىۋاتاتتى. ھوشىنەك ئۆزىنى كۆرسەتمەي يىراقتىن ئۇلارنى كۆزىتىپ ماڭدى. ئاخىرى ئۇ ھىيلىگەرلىك پېنىگە ئۇستا، بۇ قېرى پەلەكنىڭ ھەمشىرىسى بولغان بىر قېرى خوتۇننى تېپىپ، ئۇنىڭغا ئۆز مەقسىتىنى ئېيتتى. موماي:

— سەۋر قىلىپ تۇرغىن، بۇ ئۈۋنى بىر ئامال قىلىپ قىلتاققا چۈشۈرىمەن. سەن ئادەملىرىڭنى بىر يەرگە قويۇپ، بىر-ئىككىسىنى ئۆزۈڭگە ھەمراھ قىلىپ ئۇلارنىڭ ئىزىدىن قالماي پايلاپ يۈرگىن...»، — دېگەندەك سۆزلەرنى قىلدى. ئاندىن ئۆزى كونا كىيىملەرنى كىيىپ، قولىغا بىچارىلەرچە ھاسا تاياق ئېلىپ يولغا چىقتى. ئۇ شاھزادە ئورۇنلاشقان بارگاھنىڭ ئىشىكىگە بېرىپ ئاجايىپ ئەھۋاللارغا يولۇققان گادايدەك زار-زار يىغلىغىنىچە ئۇلارغا سالام بەردى. ئۇ تۇرمۇش جاپاسىدىن ئۆزىنىڭ بۇ ھالىغا قالغانلىقىدىن شىكايەت قىلىپ كۆزلىرىدىن قان ياشلىرىنى ئاققۇزۇدى. مېھرىبانۇ ئۇ ھىيلىگەر مومايىنى بۇ ھالدا كۆرۈپ ئۇنىڭغا ئىچى ئاغرىپ:

— ئەي ئانا، ئەمدى قالغان ئۆمرۈڭنى مېنىڭ بىلەن بىللە ئۆتكۈزگىن. سېنىڭ ئەھۋالىڭدىن ياخشى خەۋەر ئېلىپ، جاپا تارتقۇزمايمەن، — دېدى. ھىيلىگەر موماي جان-دىلى بىلەن قوبۇل قىلىپ، مېھرىبانۇنىڭ يېنىدا قېپقالدى. شاھزادە كىرىپ بۇ مەككار خوتۇننى كۆرۈپ:

— بۇ موماي كىم؟ — دەپ سورىدى. مېھرىبانۇ ۋەقەنى سۆزلەپ بەردى. شاھزادە:

— ئەي مەلىكە، مەن بۇ موماينىڭ گۇناھلىنىشىڭىزنى. ئۇنىڭ سىياقىدىن ئارىمىزغا پىتنە-پاسات تېرىدىغانلىقى كۆرۈنۈپ تۇرىدۇ. بۇنداق ئادەملەرنى يېقىنلاشتۇرۇش يىلانىنى قوينىغا سېلىۋالغاندەك ئىشتۇر. بۇنىڭغا بىرەر نەرسە بېرىپ ياردەم قىلساڭ ساۋاب دېگەن شۇ. مەن جادۇگەر موماينىڭ ھىيلە-مىكىرىدىن بەك قورقىمەن، — دېدى. مېھرىبانۇ:

— ئەي شاھزادە، بۇنچىلىك ئاجىز بىچارىنىڭ قولىدىن نېمە ئىش كېلەتتى؟ ئۇ ئەمدى نېمىلا بولسۇن بىزدىن ئۈمىد كۈتۈپ بۇ يەرگە كەپتۇ. ئۇنى نائۈمىد قىلىپ قايتۇرۇۋەتسەك، بۇ ئالىيجانابلىق ئەمەستۇر، — دېدى. شاھزادە ئامالسىز مەلىكىنىڭ پىكرىگە قوشۇلدى. موماي كېچە-كۈندۈز مېھرىبانۇنىڭ خىزمىتىنى بەجا كەلتۈرگەچ يول بويى ئۇنىڭغا ھەمراھ بولاتتى. بىر كۈنى ئۇلار ناھايىتى گۈزەل بىر جايغا بېرىپ چۈشتى. ئۇ جاي كىشىگە ھۇزۇر بېغىشلايدىغان كۆكلەمزار ئىدى. ھەممەيلەن ناھايىتى خۇشال-خۇرام ھالدا ھەرتەرەپكە بېرىپ سەيلە قىلاتتى. شاھزادە مەلىكە بىلەن ئولتۇرۇپ ئەيش-ئىشرەت جامىغا مەينى لىق تولدۇرۇپ ئىچىپ كەيپ بولۇپ قالدى. بۇ كەيپچىلىكتە شامالدەك تېز يۈرگۈچى ئاتقا مىنىپ شىكارغا ماڭدى ۋە بىردەمنىڭ ئىچىدە كۆزدىن غايىب بولدى. ھىيلىگەر موماي مۇشۇنداق بىر پەيتكە ئىنتىزار بولۇپ يۈرەتتى. شاھزادىنىڭ شىكارغا چىقىپ كەتكەنلىكىنى غەنىيمەت بىلىپ، ھوشىنەكنى بۇ ۋەقەدىن خەۋەردار قىلدى. ھوشىنەك مەلىكىنىڭ پىراقىدا كېچەيۈكۈندۈز چۆللەرنى كېزىپ يىغلاپ يۈرەتتى. ئۇ دەرھال بىر خىزمەتكارغا بىر ئاتنى بېرىپ ئىككىسى بىللە مەلىكە تۇرغان چېدىرنىڭ يېنىغا كېلىشتى. ئاندىن ئۆزى بىر چەتتە تۇرۇپ، خىزمەتچىسى بىلەن ئېتىنى مەلىكىنىڭ ئالدىغا ئەۋەتتى. ھىيلىگەر خوتۇن مېھرىبانۇنىڭ ئالدىغا كىرىپ:

ـــ ئەي مەلىكە، شاھزادە بىرنەچچە كېيىك ۋە قۇلانىنى ئۆۋلاپتۇ ۋە بىر جاي تەييارلاپ شادلىق بەزمىسى ياساپتۇ. ئۆزى بىر چەتتە ساقلاپ تۇرۇپ سىزگە ئات ئەۋەتىپتۇ. ئۇنىڭ مەقسىتى بۇ ئىشنى ھېچكىمگە بىلدۈرمەسلىك ئىكەن. سىزنى ئۇ جايغا يالغۇز ئېلىپ بېرىپ ئەيش-ئىشرەت بەزمىسىدىن لەززەتلەنمەكچى ئىكەن. ئەمدى تېزدىن ئورنىڭىزدىن تۇرۇڭ، شاھزادە سىزگە تەقەززا بولۇپ ساقلاپ تۇرىدۇ، ـــ دېدى. مېھرىبانۇ ئېھتىياتنى قولدىن بېرىپ ئورنىدىن تۇرۇپ، يۈزىگە نىقاب تارتىپ ھېچ كىشىگە ئۇقتۇرماي ئۆزى يالغۇز بارگاھتىن چىقىپ ئاتقا مىندى. ھوشىنەك مېھرىبانۇنىڭ كەلگەنلىكىنى كۆرۈپ قۇياشتەك ئۆرتىنىپ تۇرسىمۇ تىۋش چىقارماي مەلىكىنىڭ ئالدىغا چۈشۈپ ماڭدى. مېھرىبانۇ ھوشىنەكنى شاھزادە دەپ ئويلاپ ئۇنىڭ ئارقىسىدىن ئالدىراپ-تېنەپ ئەگىشىپ ماڭدى. ئۇ دەريانىڭ قىرغىقىغا كەلگەندە بىر كېمە تۇرغانلىقىنى كۆردى. ھوشىنەك ئۇ كېمىگە چىقتى. مەلىكىمۇ ئۇنىڭ كەينىدىن كېمىگە چىقتى. ھوشىنەك دەريادىن ئۆتكەندىن كېيىن دۈشمەنلەر ئىز بېسىپ قوغلاپ كەلمىسۇن دەپ كېمىنى يوشۇرۇپ قويدى. ئاندىن ئۆز يۈرتىغا باردىغان يولغا چۈشۈپ ماڭدى. بىرمۇنچە يول يۈرگەندىن كېيىن مېھرىبانۇ بىتاقەت بولۇپ:

ـــ ئەي شاھزادە، بۇنچە ئالدىراپ نەگە بارماقچى؟ ئاللانىڭ ھۆرمىتى ئۈچۈن ئازراق ساقلاپ تۇرغىن، ھالىمدىن كېتەيلا دەپ قالدىم، ـــ دەپ پەرياد قىلىپ توۋلىدى. بىراق ھوشىنەك ئاۋازىنى ئەسلا چىقارمىدى. مېھرىبانۇ بۇنىڭدىن ھەيرانلىققا پېتىپ ھەم ئەندىشىگە چۈشۈپ «مەلۇم بىر ئېزىتقۇ مېنى ئالداپ بۇ ئۆلۈم يۇرىغا تۇرىدىغان دەشتتە سەرگەردان قىلمىغىيدى» دەپ ئويلاپ ئالاقزادە بولغان ھالدا نىقابىنى يۈزىدىن ئالدى. ئۇ يات بىر كىشىنى كۆرگەندىن كېيىن:

— نېمە ئادەمسەن؟ ئىسمىڭ نېمە؟ سېنىڭ بۇ سۈر-
ھەيۋىتىڭدىن كۆڭلۈمگە گۇمان ھەم ۋەھىمە چۈشتى، — دېدى.
ھوشنەك:

— مەن سېنىڭ خىزمەتكار قۇلۇڭمەن، ئىسمىم ھوشنەك شاھزادىدۇر. نەچچە ۋاقىتتىن بېرى ۋىسالىڭغا مۇشتاق بولۇپ ۋەتەن-دىيارىمدىن ئايرىلدىم. تاجۇتەختىمنى سېنىڭ يولۇڭدا بەربات قىلىپ، گادايلىقنى ئىختىيار قىلغانمەن. سەن نېمىشقا ماڭا نەپرەتلىنىسەن؟ مەندەك شاھزادىنى نېمە ئۈچۈن خىزمەتكارلىققا قوبۇل قىلمايسەن؟ — دېدى. مېھرىبانۇ ئىشىنىڭ تەكتىگە يەتكەندىن كېيىن مەسلىھەت بەرگەن بولۇپ دەرھال:

— ئەي جاھان شاھزادىسى، ئەمدى ماڭمۇ شۈكرى سەجدىسى كېرەك. چۈنكى مەنمۇ ئۇزۇندىن بېرى سېنىڭ پىراقىڭدا ئوت بولۇپ كۆيگەنىدىم. ئەلھەمدۇلىللا، ئەمدى مۇرادىم ھاسىل بولدى. ھەممە پادىشاھلار ماڭا تەلەپكار بولۇپ ئاتامغا مەكتۇپلار ئەۋەتكەنىدى. ئاتام بۇ مەكتۇپلارنى ماڭا ئەۋەتتى. مەن ھېچكىمنى قوبۇل قىلمىدىم. سېنىڭ ئىسمىڭنى ئاڭلاپ، مېھىر-مۇھەببىتىڭ كۆڭلۈمگە ئورناشتى. ۋىسالىڭغا مۇشتاق بولدۇم. لېكىن ئىختىيارىم ئۆز قولۇمدا بولمىغاچقا، لالىدەك سۆيگۈ ئىزىنى جىگىرىمگە نائىلاج نەقىش قىلغانىدىم. نېمىلا بولمىسۇن ئاخىرى بەخت ماڭا يۈزلىنىپتۇ. پەلەك چاقى ئارزۇيۇم يۆنىلىشىگە ئايلىنىپ، كۆزۈم جامالىڭ نۇرىدىن روشەن بولدى. ئەمما مېنىڭ بىر مۇشكۈلۈم باردۇر، شۇ سەۋەبتىن كۆڭلۈم پەرىشاندۇر. مەن ئاللانىڭ دەرگاھىغا: «ئەگەر بەخت ماڭا يۈزلىنىپ، سېنىڭ ۋىسالىڭ، دۆلىتىڭ ماڭا مۇيەسسەر بولسا ئالتە ئاي ئېتىكاپتا ئولتۇرىمەن. روزا تۇتۇپ، رىيازەت تارتىپ، ئىپتار ۋاقتىدا پېقىر-مىسكىنلەرگە تائام بېرىمەن. ئالتە ئايدىن كېيىن دۇنيانىڭ ئەيش-ئىشرىتىدىن بەھرە ئالغايمەن» دەپ ئەھدە

قىلغانىدىم. سەندىن كۆتىدىغان ئۈمىدىم شۇكى، ماڭا يېقىنلاشماي، پاكلىقىمنى ساقلاپ تۇرغىن. ئەگەر ئۇنداق قىلمىساڭ ئەھدەم بۇزۇلۇپ، ئاللانىڭ غەزىپىگە ئۇچرايمەن. تەڭرى مېنى دىدارىڭدىن مەھرۇم قىلىدۇ، مەن بولسان، پىراقىڭدا ئوت بولۇپ يۇرگەيمەن، — دېدى. هوشنەك مېهىر-مۇھەببەتكە تولغان بۇ سۆزلەرگە ئالدىنىپ ئىنتايىن خۇشال بولۇپ:

— ئەي جانانىم، جان-دىلىم سۆزلىرىڭگە پىدا بولسۇن، مالۇمۇلكۇم يولۇڭدا ھەدىيە بولسۇن، بېشىم خىيالىڭغا قۇربان بولسۇن! ئەي مەلىكە، ئەقىل-هوشۇمنى يوقاتسامۇ مەيلى، سەن زادىلا غەم قىلمىغىنىكى، ھەرقانداق مۇددىئا ۋە مەقسىتىڭ بولسا ھاسىل قىلىمەن. سەن ۋەدەڭگە ۋاپا قىلغىن، ھەرقانداق نەرسىگە بۇيرۇساڭ ئۇنى تەييار قىلىمەن، — دەپ قەسەم قىلدى. مەلىكە شۇنىڭدىن كېيىن خاتىرجەم بولۇپ هوشنەك بىلەن بىللە يولغا راۋان بولدى. هوشنەكنىڭ دىيارىغا كەلگەن چاغدا، شەھەردىن بىر پەرسەڭ يىراقلىقتا بىر تۇرالغۇ بىنا قىلدۇردى. زىياپەت جابدۇقلىرى ھەم پېقىر-مىسكىنلەر ئۈچۈن كېرەكلىك بەزى نەرسىلەرنى تەييار قىلدۇردى. ئۆزى بولسا خىلۋەتتە يالغۇز روزا تۇتۇپ ئولتۇردى. هوشنەك بىرنەچچە غۇلام-كېنىزەكلەرنى مەلىكىنىڭ خىزمىتىنى قىلىش ئۈچۈن ھەمدە ئۇنىڭ روزا ۋاقتىدىن پايدىلىنىپ قېچىپ كەتمەسلىكى ئۈچۈن مۇھاپىزەتچى قىلىپ قويدى. ئۆزى مەلىكىنىڭ سۆزىگە خۇشاللىق بىلەن ئەمەل قىلىپ، پېقىرپەرۋەر بولۇپ پادىشاھلارنىڭ رەسىم-قائىدىسى بويىچە ئالتە ئاي ئوۋ-شىكارغا مەشغۇل بولدى. ئەمما مېهرىبانۇدىن باشقا ھېچ نەرسە ئۇنىڭ خىيالىغا كىرمەيتتى، سائەت-سائەتلەپ كۈن سانار ئىدى.

شاهزاده مېهربىانۇنىڭ غايىب بولغانلىقىدىن خەۋەردار بولۇپ پەرۋانىدەك ئۆرتىنىپ ناله قىلغانلىقى، دوستلىرى يەمەن دۆلىتى ئارقىلىق شاهزادىنىڭ مەشۇقىنىڭ تۇرالغۇسىغا بېرىپ غەلىبىگە ئېرىشىپ، خوتەن ۋىلايىتىگە يولغا چىققانلىقى

شاهزاده شىكاردىن يېنىپ كېلىپ، مېهربىانۇنىڭ غايىب بولغانلىقىنى كۆرۈپ ئالدامچىلارنىڭ ئۇنى ئەكەتكەنلىكىنى بىلدى. هەيلىگەر مومايمۇ يوقىلىپتۇ. شاهزادىنىڭ گۇمانى تېخىمۇ كۈچەيىپ، غەم ئوتى ئۇنى كۆيدۈرۈپ، جۇنۇنلۇق ئۇچقۇنلىرى دىماغلىرىغا ئۇرۇلدى. ئۆزىنى نەم توپىغا ئېتىپ، ياقىسىنى چاك ئېتىپ، بىهوش بولۇپ يىقىلدى. ۋەزىرزاده ئۇنىڭ بېشىنى قۇچىقىغا ئېلىپ:

— ئەي شاهزاده، ناله-پىغاندىن نېمە پايدا چىقىدۇ؟ ئۆزۈڭنى ئاۋارە قىلما. دۇنيادا بۇنداق هادىسىلەر كۆپ بولىدۇ. سەۋر قىلساڭ مۇشكۈللىرىڭ ئاسان بولغاي. مويسىپىت كىشى ئەقىللىق يولباشچىدۇر. كېمىچى يىگىتنىمۇ بىزنىڭ رولچىمىز. تەڭرىتائالا ساڭا يار بولسا، سەن ئۇلارنىڭ كەينىدىن ئۇ ماكانغا بېرىپ، پۇرسەت كۈتۈپ تۇرساڭ مەقسىتىڭ هاسىل بولۇر، — دېدى.

شاهزاده ۋەزىرزادىنىڭ سۆزىگە ئەمەل قىلىپ ساندۇقتىكى جاهاندا بار بولغان هەممە مال-مۇلكىنى دەرۋىشلەرگە سەدىقە قىلىپ بېرىپ، بىناۋا غېرىبلارنىڭ لىباسىنى كىيىپ يولغا چۈشتى. دەريانىڭ ياقىسىغا كەلگەندە بىر ئاي ئائىت ئارام ئالغاندىن كېيىن، پارچە-پۇرات تاختايلاردىن بىر سال باغلاپ دەريادىن ئۆتۈپ يولغا راۋان بولدى. ئاخىرى ئۇ مەشۇقىنىڭ تۇرار جايىغا يېتىپ باردى. ئۇ

خىزمەتكارلارنىڭ چوڭ زىياپەتكە تۇتۇنغانلىقىنى كۆردى. ئۇلار غېرىب-بىچارىلەرگە رەھىم-شەپقەت قىلىش يۈزىسىدىن كەمبەغەللەرنى ۋە يېتىم كەلگەن بۇ غېرىب يىگىتلەرنى زىياپەتكە چاقىردى. شاھزادە ۋە ھەمراھلىرى جاپا-مۇشەققەتتىن خالاس بولۇپ بۇ يەرگە يېتىپ كەلگەنىدى. ۋەزىرزادە بۇ كىشىدىن:

— بۇ زىياپەتنىڭ ئىگىسى كىم؟ مۇنچە غېرىبپەرۋەرلىك ھەم مىسكىنلەرگە يار-يۆلەكتە بولۇش بىزلەرنى ھەيرانلىقتا قالدۇردى. شۇنچە ئۇزۇن يۇرتمۇ يۇرت ساياھەت قىلدۇق. لېكىن ھېچبىر ۋىلايەتتە پادىشاھلارنىڭمۇ بۇ تەرىقىدە ھىممەت كۆرسەتكەنلىكىنى كۆرمىدۇق، بەلكى بۇنداق ئىشنى ھېچقانداق كىشىمۇ ئاڭلىغان ئەمەستۇر، — دېدى. ئۇ كىشى:

— بۇ زىياپەتنىڭ ئىگىسى ھۆسەن-جامالى پۈتۈن ئالەمگە تارقالغان، ئالەمنىڭ بارلىق پادىشاھلىرى ئۇنى كۆرۈش ئارزۇسىدا جان پىدا قىلغان مېھرىبانۇ دېگەن مەلىكىدۇر، — دەپ جاۋاب بەردى. شاھزادە مەشۇقىنىڭ ئىسمىنى ئاڭلاپ دەرھال ھوشىدىن كېتىپ يەرگە سايىدەك نەقىش باستى. ۋەزىرزادە «سىر ئاشكارا بولۇپ قالمىغىيدى» دەپ ئەقىل ئىشلىتىپ:

— ئەي مۇسۇلمانلار، بۇ ۋىلايەتتىن بىر ئۇستا تېۋىپ تاپقىلى بولارمۇ؟ بۇ غېرىب يىگىت تۇتقاقلىق كېسىلىگە گىرىپتار بولغانىدى. داۋالىتىپ باقايلى، — دەپ شاھزادىنىڭ يۈزىگە گۈل سۈيى چاچتى. ۋەزىرزادە يەنە بىرمۇنچە سۆزلەرنى قىلغاندىن كېيىن:

— مېھرىبانۇ دېگەن كىمدۇر؟ بۇ جايدا نېمىشقا ئۆزىگە رىيازەتنى كەسىپ قىلىۋالدى؟ — دەپ سورىدى. مەلىكىنىڭ مۇلازىملىرىدىن بىرى ئۆتكەن ۋەقەلەرنىڭ ھەممىسىنى بايان قىلدى. شاھزادە بۇ خۇش خەۋەرنى ئاڭلىغاندىن كېيىن يېڭىدىن ھاياتلىققا ئېرىشىپ، ئۈمىداۋار بولۇپ، پۈرسەت كۈتۈپ تۇردى. مېھمانخانىنىڭ خىزمەتكارلىرى زىياپەتتىن كېيىن بۇ يىگىتلەرنىڭ كەلگەنلىكىنى مېھرىبانۇغا خەۋەر قىلدى. مېھرىبانۇنىڭ كۆڭلىگە گۇمان چۈشۈپ بىر

سـاددا خوتۇنـنـى «مېھمـانلارنىڭ يـۇرۇش-تۇرۇشـىدىن، سـۆز-ھەرىكىتىدىن، تائام يېيىشلىرى قاتارلىقلاردىن خەۋەر ئەكەلگىن» دەپ ئـەۋەتتى. ئـۇ خوتـۇن بۇيرۇقىغـا بىنائـەن بېـرىپ ئۇلارنـىڭ ئەھۋاللىرىدىن خەۋەردار بولۇپ كېلىپ مەلىكىگە:

— بەش نەپەر ئادەم ئىكەن، ئۇلارنىڭ تۆتى ياش، بىرى قېرى ئىكـەن. ئۇلارنـىڭ تۇرقـى ئاجـايىپ بولـۇپ دۇنيـادىكى غـرىبلارنىڭ، دەرۋىشـلەرنىڭ كىيىملىـرىنى كـىيىپ ئـۆزلىرىنى رىيـازەت يولىغـا ئاتاپتۇ. تۇرمۇشتا ئۆزئارا باراۋەر ۋە ئىقتىسادچىل ئىكەن. ئەمما ئاردا بىر يىگىتنىڭ جاپاسى كـۆپ ئىكـەن، — دەپ كۆرگـەن ئـەھۋاللارنى بايان قىلـدى. مېھرىبـانۇ «مۇلكىدىن ئايرىلغان بىچارە شاھزادە بۇ ماكانغا يېتىپ كەپتۇ» دەپ ئويلىـدى. ئىككىنچى كۈنى ئېھتىيات ئۈچـۈن بىـر تاۋاققـا بىرنەچچـە خـىل مېۋىدىـن سـېلىپ، شـاھزادە بىلىدىغان نىقابنىڭ ئۈچىدىن بىر پارچە كېسىپ تاۋاقنىڭ ئۈستىگە يېپىـپ، «ئـۇ غېرىبلارغـا ئاپىـرىپ بەرگـىن» دەپ ھـېلىقى خوتۇنغـا بەردى. ئۇ خوتۇن تاۋاقنى ئاپىرىپ ئۇلارنىڭ ئالدىغا قويىدى. شاھزادە تاۋاققـا يېپىـشقلىق نىقـابنىڭ پارچىسـىنى كـۆرۈپ كـۆزىدىن سـەلدەك ياش ئاققۇزۇپ نالـە-پىغان قىلـدى. ۋەزىـرزادە دەرھـال ئورنىـدىـن تـۇرۇپ نىقـابنىڭ پارچىسىگـە بىـر دەسـتە گـۈلنى ئـوراپ، شـاھزادىنىڭ مـۆھۈرىنى گۈلدەسـتىنىڭ ئىچىگـە جايلاشـتۇرۇپ، خوتۇنىنىڭ قولىغـا بېرىپ:

— بىزلـەر غېـرىب بىچارىلـەرمىز. بىـزنىڭ بۇنىڭدىـن زىيـادە سـوۋغىمـىز يوقـتۇر، ئـەمـما بـۇ گۈلدەسـتىنى بىـرەر سـائەتتە ياسـاپ بولىدۇق. نۇرغۇن خاسىيەتلىك دۇئالارنى قىلىپ ئۇنىڭغا دەم سالىدۇق. مەلىكىگە: «ئـۆزى بىلـەن بىللـە ساقلىسـۇن. ھـەرقانداق مەقسـىتى بولسا ھاسـىل بولـۇر دېدى» دېگـىن، — دەپ تاپىلاپ يولغا سالدى. خوتـۇن گـۈلدەسـتىنى ئاپـىرىپ مەلىكىگـە بـەردى ۋە مۇساپـىرلارنىڭ دۇئاسـىنى يـەتكۈزۈپ ۋەقـەنى بايـان قىلـدى. مېھرىبـانۇ گـۈلدەسـتە ئارىسـىدىن مـۆھۈرنى ئـېلىپ ئۇنىـڭ شـاھزادىنىڭ ئىكەنلىكىگـە

ئىشەندى. ئۇ زار-زار يىغلاپ، بىر پارچە خەت يېزىپ، ئۆتكەن ۋەقەلەرنى خەتكە تولۇق يازدى، ئاندىن ئۇنى يەنە بىر تاۋاق مېۋىنىڭ ئىچىگە سېلىپ خوتۇندىن ئەۋەتتى. شاھزادە مېۋىلەرنىڭ ئىچىدىكى خەتنى كۆرگەندىن كېيىن ئۇنىڭ ھەقىقەتەن مەلىكىنىڭ خېتى ئىكەنلىكىنى بىلدى. مەلىكە خېتىدە «روزىكاھتا مەخپىي جېسەكچىلەر ئورۇنلاشتۇرۇلغاندۇر. پەلەك ھازىر كېچىلىك ئۇيقۇدىدۇر. دۇشمەن ئۇيقۇدىن ئويغانماستا، نومۇس شېشىسى رەسۋالىق تېشىغا تېگىپ، مۇراد شارابى تۆكۈلمەستە، مەقسەت قاراڭغۇسىنى ھېيلە شاملىرى بىلەن يورۇتۇپ، شۇكرىنى ۋايىغا يەتكۈزمەك ئەقىللىق كىشىلەرنىڭ ئىشىدۇر. يەنى ھوشىنەك تېخى سىلەرنىڭ كەلگىنىڭلاردىن خەۋەردار بولمىدى. سىلەر مەقسەت-مۇددىئايىڭلارنى جەزمەن ئەملگە ئاشۇرۇڭلار، بۇ بىر قاباھەتلىك چۇش بولۇپ قالغۇسى» دەپ يازغانىدى. شاھزادە خەتنى ئوقۇپ، مەزمۇنىدىن خەۋەر تېپىپ ئۇنىڭغا جاۋاب خەت يازدى ۋە ئۇنىڭ گۈلىنىڭ ئارىسىغا سېلىپ مېھرىبانۇغا ئەۋەتتى. شاھزادە خەتتە: «ئەي مەلىكە، ئەگەر سەن مېنىڭ سۆزۈمگە ئەمەل قىلىپ ئىبلىسنى ئۇستاز تۇتقان ئۇ خوتۇنىنى خىزمىتىڭگە قويمىغان بولساڭ، ھەرگىز دەشتىلەردە سەرگەردان بولۇپ جاپا چەكمىگەن بولاتتىڭ. مەنمۇ بۇ رەسۋالىق بىلەن بەختى قارىلىق كوچىسىدا سەرسان بولۇپ چېپىپ يۈرمەس ئىدىم. ئەمما ھەممە ئىش قازائى تەقدىرده پېشانىگە پۈتۈلگەندۇر. بۇ ئىشلاردىن شىكايەت قىلغانىنىڭ پايدىسى يوق. ئەمدى روھىڭنى ئۇستۇن تۇتۇپ ئاللانىڭ مەرھەمىتىگە ئىنتىزار بولۇپ تۇرغىن، غايىب پەردىسىدىن نېمە كۆرۈنەركىن...» دەپ يازغانىدى. خەتنى ئەۋەتكەندىن كېيىن، شاھزادە ھەمراھلىرىنىڭ ئىچىدىكى ياغاچچىغا قاراپ:

ــ ئەي ئەزىز بۇرادەر، ئەمدى نۆۋەت سېنىڭ ئىجاد-شەرپىڭگە قاراشلىق قالدى. سەن تېزدىن بىر كۆرسى ياسىغىن، ئۇ كۆرسى ھەزرىتى سۇلايمان ئەلەيھىسسالامنىڭ گۆھەر تەختىدەك ھاۋادا پەرۋاز

قىلىدىغان بولسۇن، ئەمما ناھايىتى تېز تەييار قىل. دۇشمەن بىزدىن خەۋەر تېپىپ قالغۇچە، مەقسەت مەنزىلىگە يېتىشكەيمىز، — دېدى. ياغاچچى:

— ئەي شاھزادە، مەن ۋەتەندىن جۇدا بولغان ۋاقتىمدىلا سېنىڭ دوستلۇقۇڭغا بەل باغلىغانمەن. ھايا تالا بولىدىكەنمەن خىزمىتىڭنى جان-دىلىم بىلەن قىلىمەن، — دېدى ھەم شاھزادىدىن رۇخسەت ئېلىپ، سەھرا غا قاراپ يول ئالدى. ئۇ ھەر تەرەپلەرنى ئىزدەپ يۈرۈپ بىر دەرەخنى تېپىپ ئۇنىڭدىن كۆرسى ياسىماقچى بولدى. ئەمما بىر قارا يىلان دەرەخنىڭ شېخىغا ئەجدىھادەك چىرمىشىپ تۇراتتى. بۇنى كۆرگەن كىشىنىڭ يۈرەكلىرى چاك بولاتتى. ياغاچچى يىلاننىڭ دەرەخنى قوغدىغۇچى ئىكەنلىكىنى بىلىپ ئۇنىڭ ئالدىغا بېرىپ تەزىم قىلدى ھەم ھەمدۇسانالار ئوقۇدى. يىلان:

— نېمە ئادەمسەن، بۇ يەرگە نېمە سەۋەبتىن كەلدىڭ؟ — دەپ سوردى. ياغاچچى بولغان ئىشلارنى بىرمۇ بىر بايان قىلدى ۋە بۇ ئىشتا ياردەم سوردى. ئاللانىڭ پەرمانى بىلەن يىلان بىردىنلا دەرەختىن چۈشۈپ بىر چەتكە بېرىپ تۇردى. ياغاچچى دەرەختىن ئۇزىگە كېرەكلىك بىر شاخنى كېسىۋالدى. ئۇ ناھايىتى تېزلىكتە زىبۇزىننەتلىك بىر كۆرسىنى تەييارلىدى ۋە ئۇنى بىردەمدىلا شاھزادىنىڭ ئالدىغا ئېلىپ باردى. ئالتە ئاي توشىدىغانغا پەقەت بىر كۈنلا قالغانىدى. شاھزادە كۆرسىنى كۆرۈپ ئاللاغا شۈكرى-سانالار ئېيتتى. قىممەت باھالىق گۆھەرلىرىنى ياغاچچىغا بېرىپ ئۇنى مال-دۇنيادىن بىھاجەت قىلدى.

سەھەر سۈلتانى ئالەمنى ئۆزىنىڭ ئالتۇن رەڭگى بىلەن نۇرلاندۇردى، يەنى ئاپتاپ چىقتى. ھوشنەك مېھرىبانۇنىڭ ۋىسالىغا ئېرىشىدىغانلىقىغا خۇشال بولۇپ بەزمە تۇزدى. بەزمىگە ئەمىر ۋە دۆلەت كاتتىلىرىنى تەكلىپ قىلىپ، خىزمەتچى ۋە بارلىق

پۇقرالارنى جەم قىلدى. خەزىنىلەرنىڭ ئىشىكىنى ئېچىپ ئالتۇن ۋە جاۋاھىرلارنى ئاجىز-مىسكىنلەرگە تەقدىم قىلدى. ناھايىتى كاتتا سوروڭ تەييارلاپ، ئۆزى تەخت ئۈستىدە ھەيۋەت بىلەن كېرىلىپ ئولتۇردى. شاھزادە ھوشىنەكنىڭ شاد-خۇراملىقتىن مەست بولۇپ ئولتۇرغانلىقىدىن خەۋەر تاپتى. ئۇ ۋاقىتنى غەنىيمەت بىلىپ، تەۋەككۈل ئېتىكىگە قول ئۇرۇپ، ھەمراھلىرى بىلەن كۈرسىنىڭ ئۈستىدە ئولتۇرغانىدى، كۈرسى ئاسمانغا كۆتۈرۈلۈپ دەرھال ئۇچتى. بۇ ۋاقىتتا كۆتكۈچى كېنىزەكلەر مېھرىبانۇنىڭ چاچلىرىغا ۋە يۈزلىرىگە زىننەت بېرىش ئۈچۈن ئۇنى بەخت ئورۇندۇقىغا ئولتۇرغۇزۇپ بېشىغا گۈلچەمبىرىكى تاقاپ، زۇمرەت مارجاننى بوينىغا ئېسىپ، تىرناقلىرىغا خېنە يېقىۋاتاتتى. مېھرىبانۇنى ھېيلە بىلەن ئاچىقىپ بالا دامىغا گىرىپتار قىلغان ھېلىقى مەككار خوتۇن بولسا مايمۇنەك ياسىنىپ، غايەت خۇشاللىقىدىن قىن-قىنىغا پاتماي ئۈسۈل ئويناپ، ناخشا ئېيتىپ يۈرەتتى. دەل شۇ ۋاقىتتا كۈرسى ئۈچۈپ كېلىپ روزىگاھ سەھنىسىگە چۈشتى. كېنىزەك ۋە غوجاملار بۇ ۋەقەنى كۆرۈپ قورقۇپ ھەر تەرەپكە قېچىشتى. مېھرىبانۇنىڭ نەزىرى شاھزادىگە چۈشكەن ھامان ئۇ ئورنىدىن دەس تۇرۇپ قارا بورانەك ئېتىلىپ بارغىنىچە ھېيلىگەر جادىنىڭ قولىدىن مەھكەم تۇتۇپ تەختىنىڭ ئۈستىگە ئاچىقتى. ھېيلىگەر مومای ھەرقانچە پەريادقىلغان بولسىمۇ ھېچ پايدا بەرمىدى. كۈرسى بەخت قۇشىدەك دەرھال ھاۋاغا كۆتۈرلۈپ پەرۋاز قىلدى. ئۇلار ھوشىنەكنىڭ ئۇدۇلىغا كەلگەندە، ئۇنىڭ شادلىق بەزمىلىرىنى ياساپ، بايرام خۇشاللىقىغا چۆمۈپ ئولتۇرغانلىقىنى كۆردى. پۈتۈن خەلقنىڭ نەزىرى ئاسماندا ئۇچۇپ كېتىۋاتقان تەختكە چۈشۈپ، بۇ ئاجايىباتقا ھەيران قېلىشتى. ۋەزىرزادە ھېلىقى ناپاك مومايىنىڭ بېشىنى ئۈزۈپ ئاسماندىن يەرگە تاشلىدى. مومايىنىڭ بېشى كېلىپ ھوشىنەكنىڭ كۆكسىگە تەگدى، ناپاك تېنى مەيدانىنىڭ ئوتتۇرىسىغا چۈشتى. سوروڭ ئەھلى،

ئاسماندىن بالايى ئەرزىم پەيدا بولدى، دەپ ئويلاپ قورققىنىدىن ھەر تەرەپكە بەدەر قېچىشتى.

ھوشنەك خېلى ۋاقىتتىن كېيىن ھوشىغا كېلىپ، تەختىدىن چۈشۈپ، بۇ قورقۇنچتىن گاراڭ بولۇپ، ئولتۇرۇپ قالدى. بۇ ۋاقىتتا روزىگاھنىڭ خىزمەتكارلىرى كېلىپ ئۇنىڭغا يۆز بەرگەن ۋەقەنى ئېيتتى. ھوشنەك بۇ جان ئالغۇچى ۋەقەنىڭ تەسىرىدىن ماتەمدارلاردەك ئەقلىدىن ئېزىپ مەرگەنلەرگە:

— ھەر تەرەپتىن ئوق ئۇزۇپ ئۇنى يەرگە چۈشۈرۈڭلار! — دەپ بۇيرۇق قىلدى. ئەمما تەخت كۆزنى يۇمۇپ-ئاچقۇچە كۆزدىن غايىب بولغانىدى. خەلق ھەيران بولدى. بەزمىدىكى نەغمە-ناۋانىڭ ئۇرنىغا يىغا-زار ئالماشتى. شاراب ئورنىغا ھوشنەكنىڭ كۆزىدىن ئاققان قان-ياشلار مەۋج ئۇردى. شاھزادە ئۆز دىيارىغا غەلىبە بىلەن يېتىپ بارغاندىن كېيىن سەھەر قۇياشىدەك نۇرلىنىپ، خوتەن شەھىرىنى پەلەك مەسىلىك بەزمىدىن مۇنەۋۋەر قىلدى. دوست-بۇرادەر ۋە مۇساپىر دەرۋىشلەرگە كۆپ مەرھەمەتلەر قىلىپ، ئۇلارنىڭ ھەربىرىگە ھال-ئەھۋالىغا قاراپ ئىنئام قىلدى ۋە ئۇلارغا ئەركىنلىك بەردى.

بېنگال ۋىلايىتى پادىشاھىنىڭ ئوغلى بەھرام بىلەن ۋەزىرنىڭ قىزى زۆھرەنىڭ بىربىرىگە ئاشىق بولغانلىقى

سۆز گۈلىستانىنىڭ چېۋەر تۈتىلىرى بۇ كونا دۇنيادىن مۇنداق رىۋايەت قىلىدۇ:

بېنگال ۋىلايىتىدە جەننەت كەبى ھىندىستان مەملىكىتىدىن بىر پادىشاھ بار ئىدى. ئۇ ئۆزىنىڭ شاھانە قەسىرىنى ئادالەت كۈرسىسى ئاساسىغا قۇرغانىدى. زۇلۇم شاخلىرىنى ئۈلۈم تىغى بىلەن

كېسىپ، ئاۋام خەلق ۋە لەشكەرلەر ئارىسىدا قائىدە-تۈزۈمنى كۈچەيتكەنىدى. كەمتەرلىك ۋە ئۇلۇغلۇق بىلەن مۇڕەسسە-مادارا يولىنى تۇتۇپ ئەلنى تىنچ-ئامان قىلغانىدى. ئۇنىڭ بەھرام دەپ بىر ئوغلى بار ئىدى. بۇ ئوغۇلنىڭ ھۆسن-جامالى گۈزەل، قەددى-قامىتى كېلىشكەن، ئەدەپ ۋە شىجائەتتە تەڭدىشى يوق ئىدى. دانا مۇئەللىملەرنىڭ قولىدا غارايىپ ئىلىملەرنى ئۆگىنىشنى ئۆزىگە كەسىپ قىلغانىدى.

ۋەزىرنىڭ زۆھرە ئاتلىق بىر قىزى بار ئىدى. بەھرام بىلەن بىر مەكتەپتە ئوقۇيتتى. ئۇلار مەكتەپتىن ئايرىلغاندا بالىلىق مىجەزىنىڭ تەقەززاسى تۈپەيلىدىن ھەر ۋاقىت بىر ياقا جايغا بېرىپ ئويۇنغا مەشغۇل بولاتتى. ئۆز ئارا سۆھبەت ۋە ئارىلىشىش سەۋەبىدىن ئارىسىدا مۇھەببەت ئوتى پەيدا بولۇپ، بىر-بىرىگە ئاشىق بولدى. بىر مەزگىل شۇ تەرىقىدە ئۆتتى. ئىشق قۇياشى ئۇپۇقتىن باش چىقاردى، ئۇنىڭدىن كېيىنلا كۆڭۈلدە نۇر پەيدا بولۇپ، خىجىللىق پەردىسى ئوتتۇرىدىن كۆتۈرۈلۈپ، بىر-بىرىگە ئاشىقلىقىنى ئىزھار قىلىپ ھەقىقىي ئەھۋالنى مەلۇم قىلىشتى. بۇ ئىشلار خەلق ئارىسىدا ئاشكارا بولدى. ئەمما، ھەر ئىككىلىسى كىچىك بولغانلىقى ئۈچۈن مالامەتتىن خالىي قالغانىدى. ئۇلار بالاغەتكە يەتكەن چاغدا قۇلىقىغا ھەر تەرەپتىن مالامەت تىللىرى يېتىشكە باشلىدى. ئۇلارغا باشقىلار ھەرقانچە نەسىھەت قىلغان بولسىمۇ ئەسلا پايدا بەرمىدى. بۇ ئىككىسىنىڭ ئىشى خەلق ئارىسىدا مەشھۇر بولدى. ۋەزىر بۇ ئىشلارنى بىلىپ زۆھرەنى گويا گۆھەرنى سەدەپ پەردىسى ئىچىگە يوشۇرۇپ ساقلىغاندەك ساقلىدى. بەھرام بولسا ھەمىشە ئۇنىڭ بىلەن مەكتەپتە بىرگە ئوقۇيتتى. زۆھرەنىڭ دىدارىدىن مەھرۇم بولغاندىن كېيىن ئەقلىدىن ئايرىلىپ، ئىلىم ئۆگىنىشتىن مەھرۇم بولدى. زۆھرەمۇ بەھرامغا ئوخشاش ئەھۋالغا قالدى.

بىر كۈنى زۆھرە سەۋر-تاقەت پەردىسىنى يىرتىپ تاشلاپ، ئىختىيارسىز ھالدا مەكتەپكە باردى، جورىسىغا ھىجران

شىكايەتلىرىنى قىلدى. بەھرامنۇ ئۆز ھالىنى كۆپ بايان قىلمايلا ئۇنى قۇچاقلىدى. ھەر ئىككىلىسى زار-زار يىغلاشتى. زۆھرەنى قوغدىغۇچىلار بۇ ۋەقەنى ۋەزىرگە يەتكۈزدى. ۋەزىر بۇ ئىشلاردىن غەمكىن ۋە كۆڭۈلسىز بولۇپ، زۆھرەنى مەكتەپتىن چاقىرتىپ كېلىپ ئۇنى كىچىك بىر ئۆيگە سولاپ قويدى. خۇي-پەيلى يامان ۋە تېتىقسىز كېنىزەكلەرنى ئۇنىڭغا كۆزەتچى قىلدى. «كۈندۈزلىرى سىرتقا ئازراق چىقىپ، ئۆيدە دەم ئېلىپ ئۇخلاپ ئۆز ئىش-كۈشلىرى بىلەن مەشغۇل بولسۇن» دەپ بۇيرۇق قىلدى. ۋەزىر بەكمۇ غەمكىن ھەم مالامەتلىك بولۇپ پادىشاھنىڭ خىزمىتىگە باردى، ئۇنىڭغا:

— ئەي پادىشاھىئالەم، جانابلىرىنىڭ دۆلەتلىرى ۋە ئادالەتلىك كۈنلىرىنىڭ مەمۇرچىلىقىدا خاراب دۇنيا ئاۋات بولدى. سۈندۈك بۇركۈت ئۇۋىسىدا تۇخۇم تۇغدى. قوي بۆرە بىلەن دوستلۇق ئورناتتى. مانا مۇشۇنداق دەۋردە شاھزادە مېنىڭ نومۇس ئۆيۈمدىن رەسۋالىق تۆشۈكىنى تېشىپ، قېرى ۋاقتىمدا مېنى مالامەت ئوقلىرىغا نىشانە قىلىپ بەردى. شاھىم ئەگەر بۇ يامان ئاتاقلارنى ماڭا مۇناسىپ كۆرسە ئەرز-ھالىمنى نەگىمۇ بېرىپ ئىيتارمەن، — دەپ ئەرز-ئەھۋال ئېيتتى.

ئادالەتلىك شاھ بۇ سۆزنى ئاڭلىغان ھامان غەزەپ دەرياسى مەۋج ئۇردى، ھەقىقەتتىن خەۋەردار بولماي تۇرۇپ، ۋەزىرنىڭ سۆزىنى تەستىقلاپ:

— بەھرامنى بۇ ۋىلايەتتىن قوغلاپ چىقىرىڭلار، — دەپ بۇيرۇق قىلدى. شاھنىڭ مۇلازىملىرى بەھرامغا بۇ خەۋەرنى يەتكۈزدى. بەھرام نائىلاج تەقدىرگە تەن بەردى، شاھنىڭ ھۆكمىگە قارشى ئىش قىلماي، سەپەرگە كېرەكلىك ئەسۋاب-سايمانلار ۋە ئوزۇق-تۇلۇكلەرنى تەييارلىدى، كۆڭلىنى غۇربەت ئىختىيارىغا قويۇپ، شەھەردىن دەشت بايابانغا قاراپ سەپەر قىلدى. شەھەردىكى پۇتۇن خەلق بۇ ۋەقەدىن پەرىشان ۋە غەمكىن بولۇپ، ۋىدالىشىش ئۈچۈن كۆزلىرىدىن ھەسرەت ياشلىرىنى تارىلاپ ئاققۇزۇپ قېلىشتى.

بەھرامنىڭ بىر ئىنىكئانىسى بار ئىدى. ئىنىكئانا ۋەقەدىن بىتاقەت بولۇپ، ۋىدالاشماقچى بولۇپ چىقىپ، بەھرامنى قوچىقىغا ئېلىپ كۆپ يىغلىدى.

— ئەي مېھرىبان ئانا، — دېدى شاھزادە، — مېنىڭ تەقدىر-قىسمەت دەپتىرىمگە مۇشۇ رەقەملەر پۈتۈلگەن بولسا، بۇنىڭدىنمۇ كۆپ خۇشالمەن. ئاللا ماڭا ھەرقانچە بولسىمۇ رەنج ۋە راھەتنى نېسىپ قىلىپتۇر. مېنىڭ ھېچكىمدىن رەنج-شىكايىتىم يوقتۇر. ئەمما سېنىڭ كۆيۈنۈش مەرھەمەتلىرىڭدىن ئۈمىدۋار-مەنكى، مېھرىبانلىق قىلىپ زۆھرەنىڭ ئالدىغا بېرىپ، دۇئادىن كېيىن خەۋىرىمنى يەتكۈزسەڭ، ئۇنىڭ مۇھەببىتى مېنى بۇ مېھنەتكە گىرىپتار قىلدى. ئەمدى تەقدىر مېنى قانداق جايغا ئېلىپ بارسا مەيلى، ئەمما بۇگۈن ھېلىقى دەرەخنىڭ ئاستىدا ئۈمىدۋار بولۇپ ئولتۇرمەن، ئەتە بايا ئۇلارغا چۈشۈپ تاغۇ دەشتىلەردە ئۇنىڭ يادىدا نالە-پىغان قىلىمەن. ئاتامنىڭ پەرمانىنى مۇۋاپىق ھۆكۈم دەپ بىلىپ ئايرىلىش پىراقىغا كۆنگۈل قويۇپ، غۇربەت دەشتىلىرىنى ئىزدە قىلىمەن. ئۇ بىلسۇنكى، مەن ئۆلگەندىن كېيىن تۇپرىقىمدىن ئىشقىنىڭ بىخلىرى مېھرىگىياھ سۈرتىدە پەيدا بولۇپ، ھەر يىپرىقى سۆسەن گۈلدەك ئاۋازغا كېلىپ، ئۇنىڭ ئىسمىنى ياد ئېتىدۇ. بۇ ئەمدى ھىجران يۈكىنى كۆتۈرۈشنى ئويلىسا ئاتىسىنىڭ ئىززىتىنى ساقلاپ ئۆيدە ئولتۇرسۇن. ئەگەر ئىشق نەشتىرى جېنىغا ئۇرۇلۇپ بەك جاپا سالسا، ئۇنىڭغا سەۋدايىلىق ئۇلاشسا، كېلىپ ماڭا ھەمراھ بولسۇن.

مومای بەھرامنى ھەمىدىن قوغدىغۇچى تەڭرىتائالاغا تاپشۇرۇپ، تېزلىك بىلەن زۆھرەنىڭ ئۆيىگە كەلدى. ۋەزىر بەھرامنىڭ سۈرگۈن قىلىنغانلىقىدىن خۇشال بولۇپ، قىزىنى بەندىتىن خالاس قىلغانىدى. شۇڭا مومانىڭ زۆھرەگە مۇيەسسەر بولمىقى ناھايىتى ئاسان بولدى. ئۇ زۆھرەنى بىر باھانە بىلەن بۇلۇڭغا تارتىپ

بەھرامنىڭ خەۋىرىنى يەتكۈزۈپ ئۇنىڭغا ئېيتقان سۆزلىرىنى بايان قىلدى.

— ئەي موما، — دېدى زۆھرە، — مېنى جېنى ئامان قالغانلىقى ئۈچۈنلا ھالاۋەتتە ياشاۋاتىدۇ دەپ ئويلاپ قالما. لېكىن، ئىختىيار ئىلكىمدە بولمىغىنى ئۈچۈن، ئىلاجسىز يوقتۇر. ئەي موما، ئۇنىڭ يولىدا جېنىمنى تەقدىم قىلىمەن. ھەرقانداق تەرىقىدە بولسىمۇ ئۆزۈمنى ئۇنىڭغا يەتكۈزىمەن. ئەمما، سەندىن ئىلتىماسىم شۇكى، بىر جەۋلان بىلەن ئۆز نۇرىنى مەشرىقتىن مەغرىبكە يەتكۈزىدىغان قۇياشتەك ئۈچقۇر ئاتتىن بىرنى ھازىر قىلغىن.

موماي شۇنداق ئاتتىن دەرھال تەييار قىلىپ زۆھرەگە خەۋەر بەردى. زۆھرە چەبدەسلىك بىلەن ئورنىدىن دەرھال تۇرۇپ، ئەرەنچە كىيىندى، ئاتسىنىڭ خەزىنىسىدىن بىرمۇنچە ئالتۇن-جاۋاھىرلارنى ئېلىپ كېچىدە ئاتلىنىپ ئۆيىدىن چىقتى-دە، بەھرام تەرەپكە يول ئالدى. بەھرام بولسا بۇ جەۋرى ئاخشىمىدا بىر دەرەخنىڭ ئاستىدا ئاتقا مىنىپ سەرۋىدەك تىك تۇرغان ھالدا مەلىكە يولىغا ئىنتىزار بولۇپ تۇراتتى. تۇيۇقسىز يىراقتىن كېلىۋاتقان تۇياق ئاۋازىنى ئاڭلىدى. بۇ ئاۋازدىن مەشۇقىنىڭ كەلگەنلىكىنى بىلدى، مەلىكىنى يىراقتىن كۆرۈپ ئېتىدىن چۈشۈپ پىيادە ماڭدى. ئۇ تەرەپتىن زۆھرەمۇ ئاتتىن چۈشۈپ پىيادە كەلدى. ئىككىسى بىر-بىرىنى باغرىغا ئېلىپ قۇچاقلىشىپ زار-زار يىغلاشتى. بەھرام غۇربەتلەرگە كۆپ ئاۋارە بولغانىدى. ئەمدى گويا ئىسكەندەر مۇلكىگە ۋە ياكى جەمشىد تەختىگە ئىگە بولۇپ، يەتتە ئىقلىم پادىشاھلىقىنى قولغا كىرگۈزگەندەك قاتتىق خۇشال بولدى.

ئەلقىسسە، ئۇلار ۋەزىردىن قورقۇپ، تېز سۈرئەت بىلەن ئۈچ كېچە-كۈندۈز يول يۈردى، تۆتىنچى كۈنى سەھەر ۋاقتىدا بىر بۇلاقنىڭ يېنىغا كەلدى. ئۇ گۈزەل پەرى يول ئازابىدىن كۆپ ھالسىزلانغانلىقى ئۈچۈن، ئاتتىن ئامالسىز چۈشۈپ كۆكلەمزاردا ئولتۇردى. بۇلاقتىن سۇ ئىچىپ، بۇ جانغا ئارام بېغىشلايدىغان جايىنىڭ ھاۋا ۋە گىياھلىرىنى

تاماشا قىلدى. بۇ يەرنىڭ مۆتىدىل ھاۋاسى، ھۆزۈر بەخش گىياھلىرىدىن بەھرىمەن بولۇپ دەم ئالدى. بىر پەستىن كېيىن ئۇنىڭ نەرگىس كۆزلىرى يۇمۇلدى ــ دە، ئۇيقۇغا كەتتى. بەھرام مەلىكىنى ئۇيقۇدا قويۇپ، ئورنىدىن ئاستا تۇرۇپ «ئىزىمىزدىن بىرەر ئادەم قوغلاپ كېلىپ قالمىغاي» دەپ ئويلاپ ئېتىغا مىنىپ، بىرنەچچە قەدەم يول يۈرۈپ بىر تۆپىلىككە چىقىپ كۆزىتىپ تۇردى. توساتتىن يولدا توپا-چاڭ پەيدا بولدى. توپا-چاڭنىڭ ئارىسىدىن بىر ئاتلىق كىشى پەيدا بولدى. ئۇ كىشى دەل ۋەزىرنىڭ مۇلازىملىرىدىن بولۇپ، زۆھرەنىڭ ئارقىسىدىنلا ئەۋەتىلگەنىدى. بەھرام «نېمە ئادەمدۇر، كۆرۈپ باقاي» دەپ ئۇنىڭ ئالدىغا باردى. بۇ كىشى لەشكەردىن ئايرىلىپ قېلىپ بۇ تەرەپكە كەلگەنىدى. بەھرامنى يىراقتىن كۆرۈپ ئۇنى تونۇپ ئېتىنى دېۋىتىپ ۋارقىرىدى:

ــ ھەي ئاتىسىنىمۇ بىزار قىلغان ھەيۋار ئوغرى، زۆھرەدىن خەۋەر بەرگىل، بولمىسا مۇشۇ سائەتتىلا بېشىڭنى دەرھال كېسىپ قېنىڭدا يەرنى بويايمەن!

بەھرامنىڭ بۇ سۆزدىن غەزىپى ئەۋجىگە يەتتى. ئېتىنىڭ چۈلۈۋرىنى تېز سۈرئەتتە ئۇياققا بۇراپ، ئۆزىنى ئۇنىڭغا يېقىنلاشتۇرۇپ ھىندىچە ئۇمۇت بىلەن ئۇ بەختى قارىنىڭ بىقىنىغا بىرنى ئۇردى - دە، ئۇنى ئىككى پارە قىلىۋەتتى. بەھرام دۈشمەننىڭ ئىشىنى تامام قىلىپ زۆھرەنىڭ يېنىغا بېرىش ئۈچۈن ئارقىغا قايتتى. ئەمما، بۇ نەيرەڭۋاز پەلەكنىڭ ئادىتى ئۆزىنىڭ كۆك پەردىسىدىن ھەر سائەتتە باشقا-باشقا ئويۇنلارنى كۆرسىتىشتىن ئىبارەت. شۇڭا، پەلەك يەنە يېڭى بىر ئويۇننى ئويناپ چىقتى.

مەسنەۋى:

تىلسىمات ئۆيىدەك زامانە مەككار،
ئەجەب نەيرەڭلەرنى قىلۇر ئاشكار.

بەھرامنىڭ زۆھرەنى ئۈيقۇدا قويۇپ، دۇشمەن بىلەن ئۇرۇشۇپ قايتىپ كېلىپ زۆھرەنى تاپالمىغانلىقى، زۆھرەنىڭ ئۈيقۇدىن ئويغىنىپ بەھرامنى يېنىداكۆرمىگەنلىكى، ئىككىسىنىڭ بىربىرىدىنجۇدا بولۇپبىر شەھەرگە بېرىپ كۆپ ھادىسىلەرنى كۆرگەنلىكى

رىۋايەتچىلەر مۇنداق دەيدۇ:

بەھرام دۇشمەن بىلەن ئېلىشۇاتقاندا زۆھرە ئۈيقۇدىن ئويغىنىپ بەھرامنىڭ يېنىدا يوق تۇرغانلىقىنى كۆردى، يالغۇزلۇق ۋەھىمىسىدىن ساراسىمگە چۈشۈپ ئورنىدىن تۇرۇپ ئېتىغا مىندى، ھەر تەرەپكە يۈرۈپ بەھرامنى كۆپ ئىزدىدى. يىراقتىن تۈيۈقسىز بىر ئاتلىق كىشى كۆرۈندى. زۆھرە ئۇنى بەھرام دەپ گۇمان قىلىپ تېز سۈرئەتتە ئۇياققا قاراپ ماڭدى. ئۆزىنى يالغۇز تاشلاپ بۇاپالىق يولىغا قەدەم قويغانلىقى سەۋەبىدىن زۆھرە ئۇ ئاتلىق كىشىگە يېتىشىپ قاش-كىرپىكلىرىنى پۈرۈشتۈرۈپ ئاچچىقلانغان ھالدا ئۇنىڭغا:

— ئەي بۇاپا، ئېيتقىنكى، مەن ساڭا قانداق ئېغىرچىلىقلارنى سالدىم. مېنىڭ سۆھبىتىمدىن زېرىكىپ بۇ قان ئىچكۈچى سەھرادا مېنى يالغۇز قويۇپ ۋاپاسىزلىق يولىغا قەدەم قويۇپسەن. بۇ ئىشىڭ مەردلىك، دىيانەت ۋە ئىنسابقا دائىرىسىدە ئەمەستۇر، — دەپ ۋارقىرىدى.

ئۇ يىگىت بۇ سادانى ئىشىتىپ ئارقىسىغا دەرھال قايرىلىپ قاردى. زۆھرە ئۇنىڭ يات بىر كىشى ئىكەنلىكىنى كۆرۈپ ناھايىتى مەيۇس ۋە پەرىشان بولۇپ يەنە بۇلاق تەرەپكە قاراپ ماڭدى.

بەھرام بولسا، ئۇ قارا بەختدۇشمەننى ئۇ دۇنياغا يولغا سېلىپ، بۇلاقنىڭ ياقىسىغا كەلدى، ئەمما زۆھرەنى تاپالمىدى. بايىقى

ئاتلىقنى زۆھرە بەھرام دەپ گۇمان قىلىپ ئىزىدىن ئەگىشىپ ماڭغانىدى. بەھرامۇ ئۇ ئاتلىقنى يىراقتىن كۆرۈپ ئۇنى زۆھرە دەپ گۇمان قىلىپ ئىزىدىن ماڭدى. ئەمما، زۆھرە بۇلاق تەرەپكە يانغان ۋاقىتتا بەھرامۇ بىر تەرەپتىن زۆھرەنى ئىزدەپ ماڭغانىدى. پەلەك ئۆز ئويۇنىنى كۆرسەتتى. ئۇلارنىڭ ئارىسىدا بىر ئورمان پەيدا بولۇپ ئىككىسى ئۆزئارا ئۇچرىشالماي قالدى. زۆھرە بۇلاق يېنىغا كېلىپ بەھرامنى تاپالماي بۇلاقنىڭ ئەتراپىنى مەجنۇنلاردەك ئايلىنىپ ئۇ زدەپ يۇرەتتى. ھېچقانداق تەرەپتىن ئۈمىد ساداسى كەلمىدى. قورقۇنچتىن ئۇنىڭ كۆڭلى ئۆزىنىڭ تال-تال چېچىلدەك چېچىلدى. مەنزىلى يىراق بولغانلىقى ئۈچۈن ئەنسىزلىك ئىچىدە كۆزىدىن سەلدەك ياشلىرىنى ئاققۇزدى. ئوتلۇق دىلىدىن پىغان چېكىپ بۇ قان ئىچكۈچى سەھرادا بالاغا مۇپتىلا بولغان دەردمەنلەردەك بىچارە ھالەتتە كېتىپ باراتتى. شەپەق ئۆز يوپۇقىنى غەرب ئاسمىنىغا يېپىپ، زۇلمەت پەردىسىنى ئۈپۈققا يايدى. زۆھرەگە دۇنيا قاراڭغۇلىشىپ ھەربىر گىياھنىڭ ياپراقلىرىمۇ گويا قان ئىچكۈچى ئەجدىھادەك كۆرۈنەتتى. زۆھرە ئۆز سايىسىدىن ئۆزى قورقۇپ كېتەتتى. بۇ گۇل بەدەنلىك پەرىنىڭ بەدىنىگە ئەگەر گۇل بەرگى تېگىپ كەتسىمۇ ئۇ دەرھال نېلۇپەر رەڭگىگە كىرىپ لاتاپەتلىك تۇس ئالاتتى. ئۇ ئۆزىنىڭ نازلىق گۆھەر كۆرسىنى ۋە پارلاق ئىقبالىنى يىراقتا تاشلىدى. تۇرار جاي، خىزمەتچى ۋە قوغدىغۇچىلاردىن ئايرىلدى، يېمەك-ئىچمەك ۋە ئۇيقۇدىن مەھرۇم بولدى. ھەمراھسىز، چارىسىز ھالدا بۇ قورقۇنچلۇق باياۋاندا ئاشۇ قاراڭغۇ كېچىدە سەرسان-سەرگەردان بولۇپ، ھەر ياققا تەلمۈرۈپ كېتىپ باراتتى. بۇ دەرىجىدىكى مېھنەت ۋە ئايرىلىش ئازابىدىن دىلى زەخمناك بولۇپ كۆزىدىن قانلىق ياشلىرىنى ئاققۇزاتتى. ئىشق رىشتىسىدىن ئېشىلگەن ئارغامچىنى جېنىنىڭ بوينىغا سېلىپ، ئوتلۇق ئاھلىرىنى چەرخى پەلەككە يەتكۈزۈپ، ياقىلىرىنى يىرتاتتى. گاھىدا بەھرامنى چىن دىلىدىن ياد ئېتىپ پىغان چېكەتتى. ئۆزىنىڭ تەنھالىقىدىن بىتاقەت بولۇپ ئۇنچىدەك ياشلىرىنى تۆكەتتى.

بەيىت:

ئۇنىڭ ھەر كىرپىكىدىن ئىسسىق ياشلار،
تۆكۈلەر يامغۇر كەبى دانە-دانە.
تۆكۈلەر گۈل يۈزىگە، كەڭ زېمىنغا،
توختاۋسىز نالە قىلار ئاشىقانە.

ئەلقىسسە، زۆھرە سەككىز كېچە-كۈندۈز شۇ تەرىقىدە يول يۈرۈپ، تاڭ سەھەردە بىر شەھەرنىڭ يېنىغا يېتىپ كەلدى. كۆڭلىدىكى ۋەھىمە كۆتۈرۈلدى. بىر ئېرىقنىڭ بويىغا كېلىپ ئولتۇرۇپ، يۈزىگە قونغان چاڭ-توزانلارنى يۇيۇپ شەھەر دەرۋازىسىنىڭ يېنىغا يېتىپ باردى. دەل شۇ پەيتتە ئۇ شەھەرنىڭ شاھزادىسى ئۆز ھەمراھلىرى بىلەن شىكارغا چىقىپ كەلدى. شاھزادىنىڭ نەزىرى تۇيۇقسىز زۆھرەگە چۈشۈپ قالدى. ئالدىدا بىر نازىنىنىڭ پەيدا بولغانلىقىنى كۆردى. ئۇ زۆھرەنى كۆرۈشى ھامان ئىشقىنىڭ تېغى يۈرىكىگە تېگىپ شىكار ئېسىدىن چىقتى. زۆھرەگە ئۆزى گويا شىكار قىلىنغان كېيىكتەك باغلىنىپ قالدى. زۆھرەنىڭ يولىنى ئىختىيارسىز ھالدا توسۇپ:

— ھەي يىگىت، مۇساپىردەك تۇرسەن، قايسى ۋىلايەتتىن كېلىۋاتىسەن؟ — دەپ سورىدى. زۆھرە پەرىشان بولۇپ ئۇنىڭغا جاۋاب بەرگۈسى كەلمىدى. شاھزادە زۆھرەنىڭ جاننى كۆيدۈرگۈچى ھۆسن-جامالىغا باغلانغانىدى، ئۇنىڭدىن يەنە قايتىلاپ سورىدى. زۆھرە ئامالسىزلىقتىن لاتاپەت ۋە شېرىن سۆزلۈك بىلەن:

— ئەي جاھان شاھزادىسى، مەن بىر غېرىب يىگىتمەن. بىر ماكانغا سەپەر قىلىپ كېتىپ باراتتىم، بىر ئوينىاق كېيىك ئۇدۇلۇمدا پەيدا بولدى، ئېتىمنى چاپتۇرۇپ كېيىكنى قوغلىدىم، كۆپ يول يۈرگەندىن كېيىن ۋىلايىتىمدىن چىقىپ بىر باياۋانغا كېلىپ قاپتىمەن. نۇرغۇن تىرىشىپ كۆردۈم، بىراق يول تاپالمىدىم، بېشىم

قېيىپ ئاخىرى بۇ تەرەپكە يېتىشتىم. ئەمدى يەنە ئىككىلەنمەي داۋاملىق مۇساپىنى بېسىپ ئۆتتۈم. ئەتىنىگە بىر يول تاپسام ئەجەب ئەمەس، ــــ دەپ جاۋاب بەردى.

ــــ مېنىڭ مېھمانخانامغا بېرىپ بىرنەچچە كۈن مېھمان بولغىن، ــــ دېدى شاھزادە.

زۆھرە ئۆز.ىگە شاھزادىنىڭ مۇھەببىتى پەيدا بولغانلىقىنى، ھەرقانداق باھانە-سەۋەب بىلەن شاھزادىنىڭ قولىدىن خالاس بولۇش مۇمكىن ئەمەسلىكىنى بىلدى. ئۇنىڭ سۆزىنى ئامالسىز قوبۇل قىلىپ، مېھمانخانىسىغا بېرىپ مېھمان بولدى. شاھزادە ھەر خىل زىياپەت جابدۇقلىرىنى يۇيروپ تەييار قىلىپ، يەنە ھەر خىل تائاملارنى ھازىر قىلدى. بىرنەچچە ھەمراھلىرى ۋە خاس خىزمەتچىلىرى بىلەن سۆھبەت تۈزۈپ زۆھرەدىن:

ــــ ھەي بەرنا يىگىت، ئىسمىڭ نېمىدۇر؟ ــــ دەپ سورىدى.

زۆھرە:

ــــ ئىسمىم خىرەدىمەن، ــــ دەپ جاۋاب بەردى. تائامدىن كېيىن، ئۇخلاشقا يوتقان-كۆرپە كەلتۈرۈلدى. «خىرەدىمەن» دەم ئېلىشقا تۇتۇندى. شاھزادە ھەرەم ئۆيىگە كىرىپ بىر مومانى چاقىرتىپ كېلىپ ئۇنىڭغا دىل سىرىنى، يەنى خىرەدىمەننىڭ كەلگەنلىكىنى، ئۆزىنىڭ ئۇنىڭغا ئاشىق بولغانلىقىنى بايان قىلىپ:

ــــ ئۇ گەرچە ئۇستىگە ئەرەنچە كىيىملەرنى كىيىپ ئۆزىنى يىگىت سۈپىتىدە ياسىغان بولسىمۇ، ئەمما ئۇنىڭ سۆزى-ھەرىكىتى ئەرلەردەك ئەمەس. ئۇنى يىگىت ئەمەسمىكىن دېگەن گۇمان كۆڭلۈمدە غالىب كېلىۋاتىدۇ. سەن بۇ ئاخشام ئۇنىڭدىن خەۋەر ئېلىپ ھەقىقىي ئەھۋالنى ماڭا مەلۇم قىلغان بولساڭ، مەن ئۇنىڭدىن ئارزۇ-ھەۋىسىمنى قاندۇرغان بولسام، ــــ دېدى.

ــــ ھەي شاھزادە، ــــ دېدى مومای نەسىھەت قىلىپ، ــــ بەزى يىگىتلەر بالاغەتكە يەتمەستىن بۇرۇن ھەرىكەت ۋە ئەزالىرى ئايالالارغا ئوخشىشىپ كېتىدۇ. خوتۇنلار بىلەن كۆپ ئارىلاشسا، بەلكىم شۇنداق

ئالامەتلەر پەيدا بولۇشى مۇمكىن. بۇ ئەلۋەتتە يىگىتتۇر. خوتۇن كىشى ئەمەستۇر. بۇ ئىشتا ئۇنىڭ ھەقىقىتىنى بىلمەي ئۇنىڭغا يېقىنلىشىپ چېقىلماقچى بولۇشۇڭ ياخشى ئىش ئەمەستۇر، ئەگەردە ئۇشتۇمتۇت قۇچاقلىشىپ ئۇنىڭ يىگىت ئىكەنلىكى مەلۇم بولۇپ قالسا، ئۇنىڭ ئالدىدا قاتتىق خىجالەت بولىسەن، ئەھلى ئالەم ئارىسىدا ئابرۇيۇڭ تۆكۈلۈپ، بەتنامىلارغا گىرىپتار بولىسەن. بولۇپمۇ بۇنداق مېھمان يىگىت دېگەن ھەر ۋىلايەت ۋە شەھەرلەرگە بېرىپ، ھەرقايسى يىغىلىشلاردا بۇ ۋەقەنى ھېكايە قىلىدۇ. بۇ ئىشلىرىڭ ئاز ۋاقىتتىلا پادىشاھلار سۆھبىتىدە ھېكايە ۋە ئەپسانە بولۇپ، تاكى قىيامەت قايىم بولغۇچە تارقىلىپ، ئاقىۋەت خەلق ئارىسىدا رەسۋا بولۇشۇڭغا سەۋەب بولىدۇ. ئەڭ ياخشىسى بۇ يامان خىيالنى بېشىڭدىن چىقىرىپ بۇ دەۋادىن ئۆتكەيسەن. ئەگەر تەقدىر-پېشانە بىلەن ئۇ خوتۇن بولۇپ قالسىمۇ بۇ خىل يامان نىيەت ۋە ھەرىكەتلەرنى سادىر قىلمىغايسەن. چۈنكى غەيرىي-مۇساپىرلارنىڭ كۆڭلىنى رەنجىتمەك شاھلارغا مۇناسىپ ئەمەستۇر.

بەيىت:

مۇساپىر، مۇجاۋىرغا بول مېھرىبان،
كى ياخشى ئېتىڭدىن سۆيۈنسۇن جاھان.
غەرىبلەر دىلى رەنجىسە، ئەي ئەزىز،
خاراب بولغۇسى مەملىكەت شۇبھىسىز.

شاھزادە:

— ھەي مومـا، نەسىھەتلىرىڭنىڭ مۇڭاپىقىنى بىلمەن. ئەمما ئىلاجىم يوق، چۈنكى كۆڭلۈم ئۇنىڭ بۇدۇر چاچلىرىغا ئەسىر بولۇپ، سەۋر ھوشۇم ئۇنىڭ نىگاھىغا ئولجا بولغاندۇر. ئۆزۈمنى ئۇنىڭدىن ئەمدى تارتالمايمەن، — دېدى.

— ئەگەر، — دېدى موماي، — كۆڭلۈڭنى توختىتالمىساڭ، كۆزۈڭنى تۇتالمىساڭ جىمى ئەقىل ۋە دانىشمەنلىكىڭنى ئىشقا سېلىپ، كۆپ سىناپ كۆر. ئەھۋالدىن ئوبدان خەۋەردار بول. ئاۋۋال ئۇنىڭ ئەر ياكى ئاياللىقىنى ئېنىقلاپ، ئاندىن بۇ يولغا قەدەم قوي، شۇندىلا شەرمەندە بولمىغايسەن.

بېيىت:

پۇتلىرىڭنى يۆتكىمە ئۆز ئورنىدىن،
مەقسىتىڭ سۇبھى مۇئەييەن بولمىسا.
ھەممە ئىشنى باشتىلا ياخشى كۆزەت،
قويما قەدەم تەكتى روشەن بولمىسا.

شاھزادە موماينىڭ نەسىھەتىگە ئەمەل قىلىپ، مېھمانخانىسىغا چىقىپ خىرەدىمەن بىلەن بىرگە ئولتۇرۇپ دۇنيانىڭ ئەيش-ئىشرىتىدىن سۆز ئاچتى. بىر گۈزەل كېنىزەكنى كەلتۈرۈپ ئۇنىڭغا «بۇ ئاخشام بۇ مېھمان يىگىتنىڭ خىزمىتىدە بولغىن» دەپ بۇيرۇدى، ئاندىن خىرەدىمەنگە:

— نەچچە ۋاقىتتىن بېرى مۇساپىرچىلىقتا يۈرۈپسەن، يىگىتلىك ئالەمدە بويتاق يۈرۈش ناھايىتى مۇشكۈلدۇر. بۇ ئاخشام مۇشۇ كېنىزەك بىلەن بىر كارىۋاتتا بولۇپ ئازرۇ-ھەۋىسىڭنى قاندۇرغىن، بۇ ھېچقانداق ئەيىب ئىش ئەمەس، — دەپ تەكلىپ قىلدى.

— ئەي شاھزادە، — دېدى خىرەدىمەن، — ئالدىمدا غۇربەتتىن بىر چوڭ مۇشكۈلاتىم بار. «تەخىرىتائالا مەرھەمەت قىلىپ تاكى مەقسىتىم ھاسىل بولمىغۇچە بۇ دۇنيانىڭ ئەيش-ئىشرىتىنى ئۆزۈمگە ھارام كۆرىمەن» دەپ ئەھدە قىلغانىدىم.

شاھزادە بۇ تەدبىر بىلەن مەقسىتىنىڭ تىلەككە يەتمىگەنلىكىنى كۆردى. باشقا ھىيلىلەرنى ئويلاپ «كۆلنىڭ ئەتراپى

پاكىز قىلىنسۇن، يەرگە پالاسلار سېلىنسۇن، بېرىپ بىرەر سائەت ئولتۇرۇپ ھاۋالىنىپ كېلىمىز» دەپ بۇيرۇق چۈشۈرۈپ ئۇ يەرگە ئادەم ئەۋەتتى. كۆلنىڭ بويىغا كېلىپ بىرەر سائەت ئولتۇرغاندىن كېيىن خىزمەتچىلەرگە ئىككى لۆڭگە كەلتۈردى. شاھزادە:

— ھەي خىرەدەمەن، ھازىر ئاپتاپنىڭ تەپتى ناھايىتى كۈچلۈك، ھاۋادىمۇ قاتتىق ھارارەت پەيدا بولدى. ئەگەر كۆلگە چۈشۈپ ھارارەتنى ياندۇرساق تەن ئىنتايىن راھەتلىنىدۇ، — دېدى. خىرەدەمەن:

— ئەي شاھزادە، بۇ ئىشلار يەنىلا بەدەننىڭ راھىتىگە سەۋەبتۇر. دەشت-باياۋانلاردا نەچچە ۋاقىت يول يۈرۈپ ھەربىكەتنىڭ كۆپلۈكىدىن تامامىي ئەزايىم پىشىپ كەتكەندۇر. بۇ ھالەتتە تۇيۇقسىز سۇغا چۈشمەك ھېكمەت قائىدىلىرىگە ئۇيغۇن ئەمەس. مۇبادا ئۆزرەمنى قوبۇل قىلىپ، مېنى بۇ تەكلىپتىن خالاس قىلساڭ ھەقىقەتەنمۇ ئالىيجانابلىق قىلغان بولىسەن، — دەپ ئورنىدىن تۇرۇپ خوشلىشىپ يانماقچى بولدى. شاھزادە:

— بۇگۈنچە تەخىر قىلىپ، يەنە مېھمان بولساڭ، بىزنى كۆپ خۇرسەن قىلغان بولاتتىڭ، — دەپ جىق ئىلتىماسلار قىلدى. خىرەدەمەن ئامالسىز قوبۇل قىلىپ شاھزادىنىڭ يەنە بىرەر غەرىزىنىڭ بارلىقىنى پەملىدى. شاھزادە خىرەدەمەننىڭ ئۆز ئىلتىماسىغا قوشۇلغانلىقىدىن كۆپ شادلاندى. ئۇ كۆڭلىدە: «بۇ چەرخى پەلەكنىڭ يولۇسى بولغان قۇياش شەرق جاڭگىلىدىن چىقىپ ئۆزىنى نامايان قىلىپ جاھاننى ئۆزىگە بويسۇندۇرسۇن. تاڭ ئېتىش بىلەنلا خىرەدەمەن بىلەن بىرگە شىكارغا چىقايلى، قاچانكى ئۇ شىر ئوۋلاشقا قول ئاچسا، ئۇنىڭ قوللىرىدىن ئەر ياكى ئاياللىقى جەزمەن ئاشكارا بولىدۇ» دەپ مۇقەررەرلەشتۈردى.

ۋاقتىكى، سۇبھى قاراۋۇلى ئاتلىنىپ چىقىپ ئۇيۇق ئەتراپىنى نۇر ئېتەكلىرى بىلەن يۆگىدى. يۇلتۇزلار شاھى ئاسمانىنىڭ يېشىل

رەڭلىك سەھراسىدا پەلەك شىرىنى ئوۋلاش ئۈچۈن ئېتىنىڭ تىزگىنىنى سىلكىدى. خىرەدىمەن پەم-پاراسەت بىلەن يولغا چىقىپ، شاھزادىنگە خەۋەر بەرمەيلا شىكارگاھقا باردى. شىكار ئەمىرلىرىنى يىغىپ، ھەرقايسىسىغا ئىنئاملار بەردى. ئۇلار بىر بۈلۈڭنى ماكان قىلىپ نەرە تارتىپ ياتقان شىرغا ھۇجۇم قىلىپ ئۇنى ئۆلتۈردى. خىرەدىمەن شىرنىڭ قۇلاق ۋە قۇيرۇقىنى كېسىپ ئۆزى يېنىدا ساقلىدى. قاراۋۇل ۋە شىكار ئەمىرلىرىگە: «سىلەر شاھزادىنىڭ ئالدىغا بېرىپ مۇنداق دەپ ئەرز قىلىڭلار» دەپ بىرمۇنچە سۆزلەرنى جېكىلىدى. قاراۋۇللار «ئىنسان ياخشىلىقنىڭ قۇلى» دېگەن سۆزنىڭ مەزمۇنى بويىچە شاھزادىنىڭ ئالدىغا كەلدى. ئۇلار ھەممىسى:

— ئەي جاھان شاھزادىسى، بىر يىگىت تاڭ سەھەردىلا شىكارگاھقا بېرىپتۇ. بىز بېرىپ قارىساق، ئۇ بىر شىرنى تىغ زەربىسى بىلەن يوقلۇق ئالمىگە يولغا سېلىپتۇ. بىز ئۇ يىگىتنىڭ ئىنتايىن چەبدەس ئىكەنلىكىنى كۆردۇق. بۇرۇن باشقا ھېچقانداق كىشىدە ئۇ قەدەر چەبدەسلىكنى كۆرگەن ئەمەسمىز، — دەپ ئەرز-ھال ئېيتتى.

شاھزادە بۇ سۆزلەرنى ئىشىتكەندىن كېيىن ئەقىل-ھوشى بېشىدىن قېچىپ ئىككى خىيال بولدى ھەم ھەيران قالدى. دەل شۇ چاغدا خىرەدىمەن كېلىپ شىرنىڭ قۇلاق ۋە قۇيرۇقىنى شاھزادىنىڭ ئالدىغا قويدى. شاھزادە بۇ ۋەقەلەرنى كۆرگەندىن كېيىن، تەئەججۇپ ئىلكىدە قالدى. ئەتراپتىكى جامائەت بۇ ئىشقا تەھسىن-ئاپىرىن ئوقۇدى. شاھزادە كۆپ پەرىشان بولدى. مومايىنىڭ ئالدىغا يەنە بېرىپ، بولغان ئەھۋاللاردىن بايان قىلدى. مومای:

— ھەي ئوغلۇم، بۇ يوشۇرۇن سىر ساڭا چوقۇم مەلۇم بولغۇسى. بۇنىڭ ئۈچۈن تولا غەم يېمە، — دېدى.

بېيىت:

ئېلىپ كەل شاراب ـــ ئىمتىهان تېشىنى،
شاراب ئايرىغاي ھەر ياماندىن ـ ياخشىنى.

شاھزادىگە بۇ سۆز ماقۇل كېلىپ، خىرەدىمەننىڭ ئالدىغا بېرىپ خۇشاللىق بىلەن ئۇنى قۇچاقلىدى:

ـــ ھەي خىرەدىمەن، ـــ دېدى شاھزادە مۇبارەكلەپ، ـــ شۇ دەرىجىدە باتۇرلۇق كۆرسەتتىڭ، پەلەكمۇ ئايىغىڭنى سۆيۈشكە لايىقتۇر. بىزگە كەلسەك، ئەمدى ساڭا جەمشىد تاماشىسىغا تەڭلەشكۈدەك كاتتا بەزمە تۈزۈش ئىنتايىن زۆرۈردۇر. بۇ شادلىق بەزمىسىدە شاراب ئىچىپ ئولتۇرايلى.

خىرەدىمەن:

ـــ ئەي شاھزادە، بۇ غۇربەت كوچىسىنىڭ تۆپرىقىدا ئولتۇرغۇچى پېقىرنىڭ ئىختىيارى سېنىڭ قولۇڭدىدۇر. قانداق شەرەپ شاپائىتىڭ بولسا مەيلى، ئىختىيار ئۆزۈڭدە، ئەمما كۈندۈزدىكى بۇ چىدىغۇسىز ئىسسىق ئاپتاپقا ئادەم چىدىمايدۇ، ئەگەر ئاي نۇرى جاھانىنى يورۇتۇپ تۇرغان ئايدىڭ كېچىدە، كۆل ياقىسىدىكى خۇش ھاۋالىق مەيدانىدا سۆھبەت قۇرساق ناھايىتى ياخشى بولۇر، ـــ دېدى.

شاھزادە بۇ سۆزنى ئاڭلاپ شاد ـ خۇرام بولۇپ خىزمەتكارلارغا ئورۇن تەييارلاشنى بۇيرۇدى. مۇلازىملار ۋە خىزمەتچىلەر كۆل ياقىسىغا بېرىپ ئۇ يەردە بىر بەزمە سورۇنى ھازىرلىدى. كەچ كىرگەندە كۆلنىڭ ياقىسىدا بەزمىلەر تۈزۈلۈپ ساقىيلار شاراب جامىنى گويا چەرخى پەلەكتەك ئايلاندۇرۇشقا باشلىدى. شاھزادە خىرەدىمەننىڭ قاش ـ كىرپىكلىرىگە مەھلىيا بولۇپ، شادلىق قوزغىغۇچى شارابلاردىن سەرخۇش بولدى. خىرەدىمەن سەگەك ھالدا جامنى ساقىينىڭ قولىدىن ئېلىپ، مىڭ خىل يېقىملىق ھەربىكەتلەر بىلەن رىقابەتچىلىرىنى چالا مەست ۋە گاراخ قىلىپ، بىر

باھانە بىلەن شارابنى يەرگە تۆكۈپ، جامنى يالغاندىن ئېغىزىغا ئاپىرىپ ئۇنى يەنە ساقىينىڭ قولىغا بېرەتتى. بەزمە داۋاملىشىپ يېرىم كېچىگە ئۇلاشتى. شاھزادە ۋە بەزمە ئەھلىنىڭ ھەممىسى يىقىلىپ مەستلىكتىن تۇرالماس ھالغا يەتتى. بەزىلىرى ھوشىنى يوقىتىپ ئاياغلىرىنى ياستۇققا، بېشىنى يەرگە قويۇپ ئۇخلاۋاتاتتى. خىرەدىمەن ئۆز رىقابەتچىلىرىنىڭ تامامەن بىھوش بولغانلىقىنى كۆردى. ئۇ پۇرسەتنى غەنىيمەت بىلىپ، شاھزادىنىڭ بەلۇغىدىكى ئالىي جاۋاھىرلارنى ئېلىپ بوغچىسىغا سالدى. شاھزادىنىڭ پېشانىسىگە خەت يېزىپ، ساقىي ۋە بەزمە ئەھلىنىڭ ھەممىسىنىڭ قولىنى ئارقىغا قىلىپ باغلاپ، بۇرنىنى كېسىپ ئالىقىنىغا تۇتقۇزۇپ قويدى. ئۆزى بىر رەخدار ھەم ئۇچقۇر تۇلپارغا مىندى-دە، تاڭ شامىلىدەك تېز يۈرۈپ شۇ ھامان كۆزدىن غايىب بولدى.

سەھەردە، شاھزادە ھەمراھلىرى بىلەن مەستلىكتىن يېشىلىپ غەپلەت ئۇيقۇسىدىن كۆزلىرىنى ئاچتى. ئۆزلىرىنى بۇ ھالدا كۆرۈپ تەئەججۈپ بىلەن بىر-بىرىنىڭ يۈزىگە قارىدى. بۇرۇنلىرىدىن ھېچ ئىز-ئەسنا تاپالمىدى. ئۇلار قاتتىق پەرىشان بولۇپ كۆپ پىغان چەكتى. بۇ ۋەقە دەرھال پۈتۈن جاھانغا پۇر كەتتى. شاھزادە خىجىللىقىنىڭ قاتتىقلىقىدىن ئۇ ئالدامچى خۇنپەرنى تېپىپ كېلىپ قىساس ئېلىپ پۇخادىن چىقىش ئۈچۈن ۋىلايەتنىڭ تۆت تەرىپىگە ئادەم ئەۋەتتى. خىرەدىمەن ناھايىتى تېز سۈرئەتتە بىر كېچىدىلا شاھزادىنىڭ تەۋەلىكىدىن چىقىپ باشقا بىر ۋىلايەتكە يېتىپ بېرىپ، بىر گۈلپۇرۇش خوتۇنىنىڭ ئۆيىدە مېھمان بولدى. خوتۇنىنىڭ كۆزى خىرەدىمەنىنىڭ جامالىغا چۈشۈپ ھەيران بولۇپ تۇرۇپ قالدى.

بەيىت:

يۈزۈڭدەك گۈزەل گۈل ھېچ گۈلشەندە يوق،
ئايمۇ رۇخسارىڭدەك ئەمەستۇر نۇرلۇق.

— سەن قايسى بوستاننىڭ سەرۋى گۈلى، قايسى ئاسماننىڭ ئايىسەن؟ بۇ دۇنيا دۇنيا بولۇپ، ئادەمزات نەسلىدىن سېنىڭدەك نازىنىنى كۆرگەن ئەمەستۇر، — دېدى گۈلپۇرۇش خوتۇن.

مەلىكە:

— ئەي مېھرىبان ئانا، مەن غېرىب ۋە مۇساپىر ئادەمەن، ئېتىم خىرەدەمەن. بېنگال ۋىلايىتىدىن كەلدىم. ئاتام سودىگەر ئىدى. ئۇ ئۆلگەندىن كېيىن، جاھان كېزىش ھەۋىسى بېشىمغا چۈشۈپ، تىجارەت ئىشتىياقى پەيدا بولدى. ۋىلايىتىمدىن بىر-ئاز ماتا ئېلىپ سودىغا تۇتۇندۇم. تەجرىبىسىزلىكىم ئۈچۈن سودىگەرلەر ھەر ۋاقىت ماڭا سىكار كۆزى بىلەن قارايتتى. ئۇيقۇغا كېتىپ قالسامۇ تۆگىنىڭ ئىزىدىن يېتىشىپ كېلىپ ئۇلارغا ھەمراھ بولاتتىم. قازارا بىر كۈنى يىراقتا چۈشۈپ قېلىپ يولنى خاتا مېڭىپ سالدىم، كۆپ ئىزدىدىم، تىرىشتىم، بىراق ئۇلارغا يېتەلمىدىم، رەنج-مۇشەققەت ۋە دەرد-ئەلەملەر تولىمۇ كۆپ بولدى. بېشىم قېيىپ ئېزىپ-تېزىپ ئاخىرى مۇشۇ ۋىلايەتكە كېلىپ قالدىم. ئەگەر، مەرھەمەت قىلىپ ئۆيۈڭدە بىرنەچچە كۈن تۇرۇشۇمغا رۇخسەت بېرىپ، غېرىبلىقىمغا پاناھ بولغان بولساڭ ھاياتىمدا سەندىن مەڭگۈ مىننەتدار بولاتتىم، — دەپ بىر دانە قىممەت باھالىق جاۋاھىرنى چىقىرىپ ئۇنى خوتۇنغا بەردى.

گۈلپۇرۇش خوتۇننىڭ چىرايى گۈلدەك ئېچىلىپ:

— ھەي ئوغلۇم، ئەگەر سەن مەرھەمەت قىلىپ پۇتۇن ئۆمرۈڭنى ئۆيۈمدە مېھمان بولۇپ ئۆتكۈزسەڭمۇ، ئايىغىڭنى بېشىم ئۈستىدە قويۇپ ياتساڭمۇ سەندىن ئالەمچە مىننەتدار بولىمەن، — دېدى.

بەيىت:

كەلگىن كۆزۈم ساڭا بولسۇن ئاشىيان،
مەسكىن ئۆيۈم بولسۇن ئىللىق خاندان.

خىرەدىمەن گۈلپۇرۇش خوتۇنىنىڭ ئۆيىدە ماكانلىشىپ، بىر بۆلۈك سودىگەرلىك جابدۇقلىرىنى تەييارلىدى. «بەھرام مۇشۇ ۋىلايەتكە كېلىپ قالغان بولۇشى مۇمكىن» دېگەن ئۇمىدتە تۆت كوچا ئېغىزىدا بىر چوڭ دۇكان قۇرۇپ ئۇنىڭ يولىغا ئىنتىزار بولۇپ ئولتۇردى. كۈندۈزى دۇكاندا ئولتۇراتتى، كېچىسى گۈلپۇرۇش خوتۇنىنىڭ ئۆيىدە بەھرامنىڭ پىراقىدا خۇدايىتائالاغا «ئۇنى ساق-سالامەت يەتكۈزگىن» دەپ ناله قىلاتتى.

كۆپ ئۆتمەي خىرەدىمەننىڭ ھۆسن-جامالى پۈتۈن شەھەرگە مەشھۇر بولۇپ كەتتى. كىشىلەر ئۇنىڭ گۈلى رۇخسارىنى كۆرۈش ئۈچۈن ھەر تەرەپتىن يوپۇرۇلۇپ كېلىشەتتى.

ئۇ شەھەر پادىشاھىنىڭ پەرى پەيكەر ئاتلىق بىر قىزى بار بولۇپ، ئۇنىڭ جامالىدىن ھۆر-پەرىلەرمۇ ھەسەتكە تولاتتى. ئۇ خىرەدىمەننىڭ داڭقىنى ئاڭلاپ ئۇنىڭغا غايىبانە ئاشىق بولدى. بۇ ھادىسە بولۇپ بىرنەچچە كۈن ئۆتكەندىن كېيىن پەرى پەيكەر بىتاقەت بولۇپ، گۈلپۇرۇش خوتۇنىنى يوشۇرۇن چاقىرتىپ ئۇنىڭغا بىرنەچچە جاۋاھىر تەقدىم قىلىپ، مۇددىئاسىنى ئېيتتى. ئۆزى بىر باھانە بىلەن باشقىچە ياسىنىپ كېلىپ خىرەدىمەننىڭ جامالىنى كۆرۈپ خاتىرجەملى تاپقۇزۇپ، ئۆز ئورنىغا يەنە مەخپىي قايتىپ كەلدى. بۇ ئىشتىن ھېچكىمنىڭ ئاگاھ بولمىدى. پەرى پەيكەر يەنە پات-پات جامال گۈلشەنىدىن گۈل تېرىپ يۈرەتتى.

بىر كۈنى پادىشاھ شىكارغا يۈرۈش قىلىپ سەھراغا چىققانىدى، خىرەدىمەنمۇ تۈلپارىغا مىنىپ ئۈلارغا ھەمراھ بولدى، ئۈلار شىكارگاھقا بېرىپ ئوۋ ئوۋلاشقا تۇتۇندى. خىرەدىمەنمۇ ئوقياسىنى ئېلىپ ئۈدۈل كەلگەن ئوۋنى ئوق بىلەن ئولجا ئالدى. ھېچبىر ئوقىنى خاتا تەگكۈزمىدى. شاھ نۆكەرلىرى خىرەدىمەننىڭ ئۇستا مەرگەنلىكىنى كۆرۈپ ئۇنىڭغا تەھسىن-ئاپىرىن ئېيتتى. شۇ ئەسنادا پادىشاھنىڭ نەزىرى تۇيۇقسىز خىرەدىمەنگە چۈشۈپ قالدى، يېقىنراق كېلىپ ئۇنىڭ چەبدەسلىكىنى ھەم دىلنى مەپتۇن قىلغۇچى ھۆسنىنى

كۆرۈپ شۇ هامان ئۇنىڭ ئەنبەردەك چاچلىرىغا باغلىنىپ قالدى. تولغان هۆسنىگە مەھلىيا بولۇپ، بۇ كۆيۈك ئوتىدىن هەرقانداق قىلىپمۇ ئۆزىنى تارتىۋالالمىدى. ئاخىرى شىكارنى ئاياغلاشتۇرۇپ بارگاهىغا قايتىپ كېلىپ ئەسىرلىرىدىن ئۇنىڭ ئەهۋالىنى سوريدى. بىر كىشى:

— ئەي پادىشاهىئالەم، ئۇ يىگىت بۇ ۋىلايەتكە مۇساپىردۇر، تېخى يېقىندىلا كېلىپ تۆت كوچا ئېغىزىغا دۇكان قۇرۇپ سودا-سېتىق بىلەن مەشغۇل بولۇۋاتىدۇ. ئۇنىڭ هۆسنىنىڭ داڭقى پۈتۈن جاهاندا شۆهرەت تېپىپتۇ. توپ-توپ كىشىلەر هەر تەرەپتىن كېلىپ ئۇنى تاماشا قىلغىلى تۇرۇپتۇ، — دېدى.

پادىشاه هاياجىنىنى باسالماي دەرهال:

— ئۇ يىگىتنى هازىر قىلىڭلار، — دەپ بۇيرۇدى. خىرەدىمەن شاهانە تونلارنى كىيىپ، زىبۇ-زىننەت بىلەن ئۆزىنى ياساپ، پادىشاهنىڭ خىزمىتىگە باردى. ئۇنىڭغا دۇئايىسالامىلارنى بەجا كەلتۈرۈپ، رۇخسەت ئېلىپ ئولتۇردى. كۈچلۈك زوق-شوقتىن پادىشاهنىڭ تىلى لال بولۇپ، نېمە دېيىشنى بىلەلمەي قالدى. ئاخىرى ئەسىرلىرىگە رۇخسەت بېرىپ، بارگاهنى ئۇلاردىن خالي قىلدى.

بېيىت:

ئۇ گۈزەلنىڭ كوچىسىدا شۇنچە بولدۇم ئىنتىزار،
پاك دىدارى كۆزۈم قارۇقى ئىچرە كەلسە دەپ.

شۇ ئەسنادا دائىم خىرەدىمەننى كۆرۈش ئارزۇسىدا يۈرۈۋاتقان پەرى پەيكەر بۇنىڭدىن خەۋەر تېپىپ، قەسىرنىڭ پەنجىرىسىدىن بېشىنى چىقىرىپ، پادىشاهتىن يوشۇرۇنچە مۇهەببەت زوقىدىن ئىشق بېيىتلىرىنى ئوقۇپ تۇردى.

بەيىت:

رۇخسارىڭ گۈزەل بىسيار، نەزىرىڭ ئېتىكى بەك تار،
قىسقا ئېتەك باغۇەنسەن، ھۆسنۈڭ بېغى بىر گۈلزار،
كىم قىلسا تاماشا گەر ۋەسلىڭ بېغى بەزمىسىدە،
كۆز ھەربكىتىدىن يۈمغاي كىرپىكلىرىنى ھەر بار.

ئەمما، پادىشاھ قىزىنى تۈيۈقسىز كۆرۈپ قالدى ۋە شەرم-ھايا شامنىڭ نۇرى ئۆچۈپ، ئۈيات شېشىسىنىڭ بەتنام تېشىغا تېگىپ سۇنغانلىقىنى، ئىشنىڭ شۇ دەرىجىگە بېرىپ يەتكەنلىكىنى بىلدى. پادىشاھ دەرھال خىرەدىمەننىڭ قايتىشىغا رۇخسەت قىلدى، ئاندىن ئەمىرلىرىنى جەم قىلىپ كۆرگەن، ئاڭلىغانلىرىنى يوشۇرماستىن ئوتتۇرىغا قويۇپ ھەممىنى بايان قىلدى. ئەمىرلەر بىرەر سائەتتىن كېيىن، خىيالدىن باش كۆتۈرۈپ:

— ئەي پادىشاھىئالەم، ئەگەر بىزدىن مەسلىھەت سورىسىڭىز، بۇنىڭ ئەڭ ياخشى چارىسى شۇكى، بۇ سىر خەلق ئارىسىدا ئاشكارىلىنىپ سېسىق نام تارتقۇچە مەلىكىنى بۇ يىگىتكە تويلاپ بېرىڭ. چۈنكى، ئىشق يۈكىنى كۆتۈرمەك ئىنتايىن مۇشكۈلدۇر، مۇھەببەت ئوتىنى يۈرەكتە ساقلىماق ناھايىتى قىيىندۇر. مەلىكىنىڭ بۇ يىگىتنىڭ ئىشقىغا باغلانغانلىقى مەلۇم بولدى. ئەمدى سەمەن گۈلنى سەرۋى بىلەن بىرگە باغلاپ بىر جايغا تىكلىمەك كېرەكتۇر. مۇشۇنداق قىلغاندىلا بۇ بەتنامدىن خالاس بولغىلى بولىدۇ. يىگىتنىڭ جامالى ئۇنىڭ پادىشاھ نەسلىدىن ئىكەنلىكىنى ئىسپاتلايدۇ. تەقدىر دېگىزىنىڭ دولقۇنلىرىغا تەخىر قىلماق ئاقىلانىلىك ئەمەستۇر، — دېيىشتى.

پادىشاھ ئەمىرلىرىنىڭ مەسلىھىتىنى ئورۇنلۇق بىلىپ:

— ئەمىسە خىرەدىمەننىڭ يېنىغا بېرىپ بۇ دۆلەتنىڭ مۇيەسسەر بولغانلىقىدىن خەۋەر بېرىڭلار، جابدۇقلىرىنى تېزرەك تەييار قىلىپ

بۇ چوڭ بەختكە ئىگە بولۇش ئۈچۈن ئىنتىزار بولۇپ تۇرسۇن، ـــ دەپ ئادەم ئەۋەتتى. پادىشاھنىڭ ھۇزۇرىدىن كەلگەن كىشى خىرەدىمەنگە بۇ خەۋەرنى يەتكۈزدى. خىرەدىمەن ئىچىدە ئاھ تارتىپ:

ـــ مەن بىر غېرىب، مۇساپىر يىگىتىمەن. پادىشاھ گەرچە ماڭا مېھرىبانلىق قىلىپ بېشىمنى ئۇستۇن قىلغان بولسىمۇ، مەن ئۆز ھەددىمنى بىلىپ، بۇ يولغا قەدەم قويمايمەن، ـــ دەپ ئۆزرە ئېيتىپ كەلگەن كىشىگە قايتىشقا ئىجازەت بەردى.

پادىشاھ بۇ جاۋابنى ئاڭلاپ قاتتىق ھەيران بولۇپ:

ـــ ئۇنىڭ نېمە سەۋەبتىن بۇنداق بۇيۇك دۆلەتتىن ۋاز كېچىشىنىڭ سەۋەبىنى سوراڭلار. ئالىي مەرتىۋىلىك پادىشاھلارمۇ بۇ ئارزۇدا مالۇ جانلىرىنى تەقدىم قىلغان بولسىمۇ بۇ مەلىكە ئۇلارغا مۇيەسسەر بولمىغاندۇر. بۇ بەخت تېخى ئۇنىڭغا مۇشەققەتسىزلا يۇز ئاچتى، ئۇ بۇ ئىشتىن نېمىشقا باش تارتىدۇ؟ ـــ دېدى ۋە بىر كىشىنى يەنە ئەۋەتتى.

ئەلچى كېلىپ خىرەدىمەندىن نېمە سەۋەبتىن بۇ تەكلىپنى قوبۇل قىلمىغانلىقىنى سورىدى. خىرەدىمەن بىرەر سائەتتىن كېيىن جاۋاب بېرىپ:

ـــ دۇرۇس، ئىززەت-ھۆرمەت بارگاھىغا يول تاپماق، خۇسۇسەن شاھنىڭ كۈيئوغۇللۇق دۆلىتىگە مۇيەسسەر بولماقنىڭ ئامەت ۋە بەخت نىشانىسىنىڭ بېشارىتى ئىكەنلىكىنى بىلىمەن. بۇ سائادەتنى قوبۇل قىلماسلىقىمدىكى سەۋەب شۇكى، بېشىمغا بۇرۇن ناھايىتى زور بىر ئىش چۈشكەن بولۇپ، بۇ ئىش ۋەجىدىن ئۆي-ماكانىمدىن ئايرىلىپ، دەشت-باياۋانلاردا سەرسان بولدۇم. يەنە بىرى، مەن بۇ سىرلارنى ھېچكىمگە ئاشكارا قىلمايمەن دەپ تەڭرىگە ئەھدە قىلغان، تاكى مەقسەت ئىشىكى ئېچىلىپ مۇشكۈلۈم ئاسان بولمىغۇچە بەخت-خۇشاللىققا يۇز ئېچىپ دۇنيا لەززىتىدىن بەھرە ئالمىغايمەن، ـــ دېدى.

ئەلچى خىرەدىمەندىن ئاڭلىغان سۆزلەرنى كېلىپ پادىشاھقا بايان قىلدى. پادىشاھ تەڭلىكتە قېلىپ:

— مۇددىئاسى شۇنداق بولسا پەرى پەيكەرنىڭ تەسەللى خاتىرىسى ئۈچۈن بولسىمۇ ئۆزىگە نىكاھلاپ ئالسۇن. تۇرمۇشنى قانداق ئۆتكۈزۈشكە ئۆزى ئىگە بولسۇن، پەرى پەيكەرمۇ ئۇنىڭ رازىلىق شەرىپىگە ئېرىشىش ئۈچۈن تىرىشسۇن، — دېدى.

خىرەدەمەن ھېچقانداق باھانە-سەۋەب بىلەن بۇ ئىشتىن نىجاتلىق تېپىشنىڭ مۇمكىن ئەمەسلىكىنى بىلىپ، تەقدىرگە تەن بېرىپ ئۇ تەكلىپنى ئاخىرى قوبۇل قىلدى. پادىشاھ دانىشمەن ۋە خاس خادىملارغا بۇيرۇپ، پادىشاھلىق قائىدىسى ۋە جاھاندارلىق قانۇنىيىتى بويىچە ھەرەمگە كىرىپ، توي جابدۇقلىرىنى زىبۇ زىننەت بىلەن تەييار قىلىپ، شەھەرنى بېزەپ، بىر ھەپتىدىن كېيىن گۈھەرنى ياقۇت بىلەن ئۇچراشتۇردى. خىرەدەمەن تەختتە ئولتۇرۇپ پەرى پەيكەرنىڭ ئېرى، شاھنىڭ كۈيئوغلى بولدى. پەلەك گۈمبىزىدىكى سېھىرگەرلەرنىڭ نازۇ-ئىشۋىلىرىدىن دېڭىزلارمۇ ھەيرانلىق دەريالىرىغا چۆمدى. خىرەدەمەن كۆڭلىدە: «ئەي پاك تەڭرىم، بۇ قانداق ئىرادىنىڭ قۇدرىتى بىلەن تۆكۈلگەن رەڭ ۋە قانداق قەلەم بىلەن سىزىلغان ئۆمۈر نەقىشىدۇر؟» دەپ ئويلىدى.

خىرەدەمەننىڭ پەرى پەيكەر بىلەن توي قىلغانلىقى، پادىشاھنىڭ بۇ دۇنيادىن ئۆتۈ ئالەمگە سەپەر قىلغانلىقى، خىرەدەمەننىڭ پادىشاھ بولۇپ، پادىشاھلىق تاجىنى بېشىغا كىيىپ ئەدلى ـ ئادالەت بىلەن ھۆكۈم سۈرۈپ، بەھرامنىڭ كېلىشىگە ئىنتىزار بولۇپ تۇرغانلىقى

رىۋايەتچىلەر مۇنداق بايان قىلىدۇ:

خىرەدەمەن پەرى پەيكەر بىلەن ھەمراھ بولۇپ، كۆرۈنۈشتە بەزمە قىلىپ شاراب ئىچىپ، ئىچىدە جىگىرى قان بولۇپ ئولتۇردى.

پادىشاھ ئالتە ئايدىن كېيىن بۇ پانىي ئالەمدىن باقىي ئالەمگە سەپەر قىلدى. پادىشاھنىڭ پەرى پەيكەردىن باشقا پەرزەنتى بولمىغاچقا، يەنە كېلىپ كۆيئوغۇل پەرزەنت ھۆكمىدە بولغانلىقى ئۈچۈن شاھلىق تاجى خىرەدىمەننىڭ بېشىغا كىيدۈرۈلۈپ، مال-دۇنيا ئۇنىڭ ئىلكىگە ئۆتتى. خىرەدىمەن پادىشاھ بولدى. ئەمما ئۇ ھەر كېچىدىن تاڭ سەھەرگىچە ئاجىزلىق ۋە مەرھەمەت يۈزىسىدىن بېشىنى تۇپراققا قويۇپ:

«ئەي تەڭرىتائالا، ئۆزۈڭ بىلىسەن، زۆھرەگە شاھلىق تاجى سازاۋەر ئەمەستۇر. بۇ دۆلەت كۈرسى دەشت غۇربەتلىرىدە ئاۋارە بولۇۋاتقان بەھرامغا لايىق كېلۈر. مەرھەمەت كارامىتىڭدىن ئۈمىدۋارمەنكى، بەخت كەلتۈرگۈچى ئۇ ھۇما قۇشۇم بەھرامنى بېشىمغا سايە قىلىپ، زۇلۇم تۈپرىقىدىن مېنى قۇتۇلدۇرغىن. پادىشاھلىقنى ئۇنىڭغا نېسىپ قىلىپ، يېنىمغا تېزرەك كەلتۈرۈپ مەن مەزلۇم بىچارىنىڭ مۇرادىمەقسىتىنى ھاسىل قىل» دەپ يىغلايىتتى.

بىرقانچە ۋاقىت شۇ تەرىقىدە ئۆتتى. ئۇنىڭ دۇئا-مۇناجاتلىرى تەڭرىتائالاغا يېتىپ مەقسىتى ھاسىل بولۇشقا باشلىدى.

بىر كۈنى خىرەدىمەن سەلتەنەت ئۇستىدە ئولتۇرۇپ، خەلقە دىدارىنى كۆرسىتىپ، پېقىر-مىسكىنلەرنىڭ داد-ئەھۋالىنى سوراۋاتاتتى. ئۇنىڭ ئۇدۇلىدىكى بىر چوڭ دەرەخ شېخىدا ئولتۇرغان دىلكەش قاغا تۈيۇقسىز پەرياد قىلدى. خىرەدىمەن قاغىنىڭ ساداسىنى ئاڭلاپ شادىمانلىقىدىن:

«ھەي بەخت كەلتۈرگۈچى ھۇما قۇشى، ۋاي پەرىشتە سۈيەت قۇش، مەن سېنىڭ سادايىڭدىن ياخشىلىق ئىقبالىنى كۆرۈپ، خەستە پىغانىڭدىن جاناننىڭ ۋىسالىنى سېغىنىدىم. ئەگەر مېنىڭ غايىبىم ھازىر بولۇپ، ھىجران كېچەمنى ۋىسال شامى بىلەن يورۇتسا، سەن ئولتۇرغان شاخقا سەن ئۇچۇن بىر چىرايلىق ئۇۋا ياساپ ئۇ يەرنى ھەر خىل نازۇ نېمەتلەر بىلەن تولدۇرۇۋېتىمەن. سەن ئۆمۈر بويى ئۇنىڭدىن لەززەتلىنىپ بەھۇزۇر تۇرمۇش كەچۈرسەن» دېدى.

شۇ ئەسنادا بەھرام كىيىملىرىگە چاك-توزان قونغان، غېرىب تاماشىبىن ۋە ياكى بىچارە يولۇچىدەك بىر تەرەپتىن تۆيۈقسىز پەيدا بولدى. ئۇ ئۆزىنىڭ كېچە-كۈندۈز ئويلاپ يۈرگەن يارىنىڭ بۇ دۆلەتتە پادىشاھ ئىكەنلىكىدىن بىخەۋەر ئىدى. ئۇ تەختكە يېقىنراق بېرىپ ھۆسىنىدىن قۇياشقا ئوخشاش نۇرلار يېغىپ جاھاننى يورۇتۇپ تۇرىدىغان بىر نازىنىنىڭ سەلتەنەت ئۈستىدە ئولتۇرغانلىقىنى كۆردى. ئۇ دەررۇ ئۆز ئېسىگە كېلىپ، قاتتىق ھەيران بولۇپ «بۇ پادىشاھنىڭ چىرايلى زۆھرەگە ئوخشاشلا تۇرىدۇ، گويا زۆھرەنىڭ ئۆزىلا!» دەپ ئويلاپ ئىشق ئوتىدىن يۈرەكلىرى لاۋۇلداپ كۆيدى، ئەمما پادىشاھتىن ئېھتىيات قىلىپ بۇ سۆزنى ئېيتالمىدى. زۆھرە بەھرامنىڭ گۈل رۇخسارىدا ئاپتاپ تەپتىدىن ۋە غۇربەتچىلىكىنىڭ چاك-توزانلىرىدىن كۆپ ئۆزگىرىش بولغانلىقى سەۋەبىدىن ئۇنى دەسلەپ كۆرۈپ ياخشى تونۇيالمىدى. ئەمما، ئۇلارنىڭ كۆزى ئۇشتۇمتوت ئۇچرىشىپ قېلىپ، ھەر ئىككى تەرەپنىڭ كۆڭۈللىرى جۇش ئۇرۇپ، سۆزدەك داۋالغۇشقا باشلىدى. خىرەدىمەن ئاخىرى بىتاقەت بولۇپ:

— ھەي مىسكىن يىگىت، ئىسمىڭ نېمە؟ سېنى كۆرۈپلا مەندە شۇنداق گۇمان پەيدا بولدى، سەن پادىشاھلىققا مۇناسىپىتەك قىلىسەن، قايسى ۋىلايەت ياكى دۆلەتتىن كەلدىڭ؟ — دەپ سورىدى. بەھرام بۇ تونۇش ئاۋازنى ئاڭلاپ جاۋاب ئورنىغا كۆزىدىن ياشلار ئاققۇزۇپ پىغان كۆتۈردى. زۆھرە تەختتىن دەرھال چۈشۈپ، بەھرامنىڭ قولىدىن تۇتۇپ، ئۇنى باغرىغا باستى. ھەر ئىككىسى بىھوش بولۇپ يىقىلدى، بىرەر سائەتتىن كېيىن ھوشىغا كەلدى. زۆھرە بەھرامنىڭ قولىدىن تۇتۇپ، ئۇنى ھەرەمگە كىرگۈزۈپ، ئۆزى بىلەن بىر يەردە ئولتۇرغۇزۇپ ئۇنىڭدىن پىراق كۇنلىرىنىڭ رەنج-مۇشەققەتلىرىدىن ۋە سەپەر كۇنلىرىنىڭ غېرىب-مىسكىنلىكىدىن داستان، ھېكايەتلەر ئاڭلايتتى.

بېيىت:

نە خۇشتۇر ئىنتىزارلىق كەتسە باشتىن،
كىشى يەتسە مۇرادقا يېڭىۋاشتىن.

ئەلقىسسە، تاقەتلىك ئىنسانىنىڭ ئۆلچىمى بىلەن ئۇلار تەڭرىتائالاغا كۆپ شۈكرى-سانالارنى ئېيتىپ، ئۇنىڭدىن مەدەت تىلەشتى. ئاندىن كېيىن زۆھرە ئورنىدىن تۇرۇپ خاس ئۆيىگە كىرىپ بىر كېنىزىكىنى بۇيرۇپ پەرى پەيكەردىن قىزلارنىڭ بىر يۈرۈش تويلۇق كىيىمىنى تەلەپ قىلىپ كەلتۈردى. زۆھرە ئۇ كىيىملەرنى كىيىپ ئۆزىگە زىبۇ زىننەت بېرىپ ئەنبەر چېچىنى بويى بىلەن تەڭ قويۇۋېتىپ، كۆزىگە سۈرمە تارتىپ، ھىلال ئايدەك قېشىغا ئوسما قويۇپ، توزدەك ياسىنىپ، مىڭ خىل نازۇ كەرەشمە بىلەن ئۆيدىن چىقىپ، پەرى پەيكەرنىڭ ئالدىغا باردى. پەرى پەيكەر تويلۇق كىيىمىنى كىيىۋالغان خىرەدىمەننى كۆرۈپ بىھوش بولۇپ يىقىلدى. قوغدىغۇچىلار پادىشاھنىڭ بۇ ھالىتىنى كۆرۈپ «شاھلىق زىننەتلىرى قانداق بولۇپ قىزنىڭ تويلۇق كىيىمىگە ئايلىنىپ قالدى؟» دەپ ھەيران بولۇشتى. زۆھرە پەرى پەيكەرنىڭ قولىدىن تۇتۇپ ئۇنىڭغا:

— ھەي، جاھان مەلىكىسى، بىلگىنكى، مېنىڭ ئىسمىم خىرەدىمەن ئەمەس، بەلكى زۆھرەدۇر. مەن پادىشاھ ئەمەس، بەلكى پادىشاھنىڭ كېنىزىكى بولۇشقا لايىق. پادىشاھلىققا ئۇ كىشى مۇناسىپتۇر. ئۇ سېنىڭ ئېرىڭ بولۇشقا لايىقتۇر. ئۇ ھەرەمنىڭ ئىچىدە ئىنتىزارلىقتا ئولتۇرۇۋېتىپتۇ. ئەمدى ئىككىمىز ئۇنىڭ بىلەن تويلىشىشقا ھازىرلىنايلى! ئاتاڭدىن: «بىر مۇشكۈلۈم باردۇر، بۇ مۇشكۈل ئاسان بولمىغۇچە بۇ دۇنيانىڭ ئىشرىتىدىن بەھرە ئالماسمەن» دەپ تىلخەت ئالغانلىقىم شەرەپ خاتىرەڭدە باردۇر. ئەلھەمدۇلىللا، مەقسىتىم ھاسىل بولدى، — دەپ سىر پەردىسىنى كۆتۈرۈپ، ئۆزىنى ئاشكارا قىلدى. بەھرام بىلەن بۇرۇن مەكتەپتە

ئوقۇغان ۋاقىتتىن تارتىپ ھازىرغا كەلگۈچە بولغان تەپسىلاتلارنى چالا قويما بايان قىلدى، ئاندىن پەرى پەيكەرنىڭ قولىدىن تۇتۇپ بەھرامنىڭ يېنىغا كەلدى. پەرى پەيكەرمۇ بەھرامنىڭ قەددى-قامىتى ۋە ھۆسۈن-جامالىنى كۆرۈپ ئۇنىڭغا ئاپىرىن ئوقۇدى ھەم ئۆز تەقدىرىگە كۆنۈپ ئۇنىڭ بىلەن توي قىلىشقا رازى بولدى.

دۆلەت كاتتىلىرى شەھەرنى زىننەتلەشنى بۇيرۇپ، زۆھرە بىلەن پەرى پەيكەرنى بەھرامغا نىكاھلاپ بەردى. زۆھرە دىلدارلىق دۆلىتىگە ئېرىشتى، بەھرام شاھلىق سەلتەنىتىدە ئولتۇردى. ھەر ئىككىسى كۆپ ھادىسىلەرنى كۆرۈپ ئاخىرى مەقسىتىگە يەتتى، بىناۋالمقتىن پەرمانبەردارلىققا ئۆلاشتى. ئۇلار ھىندىستاننىڭ شۇ ئاۋات شەھىرىگە ھۆكۈمدار بولۇپ تۇرمۇشىنى خۇشال-خۇرام ئۆتكۈزدى.

* *

تۇتى سۆزىنى داۋام قىلىپ:

— ھەي شاھزادە دۇنيانىڭ قانۇنىيىتى مانا مۇشۇنداق، سەندىن ئىلگىرىمۇ كۆپ شاھلارنىڭ بېشىغا مۇشۇنداق ھادىسىلەر كەلگەندۇر. ئۇلار كۆپ مېھنەت كۆرگەندىن كېيىن ئاندىن مۇرادىمەقسەتلىرىگە يېتىشكەندۇر. سەنمۇ ئۇمىدۋار بول، سەۋر قىل، چوقۇم مەقسەتكە يېتىسەن، — دېدى.

ھەسەن سودىگەرنىڭ دەرۋىش خوتۇننىڭ قىزى گۆھەرنى نىكاھلاپ ئالغانلىقى ۋە ئۇنىڭ زالىملار قولىغا چۈشۈپ قالغانلىقى، ۋەزىرنىڭ رەسۋا بولغانلىقى

رىۋايەتچىلەر مۇنداق ھېكايە قىلىدۇ:

ھىندىستان شەھەرلىرىدىن بىرىدە بىر ياش سودىگەر بار ئىدى. ئىسمى ھەسەن ئىدى، ئۇ يىگىت تەخىرىتائالانىڭ ئىنايىتى بىلەن

يىگىتلىك ۋاقتىلىرىدا ئەقىل ئىگىلىرىدىن پەندـنەسىھەت ئاڭلىغان، زېرەكلىك ۋە ھوشيارلىق بابىدىن دەرۋىشلەر ئارا سۆھبەت قۇرۇپ، پانىي دۇنيانىڭ تەئەللۇقاتىدىن قول ئۈزگەنىدى. ھەممەت قەدىمنى ئىبادەت يولىغا قويۇپ، ئۆيـئوچاقلىرىنى تاشلاپ، غۇربەتچىلىكنى ئىختىيار قىلغانىدى. كۆپ ۋاقىت جاھانگەشتىلەر ئارىسىدا يۈرىدىغان كىشى ئىدى. بىر كۈنى ئۇ سەيلىگە چىقىپ باياۋان تەرەپكە ماڭغانىدى، ئەقلىنى بىر پەس يوقىتىپ ئاۋاتلىقتىن قورقۇنچلۇق بىر باياۋانغا يېتىپ قالدى، ھەر تەرەپلەرگە يۈگۈردى، ھېچقانداق يەردىن نىجاتلىق تاپالمىدى. كۈن چۈش بولۇپ تومۇزنىڭ ھارارىتى، ئىسسىقىنىڭ شىددىتىدىن بۇ بىچارىنىڭ تېنىگە ئوت كەتكەندەك بولدى، تەشنالىق ئىستېلاسىدىن تىلى سۆسەن گۈلدەك قېتىپ قالدى. بۇ قان ئىچكۈچى باياۋاندا ھالاكەت گىردابىغا بېرىپ يەتتى.

ئاخىرى يىقىلىپ ياتتى. بۇ ھالەتتە باياۋان تەرەپتىن تەڭرىتائالا ھۆسـنـلاتاپەتتە قۇدرەت قەلىمى ئاۋايلاپ سىزغاندەك چىرايلىق بىر كېيىك كېلىپ دەرۋىش يىگىتنىڭ ئالدىدىن ئۆتۈپ، ئاستا مېڭىپ پات-پات ئۇنىڭغا قاراپ قويياتتى. ھەسەن كۆڭلىدە: «بۇ جايدا ياتقىنىمنىڭ نەتىجىسى ئاخىرى ئۆلۈمدۇر. ئەگەر ياخشىسى كېيىكنىڭ ئارقىسىدىن ئەگەشكىنىم ياخشىدۇر» دېگەنلەرنى ئويلىدى. پۈتىنى كۆتۈرۈشكە مادارى يەتمىسىمۇ تەقدىرنىڭ ھۆكمىگە رازى بولۇپ، تەڭرىتائالا يولىغا تەۋەككۈل قىلىپ كېيىكنىڭ ئارقىسىدىن ماڭدى. كېيىك شامالدەك تېز يۈرەتتى. يىگىتمۇ ئۇنى كۆزىدىن يىتكۈرمەي ئىز قوغلاپ ماڭدى. ئۇچ پەرسەگ يول يۈرگەندىن كېيىن، كېيىك نەزەردىن غايىب بولدى، يىراقتىن بىرنەچچە تۈپ دەرەخ كۆرۈندى. يىگىت مەگ بىر مۇشەققەت بىلەن ئۆزىنى ئۇ گۈزەل ۋادىغا يەتكۈزدى. باغلار ئىچىدىكى دەرەخلەر گۈزەل پەرىلەرنىڭ قامىتىدەك يۇمران، ھاۋاسى كىشىنىڭ ياشلىق باھارىنى ئويغاتقۇدەك دەرىجىدە سالقىن ۋە ئارامبەخش ئىدى. باغنىڭ ئوتتۇرىسىدا تېخى سۈپسۈزۈك بىر كۆل بار ئىدى. ھەسەن بۇ جايغا

يېتىپ كېلىپ گۈللەرنى تاماشا قىلىپ، كۆل سۈيىدىن ئىچىپ گۈلدەك ئېچىلىپ يايرىدى. تەڭرىتائالاغا يۈز مىڭ شۈكرىلەر ئېيتىپ دەرەخ سايىسىدە ئارام ئېلىشقا قوپتى. بىرنەچچە قەدەم ئالدىغا مېڭىۋىدى، قومۇشتىن ياسالغان بىر ئۆينىڭ ئالدىدا ئوت يېنىپ تۇرغانلىقىنى كۆردى. ھەسەن «ئۆينىڭ ئىگىسى پەيدا بولۇپ قالار» دەپ ئويلاپ بىرەر سائەت تەخىر قىلىپ تۇردى. ھېچكىم كۆرۈنمىدى. ئۇ ئامالسىز ئۇ يەردىن ئۆتۈپ يەنە بىرنەچچە قەدەم يول يۈردى. باغنىڭ ئوتتۇرىسىدىكى چىمەنلىكتە بىر ئېسىل سۇپا تۇرغانلىقىنى، سۇپىنىڭ ئۈستىدە بىر ئاي يۈزلۈك نازىنىن ئولتۇرغانلىقىنى كۆردى. قىزنىڭ كىيىملىرىنى چاڭ-توزان باسقانىدى. ئۇزۇن چاچلىرى رۇخسارىنى يېپىپ تۇراتتى. سەرۋىدەك قەددى ھەسرەتتىن مەجنۇنتالدەك ئېگىلگەنىدى. نەرگىس گۈلى سىياقىدىكى كۆزلىرىنى تاقەتسىزلىك ئوتى ۋە غەم-قايغۇ ئۇچقۇنلىرى قاپلىغانىدى.

بېيىت:

شېرىن لەۋلەر ئېلىگە شاھى خۇبان،
لېۋى ئاشىقلىرى سەۋرىنى بۇزغان.
ئېلىپ تىنچۇ ئارامىلىقنى زامانىدىن،
سالاھ ئەھلىنى قىلغان بىر يولى قان.

ھەسەنگە يولباشچى بولغان كېيىك بۇ قىزنىڭ ئالدىغا كېلىپ يانقانىدى. قىز كېيىكنىڭ دۇمبىسىنى سىلاپ ئولتۇراتتى. يەنە بىر تەرىپىدە ئىككى يۈزى كېچە ئاسمىنىدەك قاپقارا بىر مومايى ياتاتتى، ئۇنىڭ ماڭلىيىغا چاچ ئەمەس، بەلكى تال-تال قورۇقلار چۈشكەنىدى، قامىتى يادەك ئېگىلگەنىدى.

بېيىت:

قۇرۇق جىسمىدا يوق بىر زەررىچە نەم،
تىزىدا كۈچ، تېنىدە ماغدۇرى كەم.

كېسەل قىيناپ قوشۇمىسى تۇرۇلگەن،
ئازاب-ئاغرىقتىن ئاغزى چىڭ پۇرۇلگەن.

شۇ ھالىتىدە ئۇ گويا بايلىق ئۈستىنى بېسىپ ياتقان يىلانغا ياكى گۈلنىڭ يېنىدا كۆزەتچىلىككە قويۇلغان تىكەنگە ئوخشايتتى. ھەسەن يېقىنراق كېلىپ ئۇ كېسەل ئايالنى كۆرۈپ ھەيران بولدى. قىزنىڭ نەزىرى تۇيۇقسىز ھەسەنگە چۈشۈپ قالدى. نازلىق بىر قاراش بىلەن سەۋر ھوشىنى يوقىتىپ قويغان ھەسەننىڭ دىل خامىنىغا كۆز يۇمۇپ-ئاچقۇچە ئوت قويۇپ ئۆنى ئۆزىگە ئاشىقى بىقارار قىلدى. بىچارە ھەسەن پەرىشان بولۇپ، جۇنۇنلۇق مەيدانىدا شەيدالىق ناغرىسىنى ساداغا كىرگۈزۈپ، تىلىنى بۇ كەلىمىگە كەلتۈرۈپ ئىدا قىلدى.

بەيىت:

ئۇردى ئىشقىڭ پەنجىسى، يىرتىلدى تەقۋارلىق تونۇم،
بىر نەزەرگە كەتتى قولدىن بىر ئەسىرلىك تائەتىم.

قىز ئۆزىنىڭ مۇشۇك-ئەنبەر چاچلىرىغا بۇ يىگىتنىڭ چەمبەرچاس باغلىنىپ قالغانلىقىنى سېزىپ، يۈزىگە دەرھال نىقاب تارتتى. ھەسەننىڭ كۆزىگە دۇنيا شۇ ھامان قاراڭغۇلاشقاندەك كۆرۈنۈپ، كۆز چاناقلىرىدىن قانلىق ياشلىرىنى ئاققۇزدى، سېرىق تۇپراققا ئۆزىنى ئېتىپ، دوملانغان ھالدا مۇنداق پەريات قىلاتتى.

رۇبائىي:

ئاچ يۇزۇڭنى مەن ساڭا جانۇ كۆڭۈلدىن ئىنتىزار،
شولا ئالدىدا گويا پەرۋانىلەردەك زار-زار.
چاڭقىغانلارنى سۇدىن قىساق ساخاۋەتتىن ئەمەس،
ئاي نۇرىدىن مەھرۇم ئولسا تۇنده كارۋان يول ئازار.

ربۇايەتچىلەر ھېكايىسىنى مۇنداق داۋاملاشتۇرىدۇ:

ھەسەن قىزنىڭ جامالىغا مەھلىيا بولۇپ قالدى، ئەھۋالىدا كۆپ ئۆزگىرىشلەر بولدى. بۇ ئاجىزە مومانىڭ نەزىرى ھەسەنگە چۈشكەن ھامان ئۇمۇ بۇ يوچۇن يىگىتنىڭ ئەھۋالىنىڭ نېمە بولغانلىقىنى بىلدى. ئۇ ھەسەنىنىڭ ئالدىغا كېلىپ:

— ھەي يىگىت، ئەھۋالىڭ بىردەمدىلا ئۆزگىرىپ، دىل ھەم دىنىڭنى قولۇڭدىن چىقىرىپ قويدۇڭ، شۇنچە زارىققۇدەك قانداق ئىشلار بولدى؟ — دەپ سورىدى.

ھەسەن بۇ سۆزنى ئاڭلاپ زار-زار يىغلاپ:

— ھەي، مېھرىبان ئانا، مەن بىر مۇساپىرمەن. سەرگەردانلىقتا مۇشۇ ماكانغا كېلىپ بۇ رەنانىڭ ئىشقىغا باغلىنىپ قالدىم. تەقدىرتائالانىڭ ھەققى-ھۆرمىتى ئۈچۈن مەن غېرىبنىڭ ھالىغا يەتكىن، ئۆرتىنىۋاتقان دىلىمنىڭ ئىلاجىنى قىلغىن. ئۇ جاپاكارغا ئېيتىپ قويغىن، ماڭا ئوخشاش ئىشق مۇپتىلالىقىدا زار بولغان غېرىپ بىچارىگە رەھىم قىلىپ بىر نەزەر سېلىپ قويۇش بىلەن كۆڭلۈمنى يەنە بىر قېتىم خۇرسەن قىلسۇن، — دېدى.

موماي:

— ھەي بىچارە، ھەي سەۋدايى، كۆڭۈل قۇشۇڭ بۇ گۈل يۈزلۈكىنىڭ خۇش پۇراقلىق چېچىغا ئەسىر بولۇپ، ئەقىل گۈلۈڭ ئوتلۇق ئىشق بىلەن دىماغ گۈلزارىڭدىن تۆكۈلۈپتۇ. قېنى قولۇڭدىن كەلسە ئۆزۈڭنى بۇ دەرد-بالادىن خالاس قىلىپ، ھىجران قىرغىقىدىن نىجات ساھىلىغا يەتكىن. ئىشقىنىڭ كۆچىتى كۆڭۈل زىمىنىڭدا تېخى يىلتىز تۇتماپتۇ. ئەڭ ياخشىسى ئۇنى كېسىپ تاشلىغىن، بولمىسا بۇنىڭدىن سەۋدالىق ئاغرىقىدىن باشقا پايدا كۆرۈلمەيدۇ. ئۇنىڭ ئىشقىغا مۇپتىلا بولغىنىڭ بەكمۇ قىزىق! چۈنكى، ئۇ ساپ چىمەنلىكتە كۆكلەمزار بولغان قىزىلگۈل ھەم سەرۋى كۆچىتى. ئۇ ئىشق غېرىقىدىن بېشىنى تارتقان. ئۇنىڭ ئىسمى گۆھەر، گويا سەدەپ ئىچىدە پاكىز ساقلانغان گۆھەرنىڭ ئۆزى! ھېچقانداق نەرسە ئۇنى بۇلغىيالمىغان ئەمەس. ئۇ كېچىنى تەقدىرتائالاغا ئىبادەت

قىلىش، كۈندۈزىنى روزا تۇتۇش بىلەن ئۆتكۈزىدۇ. تائەت-ئىبادەتتىن ئازراقمۇ خالىي ئەمەس. ئۇنىڭ ئانىسى بۇ دۇنيا ئەھلىگە بولغان نەپرىتى تۈپەيلىدىن بۇ بۇلۇڭنى ماكان قىلىپ، ئىلىم ۋە ئىبادەتنى ئازادلىق مەيدانغا سەرۋى كۆچىتىدەك تىككەندۇر، تەۋەككۈل مەيخانىسىدىن قۇدرەت ساقىيسىنىڭ قولىدىن مۇۋەپپەقىيەت شارابىنى ئىچكەندۇر. بۇ قىزنىڭ ئۈمىد ۋىسالىغا كۆز تىكىپ سەۋدالىق ئىزىدىن يۈرمەك پايدىسىزدۇر. بۇ بىھۇدە خىيالنى بېشىڭدىن چىقىرىۋەت، ـــ دەپ كۆپ نەسىھەت قىلدى.

ھەسەن:

ـــ ئەي مېھرىبان ئانا، سىنىڭ ماڭا كۆپ خەير-ئىھسان قىلىپ ھەم كۆڭۈل بۆلۈپ، مېنى نىجاتلىق يولىغا يېتەكلەۋاتقانلىقىڭنى بىلىمەن. مەن بىر غېرىب، ئىشق غوۋغاسىدىن بىخەۋەر، تۇرمۇش ھادىسىلىرىنىڭ ياخشى-يامىنىدىن غاپىل. بۇ رىقابەتلىك زامانىدىن سۆسەندەك ئازاد ئىدىم، تەقدىرنىڭ قولى ياقامدىن تۇتۇپ، دىلرەبالىق ساھىلىغا ئەكىلىپ، ئىشق زەنجىرىنى بوينۇمغا سالدى. ئەمدى مەن تۇرمۇشنىڭ غەم-قايغۇ ۋە ياكى شادىمانلىق دېگىنىنىڭ قايسىسىنىڭ سالمىقى چوڭ ئىكەنلىكىنى بىلمەيمەن، ئىشقىلىپ قانداقلا بولمىسۇن تەڭرى ئۇچۇن رەھىم قىلىپ مەقسىتىمگە يەتكۈز، ـــ دېدى.

ـــ ھەي دەرۋىش، ئەگەر مۇرادىڭ ھاسىل بولۇپ، گۆھەرنى قولۇڭغا كىرگۈزۈشنى ئويلىساڭ مەسلىھەت يۈزىسىدىن بىر بۇلۇڭغا بېرىپ بىرنەچچە كۈن تائەت-ئىبادەتكە مەشغۇل بول. ھېچكىم بىلەن ئارىلاشما، ئۇ قىزنىڭ ئانىسى سېنى بۇ تەرىقىدە كۆرگەندىن كېيىن، ئۆزىدەك دەرۋىش سىياق كىشىدىن گۇمان قىلماي، ساڭا ئېجىل بولۇشى مۇمكىن، مۇشۇ ئۇسۇل بىلەن مۇرادىڭ ھاسىل بولسا ئەجەب ئەمەس، ـــ دەپ جاۋاب بەردى مومای.

ھەسەن مومايىنىڭ دېگىنى بويىچە بىر بۇلۇڭغا بېرىپ جاينامازنى سېلىپ تائەتكە مەشغۇل بولدى. لەيلى ئارزۇسىدا رىيازەتنى ئۆزىگە مەجنۇندەك ھەمدەم قىلىپ، ھەر دائىم تەسۇى

سىيرەتتى. ئۇزاق ئۆتمەي ئۇ ئورۇقلاپ بىر تېرە، بىر ئۈستىخان بولۇپ قالدى.

بىر كۈنى قىزنىڭ ئانىسى مومای بىلەن بىرگە ئەتراپىنى سەيلە قىلىپ يۈرەتتى، ھەسەننىڭ تائەتگاھىغا كېلىپ يوچۇن بىر يىگىتنىڭ مۈشەققەت دەستىدىن ئورۇقلاپ پانۇستەك بولۇپ قالغانلىقىنى كۆردى. دەرۋىش ئايال ھەسەننىڭ ئەھۋالىغا ئىچ ئاغرىتىپ مومايدىن:

— بۇ غېرىب قاچاندىن بېرى بۇ جايدا ئىبادەتتە ئولتۇرۇۋاتىدۇ؟ بىز بۇنىڭدىن بىخەۋەر ئىكەنمىزغۇ؟ — دەپ سورىدى.

مومای دەرۋىشلىك دەپتىرىنى ۋاراقلاپ:

— ئەي دەرۋىش، بۇ يىگىت تەخمىنەن ئالتە يىل ئىلگىرى بۇ يەرگە كەلگەن. ئۇ ئاتا-ئانىسىدىن ئايرىلىپ كۆرسەتكەن بىر پەرىشتە ئىكەن. ئەگەر پۈتۈن ئالەمدىن ئىزدەپ كۆرسەڭمۇ بۇ يىگىتتەك سادىق مۇسۇلماننى تاپالمايسەن. ئەگەر سۆزۈمگە ئىشىنىپ قىزنىڭنى بۇ يىگىتكە مۇناسىپ كۆرسەڭ قانداق ياخشى بولاتتى-ھە! — دېدى.

دەرۋىش ئايال:

— ئەگەر قولۇڭدىن كەلسە ئامالىنى قىلىپ، ئۇ يىگىتنىڭ رازىلىقىنى ئېلىپ بۇ ئىشنى ۋۇجۇدقا چىقارغىن، — دېدى.

مومای:

— قۇدرىتىمنىڭ يېتىشىچە كۈچەپ بۇ ئىشنى ئورۇنداشقا تىرىشىمەن، — دېدى ۋە دەرۋىش ئايالدىن ئايرىلىپ ھەسەننىڭ يېنىغا بېرىپ، يارنىڭ ۋىسالىدىن خەۋەر يەتكۈزۈپ، ئۇنى ھاياجانغا سالدى. ھەسەن بۇ خۇش خەۋەرنى ئاڭلىغان ھامان قەلبى ئۆركەشلەپ، قىن-قىنىغا پاتماي كەتتى. مومای مىننەتدارلىق يۈكىنى يەنە ھەسەننىڭ بوينىغا ئارتىپ قويۇپ، دەرۋىش ئايالنىڭ ئالدىغا كېلىپ ئۇنىمۇ مىننەتدار قىلىش ئۈچۈن:

— ئۇنى يۇز مىڭ ھىيلە ئەپسۇن بىلەن رازى قىلدىم، — دېدى. ساددا دەرۋىش مومائىنىڭ سۆزىنى راست دەپ بىلىپ، خۇشاللىق بىلەن توي جابدۇقلىرىنى تەييارلاپ، گۆھەرنى ياخشى

پەيتتە ھەسەنگە تويلاپ بەردى. ئۇ ھالى خاراب ئاشىق مەھبۇبىنىڭ ۋىسالىدىن گۈلدەك ئېچىلىپ، خۇشاللىقتىن يايراپ، بەختتىن مەست بولۇپ، كونا كىيىمىنى تاشلاپ يېڭى كىيىملەرنى كىيىپ چاچلىرىنى تۈزەشتۈرۈشكە مەشغۇل بولدى. قۇشلار چىمەنزارلىقنى نەغمە-ناۋا بىلەن پۈركەپ پۈتكۈل ئالەمگە ئۆز ئاۋازىنى ياڭراتتى. باغ بەزمىچىلىرى ئىستىراھەت ياستۇقىغا باش قويۇپ پاراغەتتە بەزمە قىلىشتى. نەرگىس كۆزەتچى بولدى، زۇمرەت گۈلشەنلىك ئالىمىنىڭ مەستلىرىنى ئاسراش ئۈچۈن قويۇلدى، كېلىن بىلەن ئوغۇل گۈل بىلەن بۇلبۇلدەك ئۈچرىشىپ مەھەللىنى خالىي قىلىپ بىر-بىرىنىڭ قوينىغا كىرىپ ئارزۇ-ئارمانلىرىنى ھاسىل قىلدى.

ئەلقىسسە، ھەسەن ئۆزۈن مۇددەت خۇشال-خۇراملىق بىلەن ئۇشبۇ چىمەنزاردا ئۆمۈرنىڭ پەيزىنى سۈرىدى. ئاندىن كېيىن ئۆزىنىڭ ۋەتەن دىيارىنى ئارزۇ قىلىپ دەرۋىشتىن رۇخسەت ئېلىپ گۆھەر بىلەن بىرلىكتە ئۆز شەھرىگە سەپەر قىلدى.

ھەسەننىڭ ئۆز شەھرىگە سەپەر قىلىپ ۋەزىرنىڭ قولىغا چۈشۈپ قالغانلىقى، گۆھەرنىڭ پاكلىق پەردىسى ئىچىدە سالامەت قېلىپ ۋەزىردىن قۇتۇلغانلىقى

رىۋايەتچىلەر مۇنداق ھېكايە قىلىدۇ:

ھەسەن دەرۋىشتىن رۇخسەت ئېلىپ، گۆھەر بىلەن كۆپ مۇساپىلەر بېسىپ بىرنەچچە كۈندىن كېيىن بىر شەھەرگە ئۇلاشتى. بۇ شەھەرنىڭ پادىشاھى ناھايىتى قەبرى بولغاچقا ئۆزىنىڭ ئىشەنچ ئىختىيارىنى كىشىلەرگە توختىماي زۇلۇم سالىدىغان بىر زالىم ۋەزىرنىڭ قولىغا تاپشۇرغانىدى. ئۇنىڭ خەقلەرگە جەبىر قىلىشتىن ئۆزگە ئىشى يوق ئىدى.

قازارا، هەسەننىڭ ئوزۇقى تامام بولغانىدى. ئۇ بۇ زۆرۈرىيەت ۋەجىدىن بىر سارايدىن ئۆي ئېلىپ گۆھەرنى ئولتۇرغۇزۇپ، ئوزۇق ئوچۇن كۆپ تىرىشىپ كۆردى، ئەمما ھېچ ئامالى بولمىدى. گۆھەر ھەسەننىڭ پەرىشانلىقتىن قۇتۇلۇشى ئۇچۇن بىر كۇن ئولتۇرۇپ يەتتە خىل رەڭدىكى يىپەكتىن بىر رومال توقۇپ «بۇ رومالنى بازارغا ئاپىرىپ سېتىپ ئوزۇق ئېلىپ ۋەتىنىڭگە سەپەر قىل» دەپ ئۇنىڭ قولىغا تۇتقۇزدى. ھەسەن رومالنى بازارغا ئاچىقتى. خالايىق رومالنىڭ ئەتراپىغا ئولاشتى. چۇنكى ئۇلار شۇ چاغقىچە كىشىنى تاڭ قالدۇرىدىغان بۇنداق ئېسىل مالنى كۆرمىگەنىدى. بۇ سەۋەبتىن مالنىڭ خېرىدارى كۆپ بولۇپ، باھاسى يۇقىرىلاپ-يۇقىرىلاپ ئاسمان پەلەككە تاقاشقۇدەك بولدى. ئاقىۋەت بۇ ۋەقەدىن ۋەزىر خەۋەردار بولۇپ مۇلازىملىرىغا ھەسەننى رومال بىلەن بىرگە ئەكېلىشنى بۇيرۇدى. ھەسەن ئوردىغا كەلدى، ۋەزىرمۇ رومالنى كۆرۈپ تەئەججۇپلىنىپ:

— بۇ رومال قولۇڭغا نەدىن چۇشتى؟ — دەپ سورىدى. ھەسەن گەپ قىلماي تۇرۇۋالدى. شۇ ئەسنادا ھەسەننىڭ ئەھۋالىدىن خەۋەردار بىر مۇلازىم گۆھەرنىڭ ۋەقەسىنى بايان قىلدى، ئۇ دىيانەتسىز نائىنساپ ئۇ گۇل يۇزلۇكنىڭ تەرىپىنى ئاڭلاپ ئۇنىڭغا غايىبانە ئاشىق بولدى.

ۋەزىر:

— بۇ رومالنى خەزىنەمدىن ئوغرى ئالغانىدى، تا ھازىرغىچە ئۇ ئوغرىنى ئىزدەپ يۇرەتتىم، مانا ئەمدى بۇ ئوغرى ئۆز ئايىغى بىلەن بۇ يەرگە كېلىپتۇ، — دەپ بىچارە ھەسەننىڭ بوينىغا تاقاق، پۇت-قولىغا زەنجىر سېلىپ ئۇنى زىندانغا تاشلاشنى بۇيرۇدى. ئاندىن بىرنەچچە مۇناپىق مۇلازىمنى «گۆھەرنى ھاقارەت بىلەن سۆرەپ ئەكېلىڭلار» دەپ بۇيرۇدى. ئۇلار بېرىپ بىچارە گۆھەرنىڭ بوينىغا تۆھمەت يۇكىنى ئارتىپ يۇز مىڭ خارلىق بىلەن يالاڭ ئاياغ ھالدا چېچىدىن تۇتۇپ سۆرەپ ۋەزىرنىڭ ئۆيىگە ئەكىردى. ھەرقانداق ئەر-

ئايال ئۇنى بۇ هالدا كۆرسە ئىختىيارسىز رەھمى كېلىپ زار-زار يىغلايتتى. ھەممە خەلق قاتتىق ھەيران بولۇپ «بۇ پاك تەبىئەت ئايالدىن بۇنداق بولمىغۇر ئىش ۋۇجۇدقا كەلمەيدۇ» دېيىشەتتى. گۆھەر دەرد-ئازاب ۋە تەنھالىق ئەلىمىدىن بولۇپمۇ ھەسەننىڭ ئوتلۇق پىراقىدىن ئاھ ئۇرۇپ كۆڭۈل كۆزىدىن قانلىق ياشلىرىنى مارجانەك تۆكەتتى. كۇن نۇرى غەرب ئاسمىنىغا يوشۇرۇنۇپ كېچە زۇلمىتى ئۇپۇقتا يېيىلدى. كېچە بولغان ھامان ۋەزىر گۆھەرنى ئەيش-ئىشرەت قىلىمەن دەپ بىر ئۆيدە مەخپىي قويۇپ قويغانىدى. ئەمما ۋەزىر ئۇخلاپ قېلىپ ۋاقتىدا كېلەلمىدى.

بۇ شەھەردە ھەيىارلىقتا كامىل بىر يىگىت بار ئىدى. ئۇ ۋەزىرنىڭ بىر كېنىزىكىگە ئاشىق ئىدى، ھەمىشە شۇ كېنىزەكنىڭ پىراقىدا يىغلايتتى. قازارا، شۇ كۇنى ئاخشام ئۇ بىتاقەت بولۇپ ئۆيىدىن چىقىپ قەسىرنىڭ ئاستىغا كەلدى، بىر كەمەندىنى چىقىرىپ ئۇچىغا بىر تاشنى باغلاپ قەسىرنىڭ كۇنگۇرەسىگە ئاتتى. كەمەندە بەند بولۇپ ھەييار يىگىت ئۇنىڭغا ئېسىلىپ قەسىر تېمىغا يامىشىپ چىقماقچى بولدى. گۆھەر كەمەندىنىڭ ساداسىنى ئاڭلاپ قېلىپ ئۆيدىن چىقتى ۋە بىر كىشىنىڭ كەمەندىنى باغلاپ قەسىرگە چىقماقچى بولۇۋاتقانلىقىنى قەسىر تۆپىسىدىن كۆرۈپ: «ھەسەن مېنى قۇتقۇزۇش ئۈچۈن كېلىپتۇ» دەپ گۇمان قىلىپ، ئاۋازىنى سەل چىڭراق چىقىرىپ: «ھەي ۋاپادارىم، مەن گۆھەر» دەپ ۋارقىراپ كەمەندىنى تۇتقىنىچە ئۆزىنى پەسكە تاشلىدى. يىگىت گۆھەرنىڭ چۇشكىنىنى كاتتا دۆلەت بىلىپ يۇزىنى كۆرسەتمەي قولى بىلەن ئۇنىڭغا ئىشارەت قىلىپ سەھرا يولىغا راۋان بولدى. گۆھەرمۇ نازۇك بەدەن ھەم ئاشۇ يالاڭ ئاياغلىرى بىلەن ئوت-خەشەك ئۇستىدە يېرىم كېچىگىچە يول يۇرۇپ ئاخىرى چىدىيالماي يەرگە ئۆزىنى تاشلىدى ۋە: «ھەي ھەسەن، ئازراق توختىغىن، دېمىمىنى ئېلىۋالاي» دەپ پەرياد قىلدى. ھەييار يىگىت سىرنىڭ ئېچىلىپ قېلىشىدىن ئەنسىرەپ ئاۋازىنى چىقارماي يولنىڭ بىر چېتىدە سەل دەم ئېلىۋالدى، ئاندىن يەنە گۆھەرگە ۋەزىرنىڭ ۋەھىمىسىدىن

ئاگاھلاندۇرۇش بېرىپ قايتىدىن سەپەرگە ئاتلاندى. گۆھەرمۇ نائىلاج ئەگىشىپ ماڭدى. تاڭ يورۇغاندا گۆھەر ئۇ يېگىتنىڭ دىدارىغا قاراپ يوچۇنلا بىر كىشىنى كۆرۈپ ئەرۋاھى ئۇچتى. ئۆز-ئۆزىگە: «بۇ نېمە ئىش؟ بۆرىدىن قۇتۇلۇپ يولۋاسقا تۇتۇلۇپتىمەن، بالا قايىنىمدىن قۇتۇلۇپ يەنە جاپاكار پەلەكنىڭ سالغان تۇزاقلىرىغا دەسسەپتىمەن» دېدى.

ئەلقىسسە، ئۇ غايەت قايغۇرۇپ، بۇ ئۆرتىگۈچى پەلەكنىڭ جەبىرىدىن يىغلىغان كۆتۈرۈپ مۇسقار دېۋە[1] دەك نالە قىلاتتى، ئاقۇتىنىڭ نېمە بولىدىغانلىقىنى بىلمەيتتى. دەل شۇ چاغدا بايىاۋان تەرەپتىن توپا-چاڭ ئۆرلەپ، ئارقىدىنلا تۆگە مىنگەن بىر كىشى پەيدا بولدى. ھەييار يېگىت ئۇ كىشىنى ۋەزىر دەپ گۇمان قىلىپ گۆھەردىن ئۈمىدىنى ئۈزۈپ بەدەر تىكىۋەتتى. تۆگە مىنگەن ئۇ كىشى گۆھەرنىڭ شۇ ھالدىكى گۈزەل ھۆسنىنى كۆرۈپ:

— ھەي پەلەكنىڭ قۇياشتەك نۇرلۇق گۈلى، سەن قايسى گۈلىستان ياكى قايسى بوستاندىن؟ نە سەۋەبتىن بۇ ھالاكەتلىك بايىاۋاندا تېنەپ يۈرىسەن؟ — دېدى.

گۆھەر ئامالسىز قېلىپ بولغان ۋەقەلەرنىڭ ھەممىسىنى باشتىن-ئاياغ سۆزلەپ بەردى. تۆگىلىك كىشى خۇشال بولۇپ گۆھەرنى تۆگىگە مىندۈرۈپ بايىاۋانغا يول ئالدى. گۆھەر چىن كۆڭلىدىن ئاللاغا مۇناجات قىلىپ: «ئىشق مەيخانىسىدا يۈرگۈچىلەرنىڭ ھەققى-ھۆرمىتى ئۈچۈن پاكلىق پەردىسى نامەھرەملەرنىڭ نابابلىقىدىن بۇلغاتقۇزمىغىن، ھەسەن زىندانىدا تۇرۇۋاتقان مۇشۇنداق جۇدالىق پەيتىدە ئۇنىڭ ئالدىدا يۈزۈمنى يورۇق، كۆزۈمنى روشەن قىلغىن» دەپ نالە قىلاتتى.

ھەييار يېگىت تۆگە مىنگەن كىشىنىڭ ۋەھىمىسىدىن قورقۇپ بىر بۇلۇڭغا قېچىپ بېرىپ يوشۇرۇنۇۋالغانىدى، ئەمدىلىكتە ئۇ تۆگە

---

[1] مۇسقار دېۋە — ئەپسانىلەردىكى يۈزى ئادەمسىمان، بەدىنى قۇشقا ئوخشىشالايدىغان دېگىز دېۋىسى.

مىنگەن كىشىنىڭ ۋەزىر ئەمەسلىكىنى بىلىپ قېلىپ ئۇنىڭ ئارقىسىدىن يۈگۈرۈپ بىرنەچچە رەت ۋارقىراپ ئۇنى چاقىردى. بىراق تۆگىلىك ئۇنىڭغا ئازراقمۇ ئېتىبار قىلماي تۆگىسىنى چاپسان ھەيدەپ كۆزدىن يىتتى. ھەييار يىگىت مېھرىنى ئۇزمەي ئۇلارنىڭ ئارقىسىدىن تاپاندىاپ ماڭدى. ئەتىسى ۋەزىر گۆھەرنىڭ غايىب بولغانلىقىدىن خەۋەر تېپىپ، بارلىق چاپارمەنلىرى بىلەن ئاتلىنىپ ئىز قوغلاپ يۈرۈپ ئاخىرى بايا‌ۋانغا كەلدى ۋە بىر ھىيلىگەر يىگىتنىڭ مايماق دەسسەپ كېتىپ بارغانلىقىنى كۆردى. ۋەزىر گۈمانسىراپ ئادەم بۇيرۇپ ئۇنى ئىككى قولىدىن مەھكەم باغلاپ ئالدىغا كەلتۈردى ۋە گۆھەرنى سوربدى. ھەييار يىگىت يالغان سۆزلەشكە پېتىنالماي ۋەقەنىڭ راستىنى دېيىشكە مەجبۇر بولدى. بەتبەخت ۋەزىر ھەييار يىگىتنى ئاتقا مىندۈرۈپ تۆگىلىكنىڭ ئارقىسىدىن قوغلاپ ماڭدى ھەم ئۆز چېگرىسىدىن چىقىپ باشقا بىر ۋىلايەتكە بېرىپ قالدى.

قازارا، ئۇ ۋىلايەتنىڭ پادىشاھى شىكارغا چىققانىدى، بىر تۆگىلىك كىشىنىڭ ئاجايىپ گۈزەل بىر نازىنىنىنى ئارقىسىغا مىندۈرۈپ بايا‌ۋان تەرەپتىن كېلىۋاتقانلىقىنى كۆردى. تۆگىلىك كىشى:

— بۇ مېنىڭ خوتۇنۇم، ئۆز ۋىلايىتىمدىن سەپەر قىلىپ بۇ ۋىلايەتكە يېتىپ كەلدىم، — دەپ تۇرۇشىغا توپا-توزان كۆتۈرۈلۈپ ئارقىدىنلا ۋەزىر ھەم ھېلىقى ھەييار يىگىت يېتىپ كېلىپ بۇ ئەھۋالنى كۆردى. ۋەزىر:

— ئەي پادىشاھىئالەم، بۇ خوتۇن مېنىڭ كېنىزىكىم، ئۇ بۇ تۆگىلىككە ئاشنا بولۇپ ھەرەمدىن ئاخشام قېچىپ كەتكەنىدى، ئەمدى ئىككىسى بىرلىشىپ قېچىپ بۇيا‌قا كېلىپ قاپتۇ، مەن ئۇنىڭ بۇ قىلمىشىدىن خەۋەر تېپىپ ئىز قوغلاپ كەلدىم، پادىشاھىئالەم ئىلتىپات قىلىپ ئۇنى ماڭا قايتۇرۇپ بېرىڭ، — دېدى. بۇ چاغدا ھەييار يىگىتمۇ سۆز باشلاپ:

ـــ ئەي پادىشاھىم، بۇ ئايال مېنىڭ خوتۇنۇمدۇر، بۇ كىشى ۋەزىردۇر، ئۇ ئايالىمغا ئاشىق بولۇپ قېلىپ ئۇنى زورلۇق بىلەن قولۇمدىن تارتىۋېلىپ ھەربىمدە مەھبۇس قىلىپ ساقلىدى، قولۇم قانچە قىلسامۇ ئۇنىڭ ياقىسىغا يەتمىدى. بىرنەچچە ۋاقىت چىداپ يۈردۈم، ئاخىرى بىر كېچىسى پۇرسەت تېپىپ خوتۇنۇمنى قەسىردىن چۈشۈرۈپ ۋە ئۆلايەتتىن قېچىپ بايا ۋاپلاردا دوقۇرۇپ كېتىۋاتسام تۈيۇقسىزدىن ماڭا تۆگىلىك ئوغرى پەيدا بولدى. خوتۇنۇم پىيادە يۈرۈشكە چىدىمايا يولدا يىقىلىپ قالغانىدى. مەن سادىلىقىمدىن بۇ ئوغرىنى سالىھ ئەلەيھىسسالامدەك مەرد كۆرۈپ «خوتۇنۇمنى تۆگەڭگە مىندۈرۈپ بىزنى بۇ ھالاكەتتىن نىجاتلىققا چىقارساڭ» دەپ ئۆتۈندۈم. بۇ تۆگىلىك ئايالىمنى تۆگىسىگە مىندۈرۈپلا قۇيۇندەك چاپتى، پېقىر پىيادە ئىدىم، ئۇنىڭ بىلەن تەڭلىشەلمىدىم. نائىلاج پىغانىم ئۆرلەپ ئارقىسىدىن تاپانداپ مېڭىپ ئاخىرى ئۇلارنى بۇ يەردىن تاپتىم، شاھىم، ئەمدى ئىنساپ، ئەدلى-ئادالەت بىلەن بۇ دەۋايىمنى ھەقدادىغا يەتكۈزسىلە، ـــ دېدى.

پادىشاھ بۇ ئۇچ ئادەمنىڭ سۆزىدىن ھەيرانلىققا چۆكۈپ بىر ئۇزۇن ئويلاپ ئاخىرى: «گۆھەرنى مەپىگە سېلىپ ھەرەمگە ئېلىپ بېرىڭلار، بۇ ئۇچ دەۋاگەرنى ھازىرچە زىندانغا تاشلاڭلار» دەپ پەرمان چىقاردى. پەرمان ئورۇندالدى. پادىشاھ ئەتىسى ئۆمىرالىرنى ئەتراپىغا جەم قىلىپ: «دەۋاگەرلەرنى زىندانىدىن بوشىتىپ ئوردىغا ھازىر قىلىڭلار» دەپ بۇيرۇدى. گۆھەرنى پەردىنىڭ ئارقىسىدا ئولتۇرغۇزۇپ سوراق باشلىدى. دەۋاگەرلەر ئۆزىنىڭ تۇنۇگۈنكى بايانىنى قايتا تەكرارلاشتى. پادىشاھ ئۇلارنىڭ سۆزىنىڭ قايسىبىرىگە ئىشىنىشنى بىلەلمەي ئۇلارنى يەنە زىندانغا تاشلىدى. گۆھەرنى ھەرەمگە ئەۋەتتى. كەچ كىرىشى بىلەن پادىشاھ ھەرەمگە كىرىپ بىر ئۆينى خىلۋەت قىلىپ گۆھەرنى ئالدىغا كەلتۈرۈپ ھەقىقي ئەھۋالنى ئۇنىڭدىن سوراپ بىلمەكچى بولدى، گۆھەر زار-زار يىغلاپ ئېرىنىڭ زىندانغا چۈشۈپ قالغانلىقىنى ۋە ئۆزىنىڭ بېشىدىن كەچۈرگەن

بارلىق كەچۈرمىشلەرنى پادىشاھقا بايان قىلدى، پادىشاھ مۇلازىملارنى بۇيرۇپ گۆھەرگە كىيدۈرۈپ ئۇنى ئالتۇن جابدۇقلار بىلەن بېزىدى. پادىشاھنىڭ ھۆسن-جامالدا بىر-بىرىدىن گۈزەل كېنىزىكى بار ئىدى. پادىشاھ ئۇلارنىمۇ گۆھەرگە ئوخشاش ياسىنىشقا بۇيرۇپ، گۆھەرنى ئۇلارنىڭ ئارىسىغا ئولتۇرغۇزۇپ ئۆينى غۇۋا قىلىپ ئارقىدىن دەۋاگەرلەرنى زىندانىدىن ئەكەلدى.

پادىشاھ:

— بۇ يەتتە خوتۇننىڭ ئارىسىدىن گۆھەرنى ئايرىپ چىقىڭلار، — دەپ بۇيرۇدى. ئۇلار تېخى گۆھەرنىڭ ھۆسن-جامالىغا ھەقىقىي كۆيگەن ئاشىقى شەيدالاردىن بولمىغاچقا، ھەربىر كېنىزەكنى ھەرقايسىسى گۆھەر دەپ خاتا تونۇپ بېرىدىن-بېرىدىن كېلىپ ئۇلارنىڭ ئېتىكىنى تۇتتى. دەۋاگەرنىڭ ھەقىقىتى پادىشاھقا مەلۇم بولدى. پادىشاھ ئۇلارنى يەنە زىندانغا تاشلىدى. ئەتىگىنى پادىشاھ ئادالەت تەختىدە ئولتۇرۇپ دۆلەت كاتتىلىرى ۋە مەملىكەت چوڭلىرىنى جەم قىلىپ دەۋاگەرلەرنى زىندانىدىن چىقىرىپ ئاخشام بولغان ۋەقەلەرنى ئۆمىرالىرىغا بايان قىلدى، ئاندىن يەنە كەسكىنلىك بىلەن: «تۆگىلىك كىشى بىلەن ھەييار يىگىتكە تەنبىھ بېرىڭلار، بەتبەخت ۋەزىرنىڭ بوينىغا تاقاق سېلىپ ھەسەنگە كىشى ئەۋەتىپ ئۇنى مۇشۇ يەرگە كەلتۈرۈپ بەرگۈچە زىندانغا قامىڭلار » دەپ پەرمان قىلدى. ۋەزىر ھەسەننى ھازىر قىلمىغۇچە قاماقتىن قۇتۇلۇش مۇمكىن ئەمەس ئىكەن دېگەن يەرگە يېتىپ ئاخىرى كىشى ئەۋەتىپ ئۇنى پادىشاھنىڭ ھۇزۇرىغا ھازىر قىلدى. پادىشاھ ناھايىتى ئادالەت بىلەن ھارامزادە ۋەزىرنى چۆچۈتۈپ، گۆھەرنى زىبۇزىننەت بىلەن ياساپ ئۇنى ھەسەنگە تاپشۇردى ۋە بۇ بىر جۈپ ۋاپادارلارغا خەزىنىدىن نۇرغۇن ئالتۇنلارنى ئىنئام قىلىپ، ئۇلارنى ئېيتىپ تۆگەتكۈسىز خۇشاللىققا چۆمدۈردى.

ئۇلارنىڭ ئىككىنچى نۆۋەت پەلەكتىن بىئارام بولۇپ، ئۇمىدسىزلىك ئوغىسىنى مۇراد جامىغا تۆككەنلىكى، گۆھەرنىڭ تىرىشچانلىقى ئارقىلىق لەھەڭ بالاسىدىن خالاس بولغانلىقى

كۆڭلى قارا پىتىنخورلارنىڭ قىلىدىغان ئىشى خەققە زۇلۇم سېلىشتۇر. بىچارە ھەسەننىڭ بەختىيار بېشى ئىككىنچى نۆۋەت بالا تېشىغا تېگىپ ھەر خىل تۇرمۇش ھادىسىلىرىنى كۆڭلى ئاتىنىڭ يالىدەك چېچىلىپ كەتتى. پاراكەندىچىلىك ۋە پەرىشانلىق يەنە يوپۇرۇلۇپ كەلدى. بۇنىڭ تەپسىلاتىنى رىۋايەتچىلەر مۇنداق بايان قىلىدۇ:

ھەسەن گۆھەرنى پادىشاھنىڭ ئادالىتى بىلەن قايتا قولىغا ئېلىپ بالايىئاپەتتىن خالاس تاپتى. گۆھەر بىلەن بىر مومايى قوشنا ئىدى، كېچىدە چىراغ يېقىش ئۈچۈن ياغ لازىم بولۇپ، بۇ ئىشقا ھەسەن ئۆزى يالغۇز بازارغا چىقتى. بىر جۇۋازخانىنىڭ ئالدىغا كېلىپ توۋلىدى، بىراق جۇۋازخانىغا كېچىدە ئىككى قېتىم ئوغرى كىرىپ ھەممە نەرسىلەرنى ئوغرىلاپ كەتكەچكە بۇنىڭغا چىدىمىغان جۇۋازچى ئوغرىنى چوقۇم تۇتىمەن دەپ تام تۆشۈكىدە پايلاپ يۇرەتتى. دەل شۇ چاغدا بايا دېگىنىمىزدەك ھەسەن كېلىپ جۇۋازچىنى چاقىرىپ قالدى. جۇۋازچى ئۇنىڭدىن نېمە ئۈچۈن كەلگەنلىكىنى سورىدى. ھەسەن ياغ ئېلىش ئۈچۈن كەلگەنلىكىنى ئېيتتى. جۇۋازچى چىراغ يېقىپ تۇنىكىدىن ياغ ئېلىپ ئۇنى ئۆلچەپ تۇرغاندا ھەسەننىڭ قولى ئۈشتۈمتۇت چىراغقا تېگىپ كېتىپ ئوتنى ئۆچۈرۈپ قويدى. جۇۋازچى ھەسەننى شۇ ئان ئوغرى دەپ گۇمان قىلىپ ئۇنىڭ ياقىسىدىن مەھكەم تۇتۇپ «ئوغرىنى تۇتتۇم، ئوغرىنى تۇتتۇم!» دەپ چۇقان كۆتۈردى. كىشىلەر ھەر تەرەپتىن كېلىپ ھەسەننى باغلاپ،

ئۇنى مىرشەپنىڭ قولىغا تاپشۇردى. مىرشەپ جۇڭازچىنىڭ دۇكىنىغا ئوغرى كىرگەنلىكىنى بۇرۇنلا ئاڭلىغانىدى، شۇڭا ھەسەننى ئوغرى چوقۇم مۇشۇ دەپ جەزملەشتۇرۇپ ھېچ گەپ-سۆزسىزلا ئۇنى تاياققا باستۇرۇپ ئاپىرىپ زىندانغىلا تاشلىدى. شۇر پېشانە ھەسەن تۇيۇقسىز كەلگەن بۇ پېشكەللىكتىن ئاھ ئۇرۇپ: «ئەي پاك تەڭرىم، بۇ قانداق قىسمەت؟! ھەر كۈنى بىر بالاغا يولۇقۇپلا تۇرىمەنمۇ؟!» دەپ تەڭرىتائالاغا كۆپ ناله قىلىپ، زىنداندا مەھبۇس بولۇپ ياتتى.

ئۇ تەرەپتىن بىتەلەي گۆھەر ئېرىنىڭ بېشىغا كەلگەن بالايىئاپەتتىن خەۋەرسىز ھالدا ئۇنىڭ يولىغا ئۇمىدۋار كۆزلىرىنى تىكىپ تۇراتتى، ھەسەندىن ھېچ خەۋەر بولمىدى. گۆھەر بىرنەچچە كۈن پاكلىق پەردىسىنىڭ سىرتىغا چىقمىدى، مۇساپىر بولغاچقا ھېچكىمۇ ئۇنىڭ ئەھۋالىنى سوراپ كىرمىدى. ئۇزۇن تۇنلەردە ھېچكىم ئۇنىڭغا ھەمراھ بولمىدى. بىرنەچچە ۋاقىت شۇ تەرىقىدە ئۆتكەندىن كېيىن ئۇ بىتاقەت بولۇپ تەۋەككۇل قىلىپ ھەسەننى ئىزدەشكە چۈشتى، كوچا-بازارلارنى ئايلاندى. قازارا، بىر كۈنى نەزىرى تۇيۇقسىز زىندان تەرەپكە چۈشۈپ ئېرىنىڭ ئوغرىلار قاتارىدا بوينىغا تاقاق، پۇت-قولىغا زەنجىر-كىشەنلەر سېلىنغان ھالدا غېرىبلىققا چۆكۈپ ئولتۇرغانلىقىنى كۆرۈپ قالدى، گۆھەر ئېرىنى بۇ ھالدا كۆرۈپ، ئۇنىڭ ئايىغىغا يىقىلىپ زار-زار يىغلىدى:

— ھەي ۋاپادارىم، نېمە سەۋەبتىن بۇ ئوقۇبەتلەر زەنجىرى بوينۇڭغا چۈشۈپ جىنايەتكار قاتارىدا ئولتۇردۇڭ؟ — دەپ سوردى گۆھەر.

ھەسەننىڭ كۆزى گۆھەرگە چۈشۈپ ھىجران ۋە زىندان ئازابىدىن تاراملاپ ياش تۆكتى، ئۆتكەن ۋەقەلەرنى بايان قىلدى. زىندان قاراۋۇللىرى بۇ ۋەقەنى كۆرۈپ مىرشەپكە خەۋەر بەردى. مىرشەپ گۆھەرنى ئالدىغا كەلتۈرۈپ ئۇ ۋەقەنى سوردى، گۆھەر

كەچۈرمىشلىرىنى بايان قىلدى. مىرشەپ گۆھەرنىڭ ھۆسنىگە باغلىنىپ:

ـــ ئەگەر بۇگۈن ئاخشام مەن بىلەن بىرگە بولساڭ، ھەسەننى قويۇۋېتىمەن، بۇنداق پەريادـپىغان قىلغىنىڭ بىكار، ـدېدى.

گۆھەر ئۇ شەرمەندىدىن بۇ سۆزنى ئاڭلىغاندىن كېيىن خاپا بولۇپ، ئۆيىگە كىرىپ ئۆز ئىچىدە «ئىسلام شەرئىتىگە ئەمەل قىلمىدىغان بىر قازىنىڭ قېشىغا بېرىپ ئەرزـھالىمنى ئېيتسام مۇشكۈلۈم بىلكى ئاسان ھەل بولغاي» دەپ ئويلاپ، قازىنىڭ خىزمىتىگە كىرىپ ۋەقەنى بايان قىلدى. قازىمۇ گۆھەرنىڭ جامالىغا مەپتۇن بولۇپ مىرشەپ قويغان تەلەپنى قويدى. گۆھەر لېۋىنى چىشلەپ، ئۆزۈن ئويلاپ ئاخىرى ئەقىلىنىڭ دەرھال يارـيۆلەك بولۇپ مەسلىھەت بېرىشى نەتىجىسىدە قازىنىڭ سۆزىنى قوبۇل قىلىپ ئۆيىنى ئېيتىپ بەردى. گۆھەر ئارقىدىنلا مىرشەپنىڭ يېنىغا بېرىپ ئۇنىڭغا يالۋۇردى، مىرشەپ يەنىلا ئاۋۇالقى تەلىپىنى ئوتتۇرىغا قويدى. گۆھەر ئامالسىز ئۇنىمۇ قوبۇل قىلىپ: «ئەمىسە يېرىم كېچىدە قېشىمغا بېرىڭ. مۇددىئايىڭىزدىن چىقمەن» دېدى. مىرشەپ ئىنتايىن خۇشال بولۇپ، خىزمەتكارىنى بۇيرۇپ بەزمىگە كېرەكلىك جابدۇقلار بىلەن زۆھرەنى ئۆزىتىپ قويدى. گۆھەر ئۆيىگە كىرىپ، ئازراق تائام تەييارلاپ ئۇلارنى كۈتۈپ ئولتۇردى. شام ۋاقتىدا ئاۋۋال قازى ئۆزىنى ياساپ، بەقەسەم تونلارنى كىيىپ، ئاق ساقىلىنى تاراپ، كۆزىگە سۈرمە تارتىپ ھاسىسىنى توكۇلدىتىپ گۆھەرنىڭ ئۆيىگە يېتىپ كەلدى ۋە ئىشىكنى قاقتى. گۆھەر ئۇنىڭ قازى ئىكەنلىكىنى بىلىپ ئىشكنى ئېچىپ ئىززەت-ھۆرمەت بىلەن ئۇنى ئۆيگە تەكلىپ قىلدى، تۆردە ئولتۇرغۇزۇپ بەزمە زىياپەتلىرىنى راسلىدى. قازى نەپسى تاقىلداپ ئىشنىڭ چاققان تامام بولۇشىنى تىلەيتتى. دەل شۇ چاغدا ئىشىك قاققان ئاۋاز ئاڭلاندى. قازى ئادەم كېلىپ قالغانلىقىنى كۆرۈپ ئىمانى ئۇچتى، ھوشى كاللىسىدىن

قېچىپ، قورقۇنچىدىن تۇۋا-ئىستىغپار ئوقۇپ گۆھەرنىڭ قانداقلا قىلىپ بولمىسۇن ئۆزىنى بۇ پالاكەتتىن ساقلىشىنى، ئۆيىگە ساق-سالامەت قايتىۋېلىشنى تىلىدى. گۆھەر ئۇنىڭ ساراسىمىگە چۈشۈپ قاچقىلى چاشقان تۆشۈكى تاپالماي تەمتىرەپ تۇرغىنىنى كۆرۈپ، ئىچىدە كۈلدى ۋە يەنە ناھايىتى تېزلىك بىلەن ئۆزىنى ئوڭشاپ ئۇنىڭغا سەلگىنە ئېگىلىپ:

— ئالىيلىرى، غەمكىن بولماڭ، سىلىنى پىنھانغا بىردەم يوشۇرۇپ قويايلى، ئۇزاق ئۆتمەيلا ئۆزلىرى بىلەن يەنە بىرگە بولىمەن، — دەپ ئۇنى بىر ئۆيگە كىرگۈزۈپ، كۈپىنىڭ ئىچىگە سېلىپ، ئېغىزىنى مەھكەم ئېتىپ قويدى، ئاندىن كېيىن مىرشەپنىڭ ئالدىغا چىقىپ ئۇنى كۈتۈۋالدى. راسلىغان تائامنى ئوتتۇرىغا قويۇپ ئىشرەت جامىنى ئايلاندۇرۇپ بەزمە باشلىدى. گۆھەر چىرايلىق سۆزلەر بىلەن ئۇنى ئېرىتىپ بىرنەچچە رومكا ھاراقنى ئارتۇق ئىچۈرۈۋەتتى. مىرشەپ مەست بولدى، قويالمىقى تەس بولدى. گۆھەر ھاراقنىڭ مىرشەپنى ھوشسىز قىلغانلىقىنى بىلىپ ئىككىلەنمەي:

— ھەي مىرشەپ ئالىيلىرى، نېمىدەپ ئولتۇرىلا، ناھايىتى سەت بىر ئىش بولدى، ئەمدى ئورنىلىرىدىن تۇرۇپ بۇنىڭ ئامالىنى قىلمامىلا؟! بۇگۈن ئېرىمنى قويۇۋېتىش ھەققىدە ۋەزىرگە ئەرز قىلغانىدىم، ۋەزىرمۇ ماڭا مەھلىيا بولۇپ قېلىپ «بۇگۈن كېچە ئۆيۈڭگە بېرىپ بىرەر سائەت ئولتۇرۇپ كۆڭلۈمنى خۇش قىلىپ كېلىمەن» دېگەنىدى. مەن چاقچاق قىلىۋاتىدۇ دەپ ئويلاپتىكەنمەن، كۈتۈلمىگەندە ئۇ كىشى راستتىنلا كېلىپتۇ، ئەمدى سىلى يوشۇرۇنۇپ تۇرغايلا، ۋەزىر كەتكەندىن كېيىن بەھۇزۇر ئويناپمىز، — دېدى.

مىرشەپ بۇنى ئاڭلىغاندىن كېيىن بۇتتەك قېتىپ، تامدەك تاتىرىپ:

— ھەي گۈزەل مەلىكە، تەڭرىنىڭ ھەققى-ھۆرمىتى ئۈچۈن مېنى بۇ بالا قازادىن قۇتۇلدۇرغىن، — دېدى. گۆھەر:

— خىزمەتچىگە تەييارمەن، ئۆيۈمدە تاغاردىن باشقا نەرسە يوق، شۇنىڭغا يوشۇرۇنۇپ تۇرغىن، — دېدى.

مىرشەپ ماقۇل بولۇپ تاغارنىڭ ئىچىگە كىردى. گۆھەر چەبدەسلىك بىلەش ئىش باشلاپ مۇراد رىشتىسى بىلەن تاغار ئېغىزىنى مەھكەم باغلىدى. يۈزىنى تۇپراققا سۈرتۈپ تەڭرىتائالاغا كۆپ شۈكرى-سانا ئېيتتى.

زۇلمەت قوغدىغۇچىسىنىڭ يۈزى يورۇپ، قۇياش شەرقتىن باش كۆتۈردى. گۆھەر ئىككى ھامماللىنى ياللاپ كۈپ بىلەن تاغارنى ئۇلارغا كۆتۈرتكۈزۈپ پادىشاھنىڭ ئالدىغا بېرىپ ئەھۋالنى ئاشكارا بايان قىلدى، ئىككى بەتبەختتىنى پاكىت قىلىپ كۆرسەتتى. پادىشاھ گۆھەرنى تونۇپ ئۇنىڭ ئايالىلىق ئىپپىتى غۇرۇرىغا ۋە پەم-پاراسىتىگە ئاپىرىن ئوقۇپ ھەسەننى زىندانىدىن چىقىرىشنى بۇيرۇدى. ھەسەن ئوردىغا دەرھال ھازىر بولۇپ شاھنىڭ يۈكسەك ئادالىتىگە باش قويدى. پادىشاھ قازى بىلەن مىرشەپنى قاپتىن چىقىرىپ ئۇلارغا قاتتىق قوللۇق بىلەن چارە كۆردى. ھەسەن بىلەن گۆھەرگە كۆپ ئىنئام بېرىپ، ئۇلارنىڭ بېشىنى ئۇستۇن قىلىپ، ئۆز ۋىلايىتىگە يولغا سالدى. بىرنەچچە مۇددەتتىن كېيىن ئۇلار ئۆز ۋەتىنىگە يېتىپ يەنە بىر قېتىم چەكسىز ھاياجانلىنىپ، مەقسەتلىرىگە يەتكىنىگە تەنتەنە قىلىشتى.

* *

تۇتى بۇ ھېكايە بىلەن شاھزادىنى مەپتۇن قىلىپ بىر كۈننى ئۆتكۈزدى.

بىر خىشچى ياشىنىڭ سودىگەرنىڭ قىزىغا ئاشىق بولۇپ ئاخىرى مۇراد - مەقسەتلىرىگە يەتكەنلىكى

بايلىق مېۋىسىنىڭ باغۋەنلىرى ۋە جۇدالىق چىمەنزارلىقىنىڭ خەۋەرچىلىرى مۇنداق رىۋايەت قىلىدۇ:

چىن ژىلايىتىدە بىر خىش قۇيغۇچى بوۋاي بولۇپ پۈتۈن ئۆمرىنى شۇ ئىش بىلەن ئۆتكۈزگەنىدى. ئۇ پانىي ئالەمدىن سارايى باقىيغا سەپەر قىلدى. ئۇنىڭدىن بۇ دۇنيالىقتا بىر تال خىش قېلىپى مىراس قالدى. ئۇنىڭ بىر ئوغلى بولۇپ كۆرۈمسىزلىكىگە قارىماي يەنە تېخى ئاتا ھۇنىرىدىن بىخەۋەر ئىدى، شۇ سەۋەبتىن ئاتىسى ئۆزلۈپ كۆپ ئۆتمەيلا تۇرمۇش مەئىشەتلىرىدە قىسىلىش ئەھۋالى كېلىپ چىقتى. بىر نانغا زار بولىدىغان يېتىملىك، تەقسىلىق، سولغۇنلۇق بىر-بىرلەپ بېسىپ كەلدى. بىر كۈنى ئۇ ئۆز بەختىنىڭ قارىلىقىدىن ئانىسىغا يىغلاپ:

— تۇرمۇش جاپانى هەددىدىن ئاشۇرۇۋەتتى، شۇم پەلەك جىگىرىمنى قان قىلدى، چاشقانىنىڭ ئۆيىدىمۇ بۇغداي لىق تولۇپ ياتىدۇ، ئەمما مەن مۇشۇك يېمەيدىغان شۇ نەرسىلەرنى تەمە قىلىپ، چاشقانلارغا ھەۋەسلىنىپ يۈرۈۋاتىمەن. بۇ خىش قېلىپى ئاتامدىن مىراس قالغان، ئۇنىڭ خىش قۇيۇشتىن باشقا لازىمى يوق. سەندىن شۇنى ئىلتىماس قىلمەنكى، رۇخسەت بەرسەڭ، بەختىمنى سىناپ كۆرۈش ئۈچۈن باشقا ۋىلايەتكە بارسام، سەپەر شاراپىتىدىن غەلىبە ئىشىكلىرى ئېچىلىپ قېلىشى مۇمكىن، بۇنداق قاششاقلىقتىن قۇتۇلمىسام ئېسىل نېمەتلەرمۇ قولۇمغا كىرمەيدۇ، — دېدى.

ئانىسى بۇ سۆزنى ئاڭلىغاندىن كېيىن:

— ھەي سۆيۈملۈك ئوغلۇم، سەپەر دەرىخىدە شاخ-پۇتاق ئىنتايىن كۆپ، بەزىلىرى ھەتتا پەلەككە تاقاشقان، سەپەردە كۆپ قېتىملىپ قالارسەنمىكىن دەيمەن، مېۋە دېگەن قولىدا ئەسۋاب-

قورالى بولغان كىشىگە مەنسۇپ، ئۇنداق كىشى مېھنەت ۋە غۇربەتكىمۇ كۆپ يولۇقمايدۇ، بىرى، مېلىك بولسا سەپەر قىل، تىجارەت قىلساك پايدا تاپسەن، يەنە بىرى، مەنسىپىك بولسا سەپەر قىل، ھەرقانداق ۋىلايەتكە بارساك ئېسىلزادە دېگەن نامغا مۇشەررەپ بولسەن، ھۆرمەت تاپسەن، دۇنيا نېمىتىدىنمۇ بەھرە ئالالايسەن. يەنە بىرى، ناتىقلىق ۋە باتۇرلۇقتىن خەۋىرىك بولسا سەپەر قىل، ھەرقانداق ۋىلايەتكە بارساك شاھلار سۆھبىتىدە يول تېپىپ، ئۇلارنىڭ ئېتىبارىغا ئېرىشىپ ئىززەت تاپسەن. ئەپسۇس، بۇ خىسلەتلەردىن ھېچبىرى سەندە يوق. گۈزەل جامال ۋە ئۇنىڭدىن كېلىدىغان مەنپەئەر بېشارىتىدىن مەھرۇمسەن. شۇڭا بۇ سەپىرىدە كۆپ مۇشەققەت تارتىپ، كۇنۇڭنى خارلىق بىلەن ئۆتكۈزەرسەنمىكىن دەپ قورقىمەن. چۈنكى مەنگە باي كىشىلەر مەنسىزلەرنى ھامان پەس كۆرىدۇ، ھۈنەر ئىگىلىرى ھۈنەرسىزلەردىن قاچىدۇ. سەن تېشى پال-پاللارنىڭ ئىچى غال-غال ئىكەنلىكىنى، ئۇرۇقسىز قاپاقنىڭ ئەتىۋارى بولمايدىغانلىقىنى بىلمەمسەن. گۈل قەغىزى قانچە كۆركەم، چىرايلىق بولغان بىلەن دىماغقا خۇش پۇراق تارقىتالمايدۇ. ھەرقانچە ئېسىل كۆرۈنگەن مەنزىرىمۇ رەسسامنىڭ كارامىتىسىز ھەقىقىي جەزبىسىنى نامايان قىلالمايدۇ، ـــ دەپ نەسىھەت قىلدى. ئوغلى بۇنىڭغا قۇلاق سالماي:

ـــ ھەي ئانا، مەنمۇ ئەقىل ئىگىلىرىدىن «سەپەر ـــ دۆلەت ئىشىكىنىڭ ئاچقۇچى» دېگەن ھېكمەتلىك سۆزنى ئاڭلىغانىدىم. ئەگەر مەن سەپەر قىلمىسام دۆلەت ئۆزلۈكىدىن قولغا كەلمەيدۇ. لەئەل-ياقۇت كاندىن چىقمىغان بولسا، شاھ تاجىدىن ئورۇن تۇتمايتتى. مەرۋايىت سەدەپ قېپىدىن چىقىپ يەر يۈزىگە تارقالمىغان بولسا، نازىنىنلار قولىغا چىقمايتتى. سەپەر شامىلى گۈللەرنى يەلپۈپ سەپرىمگە ئوخشىلىۋق تىلەۋاتىدۇ. ناۋادا مەن يەنە ئەقىل بىلەن باشلانغان بۇ سائادەتلىك سەپرىمنى تەرك ئېتىپ، مۇشۇككە ئوخشاش، چاشقانىنىڭ نېمىتىگە كۆز تىكىپ ئولتۇرسام. بۇ

زۇلمەت، قاششاق زېمىندا يەنە قاچانغىچە زەردار يۈتۈپ ياشايمەن؟! — دېدى.

ئەلقىسسە، ئۇ ئاخىرى ئانىسىنى كۆندۈرۈپ، غۇربەتچىلىك، مۇساپىرلىق يولىغا قەدەم قويۇپ، كارۋان بىلەن بىرگە خۇراسان ۋىلايىتىگە راۋان بولدى. بىرنەچچە ۋاقىت ئۆتكەندىن كېيىن مازەندىران ۋىلايىتىگە داخىل بولۇپ، سودىگەر مەھەللىسىگە ئورۇنلاشتى. ئۇلارنىڭ مەسچىتنى ماكان قىلىپ قەلەندەرچىلىك بىلەن جان باقتى. شەھەر خەلقى ئۇنىڭ بىچارىلىكىنى بىلىپ ئۆزلىرىدىن ئۆشرە-زاكات ئايرىپ، ئۆيلىرىدىن تائام ئەۋەتىپ ھالىدىن خەۋەر ئالدى. شۇ تەرىقىدە بىرنەچچە ئاي ئۆتۈپ كەتتى.

شۇ مەھەللىدە تۇرۇشلۇق كاتتا بىر سودىگەرنىڭ بىر قىزى بار ئىدى. ئۇ قىز قېشىنىڭ ئەگمىسىدىن ئوق ئاتسا، جانىنى ئالاتتى. بىر كۈنى ئۇ ئۆگزىسىگە چىقىپ ئەتراپىنى تاماشا قىلىپ تۇرغانىدى، توساتتىن غەرىب يىگىتنىڭ كۆزى ئۇنىڭغا چۈشۈپ، يۈرىكىگە شۇ ھامان دەھشەت بىر ئوت تۇتاشتى. قىزمۇ يىگىتنى كۆرۈپ ئىختىيارسىز تولغىنىپ بېشى قېيىپ ئۆگزىدىن يىقىلىپ چۈشۈشكە تاس قالدى، غايەت چىدام بىلەن ئۆزىنى تۇتۇۋېلىپ ئۆگزىدىن تەسلىكتە يېنىپ چۈشتى. تاقەتسىزلىكتىن كۆكسىنى يەرگە يېقىپ ئېچىنىشلىق ئاھ ئۇرۇشقا باشلىدى. ھېچكىممۇ بولۇنغان ئەھۋالنى بىلمىگەچكە ھەم ئوتتۇرىدا ئالاقچى بولۇشقا مۇناسىپ كەلمىگەچكە، بۇ ئىشق مەخپىيىتى كۆڭۈلدە ساقلىنىپ قالدى. يىگىتمۇ مەسچىتتە بۇ سەۋدالىقتىن يىغلاپ ئولتۇردى. بۇ ئىككى ئاشىقنىڭ بىرەر باھانە-سەۋەب بىلەن يۈز كۆرۈشۈشى مۇمكىن ئەمەس ئىدى. شۇ تەرىقىدە ئۇزۇن ۋاقىت ئۆتۈپ كەتتى. قىزنىڭمۇ بىر دۆلەتمەن ئەر بىلەن تويى بولدى.

ئەلقىسسە، بىر كۈنى سودىگەرنىڭ قىزى ئېرى بىلەن قىزىرىشىپ قالدى. ئەر ئۇ رەنادىن كۆڭلى رەنجىپ چوڭراق سۆزلەپ

قويدى. هەر ئىككىلىسىنىڭ غەزەپ دەرياسى مەۋج ئۇراتتى. شەيتان بۇ پۇرسەتنى غەنىيمەت بىلىپ ئۇلارنىڭ ئوتتۇرىسىغا پىتنە-پاسات يالقۇنلىرىنى چېچىپ، جېدەلنى تېخىمۇ ئۇلغايتىۋەتتى. ئەر نادانلىق سەۋەبىدىن خوتۇنىنى ئۈچ تالاق قىلىۋەتتى. بىرنەچچە كۈندىن كېيىن ھەر ئىككى تەرەپنىڭ غەزەپ ئوتى پەسىيىپ قالدى، ئەر ئۆز قىلمىشىدىن پۇشايمان قىلدى، ئاخىرى بولالماي ئوتتۇرىغا كىشى قويۇپ يارىشىپ قېلىشنى ئۆتۈندى. مەلىكە ئىرىنى بۇ ھالدا كۆرۈپ ئۆزىنىڭ ئۇنىڭغا بولغان ئىلگىرىكى ساداقىتىنى ئويلاپ، غەزەپ شىددىتىنى بوشاشتۇرۇپ ئۇنىڭ تەلىپىگە رازى بولدى. ئەمما شەرىئەت ھۆكمى بويىچە تەلە قىلىپ مەلىكىنى ھالال قىلمىغۇچە قايتا نىكاھ ئوقۇشقا بولمايتتى. ئاخىرى: «بىر يوچۇن كىشى بىلەن بىر كېچە ئىشرەت قىلىنسا، ئاندىن ئۇ كىشى بۇ سىرنى يايماي، بۇ ۋىلايەتتىن كۆچۈپ كەتسە» دېگەن ھۆكۈم كۈچكە ئىگە قىلىندى.

ئەلقىسسە، ئەر كۆپ ئىزدىدى. ھېلىقى غېرىب يىگىت مەسچىت ئىچىدە ئولتۇراتتى، ئەر «بۇنىڭدىنمۇ مۇناسىپراق كىشى بولمىسا كېرەك» دەپ ئويلاپ ئۇنىڭغا مەقسەت-مۇددىئاسىنى چۈشەندۈردى ۋە ئۇنى دەرھال ماقۇلغا كەلتۈردى. يىگىتمۇ ئۆزۈندىن بېرى مەلىكىنىڭ ۋىسال ئارزۇسىدا ئىدى، بېشىغا كەلگەن ئۇشتۇمتۇت بەختتىن مەڭدەپ قالدى ۋە ناھايىتى تېزلا ئەسلىگە قايتىپ ئېيتىپ تۇگەتكۈسىز خۇشاللىققا تولدى.

ئالتۇن رەڭلىك قۇياش مەغرىب دەرگاھىغا تېزلىك بىلەن يۈرۈپ پەلەكنىڭ قوينىغا يوشۇرۇندى. يىگىت پاخالنى ياستۇق، كىگىزنى سېلىنچا قىلاتتى، مەسچىتنىڭ بورىلىرىنى سەنجاپ ياستۇقىدىن نەپەس، سۇپىلىرىنى پەغفۇر[1] ۋە قەيسەر پادىشاھنىڭ تەختىدىن ئالىي بىلەتتى. جامائەت ئۇنى مۇنچىغا ئاپىرىپ پاكىز يۇيۇندۇرۇپ،

---

[1] پەغفۇر ـــ قەدىمكى ئىرانلىقلارنىڭ جۈڭگو پادىشاھىنى ئاتىشى.

ئۇستىگە شاھانە كىيىملەرنى كىيدۈرۈپ پەزىلەت ۋە لاتاپەتتە ناھايىتى ئۇستۇن تۇرىدىغان ئۇ پەرىنى ئۇنىڭغا تويلاپ بەردى. يىگىت غايەت خۇشاللىقىدىن ئۆزىـئۆزىگە «بۇ ۋىسال دۆلىتىنى كۆرۈشۈم چۈشۈمۈ، ئۆڭۈمۈ؟» دەيتتى.

ئەلقىسسە، ئۇ توي ئاخشىمى مەلىكىنى تاك ئاتقۇچە قۇچاقلاپ ھەر نەپەستە كۆڭۈل ئارزۇسىنى قاندۇردى. لەززەتلىك ھەۋەسنىڭ داۋاملىق قېنىشى ئۈچۈن بۇ بىر كېچە ئۇنىڭغا ئازلىق قىلاتتى. سۇبھى پەيتىگە يېقىن بۇ ئىشقا مەسئۇل بولغۇچىلار «ۋاقىت توشتى» دەپ ئۇنى ۋىسال دۆلىتىدىن مەھرۇم قىلماقچى بولدى. ئۇ بىرھەر سائەتكىچە ھوشىغا كېلەلمەي ياتتى، كېيىن جىددىي ھالدا ئويلىنىشقا باشلىدى: «بۇ ئامەتنى تەڭرى بىر باھانە بىلەن ماڭا مۇيەسسەر قىلدى، ئەمدى دۈشمەن بولغۇچىلارنىڭ ئىككى ئېغىز سۆزىگە بويسۇنۇپ، مەھبۇبەمنى خەققە تاشلاپ بېرىپ كۆڭلۈمنى ھەسرەت-نادامەتكە قويىمەنما؟! بۇنداق قىلىش ئاقىلانىلىك ئەمەس.

بېيىت:

قانچە دەردىمەن خەستە بولساڭ تۇت ھامان دوست پېشىنى،
قىلما دۈشمەن پىتنىسى، ئەپسۇنىدىن ئەندىشىنى.

ئەڭ ياخشى چارە شۇكى، يۈرەككە مەھكەم باغلانغان بۇ سائادەت رىشتىسىنى چىڭ تۇتۇپ، بەلنى مەھكەم باغلاپ، بۇ بەختلىك يولغا قەدەم بېسىشىم كېرەك، مەقسىتىم چوقۇم ھاسىل بولىدۇ، ئاندىن كېيىن ئورنۇم بىردىنلا كۆتۈرۈلۈپ قاششاق تۇرمۇشتىن قۇتۇلىمەن. ئەگەر پەلەك ئارزۇيۇمنىڭ تەتۈرسىچە ئايلانسا، مۇرادىم ھاسىل بولمىسا ئۇنىڭغىمۇ مەيلى، بىراق ئاشۇ قاراڭغۇ مەسچىتتە مەينەت بوربلار ئۇستىدە يېتىشنى خالىمايمەن». شۇنداق قىلىپ ئۇ دەرھال ئۆزىنىڭ ئاشىقلىقىدىن، مۇھەببەت زەنجىرىگە باغلىنىپ قالغانلىقىدىن ئاھ ئۇرۇپ ئايالغا ئەرزـھالىنى ئوچۇق ئېيتتى،

شېرىن سۆزلەر بىلەن ئۇنى ئۆزىگە رام قىلدى ۋە يەنە توختىماستىن مۇنداق دېدى:

— ئەي گۈزەل مەھبۇبەم. بۇرۇنقى ئېرىڭ بۇ دۆلەتتىن مەھرۇم قالدى. نېمىشقا دەمسەن، چۈنكى ئۇ سېنىڭدەك پۈتۈن مازەندىران خەلقى دىدارىنى كۆرۈشكە تەلپۈنىدىغان ئاشۇنداق گۈزەل مەلىكىگە ھۆرمەت قىلماي، بەتمۇقام سۆزلەر بىلەن جۇدالىقىنى ئىختىيار قىلىپ، ۋىسال دۆلىتىڭنى خارلىدى، ئاخىرى ئۆز بېشىنى ئۆزى يېدى. ئۇنداق بىۋاپا ئادەم بۇ دۆلەتكە لايىق ئەمەستۇر، مېنى كۆرۈۋاتىسەن، مانا مەن ئۇزۇندىن بېرى ھۆسن-جامالىڭنى كۆرۈش ئىستىكىدىلا ئاشۇ مەسچىتنى ئۆزۈمگە ماكان قىلغانمەن، تەڭرىتائالاغا مىڭ مەرتىۋە شۈكرى! قانداقلا بولمىسۇن شۇنچە مېھنەت تارتقىنىمغا يارىشا ۋىسال دۆلىتىڭگىمۇ مۇيەسسەر بولدۇم، قالغان ئۆمرۈمدە ئەمدى بەندىلىك ھالقىسىنى قۇلقىمغا سېلىپ، ۋاپادارلىق كەمىرىنى بېلىمگە باغلاپ، جان-دىلىم بىلەن خىزمىتىڭنى قىلسام دېگەن ئۈمىدتىمەن.

بەيىت:

ئۈلپەت بولساڭ قىلغايسەن ۋاپا،
ھەر بالاغا بولغىن جان پىدا.

ئايالمۇ يىگىتنىڭ ئاخشامقى كۆيۈمچانلىقىدىن لەززەت تاپقان بولۇپ ئاۋۋالقى ئېرىدىن كۆرمىگەن ھۆزۈر-ھالاۋەتنى كۆرۈپ، ئىلگىرى ھېس قىلمىغان گۈزەل سېزىملەردىن بەھوش بولغىنىدى، ئەمما ئۇنىڭ كۆڭلىدە ئېرىگە بېغىشلىغان تۈنجى مۇھەببىتى تېخى تەلتۆكۈس يوقالمىغانىدى. بۇ سۆزلەرنى ئاڭلىغاندىن كېيىن، يىگىتنىڭ سۆزىنى دەڭسەپ بېقىپ، ئۇنىڭ خېلى ۋەزنى بارلىقىنى كۆڭۈل تۈيغۇسىدىن ئۆتكۈزۈپ ئاخىرى ماقۇل بولدى. ئاۋۋالقى ئېرىگە بولغان مۇھەببىتى چاپسان يوقالدى، ئۇنىڭ دۆلەتمەنلىكىنىمۇ ئېسىدىن چىقىرىپ قويدى.

بەيىت:

ياخشى ئەرنىڭ قولىدا تۇرماس ئايال،
چاپلىشار ئۇ، گەر ئېرى بولسا قوپال.

يىگىت مەشۇقىنىڭ ئۆزىگە رام بولغانلىقىنى بىلىپ، خۇشاللىقىدىن چەرخى پەلەكتەك پىرقىراپ كۆڭلى شادىمانلىققا تولدى.

جاھان زۇلمىتى يوقىلىپ، سۇبھى نۇرى ئۇپۇقتىن پارلىدى. مانا بۇ مەسئۇل ئادەملەر ئىنتىزار بولۇپ تۇرغان ۋاقىت ئىدى. ئۇلار ئىشىكنىڭ ئالدىغا كېلىپ يىگىتنى چاقىردى. يىگىت ئىشىكنى ئاچمايلا ئىچكىرىدىن قاتتىق ۋارقىرىدى:

— ھەي دۆت خەقلەر، قاق سەھەردە بىراۋنىڭ ئىشىكىگە سەۋەبسىزلا ئۇسۇپ كىرىپ، چۇقان سالىدىغان قانداق قىلىق بۇ؟! ھەر قايسىڭدا ئازراقمۇ شەرم-ھايا، ئادەمەتچىلىك دېگەن نەرسە يوقمۇ؟! — دېدى. مەسئۇل ئادەملەر بۇنى ئاڭلىغاندىن كېيىن ھەيران قېلىپ:

— ھەي ئىنساپسىز، نېمە دەۋاتىسەن؟! بۇ ئايالنى ساڭا پەقەت بىر ئاخشاملا نىكاھلاپ بەردۇق، ئەمدى تاڭ ئاتتى، ئازراقمۇ تەخىر قىلىشقا بولمايدۇ. تېزدىن كەت. بىزنى بىھۇدە كاپىلداتما، جەننەت بېغىدا قاغا-قۇزغۇنغا ئورۇن يوق، شۇم نىيەتلىرىڭ بولسا ئۇنى كاللاڭدىن دەرھال چىقىرىۋەت. سودىگەر غوجام بايىقى گېپىڭنى ئاڭلىسا ساڭا چوقۇم دەشنام بېرىدۇ، دۇمبەڭنى كالتەكلەپ، ئۆيدىن قوغلاپ چىقىرىدۇ، ئۇ ۋاقىتتا ھەر-قانچە يالۋۇرغىنىڭ بىلەن بىكار، — دېيىشتى.

يىگىت:

— ھەي ئەزىرلەر، بۇ بىھۇدە سۆزۈڭلاردىن نېمە پايدا چىقىدۇ؟ شەرىئەت ھۆكمى، مىللەتنىڭ ئۆرپ-ئادىتى بويىچە بولۇۋاتقان

ئىشلارغا ئۆكتە قوپساڭلار قاملاشمايدۇ، تولا غوۋغا كۆتۈرمەي بۇ يەردىن كېتىڭلار، خام خىيالنى ئازراق قىلىڭلار، ـــ دېدى.

مەسئۇل ئادەملەر بۇنى ئاڭلاپ يىگىتنىڭ بۇ سۆزىنى چىن كۆڭلىدىن چىقىرىپ دەۋاتقانلىقىنى پەرەز قىلىشتى، ھەيرانلىق ھەممىدىن ئۈستۈن كېلىپ ئۇلارنى ھەش-پەش دېگۈچە تېڭىرقىتىپ كۆڭلىنى غەش قىلىپ قويدى. خامۇشلۇق يەلكىسىنى باستى، بۇ ۋەقە شەھەرگە پۇر كەتتى. بەزىلەر سودىگەرگە تەنە قىلسا، بەزىلىرى ئەپسۇسلۇق بىلدۈردى. ئۇلار «سودىگەر خوجا ئاخىرقى ئۆمرىدە ئەتىۋارلىق قىزىنى ئەسلى نەسەبى نامەلۇم بولغان بىر مۇساپىر يىگىتكە بېرىپ نامىنى سېستتى» دېيىشەتتى. ئۇ ئايالنىڭ بىر توپ قووۋم-قېرىنداشلىرى نومۇس كۈچىدىن بىر يەرگە جەم بولۇپ:

ـــ كىشىلەر نامىنى ئاتاشقىمۇ ئارسىندىغان شۇنداق بىر گادايىنىڭ بىزدەك كاتتىلار بىلەن نېمە مۇناسىۋىتى بار؟! نومۇس شېشىمىز ئەمدى بەختسىزلىك تېشىغا تېگىپ پارە-پارە بولدى، نامىمىز سېسىدى، ئەگەر ئامال قىلمىساق بۇ ۋىلايەتتە باش كۆتۈرۈپ يۈرمەك ھەم كىشىلەر بىلەن مۇناسۋەت قىلماق ناھايىتى مۇشكۇل، بولۇپمۇ مەرىكە-مۇراسىملاردا يۈزىمىزنى قانداق كۆتۈرۈپ يۈرىمىز؟! شۇڭا بۇ بەتنامىلارنى ئامالىنىڭ بارىچە يوقاتمىساق بولمايدۇ، ـــ دەپ مەسلىھەت قىلىشتى. ئۇلار دەرھال يىگىتنىڭ ئالدىغا بېرىپ نەسىھەت قىلدى، كايىدى، ئەمما ھېچ پايدا بەرمىدى. ئۇلار قانداق قىلىشنى بىلمەي ئاخىرى مۇرەسسە قىلىپ:

ـــ ناۋادا مەلىكىدىن كەچسەڭ، قانچىلىك ئالتۇن بەر دېسەڭ بېرىمىز، ـــ دېدى.

يىگىت:

ـــ ھەي ئەزىزلەر، بىلىپ قويۇڭلاركى، پېقىر مەلىكىنىڭ ۋىسال ئارزۇسىدا ئوتتەك يېنىپ تۇرغىلى خېلى ئۇزۇن بولدى، كۈنۈم پەرىشانلىقتا ئۆتتى. تەڭرىتائالاغا مېھىر-شەپقىتى بىلەن بۇ دۆلەت ئەمدى ماڭا شۇنداق بىر بۇرسەتتە نېسىپ بولغاندا ئۇنى ئاسانلىقچە قولدىن بەرمەيمەن. تەڭرىنىڭ ھەققى-ھۆرمىتى ئۈچۈن بۇ يولىسىز

دەۋادىن كېيىنكى، مەن بىچارىگە ئازار بەرمەسلىكى، غېرىب، ئاۋارىلىكىمدىن ئۈيات قىلىشلىرى، دۇنيانىڭ غۇربەتچىلىكىگە، ئادەملەرنىڭ گادايلىقىغا پەرۋا قىلماسلىق ياخشى ئىش ئەمەستۇر، يىراقنى كۆرەر ئادەملەر كىشىنىڭ كىيگەن تونلىرىغا ئەمەس، بەلكى ئۇنىڭ دانىشلىقىغا، پەم-پاراسىتىگە قارايدۇ. ئېسىل نەسەبتە تۇرۇپمۇ غاپىللىقتا ئۆتكەنلەرنىڭ بۈيۈكلۈكى ئېتىبارغا ئېرىشەلمەيدۇ. ھەرقانداق كاتتا پادىشاھمۇ ئەگەر بىرەر ئىلىم-ھۇنەردىن خەۋەرسىز قالىدىكەن خەلققە ھېچقانداق پايدا-مەنپەئەت يەتكۈزەلمەيدۇ. بىر كىشىنى جۇل-جۇل سىياقتا كۆرۈپ ئۇنىڭغا ھاقارەت نەزىرى بىلەن قارىماق ياخشىلىقتىن ئەسلا دېرەك بەرمەيدۇ. ئۇ ئەسلىدە دۇرۇس ئادەم، پەقەت موھتاجلىق ۋەجىدىن مۇشۇ ھالغا چۈشۈپ قالغان. ئەمدى سىلەرگە مەلۇم بولسۇنكى، مېنىڭ ئەسلى ۋەتىنىم شىراز بولۇپ ئۇ دىيارنى كىشىلەر «ھۇنەر-پەزىلەت كانى» دەپ تەرىپلىشىدۇ، بارلىق ئىلىم-بىلىمنى ئەنە شۇ يەردىن ئۆگىنىدۇ. ئاتام سودىگەر بولۇپ ئىززەت ۋە دۆلىتىنىڭ داڭقى پۈتۈن جاھانغا مەشھۇردۇر. ئۇنىڭ خەير-ئېھسانىدىن كاتتا كىشىلەرمۇ، ئاددىي كىشىلەرمۇ تەڭ بەھرىمەن بولالايدۇ. يىگىتلىك ئالىمىدە يۈرۈپ ئۇ يەردىكىلەردىن كۆڭلۈم تۈيۈقسىز سوۋۇپ، تىجارەت قىلىش مەقسىتىدە بىر بۆلۈك مال ئېلىپ ۋەتەندىن ئايرىلىپ سەپەرگە ئاتلاندىم. يول ئۈستىدە قاراقچىلار كارۋاننى تالان-تاراج قىلدى. ھەممە مال قولدىن كېتىپ ئۆزۈم ساق قالدىم، ئەمما ئەھۋالىم خارابلاشتى، ئاخىرى چۆرگىلەپ يۈرۈپ مۇشۇ ۋىلايەتكە كېلىپ قالدىم، مانا ئەمدى سىلەر كۆرگەندىكىدەك مۇشۇ ھالغا چۈشۈپ قالدىم. كۆپ ئۆتمەي ئاتام كىشى ئەۋەتىپ مېنى ئىززەت-ھۆرمەت بىلەن ئۆيگە ئەكېتىدۇ، مېنى بۇ خارلىققا تاشلاپ قويمايدۇ. ھەي قەدىردانلار، ھەقىقىي ئەھۋالىمدىن خەۋەر تاپقىلار، ئەمدى ماڭا بېرىدىغان تىل-ئاھانەت، تاياق-توقماقلىرىڭلارنى يىغىشتۇرۇۋېلىڭلار، غېرىبلارنىڭ سۆزىگە قۇلاق سالماق ئۈلۈغلارنىڭ پەزىلىتىدۇر، ـــ دېدى.

ئۇلار بۇنى ئاڭلىغاندىن كېيىن:

— ئەگەر سۆزۈڭ راست بولسا، سېنى ئەلۋەتتە ئۆزىمىزگە كۆيئوغۇل قىلىپ، ئىززەت-ھۆرمىتىڭنى قىلىمىز، — دېيىشتى.

يىگىت:

— ئىشەنمىسەڭلار ماڭا بىر ئايلىق مۆھلەت بېرىڭلار، شۇ بىر ئاي ئىچىدە ھېچكىم مېنى ئاۋارە قىلمىسۇن. ئەگەر بىر ئايدىن كېيىن ئاتامدىن خەۋەر كېلىپ مېنى ئەكەتسە، سۆزۈم راست چىقىدۇ، خەۋەر كەلمىسە سىلەرنىڭ بۇيرۇقىڭلارغا بويسۇنۇپ مەلىكىنى ئۆزۈڭلەرگە تاپشۇرۇپ باشقا ياقتا كېتىمەن، — دېدى.

ئۇلار يىگىتنىڭ بۇ سۆزىگە قوشۇلۇپ ئۇنىڭغا بىر ئاي مۆھلەت بەردى. يىگىت ئەمدىكى يولنى قانداق بېسىش ھەققىدە كۆپ ئويلىناتتى. ئاتىسىدىن ئۇنىڭغا بىر خىش قېلىپىدىن باشقا ھېچقانداق مىراس قالمىغانىدى. ئۇ ئامالسىز قېلىپ، مەلىكىنىڭ ئىسمىنى دۆلىتىنى بىر ئايغىچە غەنىيمەت بىلىپ مەئىشەت لازىمەتلىكلىرىنى قۇدرىتىنىڭ يېتىشىچە تەييارلاپ، خوتۇنىنى قۇچىقىدىن بىردەممۇ چۈشۈرمەي ئىشرەت قىلىپ ئولتۇردى. يېرىم ئاي ئۆتۈپ كەتتى، يىگىت ئەندىشىگە چۈشۈپ: «مۆھلەت تامام بولسا يەنە نامراتلىققا قايتىپ، مەلىكىنىڭ ئىسمى دۆلىتىدىن مەھرۇم بولىمەن» دەپ ئويلىدى، بېشىغا غەم-كۈلپەتلىرى سايە تاشلىدى. كۈن تېزلىك بىلەن ئۆزاپ كېتىۋەردى، ئىسمى كۈنلىرىدىن ئاخىرى ئۇچ كۈن قالدى. ئايرىلىش ئەلىمىنىڭ قانچىلىك دەھشەت ئىكەنلىكىنى ئۇ ئۆزى بىلەتتى. شۇنداق قىلىپ ئۇ ئۇمىدسىزلىك شارابىدىن غەرق مەست ھالەتكە يەتتى، ئەمما ئۇ مۇزىكا ئىلمىدە خېلى ئۇستىلاردىن بولغاچقا ھەر كېچىسى جاننى ئۆرتەيدىغان نەغمە بىلەن ئاشىقانە غەزەللەرنى ئوقۇيتاتتى. ئۇنىڭ مۇڭ-پەريادى سىرتلارغىمۇ ئاڭلىنىپ تۇراتتى. شۇ كېچىلەرنىڭ بىرىدە شەھەر پادىشاھى بىر مۇلازىمنى ئەگەشتۈرۈپ پۇقرالارنىڭ ئەھۋالىنى بىلىش ئۈچۈن ئەتراپىنى ئايلىنىپ يۈرەتتى. قارارا، بىر ئىشكىنىڭ تۈۋىگە كېلىپ ئۆي ئىچىدىن يۈرەكنى ئۆرتەيدىغان ناخشا ئاۋازى كېلىۋاتقانلىقىنى ئاڭلاپ قالدى. ناخشا پادىشاھقا ناھايىتى تەسىر

قىلىپ كەتتى، ئۇ ئىختىيارسىز ئۆي ئىگىسىنى چاقىردى. ئۆي ئىچىدىن:

— كىمسەن؟ ئىنس-جىننىڭ ھەممىسى ئۇيقۇدا ياتقان مۇشۇنداق چاغدا مېنى نېمىشقا چاقىرىسەن؟ — دېگەن ئاۋاز كەلدى.

پادىشاھ:

— ھەي يىگىت، مەن تەڭرىنى دوست تۇتقان بىر قەلەندەرمەن. سېنىڭ ئاشنالىق ۋە مۇپتىلالىق دەردى بىلەن تولغان نەغمەڭنى ئاڭلاپ ناھايىتى تەسىرلەندىم، شۇ سەۋەبتىن ئەدەپسىزلىك بولسىمۇ سېنى چاقىردىم، ئەگەر مېھرىبانلىق قىلىپ، ئىشىكىڭنى ئېچىپ مەن بىلەن بىر پەس ھەمسۆھبەت بولساڭ، ئوغۇل بالىدەك ئىش قىلغان بولىسەن، — دېدى.

يىگىت ئورنىدىن دەرھال تۇرۇپ ئىشىكنى ئاچتى. پادىشاھ مۇلازىمى بىلەن ئۆيگە كىرىپ كۆڭلى سۇنۇقلۇقىدىن ئادەمدە سۇر پەيدا قىلىدىغان بىر يىگىتنىڭ ئولتۇرغانلىقىنى كۆردى. پادىشاھ قەلەندەرچە ياسانغانىدى، يىگىت ئۇلار بىلەن سۆھبەتكە داخىل بولدى، يىگىتنىڭ ھالى تېخىمۇ ئەسكىلىشىپ چىرايىدا پەرىشانلىق ئالامەتلىرى پەيدا بولغىلى تۇردى. پادىشاھ:

— ھەي مەرد يىگىت، ئەگەر لۇتفى كەرەم قىلىپ دىلىنى لەرزىگە سالىدىغان نەغمىلىرىڭ بىلەن غەم تۇمانلىرىنى كۆڭۇل ئاسمىنىدىن بىرەر سائەت يوق قىلساڭ، سەندىن كۆپ مىننەتدار بولاتتۇق، — دېدى.

يىگىت كۆزىدىن سەلدەك ياش ئاققۇزۇپ:

— ھەي ئىشقتىن بىخەۋەر قەلەندەر، مەن ھازىر ھەددى-ھىسابسىز دەرد-ئەلەمگە دۇچار، شۇڭا كۆڭلۈم ئىنتايىن پاراكەندە. سەن بۇنداق چاغدا مەندىن نەغمە ئاڭلاپ، سۆھبەت قىلىشنى تەلەپ قىلىۋاتىسەن، ھازىر مېنىڭ ئەڭ ئاخىرقى تىنىقىمۇ يوقلىۋاتىدۇ. كۆپ ئۆتمەي جان بىلەن ۋىدالىشىمەن، ئەمما سەن ساددا بولغاچقا مەندىن نەغمە ئاڭلاشنى ئويلاۋاتىسەن، — دېدى.

— هەي يىگىت، — دېدى پادىشاھ، — سېنىڭ يۈرەكىنى ئۆرتىگۈچى نەغمەڭ باغرىمنى كاۋاپ قىلدى. ئەمدى ئەگەر ماڭا ئىشەنسەڭ ئەھۋالىڭدىن مېنى خەۋەردار قىل. بۇ قەدەر ئۆرتەنمەكلىكىڭگە سەۋەب زادى نېمە؟

يىگىت زار-زار يىغلاپ بولغان ۋەقەلەرنى تەلتۆكۈس بايان قىلدى. پادىشاھ ھېچ سۆز قىستۇرماي ئاڭلاپ ئولتۇردى ۋە ئۇنىڭ بىلەن تېزلا خوشلىشىپ ئوردىسىغا قايتتى.

شەرق ئاسمىنىدىن قىزغۇچ شەپەق ئۇياتچان قىزدەك بېشىنى كۆتۈرگەن ۋاقىتتا پادىشاھ ساراي خوجىسىغا: «بىر بۆلۈك نەپس ئەسۋابلار بىلەن بىر بوغچا ئالتۇننى يىگىتنىڭ خىزمىتىگە ئاپىرىپ ئۇنىڭغا ‹ئاتاڭنىڭ خىزمىتىدىن كەلدىم› دەپ بەرگىن» دەپ بۇيرۇدى.

مەلىكىنىڭ ئۇرۇق-تۇغقانلىرى جەم بولۇپ يىگىتنىڭ يېنىغا كېلىپ غوۋغا سېلىپ تۇراتتى. دەل شۇ چاغدا بىر كىشى ئېتىغا مىنىپ، ئۇزۇن چاچلىق غۇلامنى ئالدىغا سېلىپ يېتىپ كەلدى. بىر بوغچا ئېسىل كىيىم-كېچەك، زىبۇ زىننەت ۋە يەنە بىر بوغچا ئالتۇن بىلەن ھەيۋەتلىك تۇستە ئىشىك تۇۋۇگە كېلىپ، بىر توپ كىشىلەرنىڭ توپلىشىپ غوۋغا كۆتۈرۈۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ ھەيران بولدى. ئاتلىق كىشى:

— ئاتىسىدىن كۆڭلى ئاغرىپ بۇ شەھەرگە كېلىپ ئۆيلەنگەن مىرزا بەدىئى شىرازى دېگەن كىشىنىڭ ئۆيى قەيەردە؟ — دەپ سورىدى. ئۇلار بۇنى ئاڭلاپ «بۇ غېرىب يىگىتنىڭ سۆزى راست ئىكەن» دېيىشتى ھەم ئاتلىق كىشىگە ئۇ ئۆينى كۆرسەتتى. بىر كىشى بۇرۇنراق يۈگۈرۈپ كىرىپ ئەھۋالنى مەلۇم قىلدى. ئاتلىق كىشى كىرىپ تەزىم قىلىپ يىگىتنىڭ ئاتىسىنىڭ تىلىدىن بىر بۆلۈك سۆزلەرنى ئېيتىپ ناھايىتى ئىززەت-ھۆرمەت بىلەن بىر پارچە خەتنى چىقىرىپ يىگىتكە سۇندى، ئۇ خەتنى ئوقۇدى. خەت مۇنداق يېزىلغانىدى: «ھەي سۆيۈملۈك ئوغلۇم، دەرد-پىراقىڭدىن ناتىۋانلىق ياستۇقىدا يېتىۋاتىمەن، تەڭرىتائالا ئۈچۈن ئۇ دۇنياغا كېتىپ

قېلىشىمدىن ئاۋۋال مەن بىلەن كۆرۈشۈۋال، دىدارىڭنى كۆرمەي تۇرۇپ بۇ دۇنيادىن سەپەر قىلسام ھەسرەت بىلەن كېتىمەن. قانداقلا بولمىسۇن مەن بىلەن كۆرۈشۈۋال، دىدارىم غەنىيمەتتۇر، نامە تامام ۋەسسالام.» يىگىت بۇنىڭدىن ھەيران بولۇپ: «ئاتام ھايات چېغىدا قول-ئىلكىدە بىر خىش قېلىپىدىن باشقا ھېچنېمە يوق تۇرسا، ماڭا بىر مەملىكەتنىڭ خىراجىتىگە يەتكۈدەك بايلىق ئەۋەتىپتۇ، بۇ زادى نېمە ئىش؟ بۇنىڭدا چوقۇم بىر گەپ بار» دەپ ئويلاپ بۇنى يەنە تەكرىنىڭ شاپائىتىدىن دەپ بىلىپ، ئۇنىڭغا كۆپ دۇئالارنى ئېيتىپ، ئالتۇننىڭ ھەممىسىنى ئالدى. خوتۇننىڭ قېرىنداشلىرى شەرمەندە بولۇپ يىگىتكە ئۆزرە ئېيتتى، كېچىنى تامامەن شاد-خۇراملىق بىلەن ئۆتكۈزدى. ئىككىنچى كۈنى ھەممەيلەن جەم بولۇپ بىر-بىرىگە خەيرخاھلىق قىلىپ ئولتۇراتتى، توساتتىن بىر كىشى ئاجايىپ سۈرەتتە كېلىپ:

— مىرزا بەدىئى شىرازى ئالىيلىرى ئاتىسىدىن رەنجىپ قېلىپ بۇ يەرگە كەلگەنىكەن ھەم مۇشۇ جايدىن ئۆيلەنگەنىكەن، قايسىڭلار شۇ كىشى بولىسىلەركىن، پادىشاھ چاقىرىدۇ، — دېدى.

يىگىت ئورنىدىن دەرھال تۇرۇپ ئۇ يەرگە ماڭدى. سودىگەر خوجا خۇشال بولۇپ ھەم پەخىرلىنىپ كويئوغلىنىڭ ئارقىسىدىن ئەگەشتى. يولدا ئۇچرىغان ھەر بىر تونۇش-بىلىشلىرىگە ئۇلار سورىماستىن بۇرۇن دەرھال «بۇ يىگىت ماڭا كۈيئوغۇل بولىدۇ، پادىشاھنىڭ قېشىغا كېتىۋاتىدۇ، ئۆزى شىراز ۋىلايىتىدىكى كاتتا بىر كىشىنىڭ ئوغلى بولىدۇ» دەپ سۆزلەپ ماڭدى. ئۇلارمۇ بۇنى ئاڭلاپ سودىگەرنى قائىدە يۈزىسىدىن مۇبارەكلەشتى. سودىگەر خوجا مەمنۇنلۇق بىلەن قاش ۋە ساقاللىرىنى ئوينىتىپ سەل تەكەببۇرلۇق بىلەن ئىشارەت ئارقىلىق جاۋاب قايتۇردى. يىگىت پادىشاھنىڭ دەرگاھىغا ھازىر بولغاندا نەزىرى دەرھال ئۇنىڭغا چۈشۈپ ئاخشامقى قەلەندەرنىڭ بۇگۈن كېلىپ شاھلىق تەختىدە ئولتۇرغانلىقىنى كۆردى، ئاندىن ئۆزىگە كەلگەن دۆلەتنىڭ قانداق كەلگەنلىكىنى چۈشەندى. يىگىت دەرھال يۈكۈنۈپ شاھقا تەزىم

قىلىپ، كۆپ رەھمەت ئېيتتى. پادىشاھىمۇ ئۇنىڭغا يەنە مەرھەمەت قىلىپ ئالتۇن-كۈمۈشلەردىن يەنە ئىنئام قىلىپ ئارقىدىن قول ئاستىدىكىلەرگە «بىرنەچچىڭلار ھەمراھ بولۇپ، ئۇنى ئۆز ۋىلايىتىگە يەتكۈزۈپ قويۇڭلار» دەپ بۇيرۇدى. غېرىپ يىگىت ئادالەتلىك شاھنىڭ ساخاۋىتى بىلەن ۋىلايىتىگە كېلىپ قالغان ئۆمرىنى خوتۇنى بىلەن ئەيش-ئىشرەتتە ئۆتكۈزدى.

سەرەندىپ ۋىلايىتىنىڭ شاھزادىسى فەررۇخفال يېگانەجاھاننىڭ سۈرىتىگە ئاشىق بولۇپ، سۈمۈرغىنىڭ ياردىمى بىلەن مەقسەتكە يەتكەنلىكى

رىۋايەتچىلەر مۇنداق ھېكايە قىلىدۇ:

سەرەندىپ ۋىلايىتىدە بىر پادىشاھ بار ئىدى. ئۇنىڭ دۆلەت شەۋكىتى پەلەك ئەۋجىگە يەتكەنىدى. ئەمما ئۇنىڭ ئۆزىگە تەخت ۋارىسى بولىدىغان پەرزەنتى يوق ئىدى. پادىشاھ بۇ سەۋەبتىن ناھايىتى پەرىشان ئىدى. قەيەردە بىرەر دەرۋىش، زاھىت ياكى غېرىب-مۇساپىر بولسا، شۇ يەرگە بېرىپ ئۇلاردىن ئاللا ھەققىدە ئۆزىگە دۇئا قىلىشنى ئىلتىماس قىلاتتى.

بىر ئاخشىمى ئۇ تەكرىتائالانىڭ دەرگاھىغا نالە-پەريادلار بىلەن مۇناجات قىلىپ ئولتۇراتتى، قازارا، ئۇيقۇسى غالىب كەلدى. چۈش كۆردى. چۈشىدە: بىر مويسىپىت پەيدا بولۇپ، ئۇنىڭ قارشىسىدا ئولتۇرۇپ، ناھايىتى چىرايلىق بىر ئالمىنى ئۇنىڭغا تەڭلەۋاتقۇدەك. مويسىپىت ئۇنىڭغا: «بۇ مېۋە ئۇمىد كۆچىتىنىڭ مېۋىسىدۇر. بۇگۈن كېچە ھەرىمىڭگە كىرىپ، بۇ ئالمىنى خوتۇنۇڭ بىلەن تەڭ يەپ سۆھبەت قىلغىن، تەكرىتائالا ساڭا ئۆز كارامىتىنى كۆرسىتىپ پەرزەنت ئاتا قىلسا ئەجەب ئەمەس» دەۋاتقۇدەك. پادىشاھ ئۇيقۇسىدىن ئويغاندى، ئۇمىدسىز قەلبى ئۇمىدكە تولدى، ئۇ مويسىپىتنىڭ بېشارىتىدىن ناھايىتى خۇشال بولۇپ، ئالمىنى خوتۇنى بىلەن تەڭ

يېگەچ ئاخشىمى سۆھبەت قىلدى. قازارا، شۇ كۈنى ئاخشىمى خوتۇنى ھامىلدار بولۇپ، توققۇز ئاي توققۇز كۈن توققۇز سائەتتىن كېيىن بىر ئوغۇل تۇغدى. ئۇ ئوغۇلنىڭ نۇرلۇق جامالىدىن قەسىرنىڭ ئىچى يورۇپ كەتتى. پادىشاھ بۇ ئالامەتتىن ناھايىتى خۇشال بولدى. بارلىق ھەكىم ۋە مۇنەججىملەرنى جەم قىلىپ «شاھزادىنىڭ تەقدىرى ھەققىدە قۇرئە سېلىپ خەۋەر بېرىڭلار» دەپ بۇيرۇدى. مۇنەججىملەر قۇرئە سېلىپ:

— شاھزادىنىڭ قىسمىتى ياخشى ئىكەن. ئەمما ئون تۆت يېشىدىن كېيىن بىر ئىشق بالاسىغا دۇچار بولىدىغاندەك قىلىدۇ. ئۇ ئۆز مەھبۇبىگە باغلىنىپ جۇنۇن بولىدۇ. بۇ جۇنۇنلۇق ئۇنىڭغا قانداقتۇر بىر رەسىمىلەرنى تاماشا قىلىشتىن پەيدا بولغاي. شۇڭا، شاھزادىنى ئون تۆت ياشتىن ئون ئالتە ياشقىچە بولغان ئارىلىقتا بىرەر سۈرەت ياكى نەقىش يېنىغا يېقىن يولاتماسلىق كېرەك، — دېيىشتى.

پادىشاھ بۇنى ئاڭلاپ غەمكىن بولدى، بىرنەچچە ئىخلاسمەن كىشىلىرىنى شاھزادىگە ھەمىشە كۆز-قۇلاق بولۇپ تۇرۇشقا، مەسئۇلىيەتچانلىق بىلەن تەربىيە ئېلىپ بېرىشقا ۋە ئۇنى ھەرقانداق سۈرەت، رەسىم تاماشىسىدىن مەنئى قىلىشقا تەينىلىدى. شاھزادىگە فەررۇخفال دەپ ئات قويىدى، ئۇنى بىر بەختلىك ئىنكىئانىنىڭ تەربىيىسىگە تاپشۇردى. شاھزادە تۆت ياشقا كىرگەندە بىر بىلىملىك دانىشمەن ئۇستازغا تاپشۇرۇلدى، ئۇ ئاز ۋاقىتتىلا بارلىق ئىلىمدىن بەھرىمەن بولدى. شاھ تەينىلىگەن مەسئۇل خادىملار ھەمىشە ئۇنىڭ خىزمىتىدە يۈرەتتى. فەررۇخفال ئون تۆت ياشقا كىردى. تەخرىتالانىڭ ئىنسان تەقدىرىگە پۈتكەن قارارىنى ئۆزگەرتىپ بولمايدۇ. مەسئۇل خادىملار بىر كۈنى پادىشاھنىڭ خىزمىتىگە چىقىپ كەتكەنكەن. شاھزادە بىر ھۈجرىغا كىردى. ئۇ يەردە قۇلۇپلانغان بىر ساندۇقنىڭ تۈرغانلىقىنى كۆردى. بىر كېنىزەك بۇ ساندۇقنى قوغداپ ئولتۇراتتى. شاھزادە كېنىزەكتىن ساندۇقتا نېمە بارلىقىنى سورىدى. كېنىزەك:

ـــ پادىشاھ ماڭا «بۇ ساندۇقنى ھېچكىم كۆرگۈچى بولمىسۇن» دېگەنىدى. چۈنكى ئۇنىڭ ئىچىدە نۇرغۇن رەسىملەر باردۇر. شاھىمىز كۆڭلى غەمكىن بولغان چاغلاردا دائىم بۇ يەرگە كېلىپ ساندۇقتىكى رەسىملەرنى تاماشا قىلىدۇ، ـــ دېدى.

شاھزادە:

ـــ ساندۇقنى ئاچقىن، ئۇ رەسىملەرنى مەنمۇ تاماشا قىلىپ باقاي، ـــ دەپ كېنىزەككە بۇيرۇدى. كېنىزەك قانچە تىركىشىپ كۆرگەن بولسىمۇ شاھزادە ئەسلا يانمىدى. كېنىزەك ئامالسىز قېلىپ، بۇيرۇقنا بويسۇنۇشنى ئەدەپ جۈملىسىدىن دەپ بىلىپ ساندۇقنى ئاچتى. خىلمۇ خىل رەسىملەر شاھزادىنىڭ ئالدىدا يۇز ئاچتى. شاھزادىنىڭ كۆزى ئۇشتۇمتۇت بىر نازىنىن قىزنىڭ رەسىمىگە تىكىلىپ قالدى. ئۇ قىزنىڭ گۈھەر تاجى قېشىنىڭ ئەگمىسىگە بالقىپ چۈشكەن، ئىپار چېچى نازۇك بېلىدە دومىلاپ تۇرغانىدى. ھايالىق كۆزىدىن ئادەمنى بىھوش قىلىۋېتىدىغان بىر مۇقەددەس نۇر جۇلالايتتى. شاھزادە شۇ ھالدا بىردەم قېتىپ تۇرۇپ قالدى، كۆڭلىنىڭ قات-قېتىدىن ئىشق ئوتى تەڭلا تۇتىشىپ كەلدى. دېمەك، ئۇنىڭ بوينىغا ئىشق زەنجىرى بەربىر باغلىنىپ قالدى. شاھزادە ئاھ ئۇرۇپ، بىر ئۆڭىنىڭ ئىچىگە كىرىپ زار-زار يىغلاپ ئولتۇردى. مەسئۇل خادىملار شاھنىڭ خىزمىتىدىن قايتىپ كېلىپ، شاھزادىنى بۇ ھالدا كۆرۈپ ھوشىدىن كەتكىلى تاس قېلىشتى، ئۇلار شاھزادىدىن زادى نېمە ئىش بولغانلىقىنى سورىدى، شاھزادىدىن ئاھ-پىغاندىن باشقا ھېچنېمە چىقمىدى. ئۇلار ياقىلىرىنى چاك ئېتىپ، پادىشاھنىڭ ئايىغىغا باش قويۇپ بولغان ئەھۋالنى بايان قىلدى. پادىشاھ بۇنى ئاڭلاپ پەرىشان بولۇپ شاھزادىنىڭ ئالدىغا ئۆزى بارىدى ۋە ئۆز پەرزەنتىنىڭ ھەقىقەتەن يامان ئەھۋالدا قالغانلىقىنى كۆردى. پادىشاھ شاھزادىدىن ھەر خىل سوئاللارنى سورىدى، ھېچقانداق جاۋاب ئالالمىدى. شاھزادە كۆزىدىن

قانلىق ياشلىرىنى ئاققۇزۇپ ئۆيىدىن چىقىپ سەھراغا يۈزلەندى. ئوردا ئەمىرلىرى شاھزادىنىڭ ئالدىنى توسۇپ ئۇنى مىڭ بىر مۇشەققەت بىلەن ئوردىغا قايتۇرۇپ كەلدى. پادىشاھنىڭ گۇمانى كۈچىيىپ:

— بۇ ئاپەتكە نېمە سەۋەب بولدى؟ — دەپ يەنە سورىدى. كېنىزەكلەر ئامالسىز قېلىپ ساندۇق ۋەقەسىنى بايان قىلدى. پادىشاھ ئەقىللىق مەسلىھەتچىلەرنى جەم قىلىپ پىكىرلەشتى. دانىشمەنلەر ھەر قانچە تىرىشچانلىق كۆرسىتىپمۇ ھېچ ئىلاجىنى تاپالمىدى. پادىشاھ ئاخىرى ئۆز ئاجىزلىقىغا تەن بېرىپ، شاھزادىنى تەكرىتائالانىڭ ئىشەنچىسىگە تاپشۇرۇپ ئۇنى ئۆز ئىختىيارىغا قويدى. شاھزادە مەسئۇل خادىملارنىڭ قوغدىشىدىن قۇتۇلۇپ، مەشۇقىنىڭ خىيالى بىلەن بايا‌ۋانغا قەدەم قويدى. ۋەزىرنىڭ جەئفەر ئىسىملىك بىر ئوغلى بار ئىدى. ئەمچەكتىن ئايرىلغاندىن تارتىپ بۇ كەمگۇچە شاھزادىنىڭ خىزمىتىدە ئىدى. ئۇ شاھزادىنىڭ دەشت-بايا‌ۋانلارغا سەرگەردان بولۇپ چىقىپ كەتكەنلىكىنى ئاڭلاپ ئولتۇرالماي قالدى. «مۇشەققەتتىكى ۋاپادارلىق ئۆلمەس قۇش ئەنقارغا ئوخشايدۇ» دەپ ئويلاپ تېزلىك بىلەن شاھزادىگە يېتىشتى، ئۇنىڭغا ھەمراھ بولۇپ غۇربەتلەرنى ئىختىيارى قىلدى. ئۇلار بىرنەچچە مۇددەت جاپالىق يول يۈرۈپ، ئاخىرى ناھايىتى ئاۋات بىر شەھەرگە ئۇلاشتى. شەھەرنىڭ كوچا-بازارلىرىنى كۆپ ئايلىنىپ مەشۇقىنىڭ ئىز-دېرىكىنى قىلىپ كۆردى، ئەمما ئۇ گۈزەل يارىنى تاپالمىدى. ئامالسىزلىقتىن ئاخىر يەنە شەھەردىن چىقىپ يىراقتا بىر ئالىي ئىمارەتنىڭ تۇرغانلىقىنى كۆردى. ئۇلار ئىمارەتكە يېتىپ بېرىپ ئۇ يەردە بىر مۇساپىر خانىنىڭ تۇرغانلىقىنى، ئەمما ھېچكىم يوقلۇقىنى كۆردى. ئۇلار خۇرسەن بولۇپ شۇ ئۆينى ماكان قىلىپ تۇردى.

فەرۇخفالنىڭ شەھەر پادىشاھىنىڭ قىزىنى ئوغرىلار قولىدىن قۇتۇلدۇرۇپ، ئۆزى بالا ۋە مېھنەتكە قالغانلىقى، ئاخىر ئۇنىڭدىن خالاس تاپقانلىقى

رىۋايەتچىلەر مۇنداق ھېكايە قىلىدۇ:

شاھزادە جەئفەر بىلەن مۇساپىر خانىدا بىر كېچىنى ئۆتكۈزدى. ئەتىسى جەئفەر شاھزادىدىن رۇخسەت ئېلىپ مەقسەتكە مۇناسىۋەتلىك بىرەر خەۋەرگە ئېرىشىش ۋە شاھزادىگە ناشتىلىق بىر نەرسە ئەكېلىش نىيىتىدە شەھەرگە كىرىپ كەتتى. ئەمما كەچ كىرگۈچە جەئفەردىن ھېچ خەۋەر بولمىدى. شاھزادە ئىچىدە «بۇ ئىمارەتنى بىر ئاختۇرۇپ باقاي، ئادەم بولۇپ قالسا ئەجەب ئەمەس، بۇ يەردە تىكەندەك يالغۇز يۈرگىنىم ياخشى ئەمەس» دەپ ئاختۇرۇشقا باشلىدى، چوققىسى پەلەككە تاقاشقان بىر ئالىي گۈمبەزنى كۆردى. ئۇ گۈمبەزنىڭ ئىچىگە كىرىپ ئۇ يەرگە ئېسىل پالاسلار سېلىنغانلىقىنى، ئوتتۇرىسىدا مەشئەللەر يېنىقلىق تۇرغانلىقىنى، ئۆينىڭ تۆرىگە يەنە بىر تەخت قويۇلغانلىقىنى، لېكىن بىرمۇ ئىنسۇ جىنىنىڭ يوقلۇقىنى كۆردى. شاھزادە بۇتلارنى كۆرۈپ بۇ يەرنىڭ بۇتخانا ئىكەنلىكىنى بىلدى. ئۇ مەشۇقىنى ياد ئېتىپ زار-زار يىغلاپ ئولتۇردى. يېرىم كېچىگە ئاز قالغان چاغدا ئاللىكىملەرنىڭ ئاياغ تىۋىشى ئاڭلاندى. شاھزادە بۇ شەپىدىن ئاگاھ بولۇپ، بىر بۇتنىڭ ئارقىسىغا بېرىپ مۆكۈندى، شۇ ئەسنادا يىگىرمىدەك قىزىل كۆز ئوغرى كىرىپ بۇتنىڭ ئايىغىغا يىقىنىپ:

«ھەي خۇدايىمىز، بىز بۇ شەھەرنىڭ مەلىكىسىنى ناھايىتى گۈزەل، ھەمىشە خىلمۇ خىل چىرايلىق كىيىملەرنى كىيىپ، ئۇستىگە بىر مەملىكەت باھاسىغا تەڭ كېلىدىغان زىبۇزىننەتلەرنى تاقاپ تەخت ئۈستىدە ئۇخلايدۇ دەپ ئاڭلىدۇق. ئەگەر سەن بۇ كېچە

بىزگە بۇ ھاجەتنى راۋا كۆرسەك، بىز بېرىپ ئۇ مەلىكنى ئەكېلىپ، مالىلىرىنى ئۆزىمىز ئېلىپ، ئۆزىنى سېنىڭ ئاستانەڭگە ئاتاپ نەزىر قىلىمىز» دەپ زارلىنىپ، بۇتقا قايتا-قايتا سەجدە قىلىپ گۇمبەزدىن چىقىپ كەتتى. فەررۇخفال بۇ ئىشلارنى كۆرۈپ ھەيران بولۇپ ئۆز-ئۆزىگە: «شاھ ھەرىمىنىڭ ئىچىدە، يۇمشاق تۆشەكتە، ناز ئۇيقۇسىدا چۈش كۆرۈپ يېتىۋاتقان مەلىكنى نەچچىلىگەن مۇلازىملار كېچە-كۈندۈز قوغدايدىغان تۇرسا، بۇ ئوغرىلار ئۇ مەلىكنى قانداق ئوغرىلاپ كېلەلەر» دېدى.

ئەلقىسسە، يېرىم كېچىدىن سەل ئاشقاندا يىگىرمە ئوغرى ئۇ مەلىكنى ئۇخلاۋاتقان ھالىتىدىلا تەختى بىلەن كۆتۈرۈپ بۇتخانىغا ئەكىردى، ئۇنى بۇتنىڭ ئالدىغا قويۇپ ھەممىسى بىر-بىرلەپ سەجدە قىلدى، ئاندىن كېيىن مەلىكنىڭ ئېسىل لىباسلىرىنى ئېلىۋېلىپ ئۇنى ئۇلتۇرمەكچى بولۇشتى. شاھزادە بۇتنىڭ ئارقىسىدىن ماراپ ئاجايىپ نازىنىن بىر قىزنى كۆردىكى، قىزنىڭ جامالىدىن بۇتخانا نۇرلىنىپ تۇراتتى. قىز بولسا تېخى تاتلىق ئۇيقۇدىن ئويغانمىغانىدى. شاھزادە قاتتىق جىددىيلىشىپ «بۇنداق گۈزەل پەرىنى ئۆلۈمگە يوللىماق ئادەم قېلىپىدىن چىققانلىق بولماي نېمە؟ ئۇنى بۇ خەۋپتىن قۇتۇلدۇرۇشۇم لازىم» دەپ تەدبىر ئويلاپ دەرھال ئىنتايىن ھەسرەتلىك ئاۋازدا:

— ئەمدى، سىلەرنىڭ قىلغان نەزىرىڭلار قوبۇل بولدى. بۇنىڭدىن كېيىن ھەرقانداق مۇشكۈلۈڭلار ئاسان بولىدۇ، — دېدى.

ئوغرىلار بۇ ئاۋازنى بۇتنىڭ ساداسى دەپ جەزم قىلىپ ئىخلاسلىرى زىيادە بولۇپ يەنە سەجدە قىلىشتى. شاھزادە بۇ ھىيلىنىڭ ئىشقا ئېشىۋاتقانلىقىنى بىلىپ يەنە:

— ھازىر، ھەممىڭلار قىزنى قويۇپ تاشقىرىغا چىقىپ بىر كىشىگە ئەمر قىلىڭلاركى، ئۇ كىشى كىرىپ بۇ گۈزەل تەننى توغراپ، كاللىسىنى ئىياغ ئاستىمغا تاشلىسۇن، — دېدى. ئوغرىلارنىڭ ھەممىسى دەرھال تاشقىرىغا چىقىپ، بىر كىشىگە بۇ خىزمەتنى بۇيرۇدى. ئۇ ئادەم بۇتخانىغا كىرگەن ھامان شاھزادە ناھايىتى

چەبدەسلىك بىلەن تۇيدۇرمايلا بېشىغا تىغ ئۇرۇپ ئۇنى جەھەننەمگە ئۇزاتتى. ئۆلۈكنى بۇتخانىنىڭ قارىغۇ بىر بۇلۇڭىغا تارتىپ قويدى ۋە يەنە ئۆز ئورنىغا بېرىپ تەييار تۇردى. بىرەر سائەتتىن كېيىن ئوغرىلار كىرىپ كەتكەن كىشىدىن ھېچ خەۋەر بولمىغانلىقىنى كۆرۈپ يەنە بىرىگە بۇيرۇدى. شاھزادە ئۇنىمۇ كىرگەن ھامانلا ئۇجۇقتۇردى. ئوغرىلار كىرىپ كەتكەنلەر قىزنىڭ لىباسلىرىدىن قىممەتلىك زىبۇزىننەتلەرنى يوشۇرۇپ يۇرمىسۇن دەپ گۇمان قىلىپ يەنە بىر ئوغرىغا كىرىپ بېقىشنى بۇيرۇدى. شاھزادە ئۇنىمۇ يۇقىرىقىدەك ئۇسۇلدا ئۆلتۇرۇپ تاشلىدى. شۇنداق قىلىپ يىگىرمە ئوغرى شۇ يوسۇندا بىر-بىرلەپ قەتلى قىلىندى. بۇتخانا ئىچى جەسەتلەرگە تولۇپ، يەر ئۇ بەتبەختلەرنىڭ قېنىدىن لالە رەڭ تۇسكە كىردى. شاھزادە ئوغرىلاردىن خاتىرجەم بولۇپ مەلىكىنى راھەتلىك ئۇيقۇدىن ئويغاتتى. مەلىكە ئويغىنىپ ئۆزىنى بۇ ھالدا كۆرۈپ بەدىنى جالاقلاپ تىترىدى. شاھزادە مەلىكىنىڭ قولىدىن تۇتۇپ، كۆڭلىگە تەسكىن بېرىپ، بولغان ۋەقەلەرنى بىر باشتىن سۆزلەپ ئارقىدىن:

— ھەي، ھەمشىرە قىز، سىز زادى قورقماڭ، مېنىڭ قىيامەتلىك سىڭلىم بولۇڭ، سىز مېنى ھەرگىز مۇناپىقلار تائىپىسىدىن دەپ گۇمان قىلماڭ، ئىنشائاللا، سىزنى ھازىرلا ئۆز جايىڭىزغا ساق-سالامەت يەتكۈزۈپ قويىمەن، — دەپ مەلىكىنى ئولتۇرغان تەختى بىلەنلا بېشىغا ئېلىپ كۆتۈرۈپ، بارلىق غەيرىتى بىلەن ئۇنى قەسىر يېنىغا يەتكۈزدى. شاھزادە بېشىدىكى سەللىسىنى ئېلىپ كەمەندەك بىر ئۇچىنى تەختكە باغلاپ، يەنە بىر ئۇچىنى قەسىر كۈنگۇرىسىگە تاش چىگىش ئارقىلىق بەند قىلدى. تامغا ئاۋۇال ئۆزى چىقىپ ئاندىن تەختنى كۆتۈرۈپ، مەلىكىنى ھەرىمگە ئەكىرىپ قويدى. ھېچكىم بۇ ئىشتىن خەۋەردار بولمىدى. مەلىكە كۆپ رەھمەتلەر ئېيتقاندىن كېيىن:

— ھەي چىمەنلەرنى بېزىگۈچى سەرۋى گۈل، ئۆزۈڭنىڭ نۇرغۇن ئىمكانىيەتلىرىدىن ۋاز كېچىپ ماڭا ياخشىلىق قىلدىڭ، مېنى بۇ زور ھالاكەتتىن قۇتۇلدۇرۇۋالدىڭ. قانداق تەلىپىڭ بولسا ئېيت،

هازىرلا ئورۇندايمەن. ھەتتا بارلىق ئۆمرۈمنى سېنىڭ خىزمىتىڭگە بېغىشلاشقا رازىمەن. تەڭرىتائالانىڭ ھۆرمىتى ئۈچۈن ئۆزۈڭنىڭ قايسى گۈلىستانىنىڭ گۈلى، قايسى باغنىڭ بۇلبۇلى ئىكەنلىكىڭدىن ۋە قايسى ئېگىز ئۇۋىدىن پەرۋاز قىلغان قۇش ئىكەنلىكىڭدىن خەۋەر بەرگىن، ــــ دەپ ئىلتىجا قىلدى. شاھزادە زۆرۈر بولغان بەزى ئەھۋاللاردىن مەلىكىنى خەۋەردار قىلىپ ئۇنىڭدىن رۇخسەت سورىدى. مەلىكە:

ــــ ھەي شاھزادە، جېنىم سەن ئۈچۈن پىدا، گەرچە قىلغان ياخشىلىقىڭغا مۇناسىپ خىزمەت قىلالمىسامۇ، قانداق مۇشكۈلاتىڭ بولسا مەرھەمەت قىلىپ ماڭا ئېيتقىن. قۇدرىتىمنىڭ يېتىشىچە تىرىشىپ قولۇمدىن كەلگەن خىزمەتلەرنى بەجا كەلتۈرىمەن، ــــ دېدى. فەررۇخفال:

ــــ ھەي جاھان مەلىكىسى، بۇ ۋادىدىكى جاھان خامىنىنى ئىش-كۈشلىرى سېنىڭ تىرىشچانلىقىڭ ۋە ياردىمىڭ بىلەنلا تۈگىمەيدۇ. ئىنشائاللا: تەڭرىتائالانىڭ لۇتفى كەرەمىدىن ئۈمىدۋار مەنكى، مەقسىتىم پات ئارىدا ئەملىگە ئاشقاي، ئەگەر مېنى خۇشال قىلاي دېسەڭ، مېنى بۇ يەردىن تېز يولغا سال. بۇ جايدا تۇرماق ياخشىلىقتىن دېرەك بەرمەيدۇ، ــــ دېدى.

مەلىكە:

ــــ ھەي غەمگۇزار يىگىت، سەن ماڭا تەڭرىتائالانىڭ ئېھسانىنى بەجا كەلتۈردۇڭ. ئالدىڭدا زور ئىشلار باردۇر. شۇ ئىشلارنى ۋۇجۇدقا چىقىرىش ئۈچۈن ساڭا رۇخسەت بەرسەم ماڭا نىسبەتەن بۇ ئىش ئىنساپ ۋە دىيانەتتىن دېرەك بەرمەيدۇ. تەڭرىتائالانىڭ ھەققى-ھۆرمىتى ئۈچۈن بۇ كېچە بۇ يەردە بەھۇزۇر ئۇخلىغىن، ئەتە ساڭا ئۆز قولۇم بىلەن سەپەر جابدۇقلىرىنى تەييار قىلىپ بېرىمەن، مۇشەققەتسىزلا ئۆز مەنزىلىڭگە يېتىۋالالايسەن، ــــ دېدى.

فەررۇخفال مەلىكە بىلەن سۆزلىشىپ ئولتۇرۇپ ھارغىنلىقتىن كۆزى ئۇيقۇغا باردى، شۇ يەردە ئۇخلاپ قالدى. مەلىكىمۇ بېشىنى قويۇپ شاھزادىنىڭ يېنىدا ئۇخلىدى. ئىنسان تەبىئىتى كۆپىنچە

ئۇيقۇلۇق هالەتتە ئاشكارىلىنىدۇ. ئۇلار ئۆرۈلۈپ يانچە ياتقاندا ئىختىيارسىز بىر-بىرىنىڭ قۇچىقىغا كىرىپ كەتتى.

ئاپتاپ چىققاندا خىزمەتكارلار ھەرەمگە كىرىپ، مەلىكىنىڭ كېلىشكەن، سۈمباتلىق بىر يىگىتنىڭ قۇچىقىدا ياتقانلىقىنى كۆردى. ئۇلار پادىشاھنىڭ قەھرى سىياسىتىدىن قورقۇپ غال-غال تىترىشىپ، يۈزلىرى ھەيرەتتىن تامدەك تاتاردى. «بۇ ئىشنى پادىشاھ ئاڭلىسا بىزنى چوقۇم تىرىك قويمايدۇ» دەپ دەھشەتكە چۈكۈپ ۋەزىرئەزمىنىڭ ئالدىغا بېرىپ ئەھۋالنى بايان قىلدى. ۋەزىر: «بۇنداق ئىشنىڭ يۈز بېرىشى مۇمكىن ئەمەس» دەپ كېنىزەكلەرنىڭ سۆزىگە ئىشەنمىدى. كېنىزەكلەر چىڭ تۇرۇۋالغانلىقتىن ئۇ ئۆزى مەلىكىنىڭ ھەرىمىگە كىرىپ، بايىقىدەك ئەھۋالنى كۆرۈپ ئەرۋاھى ئۇچۇپ، ۋۇجۇدىغا غەزەپ ئوتى تۇتاشتى، ئادەم بۇيرۇپ فەررۇخفالنى دەرھال باغلاپ تاشلىدى. فەررۇخفال كۆزىنى تۇيۇقسىز ئېچىپ، ئۆزىنى بۇ ھالدا كۆرۈپ، ئۆلۈمنى ئۆزىگە مۇقەررەر قىلدى ۋە ئۆز-ئۆزىگە: «سۇبھاناللا! قىلغان ياخشىلىقىم ئۆزۈمگە دۈشمەن بولدى. ئېھسان قىلغانلىقىم سەۋەبىدىن ھالاكەتكە يولۇقتۇم. ئەمدى مەشۇقۇمنىڭ دىدارىنى كۆرمەستىن بۇرۇن ئەجەلگە تەسلىم بولمىدىغان بولدۇم» دېدى. بۇ ۋاقىتتا مەلىكە كۆزىنى ئېچىپ بالايىئاپەت تۇمانلىرىنىڭ ئەترابىنى قاپلاپ كەتكەنلىكىنى كۆردى. ئۇ پەريات قىلىپ:

ـــ ھەي دۆت ۋەزىر، بۇ يىگىت مېنىڭ ئاكامدۇر، ئۇنىڭغا بۇ ھاقارەتنى راۋا كۆرسەڭ بولمايدۇ، ـــ دېدى.

ۋەزىر مەلىكىنىڭ سۆزىگە پىسەنت قىلماي:

ـــ ھەي ھاياسىز، ئىسيان توپىسىنى ئۆز بېشىڭغا تۆكۈپ تۇرۇپ يەنە نېمە چالۋاقايسەن؟! بۇ بىر قەلەندەر، ئۇنىڭغا ئازاب-ئوقۇبەت كېرەكتۇر. سەن تېخى ئۇنىڭغا شاپائەت قىلىۋاتىسەن، سەن ھەتتا ئۆز ھاياتىڭنىمۇ قىل ئۇستىدە قالغانلىقىنى سەزمەيۋاتىسەن، ـــ دېدى. مەلىكە شاھزادىنى بىرەر ئامال بىلەن قوتۇلدۇرۇشقا مۇمكىن بولمايۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ غەمگە پېتىپ ئولتۇرۇپ قالدى. ۋەزىر پادىشاھنىڭ قېشىغا بېرىپ دوئادىن كېيىن:

— ئەي، پادىشاھىئالەم، تۇنۇگۈن كېچە سەلتەنەت ھەرىمىدە بىر سەتچىلىك يۇز بېرىپتۇ، بۇ ھادىسىدىن ھوش شارابى بېشىم جامىدىن تۆكۈلۈپ، ھېچ ھالىم قالمىدى. ئەگەر بۇنى شاھىمىزدىن يوشۇرسام كېيىن غەزەپكە قېلىشتىن قورقىمەن، — دېدى.

پادىشاھ بۇ سۆزدىن ھەيران بولۇپ:

— ھاكىمىيەت كېچىسىنىڭ ئەمىنلىك چىرىغى ئۆچۈپتىمۇ ياكى دۆلەت زەنجىرى باغلاقتىن ئۈزۈلۈپتىمۇ؟ زادى نېمە ئىش بوپتۇ؟ — دەپ سورىدى.

ۋەزىر ئاۋازىغا پەريادلىق تۇس بېرىپ، كۆرگەن ۋەقەلەرنى بايان قىلدى. پادىشاھ دەرغەزەپ بولۇپ: «ئۇ زىناكار بەتبەختنى ئاچىقىپ قەتلى قىلىڭلار!» دەپ بۇيرۇق قىلدى. ۋەزىر فەرۇخفالنى مەيدانغا كەلتۈرۈپ جاللاتقا قىلىچ چېپىشنى بۇيرۇدى. جاللات قىلىچنى قىنىدىن ئەمدىلا سۇغۇرۇپ تۇرۇشىغا مەلىكە ئۆزىنى ئاتىسىنىڭ ئايىغىغا تاشلاپ:

— ئەي كەرەملىك ئاتا، ئۇ يىگىتنىڭ ئۆلۈمىنى ئازراق كېچىكتۈرۈش توغرىسىدا بۇيرۇق بېرىڭ، ئەرزىمنى ئاڭلاپ بېقىڭ، ئەگەر ماقۇل بولمىسىڭىز ئىككىمىزنى بىراقلا تىغدىن ئۆتكۈزۈڭ، — دېدى. پادىشاھ:

— ئۇ يىگىتنى ئۆلتۈرۈشكە سەل تەخىر قىلىڭلار، — دەپ بۇيرۇق سوقتى.

مەلىكە:

— ئەي پادىشاھىئالەم، بىر گۇناھسىزنىڭ قېنىنى تۆكمەك كاتتا ئەربابلارنىڭ قىلمىشى ئەمەستۇر. بۇنداق قىلىش ئادالەت ۋە ئىنساپ جۇملىسىدىن ئەمەستۇر. بۇ يىگىتنى ئۆلۈمگە بۇيرۇش قارىماققا ئىززەت-ئابرۇيۇڭلارغا لايىقتەك كۆرۈندۇ. ئەمما، تەكرى بۇ دۆلەتخانىگە ئەپۇ-رەھمەتنى ئايىماي بەرگەنكى، ئۇنىڭغا قارشى چىققۇچىلار غەزەپ-نەپرەتكە دۇچار بولىدۇ. قىيامەت كۈنى بۇ ئىشلاردىن سوئال-سوراق بولسا ئۇ چاغدا ئۆزۈڭنىڭمۇ گادايلار بىلەن

بىرگە ئولتۇرۇپ ئەدلى-ئادالەتدىن نېمىدەپ جاۋاب بېرىدىغانلىقىڭنى ئۇنتۇپ قالما ـــ دېدى. پادىشاھ دەرھال ۋەھىمگە چۆكۈپ:

ـــ سۆزۈڭ بولسا دەرھال ئېيتقىن، ـــ دەپ رۇخسەت قىلدى. مەلىكە بولغان ۋەقەنى باشتىن ئاخىرغىچە بايان قىلىپ:

ـــ ئەگەر سۆزۈمگە ئىشەنمىسەڭلار. بۇتخانىدا يىگىرمە ئادەمنىڭ ئۆلۈكى قالدى، بېرىپ كۆرۈپ كېلىڭلار، ـــ دېدى.

پادىشاھ بۇتخانىغا ئادەم ئەۋەتىپ خەۋىرىنى ئۇقتى. ئەھۋال راستتىنلا مەلىكە دېگەندەك ئىدى. يىگىت تۆھمەتتىن پاك بولدى. پادىشاھ خىجالەت بولۇپ فەررۇخفالنى ئالدىغا چاقىرتىپ كېلىپ ئۆزرە ئېيتتى، ئاندىن ئۇنى ئىززەت كۆرسىتىپ ئولتۇرغۇزۇپ:

ـــ ھەي بەرنا يىگىت، غەپلەتتە قالغانلىقىمدىن بۇ گۇناھلار مەندىن ئۆتۈپتۇ، پېقىرنى كەچۈرگىن، بۇ قىزىم بولسا گۆھەرگە تولغان بىر جاھان گۈلدۇر. ئۇنى ھېچبولمىسا كېنىزەكلىككە قوبۇل قىلغىن، ـــ دېدى. فەررۇخفال:

ـــ ئەي ئۇلۇغ شاھىم، تەخىرتائالا بۇ كۈلپەتلەرنى قىسمەت ئەزىلىگە پۈتكەندۇر. شۇڭا سەندىن ھېچ رەنجىشىم يوقتۇر. ئۇنىڭ ئۈستىگە مېھرىبانلىق كامالىتىنى پەلەككە يەتكۈزۈپ مېنى پەرزەنتلىك دۆلىتىگە ئېرىشتۈرۈشنى خالاۋاتسەن. بۇ مەن ئۈچۈن ئېيتىپ تۈگەتكۈسىز شانۇ شەۋكەتتۇر. لېكىن، كەمىنلىرىنىڭ ئالدىدا ناھايىتى مۇشكۈل بىر ئىش باردۇر. شۇنى دەپ ئۆزۈندىن بېرى سەھرالاردا سەرگەردان بولۇپ يۈرۈۋاتىمەن. ئەگەر شاھىم مەقسەت يولىغا قەدەم قويۇشۇمغا تېزرەك رۇخسەت بەرگەن بولسىلا تارتقان شۇنچە مېھنەتلىرىم شۇ ۋاقىتتىلا ئۆز ئورنىنى تاپقان بولاتتى، ـــ دېدى.

پادىشاھ رۇخسەت بېرىشكە تەمشىلىپ:

ـــ مېنىڭ مۇددىئايىم شۇكى، بىرنەچچە زامان يېنىمدا تۇرساڭ، مەقسەتكە يېتىشىڭ ئۈچۈن قولۇمدىن كەلگەن خىزمەتلەرنى قىلسام ئىدىم. بىراق ئەمدى جۇدالىق يولىغا قەدەم قويۇپ، غەم-

قايغۇغا مۇپتىلا بولۇشنى ئۆزۈڭگە راۋا كۆرۈۋاتىسەن. تەقدىر قىسمەت ئىگىسى بولغان جانابىي ئاللا ساڭا يار بولغاي! لېكىن ئۇمىدىم شۇكى، قەيەرگىلا بارما، بىزگە خەت يېزىشنى ئۇنتۇپ قالما، ئەھۋالىڭدىن بىزنى خەۋەرلەندۈرۈپ تۇرغىن. ئەگەر مۇھىم ئىشلارغا يولۇقساڭ ياكى بىرەر نەرسىگە ئېھتىياجىڭ چۈشۈپ توختاپ قالساڭ دەرھال خەۋەر قىلارسەن، لازىملىق نەرسىنى ساڭا دەرھال يەتكۈزىمەن، ـــ دېدى.

فەررۇخفال پادىشاھنىڭ مېھرىبانلىقىنى كۆرۈپ ئاخىر ئۆزىنىڭ ھاجىتىنى بايان قىلىپ:

ـــ بۇنداق سۆزلەرنى شاھىمىزنىڭ سەمىگە سالماق ئەدەپكە دېگەندەك لايىق كەلمىسىمۇ، بىراق ئۆزلىرىدىن ناھايىتى كۆپ مەرھەمەتلەرنى كۆرگەنلىكىم ئۈچۈن، ئەيمەنمەستىن بۇلارنى يەنە دېگىلىۋاتىمەن. شاھىمىزدىن ئىلتىماسىم شۇكى، جەئفەر ئىسىملىك بىر يېقىن بۇرادىرىم بار ئىدى، غايىب بولۇپ كەتتى. ئۇنى ئىزدەپ تېپىش توغرىسىدا پەرمان چىقارسىلا، ئاندىن ھەر تەرەپكە خەۋەرچى ئەۋەتىپ مەشۇقۇمنىڭ قارارگاھىنى تېپىۋېلىشىمغا ئاسانلىق تۇغدۇرۇپ بەرسىلە، بەلكىم، مەشۇقۇمنىڭ ئىز-دېرىكى بولۇپ قالسا ئەجەب ئەمەس، ـــ دېدى.

پادىشاھ ئۇنى دەرھال قوبۇل قىلىپ، مۇلازىملارنى تەرەپ-تەرەپكە ماڭدۇردى. ئۇلار جەئفەرنى تېزلا تېپىپ كەلدى. پادىشاھ ئارقىدىن بىرنەچچە مۇلازىمنى سودىگەرچە ۋە دۆلەت ئەلچىسى قىياپىتىدە ياساندۇرۇپ ئەتراپتىكى ھەرقايسى مەملىكەتلەرگە ئەۋەتىپ، بىر باھانە بىلەن شۇ سۈرەتلىك نازىنىندىن خەۋەر بېرىشكە تەيىنلىدى. شاھزادە نازىنىنىڭ ھېلىقى رەسىمنى چىقىرىپ ئۇلارغا كۆرسەتتى.

ئەلقىسسە، ئۇلار ئۇزۇن تىرىشتى، ئەتراپتىكى مەملىكەتلەردە خۇپىيانە چارلاش ئېلىپ بارىدى، ئۇنداق قىزدىن قىلچە ئەسەر بولمىدى. پادىشاھ بۇ خەۋەرنى ئاڭلاپ ھەيرانلىققا چۆكۈپ،

فەررۇخقالغا ئۆزرىلەر ئېيتتى. فەررۇخقال ئاخىر پادىشاھتىن رۇخسەت ئېلىپ، جەئفەرنىڭ ھەمراھلىقىدا دەشت-باياۋان ئارقىلىق جاھانىنىڭ باشقا چەت ئۆلكىلىرىگە قەدەم قويدى. مەقسەتتىن ھېچ نىشان كۆرۈنمىدى. جەئفەر فەررۇخقالنىڭ خەستە ھالىنى كۆزدە تۇتۇپ:

— ھەي شاھزادەم، بارچە قۇۋۋەت ۋە ماجالىڭ بىلەن مەقسەت يولىدا يۈگۈرۈڭ، ئەمما مەنزىلگە يېتىشمىدىڭ. ئەگەر ئەمدى مۇشۇ باياۋاندا ئاجىزلىقتىن دەرماندا بولۇپ تۇيۇقسىز يىقىلىپ قالساڭ مەشۇقۇڭدىن مەھرۇم قالارسەنمىكىن دەپ قورقىمەن. ئەقىل ئەمدى سەندىن شۇنى تەقەززالىق بىلەن كۈتىدۇكى، سەن ھازىردىن باشلاپ سەۋر-تاقەتنى ئۆزۈڭگە ھەمراھ قىلىپ سەپەرنى تەرك ئېتىپ كۆڭۈللۈڭ بىر جايدا ئىستىراھەت قىلساڭ، سېنىڭ ئورنۇڭدا بۇ خىزمەتنى مەن قىلسام. «سەۋر قىلساڭ غوربىدىن ھالۋا پۈتەر» دېگەندەك كۆپ ئۆتمەستىن مۇراد گۈلۈڭ پورەكلەپ ئېچىلسا ئەجەب ئەمەس، — دېدى. فەررۇخقال ھەقىقەتەن كۆپ جاپا تارتقانىدى، جەئفەرنىڭ سۆزىگە ئەمەل قىلىپ، ئۆزلىرى يېتىپ بارغان شۇ شەھەردە ئىستىقامەت قىلىپ توختاپ تۇردى ۋە تەخىرتائالاغا كۆپ ئىلتىجالار قىلدى.

بەيىت:

تەخىرى پەزلىدىن ئىنايەت بولسا گەر،
يەتكۈسى ئاخىر قۇلاققا خۇش خەۋەر.

جەئفەرنىڭ تەدبىر ۋە ئەقىل بىلەن مەقسەت يولىنى تېپىپ، شاھزادىنىڭ مەشۇقىدىن خەۋەر ئالغانلىقى؛ سۇمۇرۇغنىڭ ياردىمى بىلەن مەررۇخقالنىڭ مۇراد ـ مەقسىتىگەيەتكەنلىكى

جەئفەر ۋاپا گۈلشەنىدە پەرۋىش قىلىنىپ، ئەتىرگۈللەر ئارىسىدا يىلتىز تارتىپ ئۆسكەنىدى. ئۇ مەررۇخقالنىڭ مۇرادىغا يېتىشى ئۈچۈن بۇ يولدا ئۆز ھاياتىنى قۇربان قىلىشتىنمۇ باش تارتماي، ئىمكانىيەتنىڭ بارىچە تىرىشىپ-تىرمىشاتتى. ئەقىلنىڭ مەسلىھەت بېرىشى بىلەن مەررۇخقال ئۇ شەھەردە توختاپ ئىستىراھەتكە مەشغۇل بولدى. جەئفەر بىر سودىگەرلىك دۇكىنى ئېچىپ، دۇكاننى جىمى ئالەمدىكى ھەر خىل غارايىپ مالالار بىلەن تولدۇردى. ئۇ شاھزادە ئاشىق بولغان نازىنىنىڭ رەسىمىنى دۇكاننىڭ خەقنىڭ كۆزى چۈشۈپ تۇرىدىغان ئەپلىك بىر يېرىگە ئېسىپ قويۇپ ئۆزى سودىگەرچە ياسىنىپ ئولتۇردى. دۇكانغا قانداقلىكى كىشى كىرسە رەسىمدىكى قىزنىڭ ئەسلىي نەسەبىنى سورايتتى.

كۈنلەر ئۆتۈپ، بۇ يەرگە بىر مويسىپىت كىشى كەلدى. ئۇ جەئفەرنىڭ دۇكىنىغا قاراپ:

ـــ ھەي يىگىت، بۇ رەسىمنى خالايىققا كۆرسىتىپ يۈرۈشتىن غەرىزىڭ نېمە؟ ـــ دەپ سورىدى.

جەئفەر كۆز ئالدىدا چېھرىدىن دانالىقى، كۆپ يەرلەرنى سايا‌ھەت قىلىپ پۈتكۈل ئالەمنىڭ ئاجايىباتلىرىدىن خەۋەر تاپقان ۋە جىق ئىش كۆرگەنلىكى بىلىنىپ تۇرىدىغان بىر مويسىپىتنىڭ تۇرغانلىقىنى كۆردى.

ـــ ھەي دانىشمەن كىشى، ـــ دېدى ئۇ ئەدەپ بىلەن، ـــ مەن بۇ رەسىمدىكى پەرىۋەشنى ئۇزۇندىن بېرى ئىزدەپ يۈرىمەن. پۈتۈن جاھاننى كېزىپمۇ ئۇنىڭدىن ھېچبىر نام-نىشان تاپالمىدىم. شۇ سەۋەبتىن جاھان كېزەر سايا‌ھەتچىلەردىن بۇ توغرۇلۇق بىرەر يېڭى خەۋەر ئاڭلاپ قالسام ئەجەب ئەمەس دەپ ئۇنى ئېسىپ قويدۇم.

بوۋاي مۇنداق دېدى:

— بىلگىن ۋە ئاگاھ بولغىنكى، رەسمدىكى بۇ نازىنىن ئەقىل-پاراسەتتە جاھاننىڭ يەكتاسى، ئۇ يېگانە سەرۋىدەك بىر بۇلۇڭنى ماكان تۇتۇپ، بارلىق ئەرلەر سۆھبىتىدىن پەرھىز تۇتقان، گۈزەللىكتە تەڭداشسىز بىر مەلىكىدۇر. شۇڭا ئۇ ئۆزىگە يېگانە جاھان دەپ ئات قويغان، ئۇ سەئدلەپ ۋىلايىتىگە ھۆكۈم يۈرگۈزۈۋاتقان پادىشاھتۇر. ئۇ ھەرقانداق مەرتىۋىلىك پادىشاھ ۋە ئىلىمگە كامىل دانىشمەنلەرنىڭ يۈرەك تارىغا ئۇرىدۇ. ئۇنىڭ تال-تال ئۆزۈن چاچلىرى قۇياشنىڭ بوينىغا سىرتماق سالىدۇ. دائىم شىكارغا چىقىپ بۇغا-ماراللارنى ئوۋلايدۇ. جەمئىيەت كەبى ئالىي بەزمىلەرنى ئۇيۇشتۇرۇپ تۇرىدۇ. سورۇنلىرىدا مېھرىلىك سەنئەتكارلار داۋۇد ئەلەيھىسسالامنىڭ خۇش ئاۋازىدەك نەغمە-ناۋالىرى بىلەن پەرى پەيكەرلەرنىڭ كۆڭلىنىمۇ ئەسىر قىلىۋالىدۇ. لالە يۈزلۈك گۈلگۈن شارابلار بىلەن ئەربابلارنىڭ ئەقىل-ھوشىنى ئوۋلايدۇ. مەلىكە دائىم ئەنە شۇنداق سورۇندا نەزمە ئوقۇپ، شاراب ئىچىپ، پاراغەت بىلەن ئۆمۈر ئۆتكۈزىدۇ. ئۇنىڭ قول ئاستىدىكىلىرىنىڭ ھەممىسى ئاي سۈپەتلىك نازىنىنلار بولۇپ، نازۇ كەرەشمىسى بىلەن قۇياش قەسىرىدىن يوچۇق ئاچىدۇ. نەيزە ۋە قىلىچ تۇتقان قىرىق مىڭ ئايال ئۇنىڭ خىزمىتىگە قول باغلاپ تۇرۇشىدۇ. مەلىكە نەدە بولسا ئۇلارمۇ شۇ يەرگە ھازىر بولىدۇ. ئۇلار ئايال بولغان بىلەن ئۇرۇش مەيدانىدا رۇستەم ۋە ئىسپەندىيارەدەك جەڭ قىلالايدۇ. ئۇلارنىڭ ھەممىسى شىرىن سۆزلۈك لەتىپىلەردۇر. ئۇلارنىڭ دۆلىتىگىچە بولغان يۇز پەرسەڭ يول پۈتۈنلەي قارا جاڭگالدۇر. ئۇ جاڭگال قورقۇنچلۇق بىر سۈسىز باياۋان بولۇپ، ئۇ يەرگە بىرەر ھاياتلىقنىڭ قەدەم قويۇشى ئەسلا مۇمكىن ئەمەس. چۈنكى ئۇستى-ئۈستىگە دۆۋىلىنىپ كەتكەن قۇم بارخانلىرى گويا تىك چوققىلىق ئېگىز تاغلارنى ھاسىل قىلغان. يەنە كېلىپ، ئايالالاردىن تەشكىللەنگەن جەسۇر قاراۋۇللار مەملىكەتنىڭ ئامانلىقى ئۈچۈن ئۇ يەردە ئوۋچىلارەدەك توپ-توپ بولۇپ چارلاش ئېلىپ بارىدۇ.

ئەگەر، ئەجىلى توشقانىنىڭ بىرەرى ئۇلارنىڭ نەزىرىگە چۈشۈپ قالسا، ئۇلار ئۇنىڭ جىگىرىنى پارە-پارە قىلىۋېتىدۇ.

بېيىت:

ئايالدۇر جەسۇر ئەرگە بەرگەي ساۋاق،
دېگىز گۆھىرىدىن ئۇلار پاكراق.
بويى تۇز، دىلى نۇر، بېشى تىك ھامان،
پېقىرلارغا ھەر ئىشتادۇر مېھرىبان.
تۇمەن مىڭ ئايال باغلىغان ئىشقا بەل،
ئۇلار ھەر بىرى خۇددى ئايدەك گۈزەل.

جەئفەر ئۇ شاھنشاھنىڭ ھەقىقىتىدىن ۋاقىپلانغاندىن كېيىن ناھايىتى خۇشال بولۇپ بۇ خۇش خەۋەرنى فەررۇخفالغا يەتكۈزدى ۋە:

— ئەمدى غەم-غۇسسىگە كۆڭۈلدىن ئورۇن قالمىدى، ئۇمىد شولىسى ئۇپۇق ئېتىكىدىن پەيدا بولدى، مەقسەت قۇياشى سائادەت شەرقىدىن كۆتۈرۈلۈش ئالدىدا تۇرىدۇ، — دېدى.

بېيىت:

ئۆتتى ھىجران كۈنلىرى، يار فۇرقىتى ھەم، كەتتى،
مۇنەججىملەر ئاخىرى ياخشى پالنى كۆرسەتتى.
نازۇ نېمەت بېغىمىز خازان بولغان، سارغايغان،
ئاخىر باھار شامىلى كەلدى يەنە كۆكلەتتى.

تەڭرىگە مىڭ تەشەككۈر،
تىكەنلەرنىڭ ھەيۋىسى سۇندى،
غايىبلىق پەردىسىدىن ئۇمىد سۇبھى كۆرۈندى،
قارا تۇننىڭ بېشىغا ئاي نۇرىدىن دەرد يەتتى.

ئەلقىسسە، بەخت-ئىقبال پارلايدىغان بۇ خۇش خەۋەردىن فەررۇخفال قاتتىق هاياجانلىنىپ، غايىبانە غەلىبىدىن بىهوش بولۇپ كەتكىلى تاس قالدى. قۇشتەك بىر قانات قېقىپ، جاناننىڭ دىيارىغا هازىرلا يەتكۈسى كەلدى. سەۋر قاچىسى تاشتى. جەئفەر ئەقلىنىڭ يېتەكلىشى بىلەن بىرنەچچە كۈن ئىزدەپ سوراپ يۈرۈپ ئايالچە بىرنەچچە قۇر ئېسىل كىيىملەرنى تەييارلىدى. ئۇلارنىڭ هەر ئىككىسى مۇزىكا ئىلمىدە كامىل ئۇستىلاردىن ئىدى، سازلىرىنى تەقلەپ، تۆگىلىرىنى جابدۇپ، ئىختىيارىنى تەڭرىتائالاغا تاپشۇرۇپ مەقسەت مەنزىلىگە راۋان بولدى.

بىرنەچچە مۇددەت جاپالىق يول يۈرگەندىن كېيىن ئۇلار هېلىقى قورقۇنچلۇق باياۋانغا يېتىپ كەلدى. يىگىتلەر ئىرادىسىدىن يانماي ئەجەل بىلەن قول تۇتۇشۇپ، داۋاملىق كېتىپ باراتتى. هەممە ياقتا ئۆلۈم بۇرۇلا تۇراتتى. بىر كۈنى چىقىچۇش مەهەلدە هاۋا ناهايىتى قىزىپ كەتتى. ئۇلار بىر دەرەخنىڭ سايىسىگە كېلىپ، بۇلاقتىن سۇ ئىچكەچ راهەتلىنىپ ئولتۇردى. بۇ دەرەخنىڭ ئۇستىدە بىر سۇمۇرغ ئۇۋا ياسىغانىدى. بىرەر سائەتتىن كېيىن سۇمۇرغنىڭ بالىلىرى بىتاقەت بولۇپ ناله قىلىشقا باشلىدى. فەررۇخفال كارامەت چوڭ بىر يىلاننىڭ سۇمۇرغ بالىلىرىنىڭ قەستىدە تۇرغانلىقىنى كۆرۈپ خەنجىرىنى چىقىرىپ ئۇنى قەلەمچە قىلدى. سۇمۇرغ بالىلىرى شۇندىلا بۇ بالا-قازادىن نىجاتلىق تېپىپ يۇرىكى ئارامىغا چۈشتى. فەررۇخفال بىلەن جەئفەر يەنىلا دەرەخ تۈۋىدە ئارام ئېلىپ ئولتۇراتتى، نامازئەسىر بولغاندا ئانا سۇمۇرغ بالىلىرىنىڭ ئوزۇقلۇقىنى ئېلىپ يېتىپ كەلدى. سۇمۇرغ دەرەخ تۈۋىدە ئىككى ئادەمزاتنىڭ ئۇخلاپ ياتقانلىقىنى كۆرۈپ: «بالىلىرىمنى هەر يىلى ئېلىپ قاچىدىغانلار مۇشۇلار ئىكەن-دە!» دەپ چوڭ بىر تاشنى كۆتۈرۈپ ئۇلارنىڭ ئۇستىگە تاشلاشقا تەمشىلىۋىدى، سۇمۇرغ بالىلىرى چۇرقىرىشىپ بولغان ئەهۋالنى تېزدىن بايان قىلدى. سۇمۇرغ خىجالەت بولۇپ، تاشنى باشقا ياققا ئىرغىتىپ تاشلاپ، فەررۇخفالنىڭ ئۇستىگە كېلىپ ئۇنى

ئويغاتتى. ئەتراپلاردىن يىغىپ كەلگەن نېمەتلەرنى فەررۇخفالنىڭ ئالدىغا قويۇپ:

— بالىلىرىمغا شۇنچە ياخشىلىقلارنى قىلىپسەن، ئەمدى سېنىمۇ ئۆز پەرزەنتىمگە ئوخشاش كۆردۈم. ھەرقانداق ئىشىڭ بولسا ئۆزۈمنىڭ ئىشىدەك بىلىمەن. قانداق مۇھىم ئىش ياكى ئورۇنداش قىيىن بولغان مۇشكۈلاتىڭ بولسا ماڭا ئېيتىۋەرگىن، كۈچۈمنىڭ يېتىشىچە تىرىشىپ كۆرەي، — دېدى. فەررۇخفال سۇمۇرغدىن كۆپ مېھرىبانلىقلارنى كۆرۈپ، مەقسەد-مۇددىئاسىنى بايان قىلدى. سۇمۇرغ:

— ھەي سائادەتمەن پەرزەنتىم، خەتەرلىك ئىشقا تۇتۇش قىلىپسەن، ئەمما كۆڭلۈكنى ئۈستۈن تۇتۇپ بۇنىڭدىن خاتىرجەم بولغىن، بۇ كېچە مۇشۇ يەردە بولغىن. ئەتە تاڭ يورۇغاندا تەڭرىتائالانىڭ ئىنايىتى بىلەن مەقسىتىڭگە مۇيەسسەر بولۇرسەن، — دېدى. فەررۇخفالنىڭ كۆڭلى سۇمۇرغنىڭ بۇ مەرھەمەتلىك سۆزىدىن يايراپ، بىر كېچە بۇ جايدا ئىستىراھەت قىلدى. ئەتىسى تاڭ ئېتىشى بىلەن تەڭ سۇمۇرغ فەررۇخفال بىلەن جەئفەرنى بوينىغا ئېلىپ كۆتۈرۈپ سەڭلدىپ ۋىلايىتىگە قاراپ ئۇچتى. ئۇلار كۈن پاتقاندا سەڭلدىپ ۋىلايىتىنىڭ بىر چېتىگە كېلىپ چۈشتى. سۇمۇرغ فەررۇخفالغا قانىتىدىن بىر پەينى يۇلۇپ بېرىپ:

— بۇ پەينى چىڭ ساقلىغىن. ھەرقانداق ۋاقىتتا بېشىڭغا مۇشكۈلىلەر چۈشسە بۇ پەينى كۆيدۈرسەڭ، مەن دەرھال ھازىر بولۇپ سېنى مۇشكۈلىلەردىن خالاس قىلىمەن، — دېدى.

فەررۇخفال پەينى ئېلىپ سۇمۇرغ بىلەن خوشلاشتى، ئاندىن كېيىن جەئفەر بىلەن مەسلىھەتلىشىپ ئۆزلىرىنى ئايالچە كىيىملەر بىلەن بېزەپ، سازلىرىنى قولىغا ئېلىپ شەھەرگە ئاتلاندى. ئۇلار ھەر ئىككىسى ساقالسىز بولغانلىقتىن قىلچە چېنىپ قالمايتتى.

ئەلقىسسە، ئۇلار خاتىرجەملىك بىلەن شەھەرگە كىرىپ يەنە تۇيۇقسىز بىر مەھەللىگە كېلىپ قالدى. ئۇ مەھەللىدە بارلىق چىرايلىق ئايالار فىرەۋىس باغچىسىدىن نىشان بېرىپ تۇرىدىغان

باغچىنىڭ ئىچىدە سۆھبەت قىلىپ، شاراب جاملىرىنى پەلەكتەك ئايلاندۇرۇپ مەستلىكتىن خۇش كەيپ بولۇپ ئولتۇراتتى. بۇ ئەسنادا فەررۇخفال بىلەن جەئفەر ئىككى سازەندە سۆرىتىدە سۆھبەتكە داخىل بولۇپ دۇئا قىلىپ ئولتۇردى. سورۇن ئەھلى تەقى-تۇرقى ۋە ياسىنىشى بۇ شەھەر خەلقىگە ئوخشاشمايدىغان ئىككى ئايالنى كۆرۈپ:

— سىلەر كىم بولىسىلەر؟ مۇساپىردەك قىلىسىلەر، قايسى ۋىلايەتتىن كەلدىڭلار؟ مۇشۇ چاغقىچە سىلەرنى ھېچبىر مەربىكە، ئولتۇرۇشلاردا كۆرۈپ باقمىدۇق. نەسەب-نامىڭىزلارنى ئېيتىپ بېقىڭلار. قايسى دىيارنىڭ پەرزەنتى ئىكەنلىكىڭلار بىزگە مەلۇم بولسۇن، — دېيىشتى.

فەررۇخفال ئالدىدا ئولتۇرۇپ دۇئا-سەنادىن كېيىن:

— ھەي مەلىكىلەر، كىشىلەر مەن غېرىب كەمىنىنى دىلپەزىر جادۇ نەۋاز دەپ ئاتايدۇ. بۇ دوستۇمنى بولسا ناھىد جەڭگى دەيدۇ. بۇ دۆلەتنىڭ بۈيۈك شاھى ۋە ئەزىز سۇلتانلىرىنىڭ مۇساپىرلارغا يار، غېرىبلارغا مەدەتكار ئىكەنلىكى پۈتۈن ئالەمگە مەشھۇر بولدى. شۇڭا ئۇنىڭ دەرگاھىنى تاۋاپ قىلىش ئۈچۈن شۇنچە ئۇزۇن ۋە مۇشكۈل قەدەملەرنى بېسىپ بۇ گۈزەل ماكانغا يېتىشتۇق. ئەگەر شەپقەت يۇزىسىدىن رۇخسەت بەرسەڭلار ھۇنىرىمىزنى بىر كۆرسىتىپ باقساق، بىز ئۈچۈن كۆپ مەرھەمەت بولغان بولاتتى، — دېدى.

سورۇن ئەھلى بۇ سۆزنى ئاڭلىغاندىن كېيىن ئۇلارغا رۇخسەت بەردى. دەۋرىنىڭ بۇ يېگانە ئۇستىلىرى سازلىرىنى قولىغا ئېلىپ ئۇنى ئوشاق ئاھاڭغا تۇزۇپ، ئۇيان پەردىسىنى يىرتىپ ناشلاپ قالۇننى ساداغا كىرگۈزدى. بۇ ساداغا پەلەكمۇ تەھسىن-ئاپىرىن ئوقۇيتتى. ئارقىدىن سورۇن ئەھلىنىڭ ئەھۋالىغا مۇناسىپ بىرقانچە غەزەل ئوقۇلدى. سورۇن ئەھلى گاھى بۇلۇتتەك تۇتۇلدى، گاھى گۈلدەك ئېچىلدى، گاھى باھار يامغۇرىدەك ياش تۆكۈپ ئۆزىنى پۈتۈنلەي ئۇنۇتۇدى. تەرەپ-تەرەپتىن ئالقىش سادالىرى پەيدا بولدى. سورۇن ئەھلى ئۇلارغا بىھىساب دەرەملەرنى چاچتى. ئولتۇرۇش ئايىغلاشقاندا

ئۇلار ھەر تەرەپلەرگە كېتىشتى. دىلىپەزىر بىلەن ناھىدمۇ ئۆزلىرىگە بىر ماكان تەيىن قىلىپ شۇ يەردە تۇردى. قۇياش پارلاپ ئالەم يورۇدى. يېگانە جاھاننىڭ سەنۇبەر ئىسىملىك بىر ۋەزىرى بولۇپ، ئەقىل-پاراسەتتە تەڭدىشى يوق ئىدى. ھەمىشە ساز ۋە سۆھبەت بىلەن كۈن ئۆتكۈزەتتى. ئۇ چەتتىن ئىككى سازەندىنىڭ كەلگەنلىكىدىن خەۋەر تېپىپ: «ئۇلارنى خىزمىتىمگە ھازىر قىلىڭلار» دەپ بۇيرۇدى. فەررۇخفال بىلەن جەئفەر بۇنى ئاڭلاپ بەختەئامەتنىڭ يېتىپ كېلىۋاتقانلىقىدىن خۇشاللىنىپ، يولغا چىقىشقا دەرھال تەييارلاندى. ئۇلار ئاخىرى سەنۇبەرنىڭ يېنىغا يېتىپ بېرىپ ئەدەبلىك ئولتۇرۇپ بىر پەس دۇئا قىلىۋەتكەندىن كېيىن، ھەر خىل شېرىن، پاساھەتلىك سۆزلەر بىلەن ۋەزىرنىڭ كۆڭلىنى رام قىلدى، ئاندىن كېيىن سازلىرىنى قولىغا ئېلىپ، نەغمىلەرنىڭ دىلكەش پەردىسىنى ئېچىپ گويا مۇسا ئەلەيھىسسالامنىڭ ئاپئاق قوللىرىدەك سېھرىلىك قولى بىلەن ساز چېلىپ ناۋا قىلدى. مەرىكىدە ئولتۇرغان سازەندىلەر ئىختىيارسىز سازلىرىنى قولدىن بوشىتىپ ئۇلارغا تەھسىن-ئاپىرىن ئېيتتى ۋە ئۆزلىرىگە سازەندىلىكنى مۇناسىپ كۆرمەي ئۇلارغا شاگىرت بولۇشنى كۆڭلىگە پۈكۈشتى. سەنۇبەرمۇ بۇ ئولتۇرۇشتا ئۆزىنى ئۇنتۇغۇدەك دەرىجىگە بېرىپ يەتتى. ئۇلارنى ئۆزىنىڭ يېنىدىن ئازراقمۇ ئايرىمايدىغان بولدى. ئۇ ھەر كۈنى ئۇلار بىلەن سۆھبەت قىلىپ ئاندىن يېگانە جاھاننىڭ خىزمىتىگە باراتتى. كۆپ-ئۆتمەي ئۇلار سەنۇبەرنىڭ ھەمىشىرىلىرىدىن بولۇپ قالدى. بىرنەچچە كۈندىن كېيىن بۇ خەۋەر يېگانە جاھاننىڭ قۇلىقىغا يەتتى. ئۇلارنىڭ تەرىپىنى ئاڭلاپ سەنۇ بەرگە «يېڭى كەلگەن ئۇ ئىككى سازەندىنى خىزمىتىمگە ھازىر قىلغىن» دەپ بۇيرۇدى. سەنۇبەر نائىلاج ئۆيىگە كېلىپ، ئۇ ئىككىسىنى زەرلىك كىيىملەر بىلەن ياساندۇرۇپ، پادىشاھنىڭ خىزمىتىگە كەلتۇردى. فەررۇخفال بۇ ئاستانىنىڭ تۇيرىقىنى ئۆزىگە تۇتىيادەك بىلەتتى. ئەمدى كېلىپ پادىشاھنىڭ جامالىنى — ئۆزىنىڭ سۆيۈملۈك مەھبۇبىنىڭ دىدارىنى كۆرۈشكە

مۇيەسسەر بولۇپ قاتتىق ئىزتىراپ ۋە ھاياجان ئىچىدە ھوشىدىن كەتتى، ھالسىز قىياپەتتە ئوتلۇق كۆزلىرىنى يۇمۇپ بىر ھازادىن كېيىن يەنە ئەسلىگە قايتىشقا باشلىدى. يېگانە جاھان ئەھۋال سورىغاندا دەرھال ھوشىنى يىغىپ:

ـــ ئەي پادىشاھىئالەم، مۇشۇ چاغقىچە ھېچبىر پادىشاھنى بۇ خىل شانۇ شەۋكەت ۋە گۈزەل ھۆسنىدە كۆرگەن ئەمەسمەن. ئەمدى بۇ كاتتا سورۇنغا قەدەم تەشرىپ قىلىپ نۇرلۇق جامالىڭنى كۆرۈپ ئەقلىمدىن ئايرىلىپ قېلىۋاتىمەن. ئەگەر بۇ مالامەتتىن خاتىر شەرىپىگە نۇقسان يەتكەن بولسا، ئەپۇ قىلىشىڭدىن ئۈمىدۋارمەن، ـــ دېدى.

ئەلقىسسە، كۆپ سۆزلەر بولغاندىن كېيىن، ئۇلار سازلىرىنى ئېلىپ شۇنداق مۇڭغا كىرگۈزدىكى، جاھاندا تەڭدىشى يوق بۇ سازەندىلەرنىڭ كۈي-ناۋاسىدىن كۆكتىكى يۇلتۇزلار توپىمۇ ئۇسسۇلغا چۈشتى. ئولتۇرۇشتىكى چوڭ-كىچىك ھەممىسى يىغلاشتى. يېگانە جاھان بۇ ھالەتتىن ھەيرەتكە چۆكۈپ، ئۇلارغا تەھسىن-ئاپىرىن يېغدۇردى، نۇرغۇن ئالتۇن-كۈمۈش ۋە دۇررى-جاۋاھىرلارنى تەقدىم قىلدى. سۆھبەتتىن كېيىن:

ـــ دىلىڭنى بۇ قەدەر مەھلىيا قىلىدىغانلىقىڭلارنى ئويلىماپتىكەنمەن، قايسى ئىلايەتتىن كەلدىڭلار؟ ـــ دەپ سورىدى.

دىلپەزىر تەزىم قىلىپ:

ـــ ئەي جاھان مەلىكىسى، كەمىنىڭىز بولسا بىر نامرات سەھرادا تۇغۇلغان. مەن دۇنياغا كەلگەن ئۇ ۋەتەننى كىشىلەر پۈتۈن ئالەمنىڭ ھۇنەر، نەغمە يۇرتى دەپ بىلىشىدۇ، مەملىكىتىمىز پەم-پاراسىتى، ئادالىتى پۈتۈن جاھانغا پۇر كەتكەنلىكى سەۋەبىدىن بۇ دۆلەت دەرگاھىدىن پاناھلىنىش ئۈمىدىدە ئۇزۇن يوللارنى بېسىپ، مىڭ بىر رەنج ۋە مېھنەت بىلەن بۇ ماكانغا يېتىشتۇق، ئەلھەمدۇلىللا! مۇرادىمىز ھاسىل بولدى، ـــ دېدى. يېگانە جاھان مېھرىبانلىق بىلەن كۈلۈمسىرەپ:

— ئەمىسە ھەمىشە ۋەزىرنىڭ خىزمىتىدە بولۇپ، ھەر ھەپتىدە بىر كۈن مېنىڭ خىزمىتىمدە بولۇڭلار، — دېدى.

بۇ ۋەقەدىن بىرنەچچە ۋاقىت ئۆتۈپ فەررۇخفال جەئفەر بىلەن ۋەزىرنىڭ يېنىدا نەغمە چېلىپ ئولتۇراتتى، سەنۇبەر شارابتىن سەرخۇش بولۇپ، ساخاۋەت قولىنى سۇنۇپ ئۇلارغا بىر نەرسە ئىنئام قىلماقچى بولدى. دىلپەزىر سەنۇبەرنىڭ ناھايىتى خۇرسەن بولغانلىقىنى كۆرۈپ شېرىن سۆزلەر بىلەن ئورنىدىن تۇرۇپ تەزىم قىلىپ:

— كەمىنىلىرىنىڭ ئۆزلىرىگە بىر ئەرزىم باردۇر. ئەگەر ئىجازەت بولسا بايان قىلسام، — دېدى. سەنۇبەر:

— ئىجازەت، — دېدى. دىلپەزىر: — پادىشاھ نېمە سەۋەبتىن ئەرلەر بىلەن باردى-كەلدى قىلىشمايدۇ؟ تەخىرتائالا ھەر نەرسىنى جۈپتى بىلەن ياراتقان ئەمەسمۇ؟ بۇ ئىشنىڭ ھەقىقىدىن مېنى ۋاقىپ قىلسىڭىز، — دېدى. سەنۇبەر:

— ھەي دىلپەزىر، دۇنيانىڭ باشقا ھەرقانداق ۋەقەلىرىنى سورىساڭ جاۋاب بېرىمەن. لېكىن بۇ ھەقتە سۆز ئاچالمايمەن. مېنى ئايىاپ بۇ سوئالنى ئەمدى سورىمىغىنىڭ تۈزۈكتۇر، — دېدى. دىلپەزىر:

— ئەي ئاقىلە، مېنىڭدەك ئۆز ۋەتىنىنى تاشلاپ، غۇربەتلەرنى ئىختىيار قىلىپ، ئاستانەڭگە باش قويغان غېرىب، مۇساپىردىنمۇ بىر كەلىمە سۆزنى يوشۇرۇن تۇتامسەن؟ — دەپ كۆزلىرىدىن سەلدەك ياشلىرىنى ئاققۇزدى. سەنۇبەر دىلپەزىرنىڭ بۇ ۋەقەگە كۆڭۈل خاتىرىسىنىڭ باغلانغانلىقىنى بىلىپ نائىلاج:

— ھەي دىلپەزىر، مېنىڭمۇ بۇ ۋەقەدىن خەۋىرىم يوقتۇر. سەن ئەمدى بىرنەچچە كۈن سەۋر قىلىپ تۇرغىن. مەن بۇ سىرنىڭ تېگى-تەكتىدىن ئاگاھ بولۇپ ئاندىن ساڭا جاۋاب بېرەي، — دەپ دىلپەزىردىن مۆھلەت ئالدى. سەنۇبەر ئۆز ۋەزىپىسىنى ئورۇنداش ئۈچۈن پۈرسەت ئىزدەپ يۈرەتتى، شۇنداق كۈنلەرنىڭ بىرىدە يېگانە جاھان سەنۇبەر بىلەن سۆھبەت قۇرۇپ، شاراب ئىچىپ، ھەر خىل

هېكايەتلەر ئېيتىشىپ تازا سەرخۇش بولۇپ ئولتۇراتتى، سەنۇبەر ۋاقىتنى غەنىيمەت بىلىپ:

— ئەي جاھان مەلىكىسى، كەمىنلىرىنىڭ بىر ئەرزى باردۇر، ئەگەر مېھرىبانلىق يۈزىسىدىن ماڭا رۇخسەت قىلسىلا، سۆزۈمنى شەرەپلىرىگە يەتكۈزسەم، ئەمما كۆڭۈللىرىگە مالالىق يېتەرمىكىن دەپ قورقىمەن، — دېدى.

يېگانە جاھان شارابتىن شادلىققا چۆمگەنىدى، سەنۇبەرنىڭ ئىلتىماسىنى دەرھال قوبۇل قىلىپ ئۇنىڭغا رۇخسەت بەردى. سەنۇبەر:

— جانۇ دىلىم سېلىنىڭ ھەربىر تال مۇشكى چاچلىرىغا پىدا بولسۇن، كەمىنلىرىنىڭ كۆڭۈل خاتىرىسىدە ئۇزۇندىن بېرى يېشىلمەي كېلىۋاتقان بىر تۇگۈچ بار. ئۇ بولسىمۇ، تەڭرىتائالا ئايالالارنى ئەرلەر ئۈچۈن ياراتقاندۇر، ئەمما ئۆزلىرى ئەقىل-ئىدراكتا شۇنچە كامالەتكە يەتكەن تۇرۇقلۇق نېمە ئۈچۈن ئەرلەر بىلەن ھەمسەپەر بولمايلا، بۇنىڭ سەۋەبى نېمىدۇر؟ — دەپ سورىدى. يېگانە جاھان:

— ھەي سەنۇبەر، گەرچە سوئالىڭغا جاۋاب بەرمەك ھەم بۇ سىرلارنى ئاشكارا قىلماق ئاقىلانىلىكتىن يىراق بولسىمۇ، لېكىن سېنىڭ ماڭا كۆرسەتكەن خىزمىتىڭ بىمبىساپ بولغاچقا تەلىپىڭنى ئورۇندىماسلىققا يۈزۈم كۆيىدۇ. بىراق بىر شەرت، بۇنى باشقىلارغا دېمەيسەن، ئەگەر باشقىلارنىڭ بۇ سىرنى بىلىپ قالغىنىنى ئاڭلاپ قالسام ئۆلۈمۈڭگە قىلچىمۇ تەخىر قىلمايمەن.

مىسرا:

سىرنى ئۆز پەردىسىدىن چىقىرىش ياخشى ئەمەس.

— ھەي سادىق ۋەزىرىم، ئەمدى ئاڭلا، تەڭرىتائالا مېنى ئالدى بىلەن بىر قۇش سۈرىتىدە بۇ مەۋجۇدات ئالىمىگە ئاپىرىدە قىلدى. ئۇزۇن ۋاقىت چۆل-جەزىرىلەردە پەرۋاز قىلىپ يۈردۈم. ئاخىرى ئۆز جۈپتۈم بىلەن بىر بۇلۇڭدا ئۇۋا ياساپ ئىككى بالا تەۋەللۇت قىلدىم. بىر كۈنى، تەقدىرنىڭ قازاسى بىلەن بۇ بۇلۇڭغا ئاسماندىن ئوت

چۈشتى. ئۇۋامنىڭ تۆت تەرىپىنى ئوت قاپلىدى. بالىلىرىم تېخى ئۇچۇرما بولمىغانىدى. پەرزەنت مۇھەببىتى مېنى بىتاقەت قىلدى، ئۇۋامغا كىرىشكە ھەرقانچە ئۇرۇنۇپ كۆرگەن بولسامۇ پايدىسى بولمىدى، بالىلىرىمنى بىر-بىردىن ئاچىقالمىدىم. جۈپتۈمدىن ياردەم تەلەپ قىلىپ: «بىرىنى مەن چاڭگىلىمغا ئالىمەن، بىرىنى سەن ئالغىن، ئىككىمىز ھەمنەپەس بولۇپ بالىلارنى ئوتتىن قۇتۇلدۇرايلى» دېدىم. ئۇ مۇناپىق قوبۇل قىلماي ئوت ئىچىدىن ئۆزى يالغۇز ئۇچۇپ چىقىپ كەتتى. مەن پەرزەنتلىرىم بىلەن ئوت ئىچىدە قالدىم، كۆيدۈم، پۈچۈلاندىم. ئالەمنى بارلىققا كەلتۈرگۈچى تەڭرىتائالا ئاخىرى ماڭا ئۆز پەزلى-كەرەمى بىلەن بەخت ئاتا قىلىپ، مېنى يەنە بۇ مەۋجۇداد ئالىمىگە ئىنسان سۈرىتىدە قايتا يارىتتى. ماڭا تەڭداشسىز ھۆسن-جامال، ئەقىل-پاراسەت، سۆزمەنلىك ئاتا قىلىپ، قۇدرەت كامالىمنى ئەرشكە يەتكۈزدى. ماڭا يەنە شۇنچە كۆپ مال-مۈلۈكلەرنى ۋە زېمىنى كەڭ، بايلىقلارنى مەملىكەتنى ئىلتىپات قىلدى. ئاۋۇلىدا، جانىۋار سۈرىتىدىكى چېغىمدا ئۆز جۈپتۈمدىن يۈرەكنى زېدە قىلىدىغان ۋاپاسىزلىقلارنى كۆرۈپ، ئەمدى ئادەم سۈرىتىدە بولۇپ بەخت نۇرىنى قايتا كۆرەلىدىم. شۇڭا ھېلىقىدەك ۋاپاسىزلىققا ئۇچرىغاندىن كېيىن ئادەمزات ئارىسىدىمۇ ۋاپاسىز ئەركەكلەر بار دەپ گۇمان قىلىپ ئۇلار بىلەن مۇناسىۋەت قىلىشنى تەرك ئەتكەنمەن، ـــ دېدى.

سەنۇبەر بۇ ۋەقەنى ئاڭلاپ خۇشال بولۇپ ئۆيگە قايتتى، دىلپەزىرنى بىر بۇلۇڭغا تارتىپ ئۇنى بۇ سىرنىڭ مەخپىيىتىدىن خەۋەرلەندۈردى. دىلپەزىر ئۇ ۋەقەلەرنى ئاڭلاپ كۆپ خورسەن بولدى. بىرنەچچە كۈندىن كېيىن ئۇ سەنۇبەردىن رۇخسەت سوراپ:

ـــ ئەي ئاقىل ۋەزىر، رۇخسەت بەرسىڭىز، ئۆز ۋەتىنىمىزگە بېرىپ ئۇرۇق-تۇغقانلىرىمىزنى كۆرۈپ كەلسەك ئەگەر ھايات بولساق يەنە قايتىپ كېلىپ قالغان ئۆمرىمىزنى ئۆزلىرىنىڭ ۋە مەلىكە جاھانىنىڭ خىزمىتىدە ئۆتكۈزسەك، ـــ دېدى.

سەنۇبەر كېچە-كۈندۈز دىلكەش نەغمىلەرنى ئاڭلاپ ئۇلارغا ئېجىل بولۇپ قالغاندى، ئۇلارنىڭ ئىلتىماسىنى رەت قىلىپ تۇرۇۋالدى. ئۇلار قايتا-قايتا تەلەپ قىلغاندىن كېيىن ئىلاجسىز رۇخسەت بەردى ۋە تېزرەك قايتىپ كېلىشنى تاپىلىدى. سەنۇبەر ئۇلار بىلەن خوشلاشقاندا كۆپ ئالتۇن، جاۋاھىرلارنى ئىنئام قىلدى ۋە يېگانە جاھاندىنمۇ رۇخسەت ئېلىپ بەردى. كەچ كىرگەندىن كېيىن فەررۇخفال بىلەن جەئفەر خالىي بىر جايغا بېرىپ، نەغمە ئەسۋابلىرىنى بىر بۇلۇڭغا تاشلىۋەتتى، ئاندىن ھېلىقى سۇمۇرغ پېيىنى چىقىرىپ كۆيدۈردى. بىرەر سائەتتىن كېيىن سۇمۇرغ بۇ جايغا ھازىر بولدى. سۇمۇرغ فەررۇخفال بىلەن جەئفەرنى كۆتۈرۈپ يېگانە جاھاننىڭ دۆلەت تەۋەلىكىدىن چىقىرىپ بىر سەھراغا ئەكېلىپ قويدى. بۇ سەھرانىڭ ئەتراپى بۇك-باراقسان يېشىللىق ئىدى. فەررۇخفال جەئفەرنىڭ مەسلىھەتى بىلەن كەيقۇباد ۋە خۇسرەۋنىڭ كۇلاھىنى كىيىپ ئۆزىنى پادىشاھلار سۈرىتىدە ياساپ ئولتۇردى. جەئفەر ئەتراپتىن بىرنەچچە باتۇر، قەيسەر يىگىتلەرنى تېپىپ كەلتۈرۈپ ئۇلارغا ئالتۇن-كۈمۈشلەردىن بېرىپ فەررۇخفالغا نۆكەر قىلدى، ئاندىن ھەممىسىنى زەرلىك كىيىملەر بىلەن جابدۇپ تەييار قىلدى ۋە ئۆزىمۇ يۈزىگە نىقاب تارتىپ نۆكەرلەر بىلەن تەڭلا سۇمۇرغقا مىنىپ يېگانە جاھاننىڭ شەھرىگە كېلىپ بىر باغقا چۈشتى. ئۇ باغ يېگانە جاھاننىڭ مەخسۇس بېغى ئىدى. جەئفەر باغقا كىرىپ يېگانە جاھاننىڭ تەختىدە ئولتۇرۇپ، نۆكەرلىرىگە بىر يۈرۈش سۆزلەرنى ئۆگىتىپ ئۇلارنى ئىشىك بېقىشقا قويدى. ئەتىسى تاڭ يورۇپ قۇياش چىققاندىن كېيىن باغنىڭ مەسئۇللىرى بولغان نازىنىن گۈلئەندەملەر ھەر كۈنلۈك ئادىتى بويىچە باغقا گۈل تېرىش ۋە زىبۇزىننەت بېرىش ئۈچۈن يولغا چىقتى. ئۇ تۆت يۈزچە كېنىزەك قەسىرىدىن چىقىپ، كوچا-دوقمۇشلارنى سايا‌ھەت قىلىپ كۆلنىڭ بويىغا كەلگەندە، بىر كېلىشكەن يىگىتنىڭ خۇسرەۋچە كىيىملەرنى كىيىپ، بېشىغا شاھلار تاجىنى تاقىغان ھالدا يېگانە جاھاننىڭ تەختىدە ئولتۇرغانلىقىنى، بىرنەچچە جەسۇر يىگىتلەرنىڭ چەبدەس

بولۇپ ئۇنىڭ خىزمىتىگە قول باغلاپ تۇرغانلىقىنى كۆرۈپ ئېغىزىنى تۇتۇپ قېلىشتى، ئۇلار: «بۇ قانداق ۋەقەدۇر؟ بۇ چاغقىچە ھېچكىمنىڭ قەدىمى بۇ ماكانغا يەتكەن ئەمەس، خۇسۇسەن ئەرلەرنىڭ بۇ جايغا كېلىش ئىمكانىيىتى يوق ئىدى» دەپ ھەيرەتتە قېلىشتى. دەل شۇ ۋاقىتتا، جەئفەرنىڭ نەزىرى ئۇلارغا چۈشۈپ يىگىتلەرگە ئىشارەت قىلدى. يىگىتلەر قىلچىلىرىنى ئوينىتىپ بىردەمدىلا ئۇلارنىڭ ھەممىسىنى قەتلى قىلىپ پەقەت بىر كېنىزەكنىلا كۆرمەسكە سېلىپ ئۇنى ئۆلتۈرمەي قويدى. كېنىزەك تېزلىك بىلەن باغدىن قېچىپ يېگانە جاھانىنىڭ ئاياغلىرىغا يىقىلىپ، بولغان ئەھۋالنى بىر-بىرلەپ بايان قىلدى. يېگانە جاھان بۇ سۆزنى ئىشىتىپ كۆڭلى ناھايىتى بىئارام بولدى. ۋەزىرى سەنۇبەرنى چاقىرىپ:

ـــ پالۋانلاردىن بىرنەچچىنى جەم قىلىپ، ئۇ ئەجىلى توشقان قانخورلارنى ھازىرلا تۇتۇپ، پۇت-قوللىرىدىن باغلاپ زىندانغا تاشلا، ھەر كۈنى بىرىنى تارتىپ چىقىرىپ چەكسىز ئازاب-ئوقۇبەتلەر بىلەن قىينىپ ئۆلتۈرگىن. ئۇلار بۇنىڭدىن قاتتىق ئىبرەت ئالسۇن، ـــ دەپ بۇيرۇدى. سەنۇبەر تەزىم قىلىپ تۇرۇپ:

ـــ ئەي ئەزىز شاھىم، مۇبارەك ئەمىرلىرى چۈشۈرۈلگەندىن كېيىن ئۇنىڭغا تەخىر قىلىش جايىز ئەمەستۇر. ئەمما كەمىنلىرى خەيرخاھلىق دۆلەتلىرى يۇزىسىدىن شۇنى ئەرز قىلمەنكى، ئۇ كىشىلەرنىڭ قانداق كىشىلەر ئىكەنلىكى، بۇ ماكانغا نېمىدەپ كەلگەنلىكى، باغقا قانداقلارچە كىرىپ، ئۇ بىگۇناھ كېنىزەكلىرىمىزنى نېمىشقا ئۆلتۈرگەنلىكى بىزگە تېخى مەلۇم ئەمەستۇر، يەنە كېلىپ بۇ ۋىلايەتنىڭ ئەترابى مىڭ پەرسەك ئۇزۇنلۇقتىكى دەشت-باياۋاندۇر، ئادەمزاتنىڭ بۇ يەردىن ئۆتۈشى تەستۇر. ئۇلارنىڭ بۇ يەردىن قانداق ئۆتكەنلىكىنى خۇدا ئۆزى بىلىدۇ، ئۇنىڭ ئۈستىگە شەھەر سېپىلىدا رۇستەمدەك قورقماس پالۋانلار كۆزەتچىلىكتە تۇرۇۋاتىدۇ. ئۇلار بۇ مۇھاسىرىدىن قانداقمۇ بۆسۈپ ئۆتەلەيدۇ؟ قوغدىغۇچىلار كېچە-كۈندۈز قوغداپ تۇرىدىغان بۇ خاس باغچىغا ئۇلارنىڭ شۇنداق ئەپچىل،

تۇيدۇرماي كىرىۋېلىشى ئەقلىگە زادى سىغمايدۇ، بۇنىڭدا چوقۇم بىر سىر بار، ــــ دېدى.

يېگانە جاھان سەنۇبەرنىڭ سۆزىگە قايىل بولۇپ، بىر ئايالنى «ئەلچى تەرىقىسىدە بېرىپ ئۇلارنىڭ ئەھۋالىنى ئۇقۇپ كەلگىن» دەپ ئەۋەتتى. ئەلچى باغنىڭ ئىشىكىگە كېلىپ ئىشىك باقارلاردىن:

ــــ ئىسكەندەردەك بۇ شىجائەتلىك يىگىت كىمدۇر؟ ــــ دەپ سورىدى. ئۇلار:

ــــ سەرەندىپ ۋىلايىتىنىڭ شاھزادىسىدۇر. ئۇ خوتۇن خەققە ئۆچ بولۇپ قەيەردە خوتۇنلار تائىپىسىنى كۆرسە قەتلى قىلىدۇ. شۇڭا ئۇ خوتۇنلارغا نەزىرىم چۈشمىسۇن دەپ يۈزىگە نىقاب تارتىۋالغان. ئۇنىڭ بىر سۇمۇرغدىن باشقا تۆزۈك لەشكىرى يوقتۇر. ئۇ قايسى ۋىلايەتكە بارماقچى بولسا بارلىق لەشكەرلىرى بىلەن سۇمۇرغقا مىنىپلا بارىدۇ. ئۇ بۇ ۋىلايەتكە بىر خوتۇن پادىشاھ ئىكەن دەپ ئاڭلاپ دەرغەزەپ بولۇپ شۇ ھامان مۇشۇ باغقا كېلىپ چۈشتى. سۇمۇرغلار شاھىغا: «بارلىق لەشكىرىڭنى يىغىپ كەلگىن» دەپ خەۋەر بەردى. سۇمۇرغ لەشكەرلىرى كەلگەندىن كېيىن، بۇ دۆلەتنىڭ پادىشاھى باشلىق ھەممە خوتۇنلارنى ئۆلتۈرۈپ، ئۇلارنىڭ ئورنىغا ئەرلەرنى كەلتۈرۈپ ئۇلارغا بىر كىشىنى پادىشاھ قىلىپ تىكلەپ ئاندىن ئۆز ۋىلايىتىگە قايتماقچى. بىز ئەمدى ئاشۇ سۇمۇرغلارنىڭ كېلىشىگە ئىنتىزار بولۇپ تۇرۇۋاتىمىز. مۇنداق قەھرىمان شاھىمىزنىڭ خىزمىتىدە بىرەر خوتۇننى كەلتۈرۈپ ھەر نېمە قىلساق ئەمدى يولىمىز ئوچۇقتۇر، سەن جېنىڭنى غەنىيمەت بىلىپ بۇ يەردىن ئاستا كېتىۋالغىن، ــــ دەپ ئەلچىنى يولغا سالدى.

ئەلچى بۇ سۆزلەرنى ئاڭلاپ پۈت-قوللىرىدا جان قالمىدى، دەرھال يېگانە جاھانىنىڭ قېشىغا كېلىپ ئاڭلىغانلىرىنى بايان قىلدى. يېگانە جاھان بۇنىڭدىن قاتتىق پەرىشان بولۇپ سەنۇبەرگە مەسلىھەت سالدى. سەنۇبەر:

ــــ ئۆزۈم ئەلچى بولۇپ بېرىپ، ئىشنىڭ ھەقىقىتىدىن تېخىمۇ ئېنىق خەۋەردار بولسام، ــــ دەپ پادىشاھتىن رۇخسەت سورىدى.

ئاقىۋەت، ئۇلارنىڭ گېپىگە بىر يەردىن چىقتى. سەنۇبەر ئۆزى ئەلچى بولۇپ باغنىڭ ئىشىكىگە كېلىپ ئىشىك باقارغا:

— كىرىپ پادىشاھىمىزغا «يېگانە جاھاننىڭ ۋەزىرى ئەلچى بولۇپ كەپتۇ» دەپ خەۋەر قىلغىن. ئۆزى چىقمىسا ۋەزىرى بولسىمۇ چىقسۇن، بىرنەچچە ئېغىز سۆزۈم بار. ئېيتىپ بولۇپلا يانىمەن، — دېدى.

ئىشىك باقار كىرىپ فەررۇخفالغا ئاۋۋالقى ئەلچىنىڭ ۋەقەسىنى ۋە سەنۇبەرنىڭ كەلگەنلىكىنى بايان قىلدى. فەررۇخفال يۇزىگە نىقاب تارتىپ: «جەئفەر سەنۇبەرنىڭ ئالدىغا چىقىپ ئۇنى ئەكىرسۇن» دەپ بۇيرۇدى. جەئفەر چىقىپ سەنۇبەر بىلەن كۆرۈشۇپ ئۇنى فەررۇخفالنىڭ ئالدىغا ئەكەلدى. سەنۇبەر يۇزىگە نىقاب تارتىپ تەخت ئۇستىدە ئولتۇرغان بىر يىگىتنى كۆردى. سەنۇبەر جەئفەرنىڭ ئىشارىتى بىلەن يىراقتىن تەزىم قىلىپ كەلدى. فەررۇخفال جەئفەرگە قەستەن دەشنام قىلىپ:

— بۇ بەتبەختنى ئۆلتۈرۈۋەتمەي نېمىشقا مېنىڭ ئالدىمغا ئەكەلدىڭ؟ خوتۇنلارنىڭ ھاياسىز تەلەتنى كۆرەر كۆزۈم يوق، — دېدى. جەئفەر:

— ئەلچىگە ئەزەلدىن ئۆلۈم يوقتۇر، بولمىسا ئۇنى ئاللىبۇرۇن پارە-پارە قىلىۋېتەتتىم، — دېدى.

فەررۇخفال سەنۇبەرگە:

— ئەلچى بولساڭ سۆزۈڭنى تېزرەك دەپ كۆزۈمدىن يىراق بولغىن، — دېدى.

سەنۇبەر:

— شاھزادە ئالىيلىرى، پادىشاھىمىز يېگانە جاھان مېنى خىزمىتىڭگە ئەۋەتتى. پادىشاھىمىز ئۆزلىرىنى جاھاندىكى بارلىق خوتۇنلاردىن نەپرەتلىنىدىكەن، كۆزىمىز خوتۇنلارغا چۈشۈپ قالمىسۇن دەپ يۇزىگە نىقاب تارتىۋالىدىكەن دەپ ئاڭلاپ ناھايىتى ھەيران بولۇپ: «مەن ئەرلەردىن قاچىمەن. ئۇلاردىن ئۆلگۈدەك بىزارمەن، بۇ جەھەتتىن مەن ئۇ شاھزادە بىلەن قارىمۇ قارشى مەيدانداً ئىكەنمەن،

بۇنىڭ سەۋەبى توغرىسىدا بىرەلىل ئىزدەپ تېپىش كېرەك» دەپ ئويلاپ سىلەرنى بۇ ئەرزىمەس داۋادىن يانسۇن، پاسىق خىياللىرىنى كاللىسىدىن چىقارسۇن دەپ مېنى بۇ يەرگە ئەلچى قىلىپ ئەۋەتتى، ــــ دېدى. شاھزادە:

ــــ پادىشاھىمىزنىڭ ئويلىغىنى توغرا، بىزنىڭ بۇنداق قىلىشىمىزدا ھەقىقەتەن بىر سەۋەب بار. ئەمما بۇنى ساڭا ھازىر ئېيتىپ بەرگىلى بولمايدۇ. بۇنىڭدىن خەۋەر تېپىش خىيالىدا بولسا پادىشاھ ئۆزى يالغۇز بۇ يەرگە كېلىپ ئۇنى ئۆز قولىغا بىلەن ئاڭلىسۇن، ــــ دېدى. سەنۇبەر كېلىپ يېگانە جاھانغا كۆرگەن-ئاڭلىغانلىرىنى سۆزلەپ بەردى. بارلىق ئەمرلىرىنى ھەمراھ قىلىپ بۇ ئىشنى مەسلىھەتلەشكەچ باغچىغا بېرىپ ئۇ يەرگە بىر سورۇن تۈزۈپ فەرۇخفالغا خەۋەر بەردى. سۆھبەت ئاخىرى كېلىشىم ھاسىل قىلىپ، ئىككى شاھنىڭ خىزمىتىگە جەئفەر ۋە سەنۇبەردىن باشقا كىشى يولىمايدۇ دەپ بېكىتىلدى. ئىككى پادىشاھ ئىككى ۋەزىر بىلەن بىللە ئولتۇرۇپ سۆھبەتكە تۈتۈش قىلدى. فەرۇخفال ئاۋۋال سۆزگە كىرىپ، سەنۇبەردىن ئاڭلىغان يېگانە جاھان قىسسىسىدىن ئۆزىگە نىسبەت بېرىپ ئاخىرىدا:

ــــ مەن ئىككى پەرزەنتىم ئۇچۇن ئۆزۈمنى ئوتقا ئۇرۇپ ئانىسىدىن يارىدىم تەلەپ قىلدىم، ئۇ بولسا بىۋاپالىق قىلىپ مېنى پەرزەنتلىرىم بىلەن قوشۇپ ئوتتا تاشلاپ ئۆزى يالغۇز پەرۋاز قىلىپ ئۇچۇپ كەتتى. مەن ئىككى پەرزەنتىم بىلەن ئوتتا تىرىك كۆيدۇم. تەقدىرىتائالا ماڭا ئىككىنچى نۆۋەت ھاياتلىق ئاتا قىلىپ، مېنى بۇ جاھانغا ئادەمزات سۈرىتىدە ئاپىرىدە قىلدى ۋە دۆلەت پادىشاھلىقىغا مۇيەسسەر قىلدى. مەن بۇ دۇنياغا كەلگەندىن كېيىن خوتۇنلارنىڭ دىدارىنى كۆرمەيمەن، ئەگەر كۆرۈپ قالغۇدەك بولسام ئۆلتۈرۈشكە ئازراقمۇ ئىككىلىنىپ تۇرمايمەن دەپ قەسەم قىلغانمەن، ــــ دەپ سۆزىنى تامام قىلدى. يېگانە جاھان بۇ سۆزلەرنى ئاڭلاپ ئۆزىنىڭ قىسسىدىكى ۋەقەلەرنى يادىغا ئالدى ۋە ئۇنى ئۆزىنىڭ ئېرى

ئىكەنلىكىگە مۇقەررەرلەشتۇرۇپ، «بىۋاپالىقنى تېخى ماڭا ئارتىپ تۆھمەت قىلىۋاتىدۇ» دەپ ئويلاپ تېخىمۇ غەزەپلىنىپ:

— ھەي نائىنساپ مەككار، يالغانچىلىق قىلما! تەڭرىتائالا ھەممىنى بىلگۈچىدۇر. نېمىشقا يالغان سۆزلەپ ئۆزۈڭنى گۇناھسىز، مېنى بىۋاپا دەيسەن. تەڭرىتائالادىن ئۇيالمامسەن؟ ئۇ زامانىدىكى ھەقىقىي ئىشلار يادىڭدىن كۆتۈرۈلۈپ كەتتىمۇ؟ سەن ئۇ چاغدا تاش يۈرەكلىكىنى ئۆزۈڭگە كەسىپ قىلغانىدىڭ. ئىككى پەرزەنتىم بىلەن مېنى ئوتتا تاشلاپ كەتكەنىدىڭ. ھەرقانچە زارلىنىپ ۋارقىرىغان بولسامۇ ماڭا زادىلا قاراپ قويمىغانىدىڭ، — دېدى. فەررۇخفال:

— ھەي خوتۇن، ئەمدى ساڭا سۆزلىگەننىڭ پايدىسى يوقتۇر، سەندىن راستچىللىقنى ئۈمىد قىلىپ بولغىلىمۇ بولمايدۇ. چۈنكى خوتۇن خەقلەر ئەزەلدىن چىشى جادۇگەرلەردىن پەرقسىز بولۇپ، يامانلىقنى ئۆزىگە ھۇنەر دەپ بىلىدۇ. ئاۋۋال ۋاپاسىزلىق ئاندىن ھاياسىزلىق قىلىدۇ، — دېدى.

ئىككىسى تەرەپ ئوتتۇرىسىدا كەسكىن بەس-مۇنازىرە بولۇپ، ئاربىدىكى دۇشمەنلىك تەدرىجىي يوقىلىشقا باشلىدى. سەنۇبەر قارشىلىق ئوتىنىڭ بارا-بارا پەسىيىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ، ئاخىرى ياخشىلىق تەرەپكە تىرىشىپ ئۇلارنىڭ كۆڭلىنى تەسكىن تاپقۇزدى. ئىككىسى نىقابلىرىنى تەڭلا بېشىدىن ئېلىپ بىر-بىرىنىڭ جامالىغا ئۇزۇنغىچە تىكىلىپ تۇرۇشتى. كۆز نۇرى ئۆز-ئارا سىڭىشىپ، قوش يۈرەكنىڭ سوقۇشى تەڭلا ئەۋجىگە چىقتى، ئۇنىڭدىن ھاسىل بولغان ئۇچقۇن كۆزىنى قاماشتۇرۇپ، تەننى لەرزىگە كەلتۈردى. ئۇلار ھوش-ئەقىلدىن ئاجراپ كەتمەسلىك ئۈچۈن بىر-بىرىگە بولغان قايناق تەلپۈنۈشنى غايەت زور چىدام بىلەن تىزگىنلەپ، ھايا پەردىسىنىڭ ئىككى تەرىپىدە يەر تېگىدىن يوشۇرۇن كۆز بېقىشتى. بىر-ھر سائەتتىن كېيىن يېگانە جاھان شاھلىق تاجىنى فەررۇخفالنىڭ بېشىغا كىيدۈرۈپ، دۆلەت ئىشلىرىنى ئۇنىڭغا تاپشۇرۇپ، ئۆزى ھەرەمگە كىرىپ كەتتى. بارلىق شەھەر خەلقى كاتتا بايرام قىلىپ ئالەمچە تەنتەنە ۋە داغدۇغا بىلەن يېگانە جاھانىنى شاھزادە فەررۇخفالغا نىكاھلاپ قويدى.

فەررۇخفال جەئفەرنىڭ تەدبىرى بىلەن كۆپ مېھنەتلەر بەدىلىگە ئاخىرى مەشۇقىنىڭ ۋىسالىغا يېتىشتى. فەررۇخفال جەئفەرنى شۇ نەتىجە ئۈچۈن يۈكسەككە كۆتۈرۈپ سەنۇبەرنى ئۇنىڭغا تويلاپ بەردى. فەررۇخفال دۆلەت ۋە ئىززەتتىن بەختلىك تۇيغۇلارغا چۆمۈپ، سەلتەنەت تەختىدە ئولتۇردى. جەئفەرنى ئۆزىگە ۋەزىر قىلىپ دۆلەتنىڭ مۇھىم ئىشلىرىنى ئۇنىڭغا تاپشۇردى.

ئەزىز بازەرگاننىڭ ۋەقەلىرى

رىۋايەتچىلەر مۇنداق رىۋايەت قىلىدۇ:

چىن ۋىلايىتىدە ئەزىز بازەرگان[1] دەيدىغان بىر سودىگەر بار ئىدى. مال-دۇنياسى ناھايىتى كۆپ ئىدى. ئۆمرىنى ھەمىشە ئەيش-ئىشرەت بىلەن ئۆتكۈزەتتى. بىر كۈنى ئۇ لازىمەتلىكلەرنى تەييار قىلىپ بەزمە تۈزۈپ بىرنەچچە دوست-يارەنلىرىنى يېنىغا جەم قىلدى. ئۇلار باغچىدا چۆرىدەپ ئولتۇرۇپ شاراب جاملىرىنى ئايلاندۇرۇپ ئەمدىلا شىر كەيپ بولۇشقانىدى، شۇ ئەسنادا بىر يىگىت مەرىكىنىڭ ئۈستىگىلا كېلىپ نېمەتلەرگە زوڭ ئولتۇردى ۋە ئۆز جىگىرىنى پارە-پارە قىلىپ تاشلىغۇدەك ئەلپازدا زار-زار يىغلاپ ھوشىدىن كەتكىلى تاس قالدى. بەزمە ئەھلى بۇنى كۆرۈپ كەيپى ئۈچتى. ئەزىز بازەرگان ھەيران بولۇپ:

..... [2]

— ھەي غېرىب مېھمان، بۇنچە يىغلىماققا نېمە سەۋەب بولدى؟

— دەپ سورىدى. قايتا-قايتا شۇنداق دەپ سورىغان بولسىمۇ ئۇ يىگىت جاۋاب بەرمەي ھەدەپ يىغلاش بىلەن بەند ئىدى. ئەزىز بازەرگان ھەيران-ھەس بولۇپ تۇرۇپ قالدى...

---

[1] بازەرگان — سودىگەر.

[2] بۇ يەردىن ئىككى بەت يوقالغان.

«لۇئىبەتباز دەيدۇ، ئەمدى مەن بىلەن ھەمراھ بولۇپ ماڭغىن، بۇ سەرگەردانلىقتىن خالاس بولۇپ ئۇ شەھەردە خاتىرجەم ھايات كەچۈرسەن» دېدى. مەن ئۇ يىگىتتىن مۇنچە مېھرىبانلىقنى كۆرۈپ، تەڭرىتائالاغا شۈكرى قىلىپ ئۇنىڭ ئارقىسىدىن سايىدەك ئەگىشىپ ماڭدىم. شەھەر دەرۋازىسىغا يېتىشكەن چاغدا ئېرەم گۈلىستانىغا ئوخشىشىدىغان ئاجايىپ بىر گۈزەل شەھەرنى كۆرۈپ ھاڭۋېقىپ تۇرۇپلا قالدىم، ـــ دەپ يىگىت سۆزىنى مۇشۇ يەرگە ئەكەلگەندە ئۆينىڭ ئۆگزىسىدە قوغلىشىپ يۈرگەن ئىككى مۇشۇك سورۇن مەيدانىنىڭ نەق ئوتتۇرىغا چۈشتى. بەزمە ئەھلى ئۇ يىگىتنىڭ سۆزىگە قۇلاق سېلىپ ئولتۇرغانىدى، تۇيۇقسىز چۈشكەن بىر نەرسىدىن قورقۇپ پاتپاراق بولۇشۇپ كەتتى، يىگىت بۇ پۇرسەتتىن پايدىلىنىپ توپتىن سوغۇرۇلۇپلا بىر ياققا بېشىنى ئېلىپ كەتتى. بىرەر سائەتتىن كېيىن سورۇن ئەھلى يەنە جەم بولغاندا ھېلىقى يىگىتنىڭ غايىب بولغانلىقىنى كۆردى. ئەزىز بازەرگان يىگىتنىڭ كەتكىنىدىن ۋە ھېكايىنىڭ تېخى تامام بولمىغانلىقىدىن پەرىشان بولۇپ خىزمەتچىلەرگە ـــ ئۇلار شۇنچە تىرىشىپ كۆردى، بىراق پايدىسى بولمىدى. ئەزىز بازەرگاننىڭ يېرىم بولغان كۆڭلى ھېكايىنىڭ داۋامىغا باغلىنىپ قالدى. ئۇ ئاخىرى بىقارارلىقتىن سەپەر جابدۇقلىرىنى تەييارلاپ، قونۇچ ۋىلايىتىگە بارماقنى جەزم قىلدى. دوست-يارەنلىرى ھەرقانچە نەسىھەت قىلىپ توسۇغان بولسىمۇ ھېچ پايدىسى بولمىدى. ئۇلارنىڭ ھەممىسى بىلەن بىر-بىرلەپ خوشلىشىپ، بىرنەچچە خىزمەتكار غۇلام بىلەن سەپەر جابدۇقلىرىنى راسلاپ دەشت-بايابانغا يول ئالدى. ئۇ بىتاقەتلىكتىن يولنى تېزرەك بېسىپ بولۇشقا تىرىشتى. ئازلا پۇرسەتتە قونۇچ ۋىلايىتىگە يەتتى ۋە لۇئىبەتباز شەھىرىنى سۈرۈشتۈردى. ھەرقانچە سۈرۈشتە قىلىپمۇ ئۇ شەھەرنىڭ نىشانىنى ئەسلا تاپالمىدى. ئۇنىڭ تەبىئىتى بۇزۇلۇپ كۈندىن-كۈنگە جۇنۇنلۇقتا يۇزلەندى. قولىدا ھەر خىل مالالار بار ئىدى ئۇمۇ تۈگىدى. دوستلىرى ۋە خىزمەتكارلىرى بۇ ئەھۋاللارنى كۆرۈپ ھەر تەرەپكە كېتىشتى. ئەزىز دۆلەت كۆرسىدىن چۈشۈپ گادايلىق

تۆشكىده ئولتۇردى. ۋەتەنگە قايتماقچا ئەلۋەتتە ئىمكان يوق ئىدى، ئۇ ئامالسىز مىسكىن ۋە بىناۋالىق بىلەن تەنها ئۆزىلا مەقسەت يولىغا قەدەم قويۇپ، كېچە-كۈندۈز گاھى شەھەردە، گاھى سەھرالاردا مەجنۇن بولۇپ يۈرەتتى. ئۇ بارلىق سەرمايىسىنى ئۆز مەقسىتى ئۈچۈن سەرپ قىلدى، ھېچ پايدىسى بولمىدى. بەزىدە ئۆي-ماكانىنى ياد ئېتىپ تىنىمسىز ئاھ ئۇراتتى، بەزىدە دەرد-ئەلەم ۋە يوقسۇزلۇقتىن زار-زار يىغلايتتى، غۇربەت دەشتىدە سەرۋىدەك قامىتىنى يادەك ئېگىپ بىھوشلۇقتا ناله قىلاتتى.

بىر كۈنى ئەزىز شۇ هالەتتە ناله-پىغان قىلىپ قان ئىچكۈچى دەشتلەردە مەقسەت مەنزىلىگە يول تاپالماي ساراسىمە بولۇپ يۈرەتتى. ئالدىدىن تۈيۈقسىز چېھرى قۇياشتەك پارلاق بىر يىگىت چىقىپ ئۇنىڭدىن:

— نېمىشقا بۇنداق سەرسان بولۇپ يۈرىسەن؟ — دەپ سورىدى. ئەزىز كەچمىشلىرىنى بايان قىلىپ ئۇنىڭدىن مەدەت تىلىدى. يىگىت:

— هەي، ئەقىلسىك ماتەمدار رەسۋاسى! نېمانداق بولمىغۇر خىياللارنى قىلىسەن. يوچۇن بىر ئادەمدىن هېكايە ئاڭلاپ ئۆزۈڭنى بىكاردىن-بىكار مېھنەت ئەلىمىگە دۇچار قىلىپسەن، يەنە كېلىپ دەشت-باياۋاندا سەرسان بولۇپ يۈرۈپسەن، بۇ ئاقىلانىلىك ئەمەستۇر. بۇ مۇشكۈلۈڭ هېچقانداق ۋاقىتتا هەل بولمايدۇ! هېلىمۇ ئۇلگۈرسەن. مەسلىهەت يولىنى تېزدىن تاللاپ ئۆز ۋەتىنىڭگە قايتىپ كېتىشىنى نىيەت قىل، — دېدى. ئەزىز:

— هەي ئاق كۆڭۈل يىگىت، ئۆي-ماكانىمدىن ئايرىلىپ مۇشۇ يەرگىچە كېلىپتىمەن، مەنزىلىمگە يەتمەي تۇرۇپ تەڭ يولدا قايتىپ كەتسەم ئىرادەم بۇنى هەرگىز قوبۇل كۆرمەيدۇ. تەكرىتالانىڭ هەققى-هۆرمىتى ئۈچۈن قولۇمنى تۇتۇپ پېقىرنى مەقسەت يولىغا كىرگۈزگىن، — دېدى.

— هەي ئەزىز، — دېدى يىگىت، — بارلىق ئۆمرىڭنى بۇ يولدا سەرپ قىلساڭمۇ هەرگىز پايدا كۆرمەيسەن، لۇئبەتباز دېگەن شەھەر يەر

يۇزىده ئەسلا مەۋجۇت ئەمەستۇر. بۇ شەھەرنى ئىزدەشتىن يېنىپ ئۆز دىيارىڭغا قايتىپ كەتكىنىڭ تۈزۈك.

ئەزىز:

— ھەي مەرد يىگىت، تەلەپ يولىدا خاكسار بولغانلارغا نەسىھەت كار قىلمايدىغانلىقىنى بىلمەمسەن. ئەگەر بۇ يولدا پۈتۈن ئۆمرۈم خوراپ تۈگەپ كەتسىمۇ مەيلى، مۇشۇ يولدا ماڭغىنىم ماڭغان.

بەيىت:

مەقسەتكە يەتمىگۈچە،
يانماسمەن ئۆز يولۇمدىن.
يا تەن يېتەر جانانغا،
يا جان چىقار تېنىمدىن.

— ھەي يىگىت، تەڭرىتائالانىڭ ھۆرمىتى ئۈچۈن ماڭا رەھىم قىلىپ مېنى بۇ ئۇمىدسىزلىك دەشتىدىن چىقىرىپ مەقسەت مەنزىلىگە يېتىشىم ئۈچۈن ئازراق يارەم قىلساڭ، — دېدى.

ئۇ يىگىت ئەزىزنىڭ مەقسەتكە يېتىش تەلىپىنىڭ قاتتىق ئىكەنلىكىنى كۆرۈپ مەرھەمەت يۇزىسىدىن:

— ھەي ئەزىز، سەۋر-تاقەتنى ئۇستاز تۇتقىن، تەڭرىتائالا رەھمىتىدىن ئۇمىدۋار بولۇپ ئىزىمدىن ماڭغىن. ئىنشائاللا! سېنى مەقسەت يولىغا راۋان قىلىشتىن ئۇمىدىم چوڭ، — دېدى.

ئەزىز بۇ سۆزنى ئاڭلاپ ناھايىتى خۇشال بولۇپ تېنىگە قايتا كۈچ كىردى. يىگىتنىڭ ئارقىسىدىن سايىدەك ئەگىشىپ ماڭدى. يىگىت بىرنەچچە پەرسەڭ يول يۈرۈپ، بىر دەرەخنىڭ ئاستىغا كېلىپ ئازراق دەم ئالغاندىن كېيىن:

— ھەي ئەزىز، ئەگەر مەقسەت يولىغا مەزمۇت قەدەم تاشلىساڭ ئۇزۇق-تۇلۇكتىن ھەرگىز غەم قىلما. مۇشۇ يولنى بويلاپلا ماڭغىن، ھەرگىز باشقا ياققا كېتىپ قالمىغىن، — دېدى ۋە ياغاچتىن ياسالغان قىلىچ ۋە تاشتىن ياسالغان غىلاپنى بېرىپ، — ئەگەر كۆپ

يول يۈرۈپ ماجالىڭ قالمىسا ياكى بىرەر كىشىنىڭ يولۇقساڭ، قىلىچنى غىلىپىدىن سۇغۇرۇپ ئالدىڭغا توغرىلاپ تۇتقىن، تېنىڭدە قۇۋۋەت پەيدا بولىدۇ. يەنە داۋاملىق مېڭىۋېرىسەن، تۈز يولغا چىققاندىن كېيىن يەنە قىلىچنى ئۆز جايىغا سېلىپ قويىسەن. قەيەردە ھېرىپ-چارچاپ بىردەم راھەت پەيزى سۈرمەكچى بولساڭ قىلىچنى يەنە غىلىپىدىن چىقىرىپ ئالدىڭغا قويىسەن، بىر شەھەر پەيدا بولىدۇ. ئۇ يەردىن شاراب ۋە تائامىڭنى ئېلىپ ئاخشىمى نەدە يېتىش كېرەكلىكى بولسا شۇ يەردە يېتىپ ئەتىسى يەنە قىلىچنى غىلىپىغا سالساڭ شەھەر ئۆزلۈكىدىن غايىپ بولىدۇ، ـــ دەپ كۆزدىن يىتتى.

ئەزىز قىلىچنى بېلىگە باغلاپ شاد-خۇراملىق بىلەن يولغا راۋان بولدى. كەچ بولغاندا ئەزىز يىگىتنىڭ دېگەنلىرى بويىچە قىلىچنى ئالدىغا قويۇۋىدى، بۇ قانخور قاقاس جەزىرىدە ناھايىتى گۈزەل بىر شەھەر پەيدا بولدى. شەھەرنىڭ ئىچىدە راۋاقلار ۋە ئالىي ئىمارەتلەر كۆزگە كۆرۈنۈپ تۇراتتى. ئەزىز شەھەرنىڭ دەرۋازىسىغا كەلگەندە بىر ئاۋات مۇساپىر خانىنىڭ ئالدىدا توپلىشىپ تۇرغان بىر توپ قەلەندەرنى كۆردى. ئەزىز كېلىپ ئۇلارغا سالام بېرىپ ئولتۇردى. قەلەندەرلەر ئۇنى ئىززەت-ئىكرام بىلەن ئولتۇرغۇزۇپ ئالدىغا تائام كەلتۈردى. تائامدىن كېيىن ئەزىز بىر ئۆينى ماكان قىلىپ شۇ يەردە ھاردۇق ئالدى. سۇبھى ۋاقتى بولغاندا قىلىچنى غىلىپىغا سالدى. شەھەر دەرھال غايىب بولدى. ئۇ ئۆزىنى يەنە چۆل-بايابانغا كۆردى.

ئەلقىسسە، ئۇ شۇ تەرىقە بىلەن يولىنى يەنە داۋاملاشتۇردى. بىرنەچچە ۋاقىتتىن كېيىن بىر دەريانىڭ قىرغىقىغا كېلىپ سۇ ئىچمەكچى بولۇپ ئېڭىشىۋىدى، قىلىچنىڭ بېغى تۈيۈقسىز ئۆزۈلۈپ دەريياغا چۈشۈپ كەتتى. ئۇ شۇنچە كۆپ ئىزدىدى، تاپالمىدى. بۇ سەۋەبتىن مۇڭلىنىپ ئولتۇردى. بۇنىڭدىنمۇ ھېچ نەرسە ھاسىل بولمايدىغانلىقىنى كۆڭلى تۈيۈپ ئۆز يولىغا نائىلاج راۋان بولدى. بىرەر سائەتتىن كېيىن ئۇ ئۆزىنى يەنە دەشت-بايابانغا كۆردى. يەنە نەچچە كۈن يول يۈرگەندىن كېيىن بىر ئېكىنزارغا يېتىشىپ ئۇ يەردە بىر

يىگىتنىڭ شاراب ئىچىپ ئولتۇرغانلىقىنى، قېشىدا بىر گۈزەل ئايالنىڭ مەي قۇيۇپ تۇرغانلىقىنى كۆردى. ئەزىز ئۇنىڭ بىلەن تونۇش بولمىسىمۇ سادىلىق ۋە يېقىملىقلىق بىلەن ئۇنىڭ يېنىغا بېرىپ يىگىتنىڭ بىر نەرسە دېيىشىنى كۈتۈپ تۇردى. يىگىتنىڭ نەزىرى ئۇنىڭغا چۈشۈپ مەرھەمەت يۈزىسىدىن ئۇنى ئالدىغا چاقىرىپ ئەھۋالىنى سورىدى. ئەزىز كەچۈرمىشلىرىنى باشتىن-ئاخىر سۆزلەپ بەردى. دېھقان يىگىت:

—— ھەي قاملاشقان يىگىت، كۆڭۈلنى ئەندىشىگە سالمىغان بۇ خىل بولمىغۇر خىياللارغا كاللاڭدىن ئورۇن بېرىپسەن ئەمەسمۇ! ھازىرمۇ ئۇلگۈرىسەن، ئۆز ھالاكىتىڭگە ئۇنچە كۈچەپ كەتمە. جاپا-ئەندىشىدىن يىراق بولاي دېسەڭ سۆزۈمگە كىر، سەن ماڭغان بۇ يول ھەرقانچە تىرىشچانلىق كۆرسەتكىنىڭ بىلەنمۇ مەنزىلگە يەتكىلى بولمايدىغان يول. ئەگەر جاھان غوۋغاسىدىن قۇتۇلۇپ ئۆمرۈمنى خۇشال ئۆتكۈزەي دېسەڭ، مېنىڭ بىلەن بىرنەچچە كۈن ھەمسۆھبەت بولغىن. كۆرگەن مېھنەتلىرىڭ شۇنىڭ بىلەن تۈگەپ كەتسۇن، —— دېدى.

ئەزىز دېھقان يىگىتنىڭ سۆزىگە ماقۇل كېلىپ ئۇنىڭ بىلەن سۆھبەت قۇردى، شاراب جاملىرىنى ئايلاندۇرۇپ رەنج-مۇشەققەتنى يىراقلا ئاتتى.

ئەلقىسسە، ئۇلار بىرنەچچە كۈن شۇ تەرىقىدە شاراب بەزمىسى قىلىپ ئولتۇردى. تاڭ ئاتقان، ئەمما تېخى كۈن چىقمىغان بىر پەيت ئىدى، ئاسماندا بىر پارچە قارا بۇلۇت پەيدا بولۇپ، ئېكسىزارلىقتىكى دەرەخلەرنىڭ ئۈستىگىلا كېلىپ ئۇنى مۇھاسىرىگە ئالدى. بىرەر سائەتتىن كېيىن ئۇ قارا بۇلۇت ئىچىدىن بىر ئاق نۇر پەيدا بولۇپ ئارقىدىنلا ئەيسا پەيغەمبەرنىڭ قولىدەك بىر ئاپئاق قول كۆرۈندى، ئۇ گويا قۇياش نۇرىدەك كۆزنى قاماشتۇراتتى. دېھقان يىگىت ئورنىدىن تۇرۇپ دەرەخنىڭ ئاستىغا كەلدى. قەدەھنى شارابقا تولدۇرۇپ بۇلۇت ئارىسىدىن بىر دەستە نۇردەك سوزۇلۇپ كەلگەن ئۇ قولغا تۇتقۇزدى. نۇرانە قول ئۇ قەدەھنى بۇلۇتنىڭ ئىچىگە تارتىپ ئەكەتتى، بىردەمدىن

كېيىن ئۇنى چىقىرىپ يەنە دېھقان يىگىتكە بەردى. شۇ ھالەتتە ئارقا-ئارقىدىن قىرىق جام مەي ئۈزىتىلدى. بۇلۇت ھەممىنى ئىچىپ بولۇپ ئارقىغا ياندى. ھېلىقى نۇرلۇق قولمۇ تەڭلا غايىب بولدى. قارا بۇلۇت بارغانسېرى يۇقىرى ئۆرلەپ شەھەر تەرەپكە ئۈزاپ كەتتى. ئەزىز بۇ ھادىسىنى كۆرۈپ ھەيران بولۇپ دېھقان يىگىتتىن ئۇنىڭ مەخپىيىتىنى سورىدى. دېھقان يىگىت جاۋاب بەرمىدى. ئەزىز بۇ ھادىسە ھەر قېتىم تەكرارلانغاندا ئۇنى ئىنچىكىلەپ كۆزەتتى.

قازارا، شۇ كۈنلەرنىڭ بىرىدە دېھقان يىگىت جىددىي بىر تالاپەتكە ئۇچراپ زۆرۈرىيەت يۈزىسىدىن سەپەرگە چىقىپ كەتتى، كېتەر چېغىدا تۇرمۇش لازىمەتلىكلىرىنىڭ ھەممىسىنى ئۇنىڭغا تاپشۇرۇپ:

— بۇلۇت كۈندە كېلىپ دەرەخ ئۈستىدە تۇرغاندا، سەنمۇ داۋاملىشىپ كېلىۋاتقان قائىدىگە ئەمەل قىلىپ جامنى لىق تولدۇرۇپ، ساناپ تۇرۇپ قىرىق قېتىم مەي بەرگىن، ئۆز قولىغا تۇتقۇزغىن، بوشاڭلىق قىلمىغىن — دەپ تاپىلىدى.

ئەزىز بارلىق تىرىشچانلىقىنى كۆرسىتىپ بۇلۇتنىڭ خىزمىتىنى دېھقان يىگىتنىڭ دېگىنىدەك ئېلىپ باردى. ئارىدىن بىرنەچچە كۈن ئۆتتى. بىر كۈنى ئەزىز كۆڭلىدە: «ھەر كۈنى ئەتىگىنى ئۇ بۇلۇتنىڭ ئارقىسىدىن بىر قول چىقىپ شاراب جامنى ئالىدۇ. بۇ سىرلىق پەردىنىڭ ئارقىسىغا نېمە ھېكمەت يوشۇرۇنغانلىقى مەلۇم ئەمەس. ئەتە بۇلۇت كەلسە ئۇ سەۋەبلىك قولىنىڭ ھەقىقىتىنى بىر سوراپ كۆرەي» دەپ ئويلىدى. ئەتىسى بۇلۇت ئاۋۇالقىدەك ئۆز ئورنىغا كېلىپ تۇردى. ئەزىز بۇلۇتنىڭ خىزمىتىگە كېلىپ شاراب جامنى ئۇزاتتى. قول سوزۇپ كېلىپ جامنى ئالماقچى بولۇپ تۇراتتى، ئەزىز ئۇنى باتۇرلۇق بىلەن تۇتۇۋالدى. شۇ ھامان قاتتىق بىر سادا چىقىپ ھاۋادا غايەت چوڭ بىر قۇش پەيدا بولۇپ ئەزىزنى كۆتۈرۈپ كۆككە شۇڭقاردەك پەرۋاز قىلدى، بىرەر سائەتتىن كېيىن بىر گۈمبەزنىڭ ئۈستىگە ئاستا پەسلەپ چۈشتى. دەل شۇ چاغدا ئەزىز قۇشنىڭ چاڭگىلىدىن ئاجراپ گۆردەك قاراڭغۇ بىر چوڭقۇرلۇققا غۇلاپ چۈشتى. ئەزىز ھوشىغا تەستە كېلىپ ئەمىنى قىرىق گەز ئۇچتى. شۇنچە ئويلاپمۇ بۇ زۇلمەت

ئازگىلىدىن چىقىپ كېتىش ئىمكانىيىتىنى تاپالمىدى. ئامالسىزلىقتىن ھەر تەرەپكە ئۆزىنى ئۇرۇپ نىجاتلىق ئىزدىدى. شۇ ھالەتتە خېلى ئۇزۇن تىركەشكەندىن كېيىن كىچىككىنە بىر تۆشۈكنى بايقاپ قالدى. ئۇ بۇ تۆشۈكنى تىرنىقى بىلەن تاتىلاپ يىگىتنىڭ كۆزىدەك تۆشۈكنى چوڭايتىپ ئۇنى بىر كۆز بىلەن ئەتراپتىكى دۇنيانى كۆرەلىگۈدەك ھالغا كەلتۈردى. كېيىن يەنە بار كۈچىنى ئىشقا سېلىپ ئۇنى بىر ئادەم پاتقۇدەك تۆشۈككە ئايلاندۇردى.

ئەلقىسسە، ئۇ مىڭ بىر مۇشەققەت بىلەن ئۆزىنى سىرتقا ئاتتى. گۈمبەزنىڭ ئىچىگە بىر تۇزاق قويۇلغانىكەن، ئەزىز شۇ تۇزاققا ئىلىنىپ قالدى. ئۇنىڭدىن ئۆزىنى بوشتىتىش ئۈچۈن شۇنچە تىرىشىپ كۆردى، ئاقىۋەت بوشانماقتا يوق ئۇنىڭغا تېخىمۇ چىڭ چىرمىلىپ قالدى. بىرەر سائەتتىن كېيىن بىر سەييياد بۇ يەردە پەيدا بولۇپ ئۇنى تۇزاقتىن چىقىرىپ بوينىغا تاقاق، پۇتىغا زەنجىر سېلىپ، يۇزىگە خارلىق بىلەن ھەيدەپ ماڭدى، ئىككى پەرسەڭ يول يۈرگەندىن كېيىن ئۇنى بىر ئالىي قەسىرنىڭ ئىچىگە ئەكىرىپ تاشلىدى. بىرەر سائەت ئۆتكەندىن كېيىن قەسىرنىڭ ئىچىدىن ناھايىتى گۈزەل، پەرى سۈپەت بىر قىز چىقىپ ئەزىزنىڭ يۈزىگە بىر قارىۋەتكەندىن كېيىن سەييادقا:

— بۇگۈن ئەكەلگەن مېلىڭ ناھايىتى ئورۇق ئىكەن، بىرنەچچە كۈن ئوبدان باققىن، سەمرىگەندىن كېيىن ئالدىمغا ئەكەلگىن، — دېدى ۋە كەينىگە ئۆرۈلۈپلا قەسىرنىڭ ئىچىگە كىرىپ كەتتى. سەييياد ئەزىزنى باغلاقتىن دەرھال بوشاتتى. ئەزىزنىڭ ماڭغۇدەك ماجالى قالمىغانلىقتىن قەسىر سەيناسىدا بىرەر سائەتچە ئولتۇردى، ئارقىدىن ئۇيقۇسى غالىب كېلىپ شۇ يەردىلا بېشىنى قويۇپ ئۇخلىدى. ئۇيقۇدىن ئويغانغاندىن كېيىن ئۆزىنى بىر بايقاندا كۆردى. جان ۋەھىمىسىدىن ئۇنىڭ جىمى ئەزايىغا تىترەك ئولىشىپ ئۇسسۇزلۇق ئازابىدىن قىينىلىپ بىرەر تەرەپتىن ھايانلىق نىشانى كۆرۈنەرمىكىن دەپ ھەر ياققا يۈگۈرەتتى. ئۇ ئاخىرى ھالىدىن كېتىپ جاڭگالنىڭ بىر يېقىغا باش قويۇپ ئۆز ئۆلۈمىنى كۈتۈپ ياتتى. شۇ ئەسنادا دەشت-

بایاۋان ئىچىدىن ئېشەككە مىنگەن بىر بوۋاي ناھايىتى تېزلىكتە چىقىپ كەلدى ۋە ئەزىزنى كۆرۈپ ئۇنىڭ نېمىشقا شۇنچە غېرىب ناتونۇش ھالغا چۈشۈپ قالغانلىقىنى سوردى. ئەزىز يىغلاپ تۇرۇپ سەرگۈزەشتلىرىنى بايان قىلدى. بوۋاينىڭ رەھمى كېلىپ:

— ئارقامدىن ماڭغىن، قاقاس باياۋاندىن چىمەنزارلىق بۇلىقىغا يەتكەيسەن، — دېدى.

ئەزىز بۇنى ئاڭلاپ بوۋايغا كۆپ تەشەككۈر ئېيتتى، ئورنىدىن تۇرۇپ بارلىق قۇۋۋىتىنى ئىشقا سېلىپ ئۇنىڭ ئارقىسىدىن شامالدەك تېز ماڭدى. تاڭ ئاتقاندا، ھەرقانداق مۇساپىرنى تاڭ قالدۇرغۇدەك بىر گۈزەل شەھەرگە يېتىپ كەلگەنلىكىنى كۆردى. ئۇ شەھەرنىڭ ھەممە تەرىپىدە ئېقىن دەريالار بولۇپ، قىرغاقلىرىدا مېۋىلىك دەرەخلەر بېشىنى ئېگىپ تۇراتتى، ئۇستىدە ھەر خىل خۇش ئاۋاز قۇشلار سايرىشىپ تۇراتتى، ئەزىز جانغا جان قوشىدىغان بۇنداق گۈزەل ماكانىنى كۆردى، ئۇنىڭ قەلب دەرياسى مەۋج ئۇردى، كۆز نۇرى جىلۋىلىنىپ كەتتى. ئۇ ئېسىنى يىغقان چاغدا بوۋاينىڭ غايىب بولغانلىقىنى كۆردى.

ئەزىز شەھەرگە كىرىپ بازار رەستىلىرىنىڭ ئىككى تەرىپىدە مەشۇقلارنىڭ نازۇك بېلىدەك نەپىس مۇنارلارنى كۆردى. ئۇنىڭ پەلەك بىلەن بوي تالاشقان ھەيۋەتلىك قىياپىتىگە ھەيرەت بىلەن نەزەر تاشلىغاچ ئەتراپىنى تاماشا قىلدى، كۆزى شارابتىن مەست بولغان كىشىنىڭ كۆزىدەك خۇمارلىشىپ باراتتى. بۇ شەھەرنىڭ يوللىرىمۇ شەھەر خەلقىنىڭ كۆڭلىدەك تۈز ۋە غەلدى-غەشلەردىن يىراق ئىدى. ھاۋاسى گويا نەغمە ساداسىدەك يېقىملىق ئىدى، بۇرۇقتۇرما كۆڭۈللەرنى ئاچاتتى. كوچىلىرىنىڭ رەتلىكلىكى قاتار تىزىلغان قەدەھلەردەك كىشىنىڭ كەيپىنى كۆتۈرەتتى. ئۆيلىرى چىمەنزارلىقتەك پاك ۋە گۈزەل، ئاھالىلىرى ناھايىتى قامەتلىك ۋە كېلىشكەن بولۇپ ھەممە ئادەم بۇ يەردە خۇددى جەننەتتە ياشىغاندەك ياشايتتى. ھەممە ياق قاچانلا قارىسا بايرام شادلىقىغا تولۇپ تۇراتتى. قەسىرلەرنىڭ ئېسىللىكى ئالدىدا ئېرەم گۈلىستانىنىڭ تەڭداشسىز

دېيىلگەن قەسىرلىرىمۇ ھېچقانچە ئەمەس ئىدى. ئەزىز زوق-ئىشتىياق بىلەن بۇ مەنزىرىلەرنى تاماشا قىلغاندىن كېيىن بىر گۈزەل باغقا كىرىپ «بۇ يەردە ئادەم كۆرۈنمەيدىغۇ» دەپ ئۆز-ئۆزىگە سۆزلەپ ئولتۇراتتى. دەل شۇ پەيتتە ئاي سۈپەت ئىككى قىز كېلىپ ئىككى تەرەپتىن ئۇنى قولتۇقلاپ ئېلىپ ماڭدى. بۇ ئىشتىن ئۇ ۋەھىمگە چۆكۈپ ئۇلاردىن ئۆزىنى قويۇپ بېرىشنى تەلەپ قىلدى، يالۋۇردى، ئاھ ئۇردى، ئەمما ئۇلار ئەسلا پەرۋا قىلماي ئۇنى بىر بارگاھقا ئەكىردى. بۇ بارگاھنىڭ تۆت تەرىپىدىكى چىرايلىق راۋاقلارمۇ شەھەر كوچىلىرىدىكى ئېگىز مۇنارلارغا تەڭدەك كۆرۈنەتتى. ئۇ بارگاھنىڭ ئىچىگە كىرىپ ئۇ يەردە دۆلەت كاتتىلىرى ۋە سەلتەنەت ئىگىلىرىنىڭ ھەيۋەت بىلەن ئولتۇرغانلىقىنى كۆردى. بۇ ھالەتتىن ئۇنىڭ ئاياغلىرىدا جان قالماي يەرگە يىقىلىپ چۈشكىلى تاس قالدى. ۋەزىر شاھلىق تەختىنىڭ يېنىدا ئولتۇرغانىدى. مۇلازىملارغا: «ئۇنى يۈيۈپ-تاراپ، ياخشى كىيىندۈرۈپ كېلىڭلار» دەپ بۇيرۇدى، ئۇلار ئەزىزنى دەرھال مۇنچىغا ئاپىرىپ پاك-پاكىز يۇيۇندۇرۇپ، ئۇچىسىغا خۇسرەۋچە كىيىملەرنى كىيدۈرۈپ، بېشىغا شاھلىق تاجىنى تاقاپ ئوردىغا كەلتۈردى. ۋەزىر-ۋۇزرالار ئۇنى كاتتا ئېھتىرام بىلەن شاھلىق ئورۇنباسارلىرىدىن تارتىپ قۇل-چاكارغىچە ھەممىسى ئۇنىڭ خىزمىتىدە قول باغلاپ تۇرۇشتى. مۇلازىملار كېرەكلىك نەرسىلەرنى تەييار قىلىپ ئۆزلىرىگە تەئەللۇق ئىشلارنى بەجانىدىل ئورۇنداشقا چۈشتى. ئەزىز كۆز ئالدىدا بولۇۋاتقان بۇ ئىشلارغا ھېچ ئىشىنەلمەي تامدىكى رەسىمدەك قېتىپ ئولتۇردى. ئۇ: «بۇ مېنىڭ چۈشۈمۇ، ئوڭۇمۇ، ئۆزۈم ئۇخلاقمۇ، ئويغاقمۇ» دەپلا ئويلايتتى. دانا ۋەزىر پاراسەت بىلەن ئەزىزنىڭ ئويلىرىنى بىلىپ:

— ئەي پادىشاھىئالەم، قوينى نازۇ نېمەتكە تولغان، بۇ گۈزەل شەھەرنى لۈئبەتباز دەپ ئاتايدۇ. شەھەر پادىشاھنىڭ بۇ پانىي ئالەمدىن ئۆزاپ كەتكىنىگە ئۈچ كۈن بولدى. ئۇ پادىشاھنىڭ بىرەرمۇ ئوغۇل پەرزەنتى يوقتۇر. شۇڭا ئۇ ئۆلەر چېغىدا: «مەن ئۆلۈپ ئۈچ كۈندىن كېيىن قايسى مۇساپىر بۇ شەھەرگە قەدەم قويسا، مەيلى ئۇ

قانداق ئادەم بولۇشىدىن قەتئىينەزەر ئۇنى پادىشاھ قىلىپ سايلاپ مەملىكەتنىڭ پۈتكۈل ھوقۇقىنى ئۇنىڭغا ئۆتكۈزۈپ بېرىڭلار» دەپ ۋەسىيەت قالدۇرغانىدى. بەختلىرى زىيادە ئىكەن، بۇ يەرگە دەل ئۇلگۈرۈپ كېلىپ قالدىلا، شۇڭا ئۆزلىرىنى پادىشاھ قىلىپ تىكلىدۇق. شاھنىڭ پاكلىق پەردىسى ئىچىدە تۇرغان بىر گۈزەل قىزى بار. ئۇنىڭ يۈزىگە جاھاننى يورۇتقۇچى قۇياشمۇ تىكىلىپ قارىيالمايدۇ. پادىشاھ ۋەسىيەت قىلىپ: «يالغۇز قىزىمنىمۇ ئاشۇ پادىشاھ بولغان كىشىگە نىكاھلاپ بېرىڭلار» دېگەنىدى. بەختئىقبالىرى يۈلتۇزى ئۆزىنى ئاشكارا قىلدى، نېمىشقا زۇۋان سۈرمەيلا؟ تىترەپ كېتىشلىرىنىڭ سەۋەبى نېمىدۇر؟ ئەي ئۇلۇغ شاھىم، ھەرقانداق غەيرىي خىيال ۋە بىمەنە ھەيرانلىقنى كاللىلىرىدىن چىقىرىپ تاشلاپ، تەخىرتائالا ئاتا قىلغان بۇ غايەت زور بەختكە شۈكرى-سانا ئېيتسىلا، شۇ چاغدىلا ئاندىن دۇنيانىڭ ئۆزلىرىگە تەئەللۇق بولغان نېسىۋىسىدىن ئۈنۈملۈك بەھرىمەن بولالايلا، —— دېدى.

ئەزىز تەننى يايرىتىدىغان بۇ ئېسىل سۆزلەردىن ئالەمچە شادلىققا چۆمۈپ، خۇشاللىقتىن يۈرىكى يېرىلىپ ئۆلۈپ كېتىشكە تاس قالدى. كىمكى تەلەپ يولىغا ئىخلاس قەدىمىنى قويمىسا، مەقسەت مەنزىلىگە يېتەلمەيدۇ. ساداقەت ۋە ئىرادىنى ئۆزىگە باش قىلمىسا ئۈمىد شولىسىنى كۆرەلمەيدۇ، ئازاب چەكمىسە لەززەتكە ئېرىشەلمەيدۇ.

ئەلقىسسە، ئەزىز كۆپ رەنج-مۇشەققەت كۆرگەندىن كېيىن لۇئېبەتباز شەھىرىنىڭ پادىشاھىغا ئايلاندى. ئۇنىڭ ئىقبال بايرىقى كۆكتە جەۋلان قىلدى. خەلقىنىڭ مۇبارەك ئېيتىپ ئۇنى قۇتلۇقلاشلىرى پەلەككە يەتتى. دانا ۋەزىر شاھنى خەلق ئارىسىدىن خاس خىلۋەتكە چاقىرىپ ئەكېلىپ ئۇنىڭغا مۇلۇكدارلىق قانۇنلىرىدىن تەلىم بەردى، ئاندىن پەرمان چۈشۈرۈپ ۋە ھاكىمىيەت سوراشنىڭ ھەق-ئادالەت يوللىرىنى ئۆگەتتى. كۇنلەر شۇنداق ئۆتتى. ھەر كۇنى تاڭ سۈزۈلۈشى بىلەن ئەزىز بارگاھىغا قايتىپ تەختتە ئولتۇراتتى. ۋەزىرنىڭ مەسلىھەتى بىلەن: «توي جابدۇقلىرى تەييار

قىلىنىپ، مەلىكە شاھقا نىكاھلاپ بېرىلىسۇن» دېگەن يارلىق چۈشۈرۈلدى. مۇلازىملار خۇشاللىق بىلەن بەزمە ئەسۋابلىرىنى تەييار قىلىشتى. بەزمە سورۇنى جەننەت باغچىسىدەك زىننەتلەندى. پەردازچىلار قۇياشتەك نۇر جامال مەلىكىنى ناھايىتى كۆپ زىبۇ زىننەتلەر بىلەن ياساندۇردى، ئاندىن ئۇنى ھۇجرىغا ئەكىردى. جاھانغا نۇر تارقىتىپ كېلىۋاتقان بۇ گۈزەل كېلىنىنىڭ چېھرىدىن ئۆچى يورۇپ كەتتى. كېنىزەكلەر ئۇنىڭ بېشىغا دەستە-دەستە گۈل، ئېتەك-ئېتەك ئونچە-مەرۋايىتلار چاچتى. ئوردا ئىشىكىدىن تاكى ھۇجرا ئىشىكىگە گۈل يۇزلۈك خانىمزلار نازۇ كەرەشمە بىلەن ئۆزىگە زىننەت بېغىشلاپ، بەدەنلىرىدىن ئىپار ھىدى تارقىتىپ قاتار تىزىلىپ تۇرۇشاتتى. پادىشاھ چىمەنلىك سەھنىسىگە كېلىپ ئۇ نازىنىنلارنىڭ جامالىنى كۆرۈپ كۆڭلى گۈلدەك ئېچىلدى، ئاندىن مەلىكە تۇرغان خىلۋەت خانىغا كىرىپ ئۇنىڭ نۇرلۇق جامالىدىن، تەڭداشسىز ھۆسن-لاتاپىتىدىن بەھوش بولۇپ كەتكىلى تاس قالدى. ئۇلار بىر جۈپ گۆھەردەك تەخت ئۈستىدە چاقنىدى. ئۇلارنىڭ ئوتتۇرىسىدا بىر سەرۇى دەرىخى كۆكىرىپ تۇراتتى. ئۇلار شۇ ھالەتتە گويا قۇياش بىلەن ئاي بىر-بىرىگە يېقىن كېلىپ قالغاندەك كۆرۈنەتتى. كېنىزەكلەر ئۇلارنىڭ ئەتراپىدا توپ يۇلتۇزلاردەك چۆرىدەپ ئولتۇراتتى. پادىشاھ ئۆزىنىڭ گۈزەل خانىشىنى كۆرگەن ھامان ئۆز ئېتىقادىنى بەربات قىلىپ كىشى كۆرمىگەن چاغدا ئۇنى خىلۋەت گاھىغا تارتىپ مەھبۇبىنىڭ چوغدەك لېۋىدىن لەززەت شارابىنى سۈمۈرەتتى. گاھىدا ئۇنىڭ كۆمۈشتەك ئاپئاق بەدەنلىرىنى قويىنىغا ئېلىپ چىدىغۇسىز راھەتكە چۆمەتتى. ئۇ مۇھەببەت ئوتى كۆڭۈلدە ئەۋجىگە يەتكەن ۋاقىتتا ئاندىن تىلسىمات ئىشكىنى ئېچىپ، ئۇمىد دەرىخىنى مەقسەت گۈلىستانىغا تىكىشنى ئويلىدى ۋە بوراننىڭ تەھدىتىنى كۆرمىگەن باغۋەن غۇنچىنىڭ بېشىغا كېلىدىغان ئاپەتتىن خەۋەرسىز قالغاندەك ئىش بولمىسۇن، قولىغا گۈل تىككەنلىرى تۇيۇقسىز سانجىلىپ كەتمىسۇن، گۈل ياپراقلىرى بۇلبۇلنىڭ مەنقارىدىن ئاجراپ كەتمىسۇن دېگەن پىكىردە بولدى، ئۇ ناھايىتى بىتاقەت بولۇپ

مۇلازىملارغا چارە-ئۇسۇل تاپقۇچى زاھىتلارنىڭ بوۋىسى-مەسىت قىلغۇچ شاراب كەلتۈرۈشىنى بۇيرۇدى. ئۇ شاران جامىنى ئايلاندۇرۇۋېتىپ: «بۇ گۈزەل خانىشىم ئەمدى مۇلايىملىشىشى مۇمكىن» دەپ ئويلىدى ۋە ئۇنىڭ بىلەن تەڭ شاراب ئىچىشكە باشلىدى. ئەمما شاراب ئىچىش مەلىكىنىڭ دائىملىق ئادىتى ئىدى. ھاراقنا مايىل بولۇپ بىرنەچچە جام شاراب ئىچكەندىن كېيىن ئۇ: «پادىشاھنىڭ زادى نېمە مەقسىتى بارىدۇر؟» دەپ ئويلاپ يۈزىدىن پەردىنى كۆتۈرۈۋەتتى. تال-تال چېكە چاچلىرىنى ئارقىغا تاشلاپ نۇرانە يۈزىنى روشەن قىلىپ پادىشاھقا كەينى-كەينىدىن بىرنەچچە قەدەھ تۇتۇپ قەلەمدەك قاشلىرىنى سوزۇپ ئۇنى ئىچۈۋېتىشكە ئىشارە قىلدى. پادىشاھ بىرنەچچە قەدەھنى مەلىكىنىڭ قولىدىن شۇ تەرزدە ئېلىپ ئۇنى ھېچ تەكەللۇپسىزلا ئىچۈەتتى، مەلىكە بارلىق ئاي يۈزلۈك كېنىزەكلىرىنى ئىمالىئىشارەت بىلەن يېنىغا جەم قىلىپ، ئۇسسۇل ئويناپ، ساز چېلىپ، ناخشا ئېيتىشتى. ئۇلارنىڭ شادىيانە، نەپىس ئۇسسۇللىرىدىن، يېقىملىق ئاۋازىدىن پادىشاھ مەستخۇش بولدى. بىرنەچچە ئاي سۈيەت كېنىزەكلەر شاھ بىلەن خانىشىنىڭ ئەتراپىدا پەرۋانىدەك ئايلىنىپ يۈرەتتى. ئۇلارنىڭ كۆركىدىن قۇتۇپ يۇلتۇزمۇ ھەيرەتتە قالاتتى. بىرنەچچە ئۇسسۇلچى كېنىزەك ئۇسسۇل ئويناپ شاھنىڭ نەزىرىنى بەند قىلدى. يەنە بىرنەچچە كېنىزەك ئادەمنى سېھىرلەپ قويىدىغان نەغمە-ناۋاسى بىلەن ئۇنىڭ ئەقىل-ھوشىنى تارتىپ كەتتى. ئاقىۋەت ئۇ كېنىزەكلەرنىڭ مەھلىيالمقىدا ۋە شارابنىڭ كەيپىچىلىكىدە بېشىنى قويۇپ ئۇخلاپ قالدى. مۇرات غۇنچىسى ئۇمىد چىمەنىدە ئېچىلماي قالدى.

ئەتىسى تاڭ يورۇغاندا ئەزىز ئۇيقۇسىدىن ئويغىنىپ، كۆزىنى ئېچىپ ھەر تەرەپكە قارىدى، ئاخشامقى ئىشرەت بەزمىسىدىن بىرەر نىشانە تاپالمىدى. مەلىكە ۋە كېنىزەكلەردىن ھېچ ئىز-ئەسەر كۆرمىدى. بەلكى كۆرگىنى ئۆزىنى مەسخىرە بىلەن ئوراپ تۇرغان پايانسىز چۆل-جەزىرە ئىدى. چەرخى پەلەكنىڭ بۇ رەھىمسىز چاقچاقلىرىدىن ئۇنىڭ بېشى زىڭىلداپ ئاغرىدى، كۆزىدىن قانلىق

ياشلار ئاقتى. ئاخشامقى ئىشرەت بەزمىسى ۋە گۈزەل مەلىكىنى ياد ئېتىپ يۈز-كۆزىگە ماتەمدارلاردەك توپا چېچىپ، مەجنۇنلاردەك ئاھ-پەريات ئۇرۇپ، «بۇ دۆلەتكە يەنە مۇيەسسەر بولۇپ قالسام ئەجەب ئەمەس» دېگەن خام خىيالدا بولۇپ يولىنى داۋاملاشتۇردى. تېخى بىر پەرسەڭمۇ يول يۈرمىگەنىدى، بېشىنى كۆتۈرۈپ قارىۋىدى، ئۆزىنىڭ چىن ۋىلايىتىگە كېلىپ قالغانلىقىنى كۆردى. بۇ ئالامەتتىن ئۇنىڭ كۆڭۈل دېڭىزى ھېسابسىز مەنە تاشلىرىغا تولغاندەك بولدى. ئۇ ھەيرانلىق ۋە ھەسرەت نۇرلىرى تۆكۈلۈپ تۇرغان بىر جۈپ كۆزىدىن باھار يامغۇرىدەك ياشلىرىنى ئاققۇزۇپ زار-زار يىغلىدى، ئۆيىگە كېلىپ قوۋۇم-قېرىنداشلىرى بىلەن كۆرۈشتى. زىيابەت ئەسۋابلىرىنى تەييار قىلىپ بارلىق ھەقەمسايىلىرىگە بىرنەچچە كۈن كاتتا بەزمە ئۇيۇشتۇرۇپ بەردى، بېشىدىن ئۆتكەن ئاجايىپ ۋەقەلەرنى زوق-شوخ بىلەن بايان قىلدى، گاھىدا يىغلاپ-مۇ تاشلىدى. ئىزىزىنىڭ كەچۈرمىشلىرىنى ئاڭلاپ دوست-ياراڭلار ھەيران قالدى. ئەزىز بازەرگان سۆزى ئاياغلاشقاندىن كېيىن بارلىق مال-مۈلكىنى ھاجەتمەنلەرگە بېرىپ، قول-چۆرىلىرىنى ئازاد قىلىپ، ئۆيۈاقىلىرىنى تاشلاپ، تونۇشلىرى بىلەن خوشلىشىپ تەركىد دۇنيالىق مەنزىلىگە يول ئالدى. بايا ۋانلاردا يەنە مەجنۇنلاردەك سەرسان بولۇپ چۆل-جەزىرىلەرنى ماكان قىلدى. يۈرىكىنى لىق دەرد-ئەلەم ۋە سېغىنىش ئوتىغا ئوراپ، كۆكرىكىنى كاۋاپ، ئاللانى غايىبانە تاۋاپ قىلىپ، قالغان ئۆمرىدە ھايۋانات ۋە ئۇچار قۇشلار بىلەن بىللە ھايات كەچۈرۈپ ئاخىرى باقىي ئالەمگە سەپەر قىلدى.

*　　*

تۇتى ھېكايىسىنى تۈگىتىپ:

—— ئەي شاھزادە، بۇ دۇنيا نۇرلۇق ھەم قابەھەتلىك، چۆل ھەم ئاۋات، ئۇ گويا ئويۇنچىلارنىڭ تۇتۇرۇقسىز خىيالىغىلا ئوخشايدۇ. ئۇنىڭغا گىرىپتار بولغان كىشىلەردىن نادامەتتىن باشقا ھوسۇل

چىقمايدۇ. يىگىت بولغان كىشى بۇ دۇنياغا ئالدانماي، غەپلەت ئۇيقۇسىنى ئۇخلاۋەرمەي ئۆز روھىي كامالىتىگە يېتىش ئۈچۈن تىرىشىشى لازىم، ـــ دېدى.

ئۇچ دوستنىڭ ھېكايىسى

ياشلىق گۈلىنىڭ بۈلبۈللىرى، خۇش ئاۋازىدىن رىۋايەت سۆزلەپ بۇ گۈزەل ئەپسانىنى مۇنداق تىلغا كىرگۈزىدۇ:

ئۇچ يىگىت ئۆزئارا دوست بولۇپ، ئۆز ۋەتىنىدىن ئايرىلىپ باشقا بىر شەھەرگە سەپەر قىلدى. ئۇلار تولىمۇ بوشاڭ بولغاچقا مىنىشكە بىر نەرسە تاپالماي ئىلاجسىز پىيادە يۈردى. كۆپ ئۆتمەي ئۇلار بىر شەھەرگە يەتتى. نامازشام بولغاندا بىر دەرەخنىڭ سايىسىگە كېلىپ ئولتۇردى. شەھەر دەرۋازىسىغىچە يەنە ئازراق مېڭىشقا توغرا كېلەتتى. ئۇلار يول ئازابىدىن دەرماندىن كېتىپ قالغاچقا بۇ دەرەخنىڭ تۈۋىدە ئۇزۇن دەم ئالدى. ئۇلاردىن بىرى:

ـــ بۇ ئاخشام ھەر بىرىمىز ئۆز سەرگۈزەشتىمىزنى بايان قىلىساق. ھېكايە ئېيتىشقا كىم ئاجىز كەلسە شۇ بىزنى شەھەر دەرۋازىسىغىچە ھاپاش قىلىپ ئاپارسا، ـــ دېدى. ئۇچ دوست ئۆزئارا كېلىشىپ ھېكايە ئېيتىشقا چۈشتى، بىرىنچى بولۇپ سۆز ئالغان يىگىت ئۆز سەرگۈزەشتىسىنى مۇنداق بايان قىلدى:

مەن بىرنەچچە ۋاقىت بىرقانچە سودىگەر بىلەن كېمىگە چۈشۈپ سەپەرگە ئاتلاندىم. بىر كۈنى دەريادىن تەتۈر شامال سوقۇپ كېمىلەرنى ھالاكەت گىردابىغا ئاپىرىپ قويدى. كېمىچىلەر شۇنچە تىرىشچانلىق كۆرسەتتى، پايدىسى بولمىدى. قەھرىلىك دولقۇنلاردىن كېمە پارە-پارە بولۇپ كېمىدىكى سودىگەرلەر مال-مۈلكى بىلەنلا سۇغا غەرق بولدى. مەن تەقدىرتالانىڭ لۇتفى-كەرەمى بىلەن بىر پارچە تاختاينىڭ ئۈستىدە سالامەت قالدىم. ئەمما دەريانىڭ شىددەتلىك زەربىسىدىن مېڭ ئۆلۈپ مېڭ تىرىلدىم، تۇيۇقسىز قەيەردىندۇر بىر ئېزىتقۇ شامال

پەيدا بولۇپ تاختاينى قۇيۇدەك ئېلىپ قاچتى، يەتتە كېچە-كۈندۈز بورانـدەك تېز يۈگـۈردۈم. نەدىن بىلەي ئالدىمدا تۈيۈقسىز بىر تەتۈر قاينام پەيدا بولۇپ تاختاينى پىرقىرىتىشقا باشلىدى. يا خۇدا ئۆزۈڭ بار دەپ تاختاينى مەھكەم تۇتۇپ قاينام بىلەن تەڭلا ئايلىنىشقا باشلىدىم. بىرنەچچە رەت ئايلانغاندىن كېيىن تاختاي قاينامغا كىرىپ كەتتى، مەنمۇ تەڭلا كىرىپ كەتتىم. شۇ ئەسنادا كۆزۈمنى ئېچىپ قارىسام ئۆزۈم دەريانىڭ ياقىسىدا تۇرۇپتىمەن. ئۆزۈمنىڭ دەريا قېتىدىن قانداق قىلىپ نجاتلىق ساھىلىگە چىقىپ قالغانلىقىمنى بىلەلمەي ھەيرانلىقتا چۆكۈپ تۇرۇپ قالدىم. بەلكىم تەقدىرنىڭ قىسمىتى شۇنداق بولسا كېرەك دەپ ئويلىدىم. تاختاينى بىر چەتكە تاشلاپ قويۇپ ئىچىمدىكى تىترەك بېسىققىچە قوپماي ئولتۇردۇم. ئاندىن كېيىن ئورنۇمدىن تۇرۇپ يەنە ماڭدىم، نەگە بېرىشىمنى بىلمەيتتىم. ئازراق يول ماڭغاندىن كېيىن كۆز ئالدىمدا بىر چوڭ شەھەر تۇيۇقسىز پەيدا بولدى. كۆڭلۈم شۇ ياققا بېرىپ، پاناھ ئىزدەشنى تىلەيتتى، دەرۋازىغا كەلدىم، نۇرغۇن كىشىلەرنى كۆردۈم. قاياققىلا قارىسام ئۇلار ھەدەپ ئۆز ئىشى بىلەن بەند ئىدى. ئۇلارنىڭ چىرايى ھېچبىر ۋىلايەت كىشىلىرىنىڭ چىرايىغا ئوخشاشمايتتى. كۆڭلۈمدە قورقۇنچ پەيدا بولدى. شۇڭا شەھەرگە كىرىشكە ئالدىراپ كەتمىدىم. ئاخىرى بىر گۈمبەزنىڭ ئىچىگە كىرىپ ئۇلارنىڭ نەزىرىدىن يىراق تۇردۇم. بىرەر سائەتتىن كېيىن چاچلىرىنى ھالقا-ھالقا قىلىپ يۈزلىرىگە تاشلاپ ئۆتۈپ كېتىپ بارغان پەرى سۈپەت ئايالارنىڭ ھۆسن-جامالىنى تاماشا قىلدىم. ئەقلىم لال بولۇپ تامدەك تاتىرىپ تۇرۇپ قالدىم. يەنە بىر سائەتتىن كېيىن ئالتۇن قاناتلىق بىر توپ نازىنىنىڭ ھاۋادا پەرۋاز قىلىپ سەپ تۈزۈپ كېتىۋاتقانلىقىنى كۆردۈم. ئۇلارنىڭ ھەممىسى قارىماققا شۆڭگارەدەك جەسۇر بولۇپ بېشىغا زەرلىك تاجلارنى تاقىغانىدى. شۇ پەيتتە بىر نازىنىن ئالدىمغا تۇيۇقسىز كېلىپ قولۇمدىن تۇتۇپ:

— ھەي ئادەمزات، بىز پەرىزاتلارنى تەڭرى ئوتتىن ياراتقاندۇر، سېنى تۇپراقتىن ياراتقاندۇر، ئارىمىزدا نىكاھ مۇناسىۋىتىنىڭ بولۇشى

مۇمكىن ئەمەس، شۇنداقتىمۇ بىز تەرەپكە مېھمان بولۇپ كېلىپسەن. شۇڭا ئىززەت-ھۆرمىتىڭنى قىلىپ زىيادە بېرىشىمىز ۋاجىپتۇر. بانوي جاھان بىزنىڭ سەردارىمىز، يەنى پادىشاھىمىزدۇر. ئۇ سېنىڭ بىلەن ھەمسۆھبەت بولۇشقا مېنى ئەۋەتكەن. ئەمدى دېلىغۇل بولماي تېز يۈرگىن. ئۆيۈمگە بېرىپ مېھمان بولغىن، پەلەكمۇ سېنىڭ مەقسىتىڭ يۆنىلىشى بويىچە ئايلىنىۋاتىدۇ. غايىبتىن كەلگەن بۇ بەخت ساقىيسىدىن مەقسەت جامىڭنى ئايلاندۇرۇپ مۇراد بوستانىدا خالىغىنىڭچە پەيزى سۈرگىن، ـــ دېدى. مەنمۇ مۇشۇنداق بىر دۆلەتنىڭ ئارزۇسىدا ئىدىم. نازىنىنىڭ كىشىنى ئەقلىدىن ئادا‌شتۇرىدىغان ئاشۇ سېھىرلىك سۆزىدىن تېنىمگە قايتا جان كىردى. مەن ناھايىتى خۇشاللىق بىلەن ئۇنىڭغا ھەمراھ بولدۇم، ئۇ مېنى بىر باغقا ئەكىردى. بۇ باغ دىلنى ئۆزىگە مەپتۇن قىلغۇچى نازىنىنىڭ بېغى ئىدى. بۇ باغدا رەڭمۇ رەڭ گۈللەر چىرايلىق ئېچىلغان، ئۈستىدە بۇلبۇللار چاڭىلداپ سايراپ تۇراتتى. باغنىڭ ئوتتۇرىسىغا شاھانە سۇپىلار سېلىنغانىدى. خۇش پۇراق ھاۋادىن ئادەمنىڭ كۆڭلى ۋە كۆز نۇرى روشەنلىشىپ كېتەتتى. باغنىڭ ئوتتۇرىسىدىن خېلى ھەيۋەتلىك بىر ئېقىن ئېقىپ ئۆتەتتى. مەن قەسىرنىڭ ئىچىگە كىرىپ، تەخت ئۈستىدە ئولتۇرۇپ ئىشرەت جامىنى ئايلاندۇرغىلى تۇردۇم. خىزمەتكارلار ھەمىشە خىزمىتىمدە ئىدى. گەپنىڭ قىسقىسى، مەن شۇ ماكاندا يەتتە يىل ئاشۇ يوسۇندا ئەيش-ئىشرەت بىلەن ئۆمۈر ئۆتكۈزدۇم. ئۇ چاغدا كۆڭلۈم نېمىنى ئارزۇ قىلسا ھېچبىر جاپا تارتمايلا شۇ نەرسىگە ئېرىشەتتىم. ھەمىشە شادلىق شارابى ئىچىپ مەرغۇللۇق مۇزىكىلارنى ئاڭلاپ مەھبۇبەمدىن ئارزۇ-ھەۋىسىمنى قاندۇراتتىم. يەتتە يىل ئۆتكەندىن كېيىن ۋەتەننىڭ سېغىنىشى ۋە ئاياللارنىڭ ئىشتىياق-ھەۋىسى بېشىمغا ئۇشتۇمتۇت چۈشۈپ ھەرقانچە سەۋر قىلىپ كۆرسەمۇ ھىجرانلىق ئوتىغا زادى پايلىيالمىدىم. شۇڭا ئۇ نازىنىنىڭ سۆھبىتىدىن ئامالسىز كۆڭۈل ئۈزۈپ، ئۇنىڭدىن رۇخسەت سورىدىم. يولدا كېرەكلىك ئات ۋە ئوزۇق-تۇلۇك بېرىشنى تەلەپ قىلدىم. ئۇ دەرھال قوبۇل قىلىپ لازىملىق نەرسىلەرنىڭ

هەممىسىنى ئالدىمغا تەييار قىلىدى. ئۇنىڭ ماڭا بەرگەن ئېتى سۈرئىتىگە شامالمۇ يېتەلمەيدىغان دۈدەك چوڭلۇقتىكى بىر چىلان تۇرۇق ئىدى. ئۇنىڭ بىلەن ئىززەت-ئىكرام ئىچىدە خوشلاشتىم. مەن ئاللاغا شۈكرى-سانا ئېيتىپ ئېتىمنى دېۋىتتىم. ئۇ شۇ هامان هاۋانىڭ قەرىگە پەرۋاز قىلىپ تېز سۈرئەتتە ئۇچتى. ئۆزۈمنى پەلەك ئۈستىدە سەيلە قىلىۋاتقاندەك هېس قىلدىم. ئەمما يەنە ئىچ-ئىچىمدىن قاپساپ كەلگەن قورقۇنچتىن دېمىمنى ئالالمايتتىم. خېلى ياخشى، مېنىڭ ئىشەنچ ئىختىيارىم ئاتنىڭ قولىدا ئىدى. لېكىن بۇ كاساپەت هە دېگەندە ئۆز مەيلىچە كېتىپ باراتتى. چىڭقچۇش پەيتىدە ئات تۆۋەنگە پەسلىدى ۋە بىر تاغنىڭ ئۈستىگە كەلدى. ئۇ يەردە غايەت چوڭ بىر ئەجدىها تۇراتتى. ئۇنى كۆرگەن ئادەمنىڭ كۆز ئالدى قاراڭغۇلىشاتتى، ئۇ ئات ئەجدىهانى كۆرۈپ مېنى يەرگە تاشلىۋەتتىم. بارلىق ئەت-ئەزايىم سۆڭىكىمدىن ئاجراپ كەتكەنمىكىن دېدىم. بىردەمدىن كېيىن ئات قانخور ئەجدىهانىڭ سۈرىتىگە كىرىپ هېلىقى ئەجدىها بىلەن ئېلىشىشقا تۇتۇندى. ئىككى ئەجدىهانىڭ ئېغىزىدىن جاهاننى قاراڭغۇلۇققا پۈركەيدىغان قاپقارا تۇتۇن چىقاتتى.

بۇنى كۆرۈپ تامام ئەزايىمدا جان قالمىدى. ئۇلارغا هاڭۋېقىپ قاراپ تۇرماي ئىككىسىنى ئۇرۇشتا قويۇپ ئۆزۈم دەشت-باياۋانغا يول ئالدىم. ئون پەرسەڭ چامىسىدا يول يۈرۈپ يىراقتىن مەن تەرەپكە كېلىۋاتقان بىر بوۋاينى كۆردۈم، ئۇ بوۋاي ناهايىتى زەئىپ، هالسىز كۆرۈنەتتى، قولىدىكى هاسا بىلەن يەرگە تاراڭ-تاراڭ تاينىپ كېتىپ باراتتى. مەن ئۇنىڭدىن ماڭا هەمدەم ۋە يولباشچى بولۇر دېگەن ئۈمىدتە بولدۇم. تېزلىك بىلەن قېشىغا باردىم. بوۋاي ئايىغ تېۋىشىمنى ئاڭلاپ توختىدى، ئۇنىڭغا سالام بەردىم. بوۋاي:

— نېمە ئادەمسەن، بۇ يەردە نېمىش قىلىپ يۈرىسەن؟، — دەپ سورىدى. بۇ سۆزلەرنى ئاڭلاپ ئۇنىڭدىن كۆتكەن ئۈمىدىم كېچىككىنە چوغدەك پىلىلداپ قالدى. مەن ئاخىرى بوۋاينىڭ ئايىغىغا يىقىلىپ:

— ئەي، خىزىر مەسىلىك بوۋا، ئاللانىڭ ھەققى ھۆرمىتى ئۈچۈن ھالىمغا رەھىم قىلىپ مېنى بۇ دەشت بايا‌ۋاندىن نىجاتلىققا يەتكۈزگىن، — دەپ يالۋۇردۇم. بوۋاي:

— غەم قىلما، ئىزىمدىن ماڭ، سا‌ۋابلىق ئۈچۈن سېنى بۇ دەشت بالادىن بەخت مەنزىلىگە يەتكۈزۈپ بۈرچۈمنى ئادا قىلىمەن، — دېدى. مەن بوۋايدىن بەخت نۇرى پارلاپ تۇرىدىغان بۇ ئېسىل سۆزلەرنى ئاڭلاپ كۆڭلۈمدىكى قورقۇنچ ۋە پەرىشانلىق تۇمانلىرى يوقالدى، بوۋاينىڭ ئارقىسىدىن ئەگەشتىم، ئازراق ماڭغاندىن كېيىن بىر يېشىللىققا چىقتۇق. ئۇ يەردە ناھايىتى چوڭ بىر تۈگمەن تېشىنى كۆردۇم. بوۋاي بىر قولى بىلەنلا ئۇ تاشنى كۆتۈرۈپ بىر بۆلۈڭغا تاشلىغاندى، ئۇ يەردىن بىرغا نامايان بولدى. بوۋاي غارنىڭ ئىچىگە كىرىپ ئازراق ۋاقىتتىن كېيىن باشقا سۈرەتتە بولۇپ ئالدىمغا ھەيۋەت بىلەن چىقىپ كەلمەسمۇ، يۈرىكىم قورقۇنچتىن چاك-چاك يېرىلىپ كېتىشكە قىل قالدى. ئۇ مېنى بىر قولى بىلەن غارنىڭ ئىچىگە كۆتۈرۈپ ئەكىرىپ قويدى، ئاندىن تۈگمەن تېشىنى غار ئېغىزىغا تېشىدىن كەپلەپ قويۇپ ئۆزى باشقا ياققا كەتتى. مەن ھەيران بولۇپ غارنىڭ ئىچىگە نائىلاج قەدەم باستىم ۋە ئۇ يەردە چاچ-ساقاللىرى ئۆسۈپ بىر-بىرىگە يۆگىشىپ كەتكەن بىر توپ ئادەمنىڭ مۇكچىيىپ ئولتۇرغانلىقىنى كۆردۇم. يەنە بىر ياقتا ئۇستىخانلار دۆۋىلەگلىك تۇرۇپتۇ. مەن ئۇلاردىن:

— بۇ نېمە ئىش؟ ، — دەپ سورىدىم. ئۇلار:

— ھەي بۇرادەر، نېمە ئىش ئىكەنلىكىنى ئۆزۈڭ كۆرمەيۋاتامسەن؟ بۇنى ئەڭ ياخشىسى ئاڭلىمىغىنىڭ ياخشى، بايىقى بوۋاي ئەسلىدە بىر قانخور دىۋە، سەھرالاردا كېچە-كۈندۈز ئادەم ئوۋلايدۇ. ئەجىلى يەتكەنلەرنى بۇ غارغا ئەكىلىپ بەند قىلىدۇ. ھەر كۈنى ئۈچ ئادەمنى كاۋاپ قىلىپ يەيدۇ. ئۇنىڭ يەنە بىر توپ قويىمۇ بار. ئادەم گۆشىدىن زېرىككەندە گاھى قوينىڭ گۆشىنى يەيدۇ، — دەپ جاۋاب بەردى.

مەن:

— ئۇنىڭ قويلىرى نەدە؟ ، — دەپ سوردىم. ئۇلار:

— ئۇ دۈشمەنلىك ناھايىتى سادىق ھەم چۈھ ەر بىر قويچىسى بار؛ كۈندە ئەتىگىنى ئۇ قويلارنى جىرالارغا ئاپىرىپ ئوتلىتىپ شام ۋاقتىدا بۇ يەرگە كەلتۈرىدۇ، — دېدى.

مەن ئۆز-ئۆزۈمگە: «ۋادەرەخ! تۇرمۇش يولۇم ئەمدى توسۇلۇپ ھايات ريشتىم ئۈزۈلۈپتۇ» دەپ شۇئىرلاپ، يەتتە يىل غەم-قايغۇسىز ۋە ئەيش-ئىشرەتتە ئۆتكەن گۈزەل كۈنلىرىمنى سېغىنىپ ئاخىرى ئامالسىزلىقتىن بۇ ھالاكەت قىرغىقىدا ئۆلۈمۈمنى ئويلاپ ئولتۇردۇم. ۋاقىت ئۆتۈپ شام ۋاقتى بولغاندا دۈشمەنلىك قويچىسى كېلىپ تۇگمەن تېشىنى غار ئېغىزىدىن كۆتۈرۈپ قويلارنى كىرگۈزدى، ئاندىن ئۆزى ئىچكىرىگە كىرىپ بولۇپ غار ئېغىزىنى تاش بىلەن توسۇپ قويدى. ئۇ بىرنەچچە قوينى كاۋاپ قىلىپ يەپ شۇ يەرگە بېشىنى قويۇپ ئۇخلىدى.

ئەلقىسسە، ئاخشىمى بۇ مەلئۇننىڭ خوجايىنى كەلمىدى. يېرىم كېچىدە ئورنۇمدىن تۇرۇپ ئۇ مەلئۇننىڭ بېشىغا بېرىپ سەپسالدىم. ئۇ كاساپەت مەلەق ئۈيقۇغا كېتىپتۇ. مەن پۇرسەتنى غەنىمەت بىلى ئاللاغا تەۋەككۈل قىلدىم، دۈشمەنلىكىن زىقتىن ئىككىنى ئېلىپ ئوتتا قىزدۇردۇم. زىغىلار چوغدەك قىزارغان ۋاقىتتا ئۇنى ئوتتىن ئېلىپ ھېلىقى مەلئۇننىڭ ئىككى كۆزىگە ئاپىرىپ تىقتىم. زىخ ۋىزىلدىغان پېتى ئۇنىڭ كۆزىدىن كېرىپ گەجگىسىدىن چىقتى. مەن چاقماق تېزلىكىدە قېچىپ بىر بۇلۇڭغا يوشۇرۇندۇم. ئۇ مەلئۇن ئورنىدىن سەكرەپ تۇرۇپ كەتتى، قاتتىق نەرە تارتتى، ئۇنىڭ قەھرىلىك ئاۋازىدىن غار ھازىرلا ئۆرۈلۈپ چۈشىدىغاندەك قىلاتتى. ئۇ كۆزىدىكى زىغلارنى ناھايىتى قىينىلىپ تۇرۇپ يۇلۇپ تاشلىدى ۋە رەقىبىدىن قىساس ئالماقچى بولۇپ ھەر تەرەپنى ئاختۇردى. لېكىن ئۇ كۆزى كور بولغاچقا مېنى ئىزدەپ تاپالمىدى، ئامالسىز غارنىڭ ئېغىزىغا بېرىپ ناله قىلىپ ياتتى. تاڭ ئاتقاندا ئۇ بەتبەخت كۈندىلىك ئادىتى بويىچە غارنىڭ ئېغىزىدىكى تاشنى كۆتۈرۈپ قويلىرىنى چىقاردى. غارنىڭ ئىچىدىكى ئادەملەر بۇ پۇرسەتتىن پايدىلىنىپ قېچىپ كەتمىسۇن

دەپ ئۇ قويلارنىڭ دۇمبىسىدىن تۇتۇپ بىرمۇ بىر ساناپ سىلاپ كۆرەتتى، مەن بۇنى كۆرۈپ قوي تېرىسىدىن بىرنى يېپىنچاقلاپ قويلارنىڭ ئارىسىدا ئۆمىلەپ ئۆتۈپ كەتتىم، غاردىن چىقىپ ئاللاغا كۆپ شۈكرى-سانا ئېيتىپ يولۇمغا راۋان بولدۇم. دىۋىنىڭ قوغلاپ كېلىپ قېلىشىدىن ئەنسىرەپ كەچ كىرگۈچە تېز سۈرئەتتە توختىماي ماڭدىم، شۇنچە كۆپ مۇساپىنى بېسىپمۇ بىرەر ئاۋات جايغا يېتىشمىدىم، دەشت-باياۋاندا تېنەپ يۈرۈپ بىرەر ئۇمىد نىشانىنى ئۇچرىتالمىدىم. ئاچلىق ۋە ئۇسسۇزلۇق دەستىدىن ھالىمدىن كېتىپ بىر تاغنىڭ يېنىغا يىقىلدىم. بىرەر سائەت ئۇخلىغان بولسام كېرەك، كۆزۈمنى ئېچىپ قارىسام ئالدىمدا بورا سېلىنغان بىر يەر كۆرۈندى. ئورنۇمدىن تۇرۇپ ئۇ يەرگە بېرىپ سىنچىلاپ قاردىم، كۆردۈمكى، ئۇ يەر بىر گىياھنىڭ ئاستى ئىكەن. ئۇستىدە بىر جانۋار ئۈۋا ياساپتۇ، ئۇۋىسىغا يەتتە تۇخۇم تۇغۇپ قويۇپتۇ. ئاچلىقتىن ھالاكەتكە يېقىنلىشىپ قالغانىدىم، ئۇنى چوڭ نېمەت بىلىپ كۇندە بىردىن يەپ تۇگەتتىم. يەتتىنچى كۇنى بولغاندا تېنىم پەيدەك يەڭگىللەپ بەدىنىمگە قانات چىقىشقا باشلىدى. يەتتە سائەتتىن كېيىن قاناتلار تولۇق يېتىلىپ بولدى. توخۇملار يەتتە خىل رەڭدە بولغانلىقى ئۈچۈن قاناتلىرىمۇ يەتتە خىل رەڭدە ئىدى، كۇن نۇرىدا جۇلالانسا يەتمىش خىل رەڭگە كىرەتتى. مەن بۇ ئالامەتتىن ھەيرانلىق قالىنىمغا غەرق بولۇپ خۇداغا تووا-ئىستىغپار ئېيتتىم، بىرەر ئاۋاتلىققا يەتسەم دېگەن ئۇمىدتە كۆككە پەرۋاز قىلدىم، كۆزۈمگە يىراقتىن بىر ئاۋاتلىق چېلىقتى. شۇ تەرەپكە قاراپ ئۇچتۇم. بىردەمدىن كېيىن شەھەر ئەتراپىغا كېلىپ بىر دەرەخنىڭ ئۇچىغا قوندۇم. بىر توپ خەلق مېنى كۆردى. ئاجايىپ سۈرەتتە بولغىنىم ئۈچۈن ئۇلار ۋەھىمگە چۈشۈپ: «ئۇ دۇنيانىڭ ئاجايىپ-غارايىپ مەخلۇقاتلىرىدىن بولسا كېرەك» دەپ گۇمان قىلدى. بەزىلىرى: «ياق! بۇ چوقۇم بالايىئاپەت!» دەپ توپەك (توپ) نى بەتلەپ ئاتماقچى بولۇشتى. مەن كۆڭۈل دېگىزىنىڭ مەۋج ئۇرۇشىغا تەخىر قىلىپ نېمە دېيىشمىنى ۋە نېمە قىلىشمىنى بىلمەي

تۇرۇپ قالدىم، كېيىن بىردىنلا يوقلۇق ئەلىمگە سەپەر قىلىشىمدىن قورقۇپ پەريات قىلىپ:

— ھەي مۆمىنلەر، ئازراق سەۋر قىلىڭلار، مەن بالايىئاپەت ئەمەس، بەلكى ئادەممەن، — دېدىم. مېنى ئاتماقچى بولۇپ تۇرغان يىگىت گەپ قىلىۋاتقانلىقىمنى كۆرۈپ قورقۇپ قاتتىق ۋەھىمگە چۈشتى، توپەك قولىدىن تاشلاندى. ئۇ قېچىپ بېرىپ دوستلىرىغا داد ئېيتتى. دوستلىرىمۇ قورقۇپ شەھەرگە قاچتى، ئۇلار بۇ ئىشنى پادىشاھقا مەلۇم قىلغان ئوخشايدۇ. پادىشاھ بۇ ۋەقەنى ئاڭلاپ ھەيران بولۇپ پىيادە ۋە ئاتلىق ئەسكەرلىرىنىڭ ھەمراھلىقىدا شەھەردىن چىقىپ مېنى يىراقتىن كۆرۈپلا «بالايىئاپەت» دەپ مۇقەررەرلەشتۇرۇپ مېنى ئۆلتۈرۈشكە قەستلىدى. كۆپ پەريات قىلىپ ئەھۋالىمنى بايان قىلدىم. ئۇلار سۆزۈمگە ئازراقمۇ ئىلتىپات قىلمىدى. شۇ ئەسنادا مەن ئۇلارنىڭ ئارىسىدا تۇرغان بىر تونۇش يىگىتنى كۆردۈم، ئىسمىنى ئاتاپ چاقىردىم. ئۇ يىگىت مېنىڭ ئۆزىنى چاقىرىۋاتقىنىمنى ئاڭلاپ يېقىن كەلدى. ئۆزۈمنى قوتۇلدۇرۇش ئۈچۈن ئۇ يىگىتتىن يارەم تەلەپ قىلدىم. دەسلەپ ئۇ مەندىن قورقۇپ ئەگىتىپ گەپ سوردى. مەن ئۆزۈمنىڭ ئىسمى بىلەن ئۇ يىگىتنىڭ ئىسمىنى ئېيتىپ، ئۆتكەن ئىشلارنى بىر قۇر ئەسلەپ ئۇنى ئىشەندۈردۈم. ئۇ ماڭا تەدرىجىي يېقىنلىشىپ كۆڭلى-كۆكسىنى ئەركىن تۇتتى. ئىچىدىكى ۋەھىمە يوقالدى. ئۇ پادىشاھنىڭ ئالدىغا بېرىپ ھېكايىلىرىمنى بايان قىلىپ ئۇنىڭدىن رۇخسەت ئالغاندىن كېيىن ئالدىمغا كېلىپ خەۋەر بەردى. مەن بۇ خەۋەردىن خۇشۇاخ بولۇپ دەرەختىن چۈشتۈم. پادىشاھنىڭ خىزمىتىگە بېرىپ ئۇنىڭغا سالام بەردىم. پادىشاھ قوبۇل قىلدى. خەلق ئەتراپىمغا توپلاندى. ئۇلارنىڭ كۆپلۈكىدىن ئۇلارنىڭ ئاياغ ئاستىدا قالغىلى ئاز قالدىم. پادىشاھ ئاخىرى ماڭا بىر ماكان تەيىن قىلىپ ھەر كۈنى يەپ ـ ئىچىشىم ئۈچۈن شاراب ۋە قورۇمىلارنى تەييارلاپ بەردى.

ئەلقىسسە، يەتتە يىلدىن كېيىن باھارنىڭ سېخىيلىقى بىلەن مۇراد شامىلى ئىنايەت قىلىپ، بەدىنىمدىكى قاناتلىرىم تۆكۈلۈپ،

ئەسلىي ھالىتىمگە كەلدىم. پادىشاھ خوسرەۋلارچە مەرھەمەتلەر بىلەن ماڭا ئىجازەت قىلدى. مەن ئۆز ۋىلايىتىمگە يولغا چىقىپ ئاز يۇرسەتتە سائادەت يولىنى بويلاپ ئۆز ۋەتىنىمگە قايتىپ كەلدىم، ـــ دەپ ھېكايىسىنى تامام قىلدى.

ئىككىنچى يىگىتنىڭ ھېكايىسى

رىۋايەتچىلەر مۇنداق ھېكايە قىلىدۇ:

ئۇلارنىڭ يەنە بىر دوستىنىڭ سۆزمەنلىكتە تەڭداش كىشىسى يوق ئىدى. ئۇ بۇلبۇلدەك ئاۋازىنى نەغمىگە تەڭكەش قىلىپ ھېكايىسىنى باشلىدى.

* *

مەن بۇرۇنلاردا شەھەرلەرنى سەيلە قىلىپ، شەھەر ئارىلاپ يۈرەتتىم. شۇ ۋاقىتلارنىڭ بىرىدە، بېزەلگەن بىر ئاۋات شەھەرگە بېرىپ، ئۇ جايدا بىرنەچچە ۋاقىت تۇردۇم. بىر كۈنى ساراينىڭ ھۈجرىسىدىن چىقىپ بازارلارنى تاماشا قىلىپ يۈرەتتىم، تۈيۇقسىز بىر قەھۋە ساتقۇچى يىگىتنىڭ دۇكىنىغا كۆزۈم چۈشتى. ئۇ يىگىتنىڭ جامالىدىن قۇياشمۇ نۇرىنى قارىغۇلۇق ئىچىگە يوشۇراتتى. ئۇنىڭ كوكۈلا چاچلىرى قۇلاق ئاستىدىن چىقىپ تۇراتتى، سۈمبۈل چېچى ئىككى ئېڭىكىگە ھالقا بولۇپ چۈشۈپ تۇراتتى. ئۇ يىگىت دۇكانىنىڭ ئوتتۇرىسىغا كۆرسى قويۇپ ئولتۇراتتى. بىر غۇلام خىزمىتىگە قول باغلاپ تۇراتتى. مەن ئۇ يىگىتنى كۆرگەن ھامان ياقتۇرۇپ قالدىم. ئىختىيارسىز ھالدا ئالدىغا باردىم. قەھۋە ئىچىشنى باھانە قىلىپ ئولتۇردۇم. مەن بىرنەچچە قاچا قەھۋە ئىچىپ، ھەر تەرەپتىن سۆز ئېچىپ، پاراڭ قىلدىم. ئاخىرى قەھۋە ساتقۇچى يىگىتكە مېنىڭ سۆھبىتىم مۇۋاپىق كېلىپ، ئۆز جايىدىن تۇرۇپ، قولۇمدىن تۇتۇپ

ئۆينىڭ بىر تەرىپىدىكى خاس ھۇجرىغا ئەكىردى. ئۇ ئۆيدە ئىشرەت ئەسۋابلىرىنى تەييار قىلىپ قويغانلىقىنى كۆردۈم. قەھۋەپوۇرۇش غۇلامغا ئىشارەت قىلدى. تاماقتىن بىر تاۋاق كەلتۇرۇپ قويدى. مەن ئۇنى يەپ قەھۋەدىن بىر-ئىككى قاچا ئىچىپ ھەر تەرەپلەردىن سۆزلەر ئېيتىپ ئاخشامغىچە ئولتۇردۇم. ئاخشىمى سارايدا ئەتىسى كەچ كىرگۈچە يەنە قەھۋەپۇرۇشنىڭ يېنىدا بولدۇم.

ئەلقىسسە، نەچچە ۋاقىت مۇشۇ تەرىقىدە ئۆمۈر ئۆتكۈزدۈم. بىر كۈنى بىر سودىگەر ياش كېلىپ قەھۋە ئىچىش مۇناسىۋىتى بىلەن ھەمسۆھبەتتە بولدى، ئاقىۋەت ئۇچىمىز نەچچە ۋاقىت ھەمسۆھبەت بولدۇق. كۈندۈزى بىر يەردە جەم بولۇپ ئاخشىمى ھەركىم ئۆز ماكانىمىزغا قايتاتتۇق.

بىر كۈنى بۇ ئادىتىمنى بۇزۇپ، بىر بۆلۈك ئەسۋابلارنى تەييارلاپ ئاتقا مىنىپ شىكارغا چىقتۇق. تۇيۇقسىز بىر كېيىك كۆرۈنۈپ ئۇنىڭ ئىزىغا چۈشۈپ قوغلىدىم. ئاخىرى دوستلىرىمدىن ئايرىلىپ بىر بایاۋانغا چۈشتۈم. كېيىك كۆز ئالدىمدىن غايىب بولدى. مەن سەرگەردان بولۇپ ھەر تەرەپلەرگە ماڭدىم. ھاۋانىڭ ھارارىتىدىن بىتاقەت بولدۇم. بىرەر ئاۋاتلىق يوق ئىدى. كۆپ ماڭغاندىن كېيىن شەھەرگە يېقىن بىر كەنتكە داخىل بولدۇم. بىر ھويلىنىڭ ئالدىغا كېلىپ دەرۋازىنىڭ ئالدىدا چىلان دەرىخى تۇرغانلىقىنى كۆردۈم. دەرەخنىڭ ئۈستىدە بىر مايمۇن ئولتۇراتتى. مەن ھويلىدىن سۇ سوراپ ئىچمەكچى بولدۇم. لېكىن توۋلىغۇدەك ماغدۇرۇم قالمىغانلىقى ئۈچۈن مايمۇننى قامچا بىلەن ئۇردۇم. مايمۇن پەرياد قىلىشقا باشلىدى. ئازراق ۋاقىتتىن كېيىن ھويلىدىن گۈزەل بىر كېنىزەك چىقىپ دوق قىلدى. مەن سۆزىگە ئازراقمۇ ئېرەن قىلماي، ئىشارەت بىلەن بىر قاچا سۇ تەلەپ قىلدىم. ئۇسسۇزلۇقتىن تىلىم گەپكە كەلمەيتتى. كېنىزەك قىلغان ئىشارىتىمنىڭ مەنىسىنى چۈشەندى، غەزىپى رەھىمدىللىققا ئايلاندى، ئىچكىرىگە كىرىپ بىر قاچا سۇ ئاچىقىپ بەردى. سۇنى ئىچكەندىن كېيىن، كېنىزەك قاچىنى قولۇمدىن ئېلىپ، شېرىن سۆزلۈك بىلەن:

ـــ هەي يىگىت، بۇ ئۆيىنىڭ ئىگىسى بىر ئايال بولۇپ، ئۇنىڭ پەردە ئىچىدىكى گۈزەل هۆسۈن-جامالى پۈتۈن ئالەمگە مەشھۇردۇر. ئۇنىڭ مەرھەمەت ئىشىكى هاجەتمەنلەرنىڭ يۈزىگە ئېچىلغاندۇر، ئازراق ۋاقىت تەخىر قىلىپ، بۇ دىلىنى تارتقۇچى سەرۋى بوستانىنىڭ سايىسىدە دەم ئېلىپ، بۇ چىلان دەرىخىنىڭ مۇراد مېۋىلىرىنى تەرسەك، تۇرمۇشۇك هۈزۈر-هالاۋەتكە تولۇپ، هاياتنىڭ ئەڭ شېرىن لەززىتىدىن بەهرىمەن بولسەن، ـــ دېدى. كېنىزەكنىڭ دىلىنى ئۆزىگە مەھلىيا قىلغۇچى بۇ سۆزلىرىدىن هاۋايى نەپەسىم هەرىكەتكە كېلىپ، شەهۋەتنىڭ ئوتلىرى ئۇچقۇنداپ، ئىختىيارسىز هالدا ئاتتىن چۈشۈپ، ئىچكىرىگە كىردىم. ئۇ يەردە شۇنداق گۈزەل بىر نازىنىن ئولتۇرۇپتۇكى، شەرق خىلۋەتگاهىنىڭ گۈزىلى بولغان قۇياش ئۇنىڭ جامالى ئالدىدا شام ئەتراپىدىكى پەرۋانىدەك ئايلىناتتى. ئۇ مېنى خۇددى سەنۇبەرنىڭ كۆڭلى سەرۋى قامەتنىڭ رەشكىدىن سۇمبۇل چېچىغا باغلانغاندەك ئۆزىگە تارتاتتى. ئۇ ئاي سۇبەت نازىنىن ئىشرەت نازلىرى بىلەن كۆڭلۈمنى تال چىۋىقتەك چاچلىرىغا باغلاپ ناهايىتى مېهرىبانلىق بىلەن قولۇمدىن تۇتۇپ باغنىڭ ئىچىگە ئەكىردى. كۆلنىڭ ياقىسىغا پالاسلارنى سېلىپ ئولتۇردى. مەن غايەت شەۋقتىن ئۇ گۈل خامىنىنى باغرىمغا تارتىپ، گۈل رۇخسارىدىن سۆيۈپ ئارزۇ-ئارمانلىرىمنى هاسىل قىلىپ ئولتۇردۇم. ئۇ ۋاقىتتا كېنىزەك يۈگۈرۈپ كىرىپ «مىرزام كېلىپ هويلىغا كىردى» دەپ خەۋەر بەردى. مەن ساراسىمىگە چۈشۈپ قەيەرگە يوشۇرۇنۇشۇمنى بىلمىدىم. ئۆلۈمگە دۇچار بولدۇم. جېنىمدىن ئۈمىد ئۈزۈپ گاراڭ بولدۇم. ئاخىرى ئامالسىز ئۆزۈمنى كۆلنىڭ ئىچىگە تاشلىدىم. شۇ ئەسنادا بىر كىشىنى كۆردۇم. ئۇ خوتۇننىڭ ئالدىدا پەيدا بولدى. خوتۇن ئورنىدىن تۇرۇپ ئالدىغا يۈگۈرۈپ بېرىپ تەزىم قىلدى. مەن ئۇنىڭ ئېرى ئىكەنلىكىنى بىلدىم. بىراق مېنىڭ بارلىق ئەزالىرىم سۇنىڭ ئىچىدە، بېشىملا سۇ يۈزىدە ئىدى. مەن ئۆزۈمگە هەيران بولۇپ، بىر قاپاقنىڭ پۈچۈقىنى كۆرۈپ، ئۇنى بېشىمغا كىيىپ تۇردۇم، ئۆيىنىڭ ئىگىسى كېلىپ

خوتۇنى بىلەن سۆيىنىڭ ئۇستىدە ئولتۇرۇپ، ئىختىيارسىز قاپاق پۇچۇقىغا كۆزى چۈشۈپ:

— بۇ قاپاق پۇچۇقىنىڭ سۇ يۇزىدە تەۋرىمەي تۇرۇۋاتقانلىقى ئاجايىپ ئىشقۇ، — دەپ بىرنەچچە ئۇششاق تاشنى ئېلىپ قاپاق پۇچۇقىنى كۆزلەپ ئاتاتتى. مەن ئىنكاس قايتۇرۇشقا ئامالسىز ئىدىم. ئاخىرى قاپاق پۇچۇقى پارچىلاندى. مەن ئۇنىڭدىن بېشىمنى چىقىرىپ سۇ ئىچىگە چۆكتۈم. بۇ ۋاقىتتا «ئەگەر تەڭرىتائالا مېنى بۇ بالايىئاپەتتىن نىجاتلىققا ئېرىشتۇرسە، بۇنىڭدىن كېيىن ناساۋاب بولمىغۇر ئىشنىڭ يولىغا ھەرگىز يۈرمەيمەن» دەپ ئەھدە قىلدىم. قاپاق پۇچۇقى شامالنىڭ تەۋرىتىشىدە كۆلنىڭ بىر بۇرجىكىگە بېرىپ قالغاندى. ئۆينىڭ ئىگىسى ئەھۋالنىڭ باشقىچە ئەھمىيەتلىكىنى كۆرگەندىن كېيىن، ساددىلىق بىلەن بۇ خىيالدىن خالىي بولۇپ، ئۆيىگە كىرىپ راھەت ياستۇقىغا باش قويۇپ ئۇخلىدى. مەن دەرھال سۈدىن چىقىپ، يۈزلەپ تىرىشچانلىق بىلەن ئېتىمغا مىندىم، ئۇ بالايىئاپەت ماكانىدىن سالامەت چىقىپ ئۆيۈمگە باردىم. تەڭرىتائالاغا شۈكرى-سانالار ئېيتىپ ئاخشامنى ئوتكۈزدۇم، تاڭ ئاتقاندىن كېيىن ئۆي ئىشلىرىنى تاماملاپ، بۇرۇنقى ئادىتىم بويىچە قەھۋەپۇرۇشنىڭ دۇكىنىغا باردىم. سودىگەر ياش بىلەن قەھۋەپۇرۇش بىرگە ئولتۇرغانىكەن. ئۇلار مېنى كۆرۈپ ھەر ئىككىلىسى خۇشال ھالدا ھۇجرىغا تەكلىپ قىلدى. ھۇجرىدا تەييار تائاملار بار ئىكەن، ھەمراھ بولۇپ ئولتۇرۇپ بىرگە يېدىم. تائامدىن كېيىن ئۇلار كەتكەن كۈنى نېمە ئۈچۈن كەلمىگەنلىكىمنى سوردى. ساددىلىقىمدىن بۇ دۇنيانىڭ نەيرەڭ-ئويۇنلىرىدىن غاپىل ئىدىم. مەن ئېھتىياتنى قولدىن بېرىپ بولغان ۋەقەلەرنى باشتىن-ئاخىرىغىچە ئازراقمۇ قالدۇرماستىن تولۇق بايان قىلدىم. ئەمما بۇ سۆزنى قىلغىنىمدىن كېيىن سودىگەر ياشنىڭ رەڭگىرويى باشقىچىلا ئۆزگەردى. ئىككىسى مېنىڭ بۇ ئىشلىرىمغا كۆپ ئەپسۇس ۋە نادامەتلەر قىلدى. سودىگەر ياش:

— ھەي بۇرادەر، ئاجايىپ ئىش ساڭا يۈزلەنگەنىكەن، بۇ بالادىن نىجات تېپىپسەن. ئەمدى بۇ تەرىقىدىكى غەمدىن خالاس بولغىنىڭ

ئۇچۇن، بۇ ئىشنى تەبرىكلەپ بۇگۈن ئاخشام بىزنىڭ ئۆيگە بېرىپ ئوچ بۇرادەر ئىشرەت جامىنى ئايلاندۇرۇپ، ۋاقتىمىزنى شاد ئۆتكۈزەيلى، ـــ دەپ تەكلىپ بەردى. قەھۋە-پۇرۇش:

ـــ بۇگۈن ئاخشام سىلەردىن ئەپۇ سورايمەن، سىلەر بېرىپ بەھۇزۇر ئىشرەت قىلىڭلار، ئىنشائاللا! يەنە بىر ئاخشام قازاسىنى تولۇقلىۋالارمىز، ـــ دەپ ئۆزرىلەر ئېيتتى.

مەن سودىگەر ياشنىڭ تەكلىپىنى قوبۇل كۆردۇم. ئىككىمىز ھەمراھ بولۇپ مېڭىپ، شەھەردىن چىقتۇق. مەن سودىگەر ياشنىڭ ئىزىدىن تاپاندەك كېتىپ باراتتىم. ئازراق ماڭغاندىن كېيىن ئاخشام كەلگەن كەنتكە داخىل بولغانلىقىمنى بىلدىم. ئۆزۈمگە: «ئەگەر ئاخشام بارغان ھويلىنىڭ ئىشىكىدىن ئۆتسەم بۇرادىرىمگە كۆرسىتىمەن» دەپ ماڭدىم.

قازارا، سودىگەر ياش ئۇ ھويلىنىڭ ئىشىكىگە بېرىپ ئىچىگە كىردى. شۇندىلا كۆزۈم غەپلەت ئۇيقۇسىدىن ئويغىنىپ، بالا-قازانىڭ ئۆكۈزىنى ئۆز خامىنىمغا باغلىغانلىقىمنى، پالتىنى ئۆز قولۇم بىلەن ئۆز پۇتۇمغا سالغانلىقىمنى، تولىمۇ ساددىلىق بىلەن دارنىڭ ئاستىغا ئۆزۈم كەلگەنلىكىمنى بىلدىم. «بۇ خىيالنىڭ خاملىقىدىن ئىكەن» دەپ نەچچە ئەپسۇس ۋە ئادامەت قىلغىنىم پايدا قىلمىدى. ئامالسىز قازاغا تەن بېرىپ لەھەڭنىڭ ئاغزىدەك كۆرۈنۈۋاتقان ئىشىكتىن كىرىپ ئۇ كۆلنىڭ ياقىسىغا بېرىپ، ئاخشام ئولتۇرغان سۇپا ئۈستىدە ئولتۇردۇم. كۆپ خىياللار بىلەن غەم-ئەندىشىگە غەرق بولۇپ بىھۇدە سۆزلەرنى ئېيتقىنىمدىن ھەم كالتە پەملىكىمدىن كۆپ ئەپسۇسلىناتتىم. ھوشيار ئەقىل ئىگىلىرىنىڭ قائىدىسى بولسا، ئىشنىڭ ئالدى-كەينىدىكى ئەھۋاللاردىن خەۋەردار بولۇپ، ھەقىقىي ئىشنى بىلمىگۈچە ھېچ كىشىگە سىرلىرىنى ئېيتماسلىقتۇر. سودىگەر ياش بىر باھانە بىلەن خوتۇنىنى ئالدىنقى ئۆيگە ئولتۇرغۇزۇپ، ئۆزى مېنىڭ ئالدىمغا كېلىپ ھەر تەرەپتىن سۆزلەشكە باشلىدى. ئۇنىڭ مەقسىتى ـــ مەن بولغان ۋەقەنى يەنە قايتا بايان قىلسام، خوتۇنىمۇ

ئۆز قۇلىقى بىلەن ئاڭلىسا، ئاندىن كېيىن ئىككىمىزنى بىر تەرەپ قىلىش ئىدى. ئۇ ئاخىردا:

— ھەي بۇرادەر، ئەجەب بىر ۋەقە بېشىڭغا چۈشكەنكەن، سالامەت قۇتۇلۇپسەن، ئەگەر خاتىرەڭگە مالالىق يەتمىسە، يەنە بىر قېتىم باشتىن-ئاخىر بايان قىلىپ بەرسەك، — دەپ قايتىلاپ ئىلتىماس قىلدى. مەن ئېيتىپ بەرسەم بولمايدىغانلىقىنى تونۇپ يېتىپ، نائىلاج بۇرۇن ئېيتقان قىسسىنى يەنە بىر قېتىم بايان قىلىپ: «ئۆينىڭ ئىگىسى قاپاق پۇچۇقىغا تاش ئاتتى، مەن سۇغا شۇڭغۇدۇم» دەپ گەپنى بۇ يەرگە يەتكۈزگەندە، كۆڭلۈمگە بىر ئوي كېلىپ پاراسەت بىلەن: «بۇ ۋاقىتتا كۆزۈمنى ئاچسام، چۈش كۆرگەنكەنمەن، بۇ چۈشۈمنىڭ تەبىرىنىڭ نېمە ئىكەنلىكىنى ھازىرمۇ بىلمەيۋاتىمەن» دەپ سۆزۈمنى تۈگەتتىم. سودىگەر ياش بۇ سۆزنى ئىشتىكەندىن ئېيىن ھەيران بولۇپ:

— بۇ ۋەقەلەرنى چۈشۈڭدە كۆرۈپسەنمۇ؟ — دەپ سورىدى. مەن:

— چۈشۈمدە كۆرۈپتىمەن، — دەپ جاۋاب بەردىم. سودىگەر ياش تۇرمۇشنىڭ ھېيلە-تەدبىرىدىن بىخەۋەر ئىدى. ناھايىتى سادىدا بولغانلىقىدىن سۆزۈمنى راست دەپ گۇمان قىلىپ، كۆڭلىدىكى ۋەسۋەسىنى چىقىرىپ تاشلاپ ماڭا ئۆزرە ئېيتتى، زىيادە بېرىپ، تائاملار تەييارلاپ مېھمان قىلدى. ئۇ تائامدىن كېيىن مېنىڭ قايتىشىمغا ئىجازەت بەردى. مەن بۇ خەتەردىن نىجات تېپىپ ساق-سالامەت ماكانىمغا بېرىپ، تەڭرىتائالاغا شۈكرى-سانالار ئوقۇپ، بۇ خىلدىكى يامان ئىللەتلىرىمگە تۇزا-ئىستىغپار ئوقۇدۇم، — دەپ ھېكايىسىنى تامام قىلدى.

نۆۋەت ئۇچىنچى يىگىتكە كەلدى. ئۇ بىچارە بولسا ئۆمرىنى ساياھەت ۋە جاھانكەشتىلىك بىلەن ئۆتكۈزگەنىدى. بۇ يىگىت تىلغا ناقىس بولۇپ، ئىلاجسىز يولداشلىرىنى بىردىن-بىردىن ھاپاش قىلىپ نىشان مەنزىلىگە يەتكۈزەتتى. شۇ ئەسنادا شەھەر پادىشاھىنىڭ قىزى قەسىرنىڭ ئۈستىگە چىقىپ دېرىزىنى ئېچىپ ئەتراپنى تاماشا قىلىپ ئولتۇراتتى. تۇيۇقسىز بىر كىشىنىڭ ئىككى

يىگىتنى سائەت-سائەتلەپ ھاپاش قىلىپ مەنزىلگە يەتكۈزۈۋاتقان ئەھۋالىغا كۆزى چۈشتى. مەلىكە بۇ ئاجايىپ ئىشقا تەئەججۈپلىنىپ، ئۇلارنى چاقىرتىپ كېلىپ نېمە ئىش بولغانلىقىنى سورىدى. ئۇلار بۇ ئىشنىڭ باش-ئاخىرىنى بايان قىلدى. مەلىكە ئۇچىنچى يىگىتكە:

— ھەي ساددا يىگىت، بۇ نېمىدېگەن ئەقىلسىزلىق، ئۆزۈڭنىڭ دوستلىرى ئارىسىدا يامان نامىلىق بولۇپ، نادانلىق ئېتىنى كۆتۈرۈپسەن، تەجرىبە ماكانىدا قەدەم قويۇپ يۈرۈۋېتىپسەن، چۈنكى سەپەرنىڭ ئۆزى ئىبرەت ۋە تەجرىبىدۇر. دۇنيانىڭ ھادىسىلىرى ھەر ۋاقىتتا يۈز خىل نەيرەڭلەرنى كۆرسىتىدۇ. بۇ ۋاقىتقىچە ئۆمرۈڭنى سايا‌ھەت بىلەن ئۆتكۈزۈپسەن. كۆرگەن-ئاڭلىغانلىرىڭ ياكى كەچمىشلىرىڭ يوقمىدۇر؟ مۇشۇ كەچمىشلەردىن بىرنەچچە ئىبغىز سۆز ئېيتىپ ئۆزۈڭنى بۇ مېھنەتتىن خالاس قىلساڭ بولماسمۇ؟ — دەپ خىتاب قىلدى، يەنە، — مەن پادىشاھى ئەسىرنىڭ قىزىمەن، يەتتە دەرۋازىنىڭ ئىچكىرىسىدە تۇرار جايىم بار. ھازىرمۇ تۇرمۇشنىڭ ئىش-كۈشلىرىدىن بىخەۋەرمەن. بىراق مېنىڭ بېشىمغىمۇ ھېچبىر تەل بىلەن شەرھلەپ بولغىلى بولمايدىغان قىسمەتلەر پۈتۈلگەندۇر، — دېدى.

ئۇچىنچى يىگىت:

— ھەي مەلىكە خۇبان، مەن پۇتۇن ئۆمرۈمنى دېھقانچىلىق بىلەن سەھرالاردا ئۆتكۈزۈپ، سۇ ۋە ئوزۇق-تۈلۈكنىڭ كەينىدىن مېڭىپ، بۇ پەلەكنىڭ ئويۇنلىرىدىن بەھرىسىز قالغانمەن، ئەمدى سىزنىڭ ئۆزرەمنى قوبۇل قىلىپ باشتىن ئۆتكۈزگەن ئىش-كۈشلىرىڭىزدىن بىزگە ئىبرەت بېرىشىڭىزنى ئۈمىد قىلىمەن، — دېدى.

بانويى جاھان بۇ ئىلتىماسنى قوبۇل قىلىپ ھېكايىسىنى باشلىدى.

قىزنىڭ ھېكايىسى

مەلىكە جاھان دەريادەك سېغىنىلىق بىلەن داستاننى مۇنداق باشلىدى:

مەن ئۆسمۈرلۈكنى تاماملاپ، بالاغەتكە يەتكەن ۋاقتىم ئىدى. بىر كۈنى مەن نازكۈلاھنى سۈندۈرۈپ، دىلرەبالىق تاجىمنى ئالدىمغا قويۇپ، ناز قۇچىقىمنى ئېچىپ قەسىرنىڭ ئىشكىدىن بېشىمنى چىقىرىپ مەستلەردەك ھەر تەرەپكە بېشىمنى سېلىپ تاماشا قىلىۋاتاتتىم. تۇيۇقسىز نەزىرىم بىر قەمەتلىك كېلىشكەن يىگىتكە چۈشتى. كۆڭلۈم ئۇنىڭ ھۆسن-جامالىغا ئەسىر بولۇپ، كۆڭلۈمدە ئىشقىتىن ئۇچقۇنلار چاقنىدى. مۇھەببەتنىڭ ئەسىرى رۇخسارىمدىن مەلۇم بولدى. ئىنكىئانام مېنى كىچىكىمدىن ھازىرغىچە پەرۋىش قىلغانلىقى ئۈچۈن مىجەز-خۇلقىمنى بىلەتتى. بۇ سىردىن ئاگاھ بولۇپ نەسىھەت ئىشكىنى ئېچىپ:

— ھەي ئېرىق بويىدىكى سەرۋى كۆچىتى، جاھاندارلىقنىڭ يۈمىران بوستانلىقىدا خاتىرەڭ غۇنچىسى ئېچىلمايدۇ. ئۆز قولۇڭ بىلەن گۈلگە ئوخشاش ياقاڭنى چاك قىلغىنىڭ، سەۋزىدەك غەم تۇپرىقىغا ئۆزۈڭنى ئاتقىنىڭ، نومۇس شېشەڭنى سۈندۈرغىنىڭ، ئۆزۈڭنى رەنج-ئەلەمگە گىرىپتار قىلغىنىڭ قىلچە ئەرزىمەيدۇ، — دېدى. ئاندىن مەن:

— ھەي مېھرىبان ئانا، ئىشقىنىڭ ئازابلىغۇچى لەشكەرلىرى كۆڭۈل دۆلىتىمنى تالان-تاراج قىلدى. شەۋقىنىڭ قولى سەۋرىمنىڭ ياقىسىنى چاك قىلدى. مەن بۇنىڭغا قانداقمۇ بەرداشلىق بېرەي، تەكرىتائالا يولىدا ماڭا غەمخورلۇق قىلىپ ۋىسال ئارزۇسىغا يەتكۈزسەڭ، — دېدىم.

ئىنكىئانام ھالىمنى بىلىپ يېتىپ، مېھىر-شەپقەت تومۇرلىرى ھەربىرىگە كېلىپ، دەرھال يارەمىم كەمىرىنى باغلاپ، يۈز ئەپسۇن نەيرەڭ بىلەن ئۇ ۋەھشىي قۇشنى رام قىلدى. بىر كۈنى كەچلىكى،

ئىنكىئانام ئۇ يىگىتنى ئايالچە ياساپ، مېنىڭ ھەرەم ئۆيۈمگە ئەكىردى. ھەرەم ئۆيۈم قۇياشىنىڭ ئۆيىدەك نۇرلاندى. مەن ئۇنىڭ ئاپتاپتەك يۈزىنىڭ سايىسىدە ناھايىتى خۇشاللىقمدىن زەررىدەك ئۇسسۇللار ئويناپتتىم. تېخى گۈلدەك قاراشلىرىدىن مۇرادىم گۈلىنى تەرگىنىم يوق ئىدى. پەلەك ئۆز ھىيلە-نەيرەڭلىرىنى كۆرسەتتى. ئاتام پادىشاھ بولۇپ دائىم مېھرىبانلىق يۈزىسىدىن مېنى كۆرۈش ئۈچۈن كېلىپ تۇراتتى. مەن بۇ قېتىمىمۇ دادام كېلىپ قېلىپ، نەشتىرىنى ئايىغىمغا ئۇرۇپ، ئازرۇيۇم غۇنچىسىنى ئۈمىد گۈلشەنىدە ئېچىلدۇرماي قويمىغىدى دەپ ئەنسىرەپتتىم. دېگەندەك خاس خىزمەتچىلەر پادىشاھنىڭ كەلگەنلىكىدىن خەۋەر بەردى. ھوش بېشىمدىن ئۈچۈپ ئىلاجسىز ھالدا ساراسىمىدىن تۇرۇپ ئۇ كەنئانلىق دىلبەر يۈسۈپنى، ئەزىز مىسىر مەھبۇبىنى بىر قاراڭغۇ ھۇجرىغا كىرگۈزۈپ، ئىشىكنى ھەھكەم تاقاپ قويۇپ، دادامنىڭ ئالدىغا چىقىپ تەزىم بەجا كەلتۈردۇم. دادام ھەرەم ئۆيۈمگە كىرىپ ئولتۇردى.

قازارا، دادام ئادەتكە خىلاپ ھالدا بەزمە ئەسۋابلىرىنى تەييار قىلدۇرۇپ تاكى نامازشامغىچە بۇ جايدا خۇشاللىق ئىشرەت بەزمىسى قىلىپ ئولتۇردى. كۈن پاتقاندىن كېيىن ئۆزىنىڭ ھەرىمگە كەتتى. خىزمەتكارلارمۇ ئۆز خىزمەتلىرىنى تامامىلاپ ئۆز ماكانلىرىغا كەتتى. مەن ھەر ۋاقىت خۇددى ئوخشاش ئىزتىراپ ئوتىدا يانىتتىم. ئۇلار كەتكەن ھامان ئىنكىئانامغا:

— ئىشىكنى ئېچىپ ئۇ قۇياشقا ئوخشاش يۈرەكنى ئۆرتىگۈچىنى ئۆيدىن چىقىرىپ ۋىسالىدىن كۆزۈمنى روشەن قىلغىن، — دەپ بۇيرۇدۇم، ئىنكىئانام ئۆيگە كىرىپ ئۇ ئاي يۈزلۈكنىڭ ھاۋانىڭ ھارارىتىدىن دېمى تۇتۇلۇپ روھىنىڭ بۇلبۇلى بەدەن ئۇۋۇسىدىن پەرۋاز قىلغانلىقىنى كۆرۈپ ياقىسىنى چاك قىلىپ ماڭا خەۋەر بەردى. مەن ساراسىمە بولۇپ ئۆيگە كىرىپ بۇ ھالنى كۆرۈپ پەريادـپىغان سېلىپ تۇپراقلارنى بېشىمغا چاچتىم، ئىنكىئانام:

— ئەي مەلىكە، ھەرقانچە نالەـپىغان قىلساڭمۇ ھېچقانچە پايدىسى يوق، ئەمدى قانداق قىلىپ بۇ يىگىتنىڭ ئۆلۈكىنى بىر

جايغا جايلاشتۇرۇش كېرەك، ـــ دېدى. ھەرقانچە پىكىر-ئويلىنىش قىلىپمۇ ھېچبىر ئىلاجىنى تاپالمىدۇق. ئىنىكئانام بۇ ئىشتىن قورقۇپ ئۆزىنى چەتكە ئالدى. مەن ھەيرەت قاينىمىغا پېتىپ، خام پىكىرلىكىمدىن دادامنىڭ ئىشىكىگە قارايدىغان تەلەتى ناھايىتى سەت، قارىلىقىدىن قاراڭغۇ كېچە ئۇنىڭ دىدارىنى كۆرسە نەپرەت قىلىدىغان غۇلام ھەبەشنى كەلتۈردۇم. مەن ئۇنىڭ ئالدىغا بىر خالتا ئالتۇننى قويۇپ، بۇ سىرنى ئۇنىڭغا ئاشكارا قىلىپ:

ـــ ئۇ گۇللەر خامىنغا ئىسسىق تېگىپ خازان بولۇپتۇ. سەن ئاخشىمى بۇنى بىر يەرگە ئاپىرىپ جايلاشتۇرۇپ قويساڭ، بۇ سىردىن ھېچكىم خەۋەر تاپمىسا، ـــ دەپ ئىلتىماس قىلىپ ھۇجرىغا باشلاپ كىرىپ ئۆلۈكنى كۆرسەتتىم. ئۆلۈكنى كۆرگەن ھامان ئۇ قارا يۈز نالە - پەريات كۆتۈرۈپ:

ـــ ھەي باشباشتاق، ئەقلىسىز، بۇ خىلدىكى قورقۇنچلۇق ئىشنى قىلىپ پادىشاھنىڭ نومۇسىنى بەربات قىلىپسەن، ـــ دەپ ئورنىدىن تۇرۇپ، ـــ بېرىپ پادىشاھقا ئەرز قىلىمەن، ـــ دەپ جار سالدى. مەن ھەبەشتىن بۇ سۆزنى ئاڭلىغاندىن كېيىن قورقۇنچتىن يۈرىكىم قېپىدىن چىقاي دېدى. ئامالسىز بولۇپ ئۇ ھەبەشنىڭ ئايىغىغا يىقىلىپ كۆپ زارلىنىپ يالۋۇرۇپ يەنە بىر خالتا ئالتۇن ئېلىپ ئالدىغا قويدۇم، ئازراقمۇ پايدىسى بولمىدى. ئۇنىڭغا كۆپ يالۋۇرغىنىمدىن كېيىن، ئۇ قارا ھەبەش:

ـــ ئەگەر سۆزۈمنى قوبۇل كۆرۈپ، سەندىن ئارزۇ-ئارمانلىرىمنى قاندۇرسام بۇ سىر پەردىلىرىنى يىرتمايمەن، ـــ دېدى، مەن ناھايىتى كۆپ تەپەككۇرلار قىلدىم، ھەر خىل ئەندىشىلەردە بولدۇم: «بۇ كاپىرنىڭ سۆزىنى قوبۇل قىلماقتىن باشقا ئىلاجىم يوقتۇر» دەپ ئامالسىز بولۇپ قازاغا تەن بېرىپ رازى بولدۇم. ئۇ قارا دەۋە سۈپەت ھەبەش مەقسىتىگە يېتىپ ئۆلۈكنى ئاچىقىپ جايلاشتۇردى. نەچچە ۋاقىت بۇ غەمنىڭ ئوتى كۆڭلۈمدە ئۇچقۇنداياتتى. ھەر ۋاقىت ئۇ قارا

يۈز كۆزۈمگە چېلىقاتتى. يۈز ئالماس نەشتەر يۈرىكىمگە سانجىلغاندەك بولاتتى.

بىر كۈنى بۇ ئىشتىن ئىنكىئانامغا شىكايەت قىلىپ «ھەر تەرىقىدە بولسىمۇ ئۇ ناپاك ھەبەشنىڭ ئۆلۈمىگە ھەرىكەت قىلىپ كۆرسىڭىز» دەپ ئىلتىماس قىلدىم. ئىنكىئانام قوبۇل قىلىپ پۈرسەت ئىزدىدى، ئىنكىئانامنىڭ مەسلىھەتى بىلەن ئۇ قارا يۈز ھەبەشنى يوشۇرۇن تەلەپ قىلىپ كەلتۈردۈم. تائامغا زەھەر سېلىنغانىدى، يېگەن ھامان جەھەننەمگە كەتتى. ئىنكىئانام ئۇنىڭ ئۆلۈكىنى بىر يەرگە جايلاشتۇردى. بۇ ئەندىشىدىن خاتىرجەم بولدۇم. نەچچە ۋاقىتتىن كېيىن تۇرمۇش ئەھلىنىڭ قائىدىسى بىلەن ئاتام مېنى بىر نامدار شاھزادىگە ئۆيلىمەكچى بولدى. مەن بۇ مۇئامىلىنىڭ ئىگىسىگە تېگىشلىك بولغان نەرسىنىڭ ئاغزى ئوچۇق تۇرغانلىقىنى كۆرسە بەتگۈمانلىق بولۇپ قالمەن، پۈتكۈل ئالەمدە يامان نامىلىق ۋە شەرمىسار بولۇرمەن دەپ كۆپ ئەندىشىدە بولدۇم. مەن ئىنكىئانامغا بۇيرۇپ ئۆزۈمگە ئوخشىشىدىغان، پاك قىزدىن بىرنى كەلتۈردۈم. ئۇنى خالىي بىر ئۆيدە ساقلاپ تەربىيە قىلدىم. نىكاھ قىلغان ئاخشام ئۆينى خالىي قىلىپ، شاھزادە بىلەن ئولتۇرۇپ ئىشرەت جامىنى جاھانچە ئايلاندۇرۇپ بىرنەچچە قەدەھ بەردىم. شاھزادە مەست بولدى. مەن ئورنۇمدىن تۇرۇپ بۇلۇڭغا بېرىپ ئۇ قىزنى ئۆزۈمنىڭ سۈرتىدە ياساپ ئورنۇمغا ياتقۇزدۇم. قىز كېلىپ شاھزادىنىڭ قۇچىقىغا كىرگەن ۋاقىتتا شاھزادە ئالەمچە مەستلىكتە ئۆزىنى بىلمەي ئۇنى ئۆزىگە تارتىپ ئىشرەت خۇشاللىقى بىلەن ئارزۇ-ئارمانلىرىنى قاندۇردى. مەن بۇ ھىيلەمنىڭ كارغا كەلگەنلىكىنى بىلدىم، ئاستا ئورنۇمدىن تۇرۇپ ئۇلارنىڭ يېنىغا كېلىپ قاردىم. ئىككىسى شارابتىن مەست بولۇپ غەپلەتتە بىر-بىرىنىڭ قۇچىقىغا كىرىپ بەھۇزۇر ئۇخلاپتۇ. ئاخىرى شامنى ئېلىپ ئۆينىڭ بىر تەرىپىدىن ئوت قويدۇم. ئۆينىڭ جىمى ئەسۋابلىرى كۆيۈشكە باشلىدى. ئوت شولا چېچىپ ئالەمنى بىر ئالدى. مەن بىر تەرەپتىن غوۋغا كۆتۈردۈم. ھەر تەرەپتىكى كىنىزەكلەر ۋە

خىزمەتكارلار خەۋەردار بولۇپ پەريات قىلىشقا باشلىدى. بۇ ئىككىسى ساراسىمگە چۈشۈپ ئورۇنلىرىدىن تۇردى. شاھزادە سىرتقا چىقىشقا مېڭىۋىدى، قىزمۇ ئىزىدىن ئەگەشتى. مەن قىزنىڭ ئىزىدىن ئۆزۈمنى چاقماقتەك يەتكۈزۈپ ئايىغىدىن تۇتۇپ ئوتنىڭ ئىچىگە ئىتتەردىم. ئۇ ئوتنىڭ ئىچىدە ھالاك بولدى. ئۆزۈم شاھزادىنىڭ ئارقىسىدىن چىقتىم. شاھزادە بۇ ۋەقەنى كۆرۈپ پىغان تارتىپ ياقىسىنى چاك قىلدى. بۇ ۋاقىتتا مەن شاھزادىنىڭ قولىنى تۇتۇپ:

— ھەي شاھزادە، كۆزۈڭنى ئېچىپ قارىغىن. بىر كىنىزەك ئۈچۈن سېنىڭدەك شاھزادىنىڭ پەريات-پىغان قىلغىنى ئەيىبتۇر، — دېدىم. شاھزادە كۆزىنى ئېچىپ مېنى كۆردى. شۈكرى قىلىپ:

— مەن سېنى ئوتنىڭ بالاسىغا گىرىپتار بولدى دەپ گۇمان قىلدىم، ئەلھەمدۇلىللا ! سېنىڭ زات شەرىپىڭگە نۇقسان يەتمىگەنىكەن، — دەپ خاتىرجەم بولدى. مەن ئەقىلىنىڭ مەدەت بېرىشى بىلەن بۇ مالامەتتىن ئۆزۈمنى خالاس قىلىپ ئەيش-ئىشرەت تەختىدە ئولتۇرۇپ پاك ئىپپىتىمنى پۈتۈن ئالەمگە مەشھۇر قىلدىم.

ھىندىستان مەملىكىتىنىڭ شاھزادىسى كامكارنىڭ ئاتىسىنىڭ ۋىلايىتىدىن چىقىپ باشقا بىر ۋىلايەتكە بېرىپ پادىشاھنىڭ قىزىنى ئالغانلىقى

مەلىكە ھېكايىسىنى شۇ يەردە تامام قىلىپ مۇساپىرلارغا كۆپ ئېھسان ۋە ئىنئام بېرىپ ئۆز ۋىلايەتلىرىگە ئەۋەتتى.

رىۋايەتچىلەر مۇنداق ھېكايە قىلىدۇ:

ھىندىستان ۋىلايىتىدە بىر پادىشاھ بولۇپ، ئۇنىڭ كامكار ئىسىملىك بەھرامدەك شىجائەتلىك، قۇياشتەك ئىللەتسىز ھۆسن-جامالىنىڭ تەڭدىشى يوق، ئەقىل-پاراسەتتە ھەممىدىن ئۈستۈن

تۇرىدىغان بىر ئوغلى بار ئىدى. ئۇ ياشلىقىغا قارىماي ھەر خىل ئىلىملەردىن كامالەتكە يەتكەن پەم-پاراسەتلىك يىگىت ئىدى. ناھايىتى بىلىملىك بولغانلىقتىن بەزىدە مەملىكەتنى باشقۇرۇش ئىشلىرىغا ئارىلىشاتتى. بىر كۈنى بىر ئىش ئۈچۈن شاھزادە ۋەزىردىن كۆڭلى ئاغرىپ بىر بۆلۈك دەھشەت سۆزلەرنى قىلدى. ۋەزىر بۇ مەنىدىن قورقۇپ ئەندىشىدە بولدى. ھەمىشە شاھزادىدىن خاۋاتىرلىنىپ قانداق ئۇسۇل بىلەن ئۇنىڭ غەزىپىدىن ئەمىن بولۇشنى بىلمەي يۈردى. قازارا، بىر كۈنى ۋەزىر ۋاقىتنى غەنىيمەت بىلىپ، بىرمۇنچە پىتنە-پاساتلارنى تەييارلىدى. ئۇ پادىشاھقا:

— ئى پادىشاھىئالەم، شاھزادە ساۋاب يولىدىن چىقىپ ھەقىقەتتىن ئادىشىپ دەشت-بايابانغا قەدەم قويۇپتۇ. بىرنەچچە باشباشتاقنى ۋە ئاتا بىزارلارنى ئەتراپىغا توپلاپ پىتنە تېرىپ جانابلىرىنى ئۆلتۈرۈپ ئۆزى پادىشاھ بولماقچىكەن، دەپ ئاڭلىدىم. مەن بۇ ئىشنى ناھايىتى ياخشى تەكشۈردۈم. ھەقىقەتەن راست ئىكەن. ئەگەر ياخشىسى بۇ پىتنە-پاسات ئوتى تېخى ئۇلغايمىغان، دۆلەتكە نۇقسان يەتمىگەن ۋاقىتتا چارىسىنى قىلىش ئاقىللىق ۋە ھوشيارلىق بولىدۇ. مەن ناھايىتى ساداقەتمەنلىك بىلەن ئۆزلىرىدىن ئەندىشە قىلىپ بۇ گەپلەرنى يەتكۈزۈۋاتىمەن. ئەمدى قانداق قىلىشلىرى ئۆز ئىختىيارلىرىدا، — دەپ شاھزادىدىن كۆپ شىكايەتلەر قىلدى.

پادىشاھ بۇ سۆزلەرنى ئىشىتكەندىن كېيىن چىرايى ئۆزگىرىپ، غەزەپ غالىب كېلىپ ھەقىقي ئەھۋالنى سۈرۈشتۈرمەيلا «كامكارنى بۇ ۋىلايەتتىن سۈرگۈن قىلىڭلار» دەپ ئەمر قىلدى. كامكار بۇ خەۋەرنى ئاڭلاپ، ئاتىسىنىڭ ئەمرىنى ئۆزىگە ۋاجىپ بىلىپ قازاغا تەن بېرىپ، غۇربەت دەشتلىرىدە يەككە ۋە تەنھا ھالدا ۋىلايەتتىن چىقىپ مۇساپىرلىق يولىغا قەدەم قويدى. شەھەر خەلقىنىڭ بارلىقى ئارقىسىدىن چىقىپ زار-زار يىغلىشىپ خوشلىشىپ قايتتى. ۋەزىرنىڭ ھۇشمەند دەپ بىر ئوغلى بار ئىدى. ئۇ كىچىكىدىن تارتىپ ھازىرغىچە كامكارنىڭ خىزمىتىدە ئىدى. بۇ ۋاقىتتا ۋاپاسىزلىقنى

ئۆزىگە مۇناسىپ كۆرمەي ئارقىسىدىن يېتىپ ھەمراھ بولدى. بىر سودىگەر ياش بار ئىدى. ئۇ ھۇشمەند بىلەن دوست ئىدى. ئۇمۇ بۇ ئەھۋاللارنى ئاڭلاپ ئارقىسىدىن چىقىپ ھەمراھ بولدى. سودىگەر ياشنىڭ بىر تونۇش زەرگەر بۇرادىرى بار ئىدى. بۇرادىرىمۇ سودىگەرنىڭ سىرتقا سەپەر قىلغانلىقىنى ئاڭلاپ، ۋاپادارلىقنى ئادەت قىلىپ ھەمراھ بولۇپ ماڭدى.

ئەلقىسسە، تۆت كىشى ھەمراھ بولۇپ، دەشت-باياۋانغا يۈز قويۇپ مەنزىللەرنى تېز يۈرۈپ كېتىپ باراتتى. بىرنەچچە ۋاقىت يول يۈرگەندىن كېيىن ئوزۇقلىرى تامام بولدى. بۇ سەۋەبتىن كامكار پەرىشان ھال بولدى. ھۇشمەند شاھزادىنىڭ چىرايىدا مالالىلىقنىڭ پەيدا بولغانلىقىنى كۆرۈپ:

— ھەي شاھزادە، قول قىسىلچىلىقىدىن كۆڭلۈڭنى يېرىم قىلما، تەڭرىتائالا ھەممە ۋاقىتتا بەندىلىرىنىڭ رىزقىغا كېپىلدۇر. ھېچقاچان دەشت-باياۋانلاردا ئاۋارە بولغۇچىلارنى نائۇمىد قىلمايدۇ. قىممەت باھالىق تۆت پارە ياقۇت ئەكەلگەنىدىم، ھەر-بىرى بىر مەملىكەتنىڭ خىراجىتىگە باراۋاردۇر. بۇ يېقىندا بىر شەھەر بار. بىز تىرىشىپ-تىرمىشىپ ئۆزىمىزنى ئۇ ماكانغا يەتكۈزگەندىن كېيىن، بۇ ياقۇتلارنى قىممەت باھادا سېتىپ ئېھتىياجىمىزغا سەرپ قىلۇرمىز،

— دەپ ياقۇتلارنى چىقىرىپ كۆرسەتىپ يەنە يانچۇقىغا سالدى. كامكار بۇ سۆزدىن خۇشال بولۇپ، يولغا چۈشۈپ ناھايىتى تېزلىك بىلەن ماڭدى. كامكار ئېھتىيات يۈزىسىدىن «ھەر ئاخشىمى ھەر مەنزىلدە نۆۋەت بىلەن بىر كىشى كۆزەتچىلىك قىلىپ ئولتۇرسۇن. ئالەم ھەر خىل ھادىسىلەرگە توشقاندۇر، بىرەر ۋەقە يۈز بەرمىسۇن» دەپ بۇيرۇدى.

ئەلقىسسە، بۇ تەرىقىدە مەنزىللەر بېسىپ كېتىپ باراتتى. شۇ ئەسنادا بىر كونا ئۆتەك كۆرۈندى. ئۆتەڭنىڭ يېنىغا كېلىپ كىشىلەرنىڭ ئۇ جايدا توپ-توپ بولۇشۇپ ئولتۇرغانلىقىنى كۆردى. ئاخىر بۇ تۆت كىشىنىڭ كۆڭلى بۇ جايىنى تارتىپ، ئۆتەڭنىڭ ئىچىگە كىرىپ ياتتى. بۇ ئاخشام زەرگەر ياش كۆزەتچىلىك قىلدى. يېرىم

ئاخشام بولغان ۋاقىتتا زەرگەر ياش ئادەمگەرچىلىك ۋە دوستلۇقنى ئەسلا كۆز ئالدىغا كەلتۈرمەي، ئىنسانىي غۇرۇرنى خاتىرىدىن چىقىرىپ، لەئەللەرنى ھۇشمەندىنلىك يانچۇقىدىن ئېلىپ، تۆت پارچە تاشنى ئورنىغا سېلىپ قويدى. تاڭ سەھەر بولغان ۋاقىتتا ھەممىسى ئورۇنلىرىدىن تۇرۇپ يەنە يولغا چىقىپ ماڭدى. ئۇلار ناھايىتى تېز سۈرئەت بىلەن ئىككى مەنزىلنى بىرلا قاتلاپ، ئاقشەۋت ئۆزلىرىنى بىر شەھەرگە يەتكۈزدى. ئۇلار بىر جايغا جايلىشىۋلغاندىن كېيىن، ھۇشمەند ناھايىتى خۇشاللىق بىلەن يانچۇقىغا قول سېلىپ ئالدامچىلارنىڭ لەئەللەرنى ئېلىپ ئورنىغا تۆت پارچە تاشنى سېلىپ قويغانلىقىنى كۆردى. ھۇشمەندنىڭ ھوشى بېشىدىن ئۇچۇپ، غايەت ھەيرانلىقتىن ئەقلى لال بولدى. كامكار پاراسەت بىلەن نېمە ۋەقە يۈز بەرگەنلىكىنى بىلدى. ئۇ تەڭرىتائالانىڭ ھەققى-ھۆرمىتى ئۈچۈن بۇ ئىشلاردىن گەپ ئاچماي يولداشلىرىنىڭ نومۇس پەردىسىنى يىرتمىدى. ھۇشمەندنى ئىشارەت بىلەن «بۇ سىرنى ئاشكارىلاپ دوستلارنى خىجالەت قىلمىغىن» دېدى. ھۇشمەند بىتاقەت بولۇپ سىرنى پەردىدىن چىقىرىپ:

— ھەي شاھزادە، ئەلۋەتتە بۇ ئىش تۆت كىشىنىڭ ئارىسىدا يۈز بەرگەنلىكى ئېھتىمالغا يېقىن. سېنىڭ زاتى شەرىپىڭدىن گۇمانىم يوق. چۈنكى مېنىڭ مالۇ جانىم سېنىڭ يولۇڭغا پىدا بولغاندۇر. مەن ياقۇتنىڭ ئىگىسى بولۇش سالاھىيىتىم بىلەن شۇنداق ھېسابلايمەنكى، بۇ خىل دوست-بۇرادەرلىككە مۇۋاپىق كەلمەيدىغان ئىشلار ئارىمىزدا بولغانىكەن. بۇنى ئىزدەپ تېپىش ساۋابتۇر. چۈنكى مۇساپىرچىلىق، غۇربەتچىلىكتە ناھايىتى كۆپ ئېھتىيات قىلىدىغان ئىشلار بولىدۇ، — دېدى. كامكار پادىشاھ زاتىدىن بولغانلىقى ئۈچۈن ئۇ كۆپ بايلىقلارنى سەرپ قىلىپ كۆرگەنىدى، بۇ تۆت ياقۇت ئۇنىڭ كۆزىگە تولمۇ ئەرزىمەس كۆرۈنەتتى. شۇنىڭ ئۈچۈن ھۇشمەندنى بۇ دەۋادىن ئۆتۈشنى تەۋسىيە قىلدى. ھۇشمەند كامكارنىڭ سۆزىنى رەت قىلالماي قوشۇلۇپ، سىرتقى كۆرۈنۈشىدە بۇ ئىشنى ئۇنتۇغاندەك

قىلىپ، ئىچكى دۇنياسىدا بىقارار بولۇپ ئوغرىنى تېپىش پۇرسىتىنى ئىزدەپ يۈردى.

بۇ ئىشتىن بىرنەچچە كۈن ئۆتتى. بىر كۈنى زەرگەر ياش بىلەن سودىگەر ياش بىر زۆرۈرىيەت يۈزىسىدىن بازارغا چىقىپ كەتتى. ھۇشمەندمۇ كامكارنىڭ خىزمىتىدىن بىر باھانە بىلەن سىرتقا چىقىپ ئىككى دوستنىڭ ئىزىدىن كېلىپ ئۇلارنى قازىنىڭ يېنىغا ئېلىپ بېرىپ داۋاسىنى ئوتتۇرىغا قويدى. قازى «گۇمان ئۈچۈن بۇلارغا جازا بەرگىلى بولمايدۇ» دەپ ھۇشمەندنى ئىسپات تېپىپ كېلىشكە بۇيرۇدى. ھۇشمەند ئۆزىنىڭ داۋاسىنىڭ ئاقمىغانلىقىنى كۆرۈپ خىجالەت بولۇپ كامكارنىڭ ئالدىغا كېلىپ بۇ ۋەقەنى بايان قىلدى. كامكار يولداشلىرىغا دىلدارلىق قىلىپ، ھۇشمەندكە پوزىتسىيەسىنى ئۆزگەرتىش توغرىسىدا تەكلىپ بەردى. ھۇشمەند بۇ سەۋەبتىن پەرىشان بولۇپ يۈرەتتى.

شۇ كۈنلەرنىڭ بىرىدە شەھەر خەلقى ئىچىدىكى بىر بۇۋاي ھۇشمەندنىڭ پەرىشان ھالىنى كۆرۈپ ئەھۋالىنى سورىدى. ھۇشمەند ئەھۋالىنى بايان قىلىپ بەردى. بۇۋاي:

— بۇ شەھەردە ناھايىتى زىرەك ۋە دانالىقتا داڭق چىقارغان بىر ئايال بار. بۇ شەھەرنىڭ پادىشاھى ھەرقانداق مۇشكۈل ئىش بولسا ئۇ خوتۇنىنىڭ يېنىغا بېرىشنى ئەمر قىلغاندۇر. ھەرقانداق قىيىن ئىشنى ئۇ ئايال ئاسان قىلىدۇ. ئۇنىڭ سۆزى پادىشاھنىڭ ئالدىدىمۇ ناھايىتى ئەتىۋارلىقتۇر. ئەگەر مەقسىتىڭنى ھاسىل قىلىپ قىيىن ئىشىڭنى ئاسانلا ھەل قىلاي دېسەڭ، ئۇ مەردانە ئايالنىڭ يېنىغا بېرىپ ئەرزىڭنى يەتكۈزگىن. شۇ ئارقىلىق مەقسىتىڭگە يەتكەيسەن، — دېدى. ھۇشمەند بۇۋاينىڭ سۆزىگە ئەمەل قىلىپ ئۇ زىرەك ئايالنىڭ ئالدىغا بېرىپ بولغان ۋەقەنى بايان قىلدى. ئۇ ئايال بۇ ۋەقەلەرنى ئاڭلىغاندىن كېيىن:

— ھەي يىگىت، قايتىپ بېرىپ ئۆز قونالغۇڭغا بارغىن. كەچ بولغاندا دوستلىرىڭ بىلەن مېنىڭ ئالدىمدا ھازىر بولغىن.

ھەرقايسىڭلارغا ئايرىم-ئايرىم بىر قۇر سۆزلەر ئېيتىمەن. ئەتىسى كېلىپ توت پارچە لەئەلنى مەندىن تەلەپ قىلغىن، ـــ دېدى.

ھۇشمەند بۇ سۆزنى ئىشىتكەندىن كېيىن ھەيران بولۇپ كامكارنىڭ خىزمىتىگە بېرىپ، دوستلىرىنى جەم قىلىپ خوتۇننىڭ ۋەقەلىرىنى بايان قىلدى. ھەممە دوستلىرى بۇ تەكلىپنى قوبۇل قىلدى. ئۇ ئاخشىمى كامكار بىرىنچى بولۇپ ئورنىدىن تۇرۇپ ئۇ ئايالىنىڭ ئۆيىگە كىردى. كامكار ئۆيگە كىرىپ، پالاسلار سېلىنغان زىبۇزىننەتلەر بېرىلگەن، ئۇنداق ھەدىلىق شاملار شامدانلاردا يېنىپ تۇرغان، خوتۇن بولسا زەرلىك كىيىملەرنى كىيىپ ئالتۇن كۇرسىدا ئولتۇرغانلىقىنى كۆردى. بارلىق كىشىلەر ئەدەپ بىلەن ئەتراپىدا مومانىڭ شېرىن سۆزلىرىگە قۇلاق سېلىپ ئولتۇرۇۋاتىپتۇ. كىشىلەر ئۇنىڭ كاماللىكە يەتكەن جامالىدىن ۋە ۋايىغا يەتكەن سۆزلىرىدىن ھالاۋەت تاپاتتى. مومای كامكارنى كۆرۈپ پاراسەت بىلەن ئۇنىڭ ئېسىلزادە ئىكەنلىكىنى بىلىپ ئورنىدىن تۇرۇپ يېغىلىشىنىڭ تۆرىدە ئولتۇرغۇزدى. ئۇنىڭ ئالدىغا شاھلارچە تائاملارنى تەييارلاپ كەلتۈرۈپ ئىززەت-ئىكرامنى ۋايىغا يەتكۈزۈپ مېھمان قىلدى. كامكار مومانىڭ چىراي تۇرقىنى كۆرۈپ ناھايىتى خۇشال-خۇرام ئاپىرىنلار ئوقۇدى. بىرەر سائەتتىن كېيىن كىشىلەر ئۆيدىن چىقىپ، ئۆي خالىي بولغان ۋاقىتتا كامكار يۈزتۇرانە ئولتۇرۇپ ھەر تەرەپتىن سۆزلەر ئېيتىپ ناھايىتى دانالىق بىلەن مۇددىئاغا يول ئاچتى. سۆزىنىڭ يۆنىلىشىنى ئاستا-ئاستا مەقسەت تەرەپكە يۆتكىدى. مومای ھېكايىسىنى باشلىدى.

مومانىڭ ھېكايىسى

ريۋايەتچىلەر مۇنداق ھېكايە قىلىدۇ:

مەلۇم بىر شەھەردە ئىككى يىگىت ئۆزئارا بۇرادەرلىككە ئەقىدە باغلىشىپ ھەمسۆھبەت بولۇپ، دوست بولۇشۇپ قالغانىدى. بۇ

ۋىلايەتتە قەدىمدىن تا ھازىرغىچە يۇرۇشۇپ كېلىۋاتقان بىر قائىدە بار بولۇپ، ھەر يىلى نوروز كۈنى بولغاندا بۇ شەھەرنىڭ خوتۇن-قىزلىرى ئۆزلىرىنى زىبۇ زىننەت بىلەن ياساپ دەريانىڭ ياقىسىغا بېرىپ سۇغا چۈشۈپ، بەدىنىدىكى توپا-چاڭلارنى پاك قىلىپ، ئۇ جايدا بايرام بەزمىلىرىنى قۇرۇپ، كېچە-كۈندۈز سەيلە قىلىپ ئويناپتتى. بۇنداق ئەھۋاللارنى پەلەك ئاستىدا ھېچكىم كۆرمىگەنىدى. بۇ يىلمۇ نوروز كەلگەن شۇنداق كۈنلەرنىڭ بىرىدە، سەھەرنىڭ بارلىق نازىنىنلىرى مەست تۇزدەك ئۆزلىرىگە زىبۇزىننەت بېرىپ دەريانىڭ ياقىسىغا باردى. شەھەرنىڭ يىگىتلىرىمۇ تاماشا ئۈچۈن توپ-توپ بولۇپ بېرىپ بەزمە ئەسۋابلىرىنى تەييار قىلىپ ھەر تەرەپكە چېدىر بارگاھلارنى بەرپا قىلىپ، سازلار چېلىپ ئىشرەت بەزمىلىرىگە تۇتۇندى. ئادەمنىڭ كۆپلۈكىدىن ئەگەر بىرەر كىشى زۆرۈرىيەت يۈزىسىدىن چېدىردىن چىقىپ قالسا قايتىشىدا ئۆز مەنزىلىنى تاپالماس ئىدى. ئۇ ئىككى جان دوستىمۇ تاماشا ئۈچۈن بىرگە قول تۇتۇشۇپ دەريانىڭ ياقىسىغا باردى. ئۇلار خۇرشىد يۈزلۈك ۋە قەمەر سىياقلارنىڭ ھۇجۇمىدىن دەريانىڭ ساھىلى ئېرەم گۈلىستانىنى رەشك قىلىدىغان ھالغا كىرگەنلىكىنى كۆردى. سەيلە قىلىۋاتقان شۇ ئەسنادا ئادەملەرنىڭ كۆپلۈكىدىن بۇ ئىككى دوست بىر-بىرىدىن ئايرىلىپ كېتىپ، ھەرقايسىسى ھەر تەرەپكە كېتىپ قېلىشتى. دەرۋەقە، بۇ ماكاندا ئەقىللىق ھېيلىگەر پەرىزاتلارمۇ ماكانىنى يىتتۈرۈۋاتسا، بىچارە ئادەمزات ئۆزىنى يىتتۈرمەسلىككە نېمىمۇ چارىسى بولسۇن.

ئەلقىسسە، ئىككى بۇرادەر بىر-بىرىنى ئىزدىشىپ يۈرەتتى. بىرىنىڭ قارشىسىدىن توساتتىنلا بىر زەرلىك مەپە پەيدا بولدى. غۇيۇلداپ كۆتۈرۈلگەن تېز شامال مەپىنىڭ پەردىسىنى كۆتۈردى. شۇ ئەسنادا يىگىتنىڭ نەزىرى مەپىنىڭ ئىچىدە ئولتۇرغان بىر نازىنىن قىزغا چۈشتى. ئۇ قىزنىڭ نۇرلۇق جامالىدىن پۈتۈن ئالەم مۇنەۋۋەر بولدى. ئۇ يىگىت: «بۇ ئەگەر گۈل بولسا چوقۇم غۇنچىنىڭ نىقابىدىن چىقتى. گۈھەر بولسا چوقۇم سەدەپنىڭ قېپىدىن ئۆزىنى نامايان قىلدى. ئون تۆت كۈنلۈك تولۇن ئاي بولسا بۇلۇتلارنىڭ

پەردىسىنى يېرىپ چىقتى» دەپ گۇمان قىلدى. يىگىت داڭ قېتىپ تۇراتتى، قىزنىڭ كىرپىكىنىڭ ئوقى قېشىنىڭ كامانىدىن چاچراپ چىقىپ يىگىتنىڭ كۆڭلىكىگە ئۇرۇلدى. يىگىت زەخمدار بولغان كېيىكتەك ياكى بوغۇزلانغان قوشتەك تۇپراققا يىقىلدى. ئۇ نازىنىن نازۇ كەرەشمە بىلەن تېزلىكتە ئۆتۈپ كەتتى. ئۇ يىگىت بۇ يارنىڭ ئىشقىدا ھەيرەتتە قالدى. يەنە بىر دوستى بولسا ئۆز دوستىنى ئىزدەپ يۈرەتتى. شۇ ئەسنادا، دوستى بوغۇزلىنىپ، يېرىم جان بولۇپ قالغان قوشتەك تۇپراقلار ئارىسىغا پۈچىلىنىپ ياتقانلىقىنى كۆردى. نۇرغۇن كىشى ئۇنىڭ ئەتراپىدا جەم بولۇپ قارىشىپ تۇرۇشاتتى. ئۇ دەرھال كىيىپ بېشىنى كۆتۈرۈپ توپا-چاڭلارنى ئۇنىڭ يۈزىدىن ئېرتىپ تىزى ئۈستىگە قويىدى. ئۇ بىچارە كۆزىنى ئېچىپ بېشىنى دوستىنىڭ تىزى ئۈستىدە كۆردى. ئۇنىڭ ھوش قوشى دىماغ ئۇۋۇسىدىن پەرۋاز قىلغانلىقى ئۈچۈن ئۆزىنىڭ زېھنىنى بىر يەرگە يىغالمايتتى، نېمە دېيىشمۇ ئېسىگە كەلمىدى. شەپقەتچى دوستى ئۇنى كۆتۈرۈپ بىر ياقىغا ئاچىقىپ ئەھۋالنى سورىدى. ئۇ ئىشقىنىڭ تىغىدا شېھىت بولغان كىشى:

—— ھەي بۇرادەر، نېمىمۇ دەپ سورارسەن، قان ئىچكۈچى نازىنىنىنىڭ نازۇكەرەشمىسىدىن كۆڭلۈمگە زەخىم يېتىپ باشتىن - ئايىغىمغىچە دەريادەك غەرق قان بولدۇم. ئەمدى ھالى-زاۋالىمغا رەھىم قىلىپ كۆڭلۈم جاراھىتىگە مەلھەم سۈركەيدىغان ۋاقتىڭدۇر، —— دېدى.

ئۇ جان دوست بۇ ئىشلارنى ئاڭلىغاندىن كېيىن بۇرادىرىنى خاتىرجەم قىلىپ:

—— ھەي بۇرادەر، غەم-قايغۇدا بولمىغىن، ئىنشائاللا، سېنىڭ يولۇڭدا ھىممەت كەمىرىنى بېلىمگە باغلاپ، ئىشلىرىڭ ئۈچۈن چارە ئىزدەپ پۈتكۈل ئالەمنى ئايلىنىپ، گۆھەر مەقسەتنى ھاسىل قىلىپ قولۇڭغا تاپشۇرمىغۇچە ئارزۇاقمۇ ئارام تاپمايمەن. ئەما ئۇنىڭ چىرايىنى ۋە قانداق ياسانغانلىقىنى كۆرگەن بولساڭ ئۇنىڭ نىشانىسىنى ماڭا ئېيتىپ بەرگىن. ئۇنىڭ نىشانىسى كۆڭلۈم

ژاربقىدا نەقىش باغلىسۇن، بۇ ماكانغا جەم بولۇشقان كىشىلەر بۇ ئەتراپتىن تاشقىرى چىقىپ كەتمەيدۇ. مەن ئۇ رەسىمنى مەقسەت قىلىپ، ھەممە گۈلشەن، كوچا، دوقمۇشلارنى ئىزدەي، ئىنشائاللا! ھەر نېمە قىلىپ بولسىمۇ ئۇنىڭ بىرەر ئۇچۇرىنى كەلتۈرىمەن، ـــ دېدى.

ئۇ ئاشىقى-بىقارار قانداق رەسىمنى كۆرگەن بولسا قىلچە نۇقسانسىزلا بايان قىلدى. بۇ يىگىت نەققاشلىق ئىلمىدە تەڭدىشى يوق ماھىر ئىدى. دەرھال مۆجىزە يارىتقۇچى قەلەمنى قولىغا ئېلىپ پەرى تىمسالىنىڭ رەسىمنى قانداق تەرىقىدە ئىشىتكەن بولسا بىر تاختا قەغەزگە شۇنداق نەقىش قىلدى. ئۇ يىگىت رەسىمنى تەييار قىلىپ ئاشىق يىگىتنىڭ ئالدىغا ئەكېلىپ كۆرسەتتى. ئاشىق يىگىت مەشۇقىنىڭ رەسىمنى كۆرۈپلا جىگىرىدىن ئاھ ھەسرەت چىقىرىپلا بىھوش بولۇپ يىقىلدى. بىرەر سائەتتىن كېيىن ھوشىغا كېلىپ قانلىق ياشلىرىنى كۆزلىرىدىن ئاققۇزۇپ زار-زار يىغلىدى. دوستى:

ـــ بىتاقەت بولۇشۇڭغا ۋە بىھوش بولۇشۇڭغا نېمە سەۋەب بولدى؟ ـــ دەپ سورىدى.

ئاشىق يىگىت:

ـــ مەشۇقۇمنىڭ جامالىنى ئىككىنچى رەت كۆرگەنلىكىم ئۈچۈن بىھوش بولدۇم، ـــ دەپ جاۋاب بەردى.

ئۇ يىگىت رەسىمدە ھېچ نۇقسان يوقلۇقىنى بىلىپ خاتىرجەم بولۇپ:

ـــ ئەمدى سەن بىرنەچچە كۈن سەۋر قىلىپ ئۆيۈڭگە بېرىپ دۇئا-تىلاۋەتكە مەشغۇل بولغىن، مەن ئەتراپىنى ئايلىنىپ ئۇ نازىنىنىنى ئىزدەي. خەۋىرى بولۇپ قالسا ئەجەب ئەمەس، ـــ دېدى.

ئۇ يىگىت ئاشىق يىگىتتىن رۇخسەت ئېلىپ ئۆزىنى قەلەندەر سۈرىتىدە ياساپ يولغا چىقتى. ئۇ شەھەرلەر كېزىپ، ئۆي-كوچىلارغا كىرىپ شۇنچە ئاختۇرۇپ كۆردى، ھېچ ئىز-دېرىكى بولمىدى. نائىلاج نەچچە ۋاقىتتىن كېيىن سەھراغا يۈز قويۇپ، جاھانكېزەرلەردەك ئەتراپىدىكى بارلىق كەنت، قەلئە، شەھەر-قىشلاقلاردىكى كىشىلەر

هەر يىلى غوسۇل قىلىش ئۈچۈن باردىغان دەريانىڭ قىرغىقىغچە بىرمۇ بىر ئىزدەپ چىقتى.

ئەلقىسسە، ئالتە ئايغىچە شۇنچە كۆپ تىرىشچانلىق كۆرسەتتى. پەقەتلا مەقسەت نىشانىغا يول تاپالمىدى. ئاخىر نائۈمىد بولۇپ يۇز ھەسرەت ۋە غەم-غۇسسە بىلەن يول بېسىپ نەچچە كۈندىن كېيىن شەھەرگە كىردى، ئۇ بىچارە ئاشىق يۈزمىڭ ئۈمىد بىلەن ئولتۇرغانىدى. دەرھال ئالدىغا بېرىشنى جايىز كۆرمەي ئاۋۋال ئۆزىنىڭ ئۆيىگە كېلىپ، كۆپ ئىزدەشلەردە پىيادە يۈرۈپ ھېرىپ-چارچاپ ھالىدىن كەتكەنلىكىدىن ئىچكىرىگە كىرىشكە پۈرسەتمۇ بولماي، مېھمانخانىغا كىرىپلا غۇربەتتىكى بىچارىلەردەك چادۇرنى يۈزىگە تارتىپ ئۇخلىدى.

بۇ يىگىت بىر ھۆر سۈپەت نازىنىن بىلەن نىكاھ قىلىپ تېخى قىزنىڭ جامالىنى كۆرمەي تۇرۇپلا بۇرادىرى بىلەن دەريانىڭ قىرغىقىغا بارغانىدى. يەنە ئۆيىگە كەلمەي ئالتە ئاي سەرگەردان بولۇپ سەھرالاردا يۈردى. شۇنچە ئۇزۇن ۋاقىتتىن كېيىن كېلىپ يەنە ئىچكىرىگە كىرمەي مېھمانخانىغا كىرىپلا ئۇخلىدى. خوتۇنى بۇ ئىشلاردىن تەئەججۇبلىنىپ ئىشنىڭ ھەقىقىتىنى بىلىش ئۈچۈن خوتۇنلارنىڭ شوخلۇق ئىشۇە نازلىرى بىلەن ئىچىدە بەزى نەرسىلەرنى ئويلاپ ئاخىرى ئىنىكائىنسىغا گەپ تاپىلاپ: «مەندىن نېمە سۆز ئاڭلىغان بولساڭ كىرىپ ئېيتقىن» دەپ بۇيرۇدى. ئۇ مومای يىگىتنىڭ يېنىغا كىرىپ يۈكۈنۈپ ئولتۇرۇپ:

ـــ ھەي يىگىت، مەن ساڭا ھۆرمەتسىزلىك قىلىپ بەزى سۆزلەرنى ئېيتىمەن. كۆڭلۈڭگە ئېغىر ئالمىغىن. چۈنكى مەن بۇ سۆزلەرنى مەلىكىنىڭ تىلىدىن ئېيتىمەن. مېنىڭ ئۆزۈمنىڭ بۇنداق سۆزلەرنى ئېيتىشقا ھەددىم يوقتۇر. مەلىكە: «خوتۇنلارنى ئېرىدىن ئايرىيدىغان قانداق ۋەھشىي قائىدىدۇر. بۇ نېمىدېگەن بولمىغۇر قىلىق. سەن غەپلەت ئۇيقۇسىدىن بىرەر سائەت كۆزۈڭنى ئاچقىن. دۇنيا ئەھلىنىڭ رەسىم-قائىدىسىدىن ئاگاھ بولغىنىكى، خوتۇنى بىلەن ئېرىنىڭ ئۆزئارا قۇچاقلاشلىرىدا لەززەت ۋە ھالاۋەت باردۇر.

نىكاھ قىلغان كىچىسى جامالىڭنى كۆرسەتمەي پىراقتا قويدۇڭ، بۇنداقمۇ مېھىرسىزلىك بارمۇ؟ دەسلىپىدىغۇ پىراق ئوتىغا گىرىپتار قىلدىڭ؟ ئالتە ئايدىن بېرى بولسا ئەل-جامائەتنىڭ مالامىتى ئاستىدا قويدۇڭ. ئەمدى نەچچە ۋاقىتتىن كېيىن كېلىپ يەنە مېھمانخانىغا كىرىپ ئولتۇرۇپسەن. سەن ئۆزۈڭنىڭ تاش يۈرەكلىكىڭدىن مېنى بەرھەر قاراشلىرىڭ بىلەنمۇ خۇشال قىلىپ قويمىدىڭ. دىدارىڭنى مەندىن يوشۇرۇپ جامالىڭنى كۆرسەتمىدىڭ. سەندە مېنىڭ غېمىم يوق، دەپ گۇمان قىلمەن. ئەمما مەندە سېنىڭ غېمىڭدىن ئۆزگە نەرسە يوقتۇر. ماڭا بۇنچە جەبىر-جاپالارنى قىلىپ روزى مەھشەردە تەڭرىتائالانىڭ ھۇزۇرىدا نېمىدەپ جاۋاب بېرىسەن؟» دېدى، ـــ دەپ مومای سۆزنى تامام قىلىپ جاۋابىغا تەلمۇرۇپ ئولتۇردى. يىگىتنى سەرگەردانلىق ۋە دوستىنىڭ غەم-قايغۇسى ھەيرانلىق دېڭىزىغا غەرق قىلغانىدى. شۇنىڭ ئۈچۈنمۇ مومانىڭ سۆزى قۇلىقىغا ئازراقمۇ تەسىر قىلماي، قىلچە ئىلتىپاتسىز قىلىپ قويمىدى. مومای بۇ ئەھۋاللارنى كۆرۈپ ئائىمىد بولۇپ مەلىكىنىڭ ئالدىغا چىقىپ كۆرگەن ۋەقەلەرنى بىر-بىرلەپ بايان قىلدى. خوتۇن بىتاقەت بولۇپ ئورنىدىن تۇرۇپ نېقابىنى يۈزىدىن كۆتۈرۈپ ئۆزىنى گۈزەل تۇزدەك ياساپ، يۈزىنىڭ نازۇ كەرەشمە بىلەن ئېرىنىڭ ئالدىغا كېلىپ مېھىرسىزلىقىدىن شىكايەت قىلىشقا باشلىدى. يىگىتنىڭ نەزىرى ئىختىيارسىز ھالدا خوتۇننىڭ يۈزىگە چۈشۈپ گۈھىرى مەقسەت ئۈچۈن ئالەمنى ئىزدەپ يۈرگەن ئۇ نازىنىنىڭ ئۆزىنىڭ ئۆيىدە تۇرغانلىقىنى كۆردى. ئۇ ئورنىدىن تۇرۇپ سارايسىمە بولۇپ «سۇبھانالله» دەۋەتتى. ئەسلىدە، بىر نەزەر بىلەنلا دوستىنىڭ يۈرىكىنى ياردار قىلىپ، ئاشىقى-بىقارار قىلغان ئۆزىنىڭ خوتۇنى ئىكەن، ئۇ ھەيرانلىق دەرياسىغا غەرق بولۇپ ئۆزىگە: «بۇ ناھايىتىمۇ مۇشكۈل ئىش بولدى. ئەگەر دوستۇمنىڭ يۈز-خاتىرسىنى قىلىپ ئۆز خوتۇنۇمنى ئۇنىڭ يېنىغا ئەۋەتسەم پۈتكۈل ئالەمدە بىھىممەتلىكتە داڭق چىقىرىپ دۇنيا خەلقىنىڭ ئارىسىدا بەتنامىلىق بولىمەن. ئەگەر نومۇسۇمنى ساقلايمەن دېسەم، ئۆزۈن

ژاقىتتىن بېرى ئۇنىڭ بىلەن جان دوست-بۇرادەر بولۇپتىمەن. ئۇنى دەرد ۋە ئىشىق بالاسىغا قويۇپ نامەردلىك قىلسام مۇھەببەت ئەھلىنىڭ تەنە ۋە مالامىتىگە گىرىپتار بولىمەن» دەپ ئويلاپ ئاقىۋەت دوستلۇقنى ھەممىدىن ئۈستۈن قويۇپ مەردلىك يولىغا قەدەمنى مەردانە قويۇپ نامەردلەرنىڭ تەنە ۋە مالامىتىدىن ئەندىشە قىلماي خوتۇنىغا:

— ھەي جان بېغىمنىڭ نازۇ كەرەشمە بىلەن قەدەم تاشلىغۇچىسى، پارە بولغان كۆڭلۈمنىڭ ئارامى، بىلگىن ۋە ئاگاھ بولغىنكى، مېنىڭ گويا دېھقان كەڭ ئېكىنزارلىققا مۇھەببەت دانلىرىنى چاچقاندەك، دوستلۇق كۆچىتىنى كۆڭلۈم چىمەنزارلىققا كۆكلەمزار قىلغان بىر دوست-بۇرادىرىم بار ئىدى. تەقدىرىتائالانىڭ ھۆكمى بىلەن ئىشق كۆڭلىنى ئىزتىراپقا سېلىپ پۇچىلىنىپتۇ. مەن دوستلۇق بۇرچىدىن ئۇنىڭ مەشۇقىنى ئىزدەپ ئۈي-ئوچاقلىرىمنى تاشلاپ دۇنيانىڭ ھەرقايسى تەرەپلىرىنى ئايلاندىم. ھېچ خەۋىرىنى ئالالمىدىم. ئەسلىدە ئۇنىڭ ئىزدىگەن مەشۇقى دەل سەن ئىكەنسەن. ئەمدى سەندىن ئۇمىدىم شۇكى، جامالىڭ نۇرى بىلەن ئۇ بىچارىنىڭ كۆڭۈل شەبىستانىنى مۇنەۋۋەر قىلىپ دىدار دۆلىتىڭدىن ئۇ بىچارىنى بەھرىمەن قىلساڭ، — دېدى.

مەلىكە بۇ ھىممەتسىز سۆزنى ئىشىتكەن ھامان ئوتقا چۈشكەندەك پۈچىلىنىپ دەرغەزەپ بولۇپ:

— ھەي ئەرلەرنىڭ ھىممەتسىزى، مەردلەرنىڭ نومۇسسىزى، بۇ تۇتۇرۇقسىز ئويلارغا قانداقسىغا كۆڭلۈڭدىن ئورۇن بەردىڭ. سەن ئەر ئەمەسمۇ!! جاھاندا دوستلۇققا شوتا بولۇپ ۋاپادارلىق قائىدىسىدە نامىڭ ئۇپۇققا يېتىشكەندەك پەرەز قىلىۋاتىمەن. سەن ئويلاپ باققىنكى، ھالال خوتۇنۇڭنى نامەھرەم كىشى بىلەن بىر ياستۇققا باش قويدۇرۇپ نومۇس خامىنىڭغا ئوت قويغىنىڭ ھېچقانداق مەزھەپتە جايىز ئەمەستۇر. سەن بۇ خىل يامان خىياللارنى كۆڭلۈڭدىن چىقىرىپ بۇنداق بىھۇدە ئىشقا يول بەرمىگىن. چۈنكى بۇنىڭ مەنىسى يوقتۇر، — دېدى.

ئۇ جاھاندا تەڭداشسىز يىگىت:

— ھەي پاكلىق گۈلىستانىنىڭ ئىپپەتلىك گۈلى، ۋاي بىغۇبارلىق چىمەنزارىنىڭ يۇمران كۆچىتى، بۇ خىل جاننى ئۆرتەيدىغان سۆزلىرىڭگە جان-دىلىم پىدا بولسۇن. سېنىڭ سۆزلىرىڭنىڭ پۈتۈنلەي توغرا ئىكەنلىكىنى بىلىمەن. لېكىن دوستلۇق يولىدا نومۇسۇمنى يوق قىلىپ جان-دىلىمنى ئاتا قىلغايمەن. شۇنىڭ ئۈچۈن بۇ سۆزلىرىڭ ھەرگىز پايدا بەرمەيدۇ. سەن بولساڭ پەرمانىمغا مەھكۇمسەن. بۇ توغرىسىدا كۆپ سۆز قىلغىنىڭ بىكار. ئاقىلراق بولغىنىڭ ياخشىراقتۇر. ئەمدى تېز تۇرۇپ ئۆزۈڭنى ياساپ ئۇ بالاغا گىرىپتار بولغان بىچارىنىڭ ئۆيىگە بېرىپ دىۋانە كۆڭلىگە ئارام‌لىق بېرىپ، ئۈيات پەردىسىنى ئېچىپ دىلبەرلىك نەغمىلىرى بىلەن ئۇنى شاد قىلغىن، — دېدى.

ئۇ توزغا ئوخشىشىدىغان گۈزەل نازىنىن ئېرىنىڭ رازىلىق بەرگىنىگە قاراپ نائىلاج بولۇپ، ئۆزىگە زىبۇزىننەت بېرىپ زەرلىك مەپىدە ئولتۇرۇپ ئېرىدىن ئۆزىگە ئاشىق بولغان يىگىتنىڭ ماكانىنى سورىۋېلىپ بىرنەچچە خىزمەتكار بىلەن يولغا چىقتى.

ئۇ جۇنۇنلۇقىنى ئۆزىگە ھۇنەر قىلغۇچىنىڭ ماكانى شەھەردىن ئۇزاقتا ئىدى. قازارا، يول ئۈستىدە بىر توپ بۇلاڭچىلار يول توسۇپ بۇلاڭچىلىق قىلىش ئۈچۈن يوشۇرۇنۇپ ياتقانىدى. مەلىكە تۇيۇقسىز بۇلاڭچىلارغا دۇچار بولدى. بۇ ھارام تاماقلار مەلىكىنىڭ ئۈستىدىكى زىبۇ زىننەتلىرىنى كۆرۈپ كاتتا دۆلەتكە ئېرىشكەندەك بولۇشۇپ ئەتراپىنى قورشىدى. ئەقىللىق مەلىكە بۇ ۋەقەنى كۆرۈپ دانالىق بىلەن بىر يۇرۇش ئەپسۇنلارنى ئوقۇپ ئۇ ناپاكلارغا دەم سېلىپ:

— ھەي يىگىتلەر، ئازراق تەخىر قىلىپ ئىلتىماسىمغا قۇلاق سېلىڭلار، ئاندىن كېيىن ئىختىيار سىلەردۇر، — دېدى.

ئوغرىلار بۇ سۆزنى ئىشىتكەندىن كېيىن قول باغلاپ تۇرۇشتى. مەلىكە:

— ھەي باتۇرلار، مەن بىر نامى ئاتالغان خوتۇنمەن. بۇگۈن ئاخشام ماڭا مۇشتاق بولغان بىر يىگىتنىڭ بەزمىسىگە بارىمەن.

نۇرغۇن بايلىقلارغا ئېرىشىشىمدىن ئۇمىدىم بار. ئازراق مۆھلەت بەرسەڭلار، بۇ زىبۇزىننەت بىلەن ئاشىقمىنىڭ ئۆيىگە بارسام، قايتقاندا يەنە سىلەرنىڭ خىزمىتىڭلارغا كېلىپ، ئىنئام ئالغان نەرسىلىرىم ۋە زىبۇزىننەت لىباسلىرىم بىلەن سىلەرگە بېرىپ خوشلاشسام بۇ بىزنىڭ شەرت ئەھدىمىز بولسا، ـــ دېدى.

قاراقچىلارنىڭ سەردارى بۇ سۆزنى ئىشىتىپ شەرت ئەھدىنى يەنە بىر قېتىم تەكرارلاپ رۇخسەت بەردى. مەلىكە خەۋپ-خەتەردىن ساق-سالامەت چىقىپ ئاشىق يىگىتىنىڭ ئۆيىگە بېرىپ، ئۇ جايىنى نۇرلۇق جامالى بىلەن روشەن قىلدى. ئۇ دەشت-باياۋانلاردا سەرگەردان بولغۇچى يىگىت دوستىنىڭ مەدەتكارلىقى بىلەن ۋىسال دۆلىتىگە يېتىشىپ بەخت دۆلەت كۇرسىسىغا يۆلىنىپ خۇشال ئولتۇردى. تەلەپ مەقسەتكە يېقىنلىشىپ بەزمىلەر تۇزۇلگەندە، ئەقىللىق مەلىكە پەرىشان ھالدا ئولتۇردى. بىرەر سائەتتىن كېيىن مەلىكە يىگىتىنىڭ يۇزىگە قاراپ زەھەرخەندىلىك بىلەن كۇلۇپ يەنە ئۆز دىققىتىنى يىغىپ ئولتۇردى. يىگىت پاراسەت بىلەن بۇ زەھەرلىك كۇلكىدە بىرەر سەۋەب بارلىقىنى بىلىپ دەرھال غەپلەت ئۇيقۇسىدىن كۆزىنى ئېچىپ، نېمە ئۈچۈن بۇنداق كۇلىدىغانلىقىنى سورىدى. مەلىكە ئولتۇرۇپ بولغان ۋەقەلەرنى باشتىن-ئاخىرى قىلچە نۇقسانسىز بايان قىلدى. بۇ سەرگەردان ئاشىق بۇ ۋەقەلەرنى ئاڭلىغاندىن كېيىن دوستىنىڭ مەردلىكىگە ئاپىرىن ئوقۇپ، ئۆزى شەرمەندە بولۇپ بۇ پاكلىق پەردىسى ئىچىدىكى مەلىكىنى ئۆزىگە قىيامەتلىك سىڭىل بىلىپ، كۆپ ئۆزرە ئېيتىپ ھەر خىل قىممەت باھالىق جاۋاھىرلارنى ھەددى-ھىسابسىز بېرىپ، ناھايىتى ئىززەت-ئىكرام بىلەن يولغا سالدى.

مەلىكە ئۆيىگە يولغا چىققان ۋاقىتتا خىزمەتكارلار:

ـــ باشقا يولدىن ماڭساق، قاراقچىلارنىڭ بالاسىدىن ئامان قالمىز، ـــ دەپ باشقا تەرەپتىن مېڭىشنى تەۋسىيە قىلدى. مەلىكە بولسا ئەھدىگە ۋاپا قىلىپ قاراقچىلارنىڭ ئالدىغا كېلىپ ئىنئام ئالغان جاۋاھىرلار ۋە ئۆزىنىڭ ئەزىز زىبۇزىننەت لىباسلىرىنى

چىقىرىپ قويدى. ئوغرىلارنىڭ سەركەردىسى بۇ ئايالدىن بۇ خىل مەردلىكنى كۆرۈپ ئاپىرىنلار ئوقۇپ يانچۇقىدىن بىر پارە ئالتۇن قوشۇپ مەلىكىگە بېرىپ، ئۆزرە ئېيتىپ ساق-سالامەت يولغا سېلىپ خوشلاشتى. مەلىكە شادىمانلىق بىلەن ئۆيىگە كېلىپ ئېرىگە بۇ ۋەقەنى ئېيتىپ بەردى-دە، خاتىرجەملىك بىلەن بەخت كۈرسىسىدا ئولتۇردى.

*　　*

رىۋايەتچىلەر ھېكايىسىنى مۇنداق داۋاملاشتۇرىدۇ:

ئەپسانىچى موماي ھېكايىسىنى تامام قىلىپ، كامكاردىن:

— سەن قايسىبىرىگە تەھسىن-ئاپىرىن ئوقۇيسەن؟ — دەپ سورىدى. كامكار:

— ئوغرىلارنىڭ كەڭ قورساقلىقىغا، ئايالنىڭ پاكلىقىغا، دوستىنىڭ كۆڭۈل خاتىرجەملىكىنى ئۆزىنىڭ نومۇسىدىن ئۈستۈن كۆرگەن ئەرنىڭ دوستلۇق مۇھەببىتىگە تەھسىن-ئاپىرىن ئوقۇيمەن، — دەپ جاۋاب بەردى. خوتۇن بۇ جاۋابنى ئاڭلاپ كامكار بىلەن خوشلاشتى.

نۆۋەت ھۈشمەندكە كېلىپ، كامكار كېلىپ ئولتۇرغان جايغا كېلىپ ئولتۇردى. خوتۇن ھېكايىسىنى تامام قىلىپ:

— ھەي ھۈشمەند، سەن كىمگە تەھسىن-ئاپىرىن ئوقۇيسەن؟ — دەپ سورىدى. ھۈشمەند:

— ئوغرىلاردىن بۇ تەرىقىدىكى كەڭ قورساقلىقنىڭ كېلىشى ئەقىلدىن يىراقتۇر. مەن شۇلارغا تەھسىن-ئاپىرىن ئوقۇيمەن، — دەپ جاۋاب بەردى.

نۆۋەت سودىگەر يىگىتكە كەلدى. موماي ھېكايىسىنى تامام قىلدى. سودىگەر ياش:

— ئوغرىلاردىن بۇ تەرىقىدىكى كەڭ قورساقلىق ۋە مەرھەمەت كۆلىپىتۇ، بۇ تولىمۇ ئاجايىپ ئىشتۇر. مەن شۇنىڭغا تەھسىن-ئاپىرىن ئوقۇيمەن، — دەپ جاۋاب بەردى.

نۆۋەت زەرگەر ياشقا كەلدى. خوتۇن ھېكايىنى «ئوغرىلار مەلىكىنىڭ ئەھدىسىگە ۋاپادارلىق قىلغىنى ئۈچۈن يەنە ئالتۇن بېرىپ، ئېرىنىڭ ئالدىغا سالامەت بېرىش ئۈچۈن رۇخسەت بەردى» دېگەن يەرگە كەلگەندى. زەرگەر ياش دەرھال مومايىنىڭ ھېكايىسىنى داۋاملاشتۇرغىلى قويماي غەزەپلىنىپ:

— ئوغرىلار ناھايىتى ئەقىلسىز ۋە نادانلىقىدىن بۇنداق ياخشى ئىشنى بىكاردىنلا قولىدىن چىقىرىپتۇ، — دەپ كۆپ ئەپسۇسلار قىلىپ، كۆپ نادامەتلەر چەكتى. ئۇ ئەقىللىق مومايى دەرھال زەرگەر ياشنىڭ قولىدىن تۇتۇپ:

— ھەي نادان، بۇ تەرىقىدە تېزلىك بىلەن ئۆز سىرىڭنى ئاشكارا قىلغىنىڭ خاملىقىڭدىندۇر. ئەمدى ساڭا ئەڭ ياخشى مەسلىھەت شۇكى، تېخى سېنىڭ ئىشلىرىڭدىن ئەل-جامائەت ۋاقىپ بولۇپ، ئىشىڭ رەسۋالىققا يۈزلەنگۈچە ياقۇتلارنى چىقىرىپ بەرگىن. ئىگىسىگە يەتكەي. مەن بولسام پاك ئايالمەن. تا بۇ كەمگىچە ھېچبىر كىشىنىڭ پاكلىق پەردىسىنى پارە قىلغان ئەمەسمەن. خاتىرجەم بولغىن، — دەپ بىر كېنىزەككە ئىشارەت قىلدى. كېنىزەك بىر تاۋاق لەئەلنى چىقىرىپ زەرگەر ياشنىڭ ئالدىغا قويدى. مومايى زەرگەر ياشقا:

— سەن تۆت پارچە لەئەلنى بۇلارنىڭ ئارىسىغا قويغىن، — دېدى. زەرگەر ياش راستلىقنى ئىقرار قىلىشتىن باشقا ئامال قالمىغانلىقنى كۆردى. ئاخىرى لەئەللەرنى يوشۇرۇن ھالدا تاۋاقنىڭ ئىچىگە قويۇپ ئورنىدىن قوزغىلىپ دوستلىرى قېشىغا بارىدى. ئەتىسى تۆت دوست ئۇ پاكىز سۇرەت مومايىنىڭ ئىشىكىگە كېلىپ تۇردى. خوتۇن بۇلارنى ئىززەت ۋە ھۆرمەت بىلەن قارشى ئېلىپ:

— ھەي يىگىتلەر، ئاخشام ھەرقانچە پىكىر قىلىشىمۇ ياقۇتلار ئەسلا مەلۇم بولمىدى. سىلەر بولساڭلار بۇ دىيارغا مۇساپىر،

تەلىپىڭلار تۆت پارچە ياقۇت بولسا مەن سىلەرگە ئۆز خەزىنەمدىن بېرەي، ـــ دەپ بۇيرۇپ بىر تاۋاق لەئەلنى كەلتۈرۈپ يىگىتلەرنىڭ ئالدىغا قويدى. ھۇشمەند ئۆزىنىڭ تۆت پارچە لەئەلىنىڭ تاۋاقتا تۇرغانلىقىنى كۆرۈپ ئىككىلەنمەيلا قول سىلىپ تۆت لەئەلنى ئېلىپ يانچۇقىغا سالدى. خوتۇن ھۇشمەندنىڭ پەم-پاراسىتىگە ئاپىرىن ئوقۇپ ئۇلارغا رۇخسەت بەردى. ئۇلار بۇ يىغىلىشتىن چىقىپ شەھەرنىڭ بىر مەنزىلىنى ئۆزلىرىگە ماكان قىلىپ، كامكارنى ئىززەت كۆرسىتىدا ئولتۇرغۇزدى. ھۇشمەند ياقۇتلارنى ساتماقچى بولۇپ بازارغا چىقتى. جاۋاھىرپۇرۇشلار ھەربىرى مەملىكەت خىراجىتىگە تەڭ كېلىدىغان تۆت پارچە قىممەت باھالىق ياقۇتنى بىر غىرىب يىگىتكە بىمۇناسىپ كۆرۈپ «ئوغرى ئوخشايدۇ» دەپ مۇقەررەرلەشتۈردى. ئاخىرى ھۇشمەندنىڭ قول-پۇتلىرىدىن باغلاپ مىرشەپنىڭ يېنىغا ئېلىپ باردى. مىرشەپ «بۇ يىگىتنى بوينىغا زەنجىر سىلىپ زىندانغا تاشلاڭلار» دەپ بۇيرۇدى. ئەتىسى تاڭ ئېتىپ، پادىشاھ تەختتە بارلىق دۆلەت ئەربابلىرى بىلەن ئولتۇراتتى. مىرشەپ پادىشاھنىڭ ئالدىغا ھۇشمەندنى ئەكېلىپ، لەئەللەرنى تەختىنىڭ ئالدىغا قويدى. پادىشاھ لەئەللەرنى كۆرۈپ تەئەججۇپ قىلىپ ھۇشمەندتىن:

ـــ بۇ لەئەللەرنى قەيەردىن ئالدىڭ؟ ـــ دەپ سورىدى. ھۇشمەند راست گەپنى ئېيتىشتىن باشقا ئامال تاپالماي ئاخىرى ئىلاجسىز كامكار بىلەن ئۆزىگە ۋە يولداشلىرىغا مۇناسىۋەتلىك بارلىق ۋەقەلەرنى باشتىن-ئاخىرىغىچە بايان قىلدى. پادىشاھ ھۇشمەندنىڭ سۆزىنى ئورۇنلۇق كۆرۈپ لەئەللەرنى قايتۇرۇپ ئۆزىگە بېرىپ «كامكارنى ھازىر قىلىڭلار» دەپ بۇيرۇق قىلدى. پادىشاھنىڭ مۇلازىملىرى كېلىپ كامكارنى ئىززەت بىلەن پادىشاھنىڭ خىزمىتىگە ئېلىپ باردى. بۇ ئىش بارلىق شەھەرگە پۇر كېتىپ ھەر تەرەپتىن تاماشىغا كىشىلەر جەم بولۇشتى.

ـــ پادىشاھنىڭ پاكلىق پەردىسى ئىچىدە ئولتۇرغان بىر قىزى بار ئىدى. ئۇنىڭ ھۆسن-جامالىنىڭ داڭقى دۇنياغا مەشھۇر

بولغانىدى. ئۇزۇن ۋاقىتتىن بېرى كامكارنىڭ جامالىنى چۈشىدە كۆرۈپ، ھەمىشە ئۇنىڭ پىراقىدا يوشۇرۇن نالە قىلىپ يۈرەتتى. ئۇ مۇراد يامغۇرنىڭ قايسى تەرەپتىن كېلىپ، كۆڭۈل غۇنچىسى قايسى باھانە بىلەن ئېچىلىدىغانلىقىنى بىلمەيتتى. بۇ خەۋەرنى مەلىكىمۇ ئاڭلاپ پەنجىرىنىڭ ئارقىسىدىن تاماشا قىلىپ تۇرغانىدى. ئۇشتۇمتۇت كامكار بارگاھنىڭ ئىشىكىدىن كىرىپ كەلدى. مەلىكىنىڭ نەزىرى ئىختىيارسىز كامكارغا چۈشۈپ مەشۇقىنىڭ ئۆزى ئىكەنلىكىنى كۆرۈپ دەرھال بىر ئاھ تارتىپ بىھوش بولۇپ يىقىلدى. كېنىزەكلەر مەلىكىنى كۆتۈرۈپ ئېلىپ ماڭدى. پادىشاھ مەلىكىنىڭ ئەھۋالىنى ئاڭلاپ، نېمە ئىش بولغانلىقىنى بىلىپ، كامكارنى تەلەپ قىلىپ كەلتۈرگىنىدىن پۈشايمان قىلىپ دەرھال خوشلاشتى. مەلىكە ئۆز ھەرىمگە كىرىپ بىتاقەت بولۇپ كېچە-كۈندۈز نالە-زار قىلىپ يىغلاپ تىنىقى ئۈزۈلۈش ھالىتىگە بېرىپ يەتتى. پادىشاھ بۇ قورقۇنچلۇق ۋەقەدىن پەرىشان بولۇپ دۆلەت ئەمىرلىرىنى چاقىرىپ مەسلىھەت قىلدى. ھەممىسى مەسلىھەتنى بىر يەرگە كەلتۈرۈپ:

ـــ ھەي ئالەم پادىشاھى، بۇ سۆزلەر تېخى خەلق ئارىسىدا ئاشكارا بولمىغان ۋاقىتتا مەلىكىنى كامكارغا نىكاھ قىلىپ بېرىڭ. چۈنكى كامكارنىڭمۇ پادىشاھ نەسلىدىن ئىكەنلىكى، پەلەكنىڭ ھادىسىلىرىدىن سەرگەردان بولۇپ بۇ ۋىلايەتكە كېلىپ قالغانلىقى مەلۇم بولدى، ـــ دەپ ئۆز ئويلىرىنى ئېيتىشتى.

پادىشاھقا بۇ سۆز ماقۇل كېلىپ شەھەرنى بايرام تۇسىگە كىرگۈزۈپ ناھايىتى ئىززەت ۋە ھۆرمەت بىلەن مەلىكىنى كامكارغا نىكاھ قىلىپ بەردى. كامكار مەلىكىدىن مۇرادىغا يەتتى. نەچچە ۋاقىتتىن كېيىن پادىشاھ بۇ پانىي دۇنيادىن باقىي ئالەمگە سەپەر قىلدى. كامكار پادىشاھ بولۇپ سەلتەنەت تەختىدە ئولتۇردى. ھۆشمەندنى ئۆزىگە ۋەزىر قىلىپ ئىختىيار ئىشەنچىسىنى ئۇنىڭغا تاپشۇردى. ئىككى ھەمراھىغمۇ كۆپ ئىنئاملار بېرىپ دۇنيا

مۇلكىدىن خاتىرجەم قىلىپ، قالغان ئۆمرىنى راھەت-پاراغەت ۋە بەخت-سائادەت بىلەن ئۆتكۈزدى.

جامنىڭ لالەرۇخقا ئاشىق بولۇپ، ئۇنى نىكاھ قىلىپ ئالغانلىقى، پەلەكنىڭ ھىيلىسىدىن پىراق ئوتىغا گىرىپتار بولۇپ يەنە ۋىسال دۆلىتىگە ئېرىشكەنلىكى

رىۋايەتچىلەر مۇنداق ھېكايە قىلىدۇ:

ھىندىستان ۋىلايىتىدە ئۆتكەن پادىشاھلار ئەۋلادىدىن جام ئىسىملىك بىر يىگىت بار ئىدى. ئۇ دۆلىتىدىن ئايرىلىپ، سەلتەنەت تەختىدىن چۈشۈپ، نۆكەرلەر قاتاردا يۈرەتتى. ئۇ شەھەرنىڭ ھاكىمى مىرزەبان دېگەن كىشى بولۇپ، جام ئۇنىڭ خىزمىتىدە ئىدى. مىرزەبانىنىڭ ھۆسن-جامالدا تەڭدىشى يوق لالەرۇخ ئىسىملىك بىر قىزى بار ئىدى. بىر كۈنى جام رەستە بازاردا ئولتۇرغانىدى. «پوش - پوش» دېگەن ئاۋاز پەيدا بولۇپ، ئارقىسىدىن ساراي خوجىلىرى بىر زەرلىك مەپىنى كۆتۈرۈپ ئەكەلدى. جام قاراپلا مىرزەبانىنىڭ قىزىنىڭ مەپىسى ئىكەنلىكىنى بىلدى. تۇيۇقسىز مەپىنىڭ پەردىسىنى شامال ئۇچۇرغانىدى، جامنىڭ نەزىرى پەردىنىڭ ئىچىدە ئولتۇرغان لالەرۇخقا چۈشۈپ مىڭ كۆڭۈل بىلەن ئاشىق بولۇپ ئاھ تارتىپ بىھوش بولۇپ يىقىلدى. كىشىلەر جامنىڭ ئەتراپىغا جەم بولدى. ئۇ بىرەر سائەتتىن كېيىن ھوشىغا كېلىپ كۆزىنى ئېچىپ، بېشى ئۈستىدە كۆپ كىشىلەرنىڭ جەم بولۇشقانلىقىنى، ئەمما مەشۇقىنىڭ غايىب بولغانلىقىنى كۆردى. ئۇ ھېچكىمنىڭ سۆزىگە ئىلتىپات قىلماستىن لالەرۇخنىڭ ئىزىدىن مېڭىپ قەسىرنىڭ ئاستىغا كېلىپ زار-زار يىغلاپ ئاشىقلارچە نالىلەر قىلىپ ئولتۇردى.

بۇ ۋەقە بولۇپ بىرنەچچە مۇددەت ئۆتتى. بۇ سۆز بارلىق شەھەر ۋە سەھرالارغا تارقىلىپ پۈر كەتتى. ئاخىرى كىشىلەر بۇ ئىشنى

مىرزەبانغا مەلۇم قىلدى. مىرزەبان: «جامنى ئۆلتۈرمىگۈچە بۇ يامان نامدىن خالاس بولالمايدىغان ئوخشايمەن» دەپ ئويلاپ بارلىق ئەمىرلىرىنى جەم قىلىپ بۇ ئىشنى قانداق بىر تەرەپ قىلىش توغرىسىدا مەسلىھەتلەشتى. دۆلەت كاتتىلىرى جامغا خەيرخاھلىق قىلىپ:

— ھەي ئالەم پادىشاھى، ئېسىڭىزدە بولسۇنكى، جام كەيانى پادىشاھلىرىنىڭ ئەۋلادىدىندۇر. ئەگەر ئۇنىڭغا لۇتۇپ مەرھەمەت قىلىپ كۆيئوغۇللۇق شەرتىگە مۇناسىپ قىلسىڭىز لايىق كېلىدۇ، — دەپ ئىلتىماس قىلىشتى، پادىشاھ غەزىپىدىن يېنىپ ئەمىرلىرىنىڭ سۆزىگە ئەمەل قىلىپ، لالەرۇخنى جامغا نىكاھ قىلىپ بەردى، جام ھەرەم ئۆيگە كىرىپ مەشۇقىنىڭ ۋىسال شارابىدىن ئىچىپ سەرخۇش بولۇپ ئولتۇردى.

ھىندىستاندا خەلىپەئى ۋەقت دەيدىغان يەنە بىر ئۇلۇغ پادىشاھ بار ئىدى. ئۇ ناھايىتى ھوشيار ۋە دانا پادىشاھ ئىدى. ئۇ لەشكەرلىرىنىڭ جىقلىقىدىن ۋە خەزىنىسىدىكى بايلىقلارنىڭ كۆپلۈكىدىن ئەتراپىدىكى پادىشاھلارنى ئۆزىگە باراۋەر كۆرمەيتتى، خەلىپىنىڭ ھەرىمىدە سەرۋى ناز ئىسىملىك بىر كېنىزىكى بار بولۇپ، ھۆسن-جامالدا دۇنيانىڭ ھەممە خوتۇنلىرىدىن ئۈستۈن تۇراتتى. ئۇنىڭ ھۆسن-جامالدىلا تەڭدىشى يوق بولۇپ قالماي، پەم-پاراسەتتىمۇ دۇنيادا بىرلا ئىدى. ئۇ خەلىپىنى ئۆز كۆڭلىگە ئەسىر قىلىپ كېچە-كۈندۈز ئۇنى ئۆز سۆھبىتىدىن خۇشال قىلاتتى. سەرۋى ناز ھەمىشە ناز ئىشۋىلەر بىلەن پادىشاھقا ھەر خىل سۆزلەرنى قىلاتتى. پادىشاھمۇ مۇھەببەتنىڭ چوڭقۇرلۇقىدىن بۇ خىل غىلجىڭلاشلارنى كۆتۈرەتتى.

بىر كۈنى پادىشاھ قوبۇلخانىسىدىن قايتىپ ھەرەم ئۆيگە كىردى. پادىشاھ سەرۋى نازنىڭ ناز ئىشۋىلىرى بىلەن دىلىنى ئۆزىگە مەھلىيا قىلغۇچى چاچلىرىنى چېكىسىگە قويۇپ بېرىپ، كۆرسىغا يۆلىنىپ ئولتۇرغانلىقىنى كۆردى. سەرۋى ناز پادىشاھنى كۆرۈپ

ئىززەت-تەزىمنى بەجا كەلتۈرمەي ئورنىدا ئولتۇرۇۋەردى. سەرۋى نازنىڭ بۇ قىلىقى پادىشاھنىڭ قۇياشتەك پاك كۆڭلىگە ئېغىر كېلىپ:

— ھەي يۈزى قېلىن خوتۇن، سەندە قانچىلىك خاسىيەتلەر بولۇپ بۇنچىلىك تەكەببۇرلۇق قىلىپ ھەددىڭدىن ئاشسەن؟ ئەگەر بۇنىڭغا توغرا دەلىل تېپىپ مېنى قايىل قىلغۇدەك جاۋاب بەرسەڭ، غەزىپىمدىن خالاس بولىسەن، بولمىسا بېشىڭنى تېنىڭدىن جۇدا قىلىمەن، — دېدى.

سەرۋى ناز پادىشاھنىڭ قاتتىق غەزەپكە كەلگەنلىكىنى كۆرۈپ:

— ھەي خۇسرەۋدەك ئادىل پادىشاھ، مېنىڭ بۇ دەۋادا ئىككى دەلىلىم بار، ئەگەر رۇخسەت قىلساڭ ئۇلارنى ئىسپات كەلتۈرىمەن، بىرى، ۋايىغا يەتكەن ھۆسن-جامال، يەنە بىرى، كامالەتكە يەتكەن ئەقىل-پاراسەت. بۇ ئىككىسى مەندە بار. سەن ئاۋۋال مەندىن ياخشىراق گۈزەل پەرىنى تېپىپ ئۇنىڭدىن كېيىن مېنى بىرنېمە دېگىن، — دەپ جاۋاب بەردى. خەلىپىگە بۇ سۆز ماقۇل كېلىپ، ھەرىمىدىن چىقىپ، دەرھال تۇرالغۇسىغا بېرىپ دانا بىر ۋەزىرىنى چاقىرتىپ كېلىپ:

— پۈتۈن ئالەمنى ئايلىنىپ ھۆسن-جامال، پەزىلەت ۋە كامالەتتە سەرۋى ناز سۈرەتتەك قېتىپ ئەقلى لال بولىدىغان بىر نازىنىنىنى تېپىپ ئەكەلگىن. ئەگەر بۇ مەقسەتنى ئەملگە ئاشۇرالمىساڭ ۋەزىرلىكتىن چىقىرىپ ئورنۇڭغا باشقا كىشىنى ۋەزىر قىلىمەن، — دەپ بۇيرۇدى.

ۋەزىر پادىشاھنىڭ ھۆكمى بىلەن سەپەر جابدۇقلىرىنى تەييار قىلىپ بېشىغا كۈلاھ كىيىپ قەلەندەر سۈرىتىدە بولۇپ مەقسەت يولىغا قەدەم قويدى.

ۋەزىر دەشت-بايابانلاردا يۈرۈپ، ناھايىتى ئۇزۇن مۇددەت سايا‌ھەت قىلىپ كۆپ ۋىلايەتلەرگە بېرىپ ئىزدەپ سۈرۈشتۇرۇپ كۆردى. ئاخىرى ئامالسىز ۋەزىرلىكتىن ئۈمىد ئۈزۈپ ۋەتىنىنى كۆزلەپ يولغا چىقتى. قازارا، نەزىرى مىرزەباننىڭ شەھىرىگە چۈشتى. ئۇ كۈنى لالەرۇخ سايا‌ھەت ئۈچۈن سەھرالىغا چىققانىدى. ۋەزىرنىڭ ئۇدۇلىغا كەلگەندە

مەپىنىڭ پەردىسىنى شامال ئۇچۇرۇپ پەردە كۆتۈرۈلدى. ئىختىيارسىز ۋەزىرنىڭ نەزىرى لالەرۇخقا چۈشۈپ خېلى ئۇزۇن گاراڭ بولۇپ تۇرۇپ قالدى. ۋەزىر كۆزىنى ئېچىپ مەلىكىنىڭ غايىب بولغانلىقىنى كۆردى. بىر كىشىدىن ئۇ مەلىكىنىڭ كىم ئىكەنلىكىنى سورىدى. ئۇ كىشى:

ـــ بۇ مەلىكەنىڭ ئىسمى لالەرۇخ، پادىشاھ مىرزەباننىڭ قىزى، ـــ دەپ جاۋاب بەردى.

ۋەزىر ناھايىتى خۇشال بولۇپ قايتىپ بېرىپ، خەلىپىنىڭ خىزمىتىگە كېلىپ لالەرۇخنىڭ ۋەقەسىنى بايان قىلدى. خەلىپە خۇشال بولۇپ ۋەزىرنى ئەلچى قىلىپ مىرزەباننىڭ خىزمىتىگە لالەرۇخنى تەلەپ قىلىپ ئەۋەتتى. ۋەزىر مىرزەباننىڭ خىزمىتىگە كېلىپ سۇۋغا-سالاملارنى تەقدىم قىلىپ خەلىپىنىڭ خەۋىرىنى يەتكۈزدى. مىرزەبان دەرغەزەپ بولۇپ سۆزىنى رەت قىلىپ ئەلچىنى يولغا سالدى. ۋەزىر خەلىپىنىڭ خىزمىتىگە كېلىپ بولغان ۋەقەنى بايان قىلدى. مىرزەباننىڭ ئۆز سۆزىگە كىرمىگەنلىكىدىن كۆڭلى پەرىشان بولغان خەلىپە لەشكەرلىرىگە جەم بولۇش توغرىسىدا بۇيرۇق بەردى. ئاز ۋاقىتتىلا ساناقسىز ئەسكەرلەر جەم بولدى. خەلىپە مىرزەباننىڭ دەككىسىنى بېرىش ئۈچۈن ئۈنىڭ ئۈستىگە ئاتلاندى.

مىرزەبان خەلىپىنىڭ لەشكەر بىلەن بېسىپ كەلگەنلىكىدىن خەۋەر تاپتى. ئۇلار خەلىپىگە تاقابىل تۇرغىلى بولمايدىغانلىقىنى بىلىپ، ئامالسىز قەلئەنىڭ ئىشىكىنى تاقاپ ئېھتىيات بىلەن ئولتۇردى. خەلىپىمۇ ھېسابسىز لەشكەر بىلەن كېلىپ قەلئەنىڭ ئەتراپىنى مۇھاسىرە قىلدى. نەچچە ۋاقىت بۇ تەرىقىدە ئۆتتى. خەلىپە غەمكىن بولۇپ يەنە ۋەزىرنى ئەلچى قىلىپ بىرنەچچە كىشى بىلەن «مىرزەبانغا نەسىھەت قىلسۇن» دەپ ئەۋەتتى. ۋەزىر مىرزەباننىڭ تۇرالغۇسىغا كىرىپ ئولتۇردى.

ۋەزىرنىڭ نەققاشلىق ئىلمىدا ماھارىتى ناھايىتى ئۇستۇن بىر مەھرىمى بار ئىدى. ئۇ مەلىكىنىڭ بېغىغا كىرىپ كۆلچەكنىڭ لېۋىدە تاماشا قىلىپ ئولتۇردى.

ئەلقىسسە، لالەرۇخ قەسرىنىڭ ئىشكىدىن بېشىنى چىقىرىپ باغ تەرەپكە قارىدى. شۇ ھامان ئۇنىڭ ئەكسى كۆلچەكتىكى ئىچىگە چۈشتى. ۋەزىرنىڭ مەھرىمى مەلىكىنىڭ ئەكسىنى سۈدا كۆرۈپ لالەرۇخنىڭ ئەكسى ئىكەنلىكىنى بىلدى ۋە دەرھال قولىغا قەلەم ئېلىپ بىر ۋاراق قەغەزگە ئۇنىڭ سۈدىكى رەسمىنى سىزىپ قوينىغا سالدى.

بۇ تەرەپتە بولسا، ۋەزىر مىرزەبانغا خەلىپىنىڭ سۆزىنى يەتكۈزۈپ يارىشىپ قېلىشتىكى تەلىپىنى ئوتتۇرىغا قويدى. مىرزەبان ۋەزىرگە يەنە دەشنامىلار قىلىپ يولغا سالدى. ۋەزىر خەلىپىنىڭ خىزمىتىگە كېلىپ ئىشتىكەن سۆزلىرىنى بايان قىلدى. شۇ ئەسنادا، ۋەزىرنىڭ مەھرىمى لالەرۇخنىڭ رەسمىنى قويىندىن چىقىرىپ خەلىپىنىڭ ئالدىغا قويدى. خەلىپە رەسمىنى كۆرگەن ھامان بىتاقەت بولۇپ ئېھتىيات تەرتىپلىرىنى قولدىن بېرىپ، ۋەزىرنى يەنە ئەلچى قىلىپ ئۆزىنى نەققاش مەھرەم سۈرتىدە ياساپ ئەلچىگە مۇلازىم بولۇپ مىرزەبانىنىڭ تۇرالغۇسىغا كەلدى. ۋەزىر تۇرالغۇغا كىرگەن ۋاقىتتا، خەلىپە باغقا كىرىپ «بىر باھانە بىلەن لالەرۇخنىڭ جامالىنى كۆرسەم ئەجەب ئەمەس» دەپ كۆلچەكتىكى لېۋىدە ئىنتىزار بولۇپ ئولتۇردى. ئەمما لالەرۇخ قەسىردىن باغ تەرىپىگە ئەسلا قارىمىدى. بىرەر سائەتتىن كېيىن خەلىپە بىر بېلىقنىڭ ئۆز ئالدىغا كېلىپ سۈدىن بېشىنى چىقىرىپ ھەر تەرەپكە ئۈيناقشىپ يۈرگەنلىكىنى كۆردى. خەلىپە بېلىقنىڭ تاماشىسىغا مەھلىيا بولۇپ ئۆز ئىشلىرىنى ئېسىدىن چىقىرىپ تاماشا ئۈچۈن قولىدىكى ئۇنچە تەسۋىنى يىپىدىن ئۈزۈپ دانىسىنى بىر-بىرلەپ بېلىقنىڭ ئالدىغا تاشلاپ ئولتۇردى. بېلىق ئۇنچىلەرنى بىر-بىرلەپ يۇتاتتى. خەلىپە بۇ تاماشىدىن خۇشاللىقتا چۆمۈپ پەلەكنىڭ ھادىسىلىرى ھەرلەھزىدە ئۆزگىرىپ تۇرىدىغانلىقىنى ئۇنتۇپ قالدى.

ئەلقىسسە، خەلىپە بېلىقنىڭ تاماشىسىغا بەند بولۇپ ئولتۇرغان ۋاقىتتا، بىر كېنىزەك قەسرىنىڭ ئۈستىدىن بۇ ۋەقەنى كۆرۈپ يوشۇرۇن ھالدا پەسكە ئاستا-ئاستا قەدەم قويۇپ چۈشۈپ

خەلىپىنىڭ بېشى ئۈستىگە كەلدى. ئۇ پاراسەت بىلەن بۇ خەل قىلىقلارنىڭ پادىشاھلاردىلا كۆرۈلىدىغانلىقىنى كۆرۈپ يەتتى. چۈنكى پادىشاھ بولمىسا ھەرقانداق باي كىشىمۇ بىر دانىسى مەملىكەت خەراجىتىگە توغرا كېلىدىغان ئۈنچىنى سۇنىڭ ئىچىگە تاشلىمايدۇ، كېنىزەك ئازراق تاماشا قىلىپ قاراپ تۇردى. خەلىپىنىڭ ئۇنىڭ كەلگىنىدىن ئەسلا خەۋىرى بولمىدى. بىرەر سائەتتىن كېيىن تەسۋىنىڭ دانىسى تامام بولدى. كېنىزەك پادىشاھىمۇ، ئەمەسمۇ دېگەن گۇمانىنى ئېنىقلاپ كۆرۈش ئۈچۈن بويىندىن بىر يىپ ئۈنچىنى ئېلىپ، يىپنى ئېزۇپ خەلىپىنىڭ قولىغا بىر-بىرلەپ سۇنۇپ بەردى. خەلىپە تاماشىغا مەھلىيا بولغانلىقى ئۈچۈن، ئۈنچىلەرنى كىم قولىغا بېرىۋاتقىدۇ، ئازراقمۇ سۈرۈشتۈرۈپ قويماي، ئۆزىنىڭ ئۈنچىسىدەك بىر-بىرلەپ كۆلچەككە تاشلاپ تاماشا قىلىپ ئولتۇردى. ئۈنچىلەر تامام بولغان ۋاقتىتا يەنىلا غەپلەت ئۇيقۇسىدىن ئويغانماي قولىنى ئۈزىتىپ ئۈنچە تەلەپ قىلدى. ئاخىرى كېنىزەك خەلىپىنىڭ قولىدىن مەھكەم تۇتۇپ:

— ھەي دۆت تەلۈە، سېنىڭ ناھايىتى ئەقىلسىزلىكىڭدىن بېلىق تاماشىسىغا بەند بولۇپ بالا دامىغا گىرىپتار بولدۇڭ، سېنىڭ پىتنە-پاسات سېلىشىڭ بىلەن جەبىر-جاپالىرىڭدىن پۈتۈن ۋىلايەت خاراب بولۇش ئالدىدا تۇرىدۇ. مەقسىتىڭ پادىشاھنىڭ قەلئەسىدىن تۆشۈك ئېچىپ ئۇنى نومۇسقا قويۇپ، پاك سەدەپ ئىچىدە پەرۋىش قىلىنغان بەختىيار گۆھىرىنى قولۇڭغا كىرگۈزۈشتۇر. ئەمدى كۆرۈۋاتىسەن، پەلەك ھەر خىل نەيرەڭلىرى بىلەن سېنىڭدەك پادىشاھنى مېنىڭ قولۇمغا گىرىپتار قىلدى. ھەي پادىشاھ، ئەقىلسىزلىقىڭدىن تەدبىرنى خاتا قىلدىڭ، سەن تېخى ئۆزۈنى قولۇڭغا كىرگۈزۈمەي تۇرۇپ ئۆزۈڭ زەنجىرگە گىرىپتار بولدۇڭ، — دېدى.

خەلىپە بۇ ۋەقەدىن ھەيرەتكە تولۇپ بۇ ئەندىشىدىن ئۆزىنى خالاس قىلىش ئۈچۈن ھەر خىل پىكىرلەردە بولدى. شۇنچە كۆپ

پىكىر يۈرگۈزۈپمۇ قانداق قىلىپ بۇ ئەجەللىك چاڭگىلىدىن قۇتۇلۇپ قېلىشنى بىلمىدى، ئاخىرى:

— ھەي گۈزەل مەلىكە، ئويلاپ كۆرگىن، مەن بىناۋانلىك خەلىپە بىلەن نېمىمۇ مۇناسىۋىتى بولسۇن. مەن ئەلچىنلىك خىزمىتىكارىمەن. خەلىپە بۇ تەرىقىدە نېمە زۇرۇرىيەتتىن بۇ ماكانغا كېلىپ ئۆزىنى بالاغا گىرىپتار قىلسۇن، بۇنداق بولۇشى ئەقىلدىن تولىمۇ يىراقتۇر، — دېدى. كېنىزەك:

— ھەي، بۇ خىلدىكى بىمەنە سۆزلىرىڭنى قويغىن، ئوتنى خەس-خەشەكلەرنىڭ ئىچىدە يوشۇرۇپ ساقلىغىلى بولمايدۇ، — دېدى.

خەلىپە كېنىزەكنىڭ ئۆز پەردىسىنى يىرتىپ تاشلاپ توغرا تونۇۋاتقانلىقىنى بىلدى. خەلىپە «بۇنىڭ بىلەن تالاش-تارتىش قىلىپ ئولتۇرۇش پايدا بەرمەيدىكەن» دەپ جەزملەشتۇرۇپ، ئىلاجسىز قازاغا تەن بېرىپ تەڭرىتائالاغا ئۆزىنى تاپشۇرۇپ ھېچقانداق سۆز قىلماي سۈكۈت قىلىپ ئولتۇردى. كېنىزەك ھەقىقەتەن ھىندىستان مەملىكىتىنىڭ پادىشاھى ئۆز قولىغا چۈشكەنلىكىنى جەزملەشتۇرۇپ، بىرەر سائەت ئويلىنىشتىن كېيىن:

— ھەي ئالىي مەرتىۋىلىك پادىشاھ، سەن بىزگە دۈشمەنسەن، سېنىڭدەك دۈشمەننى قويۇپ بېرىپ ئۆز ماكانىغا ئەۋەتمەك ئەقىللىقلارنىڭ ئىشى ئەمەستۇر. بىراق سەن پۈتكۈل ئالەمنىڭ پادىشاھلىرىغا سەركەردىسەن. بۇ ئىسىملىك ۋە ئەزىزلىكىڭ بىلەن سېنىڭ قېنىڭنى تۆكۈشنى خالىماسمەن. ئەگەر ئەھدە قىلىپ، تۇرالغاڭغا بارغاندىن كېيىنلا لەشكەرلىرىڭنى قەلئە ئەتراپىدىن يىغىپ لالەرۇخنىڭ مۇھەببىتىنى كۆڭلۈڭدىن چىقىرىپ ئۆز شەھىرىڭگە بارساڭ، تېخى بۇ ئىشلاردىن ھېچكىم خەۋەر تاپماستىلا سېنى خالاس قىلىپ، ئۆز جايىڭغا ئەۋەتىمەن. يەنە بىرى ئۆز جايىڭغا قايتىپ بارغاندىن كېيىن بۇ تەرەپكە قايتىپ كەلمەيسەن، — دېدى.

خەلىپە بۇ مەرھەمەتلىك سۆزنى ئىشىتىپ ئۆزىگە يېڭى ھاياتلىق ئاتا قىلغاندەك ھېس قىلىپ، ئېيتقان ھەربىر سۆزىگە جان-دىلى بىلەن رازى بولۇپ كېنىزەكنىڭ قولىدىن خالاس بولدى.

خەلىپە تۇرالغۇسىغا كېلىپ تەڭرىتائالانىڭ دەرگاھىغا سەجدە قىلىپ كۆپ شۈكرىلەر ئېيتتى. پادىشاھ ئەھدىگە ۋاپا قىلىپ تۇرالغۇسىغا كەلگەن ھامانلا لەشكەرلىرىنى ئېلىپ ئۆز ۋىلايىتىگە قايتتى. بۇ ۋەقە بولۇپ نۇرغۇن ۋاقىت ئۆتتى. بىر كۈن مىرزەبان ھەرەمنىڭ ئىچىدە كېنىزەكلەرنىڭ ئارىسىدا ئۆزىنى تەرىپلەپ قانداق باتۇرلۇق قىلىپ خەلىپىنى قايتۇرۇۋەتكەنلىكى توغرىسىدا كۆپ لاپلارنى ساتتى.

ئەلقىسسە، ئۇ كېنىزەك بۇ ئەھۋاللارنى بىلگەنلىكى ئۈچۈن بۇ خىلدىكى سۆزلەرگە تەخىر قىلىپ تۇرالماي مەنىستىگەن ھالدا كۈلەتتى. مىرزەبان كېنىزەكنىڭ كۈلگىنىدىن خىجالەت بولۇپ نېمە ئۈچۈن كۈلگەنلىكىنىڭ سەۋەبىنى سورىدى. كېنىزەك بېشىدا ئېيتمىغانىدى، قايتا-قايتا سوراۋەرگەنلىكىدىن ئامالسىز ئۆتكەن ۋەقەلەرنىڭ ھەممىسىنى بايان قىلدى. مىرزەبان دەرغەزەپ بولۇپ كېنىزەكنى كۆپ ئازاب بىلەن زىندانغا تاشلاشنى بۇيرۇدى. ئۇ كېنىزەك نەچچە كۈن مېھنەتلەر تارتىپ زىندانىدا ياتتى. ئاخىرى بىر بۆلۈك كېنىزەك ۋە خىزمەتكارلارنىڭ ئارىغا چۈشۈپ گۈناھىنى تىلىشى بىلەن زىندانىدىن ئازاد قىلىندى. ئۇ كېنىزەكلەرنىڭ ئالدىدا «گۈناھ ئۆزۈمدىن ئۆتتى» دەيتتى. ئەمما ئىچىدە تۇغۇننى ساقلاپ يۈرەتتى. شۇ كۈنلەرنىڭ بىرىدە كېنىزەك بىر يۈچۈن كىشىنى تېپىپ خەلىپىنىڭ يېنىغا «ئەگەر پادىشاھنىڭ كۆڭلى لالەرۇخ تەرەپكە تارتسا ئەك ياخشىسى ھازىرلا لەشكەر تارتىپ كەلسۇن. بۇ نۆۋەتتە ئىشلىرى ئاسان بولۇپ مەقسەتلىرىگە يەتكەي» دەپ ئەۋەتتى. ئالىي مەرتىۋىلىك پادىشاھقا بۇ خەۋەر يەتكەن ھامان ناھايىتى خۇشال بولۇپ، دەرھال لەشكەرلىرىنى جەم قىلىپ مىرزەبانىنىڭ شەھرىگە كېلىپ قەلئەنى مۇھاسىرە قىلدى.

نەچچە مۇددەت بۇ تەرىقىدە ئۆتتى. بۇ ئىشلارغا سەۋەبچى بولغان كېنىزەك پۇرسەت تېپىپ قەلئەدىن چىقىپ خەلىپىنىڭ خىزمىتىگە كەلدى. ئۇ كېنىزەك ئالدى بىلەن مىرزەباننىڭ ئەھۋالىدىن خەۋەر بەردى، ئاندىن:

— ھەي ئالەم پادىشاھى، كۆندە ئاپتاپ چىققان ۋاقىتتا لالەرۇخ بىر كېنىزەكنىڭ ھەمراھلىقىدا يوشۇرۇن ھالدا قەلئەنىڭ سۇكگۆچىدىن چىقىپ، دەريانىڭ ياقىسىغا كېلىپ غۇسۇل قىلىپ ئۆز جايىغا قايتىدۇ. بۇ ئىشتىن ھېچكىمنىڭ خەۋىرى يوقتۇر. سەن بىرنەچچە كىشىنى دەريانىڭ ياقىسىغا بېرىپ كېمىدە ئولتۇرۇپ يوشۇرۇنۇپ تۇرۇشقا بۇيرۇق قىلساڭ، لالەرۇخ كېلىپ سۇغا چۈشكەن ھامان ئۆزلىرىنى ئۇنىڭغا يەتكۈزۈپ تۇتۇۋالسا، رەنج-مۇشەققەتسىزلا مەقسەت گۆھىرىنىڭ قولغا كىرىشىدىن ئۈمىدۋارمەن، — دېدى.

خەلىپە كېنىزەكنىڭ ئاغزىدىن بۇ سۆزلەرنى ئاڭلاپ خۇشال بولۇپ بىر توپ باتۇر يىگىتلەرنى بۇ ئىشنى ئورۇنداشقا ئەۋەتتى. ئۇ باتۇر يىگىتلەر كېمىدە ئولتۇرۇپ دەريانىڭ يۈزىگە پالاق ئۇرۇپ، سۇبھى ۋاقتىدا شەھەردىن چىقىپ دەريانىڭ ياقىسىغا يېتىشتى. لالەرۇخ غۇسۇل قىلىپ تۇرغان ۋاقىتتا ئۇ يىگىتلەر يوشۇرۇنغان جايىدىن چىقىپ ئۇشتۇمتۇتلا بالا ياغدۇرغۇچىدەك ئەتراپنى بىر ئېلىپ قول-پۇتلىرىنى چۈشەپ كېمىگە سالدى. شەھەر خەلقى بۇ ۋەقەنى كۆرۈپ بىرنەچچە زەربەردەس كىشى لالەرۇخنى قۇتۇلدۇرۇش ئۈچۈن يۈگۈرۈپ كېلىشتى. لالەرۇخنى تۇتۇۋالغان كىشىلەر ھېيلىگەرلىك قىلىپ ئەسلا ئۇرۇشقا تۇتۇنماي كېمىسىگە پالاق ئۇرۇپ، ساق-سالامەت خەلىپىنىڭ تۇرار جايىغا ئەكەلدى. خەلىپە مەقسەت گۆھىرىنىڭ قولغا كىرگەنلىكىنى كۆرۈپ دەرھال يولغا چىقىپ ئۆز شەھىرىگە كېلىپ سەلتەنەت دۆلىتىدە ئولتۇردى. لالەرۇخنى ھەرەم ئۆيگە كىرگۈزۈپ بارلىق خوتۇنلارغا سەركەردە قىلىپ باتۇرلۇق تەڭگىسىنى لالەرۇخنىڭ ئىسمىغا سوقتۇردى. سەرۇى نازنى بولسا ئىززەت تەختىدىن چۈشۈرۈپ خىزمەتكارلار قاتارىدىن جاي بەردى.

لالەروخ بولسا بۇ ئىشلاردىن كۆڭلى پەرىشان بولۇپ كېچە-كۈندۈز بىچارە جامىنىڭ پىراقىدا ناله قىلىپ يىغلايتتى. خەلىپە مەرھەمەت يۈزىسىدىن لالەروخنىڭ كۆڭلىنى ئەزىز بىلىپ، «ھازىر بولسا ئۇ مۇساپىر-غېرىبتۇر، بىرنەچچە كۈن ئۆتكەندىن كېيىن ئۆز رازىلىقى بىلەن نىكاھ قىلىپ ئۆز ئەمرىمگە ئالىمەن» دەپ نىكاھ قىلىشقا ئالدىرىماي بەرداشلىق بېرىپ يۈرەتتى.

*　　*

رىۋايەتچىلەر ھېكايىسىنى مۇنداق داۋاملاشتۇرىدۇ:

جام مەشۇقىنىڭ خەلىپە قولىغا چۈشۈپ، ئۇنى ئۆز ۋىلايىتىگە ئەكەتكەنلىكىدىن خەۋەر تاپتى. ئۇ ياقىسىنى چاك قىلىپ پىغان تارتىپ تۇپراقلارنى بېشىغا چېچىپ دۆلەت ۋە ئىززەتلەردىن كېچىپ قەلەندەر لىباسلىرىنى كىيىپ غۇربەت يولىغا چۈشۈپ خەلىپىنىڭ ۋىلايىتىگە يېتىپ باردى. ئۇ سەھرانىڭ بىر بۇلۇڭىدىكى جاڭگالنى ماكان قىلىپ غېرىب سەرگەردان بولۇپ مەشۇقىنىڭ نازۇكەرەشمىسىنى ئۆزىگە ئۇلپەت بىلىپ گاھى ئىشق شەۋقىدىن نالە-پىغان تارتىپ، گاھى مۇشتاقلىقتىن مەجنۇندەك ئاشىقانە غەزەللەرنى ئوقۇيتتى. جام مۇزىكا ئىلمىدە كامىل ئۇستازلاردىن بولغانلىقى ئۈچۈن ئازراق ۋاقىتتىلا بايا ۋاندىكى ۋەھشىي ھايۋانلار ئۇنىڭغا رام بولۇپ ئەتراپىدا جەم بولدى. جامنۇ دىلكەشلىك ۋە خۇش ناۋالىرى بىلەن ئۇلارنى مەست قىلىپ باش-كۆزلىرىنى سىلاپ ئولتۇراتتى. كېچە-كۈندۈز ئۇنىڭ ئەتراپىدا كېيىك، بۇغا-مارالار جەم بولۇپ ئۇلپەت بولاتتى. جام شەھەردىن چىققان ۋاقىتىدا ئېلىۋالغان ھەددى-ھېسابسىز جاۋاھىر ۋە ئونچىلەرنى ۋەھشىي ھايۋانلارنىڭ ئارىسىدا قويۇپ قويغانىدى. غەزەل ئوقۇغان ۋاقىتلىرىدا ۋەھشىي ھايۋانلار مەست بولۇپ يىقىلاتتى. جام ئونچىلەرنى ئۇلارنىڭ بويۇن ۋە پۇتلىرىغا مارجان ئورنىدا ئېسىپ قويياتتى.

ئەلقىسسە، نەچچە كۈندىن كېيىن بۇ خەۋەر پۈتۈن ئالەمگە پۇر كەتتى. خەلىپىگە: «بىر كىلىشكەن قەددى-قامەتلىك يىگىت بايـاۋاننى ماكـان قىلىپ دىلكەش نەغمىلىرىنى چېلىپ بارلىق ۋەھشىي ھايۋانلارنى ئۆزىگە رام قىلىپ ئولتۇرۇپتۇ. ئەجەبلىنەرلىكى شۇكى، ھەرقانداق بىر ۋەھشىي ھايۋان ئالدىغا كەلسە بويۇن ۋە پۈتلىرىغا جاۋاھىر ۋە ئونچىلەردىن مارجان ياساپ ئېسىپ قويىدىكەن» دېگەن خەۋەرنى يەتكۈزدى. خەلىپە بۇ سۆزنى ئىشتىكەندىن كېيىن ئەجەبلىنىپ لالەرۇخقا سۆزلەپ بەردى. لالەرۇخ ئۇ دەشت-بايـاۋانلاردا سەرگەردان بولۇۋاتقان كىشىنىڭ ئۆزى جام ئىكەنلىكىنى بىلىپ:

ـــ ئەي شاھىم، ئەگەر بىرەر باھانە بىلەن چىقىپ بۇ ۋاقىتقىچە ئاڭلاپ باقمىغان بايـاۋاندىكى ۋەھشىي ھايۋانلارنىڭ ئىشلىرىنى تاماشا قىلىپ كەلسەك قانداق بولار؟ ـــ دېدى.

خەلىپە بىر توپ مەھرەملىرى بىلەن ئاتقا مىنىپ لالەرۇخنى زەرلىك مەپىگە ئولتۇرغۇزۇپ، پەرىشانلىقى يوقىلىپ كۆڭلى ئېچىلىپ قالسا ئەجەب ئەمەس دېگەن ئارزۇدا سەھرا تاماشىسىغا چىقتى. ئۇلار جامىنىڭ ئولتۇراقلاشقان يېرىگە كېلىپ، يىراقتىنلا جامىنىڭ ئەتراپىنى بارلىق ۋەھشىي ھايۋانلار ھالقىسىمان ئىگىلەپ ياتقانلىقىنى، جام بولسا ھايۋانلارنىڭ ئوتتۇرىسىدا مەجنۇنەك ئولتۇرۇپ نەغمە چېلىۋاتقانلىقىنى كۆردى. ئۇنىڭ نەغمىسى تاشنىڭ كۆڭلىگىمۇ تەسىر قىلاتتى. لالەرۇخ جامىنىڭ نالىسىنى ئاڭلاپ كۆڭلىدە دەرياچە غەم جۇش ئۇرۇپ، ئىختىيارسىز قانلىق ياشلىرىنى كۆزىدىن ئاققۇزۇپ زار-زار يىغلايتتى. خەلىپە بۇ ۋەقەنى كۆرۇپ ھەيرانلىققا چۆكۈپ، جامىنىڭ ئالدىغا كېلىپ ئاتتىن چۈشۈپ، يېنىدا ئولتۇرۇپ ئەھۋالىنى سورىدى. جام مەشۇقىنىڭ جامالىنى كۆرۈپ، ئاشىقانە ئاھ تارتىپ بىھوش بولۇپ يىقىلدى. خەلىپە جامىنىڭ ئەھۋالىغا رەھمى كېلىپ بېشىنى تىزىغا ئېلىپ كۆپ مېھرىبانلىق قىلىپ، نېمە سەۋەبتىن بۇ ئەھۋالغا قالغانلىقىنى سورىدى. جام بىقارارلىقتىن تېنى ئۆرتىنىپ جېنىدىن كەچكەندى، ئاخىر راست

سۆزلەشتىن باشقا ئامال تاپالماي ئەھۋالىنى باشتىن-ئاخىر بىر-بىرلەپ بايان قىلدى. خەلىپە بىتاقەت بولۇپ كۆزىدىن ياشلار ئاققۇزۇپ ئاخىرى ئۆزىنىڭ نەپسىدىن كېچىپ، ئۇ غۇربەتلەرنى ماكان قىلغۇچىنى خورلۇق تۇپرىقىدىن چىقىرىپ، ئىززەت كۈرسىدا ئولتۇرغۇزدى. ئۇ قان ئىچكۈچى سەھرادىن كېلىپ شانۇ شەۋكەتكە مۇناسىپ مەرھەمەتلەرنى ۋايىغا يەتكۈزۈپ، كۆپ خىل قىممەت باھالىق ماتا ۋە مالالارنى ئىنئام قىلىپ، لالەرۇخنى قولىغا تاپشۇرۇپ، بىچارە جامنى مېھنەتتىن خالاس قىلدى. ئىككى ئاشىق-مەشۇقنى بىر-بىرىنىڭ ۋىسالىغا مۇيەسسەر قىلدى، ئاندىن كېيىن كۆپ ئالتۇن-جاۋاھىرلارنى بېرىپ ئىززەت-ھۆرمەت بىلەن ئۆز دىيارىغا ئەۋەتتى.

بەھرەۋەربانۇنىڭ جاھاندار سۇلتاننى كۆرۈپ ئاشىق بولغانلىقى، ئىنكئانسىنىڭ بۇ ئەھۋالنى بىلىپ نەسىھەت قىلغانلىقى ۋە بەھرەۋەربانۇنى بىر تەدبىر بىلەن شەھەرگە كىرگۈزگەنلىكى

رىۋايەت قىلغۇچىلار مۇنداق ھېكايە قىلىدۇ:

ئەقىللىق تۇتى نەچچە ۋاقىتتىن بېرى جاھاندار سۇلتانغا كۆڭۈل بېرىپ، شېرىن ئەپسانىلەرنى ئېيتىش بىلەن مەشغۇل ئىدى. جاھاندار سۇلتان ئىشق شارابىدىن مەست بولغانلىقى ئۈچۈن، بىقارارلىقتىن مەجنۇنەك ھەر تەرەپكە يۈگۈرۈپ يۈرۈپ، تۇتىنىڭ ئەپسانىلىرىنى ئاڭلىمايتتى. قازارا، جاھاندار سۇلتان باغنىڭ سەھنىسىدە بەھرەۋەربانۇنىڭ خىيالى بىلەن نالە قىلىپ يۈرەتتى. شۇ ئەسنادا بىر دەرەخنىڭ شېخىدا گۈلنىڭ ئىشقىدا نالە قىلىپ ئولتۇرغان بىر بۇلبۇلنى كۆردى. جاھاندار سۇلتان بۇلبۇلنىڭ بۇ ھالىتىدىن بىقارار بولۇپ چىمەنلىكنىڭ ئەتراپىدا ئولتۇرۇپ، بۇ

غېرىب بۇلبۇلغا ئۆز ئەھۋالىدىن خىتابلار قىلدى. دەل شۇ ۋاقىتتا كەۋكەپ يۇلتۇزى ئۆزىنى كۆرسەتكەندەك بىر توپ نازىنىنلار بىر زەرلىك مەپىنى كۆتۈرۈپ باغنىڭ سەھنىسىگە ئەكېلىپ يەرگە قويدى. جاھاندار سۇلتان بۇ ۋەقەلەردىن خەۋەرسىز ئولتۇراتتى. بۇ مەپىدە بەھرەۋەربانۇ بىلەن ئۇنىڭ ئىنكىئانىسى بولۇپ مەپىنى قويۇش بىلەن بەھرەۋەربانۇ: «باغدا بىرەر نامەھرۇم ئۇچراپ قالمىسۇن، قاراپ كېلىڭ» دەپ ئىنكىئانىسىنى ئەۋەتتى. موماي مەلىكىنىڭ بۇيرۇقىغا ئاساسەن ئەترابىنى كۆزىتىپ ئايلىنىپ يۈرەتتى. تۇيۇقسىز مومانىڭ كۆزى بىر دەرەخنىڭ سايىسىدە نۇرلۇق جامالىدىن باغ سەھنىسىنى مۇنەۋۋەر قىلىپ ئولتۇرغان بىر قامەتلىك كېلىشكەن يىگىتكە چۈشتى. ئۇ يىگىت قەلەندەر كىيىمىنى كىيگەن بولسىمۇ، لېكىن سۈرىتىدە جاھاندار كىشى ئىكەنلىكى مەلۇم بولۇپ تۇراتتى. ئۇ سائەت-سائەتلەپ ئاھ ئۇرۇپ جىگىرىنى پارە-پارە قىلىپ ئاشقانە غەزەللەرنى ئېيتىپ كۆزلىرىدىن قانلىق ياشلىرىنى ئاققۇزاتتى. ئىنكىئانا بۇ ۋەقەنى كۆرۈپ مەلىكىنىڭ خىزمىتىگە كېلىپ كۆرگەن ۋەقەلىرىنى بايان قىلدى. مەلىكە بۇ سۆزلەرنى ئىشتىكەندىن كېيىن بىر خىل يوچۇن ھېس-تۇيغۇ پەيدا بولدى. ئۇ ئىختىيارسىز ھالدا پەردىنىڭ تۆشۈكىدىن قارىغانىدى، بىنەزىردىن ئېلىپ ساقلاپ كېلىۋاتقان رەسىمدىكى جاھاندار سۇلتان ئىكەنلىكىنى بىلدى. «ئۇ ئۆزىنى قەلەندەر سۈرىتىدە ياساپ كېلىپتۇ -دە » دەپ ئويلىدى. ئىشق شەۋقىنىڭ ئوتى يۈرىكىدىن لاۋۇلداپ يېنىپ بىقارار بولدى. يۈز مۇشەققەت بىلەن ئۆزىنى تۇتۇۋالدى. ئەمما رەڭگى ئۆزگىرىپ مۇھەببەت تەسۈرى رۇخساردىن مەلۇم بولدى. ئىنكىئانا مەلىكىنى بۇ ھالدا كۆرۈپ ھەيران-ھەس بولۇپ ئايىغىغا يىقىلىپ:

— ھەي گۈزەل مەلىكە، نېمە سەۋەبتىن چىرايىڭ بۇنداق ئۆزگەردى. بۇ تەرىقىدە ئاھ-پەريات ئۇرۇشىڭنىڭ سەۋەبى نېمە؟ — دەپ سورىدى.

مەلىكە خىلى ئۇزۇندىن كېيىن ھوشىغا كېلىپ:

— هەي مېهرىبان ئانا، نەچچە ۋاقىتتىن بېرى بۇ يىگىتنىڭ مۇھەببىتى كۆڭلۈمگە ئورۇنلىشىپ، سەۋدالىق ھەۋىسى بېشىمغا كىرىۋالغاندى، بۇگۈن ئۇنى كۆردۈم، كۆزۈم ئۇنىڭ جامالىنى كۆرۈش بىلەن روشەن بولدى. ئەمما كۆڭلۈمگە كۆپلەپ ئىزتىراپ ئولاشتى. ئەمدى تەڭرىتائالانىڭ ھەققى-ھۆرمىتى ئۈچۈن ھالى -زارىمغا رەھىم قىلىپ مۇشكۈلۈمنى ئاسان قىلغىن، — دېدى.

مومای بۇ سۆزنى ئىشىتكەندىن كېيىن غەمكىن بولۇپ نەسىھەت يۈزىسىدىن:

— هەي جاھان مەلىكىسى، بۇنداق يارىماس خىياللارغا بېشىڭدىن قانداقسىغا يول بېرىپ، خام سەۋدالىقنى دىمىغىڭغا ئۇرۇۋاتىسەن؟ سەن ئوبدان ئويلاپ كۆرگىن، پادىشاھلار بىلەن گادايلارنىڭ نېمىمۇ مۇناسىۋىتى بولسۇن. ئاپىتاپ بىلەن زەررە قانداقسىغا تەڭلىشەلىسۇن؟ سەن بۇ يامان خىيالنى بېشىڭدىن چىقارغىن، بولمىسا ئاتاڭنىڭ نومۇسىنى يوققا چىقىرىسەن، — دېدى.

بەھرەۋەربانۇ ئۆزۈن مۇددەتتىن بېرى پىراق ئوتىدا يېنىپ يۈرەتتى. ئىنىكئانىسىنىڭ سۆزىگە ئازراقمۇ قۇلاق سالماي:

— هەي ساددا خوتۇن، نېمىدەپ بۇنداق بىھۇدە سۆزلەرنى ئېيتىسەن! ئىشقىنىڭ بارىزىدا پادىشاھ بىلەن گادايلارنىڭ كۆلاھى باراۋەر ئىكەنلىكىنى، مۇھەببەت تارازىسىدا گۆھەر بىلەن سەدەپ تەڭ ئىكەنلىكىنى بىلمەمسەن؟ بۇ يىگىتنىڭ ئەسلىي نەسەبى پادىشاھزادە بولۇشى ئېھتىمالغا يېقىن. ئادەم جىنسىدە خىسلەت ئەتىۋارلىقتۇر. ئادەم زاتىنىڭ شاراپىتى سىرتقى كىيىمى بىلەن بەلگىلەنمەيدۇ، — دېدى.

مومانىڭ بۇ سۆزلەردىن كۆڭلى بىئارام بولۇپ غەزەپ بىلەن:

— هەي مەلىكە، بۇ ئاتاڭنىڭ نومۇس خامىنىغا قويۇلغان ئوت، ئۇنىڭ ئار-نومۇس يۈزىگە چېچىلغان تۆپراقتۇر. ئۆزۈڭ ئېيتىپ باق، ئاتاڭنىڭ پادىشاھلىق شان-شەۋكىتى بۇ خارلىقنى قانداق كۆتۈرىدۇ؟ ئاتاڭنىڭ پادىشاھلىق ئىززىتى بۇ قەدەر رەسۋالىققا قانداق

بەرداشلىق بېرىدۇ؟ ئەمدى بۇ يولدىن قايتىپ بۇ يامان خىيالنى بېشىڭدىن چىقارغىن، ـــ دېدى.

مەلىكە دەرغەزەپ بولۇپ:

ـــ ھەي ئەقىلسىز خوتۇن، بۇ بىھۇدە سۆزلىرىڭنى قويغىن، بۇ خىلدىكى سەۋدالىق سېنىڭ بېشىڭغا چۈشمىگەندۇر. كۆزۈڭنى ئېچىپ ماڭا رەھىم قىلغىن. مۇھەببەت كۆچىتى كۆڭلۈمنىڭ ئېكىنزارلىقىدا يىلتىز تارتىپ ئۇلپەتلىك ريشتىسى جان بوينۇمغا چىرماشقاندۇر. تاكى ئۇنىڭ ۋىسال گۈلشەنىدىن مۇرادىم گۈلىنى تەرمىسەم، سېنىڭ بۇ خىلدىكى نەسىھەتلىرىڭ كار قىلمايدۇ، ـــ دېدى.

جاھاندار سۇلتاننىڭ ئۈمىد غۇنچىسىنىڭ ئېچىلغانلىقى ۋە مۇراد يامغۇرى چۈشۈپ بەھرەۋەربانۇنىڭ ۋىسال چىمەنىدىن مەقسەت گۈلىنى تەرگەنلىكى

رىۋايەتچىلەر مۇنداق ھېكايە قىلىدۇ:

مەلىكە جاھاندار سۇلتاننىڭ جامالىنى كۆرۈپ ئىشقىتىن بىقارار بولدى. مومای «مۇبادا پادىشاھقا بۇ ئىش مەلۇم بولسا ئۆزۈمنىڭ خاراب بولۇشۇمغا سەۋەب بولىدۇ» دەپ ئەندىشە قىلىپ، بىر بوش ۋاقىت تېپىپ، پادىشاھنىڭ ئالدىغا بېرىپ، بۇ ئىشلارنى مەلۇم قىلدى. پادىشاھ بىرەر سائەت ئويلانغاندىن كېيىن، دۆلەت ئەمىرلىرىنى ھازىر قىلىشنى بۇيرۇدى. ئۇلار جەم بولغاندىن كېيىن، پادىشاھ قىزى بەھرەۋەربانۇ بىلەن جاھاندار سۇلتاننىڭ ئوتتۇرىسىدىكى مۇھەببەتنى ئوتتۇرىغا قويۇپ مەسلىھەت سورىدى. بارلىق دۆلەت ئەمىرلىرى مەسلىھەتنى بىر يەرگە قىلىپ:

ـــ ھەي ئالەم پادىشاھى، بۇ سىر كىشىلەرگە ئاشكارا بولغۇچە بىر ئىلاجىنى قىلىش لازىمدۇر. چۈنكى ئىشق يولىدا نەسىھەت كار

قىلمايدۇ. ئەمدى ئەڭ ياخشى ساۋابلىق ئىش مەلىكىنى ئۇ يىگىتكە ئۆيلەپ بېرىشتۇر. شۇنداقلا بۇ پىتنە ئوتى پەس بولغاي. ئەگەر بۇ ئىشقا سەل قارىلىپ مەلىكىدىن بەرەر ئىش مەيدانغا كېلىپ قالسا، بەتنامىلارغا سەۋەب بولۇر. بۇ تەرىقىدىكى ئىشلار بۇرۇنقى زامانىدا ۋە ھازىرمۇ كۆپلىگەن پادىشاھلارنىڭ بېشىغا چۈشكەندۇر، ـــ دېدى.

پادىشاھ ئەمىرلىرىنىڭ سۆزىنى ئورۇنلۇق تېپىپ، ئەقىل-پاراسەتتە كامالەتكە يەتكەن كىشىلىدىن بىر كىشىنى يىگىتنىڭ ھەقىقىتىنى ۋە ئەسلىي نەسەبىنى بىلىپ كەلسۇن دەپ ئەۋەتتى. پادىشاھنىڭ ئەقىللىق دانا ۋەزىرلىرىدىن بىرى بۇ ۋەزىپىنى ئۆز ئۈستىگە ئالغان بولۇپ، باغقا كېلىپ جاھاندار سۇلتان بىلەن ئۇچرىشىپ، بىرەر سائەتتەك ھەمسۆھبەتتە بولۇپ ئولتۇردى. ۋەزىر جاھاندار سۇلتاننىڭ سۆزلىرىدىن پادىشاھ نەسلىدىن ئىكەنلىكىنى بىلدى ۋە:

ـــ ھەي يىگىت، سەن قايسى گۈلىستاننىڭ گۈلى ۋە قايسى بوستاننىڭ سەرۋىسىسەن، بۇ ماكانغا نېمە سەۋەبتىن كېلىپ قالدىڭ؟ ـــ دەپ سورىدى.

جاھاندار سۇلتان باشقا سۆزلەر بىلەن جاۋاب بېرىپ، سىرلىرىنى ئېيتمىدى. بىراق ۋەزىر پاراسەت بىلەن ئۇنىڭ پادىشاھزادە ئىكەنلىكىدىن خەۋەر تېپىپ پادىشاھنىڭ خىزمىتىگە بېرىپ، ئۆزى ئاڭلىغانلىرىنىڭ ھەممىسىنى بايان قىلدى. پادىشاھ خۇشال بولۇپ: «شاراپەتلىك ياخشى پەيتتە تويىنى باشلاڭلار» دەپ بۇيرۇدى. مۇنەججىم ۋە ھۆكۈمالار قۇرئە سېلىپ ياخشى پەيتتە تويىنى باشلاپ، شەھەرنى ھېيت-ئايەم تۇسىگە كىرگۈزدى. مەلىكىنى زىبۇزىننەت بىلەن بېزەپ، يېڭى كېلىنلىك تەختىدە ئولتۇرغۇزۇپ، قىرىق كۈن تۇي قىلىپ بەردى. بۇ تەرىقىدىكى ھەشەمەتلىك تويىنى دۇنيادا ھېچكىمۇ كۆرگەن ۋە ئاڭلىغان ئەمەس ئىدى. ئۇنىڭدىن كېيىن جاھاندار سۇلتاننى ئېسىل كىيىملەر بىلەن ياساپ پادىشاھنىڭ تۇرالغۇسىغا كەلتۈرۈپ ھەر تەرەپتىن مۇبارەكلەر ياغدۇرۇپ بېشىغا زەرلەر چېچىپ، سەلتەنەت تەختىدە ئولتۇرغۇزۇپ مەلىكىنى

شاهزادىگە نىكاھ قىلىپ بەردى. كېنىزەك ۋە خاس خىزمەتكارلار ھەرمىنى چىنىدەك ياساپ زىبۇزىننەتلەر بېرىپ، جاھاندار سۇلتاننى كىرگۈزۈپ، بەھرەۋەربانۇ بىلەن بىر تەختكە ئولتۇرغۇزدى. كەچ كىرگەن ۋاقىتتا ئۆينى باشقىلاردىن خالىي قىلىپ ئىككى مۇشتاقنى بىر-بىرى بىلەن كۆرۈشتۈردى. ئىككى ئاشىق-مەشۇق بىر-بىرىنى كۆرۈپ غايەت ئىشتىياقتىن سائەتلەپ گاراخ بولۇپ ئولتۇردى، ئاخىر بىھوش بولۇپ يىقىلدى. بۇ سىرلاردىن ۋاقىپ بولغان مەلىكىنىڭ بىر مەھرىمى بۇلارنىڭ يۈزىگە گۈلاب سېپىپ خۇشبۇي نەرسىلەرنى بۇرۇنلىرىغا تۇتقاندىن كېيىن ھوشلىرىغا كېلىشتى. شاھزادە بىلەن مەلىكە بىر-بىرىنىڭ قوينىغا كىرىپ باشلىرىغا ئارزۇ-ھەۋەسلەر چۈشۈپ بىرى بولسا غۇنچىدەك ئېچىلماقنى ئارزۇ قىلدى، يەنە بىرى بولسا مەست بۇلبۇلدەك گۈل بەرگىنى چوقۇلاشقا باشلىدى. ئاقىۋەت ئۇ بۇلبۇل ھەسرىتىدىن گۈلنىڭ غۇنچىلىرىنى تۇمشۇقلىرى بىلەن چۈشۈردى. تېشىلمىگەن ئۇنچىنى مۇشەققەت ئالماسلىرى بىلەن شىكاپ ئەيلەپ قىزىل ياقۇتقا ئايلاندۇردى. خام كۆمۈشنىڭ گىرۋەكلىرىنى نۇرغا تولدۇردى. جاھاندار سۇلتان تەڭرىتائالانىڭ دەرگاھىغا ئېيتىپ تۇگەتكۈسىز شۈكرى-سانالارنى بەجا كەلتۈردى.

بىر كۈنى جاھاندار سۇلتان پادىشاھنىڭ خىزمىتىدە ناھايىتى ئەدەپ بىلەن ئولتۇرۇپ ئۆز ۋەتىنىنىڭ ئىشتىياقىدىن سۆزلەر ئېيتىپ، قايتىشقا رۇخسەت بېرىشنى ئىلتىماس قىلدى. پادىشاھ سەپەرنىڭ مېھنىتىنى ۋە ھاۋانىڭ سوغۇقلۇقىنى باھانە قىلىپ «باھارغىچە تۇرۇڭلار، باھار ۋاقتىدا سەپەر قىلىش ياخشىدۇر» دەپ رۇخسەت بەرمىدى. جاھاندار سۇلتان ئامالسىز پادىشاھنىڭ سۆزىنى رەت قىلالماي، باھارغىچە تۇرۇشقا ماقۇل بولدى. نەچچە ۋاقىتتىن كېيىن ھاۋانىڭ ھارارىتى يوقىلىپ قىش پەسلى كەلدى. جاھاندار سۇلتان ئۆزىنىڭ خىلۋەت ئۆيىگە كىرىپ، بەھرەۋەربانۇ بىلەن ئىشرەت جامىنى ئالەمچە ئايلاندۇرۇپ، غەم-ئەندىشىلەردىن خالىي ھالدا ئارزۇ-ھەۋەسلىرىنى قاندۇرۇپ ئولتۇردى.

ئەلقىسسە، جاھاندار سۇلتان قىش پەسلىنى پاراغەت بىلەن ئۆتكۈزدى. ۋاقىت ھوت ئايلىرىدىن ھەمەل ئايلىرىغا قەدەم قويغان ۋاقىتتا يەر يۈزىنىڭ ھەممىسى كۆكلەمزار بولدى. بۇلبۇل گۈلنىڭ ۋىسال شارابىدىن مەست بولۇپ گۈلچىمەنلەر سەھنىسىدە نەغمىلەرنى ۋايىغا يەتكۈزدى.

جاھاندار سۇلتاننىڭ پادىشاھقا زىياپەت بېرىپ ئۆز ۋىلايىتىگە ئاتلانغانلىقى

رىۋايەتچىلەر مۇنداق ھېكايە قىلىدۇ:

بەھرەۋەربانۇ ئىشقىنىڭ ھۆكمى بىلەن جاھاندار سۇلتاننىڭ ھەمياستۇقى بولدى. شەھەرنىڭ خوتۇنلىرى جاھاندار سۇلتاننى بىر بىناۋا قەلەندەر گۇمان قىلىپ بەھرەۋەربانۇغا تەنىلەر ياغدۇرۇپ: «مەلىكە مۇشۇ ۋاقىتقىچە سەۋر قىلىپ كۈتۈپ، ھەر تەرەپتىن كەلگەن مەرتىۋىلىك پادىشاھلارنىڭ ھېچقاندىغىنىڭ تەلىپىنى قوبۇل قىلماي، ئاخىرى ئەسلىي نەسلى مەلۇم بولمىغان ئۆي-ماكانسىز گادايغا ئاشىق بولۇپ تۇي قىلدى. ئەجەبلىنەرلىكى شۇكى، بىر قەلەندەر گادايىنى پادىشاھزادە گۇمان قىلىپ ئۇنىڭ سۆزلىرىدىن پەخىرلەندى، مەلىكە شاھزادىلەر بىلەن كونا جەندەكۈلاھ، كېپىش ۋە جاملارنىڭ ھېچقانداق ئالاقىسىنىڭ يوقلۇقىنى بىلمەيدۇ» دېيىشتى. مەلىكە بۇ سۆزلەرنى ئىشىتىپ ئەھۋالى پەرىشان بولۇپ، جاھاندار سۇلتانغا بۇ سۆزلەرنى بايان قىلدى. شاھزادە مەلىكىنىڭ كۆڭۈل پەرىشانلىقىنى يوق قىلىش ئۈچۈن پادىشاھنىڭ ئالدىغا كېلىپ:

— ئۆزلىرىنىڭ مېھرىبانلىق قىلىپ، كەمىنىنىڭ مىسكىن كۆلبىسىگە قەدەم تەشرىپ قىلىپ، كۆلبەمگە قادالغان تۇغ-ئەلەملىرىنى ئەرشئەلاغا يەتكۈزسىلە، مەنمۇ بىچارىلىكىمگە لايىق خىزمەتلىرىدە بولسام دېگەن ئارزۇدىمەن، — دېدى. پادىشاھ ئۇنىڭ

تەكلىپىنى قوبۇل قىلدى. شاھزادە زىياپەت ئەسۋابلىرىنى تەييار قىلىپ ئىنتىزار بولۇپ تۇردى. قۇياش تاجلىك پادىشاھ بارلىق دۆلەت ئەربابلىرى بىلەن كېلىپ باغقا ئورۇنلاشتى. جاھاندار سۇلتان مۇزىكىچىلارنى نەغمىگە، ساقىيلارنى شاراب جامىنى پەلەكتەك ئايلاندۇرۇشقا بۇيرۇپ شاھانە بەزمىلەرنى ياسىدى. ئازراق ۋاقىتتىن كېيىن داستىخان سېلىپ، ھەر خىل تائام، رەڭگارەڭ مېۋە ھەم شەربەتلەرنى كەلتۈرۈشنى بۇيرۇپ ئولتۇرۇشنىڭ ئوتتۇرىسىدا قويدى. بارلىق دۆلەت كاتتىلىرى بۇ تائاملارنىڭ بىر كونا جامنىڭ ئىچىدىن چىققىنىدىن ھەيرانلىققا چۆمۈپ تەھسىن-ئاپىرىنلار ئوقۇيتتى. تائام ۋە شارابلار بۇ ۋىلايەتنىڭكىگە ئەسلا ئوخشاشمايتتى. ئولتۇرۇشنىڭ بىر تەرىپىگە خۇشبۇي دۇتلار يېقىلغان بولۇپ، ئۇنىڭ خۇش ھىدىدىن پۈتۈن ئالەم خۇش پۇراقلا پۇركەنگەنىدى. تائام يېيىلگەندىن كېيىن جەندىنىڭ ئىچىدىن خىلمۇخىل لىباسلارنى چىقىرىپ پادىشاھ باشلىق بارلىق دۆلەت ئەربابلىرىنىڭ ئالدىغا قويدى. بۇنداق كىيىملەرنى دۇنيادا ھېچقانداق كىشى كۆرگەن ئەمەس ئىدى. ئۇنىڭدىن باشقا يەنە خەزىنىسىنىڭ ئىچىدىن ھېسابىغا ئادەمزاتنىڭ ئەقلى لال بولىدىغان جاۋاھىر ۋە گۆھەرلەرنى چىقىرىپ تەقدىم قىلدى، ئۇنىڭدىن كېيىن ئەدەپ بىلەن ئولتۇرۇپ:

— ئەي ئالەم پادىشاھى، بۇ خىلدىكى زىياپەت سىزدەك ئالىي مەرتىۋىلىك پادىشاھقا لايىق ئەمەستۇر. كەمىنە بۇ دىياردا مۇساپىر ۋە غېرىب بولغانلىقىم ئۈچۈن، تۆۋەن كۆرمەي قوبۇل قىلىشىڭىزنى ئۈمىد قىلىمەن، — دېدى.

پادىشاھ ۋە بارلىق دۆلەت كاتتىلىرى بۇ ئاجايىپ-غارايىپلارنى كۆرۈپ ناھايىتى ھەيرانلىقتا قالدى. بۇ خىلدىكى بايلىقلار ھېچقانداق پادىشاھنىڭ خەزىنىسىدە بولمىغانلىقى ئۈچۈن، پادىشاھقا تولىمۇ ئەتىۋارلىق كۆرۈندى. بۇ ئىش دەرھال شەھەر ۋە سەھرالارغا يېيىلىپ جاھاندار سۇلتانغا تەنىلەر قىلغان كىشىلەر شەرمەندە بولدى. تامامى خەلق ئۇنىڭ ئېسىل نەسەبلىك پادىشاھزادە ئىكەنلىكىگە قول قويدى.

ئەلقىسسە، جاھاندار سۇلتان زىياپەتتىن كېيىن، پادىشاھقا ئۆز ۋەتىنىگە قايتىش ئىلتىماسىنى قويدى. پادىشاھنىڭ گەرچە بەھرەۋەربانۇدىن ئايرىلىشقا كۆزى قىيمىسمۇ بۇ ئىلتىماسنى قوبۇل قىلىپ، پادىشاھلىق سەلتەنىتىگە مۇناسىپ ھالدا كۆپ ئالتۇن-كۈمۈش، ياقۇت-ئەنبەرلەرنى ھەدىيە قىلىپ، شامالدەك تېز يۈرگۈچى ئاتلارنى، تاغدەك بۇيۇك پىللارنى ۋە گۈزەل كېنىزەك-غۇلاملارنى ھەمراھ قىلىپ، ياخشى پەيتنى تاللاپ خوشلاشتى. جاھاندار سۇلتان بەھرەۋەربانۇنىڭ ئانىسىنىڭ يېنىغا بېرىپ ئۇنىڭ بىلەن خوشلاشتى. بەھرەۋەربانۇنىڭ ئانىسى پەرزەنتىنىڭ ھىجرانىدىن بىتاقەت بولۇپ:

— ھەي جاھان شاھزادىسى، بەھرەۋەربانۇ كاتتا دۆلەتتە چوڭ بولۇپ بېشىدىن ئىسسىق-سوغۇق ئۆتمىگەن، ھازىر سېنىڭ ھەمياستۇق ئايالىڭ ھەم خىزمەتكارىڭدۇر. ھەر تەرەپلەردىن يارەمدە بول، — دەپ يىغا-زار قىلىپ خوشلاشتى.

شاھزادە كىشىلەر بىلەن خوشلىشىپ كۆڭلى غەمكىن بولۇپ مىنوسەۋاد شەھىرىدىن چىقىپ ئۆز ۋىلايىتىگە سەپەر قىلدى. ئۇلار بىر مەنزىلگە كەلگەن ۋاقىتتا تۇتى شاھزادىگە دۇئا-سانالار ئېيتىپ:

— ھەي ئالىي مەرتىۋىلىك شاھزادە، تەكرىتائالاغا كۆپ رەھمەت ئېيتىمەن. مەندەك زەئىپ بىر ئوچۇم تۇكنىڭ ئەقىدە ئىخلاسى سىزگە مەلۇم بولدى. ئەھۋالىمغا لايىق قولۇمدىن كېلىشچە خىزمەتلەرنى ۋايىغا يەتكۈزدۇم. ئەمدى مېھرىبانلىق قىلىپ رۇخسەت بېرىشىڭىزدىن ئۈمىدۋارمەن. مەنمۇ ئۆز ۋەتىنىمگە بېرىپ ياشىلىقىمدىن بىرگە دىلغا ئارام بېغىشلايدىغان كۆكلەمزاردا بىرگە سەيلە قىلىپ ئويناىدىغان يار-بۇرادەرلىرىم بىلەن ئۇچراشسام ھەم سىزنىڭ نامىشەرىپىڭىزنى پۈتكۈل يەر يۈزىگە تارقاتسام، — دەدى.

شاھزادە گەرچە تۇتىدىن كۆڭۈل ئۈزۈشكە رازى بولمىسىمۇ كۆپ يالۇرغانلىقىدىن ئامالسىز رۇخسەت بەردى. تۇتى ئۇلار بىلەن خوشلىشىپ كۆككە پەرۋاز قىلىپ ئۇچۇپ كەتتى.

شاهزادىنىڭ دەشت ـ بايا‌ۋانغا چۈشۈپ مەلىكىنىڭ دەرد پىراقىغا گىرىپتار بولغانلىقى، ئادەم سۈرىتىدىن چىقىپ، ھايۋان سۈرىتىگە كىرگەنلىكى

رىۋايەتچىلەر مۇنداق ھېكايە قىلىدۇ:

جاھاندار سۇلتان تۇتىغا رۇخسەت بېرىپ، ئۆز ۋەتىنىگە قاراپ سەپەر قىلدى. ئۇلار ناھايىتى كۆپ تىرىشچانلىق بىلەن تېز يۈرۈپ ئىككى يىگىتنىڭ تۆت پارچە ئاجايىپ نەرسىسىنى ئالغان ماكانغا كەلدى. ئۇ ئىككى يىگىت دەريانىڭ ياقىسىدا ئولتۇرغانىدى. شاھزادە ئۇلارنى كۆرۈپ خىجالەت بولغان ھالدا ئۇلارغا كۆرۈنۈش قىلىپ ئالغان نەرسىلىرىنى ئالدىغا قويۇپ ئۆزرە ئېيتتى. شاھزادە بۇ نەرسىلەرنىڭ يارىدىمى بىلەن مۇرادىغا يەتكەن ۋەقەلىرىنى باشتىن-ئاخىر يىگىتلەرگە بايان قىلدى. ئۇ يىگىتلەر «شاھزادىنىڭ بۇ قىلمىشى زۆرۈرىيەتتىن ئىكەن» دەپ يەنە:

ـــ ھەي ئەزىز كىشى، خىجالەت بولماي خاتىرجەم بولغىن. ئۇ نەرسىلەرنى بىزلەردىن ئەكەتكىنىڭدە ساڭا بەخش قىلغانىدۇق. ساڭا ھالال بولسۇن، چۈنكى سەن بىزلەرگە ياخشىلىق قىلدىڭ، بىزلەردە ھەققىڭ بارىدۇر. ئەمدى خالىساڭ يەنە بىر نېمەتنى ساڭا بەخش قىلىمىز. بۇ سەندىن باشقا ھېچ كىشىگە مۇيەسسەر بولماستۇر، ـــ دېدى. شاھزادە:

ـــ قانداق نېمەتتۇر؟ ـــ دەپ سورىدى. يىگىتلەر:

ـــ بىر ئىسمىئەزەمنى ساڭا ئۆگىتىمىز، ئۇنى ئوقۇپ ئۆزۈڭگە دەم سېلىپ خالىغىنىڭ بويىچە ھەر خىل ھايۋان سۈرىتىگە ياكى ئادەم سۈرىتىگە روھىڭنى كىرگۈزىسەن، ـــ دەپ جاۋاب بەردى.

جاھاندار سۇلتان:

ـــ ھەي يىگىتلەر، مەن سىلەرنىڭ ھەققىڭلارغا خىيانەت قىلغان تۇرسام، سىلەر مەندىن مىننەتدار بولغۇدەك يەنە نېمە

ياخشىلىقلارنى قىلدىم، ئېيتىپ بەرسەڭلار؟ ـــ دەپ سورىدى. يىگىتلەر:

ـــ ھەي شاھزادە، بىز ئىككىمىزگە ئاتىمىزدىن نۇرغۇن غارايىپ بۇيۇملار ۋە ماتالار مىراس قالغانىدى. مىراسلارنى تەقسىم قىلىپ سەن ئالغان نەرسىلەرنىڭ تەقسىماتىغا ئاجىز كېلىپ ئارىمىزدا نىزا پەيدا بولغانىدى. ئامالسىز قېلىپ، «بىر كىشى كېلىپ تەقسىم قىلىپ بەرسە، نىزا يوقالسا» دەپ كۆتۈپ تۇرۇشتۇق. قازارا، سەن بىر تەرەپتىن كېلىپ بۇ نىزانى يوق قىلدىڭ. بۇ ۋەقەنى تەڭرىتائالانىڭ بىزگە ئاتا قىلغان ئىنايىتى دەپ بىلىپ سەندىن خۇرسەن بولدۇق. ئەمدى ئالغان نەرسىلىرىڭگە رازىمىز. بۇ باھانە بىلەن مۇرادىڭ ھاسىل بولدى. ساڭا ھالال بولسۇن، ـــ دەپ جاۋاب بەردى. جاھاندار سۇلتان بۇ يىگىتلەرنىڭ ھەممىتىگە ئاپىرىن ئوقۇپ، ئىسمىئەزەمنى ئۆگىنىپ ئۇلار بىلەن ۋىدالىشىپ يولىغا راۋان بولدى.

جاھاندار سۇلتاننىڭ ئاتىسىنىڭ بىر ۋەزىرى بار بولۇپ ئۇنىڭ ھورمۇز ئىسىملىك بىر ئوغلى بار ئىدى. ئۇمۇ (يۇقىرىدىكى مەزمۇنلاردا سۆزلەپ ئۆتكەندەك) بەھرەۋەربانۇنىڭ پىراقىدا نالە قىلىپ يۈرەتتى. شاھزادە مەلىكىنى ئۆز دىيارىغا ئېلىپ ماڭغاندا «پەلەك ئۆز ئويۇنلىرىنى كۆرسىتىپ بەھرەۋەر-بانۇنىڭ ۋىسالىغا يەتسەم ئەجەب ئەمەس» دەپ يوشۇرۇن ھالدا ئۇلارنىڭ ئارقىسىدىن تاپاندەك كەلگەنىدى. يىگىتلەر شاھزادىگە ئىسمىئەزەمنى ئۆگىتىپ تۇرغان ۋاقىتتا ئۇمۇ بىر بۇلۇڭدا پايلاپ تۇرۇپ ئۆز ئەينى ئۆگىنىۋالغانىدى.

شاھزادە بىر-ئىككى مەنزىل يۇرگەندىن كېيىن ھورمۇز ئۇلارنىڭ ئارقىسىدىن كېلىپ ھەمراھ بولدى. سىرتىدا ناھايىتى ئېتىقاد ۋە ئىخلاس بىلەن خىزمەتكار بەندىلىكىنى ۋايىغا يەتكۈزۈپ، كۆڭۈل-كۆكسى بىلەن خىزمەت قىلغانىدەك ئىدى، لېكىن كۆڭلىدە پۈرسەت ئىزدەپ يۈرەتتى. نەچچە ۋاقىتتىن كېيىن ئەينى ۋاقىتتا بىر سېخىي دىل دەرۋىشنىڭ شاراپىتى بىلەن ئۆتكەن دەريانىڭ ياقىسىغا كەلدى. ئۇلار ئۇ دەريادىن ئۆتۈپ ئۆز دىيارىنىڭ دائىرىسىگە داخىل بولدى.

قازارا، جاهاندار سۇلتاننىڭ ھەقىقىتىدىن خەۋەردار بولغان كىشى ئۇلارنىڭ ئالدىدىن چىقتى. شاھزادە ئۇنى ئۆزىنىڭ كەلگەنلىكىدىن ئاتامغا خەۋەر بەرگىن، دەپ ئەۋەتتى. ئۆزى «خىزمەتكارلار كەلگەندىن كېيىن يولغا چىقايلى» دەپ ئۇ جايدا تۇردى. ھورمۇز:

— ھەي شاھزادە، بۇ ماكان شىكارغا ناھايىتى ياخشى جاي ئىكەن. شەھەردىن خەۋەر كەلگۈچە ئوۋغا چىقسىڭىز، سەپەرنىڭ رەنج-مۇشەققەتلىرى يوق بولىدۇ، — دېدى.

ئەلقىسسە، ھورمۇز شاھزادىنى ۋەسۋەسىگە سېلىپ شىكارغا ئاچىقتى.

قازارا، شاھزادىنىڭ قارشىسىدىن بىر كېيىك پەيدا بولدى. شاھزادە ئوق بىلەن ئۇرۇپ سەيد قىلدى. ھورمۇز:

— ھەي جاھان شاھزادىسى، مەن دۇنيادا ھېچكىم بىلمەيدىغان بىر ئىلمىنى بىلىمەن، — دېدى. شاھزادە:

— قانداق ئىلمىنى بىلىسەن؟ — دەپ سورىدى. ھورمۇز:

— ئىسمىئەزەمنى بىلىمەن، خالىسام روھىمنى باشقا بەدەنگە كىرگۈزىمەن، ئەگەر خالىساڭ، مېنىڭ ئىززەت-ھۆرمىتىمنى ساقلىساڭ، باشقا كىشىگە ئۆگەتمەي ساڭا ئۆگىتىپ قويىمەن، — دېدى. جاھاندار سۇلتان بۇ دۇنيانىڭ ھىيلە-مىكىرىدىن غاپىل بولغانلىقىدىن ئېھتىياتنى قولىدىن بېرىپ:

— مەن بۇ ئىلىمدە ساڭا موھتاج ئەمەسمەن، بەلكى سەندىن ياخشىراق بىلىمەن، — دېدى. ھورمۇز ھىيلە بىلەن:

— پادىشاھلارغا يالغان سۆزلەش ياراشمايدۇ، — دېدى. شاھزادە دەرغەزەپ بولۇپ:

— ھەي ئەقىلسىز، ئەگەر دەۋايىمنى كۆچلۈك دەلىل بىلەن كۆرسەتسەم شەرمەندە بولىسەن، — دېدى. ھورمۇز:

— ئەگەر مۇشۇ ۋاقىتتىلا روھىڭنى بەدىنىڭدىن چىقىرىپ بۇ كېيىككە كىرگۈزسەڭ قېنىمنى تۆكسەڭمۇ رازىمەن، — دەپ شەرت قىلدى.

ئۆز بەختىنى ۋەيران قىلغۇچى شاھزادە ئېھتىياتنى قولىدىن بېرىپ، قازانىڭ ھۆكمى بىلەن روھىنى ئۆز قېلىپىدىن چىقىرىپ كېيىكنىڭ بەدىنىگە كىرگۈزدى. ھورمۇز بۇ ۋەقەنى كۆرۈپ ۋاقىتنى غەنىيمەت بىلىپ، ئۆز روھىنى شاھزادىنىڭ بەدىنىگە كىرگۈزۈپ، چەبدەسلىك بىلەن جاھاندار سۇلتاننىڭ ئېتىغا مىنىپ ناھايىتى خۇشاللىق بىلەن بەھرەۋەربانۇنىڭ خىزمىتىگە يۈرۈپ كەتتى.

* *

ربۇايەتچىلەر ھېكايىسىنى مۇنداق داۋاملاشتۇرىدۇ:

ھورمۇز مەلىكىنىڭ خىزمىتىگە كېلىپ ئولتۇردى. مەلىكە شاھزادىنىڭ چىراي-تۇرقى ۋە بەزى قىلمقلىرىنىڭ باشقىچىرەك تۇرغانلىقىنى كۆردى. بۇ ئەھۋاللارنى كۆرۈپ بىرەر نەرسىنى سەزگەندەك بولدى، بىراق يۈزىگە سالمايلا، بەزى مەسلىھەت ۋە ھەمسۆھبەتتە بولۇپ، يالغاندىن كېسەل بولغان بولۇۋېلىپ، ئوخلايدىغان جايىغا كىرمىدى. ھورمۇز بولسا «مەلىكە ساقايغاندىن كېيىن ئارزۇ-ئارمانلىرىمنى قاندۇرىمەن» دېگەن ئۈمىدتە خام تەمەدە يۈرەتتى.

جاھاندار سۇلتاننىڭ ئاتىسى ئۇلارنىڭ كەلگەنلىك خەۋىرىنى ئاڭلاپ، دۆلەت كاتتىلىرىدىن بىرنەچچە كىشىنى ئالدىغا ئەۋەتتى. ئۇلار كېلىپ ھورمۇزنى شاھزادە دەپ بىلىپ ئايىغىغا يىقىلىپ ئىززەت-ھۆرمەت بىلەن پادىشاھنىڭ ئالدىغا ئېلىپ باردى. پادىشاھمۇ ئۆز پەرزەنتىم دەپ بىلىپ، باغرىغا بېسىپ ئۇنىڭ بېشىدىن كۆپ جاۋاھىرلارنى چاچتى، ئاندىن ھېيت-بايرام بەزمىلىرىنى تەييارلاپ زىياپەت بەردى. مەلىكىنى بولسا ھەرەم ئۆيگە كىرگۈزۈپ ئىززەت تەختىدە ئولتۇرغۇزدى. ھورمۇز پادىشاھنىڭ بۇ خىزمىتىدىن خۇشاللىققا چۆمۈپ ھەرەم ئۆيگە كىرىپ كېنىزەكلەر بىلەن ئىشرەت جامىنى پەلەكچە ئايلاندۇرۇپ ئولتۇردى. ئەمما بەھرەۋەربانۇ پاراسەت

بىلەن ئۆزىنى ناتىۋانلىق ياستۇقىغا تاشلاپ، كېسەل بولغان بولۇپ ياتتى.

ئەلقىسسە، گەپنىڭ خۇلاسىسى بۇكى، نەچچە ۋاقىتتىن كېيىن پادىشاھ بۇ دۇنيادىن سەپەر قىلدى. پەلەكنىڭ ئايلىنىشى بىلەن هورمۇزنى پادىشاھ قىلىپ سەلتەنەت تەختىدە ئولتۇرغۇزۇپ ئىقبال دۆلىتىنىڭ ناغرىسىنى ئەۋجىگە چىقىرىپ، مەملىكەتنى ئۇنىڭ ئەمرى-پەرمانىغا تاپشۇردى.

جاھاندار سۇلتاننىڭ بايازان جەزىرىلەردە كۆپ مېھنەت ۋە مۇشەققەتلەر تارتىپ ئاقىۋەت مۇرادىغا يەتكەنلىكى

رىۋايەتچىلەر مۇنداق ھېكايە قىلىدۇ:

جاھاندار سۇلتان كېيىنكىنىڭ بەدىنىگە كىرگەندىن كېيىن هورمۇزنىڭ قورقۇنچىسىدىن ۋە سەييادنىڭ ۋەھىمىسىدىن بىر يەردە تۇرالماي، گاھى دەشت، گاھى تاغلاردا قېچىپ يۈرەتتى. بۇ ئىشلاردىن نەچچە ۋاقىتلار ئۆتۈپ كەتتى. بىر كۈنى بىر جەزىرىدىن ئۆتۈپ كېتىپ باراتتى. بىر بوستانلىقتا گۈل-گىياھلارنىڭ ئارىسىدا بىر شاھكىنىڭ ئۆلۈكى تۇرغانلىقىنى كۆردى. شاھزادە تۇتىنىڭ قېلىپىغا كىرىپ، دەرھال ھاۋاغا پەرۋاز قىلىپ، ئۆز شەھىرى تەرەپكە قاراپ ئۇچتى. ئازراق پۇرسەتتىن كېيىن بىر باغقا كىرىپ بىر دەرەخنىڭ شېخىغا قوندى. قازارا، بۇ دەرەخكە بىر سەييات دام قۇرغانىدى. قونغان ھامان دامغا گىرىپتار بولدى. سەييات تۇتۇپ شەھەرگە ئېلىپ ماڭدى. بىر دەرۋىش تۇرمۇش تەئەللۇقىدىن كېچىپ شەھەرنىڭ بۇلۇڭىدا بىر دەرەخنىڭ سايىسىنى ئۆزىگە ماكان قىلىپ ئولتۇرغانىدى. سەييات ئۇ دەرۋىشكە مۇخلىس ئىدى. شاھكىنى ئۇنىڭ خىزمىتىگە ئەكېلىپ كۆرسەتتى. شاھ پەلەكنىڭ كاجلىقىدىن دامغا گىرىپتار بولدى، ئامالسىز قازاغا تەن بېرىپ ئازراق ئويلىنىپ پىكىر يۈرگۈزگەندىن كېيىن يۇقىرى ئاۋاز بىلەن:

— خۇداغا شۈكرى، ئاخىرى مۇرادىمغا يەتتىم، — دېدى.

دەرۋىش بۇ سۆزدىن تەئەججۇپلىنىپ:

— ھەي قۇش، تىل بىلمىگىنىڭ ئۈچۈن، شۈكرى قىلماقنىڭ ئۆزى ئازادلىق ئۈچۈن بولىدىغانلىقىنى بىلمەيسەن، ھازىر سەن قەپەس زىنداندا بەند تۇرۇپ، يەنە نېمىگە شۈكرى قىلسەن؟ — دەپ سورىدى.

شاھ:

— ھەي خوجا، دۇنيادا ھېچ نېمەت سېنىڭ سۆھبىتىڭدىن ياخشىراق ئەمەستۇر. بۇنداق دۆلەتنى ھەمىشە ئارزۇ قىلاتتىم. مۇرادىم ھاسىل بولدى. شۇ سەۋەبتىن شۈكرى قىلمەن، — دەپ جاۋاب بەردى.

شاھ كىنىڭ سۆزى دەرۋىشكە يېقىپ:

— ھەي زېرەك قۇش، سۆزۈڭ پىستەدەك مېغىزلىق ۋە قەنتتەك شېرىن ئىكەن، — دېدى. شاھ:

— جاھان كۆرگەن ئەربابلارنىڭ سۆھبىتىدە كۆپ ئولتۇرغان جانۋارمەن، — دەپ جاۋاب بەردى. دەرۋىش:

— سەن ئۇلارنىڭ سۆھبىتىدىن ھەر خىل نەرسىلەرنى ئۆگىنىپسەن، ماڭا بايان قىلىپ بەرگىن، پايدىسى تېگىپ قالار، — دېدى. شاھ:

— مەن بىر تەجرىبىگە باي تۇتىنىڭ سۆھبىتىگە داخىل بولدۇم. ئۇنىڭدىن: «نېمە ئۈچۈن سۇبھىنى كىشىلەر ياخشى كۆرىدۇ؟» دەپ سورىدىم، ئۇ: «مىسكىنلەرگە ھەر سەھەردە ئىسسىق نان بەرگەنلىكى، يەنى ئاپتاپنى چىقىرىپ ئالەمگە نۇر چاچقۇزغانلىقى ئۈچۈن» دەپ جاۋاب بەردى. مەن يەنە: «ھۇما قۇشنىڭ سايىسى نېمە ئۈچۈن مۇبارەك كۆرۈنىدۇ؟» دەپ سورىدىم. ئۇ: «دۇنيانىڭ نېمەتلىرىنى قويۇپ، بىر قۇرۇق سۆڭەككە قانائەت قىلغانلىقىدىن» دەپ جاۋاب بەردى. مەن: «قۇياشنىڭ دىلى نېمە ئۈچۈن روشەندۇر؟» دەپ سورىدىم. ئۇ: «يېگانىلىكنى ئىختىيار قىلغانلىقى ئۈچۈن» دەپ جاۋاب بەردى. مەن يەنە: «ئەنقارنىڭ ئاۋازى نېمە ئۈچۈن يۇقىرى

بولىدۇ؟» دەپ سورىدىم. ئۇ: «بۇلۇڭلارنى ماكان قىلىشنى قوبۇل قىلغانلىقىدىن» دەپ جاۋاب بەردى. مەن: «غۇنچە نېمە ئۈچۈن قىسىنچىلىقتا ئۆتىدۇ؟» دەپ سورىدىم. ئۇ: «ئالتۇن-كۈمۈش يىغىش بىلەنلا بولغانلىقى ئۈچۈن» دەپ جاۋاب بەردى. مەن: يەنە: «گۈل نېمە ئۈچۈن ھەممە يەردە ئەزىزلىنىدۇ؟» دەپ سورىدىم. ئۇ: «خۇشبۇي ۋە ئوچۇق چىراي بولغانلىقىدىن» دەپ جاۋاب بەردى. مەن: «سەرۋى نېمە ئۈچۈن ئېگىز ئۆسىدۇ؟ دەپ سورىدىم. ئۇ: «زاتىدا كاجىلىقى، ئەگرىلىكى بولمىغانلىقى ئۈچۈن» دەپ جاۋاب بەردى. مەن يەنە: «خەلقئالەمدە ھەممىدىن ياخشى نەرسە نېمىدۇر؟» دەپ سورىدىم. ئۇ: «تەكرىتائالانىڭ خۇشنۇدلۇقى» دەپ جاۋاب بەردى. مەن: «قانداق مىجەز-خۇلق ئەڭ پايدىلىق؟» دەپ سورىدىم. ئۇ: «يامان يولداشتىن قاچماق» دەپ جاۋاب بەردى. مەن: «دانا كىمدۇر؟» دەپ سورىدىم. ئۇ: «شەيتانىنىڭ مىكرىدىن ساقلانغان» دەپ جاۋاب بەردى، ـــ دېدى.

دەرۋىش شارەكنىڭ سۆزلىرىدىن خۇشال-خۇرام بولۇپ ئۇنىڭ سۆھبىتىنى تەكرىتائالانىڭ ئاتا قىلغان مەرھەمىتى دەپ بىلدى.

ئەلقىسسە، بىر كۈنى قەپەسنى كۆتۈرۈپ سەيلە قىلىپ يۈرەتتى. تۈيۈقسىز كىشىلەرنىڭ ھەر تەرەپتىن توپ-توپ بولۇشۇپ كېلىپ شەھەر تەرەپكە كېتىپ بېرىشقانلىقىنى كۆردى. دەرۋىش:

ـــ نېمە ئىش بولۇپتۇ؟ ـــ دەپ سورىدى. بىر كىشى:

ـــ بىر كېلىشكەن خۇش سۈرەت يىگىت گۈناھ قىلغانىكەن، ئۇنىڭ ئۈچۈن ئۆلۈمگە ھۆكۈم قىلىپتۇ. قازى ۋە ئۆلىمالارنىڭ ئوتتۇرىسىدا ئۇنى ئۆلۈمدىن خالاس قىلىپ مۇڭاپىق جازا بېرىش ياكى ئۆلتۈرۈش توغرىسىدا بەس-مۇنازىرە پەيدا بولۇپتۇ. خەلق تاماشا ئۈچۈن مېڭىۋاتىدۇ، ـــ دەپ جاۋاب بەردى. دەرۋىشمۇ كىشىلەر ئارىسىدا كېلىپ ئاجايىپ كېلىشكەن بۇ يىگىتنى كۆردى. بارلىق خەلق ئەپسۇسلار قىلاتتى. دەرۋىش:

ـــ بۇ يىگىت، بۇ ئوقۇبەتكە قالغۇدەك نېمە گۈناھ قىلىپتۇ؟ ـــ دەپ سورىدى. كىشىلەر:

— بۇ بەختى قارا يىگىت ۋەزىرنىڭ قەسىرى ئاستىدا ئەينەككە قاراپ ئولتۇرغانىكەن. شۇ ئەسنادا، ۋەزىرنىڭ قىزى قەسىرنىڭ ئۈستىدىن يەرگە قاراپتۇ. ئۇنىڭ ئەكسى دەرھال ئەينەككە چۈشۈپتۇ. بۇ يىگىت قىزنىڭ ئەينەككە چۈشكەن سۈپىتىنى سۆيۈپتۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن ئازاب-ئوقۇبەتكە گىرىپتار بولۇپتۇ. ئۆلىمالار كىتاب ئاختۇرۇپ بۇ مەسىلىلەرگە جاۋاب ئىزدەۋېتىپتۇ، — دەپ جاۋاب بېرىشتى. شاھ بۇ سۆزنى ئىشىتىپ تەئەججۈپ قىلىپ:

— ئەگەر ئۆزىنى سۆيگەن بولمىسىغۇ ئۆزىنى ئۈرسا بولاتتى. ئەكسى سۈرىتىنى سۆيگەنلىكى ئۈچۈن يىگىتنى ئاپتاپقا ئولتۇرغۇزۇپ سايىسىگە يۈز تاياق ئۇرسۇن، — دېدى.

خەلق شاھكىنىڭ تىلىدىن بۇ سۆزنى ئاڭلاپ ھەممىسى تەھسىن-ئاپىرىنلار ئوقۇدى. ئاخىرى شاھكىنىڭ سۆزىنى مۇۋاپىق كۆرۈپ يىگىتنىڭ سايىسىگە ئۇردى. بۇ سۆز ھەممە شەھەرگە پۇر كەتتى. بۇنى بەھرەۋەربانۇ ئاڭلاپ دەرىشتىن شاھكىنى بېرىشنى تەلەپ قىلدى. دەرۋىش گەرچە شاھكىنى بېرىشكە قىيمىغان بولسىمۇ، مەلىكىنىڭ ھۆكمى بولغانلىقى ئۈچۈن، نائىلاج بېرىشكە مەجبۇر بولدى. شاھكىنىڭ نەزىرى مەلىكىنىڭ جامالىغا چۈشۈپ تەڭرىتائالاغا شۈكرى قىلىپ پۈرسەت ئىنتىزار بولۇپ يۈردى. بىر كۈنى شاھ بىر خالىي ۋاقىتنى تېپىپ زار-زار يىغلاپ مەلىكىگە سەرگۈزەشتىسىنى باشتىن-ئاخىرىغىچە بايان قىلدى. بەھرەۋەربانۇ بۇ ۋەقەلەرنى ئاڭلاپ زار-زار يىغلاپ ساراسىمىگە چۈشتى. ئۇ ئورنىدىن تۇرۇپ قاناداق ئۇسۇل بىلەن ھورمۇزنى جاھاندار سۇلتاننىڭ بەدىنىدىن چىقىرىپ، يوقلۇق ئالىمىگە يوللىشىنى بىلمىدى. شاھ مەلىكىنىڭ بۇنچىۋالا بىقارارلىقىنى كۆرۈپ، ئۇ تېجىمەلنىڭ ئاپىتىدىن قورقۇپ:

— ھەي گۈزەل مەلىكەم، كۆپ ئىزتىراپتا بولمىغىن، بىرەر تەدبىرگە تۇتۇش قىلغىن. چۈنكى مەن ھازىر بىر زەئىپ قۇشمەن، جىق كۈچىنەلمەيمەن. تەدبىر بىلەن ئىلاج قىلىنمىسا ئىش ئەمەلگە ئاشمايدۇ. ئەگ ياخشىسى بۇ نۆۋەت ئۇ ناپاك خىزمىتىگە كەلگەندە،

ئاۋۋالقى قائىدىگە خىلاپ ھالدا تەزىم ۋە ئېھتىرام بىلدۈرۈپ، ناھايىتى ئوچۇق چىراي بىلەن كۈلۈپ: «ھەي پادىشاھىم، مېنىڭ خەستىلىكىمگە ئۇزاق ۋاقىتلار بولدى. سېنىڭ ئىشتىياقىڭ مېنى بىقارار قىلدى. ئەگەر كۆڭلۈڭگە مالالىق يەتمىسە، مەرھەمەت قىلىپ كۆزۈم ئالدىدىلا روھىڭنى بەدىنىڭدىن چىقىرىپ بىر كېيىكنىڭ قېلىپىغا كىرگۈزسەڭ، بۇ غارايىبلاردىن تەبىئىتىمگە خۇشاللىق، مىجەزىمگە ياخشىلىق يۈزلىنىپ، كېسىلىم ساقىيىپ قالسا ئەجەب ئەمەس» دەپ ئىشنى توغرىلىغىن، ـــ دەپ تەلىمەر بەردى. بەھرەۋەربانۇ بۇ مەسلىھەتنى توغرا تاپتى.

ھورمۇز كۆرۈنۈشتىن قايتىپ، مەلىكىنى كۆرۈش ئۈچۈن كەلدى. مەلىكە ۋاقىتنى غەنىيمەت بىلىپ شاھ‌ك ئېيتقان سۆزلەرنى ئۆز ئەينى بەجا كەلتۈردى. بۇ كۈتا پەمنىڭ ئۆمرىنىڭ ئاخىرلاشقانلىقى ئۈچۈن، ئېھتىياتنى قولدىن بېرىپ، بىر كېيىك كەلتۈرۈشنى بۇيرۇدى. كېيىكنى كەلتۈرۈپ ئۆلتۈرگەندىن كېيىن جاھاندار سۇلتاننىڭ قېلىپىدىن چىقىپ كېيىكنىڭ قېلىپىغا كىردى. كېيىك ئورنىدىن تۇرۇپ ھەر تەرەپكە ماڭدى. جاھاندار سۇلتان مۇشۇنداق ۋاقىتقا ئىنتىزار بولۇپ تۇراتتى. دەرھاللا شاھ‌كىنىڭ جىسمىدىن چىقىپ ئۆز بەدىنىگە كىردى. ئۇ تەڭرىتائالاغا كۆپ شۈكرىلەر ئېيتىپ كېيىكنى تۇتۇپ ئىتتەك باغلاپ دەرەخكە ئېسىپ قويدى. تاڭ سەھەر بولغاندا جاھاندار سۇلتان تۇرالغۇسىغا بېرىپ، سەلتەنەت تەختىدە ئولتۇرۇپ، بارلىق دۆلەت ئەربابلىرىنى يېغىپ كاتتا زىياپەت بىلەن كۈتۈۋالغاندىن كېيىن، قىسسىلىرىنى ئاشكارا قىلىپ، سەرگۈزەشتىسىنى بايان قىلدى. ھەممىسى بۇ سۆزلەرنى ئىشىتىپ ھەيران بولۇپ تۇرۇپ قېلىشتى. بارلىق دۆلەت ئەربابلىرىغا ئۆز قابىلىيىتىگە لايىق ئالتۇن ۋە جاۋاھىرلارنى ھەدىيە قىلدى. ئونىڭدىن كېيىن كىشى بۇيرۇپ ئىت تەبىئەت ھورمۇزنى كەلتۈرۈپ ئازاب-ئوقۇبەت بىلەن ئۆلتۈردى.

جاھاندار سۇلتاننىڭ ئەمرلەر بىلەن مەسلىھەتلىشىپ قارا بەخت بەھرام خانغا ئەلچى ئەۋەتكەنلىكى

رىۋايەتچىلەر مۇنداق ھېكايە قىلىدۇ:

ھورمۇز پادىشاھ بولۇپ سەلتەنەت تەختىدە ئولتۇرغان ۋاقىتتا بىر يۇرۇش بولمىغۇر ئىشلارنى قىلدى. شۇنىڭ بىلەن خەلقنىڭ كۆڭلى ھورمۇزدىن قايتىپ ئازراق ۋاقىتتا ھەر تەرەپلەردىن پىتنە-پاساتلار پەيدا بولۇشقا باشلىدى. گەپنىڭ قىسقىسى، بەھرام خان دەپ بىر كىشى بار ئىدى. كۆپلىگەن لەشكەرلەرگە سەردار، شانۇ شەۋكەتلىك كىشى ئىدى، ھورمۇزدىن كۆڭلى قايتىپ، ھورمۇز ئۈستىدە پىتنىلەر تېرىغان نارازى كىشىلەرنىڭ ھەممىسىنى ئەتراپىغا جەم قىلىپ، نۇرغۇن ۋىلايەتلەرنى تەسىر دائىرىسىگە كىرگۈزۈپ، ئاخىرى سەردارلىق تاجىنى بېشىغا كىيىپ پادىشاھ بولدى. ئۇ ئادالەت قائىدىلىرىنى يۈرگۈزۈپ خەلقچىللىق بىلەن ئىش تۇتۇپ سەلتەنەت ناغرىسىنى ساداغا كىرگۈزدى. ھورمۇز بولسا تولىمۇ قابىلىيەتسىزلىكىدىن ئۇنىڭغا قارشى تۇرماي، قالغان مۇلكىنى ئۆزىگە غەنىيمەت بىلىپ ئولتۇرغاندى. ئەمدىلىكتە جاھاندار سۇلتان ھورمۇزنى يوقلۇق ئالمىگە ئەۋەتىپ، ئىززەت تەختىدە ئولتۇرۇپ پادىشاھ بولدى. جاھاندار سۇلتان مۇلۇك ۋەسۋەسىدىن جاھاندارلىق غەيرىتىگە تولۇپ، مىراس قالغان مۇلكىنى باشقىلارنىڭ قولىغا تارتقۇزۇپ قويۇشنى خالىماي، بارلىق دۆلەت كاتتىلىرىدىن بۇ ئىشنى قانداق قىلىش توغرىسىدا مەسلىھەت سورىدى. دۆلەت كاتتىلىرى:

— ھەي ئالىي مەرتىۋىلىك پادىشاھ، ئاۋۋال بىر كىشىنى ئەلچى قىلىپ بىر نەسىھەت مەكتۇبى يېزىپ ئەۋەتىڭ، پەرمانىڭىزغا بويسۇنۇپ خىزمىتىڭىزگە كەلسە، ياخشى بولغىنى، ئەگەر ئۆزىنى پالۋان، ئالىي مەرتىۋىلىك كۆرۈپ، بېشى ئاينىپ كەلمىسە، ئاندىن

كېيىن ئۇنىڭغا ھەرقانداق ھۆكۈم قىلىشىڭىز ئىختىيار ئۆزىڭىزدە، ـــ دەپ مەسلىھەت بەردى.

دۆلەت كاتتىلىرىنىڭ بۇ مەسلىھەتى جاھاندار سۇلتانغا ماقۇل كېلىپ بىر كاتىپقا بۇيرۇپ مۇۋاپىق تەرزدە بىر مەكتۇپ يازدۇردى. جاھاندار سۇلتان بىر دانا كىشىنى ئەلچى قىلىپ، مەكتۇبنى ئۇنىڭغا بېرىپ يولغا سالدى. ئەلچى بەھرام خانىنىڭ تۇرالغۇ جايىغا بېرىپ، مەكتۇبنى بەردى. بەھرام خان مەكتۇبنى ئېچىپ كۆردى. نامە مۇنداق يېزىلغانىدى:

«ساڭا مەلۇم بولسۇنكى، مەن ھەقىقىي جاھاندار سۇلتانمەن. ھەي بەھرام شاھ، مەن مىنوسەۋدە شەھىرىدىن خۇشاللىق بىلەن يولغا چىقىپ، ئۆز ۋىلايىتىمگە داخىل بولۇپ بىر تۇرالغۇ جاي بەرپا قىلىپ شىكارغا چىققانىدىم. ھورمۇز دېگەن قارا نىيەت ھىيلە-مىكىر بىلەن جىسمىمنى روھىمدىن خالىي قىلدى، مەن ئۇنىڭ سۆزىگە ئىشىنىپ كېيىكنىڭ قېلىپىغا كىردىم. ئۇ قارا بەخت ۋاقىتنى غەنىيمەت بىلىپ مېنىڭ قېلىپىمغا كىردى. مەن كېيىكنىڭ سۈرىتىدە بولۇپ، پەلەكنىڭ ھادىسىلىرىدىن ئازارلار يەپ، سەرگەردان بولۇپ، دەشت-باياۋانلاردا يۈردۈم. ھورمۇز بولسا مېنىڭ سۈرىتىمدە بولۇپ ئاتامنىڭ خىزمىتىگە كېلىپ، شاھزادىلىكنى ئۆزىگە لايىق كۆرۈپ ئىززەت شانۇ شەۋكەتتە ئولتۇردى. ئاتام دۇنيادىن ئۆتۈپ، ئۇ دىيانەتسىز ئۆزىنى تەخت تاجىگە مۇناسىپ كۆردى. دۆلەت كاتتىلىرىمۇ شاھزادە تەخت ۋارىسى بولۇشى كېرەك دەپ ئۇنى سەلتەنەت تەختىدە ئولتۇرغۇزۇپ پادىشاھ قىلدى. نەچچە مۇددەتتىن كېيىن تەخرىتائالا مەرھەمەت قىلىپ ئۇ قارانىيەتنى ئازابقا مۇپتىلا قىلىپ مېنىڭ قولۇمغا گىرىپتار قىلدى. قىلغان قىلىقلىرىغا مۇناسىپ بەدىنى ئىتلارغا يەم بولدى. ئەلھەمدۇلىللا! ھەق جايىغا قارار تېپىپ پادىشاھ

بولدۇم. سېنىڭ ئۇ دۆلەتكە بويسۇنماي تەخت پەرماندىن چىقىپ بەزى ۋىلايەتلەرنى ئىگىلىۋېلىپ هورمۇزغا قارشى چىققىنىڭدىن خۇشال بولدۇم. ئەمدى تەڭرىتائالا بۇ دۆلەتنى ماڭا مۇيەسسەر قىلىپ دۇشمەننى نابۇت قىلدىم. سېنىڭ ئىككىلەنمەي ئۆزۈڭنى خىزمىتىمگە يەتكۈزۈشىڭگە ئىنتىزارمەن. يەنە خىزمىتىڭگە لايىق مەملىكەتنى قولۇڭغا تاپشۇرۇپ، بېشىڭنى ئۇستۇن قىلىمەن. نامە تامام ۋەسسالام».

بەهرام خان مەكتۇپىنى ئوقۇپ مەزمۇنىنى بىلدى. بەهرام خان غۇرۇر شارابىدىن ۋە دۆلەت مەرتىۋىسىدىن غەرق مەست بولغانىدى. دەرغەزەپ بولۇپ كاتىپقا مەكتۇپىنىڭ جاۋابىغا مۇنداق يازغىن دەپ تاپىلىدى. كاتىپ مەكتۇپىنى تەييار قىلدى. مۆھۈر بېسىپ ئەلچىنىڭ قولىغا بېرىپ يولغا سالدى. ئەلچى جاۋاب نامەنى ئەكېلىپ جاھاندار سۇلتاننىڭ قولىغا بەدى. مەكتۇپ مۇنداق يېزىلغانىدى: «مەكتۇپىڭنى مېھرىبانلىق يۈزىسىدىن ئەۋەتىپسەن، مەزمۇنى ماڭا مەلۇم بولدى. توغرا، مەنمۇ بىلىمەنكى، بۇ دۆلەت ساڭا مىراس قالغانىدۇر. لېكىن دۇنيانىڭ قائىدە-نىزامى بىر قارارداىلا ئەمەستۇر. سەندىن بۇرۇنمۇ پادىشاهلار ۋە جاھاندارلار ئۆتكەن بولۇپ، جاھاننىڭ ئىسلاهات ئىنقىلابىدىن تاجۇ تەختىنى باشقا كىشىلەرگە تاپشۇرۇپ ئۆزلىرى بىنەۋالىقتا يۇرگەندۇر. ئەمدى بۇ دۆلەتنى تەڭرىتائالا ماڭا مۇيەسسەر قىلىپتۇ، بۇ يامان خىيالنى بېشىڭدىن چىقىرىپ، ئۆز ۋىلايىتىڭگە قانائەت قىلىپ، قەدىمكى پادىشاهلارنىڭ قائىدە-نىزاملىرىغا ئەمەل قىلساڭ ساڭا مۇناسىپ كېلىدۇ. نامە تامام ۋەسسالام».

جاھاندار سۇلتاننىڭ لەشكەر تارتىپ بەھرام ئۇستىگە بارغانلىقى ۋە زەپەر قۇچۇب غەلىبە بىلەن قايتقانلىقى

رىۋايەتچىلەر مۇنداق ھېكايە قىلىدۇ:

جاھاندار سۇلتان مەكتۇپنىڭ مەزمۇنىدىن شورپېشانە بەھرامنىڭ ساۋابلىقتىن چىقىپ دەشت-باياۋانلاردا سەرگەردانلىقنى ئۆزىگە ئۇستاز تۇتقانلىقىنى بىلدى. ئۇ ماكانسىزنىڭ قۇلقىنى تولغاپ قويۇش ئۈچۈن، ھېسابسىز لەشكەر توپلاپ ئۇستىگە يۈرۈش قىلدى.

ئەلقىسسە، جاھاندار سۇلتان بەھرامنىڭ قارشىسىغا كېلىپ لەشكەرلىرىنى سەپراس قىلىپ تۇردى. بۇ تەرەپتىن بەھرامۇ لەشكەرلىرى بىلەن چىقتى. ئۆز ئارا ئۈچرىشىپ ئاۋۋالقى ھۇجۇمدىلا بەھرام خانىنىڭ لەشكەرلىرى جاجىسىنى يەپ، پاتىپاراق بولۇشۇپ، ھەر تەرەپكە كېتىشتى. بەھرام ئۇرۇشتا قەتل قىلىندى. جاھاندار سۇلتان بارلىق قارشىلىق كۆرسەتكۈچىلەرنى تىغدىن ئۆتكۈزدى. بەھرامنىڭ لەشكەرلىردىن نۇرغۇنلىغان غەنىيمەت قالغاندى، ئۇنى لەشكەرلىرىگە تەقسىم قىلىپ بېرىپ، ئۇ ۋىلايەتكە ئۆز تەرىپىدىن بىر ئادىل ھاكىمنى تەينىلەپ قويۇپ، ئۆز ۋىلايىتىگە مۇراجىئەت قىلىپ يۈردى.

* *

رىۋايەتچىلەر ھېكايىسىنى مۇنداق داۋاملاشتۇرىدۇ:

بەھرام خان تەختتە ئولتۇرغان كۈنلىردە مۇزىكىچىلار جەمەتىدىن بىر نازىنىن قىزغا ئاشىق بولۇپ توي قىلىپ ئەمرىگە ئالغاندى. ئۇنىڭدىن بىر قىزى بولغاندى. بەھرام خان قەتل قىلىنغاندىن كېيىن خوتۇن ۋە كېنىزەكلىرى ھەر تەرەپكە

كېتىشتى. بەھرامنىڭ ئايالى مۆھتەرەم ئايال بولغانلىقى ئۈچۈن قىزىنى ئېلىپ بىر بۇلۇڭغا بېرىپ نومۇسىنى تەرك ئېتىپ ئۆز جەمەتىنىڭ ھۇنىرىنى ئۆگىنىش ئۈچۈن بىر مۇزىكىچى خوتۇنغا شاگىرت بولۇپ ئازراق پۇرسەتتىلا كامىل ئۇستازلاردىن بولۇپ قالدى. قىزغا غەزال تاتار دەپ ئىسىم قويغانىدى. ئۇ ئايالنىڭ ھۇنىرى كامالىغا يېتىشىپ قىزغىمۇ مۇزىكا ئىلمىدىن تەلىم بەردى. قىز بالاغەتكە يەتكۈچە ناھايىتى يۇقىرى ماھارەت ئىگىلەپ، ئەقىللىقلارنىڭ ئەقلىگە ئاپەت، كۆڭلىدە ئىشق پىتىلىرىنى پەيدا قىلدى، شېكەردەك تاتلىق ناخشىلىرى ۋە شېرىن سۆزلىرى بىلەن كىشىلەرنىڭ قەلبىنى كاۋاپ قىلدى.

ئەلقىسسە، ئانىسى ئۇ ئاق تۇرنا ۋە غۇنچە گۈلىنى ناھايىتى چىرايلىق ياساپ بەرەر پادىشاھزادىلەردەك ئېسىل يىگىتنى تېپىپ نىكاھ قىلىپ بەرسەم دېگەن ئۈمىدتە ئىدى. مۇڭاپىق بەرەر كىشى چىقمىدى. ئاخىرى نائىلاج بولۇپ ئۆزى مەسلىھەتنى يېپىشتۇرۇپ قېرىنداشلىرىدىن دانا ۋە ئەقىللىق كىشىدىن بىرىنى «جاھاندار سۇلتاننىڭ يېنىغا بېرىپ غەزال تاتارنىڭ ئەھۋالىدىن خەۋەر بەرگىن» دەپ بۇيرۇدى. ئۇ كىشى شاھنىڭ تۇرالغۇسىغا بېرىپ:

— بەھرام خاندىن بىر قىز قالغان بولۇپ، ئەيسا تىنىقىدەك سېھىرلىك غەزەللىرى بىلەن يۇز يىللىق ئۆلۈكلەرگە جان بېرىدۇ. ھۆسن-جامال ۋە مۇزىكا ئىلمىدە تەڭدىشى يوقتۇر. ئەگەر بىر ناۋا قىلسا، ھاۋادا ئۇچۇپ يۈرگەن جانىۋارلار مەست بولۇپ يەرگە چۈشەر، ئەگەر چاك چالسا، پۈتكۈل جاھان ئەھلىنىڭ كۆڭلىنى تالان-تاراج قىلار. ئەگەر ئۇدنىڭ تارىغا ناخۇن ئۇرسا، خەلقنىڭ يۈرىكى ئۇد مەسىلىك ھەيرەت ئوتىدا يانار. گويا دۇنيانىڭ ئاۋۋالىدىن بۇ ۋاقىتقىچە ھېچ گۈزەل پەرى بۇ تەرزدە مەۋجۇت بولمىغان. يەنە كېلىپ نەسەبى چوڭ خانىدانىدۇر. ئۇ ناھايىتى شەرم-ھايالىق بولۇپ، كۆزىنى نەرگىس كۆزىگىمۇ مېھرى بىلەن ئاچقان ئەمەستۇر. ھەتتا شەرم-ھايا قىلىپ گۈلنىمۇ قولىغا ئالغان ئەمەس. ئەگەردە بۇ تەرىقىدىكى ئاي سۈپەت نازىنىنى ئۆز نىكاھلىرىغا ئېلىپ توي

قىلسىلا، قىزىنىڭ ئانىسى بۇ ئىشنى ئۆزىگە دۆلەت ۋە سائادەت بىلىدۇ، ـــ دېدى.

جاھاندار سۇلتان بۇ ۋەقەنى ئاڭلىغاندىن كېيىن بىتاقەت بولۇپ دۆلەت كاتتىلىرىدىن بىر كىشىنى نۇرغۇن سوۋغا-سالاملار بىلەن ئۇ قىزنىڭ ئانىسىنىڭ خىزمىتىگە ئەۋەتتى. ئۇ كىشى كېلىپ شاھنىڭ خەۋىرىنى يەتكۈزدى. قىزنىڭ ئانىسى بۇ ئىشنى كاتتا دۆلەت بىلىپ زەرلىك مەپىگە غەزال تاتارنى ئولتۇرغۇزۇپ، ناھايىتى ئىززەت ۋە ھۆرمەت بىلەن پادىشاھنىڭ يېنىغا ئەۋەتتى. قىزنى ھەرەم ئۆيىگە كىرگۈزۈپ ئىززەت تەختىدە ئولتۇرغۇزدى. جاھاندار سۇلتان ھەرەم ئۆيگە كىرىپ، ئۇ ئادەمنى سېھىرلىگۈچى نازىنىنى كۆرگەن ھامان كۆڭلى ئۇنىڭ ئىپار چېچىغا باغلىنىپ، تامدىكى سۈرەتتەك تۇرۇپلا قالدى. غەزال تاتار پادىشاھنىڭ ئۆزىنىڭ چاچلىرىغا ئەسىر بولغانلىقىنى بىلىپ، كۆرمىگەنگە سېلىپ يۈزىگە نىقاب سالدى. پادىشاھ ناھايىتى ئاجىز كەلگەن ھالدا: «ھەي مەلىكە، مېھرىبانلىق قىلىپ نەغمە بىلەن بۇ كەمىنىنىڭ كۆڭلىنى شاد قىلسىڭىز» دەپ ئىلتىماس قىلدى. ئۇ ئاي يۈزلۈك يۇلتۇز سۈپەت قىز سۇلتاننىڭ ئىلتىماسىدىن كېيىن، چاڭنى قولىغا ئېلىپ، ئوشاق ئاھاڭىغا تەڭشەپ، دەردمەنلىك ناۋاسى بىلەن ئاشىقانە غەزەللەرنى ئوقۇپ، شۇنداق ۋايىغا يەتكۈزدىكى، پادىشاھ شارابتىن بىھوش بولغاندەك بىھوش بولدى. بىرەر سائەتتىن كېيىن مەلىكىنى بۇلۇڭغا تارتىپ گۇل رۇخسارىدىن سۆيۈندى. كېنىزەكلەرگە بۇيرۇپ جام شارابنى ئالەمچە ئايلاندۇردى. بىرنەچچە قەدەھ ئايلانغاندىن كېيىن مەلىكىمۇ مەست بولۇپ چۈمبەلسىزلا ئېچىلىپ-يېيىلىپ ئولتۇردى. سۇلتان غايىەت شەۋقتىن كۆڭۈل ئارزۇسىنى ئىزھار قىلدى. مەلىكە ئىختىيارسىز تەمبۇرنى قولىغا ئېلىپ مۇھەببەتتىن سازىنى سازلاپ ئىراق ۋە ھىجاز ئاھاڭلىرىنى ئورۇندىدى. جاھاندار سۇلتان بۇ مۇزىكىلاردىن سەرخۇش بولۇپ بىقارار بولدى، ئۆز ئىختىيارىنى ئۇ مەلىكىگە پىدا قىلدى.

بەھرەۋەربانۇنىڭ بىقارارلىقتىن سەھراغا چىقىپ كەتكەنلىكى، جاھاندار سۇلتان بۇنىڭدىن خەۋەر تېپىپ قايتۇرۇپ كەلگەنلىكى

رىۋايەتچىلەر مۇنداق ھېكايە قىلىدۇ:

غەزال تاتار جاھاندار سۇلتان بىلەن ئىشرەت جامىنى ئالەمچە ئايلاندۇرۇپ ئولتۇردى. بۇ ۋەقەدىن بەھرەۋەربانۇ خەۋەر تېپىپ ئوتتەك يېنىپ بۇ خىل تۇرمۇشنى ئۆزىگە ئۆلۈم بىلىپ، سۇلتاندىن ئەدەپ ساقلىغانلىقى ئۈچۈن، ئۇنىڭغا دېمەيلا باغ سەيلىسىگە چىقىپ، بىرنەچچە كۈن باغ تاماشىسىغا ئۆزىنى بەند قىلىپ، سەرگەردانلارچە ئولتۇردى، بۇنىڭ بىلەن كۆڭلى خاتىرجەم بولالمىدى، بەلكى ئاۋۋالقىدىنمۇ زىيادىرەك پەرىشان بولدى. ئامالسىز كۆڭلىنىڭ تۈگۈنى غۇنچىسىدىن ئېچىلىپ قالسا ئەجەب ئەمەس دەپ بايا‌ۋانلارغا باردى. شۇ ئەسنادا سەيلە قىلىپ كېتىپ بېرىپ بىر بۇلاقنىڭ يېنىغا يېتىپ كەلدى، بۇ بۇلاقنىڭ سۇيى ئوچۇق سۆزلۈك كىشىنىڭ تەبىئىتىدەك ساپ بولۇپ ئەتراپىدىكى كۆكلەمزاردا رەڭگارەڭ گۈللەر ئېچىلغانىدى. مەلىكە بۈيرۇپ ئۇ جايدا چېدىر ئۆيلەرنى پەربا قىلدۇردى. بىرنەچچە باتۇر كىشىلەرنى ئەتراپىدا پاسىبان قىلىپ قويۇپ، ئۆزىدۇر جەۋھەرلىرىنى بوينىدىن ئېلىپ سوپىلارچە كىيىملەرنى كىيىپ تەسۋى سىيرىش ئىشىغا مەشغۇل بولدى. ئازراق پۇرسەتتە ناھايىتى رىيازەت تارتقانلىقىدىن تەسۋىنىڭ يېپىغا ئوخشاش ئاجىز بولدى. جاھاندار سۇلتاننىڭ مۇھەببىتى بولغانلىقى ئۈچۈن ھەمىشە كۆزىدىن كەلكۈندەك ياشلارنى ئاققۇزاتتى. بەزىدە پەرۋانىدەك پىراق ئوتىدا يېنىپ، گاھى ئاتقا مىنىپ كېنىزەكلەر بىلەن جەزىرىلەرنى ئايلىنىپ يەنە چېدىرىغا كېلىپ ئولتۇراتتى.

بۇ ئەھۋاللاردىن جاھاندار سۇلتان خەۋەر تېپىپ، قىلغان ئىشلىرى ئۈچۈن كۆپ پۇشايمانلار قىلىپ، دەرھال يولغا چىقىپ

مەلىكە قېشىغا كەلدى. جاھاندار سۇلتان بەھرەۋەربانۇنىڭ دەرۋىشلەرچە كىيىملەرنى كىيىپ ناھايىتى غەمكىنلىك بىلەن ئولتۇرغانلىقىنى كۆردى. جاھاندار سۇلتان مەلىكىنى بۇ ئەھۋالدا كۆرۈپ بىقارار بولۇپ كۆزىدىن ھەسرەت ياشلىرىنى ئاققۇزۇپ گاراخ بولدى. مەلىكىنىڭ نەزىرى پادىشاھقا چۈشۈپ دەرھال ئورنىدىن تۇرۇپ ئايىغىغا يىقىلدى. جاھاندار سۇلتان مەلىكىنى قۇچىقىغا ئېلىپ كۆپ ئۆزرىلەر ئېيتتى. مەلىكە بۇ ئىشلارنى كۆڭلىدىن چىقىرىپ تاشلىدى. جاھاندار سۇلتان مەلىكىنى زەرلىك مەپىگە ئولتۇرغۇزۇپ ھەرەم ئۆيگە ئېلىپ باردى، قالغان ئۆمرىنى پاراغەت بىلەن ئۆتكۈزدى.

نەچچە ۋاقىتتىن كېيىن جاھاندار سۇلتان بۇ پانىي دۇنيادىن باقىي ئالەمگە سەپەر قىلدى. قائىدە بويىچە ئوغلىغا كۆپ ۋەسىيەتلەر بىلەن تاجۇ تەختىنى تاپشۇردى. بەھرەۋەربانۇ ئىنتايىن ئازابلاندى، سۇلتاننىڭ ئۆلۈكىنى باغرىغا ئېلىپ، يۈزىنى يۈزىگە قويۇپ جان تەسلىم قىلدى. ئاقىۋەت بارلىق دۆلەت كاتتىلىرى جەم بولۇشۇپ مۇۋاپىق جاي ھازىرلاپ بۇ ئىككىيلەننى دەپنە قىلدى.

ھەي خۇسرەۋدەك كىشى، ئىبرەت كۆزى بىلەن قارىغىنكى، بۇ دۇنيا ساڭىلا ئەمەس ھەرقانداق كىشىگە ۋاپا قىلمىغاندۇر.

[General Information]
书名=巴哈尔达尼西　维吾尔文
SS号=40252575